

שבוע פרשת שמיני - בארץ הקודש

(4 - 10 April 21)

כ"ב - כ"ח ניסן תשפ"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריד קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רַתְּמִים: ה אֹיְהִי־לִי כִי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכִנְתִּי
עַם־אֹהֲלֵי קָדֶר: ו רַבַּת שְׁכִנְה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנֵא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שֶׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: ג מַה־יִּתֵּן לָךְ וּמַה־יִּסְיֵךְ לָךְ
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הִשְׁמַשׁ לֹא־
יָפֹכֶה וַיִּרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתֶךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָהּ וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוֹם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוֹם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ

אגרות קודש

ב"ה, ערב ש"ק פרשת ויהי ביום השמיני,

וש"ק מברכים חדש זיו, ה'תשכ"ד.

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

וע"פ מאמר רז"ל בספרא בראשית פרשת שבוע זה: ויאמר משה - אמר להם משה לישראל...

כשם שהוא (הקב"ה) יחיד בעולמו כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו... עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'.

וידוע פירוש הבעש"ט בזה: זה הכלל גדול שיהי' לאדם תמיד רק מחשבה אחת בעבודת הבורא ית'... ויחשוב שכל דבר שיש בעולם הכל מלא מהבורא ית'... וידבק עצמו בכבודו ית' מאהבה גמורה... ותמיד יהי' מחשבתו דבוקה... וזהו פירוש הפסוק ברמז, ומן המקדש לא יצא, וכשצריך לדבר מעניני עולם הזה יהי'... כמו האדם שהולך מביתו לחוץ ודעתו לחזור תיכף, ובעת ההליכה חושב מתי יחזור לביתו... ביתו העיקרי הבורא ית'.

יהי רצון שיקיים כאו"א את כל האמור לעיל מתוך שמחה אמיתית, כמו שהי' ביום השמיני אז.

וירא כל העם וירונו, מילוי ההבטחה הנ"ל, עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'.

בברכת הצלחה בעבוה"ק ולבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהָנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת מועד קטן	רכג
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג	כא) מסכת שקלים עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה להבין ענין כתיבת ספר תורה		מדף יד עד דף כ	רכד
יום ו' ערש"ק פ' בא, יו"ד שבת, אחרי חצות, ה'תש"ל ...	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת אחרון של פסח, ה'תש"ל	יט	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) לקוטי-שיחות – פרשת שמיני כרך יז	לב	רס	
ו) לקוטי שיחות – פרשת שמיני כרך יז	לו	כג) שולחן ערוך הלכות שבת	
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רס
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מג	כד) לקוטי תורה יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה	
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמיני	מד	אדמו"ר הזקן	רסג
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שמיני	מה	כה) תורת חיים	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני	סה	אדמו"ר האמצעי	רסה
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
לשבוע פרשת שמיני	סו	אדמו"ר ה"צמח אדק"ר	רסו
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמיני	עז	כז) תורת שמואל תרל"ב	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פ	אדמו"ר מוהר"ש	רסז
שיעורי רמב"ם		כח) ספר המאמרים – תרמ"ג	
יד) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת שמיני	פג	אדמו"ר מוהרש"ב	רסח
טו) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת שמיני	קסא	כט) ספר המאמרים – קונטרסים	
טז) – ספר המצוות, לשבוע פרשת שמיני	קפג	אדמו"ר מוהריי"צ	רעט
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		ל) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
מדף ז עד דף יג	קפו	אדמו"ר מוהריי"צ	רעא
יח) נביאים וכתובים		לא) ספר הזכרונות פרק נה	רעב
ירמיה פרק נב, עזרא פרק ד	ריד	לב) אגרות קודש	
יט) משניות – מסכת נגעים		אדמו"ר מוהריי"צ	רעה
ביאור קהתי	רטז	לג) חומש לקריאה בציבור	רעז
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		לד) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רפד
		לה) ביאורים לפרקי אבות פרק א	רפה
		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני	רפו
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְהִבִּין עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב
2 בְּרַמְבַּ"ם¹ שְׁמֻצוֹת עָשָׂה עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ² מִיִּשְׂרָאֵל
3 לְכַתּוֹב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ³ שְׁנֶאֱמַר⁴ בְּפֶרֶשֶׁת הָאוֹיֵנוּ וְעַתָּה
4 כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה⁵, וְהִמְלִיךְ מִצְוָה עָלָיו לְכַתּוֹב סֵפֶר
5 תּוֹרָה אֶחָד לְעַצְמוֹ לְשֵׁם
6 הַמֶּלֶךְ, יִתֵּר בְּנוֹסֵף עַל סֵפֶר
7 שִׁיְהִיָּה לוֹ כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט קוֹדֵם
8 שֶׁנֶּעֱשָׂה מֶלֶךְ שְׁנֶאֱמַר⁶ בְּתוֹרָה
9 בְּהַמְשִׁךְ לְצִוּוֹי 'שׁוּם תִּשִּׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ'
10 וְהִיָּה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כֶּסֶּא
11 מִמְּלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה
12 הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְגו' וְהִיָּה עִמּוֹ
13 וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו גּו'⁷
14 וּכְפִירוֹשׁ רִשִּׁי עַל הַכְּתוּב "אֵת מִשְׁנֵה
15 הַתּוֹרָה - שְׁתֵּי סִפְרֵי תּוֹרוֹת, אֶחָת שֶׁהִיא
16 מוֹנַחַת בְּבֵית גְּנוּזֵי רֹאחַת שֶׁנִּכְנַסְתָּ
17 רִיזָאֵת עִמּוֹ". וְהִרְאִשׁוֹן שֶׁכָּתַב
18 סֵפֶר תּוֹרָה הִיָּה זֶה מִשְׁנֵה
19 רַבִּינוּ, שֶׁהוּא הִרְעִיָּא מִהִימָנָא
20 הַרְעִיָּה הַנֶּאֱמָן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל⁸,
21 וְאַתְפְּשׁוּתָא דְּמִשְׁנֵה בְּכָל

בס"ד. יום ו' ערב שבת קודש פרשת בא, יו"ד שבט, אחרי חצות, תש"ל*

- סיום כתיבת ספר תורה לקבלת פני משיח צדקנו -

- שְׁעוֹרֵר בְּזָה וְהוֹתַחֵל בְּכַתִּיבָתָה - בְּפָנֵי כְבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חֲמֵי אֲדָמוֹר נְשִׂיא דוֹרְנוּ -

1 לְהִבִּין עֲנִין כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב 2 בְּרַמְבַּ"ם¹ שְׁמֻצוֹת עָשָׂה עַל כָּל אִישׁ 3 וְאִישׁ² מִיִּשְׂרָאֵל לְכַתּוֹב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ³ 4 שְׁנֶאֱמַר⁴ וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה⁵, וְהִמְלִיךְ מִצְוָה עָלָיו לְכַתּוֹב סֵפֶר תּוֹרָה 5 אֶחָד לְעַצְמוֹ לְשֵׁם הַמֶּלֶךְ, יִתֵּר עַל סֵפֶר שִׁיְהִיָּה לוֹ כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט שְׁנֶאֱמַר⁶ 6 וְהִיָּה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כֶּסֶּא מִמְּלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְגו' וְהִיָּה עִמּוֹ 7 עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו גּו'⁷. וְהִרְאִשׁוֹן שֶׁכָּתַב סֵפֶר תּוֹרָה הִיָּה זֶה מִשְׁנֵה רַבִּינוּ, שֶׁהוּא הִרְעִיָּא מִהִימָנָא 8 שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל⁸, וְאַתְפְּשׁוּתָא דְּמִשְׁנֵה בְּכָל יִשְׂרָאֵל⁹, וְאִישׁ וְאִישׁ¹⁰ מִיִּשְׂרָאֵל לְכַתּוֹב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ¹¹ 9 מְקוֹמוֹת¹⁰ - הִנֵּה כּוֹתֵב בְּזָה כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח צִדֵּק¹¹, שְׁעִנֵּן כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה יוֹבֵן עַל פִּי מַה 10 שְׁמִכְבָּר כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּעִנֵּן וְיִכְתּוֹב מִשְׁנֵה, וְכָדֻלְקָמֶן. 11 (ב) וְהִנֵּה כְּתִיב¹² אֵלֶּה מִסְּעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּמִדִּיִּיק בְּזָה כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר

(*) המאמר הוגה על ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א ויצא לאור "בסמיכות לחג השבועות ה'תשמ"ו. בתור הוספה
באה סקירה קצרה ע"ד ספר התורה לקבלת פני משיח צדקנו [נדרפסה לקמן ובספר המאמרים תש"ל ע' שפא ואילך] (*).
(1) ה'ל' (תפילין ומזוזה ו) ס"ת פ"ז ה"א. וראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"ג שיחה א' לחג השבועות (ע' 17 ואילך). חכ"ד
שיחה ב' לפ' וילך (ע' 207 ואילך). (2) כ"ה ברמב"ם שם. ובשו"ע יו"ד ר"ס ער "כל איש" (פעם אחת). ואכ"מ. (3) בשו"ע
שם: לכתוב לו ספר תורה. (4) וילך לא, יט. (5) כן הוא ברמב"ם שם (תיבת "ועתה" ובהשמטת תיבת "הזאת"). אבל מההמשך
"כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו", משמע לכאורה שזוהי השמטת הדפוס וצ"ל גם תיבת "הזאת". ובפרט שכ"כ
במנין המצות בריש ספר היד (מ"ע י"ז) "כתבו לכם את השירה הזאת", ובסהמ"צ מ"ע יח. וראה צפע"ז לרמב"ם שם.
(6) שופטים יז, יח. וראה גם רמב"ם ה'ל' מלכים פ"ג ה"א. (8) ראה תניא רפמ"ב. (9) תקו"ז תס"ט
(קיד, א). וראה שם קיב, רע"א. (10) כי פטירת משה (בו' באדר) היתה במנחת שבת (זח"ב פח, סע"ב. קנו, א. טור או"ח
סרצ"ב (בשם ר' שר שלום גאון) (*). שו"ע אדה"ז שם ס"ה. ועוד), ועפ"ז צ"ל שסיים את כתיבת הס"ת בערב שבת קודש,
ו' אדר (תוד"ה מכאן - מנחות ל, א). - נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ פקודי, ו' אדר שני תש"ל (ס"ה ואילך) (תורת מנחם
התוועדיות חנ"ט ע' 287 ואילך). (11) באור התורה וילך ע' א'תנו. (12) מסעי לג, א.

(*) מאמר זה נדפס גם בקונטרס סיום והכנסת ספר תורה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א חילקו בידו הקדושה לכל אחד ואחד מאנשים נשים וטף באור
ליום ג' כ"ח מרחשון תשנ"ב. (***) בטור שם כתב, "יש מדרשים שמוכיחים שלא מת באותה שעה" (ראה ב"ח שם ד"ה ומ"ש), אבל בשו"ע אדה"ז
שם הובא שמשה מת בשבת - ולא הזכיר חולק בדבר. - שקו"ט בכל הני"ל:

להבין ענין כתיבת ספר תורה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲדַמּוּר הִזְקֵן בְּרוּשִׁי מֵאֲמֵרֵי הַחֲסִידוֹת הַפּוֹתָחִים בַּפֶּסֶק אֵלֶּה
- 2 מִסְעִי¹³, שְׁצָרִיף לְהִבִּין לְשׁוֹן הַכְּתוּב הַמִּתְחִיל בְּמִלִּים אֵלֶּה מִסְעִי
- 3 שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, וְאֵם כֵּן מְדוּבֵר בְּמִסְעוֹת רַבִּים וּמִסְעִים אֲשֶׁר
- 4 יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִרִי מִסַּע הַיֵּצִיאָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא רַק
- 5 יֵצִיאָה וְנִסְעִיָּה רִאשׁוֹנָה
- 6 (שְׁנִסְעִי מֵרַעְמֶסס לְסוֹכּוֹת)
- 7 וְאֵם כֵּן מְדוּבֵר בְּמִסַּע אֶחָד בְּלִבָּד, וְהִרִי
- 8 זֶה סְתִירָה מִתְחִילַת הַפֶּסֶק לְסוֹפּוֹ!
- 9 וּמִבְּאֵר בְּזֶה¹⁴, אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן,
- 10 שֶׁכָּל הָאֲרָבָעִים וְשָׁנִים מִסְעוֹת
- 11 שֶׁנִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאִזְּ הַיֵּצִיאָה
- 12 מִמִּצְרַיִם עַד חֲנֻיָּתָם מֵעֵבֶר לְיִרְדֵּן וְיִרְחוֹ, בְּאֶרֶץ
- 13 לְיִרְדֵּן וְיִרְחוֹ, בְּאֶרֶץ הַקּוֹדֶשׁ
- 14 תִּפְגַּה וְתִכּוֹנֵן בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ
- 15 עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, הַכֹּל כֹּל
- 16 הַמִּסְעוֹת כּוֹלֵם נִקְרָא אֲשֶׁר יֵצְאוּ
- 17 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי הַכּוֹל הוּא
- 18 לְמַעֲשֵׂה הַמֶּשֶׁךְ הַיֵּצִיאָה מִמִּצְרַיִם, וְלִכֵּן
- 19 כֹּל הַמִּסְעוֹת הָרַבִּים הֵם לְמַעֲשֵׂה מִסַּע
- 20 אֶחָד.
- 21 וְעַל זֶה אוֹמְרִי¹⁵ בְּתוֹרָה בַּפֶּסֶק
- 22 הֵבֵא אַחֲרֵי הַפֶּסֶק 'אֵלֶּה מִסְעִי',
- 23 וַיִּכְתּוֹב מִשֶּׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם
- 24 לְמִסְעֵיהֶם גּוֹ' וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם
- 25 לְמוֹצְאֵיהֶם. וּמִדִּיק בְּזֶה
- 26 כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדַמּוּר
- 27 הַזֶּקֶן¹⁶, דְּצָרִיף לְהִבִּין לְמֶה
- 28 גָּבִי וַיִּכְתּוֹב מִשֶּׁה הַקְּדִים
- 29 מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם (וּבִלְשׁוֹן
- 30 הַכְּתוּב וַיִּכְתּוֹב מִשֶּׁה אֶת
- 31 מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם) וְאַחֲרֵי
- 32 כֶּף הַפֶּה הַסֵּדֵר וְאָמַר וְאֵלֶּה
- 33 מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם וְהַקְּדִים
- 34 'מִסְעֵיהֶם' לְמוֹצְאֵיהֶם?
- 35 וּמִבְּאֵר, עַל פִּי הַיְדוּעַ בְּתוֹרַת
- 36 הַחֲסִידוֹת דִּתְכִלִּית בְּיוֹנָתָן הַמְטִיר
- 37 שֶׁל יְרִידַת הַנֶּשֶׁמָה מְשׁוּרָשָׁה
- וּמְקוּרָה לְמַעַלָּה בְּאִלּוּקוֹת לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בַּבּוּרָה הַגִּשְׁמִי, וְהִיא יְרִידָה גְדוּלָּה
- בְּיִתְרוֹ שֶׁהִנְשָׁמָה יְרִידָה מִמְּקוֹם גְּבוּהָ מֵאִד לְמִקּוֹם נִמּוֹךְ מֵאִד כְּמוֹ יְרִידָה
- מֵאִיגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא¹⁷, מִגַּג גְּבוּהָ לְכוּר עֲמוּק שֶׁהוּא
- 'הַכוּר הָעֲמוּק' וְהַנְחָתוֹ שְׁאִלּוֹ יְרִידָה הַנִּשְׁמָה עֲנִיָּן מִצְרַיִם וְהַגְבּוּלוֹת
- דְּעוֹלָם, אוֹ עַל כָּל פָּנִים
- מִצְרַיִם דְּקְדוּשָׁה¹⁸, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב
- בְּתוֹרָה אוֹר' לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן, "כִּי כֹל סֵדֵר
- הַהִשְׁתַּלְשּׁלוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם מִצְרַיִם בְּחִינַת
- מִיצֵר וּגְבוּל", וְהִירִידָה הַגְּדוּלָּה הַזֶּה
- הוּא צוּרָף עֲלֵיהָ כְּדֵי שֶׁכִּסּוּפָה שֶׁל
- הִירִידָה, הַנִּשְׁמָה תִּתְעַלֶּה. וְהַעֲלִיָּה
- שֶׁל הַנִּשְׁמָה אַחֲרֵי הִירִידָה הִיא
- לְדִרְגָּא שְׁלֵמָה מִהַמְּקוֹם
- שֶׁמִּמֶּנּוּ יְרִידָה, כְּמִבְּאֵר בְּכִמָּה
- מְקוֹמוֹת¹⁹, בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
- שֶׁדּוֹקָא בְּזֶה מוֹכֵן לְמֶה הִתֵּה
- הִירִידָה, כִּי עַל יְדֵי הִירִידָה
- הִיא מַגְעַת לְדִרְגָּא שְׁלֵמָה
- מְקוֹם יְרִידָתָהּ וְרַק כִּיוֵּן שֶׁכִּסּוּפָה
- שֶׁל דְּבַר הַנִּשְׁמָה מִתְעַלֶּית לְדִרְגָּה
- גְּבוּהָ יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁכֵּה הִתֵּה קוֹדֵם
- הִירִידָה, מוֹכֵן שֶׁהִירִידָה כְּדִאִת
- וּמִשְׁתַּלְמָת.
- וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל הַפֶּסֶק
- וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם,
- הַעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה,
- לְבִחִינַת מוֹצְאֵיהֶם²⁰ 'מוֹצֵא'
- בְּמוֹכֵן שֶׁל שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר, וּבְעִלְיִת
- הַנִּשְׁמָה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה הִיא מַגִּיעָה
- לְדִרְגָּה גְבוּהָ בְּיִתְרוֹ. וְהַהֲקָדָמָה
- וְהַנְּתִיבָת כַּח עַל זֶה לְעִלְיָה
- הַגְּדוּלָּה הוּא וַיִּכְתּוֹב מִשֶּׁה אֶת
- מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם, הִינּוּ²¹
- שְׁמִשָּׁה [הַרְעִיָּא מְהִימָנָא,
- הִרְעִיָּה נֶאֱמַן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
- וְהִיא גַּם אוֹהֶ"ת מִסְעִי שֶׁם ע' א'שֵׁנב. שֶׁם ס"ע א'שֵׁנז. (14) בִּלְקוּרִית שֶׁם
- פֶּט, א. וְרֵאָה גַּם שֶׁם צֵא, א. אוֹהֶ"ת שֶׁם רִישׁ ע' א'שֵׁנז. (15) מִסְעִי שֶׁם, ב. (16) בִּרְדָּה אֵלֶּה מִסְעִי הַג' (צֵא, סֵע"א). וְרֵאָה
- גַּם אוֹהֶ"ת שֶׁם ע' א'שֵׁנב. (17) ל' חו"ל - חִגִּיגָה ה, ב. (18) רֵאָה תו"א יִתְרוֹ עֵא, ג. לְקוּרִית שֶׁם פֶּט, ג. וְעוֹד. (19) רֵאָה תו"א
- נח ט, א. בְּשִׁלַּח סב, סֵע"ד וְאִילָךְ. יִתְרוֹ עֵא, א. לְקוּרִית ר"פ בִּלְק. וְעוֹד. וּבִלְקוּרִית מִסְעִי שֶׁם צֵא, ד: הַנִּשְׁמָה עִם הִיּוֹת שֶׁעָלוּ
- בְּמַחֲשָׁבָה הִרִי נִמְשָׁכִים מִבְּחִי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְע"י יְרִידָתוֹ בְּגוּף. בְּחִי גִילּוֹי מִמִּכָּ"ע וְסוֹכ"ע בְּעַל הַמַּחֲשָׁבָה. (20) וְרֵאָה
- לְקוּרִית שֶׁם צו, א: וְאִפְשָׁר שֶׁהֵעִלִי לְמוֹצְאֵיהֶם הִיא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִהַמַּחֲשָׁבָה בְּתַחֲלָה מִמוֹצְאֵיהֶם כו', ע"י"ש. (21) לְקוּרִית שֶׁם
- צב, א. שֶׁם, ד. צג, ד. צו, א. אוֹהֶ"ת שֶׁם ע' א'שֵׁנז. שְׁאִילַת יַעֲבֹ"ץ ח"א סל"ג. חת"ס ח"ו סכ"ט. ס' נִפְשׁ ח"י (לְהַרְבֵּי רֵאוּכֵן
- מִרְגְּלִיּוֹת) סִרְצ"ב. מְקוֹר חֲסֵד (לְהַנִּל) לִס' חֲסִידִים סִשְׁנ"ו. וְרֵאָה גַּם ס' עֲשָׂרָה מֵאֲמִרוֹת מֵאֲמֵר חִקּוֹר דִּין ח"ב פ"ג.

(13) בִּלְקוּרִית תוֹרָה רַד"ה אֵלֶּה מִסְעִי הַב' (פח, ג). וְרֵאָה גַּם אוֹהֶ"ת מִסְעִי שֶׁם ע' א'שֵׁנב. שֶׁם ס"ע א'שֵׁנז. (14) בִּלְקוּרִית שֶׁם פֶּט, א. וְרֵאָה גַּם שֶׁם צֵא, א. אוֹהֶ"ת שֶׁם רִישׁ ע' א'שֵׁנז. (15) מִסְעִי שֶׁם, ב. (16) בִּרְדָּה אֵלֶּה מִסְעִי הַג' (צֵא, סֵע"א). וְרֵאָה גַּם אוֹהֶ"ת שֶׁם ע' א'שֵׁנב. (17) ל' חו"ל - חִגִּיגָה ה, ב. (18) רֵאָה תו"א יִתְרוֹ עֵא, ג. לְקוּרִית שֶׁם פֶּט, ג. וְעוֹד. (19) רֵאָה תו"א נח ט, א. בְּשִׁלַּח סב, סֵע"ד וְאִילָךְ. יִתְרוֹ עֵא, א. לְקוּרִית ר"פ בִּלְק. וְעוֹד. וּבִלְקוּרִית מִסְעִי שֶׁם צֵא, ד: הַנִּשְׁמָה עִם הִיּוֹת שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה הִרִי נִמְשָׁכִים מִבְּחִי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְע"י יְרִידָתוֹ בְּגוּף. בְּחִי גִילּוֹי מִמִּכָּ"ע וְסוֹכ"ע בְּעַל הַמַּחֲשָׁבָה. (20) וְרֵאָה לְקוּרִית שֶׁם צו, א: וְאִפְשָׁר שֶׁהֵעִלִי לְמוֹצְאֵיהֶם הִיא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִהַמַּחֲשָׁבָה בְּתַחֲלָה מִמוֹצְאֵיהֶם כו', ע"י"ש. (21) לְקוּרִית שֶׁם צב, א. שֶׁם, ד. צג, ד. צו, א. אוֹהֶ"ת שֶׁם ע' א'שֵׁנז. שְׁאִילַת יַעֲבֹ"ץ ח"א סל"ג. חת"ס ח"ו סכ"ט. ס' נִפְשׁ ח"י (לְהַרְבֵּי רֵאוּכֵן מִרְגְּלִיּוֹת) סִרְצ"ב. מְקוֹר חֲסֵד (לְהַנִּל) לִס' חֲסִידִים סִשְׁנ"ו. וְרֵאָה גַּם ס' עֲשָׂרָה מֵאֲמִרוֹת מֵאֲמֵר חִקּוֹר דִּין ח"ב פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בְּכָל הַדּוֹרוֹת] כָּתַב (וּכְתִיבָה עֲנִינָה הַמִּשְׁכָּה** ²² התגלות מלמעלה
2 **לְמַטָּה) וְהַמִּשְׁיָךְ מִשֶּׁה רַבְּנוּ מִבְּחִינַת מוֹצָאֵיהֶם,** שהוא המוצא, היינו
3 **מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְמַסְעֵיהֶם, בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה הַמְּלַבֶּשֶׁת**
4 **בְּגוּף** וההמשכה הזו היא נתינת כוח לנשמה שירדה למטה לעבוד את
5 עבודת ה' ולאחר מכן להתעלות עליה
6 גדולה. **וְאָמַר בְּזָה** והכתוב מדייק
7 ואומר על מקור נשמות ישראל
8 **מוֹצְאֵיהֶם (וְלֹא - יִצְיָאָתָם**
9 **וְכִיּוֹצֵא בְּזָה), שְׁעָנִינוּ הוּא**
10 **כְּמוֹ מוֹצֵא** ²³, שְׁהָעֵנִין
11 **שְׁנִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ מִה' מוֹצֵא** הוא
12 **כְּאִילוֹ בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא,** מבלי
13 שמקור ההמשכה יצטרך להתעסק
14 בכך. **כִּי מוֹצְאֵיהֶם הִיא דִּרְגָא**
15 **בְּזוֹ** גבוהה ונעלית שמצד עצמה היא
16 למעלה מפעולת ההמשכה שְׁאִין
17 **שְׁיִיךְ לִמְרַע עֲלֶיהָ שְׁמִמְנָה**
18 **נִשְׁפָּע אִיזָה עֵנִין וְנַעֲשֶׂה בָּהּ**
19 **שְׁיִנּוּי** כלשהו כתוצאה מההשפעה,
20 **כִּי אִם מוֹצֵא, בְּדֶרֶךְ**
21 **מִמִּילָא** ²⁴. **וּמִכָּל מְקוֹם,** למרות
22 שמדובר בדרגה שלמעלה מעניין
23 ההשפעה, וההשפעה לא תופסת בה
24 מקום אלא היא בדרך ממילא, **מִשֶּׁם**
25 **דִּקְאָה נִמְשָׁךְ הָעֵנִין לְמַטָּה,**
26 **וְדוּקָא בְּאוֹפֵן כֹּזֵה הִיא הַהִמְשָׁכָה**
27 **מִ'מוֹצְאֵיהֶם' לְמַעַל לְמַסְעֵיהֶם' לְמַטָּה**
28 **כְּמוֹ שְׁנִמְשָׁךְ** ²⁵ בתורה אודות אופן
29 **הַבְּרִיאָה** של אדם הראשון **וְיִפְתַּח**
30 **הַקְּדוּשָׁה בְּיֶדְיוֹ הוּא בְּאִפְיוֹ נִשְׁמַת**
31 **חַיִּים,** ועל כך מובא בספר התניא
32 **בְּשֵׁם הַזֶּה וְיִפְתַּח דְּנִפְתַּח מִתּוֹכָהּ**
33 **נִפְתַּח,** ומי שנופת מתוכו הוא נופח
34 (בשונה מהדיבור שגם בו יש הבל
35 מתוך האדם, אבל זהו רק הבל חיצוני, הרי כשאדם נופח אויר בכוח, הוא
36 מתאמץ ומוציא אויר מתוכו) **מִתּוֹכִיתוֹ וּמִפְּנִימִיתוֹ** ²⁶, ומשם באה
- נשמת האדם, מה'תוך' והפנימיות של האלקות, וזה ה'מוצא' של נשמות
ישראל.
ויתירה מזו, מלבד האמור לעיל על 'יכתוב משה' שבכך משה רבינו,
הרועה הנאמן, ממשיך כוחות לנשמות ישראל, יש בכך תוכן נוסף, דְּבָעֵנִין
וּכְתִיב (מִשָּׁה) נִכְלָל גַּם עֲנִין
הַתִּיבָּה, וכתובה שכוללת גם
חתימה, היא כמובן בתוספת תוקף
והדגשה **כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא** ²⁷ בפירוש הכתוב המדבר
אודות כתיבת גט וכתב לה ספר
גו' ²⁸, שְׁלִדְעַת רַבִּי מֵאִיר
וְשִׁנְקָרָא בֶן בֶּשֶׁם 'מֵאִיר' עַל שֵׁם
שֶׁהוּא מֵאִיר עֵינָי חֲכָמִים
בְּהִלְכָּהּ ²⁹] וְכַתֵּב פִּירוּשׁוֹ
וְחֶתֶם ³⁰ ורבי מאיר לומד מכאן את
חשיבות החתימה של העדים.
ולענייננו, הֵינּוּ, שהכתוב 'יכתוב
משה' מלמד שְׁמִשָּׁה פֶּעַל עֵנִין
הַתִּיבָּה וְהַתִּיבָּה דְּבָחִינַת
מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם והמשיך
כוחות מלמעלה מ'מוצאיהם' לנשמות
ישראל למטה ב'מסעיהם'. וְעַל יְדֵי
זֶה הִיָּה אֶפְשָׁר יִכּוֹל לְהִיָּת
אַחֵר כֵּן, וְהִיָּה בְּפוּעַל, וְאֵלָּה
מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם, הַעֲלִיָּה
של נשמות ישראל מלמטה
למעלה, למדרגה גבוהה ביותר
כְּנִל.
(ג) וּבִיאוֹר הָעֵנִין של ההמשכה
שהמשיך משה רבנו לנשמות ישראל
למטה ('מסעיהם') מדרגה גבוהה
ביותר באלוקות (מוצאיהם) הוּא
(כְּמִבּוֹאָר בְּדִירוּשִׁים מאמרי
חסידות הַנִּל של אדמו"ר הוֹקֵן
ואדמו"ר הצמח צדק), דְּהִנֵּה אֵיתָא בְּהִזְרָא ³¹ שְׁתִּיקוֹן הַשְּׁבִיעִי
שְׁבִשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר תִּיקוּנֵי דִּיקְנָא כמבואר בתורת הסוד, י"ג מידות

(22) לקו"ת שם צה, ד. אוה"ת שם ע' א'שנח. שם ע' א'שסה. (23) לקו"ת שם צו, א. (24) וע"ד המבואר בכ"מ החילוק בין "ברא" ל"נברא", ד"לשון ברא משמע שיש כח הפועל בנפעל ולא שייך זה אלא בשמותיו ית'.. אבל עצמותו ומהותו כביכול הוא רק כאילו צוה ונבראו ממילא שאין להם ערך ויחוס כלל אליו ית' - תו"א מג"א צו, ג. וכ"ה גם בלקו"ת ראה כ, סע"ג. שם כו, ד. שה"ש יד, ג. שם מא, ד. ובהמשך הענין שם: כמ"ו שהחכמה מאין תמצא נזכר לשון מציאה שאין המוצא מציאה יודע ממי בא לו המציאה והוא ענין אחד עם בחי' ונבראו. (25) בראשית ב, ז. (26) תניא רפ"ב אגה"ק רסט"ו - בשם הזהר. וראה אגה"ת רפ"ה. לקוטי הגהות לתניא פ"ב שם. (27) ראה גיטין כא, ב. כג, א (ובפרש"י שם ד"ה לאו מילתא היא דאמרי). וראה פרש"י שם ג, ריש ע"ב ד"ה חתימה. (28) תצא כד, א. ולהעיר מלקוטי לוי"צ לתניא ע' כ. (29) עירובין יג, ב. (30) לקו"ת מסעי שם צב, ד. ושם 'ויכתוב היינו כמו כתב סופר שבמשנה סוף גיטין (פז, ב) ופי' בגמרא (שם פח, א) חתם סופר". (31) ראה זח"ג קלא, א"ב. פע"ח ש"י"ב (שער הסליחות) פ"ח ד"ה אמר יצחק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הרחמים האמורות בתורה, "ה', ה' אל רחום וחנון, ארך אפים ורב חסד
2 ואמת, נוצר חסד לאלפים נושא עוון ופושע וחסאה ונקמה" נקראות גם "י"ג
3 תיקוני דיקנא, היינו "לבושי הזקן", ואודות התיקון השביעי הוא תיקון
4 וְאֵמֶת מבואר שיש לו מעלה מיוחדת. דָּאף שְׁכַל הַשְּׁלֵשָׁה עֶשֶׂר
5 תִּיקוּנֵי דִיקְנָא נִמְשָׁכִים
6 מְלֻמְעָה מְסֻדָּר
7 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת לְגַמְרִי, שְׁלֹכֵן
8 שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶרְחָמִים
9 הֵם מִתְקַנִּים כָּל הַפְּגָמִים,
10 כְּמִבּוֹאֵר בְּאַגְרֵת הַתְּשׁוּבָה³²,
11 י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים הֵן הָאֵרָה מִבְּחִינָה
12 מְרוּמָמַת בִּיטוּר, לַמַּעֲלָה מֵהָאֵרוֹת
13 וְהַסְפִּירוֹת שֶׁל 'סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת' שְׁבוּ
14 נִמְשָׁכִים הָאֵרוֹת בַּהֲגַבְלָה וּלְפִי סֹדֵר
15 וְהַדְרָגָה, וְהָאֵרָה הָאֵרָה מֵהָמְרוּמָם שֶׁל י"ג
16 הַמִּידוֹת מִבְּטַלֵּת אֶת הַפְּגָם שֶׁעַל־יְדֵי
17 הַחֲטָאִים וְגוֹרֵמַת לְסַלִּיחָה וְכַפָּרָה, וְאֵף
18 שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים לְגַבִּי כֹל י"ג הַמִּידוֹת
19 מִכָּל מְקוֹם הֵרִי הֵם נִקְרָאִים
20 תִּיקוּנֵי דִיקְנָא, לְבוּשֵׁי הַזִּקֵּן, הֵינּוּ
21 שְׁעֵרוֹת דִּיקְנָא שְׁעֵרוֹת הַזִּקֵּן.
22 דְּעֵנִין הַשְּׁעָרָה הִיא³³, דָּעָם
23 הֵיחִיּוֹת שִׁינִיקְתָּהּ הִיא מֵהַמְּחוּזִין
24 שְׁבִיתוֹף הַגּוֹלְגּוֹלֶת וּבְמִחוּז יֵשׁ
25 חַיִּית רַבָּה, מִכָּל מְקוֹם אוֹפֵן
26 הַמִּשְׁכָּת הַחַיִּית בְּהַשְּׁעָרָה
27 הִיא שֶׁאֵין חַיִּית נִמְשַׁכַּת מֵהַמְּחוּז אֶל
28 הַשְּׁעֵרוֹת יִשְׁרִיּוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי
29 הַפְּסָק עֲצָם הַגּוֹלְגּוֹלֶת שֶׁמִּבְדִּיל
30 בֵּין הַמּוֹחַ לַשְּׁעֵרוֹת, שְׁנֵהוּ הַפְּסָק
31 וְהַמְּחִיצָה שֶׁל הַגּוֹלְגּוֹלֶת עֵנִין
32 צְמֻצוּם עֲצוּם בִּיטוּר, וְכַתּוּצָא
33 מִכָּךְ לַמַּעֲשֵׂה יֵשׁ בְּשְׁעֵרוֹת חַיִּית מוֹעֵט
34 מֵאֹד וְעַד כִּדִּי כֹךְ חַיִּית שֶׁבְּשְׁעֵרוֹת
35 מוֹעֵט וּמִצְמֻצְמַת שְׁאָם יַחְתּוֹף
36 הָאָדָם שְׁעֵר רָאשׁוֹ לֹא יִרְגֹּשׁ
37 כָּאֵב כָּלָל.
38 וְהַדּוּגְמָא מִזֶּה יוֹבֵן לַמַּעֲלָה,
39 דָּאף עַל פִּי שְׁהַמִּשְׁכָּה שֶׁל
40 הָאֹר הָאֱלֹקִי שְׁבִיבְחִינָה שְׁעֵרוֹת דִּיקְנָא הִיא הַמִּשְׁכָּה שֶׁל י"ג מִידוֹת
41 הֶרְחָמִים הִיא לַמַּעֲלָה מְסֻדָּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, מְרוּמָמַת
42 בִּיטוּר מֵעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת וְהָאֵרוֹת שֶׁל 'סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת' מִכָּל מְקוֹם אוֹפֵן
- 43 הַהִמְשָׁכָה וְהַהָאָרָה שֶׁל ה' תִּיקוּנֵי דִיקְנָא מִמְקוֹרָם הִיא בְּבִחִינַת הָאָרָה
44 מוֹעֵטת כָּלכָד שְׁכָא עַל יְדֵי צְמֻצוּם גְּדוֹל וְאִמָּנָה הָאָרָה הִיא מִמְקוֹר
45 מֵאֹד נִעְלָה אֲבָל הָאֹר הַנִּמְשָׁךְ הוּא מִצְמֻצְמָם מֵאֹד הַנִּקְרָא בְּשֵׁם שְׁעֵרוֹת
46 כִּמְשַׁל הַשְּׁעֵרוֹת שֶׁל הָאָדָם שֶׁנִּמְשַׁכּוֹת וְיוֹנְקוֹת מֵהַמּוֹחַ, אֲבָל מִפְּנֵי הַצְמֻצוּם
47 שֶׁעַל יְדֵי עֲצָם הַגּוֹלְגּוֹלֶת, חַיִּית
48 הַנִּמְשַׁכַּת בְּשְׁעֵרוֹת בְּפוּעַל הִיא מוֹעֵטת
49 וּמֵאֹד מִצְמֻצְמַת. מִזֶּה שְׁאֵין כֵּן
50 בְּתִיקוּן הַשְּׁבִיעִי דְּשְׁלֵשָׁה
51 עֶשֶׂר תִּיקוּנֵי דִיקְנָא, שְׁהוּא
52 תִּיקוּן וְאֵמֶת, בּוֹ נִמְשָׁךְ
53 וּמִתְגַּלֶּה הָאֹר בְּגִלּוֹי רַב שְׁלֹא
54 עַל יְדֵי צְמֻצוּם דְּבִחִינַת
55 שְׁעֵרוֹת. אֲשֶׁר דּוּגְמָתוֹ
56 בְּהָאָדָם לְמִשָּׁה הוּא חֵלֶק
57 הַפְּנִים הַפְּנִי מִשְׁעֵרוֹת,
58 כְּמִבּוֹאֵר בְּזֵהר³⁴ שֶׁבְּחֵלֶק זֶה שֶׁל
59 הַפְּנִים נִמְשַׁכַּת חַיִּית מֵהַמּוֹחַ שְׁלֹא
60 בְּצֻמְצוּם.
61 וְעוֹד זֹאת, מִלְכָּד הַמְּבוּאֵר לְעִיל
62 אֲדוֹת מַעֲלַת הַפְּנִים (בְּחֵלֶק שְׁבוּ אֵין
63 שְׁעֵרוֹת) עַל הַשְּׁעֵרוֹת שֶׁבְּפְנִים יֵשׁ חַיִּית
64 רַבָּה וּבְשְׁעֵרוֹת יֵשׁ חַיִּית מִצְמֻצְמַת, יֵשׁ
65 בְּמַעֲלַת הַפְּנִים עַל הַשְּׁעֵרוֹת עֵנִין נֹסֵף
66 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר בְּקוּהֶלֶת חֻקְמַת
67 אָדָם תֹּאִיר פְּנֵיו³⁵, דְּבִמְאֹר
68 פְּנֵיו שֶׁל הָאָדָם נִכָּר הַחִידוּשׁ
69 שֶׁל הַהִמְשָׁכָה הַחִדּוּשָׁה
70 מִבְּחִינַת הַחֻקְמָה, בְּחִינַת הַחֻקְמָה
71 הִיא חֵלֶק בְּמוֹחִין שְׁבוּ הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכֵלִי
72 מִתְחַדֵּשׁ וּמֵאִיר לְרֹאשׁוֹנָה, וְכֹאשֶׁר יֵשׁ
73 הַמִּשְׁכָּה וְהָאָרָה חֲדָשָׁה מִהַחֻקְמָה, פְּנֵיו
74 שֶׁל הָאָדָם מֵאִירוֹת וְכִמּוֹ רַבִּי
75 אֲבֵהוּ³⁶ שְׁעֵלֵיו אֲמָרוּ חֻקְמִינוּ ד"ל
76 שְׁצִיבּוֹ וְהָאִירוּ פְּנֵיו מִפְּנֵי
77 שְׁמֻצָא תּוֹסְפָתָא חֲדָתָא³⁷ הִרִי
78 שְׁחִידוּשׁ בִּשְׁכַל וּבְחֻקְמָה, מִבִּיָּא לְהָאֵרָת
79 הַפְּנִים. וְהַשְּׁבִיעִי שְׁבִיבְּנֵיו שֶׁל
80 הָאָדָם כְּתוּצָא מִשְׁכַּל חֲדָשׁ הוּא
81 בְּאוֹפֵן שְׁגִלּוֹי לְכָל, וְכִדְאִיתָא
82 וְכִמּוּבָא בְּגִמְרָא³⁸ גְּבִי רַבִּי יְהוֹדָה שְׁפִינוּ הָאִירוּ מִהַחֻקְמָה עַד כִּדִּי כֹךְ
83 שְׁאִפִּילוֹ הָאִינוּ־יְהוּדֵי הַכִּיר בּוֹ שְׁהִיו פְּנֵיו צְהוּבִין, מִפְּנֵי
84 שְׁחֻקְמַת אָדָם תֹּאִיר פְּנֵיו וְכִמְסוּפָר בְּגִמְרָא שְׁמִטְרוּנִיתָא אַחַת אֲמָרָה

(32) פ"ח. (33) לקו"ת שם צב, ד ואילך. (34) זח"ג שם, א. קלג, ב. (35) קהלת ח, א. לקו"ת שם צג, ב. וראה גם שם צה, סע"ד. (36) ירושלמי שבת פ"ח ה"א. פסחים פ"י סוף ה"א. שקלים פ"ג ה"ב. קה"ר פ"ח, א (ד). (37) (בירושלמי וקה"ר שם "תוספתא עתיקתא", אבל) כ"ה בלקו"ת שם צג, ב. ובכ"מ בדא"ח. (38) נדרים מט, ב. וכ"ה גם במקומות שבהערה 36.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לרבי יהודה שהוא מורה הוראות ופניו צהובין כפני שיכור ואמר לה רבי
 - 2 יהודה להאמין לו שאינו שותה יין מלבד קידוש והבדלה ואחרי שתיית ארבע
 - 3 כוסות של פסח הוא חוגר צדעיו מפני המיחוש בראשו בגלל היין עד חג
 - 4 השבועות, ואין פניו צהובות מיין אלא שחכמת אדם תאיר פניו.
 - 5 וְזֶהוּ מִהַחִילוּקִים אחד ההבדלים
 - 6 שֶׁבֵּין הַהִמְשָׁכָה של החיות
 - 7 ממהות שֶׁהַשְּׁעָרוֹת לַהִמְשָׁכָה
 - 8 של החיות ממהות שֶׁבִּפְנֵיהֶן, דָּאף
 - 9 עַל פִּי שֶׁהַשְּׁעָרוֹת נִמְשָׁכִים
 - 10 מִהַמּוֹחִין שֶׁבִּרְאֵשׁ וְהַמּוֹחִין הֵם
 - 11 שורשם ומקורם, וְגַם לְאַחֵר זֶה
 - 12 לאחר שהשערות צמחו מהראש הֵן
 - 13 מִקְבְּלוֹת חַיִּית מִהַמּוֹחִין
 - 14 שֶׁבִּרְאֵשׁ, וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה
 - 15 החיות שהן מקבלות מהמוחין הֵן
 - 16 השערות צומחות וגודלות והרי
 - 17 הצמיחה מקטנות לגדלות היא סימן
 - 18 של חיות, בְּכָל זֹאת, מַה שֶׁנֶּאֱרָא
 - 19 וְנִגְלָה לַעֵין כֹּל הֵם רַק הַשְּׁעָרוֹת
 - 20 לְבָד, וְהַחַיִּית שֶׁבְּתוֹכָן אֵינוֹ
 - 21 נִיכָר בָּהֶן, וְעַד שֶׁגַם זֶה שֶׁהֵן
 - 22 מִקְבְּלוֹת חַיִּית גַּם זֶה אֵינוֹ
 - 23 נִיכָר בָּהֶן לֹא רַק שֶׁהַחַיִּית שֶׁבִּשְׁעָרוֹת
 - 24 לא נראית, אלא גם עצם העובדה שיש
 - 25 בהן חיות לא נראית (שהרי בשערות
 - 26 אין תנועה וכד' כמו באברים אחרים).
 - 27 מַה שֶׁאֵין בֵּן הַהִמְשָׁכָה
 - 28 שֶׁבִּפְנֵיהֶן דְּחֻקֵּי אָדָם תָּאִיר
 - 29 פָּנָיו, כאשר אור החכמה מאיר
 - 30 ונמשך בפנים הָרִי בִּפְנֵי נִיכָרָת
 - 31 הַחֻקָּה וְהַסִּיכָה לְהָאֵרַת הַפְּנִים,
 - 32 וכמוכּוּן הָאֵרַת הַפְּנִים עֲצוּמָה, נִרְאִית
 - 33 וניכרת באופן גלוי.
 - 34 ובדומה להבדלים הללו שבין השערות
 - 35 לפנים מאירות, הוא גם ההבדל בין
 - 36 התיקון השביעי מבין י"ג תיקוני דיקנא,
 - 37 לשאר התיקונים, כפי שממשיך ומפרט.
 - 38 וְזֶהוּ מַה שֶׁתִּיקוּן הַשְּׁבִיעִי משלוש עשרה מידות הרחמים, הנקראות
 - 39 בוורה י"ג תיקוני דיקנא (לבושי חוקן) נִקְרָא וְאָמַת, דְּעֵנִין הָאָמַת
 - 40 הוּא שֶׁאֵין בּוֹ שִׁינוּיִם³⁹, אלא האמת היא תמיד באותו מצב, כִּי
 - 41 הַחִידוּשׁ (הַעֲלִילִי וְהִיתְיוֹן הַמִּיּוּד) דְּתִיקוּן תִּיקוּן וְאָמַת' זֶה הוּא
 - 42 שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה (מִתְעַלֵּם) עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה, והעובדה שנמשך
- ממקורו העליון למטה, לא עושה בו שום שינוי ולא מסתירה על מהותו
האמיתית כפי שהוא למעלה במקורו אלא שֶׁגַם בְּהִיּוּתוֹ נִמְשָׁךְ למטה
הוּא מֵאִיר בְּגִלּוֹי ומהותו גלויה ונראית וניכרת לכל.
וְאֵלֵּי יֵשׁ לֹמֵר, דְּזֶה שֶׁתִּיקוּן הַשְּׁבִיעִי נִקְרָא וְאָמַת' (דְּעֵנִין
הָאָמַת הוּא שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה גַם
כשהוא יורד ונמשך למטה, כמבואר
לעיל) הוּא גַם מִצַּד שְׂרִשּׁוֹ,
דְּהַבְחִינָה שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה
הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲתַלְלוֹת דְּתִיקוּן
הַשְּׁבִיעִי הִיא כְּלוּשׁוֹן הַכְּתוּב
בַּנְּבוּאָה מֵלֹאכִי אֲנִי הָיִי' לֹא
שְׁנִיתִי⁴⁰ וכשם שמקורה הוא האמת
האלוקית שאין בה שינוי, כך גם היא
נקראת 'אמת' ואין בה שינויים.
(ד) וְהִנֵּה עַל פִּי הַיְדוּעִי⁴¹ בתורת
החסידות שְׁכָל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ
בְּיֻתֵּר נִמְשָׁךְ לְמִטָּה מִטָּה
בְּיֻתֵּר, כְּמִשַּׁל חוֹמַת אֲבָנִים הַנוֹפֶלֶת
שֶׁהַשּׁוֹרֵת הַגְּבוּהוֹת שֶׁל אֲבָנֵי הַחוֹמָה
נוֹפְלוֹת רְחוּק יוֹתֵר מֵהַשּׁוֹרֵת הַנְּמוּכּוֹת,
וְכֵן בְּרוּחַנִיּוֹת, הַדְּרוֹגוֹת הַגְּבוּהוֹת בְּיֻתֵּר
בַּלּוּקוֹת, הֵן הַנְּמוּכּוֹת לִמְטָה יוֹתֵר
מוֹכֵן, דְּתִיקוּן הַשְּׁבִיעִי, תִּיקוּן
וְאָמַת, בְּגַלּל הִיּוּתוֹ גְבוּהָ בְּיֻתֵּר,
וְיֻתֵּר נִעְלָה מְכַל שֶׁאֵר הִי' מִיּוֹדוֹת
נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּעֵינֵיךָ לְמִטָּה
בְּנִחוּת בְּיֻתֵּר, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר
בְּהַרְחָבָה.
וְהֵעֵנִין הוּא, דְּהִנֵּה אָמִיתִית
הֵעֵנִין דָּאֲנִי הָיִי' לֹא שְׁנִיתִי
בְּאֻפֵּן כְּלִלִי, הַמוֹשֵׁג שֶׁל אִי שִׁינוּי,
הַמֵּאֲפִיין אֶת הָאֵמֶת, נִכּוֹן לְגַבִּי כֹלל
הַדְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, אֲבָל הָעֵדֶר הַשִּׁנּוּי
בְּאֻפֵּן הַכִּי מוֹחֵלֵט וְהַכִּי אִמִּיתִי הוּא
בְּעֲצָמוֹתָיו וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַעֲצֵם
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת יֵשׁ מְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ שֶׁמַּעַל לְמִצִּיאוֹת שְׁלֵהֶם, וְאֵילּוּ בְּעֲצָמוֹת
וְהַמַּהוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
שֶׁמִּצִּיאָתוֹ⁴² וְקִיּוּמוֹ הוּא
מְעַצְמוֹתוֹ מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ עֲלוֹל
עֵלָה סִיכָה כְּלִשְׁוִי שֶׁקְדָּמָה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
דְּרוֹגוֹת בַּלּוּקוֹת, בְּהֵם הַדְּבָר אֵינוֹ בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל הַחֲלָטִיּוֹת וְאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא
לְדַבְּרִים וְלִדְרוֹגוֹת

להבין ענין כתיבת ספר תורה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סיבה שקדמה לו אלא מציאותו היא מעצמותו. **כִּי בַּהֲגִילֹיִים** 43 האורות
 2 הנמשכים ומתגלים מהעצמות שאינם העצמות עצמה אלא הארה מהעצמות,
 3 **שֶׁקֶדְמָה לָהֶם עֵילָה וְסִיפָה, אֵין לֹמַר אֲמִיתִית הָעֵנִין דְּלֹא**
 4 **שְׁנִיתִי,** וכאשר נמשכו והתגלו כן חל בהם שינוי מסוים לעומת כפי שהם
 5 בשורשם **וְזֶה גּוּפָא עֲצוּמוֹ**
 6 **שֶׁקֶדְמָה לָהֶם עֵילָה וְסִיפָה,** 1 **בַּהֲגִילֹיִים** 43, **שֶׁקֶדְמָה לָהֶם עֵילָה וְסִיפָה, אֵין**
 7 שהיא השורש והסיבה לכך שנמשכו 2 **לֹמַר אֲמִיתִית הָעֵנִין דְּלֹא שְׁנִיתִי, וְזֶה גּוּפָא**
 8 ונתגלו **הָרִי זֶה שִׁינוּי בָּהֶם,** 3 **שֶׁקֶדְמָה לָהֶם עֵילָה וְסִיפָה, הָרִי זֶה שִׁינוּי, שֶׁהָרִי**
 9 **שֶׁהָרִי יִשְׁנוּ שִׁינוּי בֹּאוֹתָם** 4 **יִשְׁנוּ שִׁינוּי בֵּין לִפְנֵי שְׁנִמְשָׁכָה מִהָעֵילָה וְסִיפָה,**
 10 'גילויים' **בֵּין לִפְנֵי שְׁנִמְשָׁכָה** 5 **וּבַעֲת שְׁנִמְשָׁכָה מִהָעֵילָה וְסִיפָה, וְלֹאֲחֹר**
 11 **מִהָעֵילָה וְסִיפָה,** כאשר עדיין היו 6 **שְׁנִמְשָׁכָה מִהָעֵילָה וְסִיפָה. מֶה שְׁאֵין בֵּין**
 12 כלולים בשורשם ומקורם ועדיין לא 7 **בַּעֲצוּמוֹתָו וּמַהוּתָו יִתְבַּרֵּךְ שְׁאֵינוּ עֲלֹל מֵאִיזָה**
 13 נתגלו **וּבַעֲת שְׁנִמְשָׁכָה אוֹתָהּ** 8 **עֵילָה שֶׁקֶדְמָה לוֹ חֶס וְשְׁלוֹם, הָרִי אֵין בּוֹ שׁוּם**
 14 הארה של 'גילויים' **מִהָעֵילָה** 9 **שִׁינוּיִים חֶס וְשְׁלוֹם, אֲמִיתִית הָעֵנִין דְּאֵנִי הָרִי**
 15 **וְסִיפָה,** היינו במהלך ההארה 10 **לֹא שְׁנִיתִי. וְעֵנִין זֶה נִמְשָׁךְ בַּעֲיָקָר לְמַטָּה, וּכְמוֹ**
 16 וההתגלות **וְלֹאֲחֹר שְׁנִמְשָׁכָה** 11 **שֶׁמִּבְּאֹר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי** 44, **דְּזֶה**
 17 **מִהָעֵילָה וְסִיפָה** בתור דרגה ועניין 12 **שֶׁהִישׁ דְּלִמְטָה מְרָגִישׁ שְׁמַצִּיאוֹתָו מַעֲצוּמוֹתָו,**
 18 בפני עצמו, והעובדה שיש בה שלושה 13 **וּבַהֲרֹגְשָׁתוֹ לֹא קֶדְמָה לוֹ עֵילָה וְסִיפָה, הוּא מִפְּנֵי**
 19 מצבים שונים היא הוכחה שיש בה 14 **שֶׁשְׂרָשׁוֹ הוּא מַעֲצוּמוֹתָו וּמַהוּתָו יִתְבַּרֵּךְ**
 20 שינויים, ואין לומר שהעדר שינוי ניכר 15 **שְׁמַצִּיאוֹתָו הוּא מַעֲצוּמוֹתָו וְאֵינוּ עֲלֹל מֵאִיזָה**
 21 בה באופן הכי מוחלט והכי אמיתי 16 **עֵילָה שֶׁקֶדְמָה לוֹ חֶס וְשְׁלוֹם, דְּאֲמִיתִית**
 22 **מֶה שְׁאֵין בֵּין בַּעֲצוּמוֹתָו** 17 **הַמַּצִּיאוֹת הוּא יֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא יֵשׁ הָאֲמִיתִי**
 23 **וּמַהוּתָו יִתְבַּרֵּךְ שְׁאֵינוּ עֲלֹל** 18 **וְסִיפָה,** ואינו מתגלה מאיזה שהוא
 24 **מֵאִיזָה עֵילָה שֶׁקֶדְמָה לוֹ חֶס** 19 **וְשְׁלוֹם,** וראינו מתגלה מאיזה שהוא
 25 **וְסִיפָה,** ואינו מתגלה מאיזה שהוא 20 **מִקּוֹר קְדוּם וּבִגְלָל סִיבָה מְסוּיִימָת,**
 26 **מִקּוֹר קְדוּם וּבִגְלָל סִיבָה מְסוּיִימָת,** 21 **מִבּוֹן שְׁמוּפָרָךְ לְחֻלּוּטִין לֹמַר שִׁישׁ בּוֹ**
 27 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 22 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 23 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 28 את שלושת המצבים האמורים (לפני 24 **מִבְּאֹר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי** 44, **דְּזֶה שֶׁהִישׁ דְּלִמְטָה מְרָגִישׁ**
 29 הגילוי, בעת הגילוי ואחרי הגילוי) כי, 25 **וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מִבְּאֹר גַּם בֵּין בְּהִמְשָׁךְ מִים רַבִּים**
 30 **הָרִי מֵאֲחֹר שְׁאֵין לוֹ עֵילָה וְסִיפָה,** 26 **מִבְּאֹר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי** 44, **דְּזֶה שֶׁהִישׁ דְּלִמְטָה מְרָגִישׁ**
 31 ממילא **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 27 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 28 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 32 **חֶס וְשְׁלוֹם,** ולכן בעצמות 29 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 30 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 33 האלוקות דווקא היא **אֲמִיתִית** 31 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 32 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 34 **הָעֵנִין דְּאֵנִי הָרִי לֹא שְׁנִיתִי** 33 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 34 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 35 העדר השינוי באופן הכי אמיתי, 35 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 36 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 36 כאמור לעיל. 37 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים** 38 **אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּיִים**
 37 **וְעֵנִין זֶה** של העדר שינוי בעצמות ומהות האלוקות **נִמְשָׁךְ** ובא לידי גילוי
 38 לא בדרגות גבוהות באלוקות אלא **בַּעֲיָקָר לְמַטָּה,** וכאמור לעיל שהגבוה
 39 ביותר נמשך ובא דוקא למטה ביותר, **וּכְמוֹ שֶׁמִּבְּאֹר כְּבוֹד קְדוּשַׁת**
 40 **אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי** 44, **דְּזֶה שֶׁהִישׁ דְּלִמְטָה מְרָגִישׁ** הגשמי מְרָגִישׁ
 41 לפי התחושה שלו (שהיא טעות גמורה כמובן) **שְׁמַצִּיאוֹתָו מַעֲצוּמוֹתָו,**

(43) בהבא להלן ראה גם לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 153 הע' 43. (44) ביאורו"ז בשלח מג, ג. וכ"ה גם בד"ה ולקחתם לכם תרס"א (ספר המאמרים תרס"ב ע' קצא ואילך). וראה גם שערי אורה שם פמ"ה-נא. ס' מאמרי אדה"ד מארז'ל ס"ע תפג. (45) תרכ"ט. נדפס בספר המאמרים תרכ"ט ע' קמג ואילך. (46) "היום יום" כ"ח תמוז. ספר המאמרים תרנ"ט ע' רכד. אג"ק לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ כרך ו ע' רסז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלוֹ 47 של אדמו"ר מהר"ש בַּעֲנִין אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ 48 נוֹסֵף עַל
- 2 הַמְבוֹאֵר שֶׁם 49 בהמשך 'מים רבים' הנזכר בַּעֲנִין המשמעות הפנימית
- 3 של לשון הכתוב הַגְדוֹל הַגְבוּר כו' 50 (וְאָמְרוּ רַ"ל 51 בגמרא על
- 4 הכתוב בדברי הימים "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת...", הַגְדוֹלָה 52 זו
- 5 מַעֲשֵׂה (בְּרֵאשִׁית) הַמְבוֹאֵר
- 6 בַּשַּׁעַר הַיְחִיד וְהָאֱמוּנָה 53 שְׁלוֹ 47 בַּעֲנִין אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ 48 נוֹסֵף עַל
- 7 שבספר התניא (וזה לשונו: "... בסידור
- 8 שבחיו של הקדוש-ברוך-הוא
- 9 כתיב הגדול הגבור כו' ופירוש הגדול,
- 10 היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל
- 11 העולמות וברואים לאין קץ ותכלית,
- 12 להיות ברואים מאין ליש וקיימים
- 13 בחסד חנים ונקראת גדולה כי באה
- 14 מגדולתו של הקדוש-ברוך-הוא כבבודו
- 15 ובעצמו כי גדול ה' לגדולתו אין חקר
- 16 ולכן משפיע גם כן חיות והתהוות מאין
- 17 ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע
- 18 הטוב להטיב. והנה כמו שמדה זו היא
- 19 שבחו של הקדוש-ברוך-הוא לבדו,
- 20 שאין ביכולת שום נברא לברוא יש
- 21 מאין ולהחיותו, וגם מידה זו היא
- 22 למעלה מהשכלת כל הברואים
- 23 והשתגם שאין כוח בשכל שום נברא
- 24 להשכיל ולהשיג מידה זו ויכלתה
- 25 לברוא יש מאין ולהחיותו, כי הבריאה
- 26 יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל
- 27 הנבראים כי היא ממת גדולתו
- 28 של הקדוש-ברוך-הוא... וכמו שאין
- 29 ביכולת שום שכל נברא להשיג מידת
- 30 גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין
- 31 ולהחיותו כדכתיב עולם חסד יבנה, כך
- 32 ממש אין ביכולתו להשיג מידת גבורתו של הקדוש-ברוך-הוא שהיא מידת
- 33 הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלידך ולהתגלות על הנבראים
- 34 להחיותם ולקיימם בגילוי כִּי־אם בהסתר פנים..."), שְׁזָה המובא בהמשך
- 35 'מים רבים' אודות 'הגדול והגבור', היינו מידת החסד והגילוי, ומידת הגבורה
- 36 והצמצום בבריאת העולם, כָּא בְּהִמְשָׁךְ לְהַמְבוֹאֵר שֶׁם בַּתְחִלַּת
- 37 הַהִמְשָׁךְ, דָּאָף עַל פִּי שְׁהַנְשָׁמָה יוֹרֶדֶת לַמָּטָה לַעֲלוֹם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
- 38 לְמָקוֹם שִׁישְׁנָם מִים רַבִּים וְנִהְרֹת הַמְבַלְבְּלִים, מָקוֹם שְׁבו
- 39 האלוקות היא בהעלם והסתר בגלל גדול הצמצום הַרִי אָף עַל פִּי כֵן
- מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה של הנשמה לקדוש־
- ברוך־הוא וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ 54, הִנֵּה נוֹסֵף לְזֶה מְבוֹאֵר שֶׁם 55], דָּאָף
- שְׁהָעוֹלָם הוּא מְצִיאוֹת, בְּכָל זֹאת אֲמִיתִית עֲנִינוּ
- אֲמִיתִית עֲנִינוּ הַחוּכֵן וְהַמְהוּת הַפְּנִימִית של מציאות העולם איננה
- הַמְצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית אֲלֵא עֲנִינוּ אֲמִיתִית
- של העולם הוּא אֱלֻקִּית, וְדוֹקָא לְמָטָה נִרְאָה עֲנִין זֶה,
- כְּמִבּוֹאֵר שֶׁם בְּאֵרוּכָה.
- וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מְבוֹאֵר בְּמֵאמְרֵי כְּבוֹד קְדוּשַׁת
- אֲדֹמוּר (מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ
- עֲדוֹן 56 שְׁדוֹקָא לְמָטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה נִרְאָה אֵיף שְׁאִין
- וְנִגְלָה אֵיף שְׁאִין עֲרוּךְ לָךְ, וְעַל יְדֵי זֶה אָנוּ
- וְהַשׁוּוּאָה בֵּין הַבוֹרָא לְנִבְרָאִים שֶׁהֵם
- בְּרִיחוֹק הָעֵרֶךְ וּבִפְנֵי עֲצוֹם מִמֶּנּוּ
- וְעַל יְדֵי זֶה אָנוּ יוֹדְעִים
- שֶׁגַּם הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים
- לְמִוֶּת שֶׁהֵם נְעִלִים מִהָעוֹלָם הַזֶּה
- בְּעִלְיֵי רֵב, לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר גַּם הֵם
- בְּבַחֲיִנַּת אֵין עֲרוּךְ לְגַבִּי
- הָעֲצֻמוֹת כִּי מֵאַחֵר שִׁמְעֵלַת
- הָעֲצֻמוֹת הִיא אֵין סוֹף וּבְלִי גְבוּל
- כָּלֵל, הִרִי לְגַבּוֹ אֵין הַבְּדֵל בֵּין
- נִבְרָאִים נְעִלִים לְנִבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים כִּי
- הוּא נִעְלָה מִכֵּל הַגְּדִרִים שֶׁל 'מַעֲלָה
- וּמַטָּה' וְהָעֲלִיוֹנִים הֵם בְּרִיחוֹק הָעֵרֶךְ
- מִמֶּנּוּ בְּדִיּוֹק כְּמוֹ תַּחְתּוֹנִים. וְעַל
- דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַּם בַּעֲנִין אֵין
- עוֹד מְלַבְדּוֹ שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁדָּבָר נִכּוֹן
- לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁמִּלְבַּד
- הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצוֹם אֵין לְשׁוֹם נִבְרָא מְצִיאוֹת אֲמִיתִית, כֵּךְ גַּם
- לְנִבְרָאִים הָעֲלִיוֹנִים אֵין שׁוֹם מְצִיאוֹת לְגַבּוֹ, וְאֵךְ וּדְק הוּא לְבָרוּ הוּא
- מְצִיאוֹת אֲמִיתִית וְאֵין זוּלָתוֹ.
- ה) וְהִנֵּה אֲמִיתִית הָעֲנִין שֶׁהִישׁ הַנִּבְרָא אֲמִיתִית מְצִיאוֹתוֹ
- הוּא יֵשׁ הָאֲמִיתִי, עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי, הַמְצִיאוֹת
- הָאֲמִיתִית שֶׁל ה'יֵשׁ' הַנִּבְרָא שֶׁלֹּא בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא ה'יֵשׁ' הָאֲמִיתִי, עֲצוֹמוֹת
- הָאֲלּוּקוֹת, וְעַל כֵּךְ מוֹסִיף וּמְבַאֵר אֲמִיתוֹת עֲנִין זֶה, שֶׁם הוּא בְּאֹפֶן הַכִּי
- הַחֲלָטִי וְהַכִּי אֲמִיתִי, קָאִי מִכּוֹן עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם

(47) תרל"ו. (48) ואתחנן ד, לה. - פסוק זה הוא מפסוקי "אתה הראת", שבעת שמסיימים ומכניסים ספר תורה לבית הכנסת "מכריזים פסוקי אתה הראת - כמו בשמחת תורה" - מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים קובץ ג (ג.י. תש"י) ע' 7 ואילך. נעתק גם בקובץ "יגדיל תורה" (ג.י.) שנה ג' חוברת ג (כח) סל"א. קונטרס "סיום והכנסת ספר תורה" (קה"ת, תשמ"א) ע' 25 ואילך. אג"ק לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ שם ע' עג ואילך. (49) פ"ח ואילך (ע' טו ואילך). (50) עקב י, יז. נחמי' ט, לב. (51) ברכות נח, א. (52) דברי הימים"א כט, יא. (53) פ"ד. (54) שה"ש ח, ז. (55) פקנ"ח ואילך (ע' קעה ואילך). (56) המשך תער"ב ח"א ספ"ז (ע' יב). ח"ב פשכ"ט (ע' תרעו). שם ע' א'קנה. ח"ג ע' א'תמב ואילך. ספר המאמרים פר"ת

להבין ענין כתיבת ספר תורה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָיָה דִּקְאָ עֲלֵיהֶם עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שִׁינָּה
2 לֹמֵר הַתּוֹאֵר דִּישׁ (כִּי הֵם בְּבַחֲיִנַת מְצִיאוֹת מֵאַחֵר שִׁישׁ לָהֶם
3 עֵרָךְ וַחֲשִׁיבוֹת), מָה שֶׁאֵין בֵּין אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְכוּ' אֵינֶם בְּבַחֲיִנַת
4 מְצִיאוֹת⁵⁷ בִּלְתֵּי עֵרָךְ וַחֲשִׁיבוֹת, כִּי כָּל עֲנִינָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם הוּא
5 רַק מָה שֶׁהֵם טָפְלִים לְנִשְׁמוֹת
6 יִשְׂרָאֵל⁵⁸ וְכָל בְּרִיאָתָם הִיא, כְּמוֹ
7 בְּרִיאַת כָּלִלוֹת הָעוֹלָם, "בִּשְׁבִּיל
8 יִשְׂרָאֵל", וְאִילוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִבְרְאוּ
9 כְּמִטְרָה וְתַכְלִית לַעֲצָמָם (פְּמִבּוֹאֵר
10 בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת), וְמָה
11 שֶׁאוֹמְרִים דִּהְיֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא
12 יֵשׁ הָאֱמִיתִי, קָאֵי עַל נִשְׁמוֹת
13 יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה שֶׁשָּׂרָשָׁם שֶׁל
14 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא הוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ
15 יִתְבָּרֵךְ. וּמֵאַחֵר שְׁדוּקָא נִשְׁמוֹת
16 יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁבוֹת לְמִצִּיאוֹת, לִכֵּן דּוֹקָא
17 בָּהֶם הוּא אֱמִיתוֹת הָעֲנִיין שֶׁהַמִּצִּיאוֹת
18 הָאֱמִיתִית שֶׁל הִישׁ הַגִּשְׁמִי הִיא הִישׁ
19 הָאֱמִיתִי.
20 וְאֵף שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִים כָּל
21 הַנִּבְרָאִים כּוֹלֵם, וְלֹא רַק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
22 לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאֱמִיתוֹת
23 הַנִּמְצָאוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא כֻּלְשׁוֹן הַרְמָב"ם
24 בַּתְּחִילַת סֵפֶר 'מִשְׁנֵה תוֹרָה' (וְכַפִּי
25 שֶׁהַרְמָב"ם כּוֹתֵב וְזֶהוּ הָאֱמוּנָה
26 בְּמִצִּיאוֹת הַבּוֹרָא וְשֶׁהוּא הַבּוֹרָא שֶׁל כָּל
27 הַנִּבְרָאִים הִיא יִסּוֹד הַיִּסּוּדוֹת
28 וְעִמּוּד הַחֲכָמוֹת כו')⁵⁹, וְאֵם כֵּן
29 הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים,
30 וְלֹא רַק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הִיא 'אֱמִיתוֹת
31 הַמִּצְאוֹ', בְּכָל זֹאת, יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין
32 כָּל הַנִּבְרָאִים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי
33 הַנִּשְׁמוֹת דּוֹקָא הֵם חֵלֶק
34 אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשְׁוֹ⁶⁰, חֵלֶק
35 בְּלִתי נִפְרָד מִעֲצָמוֹת הָאֱלֹהוֹת
36 וְיִדְוָעָה תּוֹרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב⁶¹ שֶׁשִּׁשְׁאֲתָהּ תּוֹפֵס בְּמִקְצֵת מִן
37 הָעֲצָמָם אֲתָה תּוֹפֵס בְּכֹלֹוּ וְכוּיִן שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק מִעֲצָמוֹת
38 הָאֱלֹהוֹת, הֵן קִשּׁוּרוֹת בְּכָל עֲצָמוֹת הָאֱלֹהוֹת, וּמַחֲמַת הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוֹחֵד הוּא שֶׁל
39 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִישׁ הָאֱמִיתִי שֶׁהוּא קֶשֶׁר וְשִׁיבוֹת שֶׁלָּא קִיִּימִים בִּשְׁאֵר
- הַנִּבְרָאִים, עֵיקַר הָעֲנִיין וְאֱמִיתוֹת הָעֲנִיין שֶׁהַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית שֶׁל הִישׁ הַגִּשְׁמִי
הִיא הִישׁ הָאֱמִיתִי הוּא דּוֹקָא בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.
וְכֵּן עַל פִּי הָאֱמוּרָה לַעֲלִי אֲדוֹת הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם
הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, קֶשֶׁר שֶׁלָּא קִיִּים בִּשְׁאֵר הַנִּבְרָאִים יוֹכֵן גַּם זֶה
שֶׁבְּהִיּוֹת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה אֵף עַל
פִּי שֶׁהִיא נִמְצָאָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
וּמְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף גִּשְׁמִי שֶׁמְעִלִימִים
וּמְסִתִּירִים עַל הָאֱלֹהוֹת, מְכַל מְקוֹם
הֵנָּה אֵי אִיד נִיט עֵר וְיִיל אוֹן
נִיט עֵר קֶעֶן וְיִין אֶפְגֶּעֶרִיסֵן
פּוֹן גֶּעֻטְלִיכְקִיט יִהוּדִי אִינוֹ רּוֹצֵה
וְאִינוֹ יִכּוֹל לִהְיוֹת מְנוֹתֵק מֵאֱלֹהוֹת חֵס
וְשָׁלוֹם⁶², וְהַסִּיבָה הַפְּנִימִית לִכֵּן
הִיא כִּי גַם כְּמוֹ שֶׁהוּא כָּל יִהוּדִי
נִמְצָא לְמִטָּה הָרִי בְּאֱמִיתוֹת
מְצִיאוֹתוֹ בְּאֵמֶת שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלו
(גַּם אִם הַדְּבָר לֹא תָמִיד גְּלוּי כְּלָפִי חוּץ)
נִרְגָּשׁ בּוֹ בְּכִיכּוֹל אֱמִיתִית
הַמִּצִּיאוֹת הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית
דְּעֲצָמוֹתוֹ וּמֵהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְהִיא
שֶׁמִּצִּיאוֹתוֹ הוּא מְעַצְמוֹתוֹ וְלֹא
מִמִּקּוֹר אַחֵר וְאִינוֹ עֲלוּל תּוֹצֵאָה
מֵאִיזָה עֵילָה סִיבָה שֶׁקְדָּמָה
לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם. וּמֵאַחֵר שֶׁהֵאֱמַת
שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית נִרְגָּשֶׁת בְּאֵמֶת
שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הִיְהוּדִי, כָּל יִהוּדִי לֹא
רוֹצֵה וְלֹא יִכּוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד וְלִהְיוֹת נִתְּנָק
מֵהָאֱלֹהוֹת חֵס וְשָׁלוֹם.
(ו) וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּכְּתוּב
הַזֶּכֶר לַעֲלִי וְיִתְכַתּוֹב מִשֶּׁהָ אֵת
מוֹצְאֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַסְעֵיהֶם וְאֵלָה מַסְעֵיהֶם
לְמוֹצְאֵיהֶם, וְנִשְׁאָלָה הַשְׁאָלָה מִדּוּעַ
בַּתְּחִילַת הַכְּתוּב 'מוֹצְאֵיהֶם' קוֹדֵם
לְמַסְעֵיהֶם' וּבִסְיוֹם הַכְּתוּב 'מַסְעֵיהֶם'
קוֹדֵם לְמוֹצְאֵיהֶם' וְהַבִּיאֹר הוּא שֶׁבַּתְּחִילַת הַכְּתוּב נִאֲמַר שֶׁמִּשֶּׁהָ רַבִּינוּ
הַמִּשְׁיָף מִלְמַעְלָה וְגִילָה אֵת בְּחִינַת עֲצָמוֹתוֹ וּמֵהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ
(מוֹצְאֵיהֶם שֶׁהִיא ה'רְצָא' וְהַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַנִּשְׁמָה) בְּהַנִּשְׁמָה לְמִטָּה
(מַסְעֵיהֶם), וְעַל יְדֵי זֶה נִעֲשֶׂה אַחֵר כֵּף עֲלִיית הַנִּשְׁמָה, וְאֵלָה

ע' נ. ועוד. (57) ראה גם לקוטי שיחות ח"ה ע' 165 ואילך. ח"כ ע' 139 ואילך. (58) כמו כל עניני הבריאה, כולל עולמות עליונים, שאין הם עצמם תכלית בריאתם, אלא "בשביל ישראל ובשביל התורה" - ראה ב"ר פ"א, ד. תנחומא באבער בראשית יו"ד. אותיות דרע"ק אות ב. פרש"י עה"ת בתחלתו. - וראה לקוטי שיחות ח"י ע' 25. ח"כ שם. (59) רמב"ם ריש הלי' יסוה"ת. (60) תניא רפ"ב. (61) המשך תרס"ו ע' תקכב. המשך תער"ב ח"א ע' תקנג. וראה גם שם ע' תטו. ח"ב ע' א"פא. (62) "היום יום" כ"ה תמוז. אג"ק לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד. וראה גם ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"ג (ספר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מלמטה, מבחינת 'מסעיהם' למעלה, לבחינת 'מוצאיהם' ועל זה נאמר וְאֵלֶּה
- 2 מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם. וְכַמְבוֹאֵר בְּאֵרוֹכָה בְּמֵאמְרֵי יוֹם
- 3 הַהִילּוּלָא דְיוֹד שְׁבֻט⁶³ מאמרי המשך 'באתי לגני' שהראשון שבהם
- 4 יצא לאור ליו"ד שבת תש"י, יום ההסתלקות של הרבי הרי"צ (ובפֿרט
- 5 בַּפּֿרָק הַעֲשָׂרִים שְׁבוּ⁶⁴ ששיך
- 6 במיוחד ליו"ד שבת שנה זו, תש"ל) 1
- 7 בַּעֲנֵן יְרִידַת הַנֶּשֶׁמָה מְשׁוּרֶשֶׁה 2
- 8 וּמְקוּרָה לַמַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת, דְּלִהּוֹת 3
- 9 שֶׁהַנֶּשֶׁמָה יֵרְדֶה יְרִידָה גְדוּלָּה מֵאֵד 4
- 10 לְמִטָּה מִטָּה, בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ 5
- 11 הַטִּבְעִית, וְהַנֶּשֶׁמָה מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּגוֹף 6
- 12 גִּשְׁמִי עִם נֶפֶשׁ טְבִיעִית שְׁחִיא הַנֶּפֶשׁ 7
- 13 הַבְּהִמִּית, לָכֵן, בְּכַדִּי שְׁתּוּכָל 8
- 14 לַעֲמֹד בְּכָל הַנְּסִיוֹנוֹת שְׁקִימִים 9
- 15 בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִמְלָא שְׁלִיחוּתָהּ 10
- 16 וְתַפְקִידָה לַעֲבֹד אֶת ה' בְּלִימֹד 11
- 17 הַתּוֹרָה וְקוֹיִם הַמְּצוּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה 12
- 18 הַגִּשְׁמִי, צָרִיכָה הִיא הַנֶּשֶׁמָה 13
- 19 לְמִדַּת הַנֶּפֶשׁ דְּקָא, שֶׁעַל יָדָהּ 14
- 20 הִיא הַתְּגַבְּרוּת עַל הַמְּנִיעוּת וְהַעֲיֻכּוּבִים 15
- 21 וְהַעֲמִידָה בְּנִסְיוֹנוֹת וּמִדַּת הַנֶּפֶשׁ 16
- 22 מְבִיאָה הַמִּשְׁכָּת וְהַתְּגַלּוּת 17
- 23 אוֹצֵר הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא גִילּוֹי 18
- 24 פְּנִימִיּוֹת וְעֶצְמוֹת אֵין סוֹף 19
- 25 בְּרוּךְ הוּא. 20
- 26 וְיִתְרָה מִזֶּה, לֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁעָבַדְתִּי
- 27 הָאֵדָם לַמִּטָּה מִתּוֹקֶת אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל
- 28 הַנֶּשֶׁמָה עִם עֲצֻמוֹת הָאִלּוּקוֹת וְעַל יָדִי
- 29 זֶה תַּתְּעֵלָה הַנֶּשֶׁמָה בְּעִלְיוֹ רַב, אֵלֹא
- 30 שִׁישׁ בֶּכֶךְ חִידוּשׁ יוֹתֵר גְּדוֹל דָּעַל יָדִי
- 31 עֲבֹדַת הָאֵדָם נַעֲשֶׂה עִלְיוֹי, 21
- 32 כְּבִיכּוֹל, גַּם לַמַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת. 22
- 33 וְכִידּוּעַ תּוֹרַת הָרַב הַמְּגִיד⁶⁵ 23
- 34 מִמְּעוֹרִישׁ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה⁶⁶ 24
- 35 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת דַּע מַה לַּמַּעֲלָה 25
- 36 מִמֶּנּוּ (ולפי פשוטו הכוונה שעל
- 37 הָאֵדָם לַדַּעַת מַה נִּמְצָא לַמַּעֲלָה מִמֶּנּוּ, מִצִּיאוֹת הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְפִי פְּנִימִיּוֹת

- הַדְּבָרִים), פִּירוּשׁ: דַּע עַל הָאֵדָם לַדַּעַת כִּי כָּל מַה שְׁלִמְעָלָה, כֹּל
- שֶׁנִּמְצָא בַּפּֿרָצוּפִים בְּדֶרֶךְ כָּלל 'פֿרָצוּף' הוּא 'צִיּוּר' שְׁלֵם הַכּוֹלֵל אֶת כֹּל
- עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת אוֹ לַפְּחוֹת אֶת שֵׁשֶׁת הַמְּדוּת וְסְפִירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת, הַכֹּל
- הוּא מִמֶּנּוּ, שְׁתַּלְוִי כֹל הַעֲנִינִים שֶׁלַּמַּעֲלָה בַּעֲבֹדַת הָאֵדָם.
- וּבְפֿרָטִיּוֹת יוֹתֵר, מְבוֹאֵר
- בְּתוֹרָתוֹ⁶⁷ שֶׁל הַמְּגִיד עַל
- הַפּֿסוּק⁶⁸ בְּתוֹרָה עֲשֶׂה לָךְ שְׁתִּי
- חֲצוּצָרוֹת כֶּסֶף [שְׁזָה הַצִּיּוּר
- לַעֲשׂוֹת חֲצוּצָרוֹת נֶאֱמַר בְּמִשְׁה
- רַבִּינוּ רַעֲיָא מִהִימְנָא הַרְוּעָה
- הַנֶּאֱמָר], חֲצוּצָרוֹת הוּא שְׁתִּי
- חֲצָאֵי צוּרוֹת, הִינּוּ שֶׁהַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ
- הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ שְׁנֵי חֲצָאִים
- שֶׁל צוּרָה אַחַת, כִּיּוֹן שְׁעַל יָדִי
- עֲבֹדַת הָאֵדָם לְמִטָּה הִרִי הוּא
- הָאֵדָם פּוֹעֵל שְׁלִימוֹת לַמַּעֲלָה
- כְּבִיכּוֹל שְׁתַּהֲיָה צוּרָה שְׁלִימָה
- וְגַם מִתּוֹרָה זֶה שֶׁל הַמְּגִיד (כְּמוֹ מִהַתּוֹרָה
- עַל דַּעַת מַה לַּמַּעֲלָה מִמֶּנּוּ) יֵשׁ לַלְמוּד
- שֶׁעֲבֹדַת הָאֵדָם לַמִּטָּה פּוֹעֵלֶת שְׁלִימוֹת,
- כְּבִיכּוֹל, לַמַּעֲלָה.
- (ז) וְהִנֵּה הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת
- וְאֵמֶת, תִּיקוֹן הַשְּׁבִיעִי שִׁיּוּמֶשֶׁךְ
- מִלַּמַּעֲלָה לַמִּטָּה וַיְבֹא לִידֵי גִילּוֹי, עַל
- יָדֵי הַתִּיקוֹנִי דִּיקְנָא, י"ג מִדּוֹת
- הַרְחִמִים שֶׁלַּמַּעֲלָה מִסְּדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת
- וְאַחֲרֵי כֵן יֵרֵד וַיּוֹמֶשֶׁךְ לַמִּטָּה יוֹתֵר
- עַל יָדֵי הַעֲשָׂר סְפִירוֹת
- דְּאֲצִילוֹת הָעוֹלָם הָרָאשׁוֹן וְהַנֶּעֱלָה
- בְּיוֹתֵר מֵאֲרַבְעַת הָעוֹלָמוֹת הַכֹּלְלִיִּם שֶׁל
- סְדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת (אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-
- יְצִירָה-עֲשִׂיָּה) וְכָל סְדֵר
- הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת שֶׁמֵּאֲצִילוֹת וְלַמִּטָּה
- מֵהָאֲצִילוֹת עַד לְעוֹלָם הַזֶּה
- הַתְּחַתּוֹן שְׁאֵין תְּחַתּוֹן לְמִטָּה
- מִמֶּנּוּ⁶⁹, הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגַלּוּת הַזֶּה
- שֶׁל עַל יָדֵי הַתּוֹרָה, וְכַמְבֹּאֵר רַז"ל⁷⁰ בְּגִמְרָא

המאמרים תש"י ריש ע' 115) ופ"ד (שם ע' 117). ספר המאמרים תרפ"ד ע' רטו. שם ע' רמג. ועוד. (63) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת. נדפס בספר המאמרים שם ע' 111 ואילך. (64) דפרק זה מכונן לשנה זו (תש"ל) - שנת העשרים. וי"ל בדא"פ שכל פרק מעשרים הפרקים של ההמשך מכונן לשנה אחת. - פרק זה נתבאר בארוכה בד"ה זה דש"ק (ומוצש"ק) פ' בא. - ספר המאמרים תש"ל ע' קלד ואילך. (65) לקו"א להרב המגיד (הוצאת קה"ת) סקצ"ח (נ, סע"ג). או"ת קיב, ב. (66) אבות פ"ב מ"א. (67) או"ת מה, ד ואילך. הובא ונתבאר ביהל אור לתהלים צח, ז (ע' שנו ואילך). ובארוכה - המשך תער"ב ח"ב פשפ"ד ואילך (ע' תתעד. תתקא). (68) בהעלותך י, יב. (69) תניא רפ"ל. (70) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב. תקו"ז תכ"א (נ, א). וראה גם ברכות ה, ריש ע"ב.

להבין ענין כתיבת ספר תורה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- ובמדרשים אין אמת אלא תורה ומכאן שיש קשר ושייכות מיוחדת בין
 התורה לענין האמת. והנה על התורה נאמר⁷¹ בנבואת ירמיה הלא
 כה דברי פאש, ודרשו ר"ל⁷² מה אש אינו מקבל טומאה
 אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה, וגם הטמא שיש דברים
 שבקדושה שאסור לו לעשות, מותר לו
 ללמוד תורה (ובלשון הגמרא: "תניא
 ר' יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי
 תורה מקבלין טומאה, מעשה בתלמיד
 אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה
 בן בתירא, אמר ליה בני פתח פיך
 ויאירו דברך שאין דברי תורה מקבלין
 טומאה, שנאמר הלא כה דברי כאש
 נאם ה', מה אש אינו מקבל טומאה אף
 דברי תורה אינן מקבלין טומאה").
 היינו, שהתורה נמשכת בכל
 מקום, גם אפילו למטה מטה
 במקום ובאדם לא טהור. ולא זו
 בלבד שהתורה לא נשארה
 למעלה בעולמות עליונים אלא התורה
 נמשכת גם למטה מטה, אלא
 עוד זאת, שגם בהיותה
 למטה הרי היא התורה באותה
 דרגה ובאותה מעלה כמו שהיא
 למעלה, באופן דכה דברי
 פאש והירידה למטה ביותר לא
 מפחיתה מאומה ממעלת התורה ולא
 עושה בה שום שינוי. שזהו פחית
 אמת, שענינה הוא כדאיתא
 בירושלמי⁷³ [בפירוש האמור
 שם חותמו של הקב"ה אמת].
 שאל"ף הוא תחילת כל
 האותיות של האל"ף-בי"ת, ותי"ו
 סוף כל האותיות, ומ"ם
 אמצעיתם, ואין בזה שינויים
 כלל, אלא האמת היא לכל אורך
 הענין, מהתחלה עד הסוף וגם באמצע
 שזהו ענין התוכן הפנימי של
 הכתוב בישיעה, שהקדוש-ברוך-הוא
 אומר אני ראשון ואני אחרון
 ומבלעדי (גם באמצעיתא,
 באמצע שבין 'ראשון' ו'אחרון', כמו
 האמור לגבי האות מ' שבאמצע אותיות האל"ף-בי"ת) אין אלקים⁷⁴,
- כענינה של מידת האמת שהיא אמת תמיד, בכל הדרגות ובכל השלבים, הן
 בהתחלה ('ראשון') והן בסוף ('אחרון') והן באמצע, היינו תמיד. ולכן על
 ידי התורה (שהיא אמת כמבואר לעיל) נמשכת פחית ואמת,
 תיקון השביעי, לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה
 ממנו, כי הרי האמת היא אמת גם
 בסוף, בבחינה הכי תחתונה, בדיוק כמו
 שהיא אמת בהתחלה ובאמצע.
 (ח) וזהו התוכן והענין הפנימי של
 ויכתוב משה גו', שקאי מכון
 על ענין התורה, דענינו של
 משה הוא (כמבואר בלקוטי
 תורה) ענין התורה, וכדברי
 המשנה בפרקי אבות משה קיבל
 תורה כו'⁷⁵, ונקראת התורה
 על שמו של משה, כמו
 שנאמר⁷⁶ בנבואת מלאכי זכרו
 תורת משה עבדי, הנה על
 ידי התורה המשיך משה
 פחית זה, ואמת, משלשה
 עשר תיקוני דיקנא (שלש
 עשרה מדות הרחמים),
 מהמקור העליון של י"ג המדות
 מרצון העליון ברוך הוא, עד
 למטה מטה להתגלות בנשמות
 ישראל כפי שהן בעולם הזה, ועד
 לאופן דכתיבה (ויכתוב)
 בדיו על הקלף היינו בפעולה
 גשמית מוחשית. והיינו, דאף
 שפתיבת דבר שכל בכלל,
 ועל אחת כמה וכמה חכמתו
 של הקב"ה, היא ירידה
 גדולה⁷⁷ לגבי הדבר כפי שהוא
 במקורו ושוורשו העליון למעלה
 באלקות, וצריך להיות כמה
 וכמה צמצומים בענין התורה
 עד שיומשך בדיו על הספר
 כדי שיהיה כתוב באמצעות עשרים
 ושתים אותיות התורה,
 כמבואר בתנאי⁷⁸ (וזה לשונו:
 "כמו שנאמר בזהר דאורייתא וקודשא-
 בריך-הוא כולא חד, פירוש: דאורייתא
 היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והקב"ה בכבודו ובעצמו כולא חד.... ואף

(71) ירמי' כג, כט. (72) ברכות כב, א. רמב"ם סוף הל' ק"ש. (73) סנהדרין פ"א ה"א. (74) ישעי' מד, ו. (75) אבות רפ"א.
 (76) מלאכי ג, כב. וראה שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ. (77) ראה לקו"ת מסעי שם צא, ד. צה, ד. אוה"ת שם ע' אשנח. א'ססה.
 (78) פ"ד (ח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְעִנֵּן הַשָּׁנִי שְׂבָחוֹתָם הוּא⁸², כמו החתימה שהאדם חותם בשמו, 44
 דָּלָא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוּ שְׁמוֹ שֶׁל הָאָדָם אֵינוֹ עֲצָם הָאָדָם, כִּי אִם 45
 שֵׁם וְסִימָן בְּלִבְד לְהָאָדָם (שֶׁהַשֵּׁם אֵין לוֹ עֶרֶךְ לְגַבִּי עֲצָמִיּוֹת 46
 דְּבַעַל הַשֵּׁם אלא מובן שהעצמיות של האישיות של האדם נעלית לאין 47
 שיעור משמו, והשם אינו אלא סימן 48
 לזהות את האדם באמצעותו), הִנֵּה 49
 עוֹד זֹאת שְׂבָחוֹתָם מִן בְּחוֹתָם 50
 עַל הַשְׁעוּה, הִרִי הוּא הַחוֹתָם 51
 (אף על פי שיש בו את שם האדם) 52
 נִפְרָד וְנִבְדָּל מִמֶּנּוּ וְחוֹתָם הָאָדָם 53
 הוּא דָּבָר נִפְרָד מֵהָאָדָם עֲצָמוֹ. 54
 שֶׁהַנֶּמְשָׁל מִזֶּה מַמְשֵׁל הַחוֹתָם 55
 בְּחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 56
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 57
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 58
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 59
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 60
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 61
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 62
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 63
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 64
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 65
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 66
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 67
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 68
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 69
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 70
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 71
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 72
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 73
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 74
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 75
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 76
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 77
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 78
 הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם הַחוֹתָם 79

1 דהקב"ה נקרא אין סוף ולגודלותו אין חקר ולית מחשבה תפיסא ביה כלל וכן
 2 ברצונו וחכמתו... הנה על זה אמרו במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה
 3 שם אתה מוצא ענוותנותו, וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בברי"ג מצוות
 4 התורה ובהלכותיה... ולכן נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה
 5 למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום
 6 כבוד שהיא רצונו וחכמתו יתברך
 7 ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד
 8 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם
 9 נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה
 10 למדרגה בהשתלשלות העולמות עד
 11 שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני
 12 עולם הזה שהן רוב מצוות התורה
 13 ככולם והלכותיהן וברצופי אותיות
 14 גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה
 15 ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי
 16 שתהא כל מחשבה תפיסא בהן...),
 17 בְּכָל זֹאת לַמּוֹת שׁוּ יִרְדָּה גְּדוּלָּה
 18 והיא על ידי צמצומים רבים לא
 19 נִשְׁתַּנָּה כָּאֵן בְּכוּאָה לַמָּטָה בְּכִתְיָה
 20 בדיו גשמי על הקלף הגשמי על ידי
 21 הַמְשָׁכָה, וְנִמְשָׁכָה בְּחִינָה זֶה
 22 בחינת "ואמת" שנמשכת על ידי
 23 התורה עד לְעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן
 24 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לַמָּטָה מִמֶּנּוּ.
 25 וְזֶהוּ גַם הַחֲסָד הַפְּנִימִי לִכֶּךָ
 26 שְׂבִיכָתוֹב (מִשָּׁה) נִכְלָל
 27 (לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר) גַּם עִנֵּן
 28 הַחֲתִימָה, כִּנֵּי"ל שְׁמוּסִיף תוֹקֵף
 29 וחשיבות לדברים הנכתבים, כפי
 30 שממשך ומפטר.
 31 וְכִנֵּינֵן הַחוֹתָם שְׁחוּתָם עַל דָּבָר
 32 כְּחוֹב יִשְׁנֵם שְׁנֵי עִנֵּינִים. עִנֵּן
 33 הָרָאשׁוֹן, שֶׁהוּא גְּחִתָּם עַל
 34 הַדָּבָר לְבַל יִשְׁוּנָה⁷⁹, כדי שלא
 35 ישנו את מה שנכתב. ובנמשל, למעלה באלוקות, המשמעות של דבר חתום
 36 לבל ישונה היינו בְּחִינָת אֲנִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי [וְעִנֵּן זֶה שֶׁל אִישׁוֹר
 37 סופי של הנכתב מבלי יכולת לשנות
 38 מִיִּשְׂרָאֵל, דְּזֶהוּ מִה שְׁנִינֵינֵי⁸⁰ אֲנִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי והמשך
 39 הפסוק הוא וְאַתָּם בְּנֵי יִעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם, שְׁאֵחֵד הַפִּירוּשִׁים
 40 בְּזֶה הוּא⁸¹, דְּמִכִּינֵן שְׁאֲנִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי אלא אני קיים תמיד
 41 בכל התוקף ולא יכול להיות בזה שינוי לְכֵן גַּם אַתָּם בְּנֵי יִעֲקֹב לֹא
 42 כְּלִיתֶם ונמצא שהכתוב, לפי הפירוש הפנימי מדמה את ה'לא שנית' של
 43 הקדוש-ברוך-הוא עם ה'לא שנית' של בני ישראל].

(79) לקו"ת ד"ה אלה מסעי הג' צא, ד. וראה גם בהביאור שם - צג, ג. (80) מלאכי ג, ו. (81) המשך תרס"ו ריש ע' רמו. ובכ"מ. (82) ראה גם לקו"ת שם צא, סע"ד. (83) אגה"ק ר"ס כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אלא נאמר 'שואל מעמך', בכל זאת, מאחר שלגבי משה הרי זה דבר קטן, 39
אלה הם פני הדברים גם לגבי כל אחד דמכין שפכל אחד ואחד 40
מישראל ישנה בחינת משה, לכן יראה היא מילתא 41
זוטרתא אצל כל אחד ואחד⁹² כמבואר בתניא]. 42

ומכין שפכל אחד ואחד 43

מישראל ישנה בחינת משה 44

שבו כמבואר לעיל, לכן, ביכלתו 45

של כל אחד להמשיך מלמעלה 46

ולגלות על ידי כתיבת ספר 47

תורה בחינת ואמת כמו 48

שהוא באמיתית המציאות של 49

הקדוש-ברוך הוא בעצמו שהוא לבדו 50

המציאות האמיתית [כמו שכתב 51

ברמב"ם⁹³ שהוא לבדו 52

האמת האמיתית והמוחלטת ואין 53

לאחר לשום מציאות אחרת אמת 54

אמיתית ומוחלטת לגמרי באמיתותו 55

כמו האמת של הקדוש ברוך הוא 56

בעצמו], ולהמשיכה את האמת 57

הזו עד למטה מטה, עד שתהיה 58

ניכרת ונרגשת במציאות העולם 59

ובאופן דחקמת אדם תאיר 60

פניו בצורה גלויה לעין כל, שפכל 61

העולם כולו יכיר בו שמצא 62

תוספתא חדתא והחדוש הזה 63

גורם לו עונג עד שפניו מאירות בגלוי. 64

ונמשך ענין האמת שהאדם מביא 65

וממשיך על ידי כתיבת ספר תורה גם 66

בכתיבה, ומדובר על כתיבה 67

במציאות גשמית מוחשית בדיו על 68

הקלף, שהקלף הוא קלף של 69

בהמה (ובעל חיים) והדיו 70

נעשה מצומח ודומם, ומכל 71

זה הדומם, הצומח והחי ביחד, מה 72

שמדגיש יותר שזו פעולה במציאות 73

העולם נעשה ספר תורה 74

שאלו המילים המסיימות את ספר 75

התורה, להורות שהדברים ניכרים וגלויים לכל. 76

ט) וזהו ענין התוכן הפנימי של מצות כתיבת ספר תורה, שעל 1
זה כותב כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק שהוא פענן 2
ויכתוב משה גו', פנ"ל בתחילת המאמר, כי בכל אחד ואחד 3
מישראל ישנה בחינת משה שבו⁸⁴ ובלשון רבנו הזקן בספר 4

התניא: "כל נפש ונפש מבית ישראל 5

יש בה מבחינת משה רבנו עליו- 6

השלום כי הוא משבעה רועים 7

הממשיכים חיות ואלוקות לכללות 8

נשמות ישראל שלכן נקראים בשם 9

רועים ומשה רבנו עליו-השלום הוא 10

כללות כולם ונקרא רעיא מהימנא" 11

ונכמו שגאמר⁸⁵ בתורה ועתה 12

ישאל מה ה' אלקיך שואל 13

מעמך כי אם ליראה, כלומר, 14

אין הקדוש-ברוך הוא שואל ומבקש 15

דבר גדול אלא רק יראת שמים 16

והקשה על זה בגמרא⁸⁶, 17

אטו יראת שמים מילתא 18

זוטרתא היא וכי יראת שמים היא 19

דבר קטן שמתאים לומר שאין הקדוש- 20

ברוך הוא שואל אלא זאת (ובפירט 21

שאחר כך מפרט בכתוב כמה 22

וכמה פירטים⁸⁷, כמו שנאמר 23

בהמשך הכתוב "ללכת בכל דרכיו 24

ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוךך 25

בכל לבבך ובכל נפשך", ועד 26

לירשת חז"ל⁸⁸ על הכתוב "מה 27

ה' אלוךך שואל מעמך אל תקרי 28

מה אלא מאה (ולמדים מזה 29

שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל 30

יום), שהוא המספר מאה תכלית 31

השלימות⁸⁹, עשר שהוא עצמו 32

מספר שלם (כמבואר בתורת הסוד) 33

כלול מעשר⁹⁰, וגם במבואר 34

בכמה מקומות⁹¹ שיש מאה 35

אותיות בפסוק זה) ואם כן 36

בוודאי לא מדובר בדבר קטן בלבד, ומתרץ, אין כן לגבי משה 37

מילתא זוטרתא היא, ואף על פי שהכתוב לא מדבר על משה לבדו 38

ט) וזהו ענין מצות כתיבת ספר תורה, שעל זה 1
כותב כבוד קדושת אדמו"ר הצמח 2

צדק שהוא פענן ויכתוב משה גו', פנ"ל, כי 3

בכל אחד ואחד מישראל ישנה בחינת משה 4

שבו⁸⁴ [נכמו שגאמר⁸⁵ ועתה ישאל מה ה' 5

אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, והקשה על 6

זה בגמרא⁸⁶, אטו יראת שמים מילתא זוטרתא 7

היא (ובפירט שאחר כך מפרט בכתוב כמה וכמה 8

פירטים⁸⁷, ועד לירשת חז"ל⁸⁸ אל תקרי מה אלא 9

מאה, שהוא תכלית השלימות⁸⁹, עשר כלול 10

מעשר⁹⁰, וגם במבואר בכמה מקומות⁹¹ שיש 11

מאה אותיות בפסוק זה), ומתרץ, אין לגבי 12

משה מילתא זוטרתא היא, דמכין שפכל אחד 13

ואחד מישראל ישנה בחינת משה, לכן יראה 14

היא מילתא זוטרתא אצל כל אחד ואחד⁹². 15

ומכין שפכל אחד ואחד מישראל ישנה בחינת 16

משה שבו, לכן, ביכלתו להמשיך על ידי כתיבת 17

ספר תורה בחינת ואמת כמו שהוא באמיתית 18

המציאות [כמו שכתב ברמב"ם⁹³ שהוא לבדו 19

האמת ואין לאחר אמת באמיתותו], ולהמשיכה 20

עד למטה מטה, ובאופן דחקמת אדם תאיר 21

פניו, שפכל העולם כולו יכיר בו שמצא תוספתא 22

חדתא. ונמשך גם בכתיבה, בדיו על הקלף, 23

שהקלף הוא קלף של בהמה (ובעל חיים) והדיו 24

נעשה מצומח ודומם, ומכל זה נעשה ספר תורה 25

שלימה, ועד לעיני כל ישראל⁹⁴. 26

(84) תניא פמ"ב. (85) עקב י. יב. (86) ברכות לג, ב. (87) וראה מדרש תהלים ויל"ש עה"פ תהלים כז, ד. נתבאר בלקו"ת מסעי ד"ה איתא במדרש תהלים (צו, סע"ב ואילך). ועם הגהות - באוה"ת עקב ע' תקעה ואילך. שם ע' תקפג ואילך. מסעי ע' א'תטז ואילך. וראה גם ד"ה זה וביאורו בספר המאמרים תקס"ג (ח"ב) ע' תדש ואילך. (88) תניא רבתי בתחלתו. פרש"י (ד"ה מה) ותוס' (ד"ה שואל מעמך) - מנחות מג, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"א. וראה לקו"ת ד"ה אלה מסעי הג' פ"ב ואילך (צא, ב ואילך). (89) ראה לקו"ת שם צא, סע"ג, מזה"א קכג, א. (90) ראה גם תו"א תולדות כ, א (הובא בלקו"ת שם). אוה"ת עקב שם ע' תקפד. ועוד. (91) תוס' שם. (92) תניא שם. (93) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד. הובא בלקו"ת ביאור לד"ה הנ"ל - צג, סע"א. (94) ברכה לד, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֹּשֶׁבֶט לֵאמֹר בְּדֶרֶךְ אֶפְסָר, דָּהּוּ מַה שְּׂכָבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי
- 2 אֶדְמוּר נָשִׂיא דוֹרְנוּ הַתְּחִיל בְּכַתִּיבַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה הַמִּיּוּחַד
- 3 הַזֶּה שֶׁנִּכְתַּב לְקַבֵּל פְּנֵי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ (וְאַנְחָנוּ זְכִינוּ לְסִימָה), כִּי
- 4 אָמְרוּ רַ"ז⁹⁵ בְּמִדְרַשׁ מִלְּשָׁה הוּא גּוֹאֵל רְאשׁוֹן הוּא גּוֹאֵל
- 5 אַחֲרוֹן, וְנִמְצָא שֶׁמֶשֶׁה קִשּׁוֹר הָן
- 6 לְכַתִּיבַת סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי
- 7 בְּאֵרִיכוֹת, וְהָן לְגִאוּלָּה הָאֲחֵרֹנָה שֶׁעַל
- 8 יְדֵי מִשִּׁיחַ שְׁלֹכָן שִׁילָה, שְׂקָאִי
- 9 עַל מְשִׁיחַ⁹⁶, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּבִרְכַּת
- 10 יַעֲקֹב אֲבִינוּ לִיהוּדָה "עַד כִּי יֵבֵא
- 11 שִׁילָה", וּפִירֵשׁ רִשִׁי: "מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ
- 12 שֶׁהַמְּלוּכָה שְׁלוֹ". וּבִבְבֵּל הַטּוֹרִים: "יֵבֵא
- 13 שִׁילָה" בְּגִימָטְרִיא "מִשִּׁיחַ", ו"שִׁילָה"
- 14 הוּא בְּגִימָטְרִיא מִלְּשָׁה⁹⁷,
- 15 וְכִשְׁמֻצָּרִים אֶחָד⁹⁸ לְשִׁילָה
- 16 הָרִי זֶה בְּגִימָטְרִיא מְשִׁיחַ,
- 17 כְּמִבּוֹאֵר בְּשִׁיחָה הַיְדוּעָה
- 18 מְכַבֵּד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי
- 19 אֶדְמוּר⁹⁹. דְּהֵינָּה, וְהַמְשַׁמְעוֹת
- 20 הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא שְׂפָאֶשֶׁר
- 21 מִמְּשִׁיכִים וּמִגְלִים בְּעוֹלָם בְּחִינַת
- 22 אֶחָד, שְׂאִיר הָא', אֱלוֹפּוֹ שֶׁל
- 23 עוֹלָם הוּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּהַח'
- 24 וְהַד', שְׁהֵם שְׂבָעָה רְקִיעִים
- 25 וְאָרְצָן שְׂבִיחַד מִסְפֵּרָם הוּא שְׁמוֹנָה,
- 26 הַגִּימָטְרִיא שֶׁל הָאוֹת ח' וְאָרְבַּע
- 27 רוּחוֹת הָעוֹלָם¹⁰⁰, מִזְרַח-מַעֲרֵב
- 28 צִפּוֹן-דְּרוֹם שֶׁהַמִּסְפָּר אַרְבַּע הוּא
- 29 בְּגִימָטְרִיא ד', כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
- 30 לְגַבִּי "אֶחָד" בְּשִׁפְסוֹק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ח'
- 31 אֱלוֹקֵינוּ ח' אֶחָד", וּבְאֹפֶן גָּלוּי
- 32 שְׁהָא, אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֵאִיר בְּכָל
- 33 חֲלָקֵי הָעוֹלָם בְּגִלוּי (דְּכִמּוֹ שְׂאִנִּי
- 34 נִכְתָּב כָּף אֲנִי נִקְרָא¹⁰¹ כְּמֵאֲמָר
- 35 חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכֵּן יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבוֹא,
- 36 כְּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא עַל הַכְּתוּב "וְהָיָה ח'
- 37 לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ח'

- אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד", וְהַגְמָרָא שְׁוֹאֵלָת, וְכִי עֲכָשִׁי אֵין שְׁמוֹ אֶחָד? " לֹא כְּעוֹלָם
- הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַזֶּה נִכְתָּב בִּיּוֹד הִי" (שֵׁם הָרִי) וְנִקְרָא בְּאֵלֶּף דְּלִית
- (שֵׁם אֲדָנִי) אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא כּוֹלּוֹ אֶחָד נִקְרָא בִּיּוֹד הִי" וְנִכְתָּב בִּיּוֹד הִי"י,
- הָרִי זֶה הָאֵרֶת הָאֱלֻקוֹת בְּכָל הָעוֹלָם גִּילּוּי הַמְּשִׁיחַ. וְלֹכָן כְּמוֹ
- שְׁעִנְיָנוּ שֶׁל מִלְּשָׁה הוּא עֲנִין
- כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה, כְּנִ"ל
- בְּאֵרִיכָה, יֵשׁ לֵאמֹר שְׂעַל דֶּרֶךְ
- זֶה הוּא גַם עֲנִינוּ שֶׁל מְשִׁיחַ
- וּמִזֶּה מִבּוֹן הַעֲנִין הַמִּיּוּחַד שֶׁל סֵפֶר
- תּוֹרָה לְקַבֵּל פְּנֵי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ. וַיֹּשֶׁבֶט
- לְהוֹסִיף בְּזֶה, דְּהֵנָּה מְשִׁיחַ
- צִדְקָנוּ נִקְרָא מְלָךְ הַמְּשִׁיחַ¹⁰²,
- כְּמוֹ שְׂנֵאֲמָר¹⁰³ בְּנִבְאוֹת יִחְזָקָל
- עַל מְלָכוֹת דּוֹד לְעֵתִיד לְבוֹא וְעֲבָדִי
- דּוֹד מְלָךְ עֲלֵיהֶם, וּבִסְפֵּר
- תּוֹרָה שֶׁל מְלָךְ נִאֲמָר בְּתוֹרָה
- וְהִתְהַ עֲמֹ וְנִקְרָא בּוֹ כָּל יָמֵי
- חַיָּיו, וְלִשּׁוֹן זֶה "כָּל יָמֵי חַיָּיו" שִׁיכַת
- בְּמִיּוּחַד לִימּוֹת הַמִּשִּׁיחַ, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
- וְהָרִי דְּרִשּׁוֹ רַ"ז¹⁰⁴ עַל
- הַפְּסוֹק¹⁰⁵ לְמַעַן תִּזְכּוּר אֶת
- יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל
- יָמֵי חַיֶּיךָ, יָמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים
- כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ לְהִבְיָא לְרִבּוּת שִׁישׁ
- חֻבָּה לְהִזְכִּיר אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם לֹא רַק
- בִּימֵים אֲלָא גַם הַלִּילוֹת¹⁰⁶,
- וְחֻקִּים אֲוִמָּרִים שִׁישׁ לְדִרּוֹשׁ אֶת
- הַמִּיָּלִים "כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ" כֵּךְ, יָמֵי
- חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה זְמַן הַגְּלוּת כָּל
- יָמֵי חַיֶּיךָ הַתּוֹסֶפֶת "כָּל" מִלְּמַדָּה
- לְרִבּוּת לְהִבְיָא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ,
- וְנִמְצָא שֶׁמִּפְרָשִׁים "כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ"
- שְׂבִיחַת מִצְרַיִם לְרִבּוּת עוֹלָם הַזֶּה
- וְעוֹלָם הַבָּא, שְׂמִינָה מִבּוֹן גַּם
- כְּנוֹגֵעַ לְמָה שְׂנֵאֲמָר בּוֹ בְּמֶלֶךְ
- וְנִקְרָא בּוֹ כָּל יָמֵי חַיָּיו, שְׂקָאִי גַם עַל יְמֹת
- שְׁמִכוֹן גַּם עַל יְמֹת הַמְּשִׁיחַ.

הַמְּשִׁיחַ.

27

(95) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שעה"פ להאריז"ל פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים. (96) כמ"ש (ויחי מט, י) "עד כי יבא שילה", ופירש רש"י: מלך המשיח שהמלוכה שלו. וגם "יבא שילה" בגימט' "משיח" - בעל הטורים עה"פ. (97) זח"א שם. כה, ב. בעה"ט שם. ל"ת ושעה"פ להאריז"ל פ' ויחי. (98) ד"יבא (שילה) בגימט' "אחד" - שיחה שבהערה הבאה. (99) שיחת אחש"פ תרצ"ט (סה"ש תרצ"ט ע' 329). וראה גם לקוטי שיחות ח"א ע' 8. 100) סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע (ואדה"ז) שם ס"ו. לקו"ת תזריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב. 101) פסחים נ, א. 102) ראה גם רמב"ם הל' מלכים פ"א ופי"ב. 103) יחזקאל לו, כד. דקאי על מלך המשיח, כמו שפירש במצו"ד עה"פ, מלך המשיח הבא מזרע דוד יהי מלך עליהם. וראה ד"ה ועבדי דוד תרצ"ט (הא'), ספר המאמרים תרצ"ט ע' 191 ואילך. 104) הגש"פ פסקא אמר ר"א, מברכות יב, ב (במשנה). 105) ראה טז, ב. 106) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא להביא הלילות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (י) וְהָיָה בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה כִּכְּר סִימָנוּ אֶת הַסֵּפֶר תּוֹרָה, שֶׁכָּבוֹד
2 קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי אֲדָמוֹ"ר קָרָא לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁל מְשִׁיחַ,
3 וְאֵינוֹ רַק מַחוּסֶר זְמַן עַד שִׁיבּוֹא מְשִׁיחַ בְּפוּעַל, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ
4 נִזְכָּה לְבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יָבוֹא וְיַגְאֲלֵנוּ וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת
5 לְאַרְצָנוּ, וְאָז בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ
6 בְּנִאוּלָה הַשְּׁלִימָה יִהְיֶה גִילּוֹי
7 תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ לַעֲיֵן כּוֹל.
8 דָּאָף עַל פִּי שְׁגָם זֶה תּוֹרָתוֹ שֶׁל
9 מְשִׁיחַ כִּכְּר נִתֵּן לְמַשָּׁה מְסִינִי
10 בְּעַת מַתָּן תּוֹרָה, כִּי מַתָּן
11 תּוֹרָה לֹא יִהְיֶה עוֹד הַפַּעַם,
12 בְּמִבּוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת¹⁰⁷,
13 וְכֹל חֲלָקֵי הַתּוֹרָה כִּכְר נִתְּנוּ לְמַשָּׁה
14 בְּסִינִי, מְכַל־מְקוֹם לַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה
15 גִּילּוֹי תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁעִידִין לֹא
16 נִתְּנָתָה, כִּי הָרִי בְּמַתָּן תּוֹרָה
17 יִהְיֶה חֲלֶק זֶה שֶׁל הַתּוֹרָה בְּהַעֲלֵם,
18 וְלַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה גִילּוֹי
19 תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ בְּגִלּוֹי, וְכִמוֹ
20 שֶׁכְּתוּב בִּשְׁמִיר הַשִּׁירִים יִשְׁקָנִי
21 מְנַשִּׁיקוֹת פִּיהוּ¹⁰⁸ וּפִירֵשׁ רִשִּׁי:
22 "... וּמוֹבְטָחִים מֵאִיתוֹ לְהוֹפִיעַ עוֹד
23 עֲלֵיהֶם לְבֹאֵר הֵם סוֹד טַעְמִיה וּמִסְתָּר
24 צְפוּנוּתִיה וּמַחֲלִים פָּנָיו לְקִיִּים דְּבֹרִי",
25 וְהַהֲכָנָה לְזֶה לְגִילּוֹי תּוֹרָתוֹ שֶׁל
26 מְשִׁיחַ לַעֲתִיד לְבוֹא הִיא, טוֹעֲמִיָּה
27 חַיִּים זָכוּ בְּעָרֵב שֶׁבַת קוֹדֶשׁ
28 אַחֵר חֲצוֹת (וְלַהֲעִיר שְׁמֵאֵמֶר זֶה
29 נִאֲמַר בְּעָרֵב שֶׁבַת אַחֵר חֲצוֹת, כִּרְשׁוֹם
30 בְּכוֹתֶרֶת) דְּהַשִּׁיתָא¹⁰⁹ אֶלְפִי
31 שְׁנֵי דְהָהוּ עֲלָמָא¹¹⁰, שֶׁל שֵׁשֶׁת
32 אֲלָפֵי הַשָּׁנִים שֶׁל הֵיחַת הָעוֹלָם, הֵינּוּ
33 הַחֵל מִסִּיּוֹם הַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל
- הָאֵלֶף הַשִּׁישִׁי לְבִרְיַת הָעוֹלָם בְּשָׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים ת"ק שְׁאָז בְּתַקּוּפַת שָׁנִים
אֱלֹהֵי הָיָה כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי אֲדָמוֹ"ר, לְאַחֲרֵי גִילּוֹי
הָאֲרִיז"ל, וְאַחֵר כֶּף גִּילּוֹי הַפַּעַל שֶׁם טוֹב וְהָרֵב הַמְּגִיד,
וְאַחֵר כֶּף גִּילּוֹי כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן וּמִמְלָאֵי מְקוֹמוֹ
עַד לְכָבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי
אֲדָמוֹ"ר, שֶׁכֹּל אֱלֹהֵי גִילּוֹ אֵת
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּטַעְמָהּ מְגִילּוֹי תּוֹרָתוֹ
שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁכָּל זֶה הוּא
הַהֲכָנָה וְהַהֲקָדָמָה וְהַפְּלִי
אֲשֶׁר, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, כְּשֶׁכָּל
אֶחָד וְאֶחָד יִשְׁלִים אֶת עֲנִינּוֹ
וְיַבְצֵעַ אֵת מַה שְּׁמוּטֵל עָלָיו בְּפִרְטוֹ,
נִזְכָּה שֶׁתִּתְּגַלֶּה בְּפוּעַל הַנְּתִינָת
כֹּחַ שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי
חָמִי אֲדָמוֹ"ר נִשְׂאֵי דוֹרֵינוּ
שֶׁכִּאֲמֹר הַתְּחִיל בְּכִתְּבַת סֵפֶר תּוֹרָה זֶה,
וְיִקְוִיִּים תִּקְוָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ, שְׁעָם
סֵפֶר תּוֹרָה זֶה נִצָּא לְקַבֵּל פְּנֵי
מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, וּבְשִׁמְחָה
וּבְטוֹב לֵבָב, וְשִׁמְחַת עוֹלָם
שִׁמְחָה נִצְחִית עַל רִאשָׁם¹¹¹,
כֹּלשׁוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעִיה, וּבְאֹפֶן
דְּבִנְעָרִינוּ וּבְנִזְקֵינוּ גו' בְּכִנְיָנוּ
וּבְכִנְיָנוּ¹¹², הֵינּוּ כֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כּוֹלֵם, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, וְגַם בְּלִשׁוֹן
תְּרַגּוּם, בְּעֲגָלָא דִּידָן¹¹³
בְּמַהֲיִירוֹת (לְפִי הַמּוֹשְׁגִים) שֶׁלֵּנוּ.
- אֶחָד וְאֶחָד יִשְׁלִים אֶת עֲנִינּוֹ, נִזְכָּה שֶׁתִּתְּגַלֶּה בְּפוּעַל הַנְּתִינָת כֹּחַ שֶׁל כְּבוֹד
קְדוּשַׁת מוֹרֵי חָמִי אֲדָמוֹ"ר נִשְׂאֵי דוֹרֵינוּ, וְיִקְוִיִּים תִּקְוָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ, שְׁעָם סֵפֶר
תּוֹרָה זֶה נִצָּא לְקַבֵּל פְּנֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, וּבְשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וְשִׁמְחַת עוֹלָם
עַל רִאשָׁם¹¹¹, וּבְאֹפֶן דְּבִנְעָרִינוּ וּבְנִזְקֵינוּ גו' בְּכִנְיָנוּ וּבְכִנְיָנוּ¹¹², בְּקָרוֹב
מִמֶּשׁ, וְגַם בְּלִשׁוֹן תְּרַגּוּם, בְּעֲגָלָא דִּידָן¹¹³.

(107) ספר המאמרים תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו. ובכ"מ. (108) שה"ש א, ב. וראה פרש"י עה"פ. וראה לקוטי שיחות חכ"ב ע' 77 הערות 68-69. (109) ר"ה לא, א. (110) ראה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר יום ב' דחה"ש תש"ט סי"ט (ספר המאמרים תש"י ע' 245. סה"ש תש"ט ע' 311) "עס איז שוין ערב שבת נאך חצות וכו'". וראה לקוטי שיחות חט"ו ע' 282. וש"נ. שם ע' 42 ואילך. וש"נ. (111) ישע"י לה, י. נא, יא. (112) פרשתנו (בא) י, ט. (113) ראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 23 הע' 61.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 31 ...לא. דובר לעיל (במאמר¹⁹⁷) אודות מ"ש בהפטר¹⁹⁸ "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח
32 ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'", ד' פעמים "רוח" – שאיתא בזהר¹⁹⁹, שענין
33 זה קשור עם מ"ש בנבואת העצמות היבשות²⁰⁰: "מארבע רוחות בואי הרוח וגו'".
34 והנה, כיון ש"תורה אחת לכולנה"²⁰¹, בהכרח לומר, שמאמר הזהר הנ"ל יש לו מקור גם בנגלה
35 דתורה²⁰².
36 ובהקדמה – שהשייכות שבין חלקי התורה מודגשת בכך שנקראים בשם נסתר ונגלה, פנימיות
37 וחיצונית, שמזה מובן, שכל ענין שישנו בנגלה דתורה ישנו גם בנסתר דתורה, וכל ענין שישנו בפנימיות
38 התורה ישנו גם בחיצונית התורה.
39 ועאכ"כ בנוגע לספר הזהר, שנתחבר ע"י רשב"י, שגדלה ביותר מעלתו בנגלה דתורה, כפי שמצינו
40 בגמרא²⁰³ שעל כל קושיא שהקשה רבי פנחס בן יאיר [שהי' מגדולי התנאים, ובפרט לפי ההכרעה שהי'
41 חותנו של רשב"י (כידוע ב' הגירסאות בזה)²⁰⁴, כך, שהיתה אצלו גם המעלה ד"רוב שנים יודיעו
42 חכמה"²⁰⁵], "הוה מפרק לי' רשב"י עשרין וארבעה פירוקי" – הרי בודאי שכל הענינים שנאמרו בזהר
43 מתאימים גם ע"פ נגלה דתורה.
44 ובנוגע לעניננו – השייכות של העצמות היבשות לנבואת הגאולה מובנת בפשטות הכתובים:
45 בנבואה ע"ד העצמות היבשות נאמר²⁰⁶: "כה אמר ה' . . הנה אני מביא בכם רוח וחייתם", וכפי שהי'
46 בפועל: "ותבוא בהם הרוח" ("מארבע רוחות") ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד²⁰⁷ – ב"פ
47 מאד, כמבואר גודל העילוי שבזה בלקו"ת פ' שלח²⁰⁸, בפירוש הכתוב²⁰⁹ "טובה הארץ מאד מאד".
48 ובהמשך הנבואה²¹⁰: "העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו וגו'", ועל
49 זה אומר הקב"ה "הנה אני פותח גו' ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו'"²¹¹.
50 והפירוש הפשוט בזה – שהקב"ה מוציא את בני" מהגלות אל הגאולה, שאז יהיו במעמד ומצב
51 ד"וחייתם", כיון שתהי' גאולה שאין אחרי' גלות. ועפ"ז מובנת השייכות של נבואת העצמות היבשות
52 לנבואה אודות ביאת המשיח, "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' וגו'".
53 לב. אך עדיין צריך להבין: מדוע צריכים לפעול אצל בני" ענין החיות – "וחייתם" – בה בשעה
54 שבני" נקראים חיים, כמארז²¹² "עשרה נקראו חיים . . ישראל נקראו חיים"?!
55 אך הענין יובן מהמשך מארז²¹³ הנ"ל שמביא ראי' לכך שישראל נקראו חיים – "שנאמר²¹³ ואתם הדבקים
56 בה' אלקיכם חיים כולכם היום", ומזה מובן, שכאשר חסר בהדבקות בהקב"ה, אזי חסר בענין החיות.
57 וכמסופר בגמרא בסוף מסכת ברכות²¹⁴ אודות רבי עקיבא ש"הי' מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה"

(206) יחזקאל שם, ה.

(207) שם, יו"ד.

(208) לח, ג.

(209) שלח יד, ז.

(210) יחזקאל שם, יא.

(211) שם, יב"ד.

(212) אבות דר"נ ספ"ד.

(213) ואתחנן ד, ד.

(214) סא, ב.

(197) תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 110 ואילך.

(198) ישעי' יא, א ואילך.

(199) ח"ג קל, ב.

(200) יחזקאל לז, ט.

(201) תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(202) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חכ"ט ע' 427. ע'

442. וש"נ.

(203) שבת לג, ב.

(204) ראה סדה"ד ערך ר' פנחס בן יאיר.

(205) איוב לב, ז.

1 גם בשעה ש"גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה", בהסבירו זאת ע"פ משל לדגים שחייבים
2 להיות במים ששם מקום חיותם, ודוגמתו בנמשל, שבנ"י חייבים לעסוק בתורה "שכתוב בה²¹⁵ כי הוא
3 חיך ואורך ימך"; וכן אמרו רז"ל²¹⁶ "למה נמשלו בני אדם כדגי הים, לומר לך, מה דגים שבים כיון
4 שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד כו'".

5 ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון "יבשו עצמותינו" – שהרי כל המשלים שבתורה הם בתכלית הדיוק²¹⁷
6 – שזהו בהתאם להנמשל ש"העצמות האלה כל בית ישראל המה", וכיון שחיותם של בנ"י היא בהיותם
7 במים, "אין מים אלא תורה"²¹⁸, הרי מובן שהמצב ההפכי הוא באופן של יובש – "יבשו עצמותינו",
8 "עצמות היבשות".

9 לג. ובפרטיות יותר:

10 "יבשו עצמותינו" – מורה על מעמד ומצב שיהודי רחוק מן התורה, שהיא חיותו, כמו דג שחיותו
11 היא מי הים.

12 וענין זה הוא אצל כל אחד לפי ערכו: יש כאלו שעבורם מספיק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית",
13 כדברי הגמרא במסכת מנחות²¹⁹: "אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים
14 מצות לא²²⁰ ימוש גו' יומם ולילה"; ויש מי שלומד תורה כמה שעות במשך היום, אלא שמבטל רגע
15 אחד מלימוד התורה, ובגלל זה נאמר עליו²²¹ "כי דבר ה' בזה גו' הכרת תכרת וגו'" – היפך החיים –
16 בעוה"ז ובעוה"ב. אבל עצם השייכות של יהודי ללימוד התורה היא אצל כל בנ"י בשוה.

17 וזוהי המעלה שבלימוד התורה לגבי קיום המצוות – שבנוגע לקיום המצוות יש חילוקים בין אנשים
18 לנשים, כהנים לויים וישראלים, משא"כ בנוגע לתורה אין חילוקים, כי, גם נשים, אף שאינן חייבות
19 בלימוד התורה מצד מצות תלמוד תורה, הרי "גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן
20 . . וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה"²²², ועאכ"כ שאין חילוקים בין כהנים לויים
21 וישראלים, שהרי גם ישראלים לומדים הלכות כהונה, וכן כהנים לומדים הלכות תרומה ופדיון בכור, אף
22 שלא נתחייבו בזה.

23 והענין בזה – כמבואר בספרים²²³ שרמ"ח מצות עשה הם בדוגמת רמ"ח אברים, שבהם יש חילוקים
24 מן הקצה אל הקצה, מהראש עד לרגל; ואילו התורה – נוסף על היותה אחת מרמ"ח מצות עשה, ומצד
25 זה יש חילוקי מדרגות באופן החיוב דלימוד התורה, ועד שנשים פטורות ממצות לימוד התורה – הרי
26 היא בדוגמת הדם שממשיך חיות ע"י מרוצתו בכל האברים בשוה.

27 ולהעיר, שכללות הענין דלימוד התורה נוגע במיוחד בזמן הגלות, כמובן ממארו²²⁴ "מצינו שויתר
28 הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה, שנאמר²²⁵
29 על מה אבדה הארץ . . על עזבם את תורתו";

30 ובזה גופא – כפי שמפרש רבינו יונה²²⁶ בדברי הגמרא²²⁷ ש"לא היו מברכים בתורה תחילה", ש"ודאי
31 היו עוסקין בתורה תמיד . . (אלא) שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה",
32 והיינו, שלימוד התורה צריך להיות מתוך הכרה בחיבות התורה המודגשת בנוסח ברכת התורה (ללא
33 השכלות עמוקות, אלא בפשטות): "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" (ולא בגלל שלא היתה
34 לו ברירה אחרת, כיון ש"החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה"²²⁸), ומסיימים: "נותן התורה"

(222) ה' ת"ת לאדה"ז ספ"א. וש"נ.

(223) ראה לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ.

(224) פתיחת דאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(225) ירמ" ט, יא"ב.

(226) הובא בר"ן.

(227) נדרים פא, א.

(228) ע"ז ב, ב.

(215) ס"פ נצבים.

(216) ע"ז ג, ב.

(217) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 202. וש"נ.

(218) ב"ק יז, א. וש"נ.

(219) צט, ב.

(220) יהושע א, ח.

(221) שלח טו, לא. וראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

(לא כמו בהתחלת הברכה "נתן", לשון עבר, אלא "נותן"), לשון הוה²²⁹, כיון שהקב"ה הוא למעלה¹ מהזמן, וכן התורה היא למעלה מהזמן.²

אמנם כאשר חסר בהשייכות של יהודי עם התורה, הרי זה מעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו" –
 "עצמותינו" דייקא, שהרי גדר של "אבר" הוא שיש לו עצם²³⁰, וכאשר חסר בענין החיות שנמשך ע"י
 הדם, שזהו"ע התורה, הרי זה מעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו".⁵

לד. ויש להוסיף ולבאר הדיוק בפרטי הענינים שבהמשך הכתוב (לאחרי "יבשו עצמותינו") – "אבדה³⁴
 תקוותנו נגזרנו לנו":³⁵

ובהקדים – שגם כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו", אין זה כמו דג שפורש מן
 הים שחשוב כמת לאחרי שנמצא מחוץ למים משך זמן ששוב לא יועיל שיחזירוהו למים²³¹ – שהרי
 אצל יהודי לא שייך מעמד ומצב כזה, כיון שיכול לשוב בתשובה, ולא עוד אלא שבשעת החטא גופא
 "ישראל הוא"²³², כך, שאפילו אם יהודי חי שמונים שנה (יותר אפילו מ"ימי שנותינו בהם שבעים
 שנה"²³³) מחוץ למים, במעמד ומצב שהוא היפך התורה, יכול לשוב בתשובה, כיון ש"תשובה קדמה
 (לא רק לאדם החוטא, אלא גם) לעולם"²³⁴, ועד כדי כך, שאפילו "אחר" ש"שמע מאחורי הפרגוד שובו
 בנים שובבים חוץ מאחר"²³⁵, ה" צריך לשוב בתשובה באופן ש"דחק ונכנס"²³⁶.

אמנם, במה דברים אמורים – כאשר ישנה אצלו הידיעה וההכרה שביכלתו לשוב בתשובה, משא"כ
 כאשר חושב שכיון שכבר עברו ריבוי שנים מאז שהתנתק מה"מים חיים" של התורה, שוב אין לו תקווה:
 "אבדה תקוותנו".⁴⁵

זאת ועוד:⁴⁶

גם כאשר "יבשו עצמותינו" ו"אבדה תקוותנו" – עדיין לא אבוד, כל זמן שנמצאים בין יהודים, שאז
 בודאי ימצא יהודי שיקיים את הציווי "ואהבת לרעך כמוך", ויעשה כל התלוי בו להחזירו לתומ"צ.⁴⁸

והענין בזה:⁴⁹

אמרו רז"ל²³⁷ "אכל בי עשרה שכינתא שריא". ומשמעות הלשון היא – שהענין דשכינתא שריא
 במעמד עשרה מישראל הוא גם כאשר אין עוסקים בתומ"צ, וכמפורש באגה"ק²³⁸: "אף שאינם מדברים
 בדברי תורה" (שהרי "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם"²³⁹ הוא ענין בפני עצמו,
 ואילו כאן מדובר אודות השראת השכינה אפילו בשעה שאינם עוסקים בתומ"צ).⁵³

ומבאר בזה²⁴⁰ – שהתועלת מהשראת השכינה במעמד עשרה מישראל היא, שע"ז נמשך מלמעלה
 תוספת כח וסיוע בעבודתו, הרהורי תשובה וכו', והיינו, שאפילו אלו שעד אתמול ואפילו עד הרגע
 שלפנ"ז היתה הנהגתם היפך התומ"צ, פועלת עליהם השראת השכינה שיפלו להם הרהורי תשובה.⁵⁶

ועוד זאת, שבכל הענינים שנוגעים לרבים, ובכלל זה גם ענין הגאולה, הן גאולה כללית, והן גאולה
 מצרה פרטית, הולכים אחר הרוב, והרוב מכריע שתהי' גזירה לטובה, והקב"ה ישפיע טוב בגשמיות
 וברוחניות, כולל גם – שיערה עליו רוח ממרום וישוב בתשובה.⁵⁹

אמנם, במה דברים אמורים – כשאנו פורש מדרכי הציבור, אבל כשפורש מדרכי הציבור, הנה נוסף
 לכך שענין זה גופא נחשב לחטא²⁴¹, הרי בכך מראה שאינו חלק מהרוב, וכיון שכן, לא תועיל לו הכרעת⁶¹

(236) ראה חדא"ג מהרש"א שם. וראה גם תורת מנחם –
 התועדויות חכ"ו ע' 186. וש"נ.
 (237) סנהדרין לט, א.
 (238) סכ"ג (קלו, ב).
 (239) אבות פ"ג מ"ו.
 (240) ראה דרמ"צ פג, ב. המשך תער"ב ח"א ס"ע קכה ואילך.
 (241) ראה תענית יא, א.

(229) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א. ובכ"מ.
 (230) ראה אנציק' תלמודית (כרך א) ערך אברים בתחלתו
 (ריש ע' קיד). וש"נ.
 (231) ראה עוקצין פ"ג מ"ח.
 (232) סנהדרין מד, רע"א.
 (233) תהלים צ, יו"ד.
 (234) ראה פסחים נד, א. ועוד.
 (235) חגיגה טו, א.

- 1 הרוב, וכמו בדיני תערוכות, שהביטול ברוב הוא רק כאשר המיעוט והרוב נמצאים ביחד (במקום, או
- 2 בדיעת האדם²⁴²), משא"כ כשאננם ביחד, אזי לא מועילה הכרעת הרוב.
- 3 וזהו שמסיים בכתוב (לאחרי "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו") – "נגזרנו לנו", היינו, שמכרית
- 4 ומפריד את עצמו ופורש מן הציבור, שאז אין שום דבר שיכול להועיל לו.
- 5 לה. אמנם, גם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך כו', ועד למעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו ואבדה
- 6 תקוותנו נגזרנו לנו" – הנה גם אז אומר הקב"ה "ביד חזקה גר' אמלך עליכם"²⁴³, וכמארז²⁴⁴ ש"הקב"ה
- 7 מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן . . ומחזירן למוטב", שזהו לפי ש"לא ידח ממנו נדח"²⁴⁵.
- 8 ועז"נ "הנה אני פותח וגו' ונתתי רוחי בכם וחייתם" – "אני" דייקא, היינו, שהקב"ה בעצמו מחי' אותו.
- 9 וזהו כללות הענין דתחיית המתים, שעל זה אמרו רז"ל²⁴⁶ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא",
- 10 אפילו אלו ש"אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו".
- 11 לו. וביאור השייכות של נבואת העצמות היבשות לחג הפסח:
- 12 איתא בשו"ע²⁴⁷ (בשם רב האי גאון) ש"בשבת שחל בחול המועד פסח מפטירין העצמות היבשות . .
- 13 לפי שתחיית המתים עתידה להיות בניסן" (ועד"ז "בשבת של חול המועד סוכות מפטירין במלחמת גוג
- 14 ומגוג" שעתידיה להיות "בתשרי").
- 15 אך עדיין אינו מובן: אם משום ש"תחיית המתים עתידה להיות בניסן" – הרי בניסן יש שלושים יום,
- 16 ולמה מפטירין העצמות היבשות בשבת חול המועד פסח דוקא?
- 17 לז. ובהקדם מקור הדברים בנוגע להשייכות דתחיית המתים לחודש ניסן:
- 18 מצינו בגמרא במסכת סנהדרין²⁴⁸ שאפילו "קליאופטרא מלכתא . . אמרה ידענא דחיי שכבי (שהמתים
- 19 חיים), דכתיב²⁴⁹ ויציצו מעיר כעשב הארץ".
- 20 וכיון שהדוגמא שהובאה בתורה על תחיים המתים היא מצמיחת עשב הארץ, צריכה דוגמא זו להיות
- 21 מתאימה בכל הפרטים (ואע"פ שידוע מ"ש הרמב"ם²⁵⁰ שהמשלים שבתורה אינם חייבים להיות מתאימים
- 22 בכל הפרטים, אלא רק בנוגע לפרט שאודותיו הובא משל זה – הרי ישנם החולקים עליו ואומרים שהמשל
- 23 מוכרח להיות מתאים בכל הפרטים²⁵¹).
- 24 ובכן: הזמן של צמיחת עשב הארץ הוא בחודש ניסן – חודש האביב (לאחרי סוף החורף). ומזה
- 25 מובן שגם תחיית המתים – שנמשלה לצמיחת עשב הארץ – תהי' בחודש ניסן.
- 26 ויש לומר, שדברי הגמרא הנ"ל שתחיית המתים נמשלה לצמיחת עשב הארץ הם המקור לכך שתחיית
- 27 המתים תהי' בחודש ניסן.
- 28 ובחודש ניסן גופא – הרי זה שייך במיוחד לחג הפסח:
- 29 צמיחת עשב השדה היא גם ללא ריבוי גשמים, ועד שאפילו ללא גשמים כלל, יכולה להיות צמיחת
- 30 עשב הארץ – ע"י הטל.
- 31 והרי ענין הטל שייך במיוחד לחג הפסח, כדאיתא בפרקי דר"א²⁵² שבו "אוצרות טללים נפתחים",

(242) ראה לקו"ש חל"ח ע' 61.

(243) יחזקאל כ, לג.

(244) סנהדרין צז, ב.

(245) ע"פ שמואל"ב יד, יד. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

תניא ספ"ל ט.

(246) סנהדרין ר"פ חלק.

(247) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סת"צ סט"ז. וש"נ. וראה גם

ר"ד ליל אחש"פ (בעת הסעודה) בתחלתה (תורת מנחם –

התועודיות ח"ס ריש ע' 107). וש"נ.

(248) צ, סע"ב (ובפרש"י).

(249) תהלים עב, טז.

(250) בפתחה למור"נ בדרך השני.

(251) ראה הנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 529, תורת מנחם –

התועודיות חל"ג ס"ע 226. וראה גם לעיל סל"ב. וש"נ.

(252) ספ"ל ב.

- וגם הברכה "ויתן לך האלקים מטל השמים"²⁵³ היתה בחג הפסח, ולכן אומרים תפלת (וברכת) טל ביום
א' דחג הפסח²⁵⁴.
- וענין ה"טל" שייך במיוחד לתחיית המתים – כלשון חז"ל²⁵⁵ "טל שעתיד להחיות בו את המתים".
- לח. ויש להוסיף ולבאר הטעם שבחג הפסח גופא מפטירין העצמות היבשות – לא ביו"ט עצמו (שני
ימים הראשונים או שני ימים האחרונים), אלא בשבת חול המועד (אע"פ שלעת עתה לא מצאתי זאת
בפירוש):
- שני ימים הראשונים ושני ימים האחרונים ישנם בחג הפסח בקביעות, בכל שנה, משא"כ שבת חול
המועד אינו ענין קבוע בכל שנה, שהרי כאשר יום ראשון של חג הפסח חל בשבת, אזי אין שבת חול
המועד.
- ולכן: הענינים הקבועים שחיובם מידי שנה בשנה – נתתקנו בימי הפסח שהם בקביעות בכל שנה
ושנה; ואילו בשבת חול המועד שאינו דבר קבוע, נתתקנה אמירת ההפטרה דעצמות היבשות, הקשורה
עם תחיית המתים, שתהי' דבר חד-פעמי.
- [ועד"ז בנוגע למלחמת גוג ומגוג²⁵⁶ שכיון שעתידה להיות בתשרי מפטירין בה בשבת חול המועד
סוכות – שכיון שתהי' דבר חד-פעמי, אין מפטירין בה בימי המועדים שהם בקביעות בכל שנה ושנה,
כי אם בשבת חול המועד, שאינו קבוע בכל שנה ושנה, שהרי יש שנים שקביעותם היא באופן שאין
בהם שבת חול המועד סוכות].
- ולהעיר, שבנוגע למנהג לומר שיר השירים בשבת חול המועד פסח²⁵⁷ – "אם אין שבת בחול המועד,
קורין שיר השירים באחד משני ימים טובים האחרונים שחל להיות בשבת"²⁵⁸, והיינו לפי ששיר השירים
הו"ע קבוע, "לפי שיש בה מענין יצי"מ"²⁵⁷ (ושייך גם למ"ת הקשורה עם יצי"מ, כמ"ש²⁵⁹ "בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"), ולכן, משתדלים תמיד לקרוא שיר השירים בפסח;
משא"כ בנוגע להפטרת עצמות היבשות (וכן ההפטרה במלחמת גוג ומגוג), שאמירתה בשבת חול המועד
אינה בכל שנה, כיון שזהו ענין חד-פעמי.
- לט. ובפנימיות הענינים:
- מציאות כזו ש"אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו" – ח"ו שיהי' זה מידי שנה בשנה,
שהרי יהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד מהקב"ה (כפתגם רבינו הזקן²⁶⁰), והוא מוכן למסור נפשו
על קידוש השם²⁶¹, וא"כ, מציאות כזו שיאמרו "יבשו גוי' נגזרנו גוי'" הו"ע היוצא מן הכלל!
- אמנם, גם כאשר יש מציאות רחוקה כזו, אומר הקב"ה "הנה אני פותח וגו'" (כנ"ל סל"ה), עד
ש"ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד", ועד"ד מ"ש רש"י על הפסוק²⁶² "ונפל ממנו רב", "כל
מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב", שלכן, כדאי "להרעיש" ("אויפשטורעמען") את
העולם כולו אפילו בשביל יהודי אחד בלבד²⁶³.

אומות העולם (סוכה נה, ב) קסטריות היו מקיפים אותו כדי
לשומרו; ומהסיבוב לטוב נשתלשל הסיבוב שלא לטוב – סיבוב
ירושלים במלחמת גוג ומגוג.

(257) שו"ע אדה"ז שם סי"ז.

(258) שם סי"ח.

(259) שמות ג, יב.

(260) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק
ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(261) תניא פי"ח-ט.

(262) יתרו יט, כא.

(263) חסר קצת (הנו"ז).

(253) תולדות כז, כח.

(254) ראה שער הכולל רפ"מ. וש"נ.

(255) שבת פח, ב. וש"נ. הובא בתניא ספ"ו.

(256) בענין זה נזכר גם אודות הגוים שיתאספו למלחמה
סביבות ירושלים (ראה זכרי' יד, ב ואילך) – שהסיבוב דירושלים
שלא לטוב אינו יכול להיות אא"כ ישנו תחילה סיבוב לטוב (שהרי
מציאות הרע אין לה קיום מצד עצמה, אא"כ יש דוגמתה בצד
הטוב, אלא כדי שיהי' ענין הבחירה צ"ל גם בצד ההפכי) – שזהו
מ"ש (תהלים קכה, ב) "ירושלים הרים סביב לה", ועד"ז בנוגע
לביהמ"ק (כפי שמצינו שירושלים כולה נקראת בשם "מקדש"
פיה"מ להרמב"ם ר"ה רפ"ד)) – כדאיתא במדרש (במדב"ר פ"א,
ג) "אילו היו אומות העולם יודעים מה הי' המקדש יפה להם
(כמודגש בחג הסוכות שבו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים

- 1 ועד שפועלים שהקב"ה מוליך את כל בני"ל לארץ טובה ורחבה²⁶⁴, בביאת משיח צדקנו, כפס"ד
2 הרמב"ם²⁶⁵ שדוקא הוא יקבץ נדחי ישראל, בקרוב ממש.
- 40 מ. יש ענין נוסף בשייכות של העצמות היבשות (לא רק עם חודש ניסן, שבו עתידה להיות תחיית
41 המתים, אלא) עם חג הפסח:
- 42 בנוגע למתים (העצמות היבשות) שהחי' יחזקאל יש פלוגתא בגמרא²⁶⁶: "רבי יהודה אומר . . באמת
43 (בבירור) משל הי' (שהי' מרמז להם על הגלות, כאדם מת שחוזר וחי, כך ישראל ישובו מן הגלות). רבי
44 אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, מתים שהחי' יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו
45 בנים ובנות", והיינו, שאין זה משל, אלא מאורע שהי' בפועל.
- 46 והגמרא מסיימת: "עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר, אני מבני בניהם, והללו תפילין שהניח
47 לי אבי אבא מהם" (שאותן תפילין היו שלהם)²⁶⁷.
- 48 ולכאורה: כוונת ריב"ב באמרו "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" להוכיח ש"אני מבני בניהם",
49 שלא יצטרכו לסמוך על דבריו – שהרי יכולים לראות את התפילין שלהם.
- 50 ואינו מובן: מה ניתוסף ע"י ראיית התפילין – הרי עדיין זקוקים לנאמנות שלו שאכן "הללו תפילין
51 שהניח לי אבי אבא מהם" ?!
- 52 מא. ויובן בהקדם סיפור נוסף אודות רבי יהודה בן בתירא (אף שבכלל מצינו אודותיו בגמרא רק
53 מעט ענינים), שקשור גם עם הלכה:
- 54 איתא בגמרא²⁶⁸: "ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר, כתיב כל בן נכר לא יאכל
55 ב²⁶⁹, כל ערל לא יאכל ב²⁷⁰, ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר לי' רבי יהודה בן בתירא, מי קא
56 ספו לך מאלי' (כלום נותנין לך מן האלי' לאכול? אין נותנין לך אלא מן הכחוש שבו, ונתכוון להטעותו,
57 לכשילך עוד ישאל מן האלי'), אמר לי' לא, כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאלי'. כי סליק אמר להו
58 מאלי' ספו לי. אמרו לי', אלי' לגבוה סלקא, אמרו לי' מאן אמר לך הכי, אמר להו, רבי יהודה בן בתירא
59 (קאמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה, אלא מן הכחוש). אמרו מאי האי דקמן (מה הדבר הזה שבא
60 לפנינו), בדקו בתרי' ואשכחוהו דארמאה הוא, וקטלוהו. שלחו לי' לרבי יהודה בן בתירא, שלם לך רבי
61 יהודה בן בתירא, דאת בנציבין (שם עירו), ומצודתך פרוסה בירושלים".
- 62 [ולהעיר בדרך אגב, שלכאורה יש ללמוד מכאן הלכה תמוהה – שגוי שאוכל כזית מן הפסח חייב
63 מיתה²⁷¹, אלא ש"ביד ר' יהודה בן בתירא לא הי' להורגו"²⁷², ולכן סיבב את הדברים באופן כזה
64 שיהרגוהו בירושלים].
- 65 ובתוס' שם: "ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל, י"ל שלא הי' לו קרקע, או זקן הי' שאינו יכול
66 להלך ברגליו, דפטור מפסח, כמו מראי', אי נמי נציבין חוץ לארץ היא כו".
- 67 ויש לבאר הצורך בכל ג' התירוצים הנ"ל:
- 68 בנוגע לתירוץ "שלא הי' לו קרקע" – יש שקו"ט האם מי שאין לו קרקע פטור מלעלות לרגל²⁷³,
69 ולכן יש צורך בתירוץ נוסף – ש"זקן הי' כו".
- 70 אך עדיין יש להקשות ("א בעל-הבית שע קושיא"): אף שריב"ב בעצמו "זקן הי' שאינו יכול להלך
71 ברגליו", הרי בודאי היו בעירו של ריב"ב כו"כ שלא היו זקנים (והי' להם קרקע), והיו חייבים לעלות

(271) פירטי הדעות בזה – נלקטו בפרדס חב"ד גליון 10 ע'

97 ואילך.

(272) פרש"י פסחים שם.

(273) ראה משל"מ ומהר"י קורקוס לרמב"ם הל' חגיגה רפ"ב.

שו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח סצ"ד. שד"ח כללים מע' הרי"ש כלל

מ"ה.

(264) שמות שם, ח.

(265) הל' מלכים ספ"א.

(266) סנהדרין צב, ב (ובפרש"י).

(267) ראה גם תורת לוי"צ ע' תטז.

(268) פסחים ג, ב (ובפרש"י).

(269) בא יב, מג.

(270) שם, מח.

לרגל, וא"כ, ה' ריב"ב יכול להעביר את הידיעה אודות "ההוא ארמאה" ע"י א' מבני עירו שיעלה לרגל,¹
ולמה הוצרך להטעותו שילך וישאל מן האלי"?! – ולכן יש צורך בתירוץ הג', ש"נציבין חוץ לארץ²
היא", ולכן כל בני עירו לא היו חייבים לעלות לרגל.³

מב. והנה, יש מפרשים²⁷⁴ שמקשרים את שני הסיפורים אודות ריב"ב:

בנוגע ל"מתים שהחי' יחזקאל" – איתא בגמרא²⁶⁶ ש"אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו (שלא הי' להם
למנות גזירת ועבדום וענו אותם²⁷⁵ אלא משנולד יצחק .. ומבין הבתרים עד שנולד יצחק הי' שלשים
שנה .. ואותן שלשים שמן הדבור עד לידת יצחק טעו בני אפרים .. (ו)יצאו קודם זמנן ונהרגו),⁷
שנאמר²⁷⁶ ובני אפרים שותלח וגו' והרגום אנשי גת".⁸

וזהו הטעם שריב"ב "לא הי' לו קרקע" (כתירוץ הא' בתוס') – כיון שהי' "מבני בניהם" של בני
אפרים שדחקו את הקץ ונהרגו, ובמילא, לא נכנסו לארץ, ולא קיבלו חלק בארץ.¹⁰

אמנם, אף שזוהי המצאה טובה, אבל, מדברי הגמרא גופא יש להוכיח שאין האמת כן:

כיון שריב"ב אמר "אני מבני בניהם (של ה"מתים שהחי' יחזקאל)", והללו תפילין שהניח לי אבי אבא
מהם" – הרי אי אפשר לומר ש"מתים שהחי' יחזקאל" "אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו .. והרגום אנשי
גת", דכיון שיצאו ממצרים שלושים שנה לפני שנאמרה פרשת תפילין (ביצי"מ), לא היו להם תפילין!¹⁴

ועפ"ז יש לבאר מה שהוסיף ריב"ב "והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" – לא בתור הוכחה
לכך ש"אני מבני בניהם" (שהרי עדיין זקוקים אנו לנאמנות שלו שאכן "הללו תפילין .. מהם", כנ"ל
ס"מ), אלא בתור הוכחה ש"מתים שהחי' יחזקאל" אינם בני אפרים שטעו בחישוב הקץ ונהרגו, שהרי
להם לא היו תפילין, אלא "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים כו'", כהמשך דברי הגמרא.¹⁸

ונמצא, שדבריו של ריב"ב הם בנוגע לב' הפלוגתות שבגמרא בנוגע למתים שהחי' יחזקאל: (א) אם
"משל הי'" או שאכן אירע בפועל, (ב) "מאן נינהו", אם "בני אפרים שמנו לקץ וטעו .. והרגום אנשי
גת", או "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים וכו'".²¹

ועל זה אמר ריב"ב: (א) "אני מבני בניהם", היינו, שאין זה משל בלבד, אלא "מתים שהחי' יחזקאל
עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות", (ב) "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם", שמזה
מובן שאי אפשר לומר ש"אלו בני אפרים" ש"הרגום אנשי גת", שהרי לא היו להם תפילין (כנ"ל), אלא
"אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים וכו'".²⁵

מג. ובנוגע לעניננו, הנה השייכות הנוספת של עצמות היבשות לחג הפסח היא – בגלל שריב"ב
שהי' מ"בני בניהם" של "מתים שהחי' יחזקאל" (עצמות היבשות) השתדל להבטיח ש"ההוא ארמאה"
לא יאכל מקרבן פסח!²⁸

וסיפור זה מהוה הוראה לכל אחד מישראל – שהרי סיפור זה נקבע בגמרא, תורה שבעל פה, תורה
מלשון הוראה – שכאשר יהודי שומע אודות גוי שרוצה להתנהג כמו יהודי, כבסיפור הנ"ל ש"ההוא
ארמאה" רצה לאכול מקרבן פסח, הנה גם אם הוא נמצא ב"נציבין" שבחו"ל, כך, שיכול לטעון שבדאי
יש בירושלים אלו שיודעים מי ראוי להקריב ולאכול הפסח, ומה לו להתערב בזה, מוטלת עליו החובה
להשתדל ולמצוא דרך למנוע זאת!³³

וענין זה קשור במיוחד עם חג הפסח – כיון שבנוגע לקרבן פסח נצטוו בני"י "משכו וקחו לכם"²⁷⁷,
"משכו ידיכם מעבודה זרה וכו'"²⁷⁸, ו"כל בן נכר לא יאכל בו", כך, שניכר בגלוי החילוק שבין יהודי
לגוי, ולכן אין להניח לגוי להתנהג כמו יהודי.³⁶

(276) דברי הימים"א ז, כ.

(277) בא יב, כא.

(278) מכילתא עה"פ. הובא בפרש"י שם, ו.

(274) ראה מרגליות הים (להר"ר מרגליות) לסנהדרין שם

(בשם הגר"א). ועוד.

(275) לך לך טו, יג.

1 ויש להוסיף בזה ענין של דרוש²⁷⁹:

2 בסיפור הנ"ל בגמרא: "אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו". ולכאורה, כיון
3 שכבר נאמר "כל בן נכר לא יאכל בו", למה צריך להוסיף גם "כל ערל לא יאכל בו"?

4 אך הענין הוא – שיש "בן נכר" שכדי לאכול מקרבן פסח מוכן להיות יהודי ("אויס בן נכר"), אבל
5 בתנאי שהגיוור יהי' כפי רצונו – גיוור ללא מילה.

6 [ולכאורה: כיון שהגוי מסכים ורוצה את החלק הטוב שיש אצל בני"י – אכילת הפסח, מה יש לו
7 להפסיד אם גם ימול את עצמו?! אך הענין הוא, ש"הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב"²⁸⁰, ולכן אינו
8 רוצה להתנהג ע"פ תורה. הגוי מסרב למול את עצמו – לא בגלל שיש לו פחד מדם, שכן, הוא בעצמו
9 ראה דם, ושפך דם... הסיבה שאינו רוצה למול עצמו, היא בגלל שאינו רוצה לקיים תומ"צ!].

10 ועל זה אומרים לו: זאת לא! "כל ערל לא יאכל בו"!

11 וכמודגש גם בסיפור המדרש המוזכר לעיל (ס"ג), שגם אלו שבעת הקרבת הפסח במצרים לא רצו
12 למול את עצמם, הנה כשהי' הולך ריחו של הפסח שנכנס בו ריחו של ג"ע, ביקשו גם הם לאכול מהפסח,
13 וכשמשא אמר להם "אם אין אתם גימולין אין אתם אוכלין... מיד נתנו עצמן ומלו", כדי שיוכלו לאכול
14 מהפסח – שכל זה שייך רק בנוגע לבני"י, ולא בנוגע לגויים:

15 לכאורה אינו מובן: הרי הריח של הקרבן פסח התפשט והגיע לכולם, וא"כ, מדוע לא באו גם
16 המצריים לבקש לאכול מקרבן הפסח, כולל גם פרעה שהי' יכול לומר "אנא מלכא אנא", ורוצה לאכול
17 מקרבן הפסח?!

18 והביאור בזה – בפשטות – שהמצריים ידעו שמשא לא יתן להם מקרבן הפסח, כיון שזהו ענין ששייך
19 רק לבני"י, ואינו שייך לגוי!

20 מד. ענין זה שייך במיוחד לימים אלו – שישנם כאלו שרוצים להכריז על גוי שהוא יהודי, גם ללא
21 גיוור כהלכה, כי אם גיוור רפורמי, בה בשעה שעי"ז גורמים צרות צרורות (לא רק לבני"י, אלא) גם לגוי
22 עצמו.

23 וכמו במאורע הנ"ל, שהאכילה מקרבן פסח ע"י הגוי – שידע שאסור לו לאכול מקרבן פסח, והבין
24 שמעמיד עצמו בסכנה שיקבל על זה "פסק" (אף שלא ידע שיהרגוהו), ואעפ"כ רצה להראות "קונץ"
25 שיתנו לו בירושלים מקרבן פסח – היתה גם היפך טובת הגוי, שלכן סיבב ריב"ב את הדברים באופן
26 שיהרג ולא יאכל מקרבן פסח, כי, לאמיתו של דבר, מוטב לגוי שיהרגוהו, ובלבד שלא יגרום בלבול
27 בכל הקשור עם הקרבת הפסח ע"ג המזבח, שיש בזה משום פגיעה ("פאָרטשעפּען זיך") בבני"י, בתורה
28 ובהקב"ה!

29 אלא שיש חילוק בין מאורע הנ"ל למצב בימים אלו:

30 מאורע הנ"ל אירע בזמן הבית, שאז היתה יד ישראל תקיפה (גם ביחס ל"א-ל זר אשר בקרבך", זה
31 יצה"ר²⁸¹, להתגבר עליו בתוקף שלא יחטאו), ולכן לא הי' הגוי יכול לקבל מקרבן הפסח, ולא היתה
32 לו ברירה אחרת אלא לרמות את בני"י שהוא יהודי.

33 [ועפ"ז יש לבאר דיוק לשון הגמרא "ההוא ארמאה", ולא "עכו"ם", כהלשון הרגיל בנוגע לגוי –
34 מלשון "ארמי אובד אבי"²⁸², ע"ש ענין הרמאות].

35 אבל עתה, בזמן הגלות, שאין יד ישראל תקיפה – לא צריך הגוי להתחבא; הוא מכריז בגלוי שהוא
36 "ארמאה", ואינו רוצה ב"ברית עולם" עם הקב"ה; הוא עורך מלחמה נגד הרב ונגד התורה!

(281) ראה שבת קה, ב.

(282) תבוא כו, ה.

(279) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-שחוק): אף שיתכן

שאינו "אויסגעהאלטן".

(280) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.

וכאשר שואלים יהודי שגר בחוץ-לארץ: למה אתה שותק?! – עונה: אינני ר' יהודה בן בתירא! ¹
 אבל, הרי זה סיפור בתורה ש"על הרוב תדבר" ¹⁵⁵, כך, שזוהי הוראה לכל אחד, ועד"ז בנוגע לסיפור ²
 הנ"ל בגמרא – תלמוד בבלי, ששייך יותר לחוץ-לארץ – שהידיעה אודות המצב הבלתי-רצוי שגוי אוכל ³
 מקרבן פסח, הגיעה מיהודי זקן וחלוש ("א אלטער צובראָכענער איד"), עני, שלא הי' לו קרקע, וגר ⁴
 בנציבין שבחו"ל, כך, שהיו יכולים לבוא אליו בטענה: היתכן ש"את בנציבין ומצודתך פרוסה ⁵
 בירושלים", עליך להתיישב תחילה בירושלים, ואז תוכל להביע דעה!... ואעפ"כ, הרגיש חוב להודיע ⁶
 לבני ירושלים ע"ד ענין בלתי-רצוי שלא ידעו אודותיו, ואכן נתקבלו דבריו. ⁷
 מה. ובפרטיות יותר: ⁸
 מדובר אודות גזירה שמעולם לא היתה כמותה: בימי עזרא אמרו בפירוש שנשים אלו הם "נשים ⁹
 נכריות" ²⁸³, ואילו עכשיו יושבים בארץ ישראל ורוצים לרשום גויים בתור יהודים, וליתן להם חלק בארץ ¹⁰
 ישראל! ¹¹
 אי אפשר לשנות את העובדה ש"אתם המעט מכל העמים" ²⁸⁴, כך, שישנם הרבה גויים כנגד כל אחד ¹²
 מישראל; יכולים רק להשתדל לחיות עמהם בשלום ובשלחה, אבל בכמות הרי עדיין "אתם המעט". ולכן, ¹³
 רודפים אחרי צדק ויושר, ורוצים לקרב גויים, ועד שגזרו גזירה, שמהיום הזה ולהבא, רח"ל, יכול לבוא ¹⁴
 כל גוי שרוצה ולומר שהוא יהודי, ודי בכך שיביא פיסת-נייר (מפלוגי בן פלוגי שגר במקום פלוגי) ¹⁵
 שאפשר להשיגה תמורת דולר אחד... ואז יקבל תעודת זהות שבה יירשם כיהודי, ותהי' לו דעה בארץ ¹⁶
 ישראל יחד עם כל בני". ¹⁷
 זוהי בכי' לדורות, שהרי זה נוגע לא רק לשנת תש"ל, אלא גם לשנים שלאח"ז: בנך ובתך – לא ¹⁸
 ידעו עם מי הם יכולים להתחתן! וגם אם הם עדיין ידעו – הרי הנכדים כבר לא ידעו, כיון שגם פלוגי ¹⁹
 מדבר בלשון הקודש, ומגין על ארץ הקודש, וסבור שהוא יהודי! ²⁰
 יהודים אף פעם לא היו להוטים אחרי גרים, ועאכ"כ כשמדובר אודות גיור שאינו כהלכה; ואילו ²¹
 עתה – מזמינים לארץ ישראל לא רק את שבע האומות, אלא כל שבעים האומות, ואומרים, שמספיק ²²
 שהגוי יאמר שהוא יהודי! ²³
 מו. ויש צרה צרורה נוספת בזה – שאומרים "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו": ²⁴
 כאשר שואלים את היהודים שגרים בחוץ-לארץ: למה אתם שותקים?! – עונים: בארץ הקודש ישנם ²⁵
 הרבה דתיים, ולכל לראש – השרים בממשלה, שלולי הסכמתם לא היו באים לכל ההירוס הזה בא"י ²⁶
 ובגולה, ובלשון הכתוב ²⁸⁵: "יד השרים.. היתה במעל הזה ראשונה"; ואילו אנו בני חו"ל – "יבשו ²⁷
 עצמותינו", אין לנו "חיות" ללחום מלחמת ה', ואין אנו מוכנים "לקפוץ לאש" עבור מטרה זו. ²⁸
 ולא עוד אלא ש"אבדה תקוותנו", שהרי ישנו "סטאטוס-קוו", וכבר הגיע מעמד ומצב שלא זו בלבד ²⁹
 ש"כהיתר נעשה לו" ²⁸⁶, בכ"ף הדמיון, אלא "היתר נעשה לו". ³⁰
 ומוסיפים לטעון: "נגזרנו לנו", שהרי אנו חיים בחו"ל, ובארץ ישראל ישנם רבנים, והם צריכים לדאוג ³¹
 לכך. ³²
 אבל האמת היא, שאע"פ ש"יד השרים.. היתה במעל הזה ראשונה", וההשתדלות בתיקון הדבר ³³
 מוטלת על הרבנים וכו' – אין זה פוטר את כל שאר בני"י להשתדל לפעול בזה כפי יכולתם, וכדלקמן. ³⁴
 מז. האמת היא, שההשתדלות בתיקון המצב היא מתפקידם של הרבנים באה"ק שיושבים על מכונם, ³⁵
 ועליהם לדאוג לכל עניני יהדות, ולהבטיח כל דבר מבעוד מועד (וכפי שמצינו בנוגע לעגלה ערופה ³⁶
 כו' ²⁸⁷). ³⁷

(286) יומא פו, ב. וש"נ.
 (287) ראה סוטה מה, סע"ב (במשנה). וש"נ. הובא בפרש"י
 עה"ת שופטים כא, ז.

(283) עזרא קאפיטל יו"ד.
 (284) ואתחנן ז, ז.
 (285) עזרא ט, ג.

- 1 ולדוגמא: לקראת "שבת הגדול", צריך להבטיח שלא יהי' מצב שבעוד כמה ימים יבוא גוי, "ההוא
2 ארמאה", ויבקש לאכול מקרבן פסח...
- 3 והרי בענין זה מתבטא החידוש של חג הפסח: לפני חג הפסח – לא הי' הבדל בין בני לעכו"ם,
4 כיון שבני"י היו אז במעמד ומצב ירוד ביותר כו'²⁸⁸ (כיון ש"עבירה גוררת עבירה"²⁸⁹, ועד שהיו יכולים
5 לבוא למעמד ומצב שלא יוכלו עוד לעזור להם²⁹⁰, היל"ת); אך לקראת חג הפסח אמר הקב"ה לבני"י:
6 "משכו וקחו"²⁷⁷, "משכו ידיכם מעבודה זרה וכו'"²⁷⁸, ואז נולד עם ישראל.
- 7 זהו איפוא הזמן להדגיש שקרבן פסח אינו שייך לגוי. ועד"ז בנוגע לכללות ענין המצוות – שקיום
8 המצוות ע"י בני"י שונה לגמרי מהאופן שגוי מקיים המצוות שלו, כמו עבודה זרה וגזל. ועד שבנוגע
9 לשמירת שבת, הנה "עכו"ם ששבת כו'"²⁹¹, כך, שזוהי הרעה הכי גדולה שאפשר לגרום לו.
- 10 וכן יש להדגיש שחוקי נישואין וגירושין הם רק עבור בני"י; עבור גוי – אסור לומר "שבע ברכות",
11 ואסור לרב לפסוק שאלה לגוי!
- 12 וכן אסור ללמוד עם ילד גוי תורה שבע"פ, ולכמה דעות – גם לא תושב"כ²⁹². יש לחנך גוי להאמין
13 בהקב"ה, אבל לא ללמדו חומש עם רש"י. ולא כמו אלו שמתפארים בכך שילד גוי לומד קיצור שו"ע
14 או מסכת ברכות וכיו"ב (וזאת – אפילו אם עי"ז יכולים להציל את החינוך ה"ממלכתי דתי"; לא מצאתי
15 בכל השו"ע היתר לוותר על י"ג עיקרים עבור חינוך או עבור שמירת שבת. – אוי ואבוי ל"חינוך" או
16 "שמירת שבת" כאלו!...).
- 17 וכמו"כ האמת היא שכיון ש"יד השרים .. היתה במעל הזה ראשונה", עליהם להודות ברכים על
18 טעותם,
- 19 – כפי שמצינו אפילו בנוגע למשה רבינו: "וישמע משה וייטב בעיניו", "הודה ולא בוש לומר
20 כו'"²⁹³. ועד"ז מצינו בנוגע לרבא, שאמר הלכה בבית המדרש, ואח"כ חזר בו ואמר: "דברים שאמרתי
21 לפניכם טעות הן בידי"²⁹⁴. ולכאורה, מדוע הגמרא צריכה לספר זאת, הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה
22 לא דבר הכתוב"²⁹⁵, ועאכ"כ כאשר מדובר על אמורא, וכ"ש אמורא כמו רבא? – אלא הכוונה בסיפור
23 הגמרא היא כדי שנלמד מרבא: לא הי' גדול יותר מרבא, והוא נשאר "רבא" אפילו לאחר שטעה, בגלל
24 שהודה בטעותו! –
- 25 ומכאן ולהבא עליהם לדרוש בתוקף שיתקנו את החוק ויקבעו שגוי יכול להיות יהודי רק ע"פ תורה
26 – ע"י גיור כהלכה. וכאשר ידרשו זאת בתוקף, אזי תתבטל הגזירה (וכעבור שבוע וכיו"ב, יזכרו רק
27 שבעבר הי' חושך כפול ומכופל, ויצאו הימנו); וכל זמן שלא יתוקן הדבר, אין מקום לבא-כח הדת לישיב
28 מסביב לשולחן העגול!...
- 29 אמנם, כל זה אינו פוטר את שאר בני"י מלעשות כל התלוי בהם לתיקון המצב, ואין מקום לטענות
30 "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו", כי:
- 31 גם מי שיושב ב"נציבין", צריך לידע שמוטל עליו הציווי "הוכח תוכיח"¹⁸⁰, ואפילו אם הוכיח כבר
32 99 פעמים, עדיין לא קיים את המצוה בשלימותה²⁹⁶.
- 33 וגם אם אתה חושב ש"אבדה תקוותנו" – אמור פרק תהלים!... ולכל-הפחות תדע שעשית מה שתלוי
34 בך (ע"ד שמצינו בנוגע לבדיקת חמץ²⁹⁷, שהכוונה היא – לא למצוא חמץ, אלא לחפש חמץ).

התועודויות חנ"ח ריש ע' 224. וש"נ.

(293) שמיני יו"ד, כ ובפרש"י.

(294) עירובין קד, א. וזבחים צד, ב. נדה סח, א. וראה גם

תורת מנחם – התועודויות חנ"ד ע' 63. וש"נ.

(295) ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.

(296) ראה ב"מ לא, א.

(297) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתל"ב סי"א. וש"נ.

(288) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח.

שמו"ר פמ"ג, ח. הובא ביל"ר בשלח שם, כט.

(289) אבות פ"ד מ"ב.

(290) ראה תורת מנחם – התועודויות חמ"ו ריש ע' 307.

וש"נ.

(291) סנהדרין נח, סע"ב. רמב"ם הלי' מלכים פ"ה ה"ט.

(292) ראה שד"ח פאת השדה מע' האל"ף כללים, כלל קב

(כרך ז א'תקטו, א ואילך). וש"נ. וראה גם תורת מנחם –

ובפרט שבפירוש לא "אבדה תקוותנו"; יש ידיעות מצד השמאל²⁹⁸ שהם ממתינים שיבואו וידרשו בתוקף כו' כולל גם ע"י איום בהתפטרות מתפקיד "שר"... לא נורא ("ניט קיין גוואלד") אם הוא לא יהי "שר"... למרות הקושי שבירידה משרה, כדברי הגמרא²⁹⁹ "כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין", ואז יבטלו את הגזירה.

אלא שצריך לבטל את המצב של "העצמות הישנות" – לא "יבשות" אלא "ישנות" (מלשון שינה): "מ'שלאָפּט"!!! ושנתם ערבה להם, וכשמעוררים אותו משנתו – מתהפך לצד השני וממשיך לישון... אבל אפילו לתרדמה עמוקה יש עצה!

מח. ולהעיר:
ברור הדבר שסוכ"ס (גם אם לא יפעלו כו') תבטל הגזירה, כי "ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר"³⁰⁰,

– "ליהודים" דייקא, ש"יהודים" הם אלו שכופרים בע"ז³⁰¹, באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה"³⁰², וזוהי הדרך היחידה שלא יהי "להשמיד להרוג ולאבד"³⁰³, אלא "ונהפוך הוא"³⁰⁴ (ע"ד הסיפור הנ"ל ש"קטלוהו" ל"הוא ארמאה", ובנדוד – "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא"³⁰⁵, כי, כדי להבטיח שגוי לא יאכל מקרבן פסח, די ב"קטלא פלגא" (שהרי ע"פ דין אינו מחוייב מיתה על זה) – שלא למלא את רצונו... ואז, הנה לאחר משך זמן, כדי הילוך מיל... יבוא הגוי בעצמו ויודה על כך, שכן, כאשר ההנהגה היא בדרך התורה, "תורת חיים", הרי זה טוב גם עבור הגוי) –

אבל אעפ"כ, צריך כל אחד להשתדל בזה, וכמסופר במגילה, שאפילו לאחר שאסתר שמעה שבכל מקרה "ריוח והצלה יעמוד ליהודים", העמידה עצמה בסכנה, וטעם הדבר – דלכאורה, מהו ההיתר להסתכן³⁰⁶ – כיון שמצוה בגדולים³⁰⁷.

מט. וענין זה מצינו בנבואת העצמות היבשות גופא:
בתחילת הנבואה מספר יחזקאל³⁰⁸: "ויאמר (ה') אלי .. התחיינה העצמות האלה ואומר אד' ה' אתה ידעת".

ולכאורה אינו מובן: מדוע הקב"ה שאל את יחזקאל "התחיינה העצמות האלה" – הרי הקב"ה ידע שיחזקאל אינו יודע?!

אך התירוץ על זה – אותו תירוץ שישנו על שאלה אחרת:

אם הקב"ה רוצה שהעולם יהי כדבעי – מדוע מאפשר שיהיו קשיים רבים כל כך? כיון שיש חיוב על בנ"י לפעול שגויים יקימו ז' מצוות בני נח³⁰⁹ – הרי הקב"ה צריך להבטיח שדבר זה יהי בנקל!

אך הענין הוא – שהקב"ה רוצה שיהודי יעשה את החלק המוטל עליו לעשות, ואז יעזור לו הקב"ה בכך.

ועד"ז בנדוד: ברור הדבר ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו"³¹⁰, ובפרט כשמדובר אודות תחיית העצמות היבשות, שהרי "מפתח של תחיית המתים" הוא מה"שלשה מפתחות" ש"בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח"³¹¹; אבל אעפ"כ, נדרשת מיהודי ההשתתפות שלו, ולכל הפחות – לומר "ה' אתה ידעת", שאין הדבר ביכולתו, אבל לא לומר שענין זה אינו שייך אליו כלל.

(305) ב"ק סה, א. ועוד.
(306) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 145. וש"נ.
(307) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סשכ"ח ס"ב (סי"ג).
(308) יחזקאל לו, ג.
(309) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.
(310) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.
(311) ריש תענית.

(298) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאין זה מצב שצריך לפעול אצל המפא"יניקים, שכן, במדה מסוימת הם יותר דתיים מאשר אלו שנקראים "דתיים"!!!
(299) מנחות קט, סע"ב.
(300) אסתר ד, יד.
(301) ראה מגילה יג, רע"א.
(302) שם ג, ב.
(303) שם, יג.
(304) שם ט, א.

- 1 — במצוות עשה, נעשית פעולתו של יהודי באופן של קירוב, ואילו במצוות לא-תעשה הרי זה ע"י
 2 דחי; אך יש ענינים שמראים ליהודי כדי שישתתף בהם בכך שלכל-הפחות יוכל לומר שהוא את שלו
 3 עשה, ומה יהי' אח"כ — אינו יודע, אלא ה' אתה ידעת", והקב"ה יעשה את שלו.
- 4 ובנוגע לעניננו — עומדים בתחלת ה"מסכת", ועדיין לא נעשה מאומה — חוץ ממה שאומרים שערכו
 5 "אסיפות" בד' אמות שלהם...
- 6 — "אסיפה" היא אמנם דבר טוב מאוד, "אז נדברו יראי ה' וגו'" ³¹², וגם יקבלו עבור זה "עולם הבא";
 7 אבל צריך לחשוב גם אודות התכלית, והתכלית של האסיפה היתה צריכה להיות — שיפעלו לבטל את
 8 הגזירה, לשלוח "טלגרמא" ולהתריע נגד אלו שרוצים "למכור" את כלל ישראל בעבור "נזיד עדשים"!
 9 ולהבטיח את קיומה של הסיסמא הידועה ש"ארץ ישראל" שייכת ל"עם ישראל" ע"פ "תורת ישראל"
 10 (ולא די בכך שתהי' רק "תרבות", שהרי גם להיטלר ימ"ש היתה "תרבות"!).
- 11 ג. (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק):
- 12 אילו הייתי מפסיק כאן — הייתי נשאר ביחסים טובים לכל-הפחות עם אדם אחד, אבל לאחר
 13 שהסתכסכתי כבר הן עם אלו שבא"י והן עם אלו שבחו"ל (נוסף על הסכסוך עם אומות העולם, ע"י
 14 ההכרזה שאין לעשות חשבונות מה יאמרו הערבים, או מה תאמר וושינגטון...) — אמשך ואסתכסך עם
 15 כולם:
- 16 אם כבר הי' מישהו שהשליך ארצה סידור רפורמי בתור מחאה כו' — חזר בו והתנצל שלא הי' צריך
 17 לעשות זאת, ואין זה הזמן והמקום המתאים לכך וכו'.
- 18 ובכן: אם לכתחילה הי' צורך לעשות זאת — הרי זו שאלה בפני עצמה; אבל לאחר שכבר עשית זאת
 19 — מדוע אתה מתחרט ותוהה על הראשונות? הרי אתה בעצמך אומר ש"סידור" כזה — שהוא בגדר של
 20 "מסית ומדיח", ש"אין מלמדין עליו זכות" ³¹³, ומגיע לו עונש הכי חמור (אלא שענין של "עונש" שייך
 21 רק בנוגע לאדם חי, ולא בנוגע ל"ספר") — אסור שיהי' במקום אחר, וא"כ, מדוע אתה מתחרט על מעשה
 22 השלכתו? ומהי הטענה שלא כאן המקום — הרי "לה" ³¹⁴ הארץ ומלואה"?!
- 23 ויש מי שהוסיף להסביר ש"סידור" אינו בגדר של "ס"ת שכתבו מין ישרף" ³¹⁵, כי, דין זה הוא רק
 24 כאשר ה"מין" כתבו בידו, משא"כ בנוגע לסידור שנדפס ע"י ה"בחור-הזעזער"...
- 25 ולפלא, שיהודי דתי עם זקן, שיש לו "סמיכה" (הנני מכיר אותו), אומר דברי "עם-הארצות":
- 26 הדין ד"ס"ת שכתבו מין" הוא — כשהכותב אינו כדבעי, אבל הספר עצמו כשר בכל הפרטים; משא"כ
 27 כשהספר עצמו הוא "ספר של מינות" — אין נפק"מ מי כתבו; אפילו אם כתבו צדיק גמור — "ישרף"!
 28 ובדורנו זה, להיותו דור יתום ³¹⁶, כתובים בפירוש כל הדינים, ובנדו"ד: הדין הוא שהמדלג ברכת
 29 המינים חוששים שמא נזרקה בו מינות ³¹⁷. וכיון שהרפורמים השמיטו מהסידור ברכת תחיית המתים,
 30 ביאת משיח, גאולת ישראל וכו' וכו', הרי זה בודאי "ספר של מינות" — מלא וגדוש במינות!
 31 ובכן: בתחילה "מתירים את האסור" — לומר שאין זה "ספר שכתבו מין", ולאחרי כן, כשפלוגי משליך
 32 את הספר ארצה, "אוסרים את המותר" — לזעוק על בזיון ה"סידור"!...
- 33 נא. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 34 ולאחרי שהסתכסכתי עם כולם — הנה לכל-הפחות שהדברים הנ"ל (שיכולים לראותם בשו"ע, ועוד
 35 יותר ממה שדובר כאן) לא יהיו "דברים בטלים", אלא יפעלו פעולתם (אף שלעת-עתה לא פעלו, שהרי
 36 זה דבר התלוי בהזולת ²⁶³),

(316) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ס ריש ע' 52.

וש"נ.

(317) ראה שו"ע אדה"ז רסק"ו. וש"נ.

(312) מלאכי ג, טז.

(313) ראה סנהדרין כט, א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ה.

(314) תהלים כד, א.

(315) גיטין מה, ב. רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ג.

— כידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³¹⁸: "שיפעול בי ובהשומעים" (בדייקן לומר: "בי ובהשומעים", ולא "בהשומעים ובי") —

ומי שיש בידו למחות — והרי ישנם כמה וכמה שהם בגדר זה — ימחה, והעיקר — שלא לחשוב ש"אבדה תקוותנו", שכיון שכבר עברו כו"כ שבועות אזי יכולים לזנוח זאת, שכן, אם יזניחו זאת, שוב לא יהי' על מה להתדיין רח"ל.

נב. ויה"ר שבקרוב ממש יקויים היעוד²⁰ "כימי צאתך מארץ מצרים (שאו הי' הענין ד"בדמיך חיי"³¹⁹ ע"י דם הפסח ודם המילה³²⁰) אראנו נפלאות", שכל בני יצאו מהגלות "ביד רמה"³²¹, לקבל פני משיח צדקנו.

והרי גם אז תהי' ההבדלה בין ישראל לעמים (כפי שנפעל במ"ת הענין ד"ואבדיל אתכם מן העמים"³²²), כי, אע"פ שלעתיד לבוא נאמר "והלכו גוים לאורך"³²³, "ונלוו גוים רבים אל ה'"³²⁴, וכמ"ש הרמב"ם³²⁵ בנוגע למשיח ש"יבואו כל הגוים לשומעו", מ"מ, כל הגוים יהיו במעמד ומצב ש"עמדו זרים ורעו צאנכם"³²⁶, והעיקר יהיו "ישראל שבט נחלתו"³²⁷, ואצלם יקויים היעוד³²⁸ "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה".

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת תזריע-מצורע

(324) זכרי' ב, טו.
(325) הל' תשובה ספ"ט.
(326) ישעי' סא, ה.
(327) ירמי' יו"ד, טז.
(328) תהלים סט, לו-לז.

(318) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ריש ע' שנד. וש"נ.
(319) יחזקאל טז, ו.
(320) מכילתא ופרש"י בא יב, ו.
(321) בשלח יד, ח.
(322) קדושים כ, כו.
(323) ישעי' ס, ג.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, שהוא כנגד שיעור מחנה ישראל, והיתה הפת קול משימיע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים שלא מת משה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאלהו, והוכיחו כן מדכתיב הקא לשון 'וימת שם', וכתיב הקם לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, 'ויחי שם עם ה', ולמדו, מה להלן באותם ארבעים יום, היה משה עומד ומשמש לפני ה', אף כאן בעלייתו לחר לא מת משה, אלא עומד ומשמש הוא לפני ה'.

עוד דרשו על המקרא 'ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית פעור', אמר רבי ברכיה, במקרא זה נאמרו סימן בתוך סימן - סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, ואפילו הכי נאמר 'ולא ידע איש את קברתו', שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. וכבר שלחה פעם אחת מלכות רומי הרשעה, אצל

גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, ומלאכי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו נאמר "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". והקדוש ברוך הוא אומר על משה אחר פטירתו, "מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. ושמואל אמר שהספידו הקב"ה כך, "מי כהחכם, ומי יודע פשר דבר" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. ורבי יוחנן אמר שהספידו הקב"ה באומרו, "החכמה מאין תמצא", לאחר פטירתו של משה. ורב נחמן אמר הספדו של הקב"ה היה באומרו 'וימת שם משה עבד ה' וגו', שמיית משה היא העדר גדול לדורו. סמליון - שם חכם אמר, שהספדו היה באומרו 'וימת שם משה', שהיה ספרא רבה ד'ישראל. עוד דרשו על כך, תניא רבי אליעזר הנדול אומר, שיעור

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יז, שיחה א

א.

לכל הפרשיות שבאותה פרשה (סדרה) יש נקודה משותפת הרמוזה בשם הפרשה

1 דובר כבר פעמים רבות אודות חלוקת הפרשות
2 בתורה – ג"ן סדרים דאורייתא¹ (נ"ג פרשות התורה),
3 שלמרות שבכל פרשה (סדרה) יש מספר פרשיות, וכל
4 פרשיה היא ענין בפני עצמו, בכל זאת העובדה שכל
5 הפרשיות הללו נמצאות בפרשה אחת, היא הוכחה לכך
6 שיש ביניהן נקודה משותפת.

7 כיוון שתוכנו של כל דבר נרמז ומתבטא ב"שמו
8 אשר יקראו לו בלשון הקודש"², מובן שהנקודה
9 המשותפת לכל עניני פרשה זו רמוזה בשם הפרשה, כי
10 שמות הפרשות הם שמות שעל-פי התורה³.

11 ולמרות שבקשר לתוכן הפרטי של כל פרשיה בפני
12 עצמה קיים הבדל גדול יותר בין הפרשיה הראשונה
13 לפרשיה האחרונה של אותה פרשה (סדרה), מאשר בין
14 הפרשיה הראשונה שבפרשה לפרשיה האחרונה
15 בפרשה (סדרה) שלפניה, כי פרשיות אלו סמוכות זו
16 לזו ("סמוכים" הוא דרך לימוד על-פי תורה⁴), בעוד
17 אשר בין הפרשיה הראשונה לבין הפרשיה האחרונה
18 באותה פרשה יש מספר פרשיות המפרידות ביניהן –
19 אבל הנקודה המשותפת שהזכרה לעיל נמצאת דוקא
20 בפרשיות אלו, שהן בפרשה אחת, גם אם אינן
21 סמוכות⁵.

ב.

לתחילת פרשת שמיני ולענין "זאת החיה" יש נקודה משותפת הרמוזה בשם הפרשה

22 כך מובן גם בקשר לפרשתנו: מצד אחד יש
23 לתחילת הפרשה "ויהי ביום השמיני" קשר הדוק הרבה
24 יותר לסיום הפרשה שלפניה, מאשר לפרשיות "זאת
25 החיה..."⁶, שנמצאת בסוף פרשת שמיני. קשר זה מובן
26 גם בפשטות, ש"ויהי ביום השמיני" בא כהמשך לענין

27 שבעת ימי המילואים, שבסוף הפרשה הקודמת, ואילו
28 ל"זאת החיה" אין, לכאורה, כל קשר לכך. אבל כיוון
29 שלכל פרשה יש נקודה מיוחדת שבה היא שונה מכל
30 הפרשות האחרות, מובן, שלשתי הפרשיות "ויהי ביום
31 השמיני" ו"זאת החיה" יש תוכן מיוחד, שאיננו קיים
32 בפרשת "קח את אהרן..."⁷, ותוכן זה רמוז בשם
33 הפרשה – "שמיני".

ג.

הכנה ל"שמיני", וחלק מ"שמיני" עצמו

34 בשמה של פרשה זו אין רמז לכך שמדובר כאן
35 אודות שמיני למילואים, ואילו לא לכך שמדובר כאן
36 אודות היום השמיני, כי הפרשה איננה נקראת "יום
37 שמיני"⁸, אלא "שמיני" סתם – ומובן שיש לכך קשר
38 עם הענין הכללי של "שמיני", ולא לענין הפרטי של
39 מילואים או ימים, שבו הוא השמיני.

40 לפי ההסבר בסעיף ב' אודות ההבדל בין הקשר של
41 הפרשיה הראשונה בפרשת שמיני אל סופה של
42 הפרשה שלפניה, לבין הקשר שלה לפרשיה אחרת
43 בפרשה זו, יוצא שפרשיית "קח את אהרן", הכתובה
44 בפרשה הקודמת, מהווה רק הקדמה ל"שמיני", אך
45 איננה חלק מ"שמיני", כפי שבפשטות הענין היוו
46 "שבעת ימי המילואים" הכנה והקדמה ליום השמיני.
47 ואילו פרשיית "זאת החיה", הכתובה בפרשת שמיני,
48 היא חלק מ"שמיני" עצמו.

ד.

שני קצוות בתוכן של "שמיני" – מבטא את השלימות בגילוי האלקות

49 ויובן בהקדים: בתוכן המספר "שמיני" אנו מוצאים
50 שני קצוות. מצד אחד מורה המספר "שמיני" על ענין
51 שמופד מן השבעה שקדמו לו, כהסבר ה"כלי יקר"⁹,
52 שכל עניני הבריאה הם במספר שבע, והמספר "שמיני"
53 הוא "מיוחד אליו יתברך".

(5) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 118.

(6) יא, ב ואילך. והפרשיות שלפנ"ז כולם היו ביום שמיני למילואים
ע"פ פשטות הכתובים. ולהעיר מפרש"י שם: את כולם השווה כו' לפי
שהושוו בדמימה כו'.

(7) צו ח, ב ואילך.

(8) להעיר שברמב"ם בסדר תפלות כו' בסופו כ' ויהי ביום השמיני.

(9) ריש פרשתנו. וראה רבינו בחיי כאן.

(1) ראה זח"א (מהנ"ע) קד, ב. ח"ב רז, ב. תקו"ז תי"ג (כט, רע"ב).
רעור.

(2) ראה שער היחוד והאמונה פ"א.

(3) ראה בכל הנ"ל לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך.

(4) גם בפשט"מ (וגם מסדרה אחת לסדרה לפנ"ז – ראה פרש"י ר"פ
משפטים. ר"פ בעהלות. ר"פ שלח). ולא רק במשנה תורה. וראה ברכות
כא, ב. וש"נ.

26 כאשר הבשר "רואה" את כבוד ה' רק מפני
27 ש"כבוד ה'" הוא ללא גבול, ולכן הוא יכול לדרת גם
28 למטה-מטה, עד לידי כך ש"יראה" באמצעות בשר
29 גשמי¹⁸ [ולא בגלל תכונותיו של הבשר עצמו], הרי אז
30 גילוי האלקות בעולם, אפילו כאשר הוא בראה
31 מוחשית¹⁹, הוא באופן של "חידוש" והוספה בעולם,
32 כיוון ש"ראיית" כבוד ה' על ידי הבשר הגשמי איננה
33 מפני טבעו.

34 האופן ה"פשוט" האמיתי הוא, כאשר הבשר יראה
35 את "כבוד ה'" בגלל תכונותיו וטבעו של הבשר
36 עצמו²⁰, בדיוק כפי שעניי בשר רואות דברים גשמיים
37 בגלל תכונותיהן וטבען של עיני הבשר עצמן²¹.
38 זהו הקשר בין ימות המשיח לבין המספר
39 "שמונה": הענין של "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר"
40 מבטא את שני הקצוות, אשר כפי שהוזכרו לעיל
41 נמצאים ב"שמיני": "כבוד ה'" הוא נעלה ונפרד מן
42 הבריאה, שהיא במספר שבע, ואף-על-פי-כן הוא
43 יתגלה בעולם באופן שראיית הגילוי תהיה מפני טבע
44 העולם עצמו – ה"שמיני" ביחד עם ה"שבעה".

ו.

עצם מציאות העולם הוא הסתר לאלקות, וכיצד יבוא מצדו גילוי

45 יש להבין: הרי העולם נמצא היום במצב שאלקות,
46 ואפילו דרגת האלקות המתלבשת בבריאה, איננה
47 נראית בו, ועובדה זאת (אינה פרט צדדי, חיצוני,
48 שנוסף אל העולם, אלא) היא מפני שהעולם נברא
49 באופן זה, שההעלם וההסתור בו הוא מפני עצם

1 משמעות הדברים היא, כמוסבר במספר מקומות¹⁰,
2 שהמספר "שבעה" איננו כולל רק את עניי הבריאה
3 עצמה, אלא גם את האור האלקי ה"מתלבש"
4 בבריאה¹¹, ו"שמיני" רומז לאור האלקי הנעלה
5 מהתלבשות בעולם, האור שלמעלה מהשתלשלות¹².
6 אך מצד שני, משמעות המילה "שמיני" מראה על
7 כך שאין זה ענין בפני עצמו, אלא ענין הקשור ובא
8 כהמשך לענינים של "שבעה".
9 כך מבטא ה"שמיני" את השלימות בגילוי
10 האלקות: תכלית הכוונה היא שגם האור האלקי הנעלה
11 מהשתלשלות ירד וישפיע בגלוי בעולם, וזה רמז
12 במילה "שמיני" – גם מה שמופד ונעלה מן הבריאה
13 (מן ה"שבעה", כדברי ה"כלי יקר"), יהיה באופן של
14 "שמיני", הקשור ל"שבעה" – לעניי הבריאה.

ה.

שמונה נימין בכינור של ימות המשיח

15 זהו ההסבר לכך ש"כנור של ימות המשיח"¹³ יהיה
16 בעל "שמונה נימין"¹⁴:
17 בימות המשיח יהיה החידוש של "ונגלה כבוד ה'
18 וראו כל בשר"¹⁵. למרות ש"כבוד ה'" הוא נשגב
19 באין-ערוך מן הבריאה¹⁶, בכל זאת הוא יתגלה באופן
20 של "וראו כל בשר" – בראה מוחשית של בשר
21 גשמי¹⁷, עד שגילוי דרגת כבוד ה' לא יהווה חידוש,
22 אלא כדבר "פשוט" בעולם הגשמי.
23 כלומר, העובדה שהבשר הגשמי יראה את "כבוד
24 ה'" תהיה לפי תכונת הטבע של המציאות הגשמית אז,
25 באופן האמיתי של "פשוט", כדלהלן:

- (10) ראה ד"ה ויהי ביום השמיני דשנת תש"ד ותש"ה. לקו"ש ח"ג (המתורגם) ע' 233.
- (11) ראה תש"ד שם סוף סעיף יו"ד (ותש"ה) שבזה נכלל גם אור הסוכ"ע.
- (12) וכל' הכלי יקר "כי מספר זה מיוחד אליו ית"ו".
- (13) שהובא בכלי יקר שם.
- (14) ערכין יג, ב. וראה לקו"ת תוריע כא, ד.
- (15) ישע"מ, מ. ה. וראה כלי יקר שם "שלימות המשיח נגלה כבו' ה' וראו כל בשר כי ה' אחד רוכב על ד' כו'".
- (16) ראה ד"ה מצה זו תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקל) דכבוד ה' הוא מל' דא"ס כמו שהוא לפנה"צ.
- (17) וראה תו"ח תצוה תפב, א ואל"ך. שער האמונה פכ"ה. ובתו"ח שם: אפילו בהמות יכירו את בוראם ויבין כל יצור כו'.
- (18) ראה המשך תער"ב שם ע' תתקלא שעד"ז ה' בעת מ"ת.
- (19) בכללות כשהגילוי הוא באופן של ראי' הו"ע של פשיטות ולכן הובא הרוגמא לזה (המשך תער"ב שם ע' תתקלה) מקי"ס וביהמ"ק: בשעת קי"ס ראו הכל גילוי האו"ס כו' וכן בביהמ"ק דכשם שבא לראות כך בא ליראות (תגיגה ב, א. ושי"א).
- אמנם אמיתית הענין בדרך פשיטות הוא כאשר בא מצד טבע

הבשר גופא, משא"כ בעת קי"ס ה' זה "מצד הגילוי דאו"ס" ועד"ז בביהמ"ק ש"הי' גילוי או"ס" ולכן אמיתית הפשיטות תהי' לעת"ל, ראה שם ע' תתקלו "וביותר מזה יהי' לעתיד כו'". וראה שם ח"ג ס"ע א'רסג ואילך.

(20) "וכמו"כ בגילוי הנבואה שיהי' לעתיד בכאו"א וכמ"ש ואשפוך את רוחי על כל בשר גו' ולא כמו גילוי הנבואה בנביאים שיש בזה כמה תנאים כו' ואחר כ"ז ה' גילוי הנבואה כדבר פלא שלמעלה מהטבע כו' משא"כ לעתיד יהי' הנבואה כמו דבר טבעי" (המשך שם ע' תתקלו). והיינו, אף שגילוי הנבואה הוא באופן של ראי' הרי מכיון שצריך לזה כמה תנאים כהקדמה לזה "אין הנבואה חלה אלא על כו" (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז הא) וגם לאחר כל התנאים האלו אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם וכו' (שם ה"ד), וגם כשמוכונים דעתם "אפשר שתשרה שכינה עליהן ואפשר שלא תשרה" (שם ה"ה), וגם בזמן גילוי הנבואה צריך להיות ההכנה וכו' ויפפש גו' ואראה ואפול על פני (כהובא בהמשך שם), הרי מוכח, שלא רק שאי"ז בדרך פשיטות מצד טבע המטה אלא גם ש"הטבע לא יוכל לקבל זאת וע"כ ה' צ"ל הפשט הגשמי וביטול החושים כו'" – דבר חידוש.

(21) ראה בהמשך שם "דכמו שעכשיו תפיסת היש והמציאות הוא דבר טבע, כמו"כ יהי' לעתיד תפיסת האלקות כדבר טבעי כו'".

ח.

קיום המצוות - תכלית העולם, אך נראה כדבר שמחוצה לו

הטעם בדבר שמעשה המצוות בכללות פועלות 31
המשכה שמשנה את מהותו של העולם: 32

התכלית בבריאת העולם היא "בשביל התורה 33
ובשביל ישראל" 25, שבני ישראל יביאו באמצעות 34
התורה ומצוותיה לגילוי אלקות בעולם. יוצא מכך, 35
שגילוי האלקות בעולם באמצעות בני ישראל והתורה, 36
אינו ענין שבא כדבר הנוסף למציאותו של העולם, 37
שהרי גילוי זה הוא הכוונה והתכלית של העולם הזה 38
עצמו. כלומר, העולם עצמו, בפנימיותו, "דורש" 39
שתבצע תכליתו: גילוי האלקות בו באמצעות התורה 40
והמצוות של בני ישראל. 41

אך בכך עדיין אין די, שהרי "עולם" הוא מלשון 42
"העלם", כפי שצויין. כלומר, הבריאה מצד עצם 43
מציאותה היא כזאת שאין מורגשת בה התכלית 44
שצריכה להתבצע בה, אלא להיפך, מצד בריאתה 45
ענינה הוא העלם. לפיכך יוצא, שבקשר לעצם מציאותו 46
של העולם, הרי המשכת האלקות שעל־ידי המצוות 47
היא דבר הנוסף אליו, מחוצה לו?!

ושאלה זו מיושבת בכך שאומרים שהעובדה 49
שהגילוי שלעתיד נוצר באמצעות "מעשינו ועבודתינו" 50
– היא בעיקר "כל זמן משך הגלות" כדלהלן. 51

ט.

מדוע בגלות מתגלה יותר כח מסירות הנפש

מוסבר במספר מקומות בספרי החסידות 26, שבזמן 52
הגלות מאיר כוח מסירות הנפש יותר מאשר בזמן 53
שבית המקדש קיים, כי דוקא ההעלם וההסתור של זמן 54
הגלות מביאים לגילוי כוח מסירות הנפש. 55

כיצד יתכן ש"העלם" יביא לגילוי של מסירות נפש 56
– והלא "העלם" ו"גילוי" הם דברים נוגדים? 57

ז.

הגילוי בימות המשיח תלוי בקיום המצוות בזמן הגלות

אדמו"ר הזקן אומר 24, ש"גילוי אור־אין־סוף ב"ה 6
בעולם הזה הגשמי", אשר יהיה בימות המשיח 7
(ותחיית המתים) "תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן 8
משך הגלות". 9

ולכאורה: מדוע הוא מדייק ומציין דוקא "כל זמן 10
משך הגלות"? הרי באמצעות "מעשינו ועבודתנו" אנו 11
מביאים ל"גילוי אור־אין־סוף ב"ה בעולם הזה הגשמי" 12
מפני מעלתן של המצוות, כפי שהוא עצמו מציין שם 13
ש"בעשייתה (של המצוה) ממשיך האדם גילוי אור־אין־ 14
סוף ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות בעולם 15
הזה", ומדוע יש לכך קשר דוקא ל"זמן משך הגלות"? 16

אחד מההסברים האפשריים על כך הוא כדלהלן: 17
הגילוי של ימות המשיח ותחיית המתים יורגש 18
מצד טבע העולם עצמו (כפי שהוסבר בסעיף ה'), רק 19
כאשר המשכת והורדת השפע האלקי באמצעות 20
המצוות (המשכה הבאה לידי גילוי לעתיד־לבוא), 21
איננה כדבר מחוץ לעולם [כלומר שהמצוות מביאות 22
לידי כך שהעולם יגיע אל האור האלקי, אבל העולם 23
עצמו נשאר כמו שהיה לפני כן, בהתהוותו, "עולם" 24
לשון העלם], אלא כאשר המשכה זו היא באופן כזה 25
שהיא משנה את גשמיות העולם הזה. 26

ולכן הגילוי של ימות המשיח "תלוי במעשינו 27
ועבודתנו כל משך זמן הגלות" – כי הענין הטמון 28
במצוות, שינוי העולם, מתהווה בעיקר על־ידי המצוות 29
שמקיימים אותן בזמן הגלות. 30

(ש) לא כמו שנכתב כ"ו.

(24) תניא רפ"ז.

(25) רש"י ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ד. ויק"ר פל"ו, ד.

(26) ראה בארוכה ספר המאמרים אידיש בתחילתו. ד"ה אני ישינה

תש"ט. ובכ"מ.

(22) ראה תניא פל"ו "עד שנברא* עוה"ז הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש" כ"ו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 22 ואילך.

(23) לקו"ת שלח לו, ד. ובביאורו"ז להצ"ע ע' שנה: עולם ל' העלם כמאמרז"ל (פסחים נ, א) ע"פ (שמות ג, טו) זה שמי לעלם (לשון העלם

(*) ולא "שנעשה" (משא"כ במד"ל בה"א נברא עוה"ז) – בהתחלת התהוות שלו הוא עוה"ז הגשמי.

24 וזוהי הסיבה³¹ לכך שהמשכת האלקות על־ידי
25 המצוות בזמן הגלות פועלת יותר ו"מתלבשת" יותר
26 במציאות של "גשמיות עולם הזה"³², עד שלעתיד־
27 לבוא מופיע הדבר בגלוי, ש"ונגלה כבוד ה' וראו כל
28 בשר" יהיה לפי תכונות וטבע הבשר עצמו.

י.

הקשר של פרשת שמיני לסוף פרשת צו ופרשת שמיני גופא לפרשיית "זאת החיה"

29 לפי האמור לעיל יובן ההבדל בין הקשר של פרשת
30 שמיני לסוף פרשת צו, לבין הקשר של פרשת שמיני
31 לפרשת "זאת החיה":

32 בשבעת ימי המילואים, שעליהם מסופר בסוף
33 פרשת צו, השיגו אהרן ובניו את כל מה שניתן להשיג
34 על־ידי עבודה שלמטה, וגם את ההמשכה של אלקות
35 הנמשכת על־ידי אתערותא דלתתא (התעוררות
36 מלמטה) – דבר הנכלל בדרגת "שבעה"³³.

37 אך כל זה היווה הכנה ל"כבוד ה'", להשראת
38 השכינה במשכן ביום השמיני למילואים, כדי שיהיה
39 זה באופן של "שמיני", כלומר, שדרגת האלקות
40 המובדלת לחלוטין מן הבריאה תתקשר גם עם עניני
41 הבריאה שבמספר שבע³⁴.

42 פרשיית "וזאת החיה", שמדובר בה אודות חיות

1 ולמרות שלכאורה זהו דבר טבעי, כפי שידוע
2 המשל הגשמי לכך, שבעקב שברגל קיימת שליטת
3 רצון הנפש יותר מאשר בראש, הרי עדיין נדרש הסבר,
4 מדוע קבע הקדוש־ברוך־הוא כך את טבע הבריאה²⁷?
5 ההסבר לכך:

6 כדי שתתבצע כוונת הבריאה של "דירה לו יתברך
7 בתחתונים", שהעולם עצמו יהיה דירה לקדוש־ברוך־
8 הוא גם לפי טבעו²⁸, ברא הקדוש־ברוך־הוא את
9 העולם באופן שתשתקף בו הכוונה והתכלית, וכיון
10 שהכוונה בכך שהעולם נברא בהעלם והסתר היא כדי
11 שיבוא מכך גילוי נעלה יותר – "יתרון האור מן
12 החושך" – לפיכך נברא העולם באופן כזה, שדוקא
13 "העלם" זה יגלה ויהווה "כלי" לאור יותר נעלה²⁹.

14 וכיוון שגם בעולם עצמו, כמו שהוא עדיין "עולם
15 מלשון העלם", לפני שנתגלתה הכוונה שבו, משתקפת
16 הכוונה שהעלם העולם הוא כדי שירד אליו שפע נוסף
17 ויתרון אור על־ידי קיום המצוות, הרי לפיכך גילוי
18 האלקות בעולם על־ידי קיום המצוות קשור עם
19 מציאות העולם עצמו.

20 זהו ההסבר לכך שהגילוי שלעתיד "תלוי במעשינו
21 ועבודתינו כל זמן משך הגלות" – כי בעזרת מסירות
22 הנפש³⁰ שבזמן הגלות, מתגלה שהכוונה בהעלם
23 העולם היא גילוי האלקות על־ידי תורה ומצוות.

(שהרי אדרבה: ההרגש דמציאותו מעצמותו שבעולם היא שאין לו
שייכות לאלקות), ולכן: שייכות זו (של היש דעולם להעצמות) אינה
מספיקה שמצד זה יהי בעולם גילוי העצמות.

משא"כ להביאור שבפנים, ההעלם דעולם שייך (גם) לגילוי
העצמות, מכיון שהעלם (בזמן הגלות) היא המעורר את גילוי כח המס"נ
(שמצד עצם הנשמה המיוחדת בעצמותו ית').

(32) תניא שם.

(33) ראה לקו"ש ח"ב ע' 62 ואילך.

(34) לכא' א"מ: מכיון שהגילוי שביום השמיני, האור שלמע'
מהשתל', בא דוקא ע"י ההעלם*, כנ"ל בארוכה, איזו שייכות יש (ומהו
הצורך) בהקדמה דעבודת המטה בד' ימי המילואים?

והביאור (בקיצור עכ"פ): בכדי שיהי' לו ית' דירה בתחתונים
שאלקות יומשך ויאר בעולם בגילוי ובפנימיות, צריך ב' אופני עבודה:
עבודה דמס"נ; ועבודה דכוונות פנימיים, השגת אלקות אהוי"ר וכו'.

בהגילוי דמס"נ מתבטא איך שההעלם דעולם כוונתו גילוי אלקות,
אבל להיות שהעלם וישות זה הוא צד השוה שבכל הנבראים, הרי אינו
פועל ומגלה שגם תכונות וגדרי הפרט דכל נברא הם כלים לאלקות
[ועוד: מכיון שעבודה דמס"נ היא באופן שאין מתחשבים כ"א מתגברים
על ההעלמות והסתרים – א"כ אי"ז שייך לעניני העולם עצמו], ולכן צריך
להעבודה דהשגת ואהוי"ר שגם גדרו הפרטי דכל נברא הוא כלי לאלקות.
ולאידך: העבודה דהשגת ואהוי"ר אינה מספיקה כי (נוסף ע"ז
שהאור הנמשך ע"י זה הוא אור שבערך הבריאה, הרי) מצד העלם דעצם

(27) בד"ה אני ישנה שם (ועוד), לפי שכח השכל מעלים על הרצון
– פשיטות הנפש, משא"כ בעקב, ולכא' כ"ה גם בנמשל בכח המס"נ
שבזמן הגלות ע"ש. אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 76 הע' 30,
שממ"ש בתו"א ו"בבחינה זו נקרא הרגל ראש כו"ו משמע דהעקב (מצד
פחיתותו) הוא כלי לבחינת תחלתן (וראה גם ד"ה אני ישנה סה"מ אידיש
ספ"ד). וכן מוכח גם מהענין (דדירה בתחתונים) דדוקא התחתונים הם
דירה לעצמותו מצד ההרגש דמציאותו מעצמותו שבעוה"ז, ומהו מוכן
גם בכח המס"נ כדלקמן בפנים. וראה הע' 31.

(28) ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 73 ואילך.

(29) ע"פ מ"ש בפנים יומתק הלשון בתניא פל"ו "שימות המשיח..
הם תכלית ושלמות בריאת עוה"ז שלכן נברא מתחלתו" – דלכא' מה
מוסיף ב"שלכן נברא מתחלתו" – כי ע"י הוספה זו דוקא מוסבר איך
שהגילוי דימוה"מ ותח"מ יהי' בהמציאות דעוה"ז גופא.

(30) להעיר מהמשך תער"ב ח"ג ס"ע א'רפא ואילך.

(31) בד"ה מזה זו תש"ז פ"ב (ועד"ז בהמשך תער"ב פ"ב. ובכ"מ),
שבשי הנברא יש דוגמת "ענין מציאותו מעצמותו ומענין נמצא בבח"י
מציאות נמצא", ועפ"ז ה' אפשר לבאר (וראה לקו"ש ח"ב ע' 74 הע'
30), דזה מה שהעולם (מצד ענינו גופא) נעשה דירה לו ית' (אף שענין
וגדר העולם הוא העלם) הוא לפי שגם בההעלם דעולם גופא (ההרגש
דמציאותו מעצמותו) מתבטא מציאות העצמות,

אבל ביאור זה אינו מספיק עדיין, כי השייכות של היש דעולם (מצד
ההרגש דמציאותו מעצמותו שבו) להעצמות, אינה מתייחסת לענין הגילוי

הרי כל זה מביא לגילוי של "שמיני"⁴¹, שגילוי¹⁹
האלקות הנעלה מן העולם מתגלה ב"שבעה" – הוא²⁰
נעשה "שמיני" – מתגלה ומתאחד עם הבריאה עצמה,²¹
כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.⁴²²²
לפי זה מובנים דברי המדרש שמשמעות החיות²³
הטמאות היא "משה ראה את המלכיות בעיסוקן"⁴³,²⁴
כפי שהוא מפרש שם את החושך וההעלם של כל²⁵
גלות. וזאת מפני שההשפעה והגילוי של "זאת החיה..."²⁶
להבדיל... הוא הענין המתהווה באמצעות הגלויות,²⁷
וההמשכה מכך באה בגילוי לעתיד-לבוא, כנור של²⁸
"שמונה נימין",²⁹
וכך מסיים במדרש: "ואת החזיר זו אדום... ולמה³⁰
נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא³¹
דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו³²
והיתה לה' המלוכה".³³

(משיחת ש"פ שמיני תשל"א ותשל"ד)

ש"פ אחרי ומאמר דאחש"פ* תשכ"ה)

(*) נדפס בספר המאמרים – מלוקט ח"ב ע' מה

ובהמות טמאות ואודות איסור אכילתן וטומאתן,¹
שייכת ומהווה חלק מפרשת שמיני עצמה, כדלהלן:²
הזיכור של העולם, מלשון העלם, שבאמצעותו³
מתגלה שכוונת בריאתו היא גילוי אלקות בדרגת האור⁴
המובדל לחלוטין מן הבריאה, זיכור זה נגרם על-ידי⁵
כך שישנה מציאות של העלם גדול יותר, חיות ובהמות⁶
טמאות וכדו', ובכל זאת קיים המצב של "להבדיל בין⁷
הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר⁸
לא תאכל"³⁵ [בדומה למאמר חז"ל³⁶ "אל יאמר אדם⁹
אי אפשי בבשר חזיר, אלא אפשי ומה אעשה אבי¹⁰
שבשמים גזר עלי"], ובאמצעות זאת מזדכך גם ההעלם¹¹
המאפשר קיום חיות ובהמות טמאות. וכך אומר¹²
המדרש³⁷ על הפסוק "זאת הבהמה": "לא ניתנו¹³
המצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות"¹⁴
[ב"צירוף" הכוונה היא כאן ל"זיכור"]³⁸.¹⁵
וכיוון שבהעלם זה משתקפת כוונתו ותכליתו, גילוי¹⁶
האלקות – הרצון העצמי של בני ישראל ("אבי¹⁷
שבשמים גזר עלי")³⁹ המתגלה על-ידי כך⁴⁰ –¹⁸

(35) סוף פרשתנו.

(36) תו"כ, ופירש"י קדושים כ, כו.

(37) ויק"ר פרשתנו פי"ג, ג.

(38) ראה בכהנ"ל אוה"ת פרשתנו ע' נב. ושם ע' נד בזיכור ההעלם.

(39) ולהעיר מאוה"ת פנחס ע' א'רו בביאור מאדו"ל אל יאמר אדם
אי אפשי כו' "שאף שהי' לו רצון לזה הוא נמנע מצד גזירת מלך העולם
והי' בחי' אתכפיא גמור דחשוכא ממש".

(40) עוד ענין בזה, דענין מפרסת פרסה היינו ההבדל דיהי רקיע שיהי'
מבדיל בין מים למים (נועם אלימלך סוף פרשתנו הובא באוה"ת פרשתנו
ע' מח). והרי זהו בדוגמת ההבדל שנעשה ע"י הצמצום שע"ז בכח
להפוך את העלם הצמצום לאור, ראה בהמשך שם בסוף המאמר ע'
תתקמב"ג. וראה אוה"ת שם ע' ס.

(41) להעיר מב' הפירושים ביהי ביום השמיני לשון שמחה או לשון
צער – ראה מגילת י' ב. אוה"ח ריש פרשתנו. וראה ויק"ר פרשתנו (פי"א,
ז. קרוב לסופו).

(42) להעיר שבסוף פ' "זאת החי" נאמר "והתקדשתם והייתם
קדושים" ופרש"י "והתקדשתם קדשו את עצמכם למטה", "והייתם
קדושים לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא".

(43) שם, פי"ג, ה.

דעולם הוא הוספה על עצם מציאותו, ולכן צריך להעבודה דמס"ג
שמבטא שגם העצם דעולם הוא כלי לאלקות ושיהי' יתרון האור – בחי'
אור הבל"ג שלמע' מהשתל', שאי"ז הוספה על מציאותו שהרי ההעלם
גופא מעורר גילוי כח המס"ג, ואי"צ ע"ז עבודה ויגיעה*.

ולכן ע"י הקדמת העבודה דהשגה ואהוי"ר שנמשך האור שלפי"ע
העולמות באופן גלוי ופנימי בפרטי גדרי הנבראים (אף שההמשכה היא
כמו הוספה כנ"ל), – שבכללות היא גם העבודה שבזמן הבית (כבד"ה
אני ישנה שם) – הרי כאשר נמשך לאח"ז אור הבל"ג – ועד, "ונגלה
כבוד הוי'" לעת"ל – הרי זה שייך לא רק לבחי' העלם וישות העולם
(שהעלם מעורר אור הבל"ג – שבכללות הוא בזמן הגלות –) אלא גם
בתכונות וגדרי הנבראים.

וכ"ה גם במשכן שהוא תיקון לסילוק שכינה להיות דירה בתחתונים
(לקו"ת צו י' ד. וראה המשך באתי לגני ה'ש"ת בתחלתו): ע"י עבודת
המטה שמתחלקת בכללותו בד', ז' ימה"מ, שנמשך האור שלפ"ע העולמות
בתכונות וגדרי הנבראים הרי"ז ההקדמה שהשראת השכינה "וירא כבוד
ה'" (פרשתנו ט, כג), האור הבל"ג שלמע' מהשתל' ביום הח' יהי' באופן
של "שמיני", היינו לא רק "בתחתונים" (עצם דהעלם העולם) אלא גם
בפרטי גדרי הנבראים – שבמספר ז' (וראה פירש"י ט, יד "להשרות
שכינתו במעשה ידיכם כו'". ושם כט "כל הטורח שטרחנו כו'").

(*) להעיר מהמשך תער"ב שם (ח"ג) בהחלוקה מה שהכיל ממשך אור וגילוי והוא ע"י העבודה דתומ"צ בכלל. לזה שהכיל עצמו נעשה אור וגילוי ע"י מס"ג כו'.

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יז, שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

המילים "מאת פני הקודש", הוא צריך היה לצטט⁷
קודם כל מילים אלו?⁸

(ב) ועיקר: ההדגשה "שאו... מאת פני הקודש"
מובנת בפשטות. הציווי "שאו..." לא נאמר רק לצורך
הקבורה, אלא צריך היה להוציא את הגופות⁹ של נדב
ואביהוא כדי שהטומאה¹⁰ לא תישאר במשכן¹¹. ומשה
היה צריך להדגיש זאת, כדי שיוזדונו לעשות זאת, ולא
ישוהו את הטומאה ב"פני הקודש"¹².

ושבו נשאת אפוא השאלה מנין לומד רש"י את
החידוש שהציווי "שאו..." נאמר כדי "שלא לערבב את
השמחה"?

ב.

מדוע מוסיף רש"י את המשל?

בפירוש רש"י עצמו צריך להבין: מדוע צריך רש"י
להוסיף את המשל "כאדם האומר לחבירו העבר את
המת מלפני הכלה". לכאורה, די היה אילו אמר רש"י
בקצרה: "שאו את אחיכם וגו'" – שאין לערבב את
השמחה?

השאלה אף חזקה יותר: אותו ענין – שאין לערבב
את השמחה – מוזכר בדברי רש"י שני פסוקים מאוחר
יותר¹³, לגבי הציווי "ראשיכם אל תפרעו", ואכן שם
הוא אומר בקצרה "אבל אתם אל תערבבו שמחתו של
מקום".

כאן ניתן לומר שהוא מסתמך על דבריו הראשונים,
אך בדומה לכך אנו מוצאים גם לפני כן, בסוף פרשת
משפטים¹⁴, על הפסוק "ויראו את אלקי ישראל",

א.

פירוש רש"י על "שאו..."

1 לאחר שהתורה¹ מספרת אודות מיתת נדב
2 ואביהוא, נאמר² "ויקרא משה אל מישאל ואל
3 אלצפן... ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני
4 הקודש אל מחוץ למחנה". רש"י מצטט את המילים
5 "שאו את אחיכם...", ומפרש: "כאדם האומר לחבירו
6 העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את
7 השמחה".

8 מנין ההוכחה שהאמירה "שאו את אחיכם..." לא
9 היתה כדי לקברם³, אלא "שלא לערבב את השמחה"?
10 על כך עונים המפרשים⁴, שקשה לרש"י הפירוט
11 בפסוק ("שאו...") מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה,
12 שהרי אם האמירה "שאו..." היא רק לצורך הקבורה
13 צריך היה לומר "שאו את אחיכם וקברו" – אף אם
14 נאמר שהכרחי לציין שמקום הקבורה צריך להיות
15 "מחוץ למחנה", עדיין מיותרות המילים "מאת פני
16 הקודש"⁵.

17 מכך מסיק רש"י, שהמילים "מאת פני הקודש"
18 מבטאות את מטרת "שאו את אחיכם", והסיבה לכך
19 היא "שלא לערבב את השמחה"⁶, שהיתה במשכן
20 באותו יום.

21 אך פירוש זה אינו מובן:

22 (א) מדוע מצטט רש"י את המילים "שאו את
23 אחיכם", ולמילים "מאת פני הקודש" הוא רומז במילה
24 "וגו'" בלבד? אם ההוכחה לפירושו נלמדת דוקא מן

(1) פרשתנו י, א ואילך.

(2) שם, ד.

(3) כפשטות הענין, וכפי האברבנאל כאן.

(4) רא"ם, גו"א, דבק טוב ועוד כאן.

(5) ראה רע"ב, באר מים חיים ומשכיל לדוד כאן, ולהעיר ממשג'
בתרומת הדרשן (צו ו, ד) "והוציא את הדרשן אל מחוץ למחנה גו'". ועד"ז
בחטאות הצבור והכהן גדול נאמר (ויקרא ד, יב. שם, כא – נזכרו
באברבנאל כאן) "והוציא את (כל) הפר אל מחוץ למחנה".

(6) ראה לעיל (ט, כד) "וירא כל העם וירונו", ובפרש"י "כתרגומו"
("ושבחו"). וראה תו"כ עה"פ. ועוד.

(7) וגם: למה מעתיק רש"י גם התיבות "את אחיכם", שלכאורה אין
רש"י מוסיף ביאור בתיבות אלו כלל.

(8) ובדפוס א' וב' ורוב כתי" רש"י (שתח"י) נעתק רק "שאו את
אחיכם (כלי "וגו'").

(9) ראה רש"י לקמן (פסוק ה) "שלא נשרפו... אלא נשמתם". וראה

בארוכה שם אפרים לפרש"י. ואכ"מ.

(10) גם את"ל שעדיין לא נצטוו על טומאת מקדש [עייין רש"י תצוה
ל, יד]. ויקרא ה, ב"ג. פרשתנו י, יז. נשא ה, ב. וראה צו ז, יט-כא.

ואכ"מ] – הרי מובן בפשטות (גם לבן חמש) שאין מקום למת במשכן.
(11) בתו"כ פרשתנו י, (ב) פלוגתא אם מתו בפנים או בחוץ. אבל
(נוסף לזה שגם להדיעה שמתו בחוץ ה"ז בחצר המשכן, הרי) בפשטו של
מקרא מתו "לפני ה'" במקום שהקריבו ה"אש זרה" ושמשם יצא "אש
מלפני ה' ותאכל אותם" (שם, א-ב).

ולהעיר מהשקו"ט דאם מתו בפנים הרי נטמא המשכן וצריך הזאה
כו' (רבתינו בעה"ת (דעת זקנים והדר זקנים), פי' הרא"ש וטור הארוך
פרשתנו (שם, ב"ה). וזת רענן ליל"ש שם. ועוד).

(12) ראה – ע"ד ההלכה – עירובין בסופה.

(13) פסוק ו.

(14) כד, י.

לערבב את השמחה", שהרחקת המת היא כדי לא
להפריע לשמחת הכלה, שהתחילה לפני כן,
יש לומר: לפי המדרש מכוונות המילים "מאת פני
הקודש" לאהרן¹⁹ – "מאת פני האבל הזה", אך לפי
הפשוט הכוונה במילים אלו היא למשכן, ולכן מסביר
רש"י שהציווי הוא "שלא לערבב" את שמחת המשכן.
אך לפי זה תמוה עוד יותר מדוע מחבר רש"י בין
שני הענינים – בין ענין של מנהג בלבד, לבין שמחת
כלה שזהו דין?

ד.

מדוע אין רש"י מפרש כאן כמקודם - "שמחתו של מקום"?

כן יש להבין: כיון שבאותו ענין מפרש רש"י,
כדלעיל, "אל תערבבו שמחתו של מקום", הוא צריך
היה להסביר גם כאן "שאו את אחיכם מאת פני
הקודש" – שלא לערבב שמחתו של מקום. מדוע הוא
מסביר כאן "שלא לערבב את השמחה" של הכלה
שמשמעותה הפשוטה היא שמחתם של ישראל²⁰?
אי אפשר לתרץ, שכיון ש"מלא כל הארץ
כבודו"²¹, לא תועיל העברת המת ממקום למקום לכך
ששמחת המקום לא תופרע, שהרי הקדוש ברוך הוא
נמצא גם "מחוץ למחנה", ולכן מוכרח רש"י להסביר,
שזאת כדי שלא לפגוע בשמחת ישראל – "כלה".
ולעומת זאת הציווי "ראשיכם אל תפרעו", שלא יעסקו
כלל בעניני אבילות, מועיל לכך שגם שמחת המקום
לא תפגע.
ובכן, אין להסביר כך. כי אמנם, "מלא כל הארץ
כבודו", אך מובן בפשטות, ש"שמחתו של מקום"
קשורה למקום שעליו אומר הקדוש ברוך הוא "ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם"²², ששם השראת השכינה
בגלוי. ולפיכך צריך להוציא "את אחיכם מאת פני
הקודש" שלא לערבב שמחתו של מקום במשכן.

1 שרש"י מפרש "נסתכלו.. ונתחייבו מיתה אלא שלא
2 רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה" – והוא
3 אינו מביא את המשל.
4 אם כך, מדוע צריך רש"י להביא בפסוקינו את
5 המשל "כאדם האומר לחבירו...?" מה בפסוק זה אינו
6 מובן ללא המשל?

ג.

השאלה על התוספת "כאדם האומר לחבירו"

7 אף אילו נמצא הסבר לכך שרש"י מוכרח להשוות
8 את "שאו את אחיכם מאת פני הקודש" להעברת המת
9 מלפני הכלה, עדיין אין מובנת ההרחבה בלשונו
10 "כאדם האומר לחבירו"¹⁵ העבר...". רש"י יכול היה
11 לומר בקצרה "כמו שמעבירין את המת מלפני הכלה
12 שלא לערבב את השמחה" וכדומה?
13 השאלה תמוהה אף יותר: הביטוי "העבר את המת
14 מלפני הכלה" מצוי במסכת כתובות¹⁶, ושם אין הוא
15 נכתב כפתגם השגור בפי בני אדם – "כאדם האומר
16 לחבירו" – אלא כהלכה: "מעבירין את המת מלפני
17 הכלה". מדוע, אפוא, מוסיף רש"י את המילים "כאדם
18 האומר לחבירו" ומחליש על ידי כך את תוקף
19 הדברים?
20 במדרש¹⁷ נאמר: "מאת פני הקודש, כאדם שאומר
21 לחבירו: העבר המת הזה מאת פני האבל הזה. עד מתי
22 אבל זה מצטער". (גירסא שונה¹⁸: "כאדם.. מלפני
23 אביו עד מתי אביו יראה את בנו מת מלפניו") – ושם
24 מובן שזהו מנהג העולם בלבד, "כאדם האומר
25 לחבירו", לעומת הענין בשמחת כלה שזוהי הלכה.
26 מכך שרש"י אינו מביא את המשל שבמדרש –
27 "כאדם.. העבר המת.. מאת פני האבל.. עד מתי..
28 מצטער", שהרחקת המת היא כדי להסיר את הצער של
29 "אבל זה" (ובדומה לכך – "עד מתי אביו יראה...
30 לפניו"), אלא אומר "כאדם האומר.. מלפני הכלה שלא

(20) שהרי הקב"ה – ה"חתן" (ראה רש"י תשא לד, א. וראה ת"כ
פרשתנו (ע"פ ויהי ביום השמיני) "על אותה שעה הוא אומר.. ביום
חתונתו"). וראה לעיל הערה 6. וצ"ק ממש"ג לאח"ז (פסוק ו) "ואחיכם
כל בית ישראל יבכו גר", וברש"י שם "על הכל להתאבל בה".
(21) ישע"י ו, ג. ומוכח בפשטות גם ל"בן חמש". וראה פרש"י ואתחנן
ה, ז. ולהעיר מאנה"ק סו"ס כה.
(22) תרומה כה, ח.

(15) ובוה גופא, מוסיף רש"י על "אדם האומר" (כבר פ"י וארא ו, ל)
התיבה (ע"ד לשון המדרש שהובא לקמן בפנים) "לחבירו".
(16) יז, א.
(17) ויק"ר פ"כ, ד. וראה פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' אחרי מות.
(18) נתחומא אחרי ג (בסופו).
(19) מתנות כהונה לויק"ר שם. וביפה תואר שם מפרש דקאי על
הקב"ה (שכביכול גם הוא מתאבל על מות צדיקים).

ה.

שתי השאלות המתעוררות על פסוק זה

1 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

2 בלימוד פסוק זה מתעוררות מיד שתי שאלות –
3 האחת על הפסוק בכלל, והשנית על המילה "אחיכם".
4 ולכן מצטט רש"י מן הפסוק את המילים "שאו את
5 אחיכם..." כי מילים אלו (האמירה "שאו וגו'" בכלל,
6 והמילה "אחיכם") קשות.

7 בפסוק בכלל לא מובן: מדוע צריכה התורה בכלל
8 לספר, ובהרחבה, באמצע הענין של שמיני למילואים,
9 כיצד הורה משה למישאל ולא לצפן "קרבו שאו... אל
10 מחוץ למחנה" וכיצד אחר כך "ויקרבו וישאום..."?
11 הרי מובן מאליו, שלא השאירו את הגופות של נדב
12 ואביהוא במשכן, אלא הוציאו אותם "מאת פני
13 הקודש". וכדי לספר שצריך היה להוציאם "אל מחוץ
14 למחנה" צריך היה להכתב רק חלק זה.

15 כן אין מובנת ההדגשה למישאל ולא לצפן "שאו
16 את אחיכם" – שנדב ואביהוא הם קרוביהם²³. הרי מכך
17 שכתוב בחלקו הראשון של הפסוק שהם "בני עוזיאל
18 דוד אהרן", הרי יודעים שהם "אחיכם"?

19 מכך נראה, שדוקא משום היותם קרובים, צריכים
20 הם להוציא את נדב ואביהוא. ואינו מובן:

21 (א) מהי החשיבות לפסוק כאן, ההדגשה
22 ש"שאו..." צריך להיעשות על ידי קרובים²⁴?

23 (ב) אכן, מדוע צריך הציורי "שאו" להיעשות דוקא
24 על ידי קרובים²⁵, והרי, לכאורה, להיפך: כיון שהם
25 קרובים של נדב ואביהוא, משבט לוי, הם קשורים
26 לעבודת המשכן, וחשוב יותר שישארו טהורים ויוכלו

להישאר במשכן ולהשתתף בשמחת המשכן בשמיני
למילואים, וישראלים יוציאו את נדב ואביהוא "אל
מחוץ למחנה"?

(אמנם, בתורה, לא הוזכרה עדיין עבודת הלויים
במשכן – היא מוזכרת רק בספר במדבר²⁶ – אך ה"בן
חמש" כבר למד זאת בפירושו רש"י²⁷).

יותר מכך: כבר לפני כן²⁸ כתב רש"י על ציווי
יעקב, שלוי לא ישא את ארונו "שהוא עתיד לשאת את
הארון". ואם לוי לא נשא את ארונו של אביו – מולידו,
מפני שמספר דורות לאחר מכן, במשכן "הוא (שבטו)
עתיד לשאת את הארון", על אחת כמה וכמה בענינו,
שאר מדובר על אנשים קרובים כל כך²⁹, ובזמן שמחה
של השראת השכינה במשכן, בודאי מתאים שהם
ישתתפו בשמחת המשכן ולא יוציאו את גופות נדב
ואביהוא!

ו.

"שאו..." - חלק מעבודת המשכן בשמיני למילואים

מפני שתי שאלות אלו מסיק רש"י (א) שהציורי
"שאו..." אינו רק לצורך קבורה או הוצאת הגופות
מהמשכן, כמובן מאליו, אלא הוא קשור ליום השמיני
למילואים³⁰. (ב) יש צורך שפעולה זו תיעשה על ידי
"אחיכם".

לכן מפרש רש"י, שהציורי "שאו..." הוא כדי "שלא
לערבב את השמחה" שהיתה במשכן בשמיני
למילואים, ומשום כך מוסיפה התורה "מאת פני
הקודש" – כי הכוונה העיקרית היא שהגופות לא
יימצאו בקודש ויפריעו לשמחה, כדלעיל.

(26) במדבר א, נ"ג. שם ג, ה ואי"ן. בהעלותך ח, ה ואילך. קרח יח, א ואילך.

(27) ויחי נ, יג. וראה רש"י ויצא כט, לד.

(28) ויחי שם.

(29) שמחוייבים להטמא להם (ראה ר"פ אמור).

(30) ומש"נ בפסוק שלאח"ז "ויקרבו וישאום גו'", יש לומר (נוסף לזה שמכיון שהוכרח לומר "שאו גו'", צריך לסיים שקיימו ציווי משה) ע"פ פרש"י עה"פ "בכתבתם.. מלמד שלא נשרפו כו'", היינו שמפסוק זה למדין אופן מיתת נדב ואביהוא.

(23) כפרש"י לך (יג, ח), ויצא (כט, יב, לא, כג).

(24) אף שטעם הדבר (שההתעסקות בקבורה כו' צ"ל ע"י קרובים) מובן בפשטות (וראה ר"פ אמור. אברבנאל כאן) – מ"מ אי"ז ענין הנוגע כאן (בסיפור ע"ד ח' למילואים).

(25) אבל אין להקשות, דאם צ"ל ע"י קרובים למה לא צוה לא לעורר ואיתמר (שהיו אחים ממש, ומחוייבים להטמא להם, כדלקמן ר"פ אמור) להוציא אותם אל מחוץ למחנה – כי מפורש תיכף לאח"ז (פסוק ז) "ומפתח אהל מועד לא תצאו גו'" (וכמדובר כמ"פ, שרש"י סומך על הנאמר באותו ענין (ופרשה) (אפילו אח"כ)). וראה גם נחלת יעקב הובא בשפ"ח כאן. ועוד.

(*) כמה מפרשים (מפרש"י התו"כ, רבותינו בעה"כ, דעת זקנים והדר זקנים) וטור הארזן כאן. וראה רשב"ם פסוק ו. חזקוני פסוק ז. ועוד) כתבו, שמכיון שביום זה נמשחו ה' להם דין כהן גדול (וברמב"ן (פסוק ו) שהי' להם דין כמו משוח מלחמה) – אבל בפשט"מ אין כה"ג אלא אחד. וכמש"נ (צו, ו) (סו) "המשיח תחתיו מבניו גו'". ולכן פרש"י (בפשיטות (ריש פרשתנו) "ארה"ן. בכהונה גדולה, ותו לא. ובפרש"י ר"ר קרח (סו, ו) ("ה' אחד. כה"ג אחד". ומה שפרש"י (פקודי מ, לא) "יום שמיני למילואים והשוח כולם לכהונה" – סוגתו רק שזהו לא כפנ"ו (בו ימה"מ) שמשח לבדו ה' כהן (פרש"י תצוה כט, כב, כד). ופשוטו וראה גם רמב"ן הנ"ל (בפי' הא') דהוראת שעה ריתת.

ששמחת כלה לא תופרע, ולכן מעבירים את המת 34
מלפני הכלה, ומוליכים אותו בדרך אחרת כדי לא 35
לפגוש את הכלה בדרכה "לבית חתונתה" 36, ולא 37
להטריח אותה ללכת בדרך אחרת.
וכך בעניננו: למרות שהקדוש ברוך הוא העניש את 38
נדב ואביהוא במיתה באמצע חנוכת המשכן, כלומר, 39
רצון ה' היה שיהיה ענין של צער בשמיני למילואים – 40
אך למרות זאת רצה משה, ככל שהדבר אפשרי 41, 36
ששמחת ישראל לא תופרע, ולכן הוא אמר "כאדם 42
האומר לחבירו" להרחיק את המתים ממקום השמחה 43
– "העבר את המת מלפני הכלה". 44

ח.

הסיבה ל"ראשיכם אל תפרעו" – "אל תערכבו שמחתו של מקום"

לפי זה מובן בפשטות מדוע הסיבה שמביא רש"י 45
ל"שאו..." היא "שלא לערבב שמחת הכלה (ישראל), 46
ולא כבענין של "ראשיכם אל תפרעו" שהוא משום 47
"אל תערכבו שמחתו של מקום": 48
מיתת נדב ואביהוא נגרמה על ידי "ותצא אש מלפני 49
ה' ותאכל אותם..." 37, שהקדוש ברוך הוא לא הקפיד 50
על שמחתו כדי להענישם במיתה, ולכן לא ייתכן לומר 51
שצריך להוציאם מהמשכן כדי לא לפגוע ב"שמחתו 52
של מקום", 53
אלא מפני רצונו של משה שלא לפגוע בשמחת 54
ישראל, הוא אמר "שאו..." "כאדם האומר לחבירו 55
העבר את המת מלפני הכלה", כאמור לעיל. 56
לעומת זאת ציווי משה לאהרן ובניו על "ראשיכם 57
אל תפרעו" (א) לא היה "כאדם האומר לחבירו", אלא 58
זוהי הלכה שמסר משה בשם ה' 38, ככל הלכות התורה. 59
(ב) אין מדובר על מות נדב ואביהוא, אלא על האיסור 60
על אהרן ובניו להביע אבילות במשכן, 61
וכאן הסיבה היא "אל תערכבו שמחתו של מקום": 62
"שמחתו של מקום" בחנוכת המשכן קשורה לעבודת 63
אהרן ובניו ביום זה במשכן, ולא ייתכן שבאותו יום 64
הם יפעלו בסתירה ל"שמחתו של מקום" 39. 65

ומסיבה זו צריכים לעשות זאת דוקא קרוביהם, 1
משבט לוי, כי הפעולה קשורה לעבודת המשכן. אך אין 2
זו עבודה באופן של פעולה חיובית – שירה וכדומה, 3
אלא בדרך השלילה – הוצאת דברים המפריעים 4
לעבודה כראוי במשכן, בדומה לעבודה של הרמת 5
הדשן והוצאתו מחוץ למחנה 31.
ואם כך, יוצא, שלא נגרעה השתתפותם של מישאל 7
ואלצפן בשמחת חנוכת המשכן, כי עצם הוצאת נדב 8
ואביהוא "מאת פני הקודש" – היתה השתתפותם 9
בשמחה. 10

ז.

"שאו..." – דברי משה, ולא ציווי ה'

אך רש"י אינו יכול להסתפק בקביעה ש"שאו..." 11
היה "שלא לערבב את השמחה", כי מיד מתעוררת 12
השאלה: אם אין להפריע לשמחת חנוכת המשכן, מדוע 13
עשה כך הקדוש ברוך הוא והעניש את נדב ואביהוא 14
מיד, בלי להמתין עד לאחר השמיני למילואים? 15
השאלה אף חזקה יותר: כבר בסוף פרשת 16
משפטים, כאמור לעיל בסעיף ב', פירש רש"י, שנדב 17
ואביהוא והזקנים "נתחייבו מיתה", אבל "לא רצה 18
הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה והמתין לנדב 19
ואביהוא עד יום חנוכת המשכן". כלומר, ב"שמחת 20
התורה" לא רצה הקדוש ברוך הוא לפגוע, ואילו 21
בשמחת "יום חנוכת המשכן" הוא לא נמנע מלפגוע 22
על ידי מיתת נדב ואביהוא. ובמיוחד תמוה כאשר 23
רואים לגבי הזקנים שכדי לא "לערבב שמחת התורה" 24
דחו זאת לתקופה ארוכה הרבה יותר 33.
וכיצד ניתן, אפוא, לומר שהציווי "שאו..." היה כדי 26
"שלא לערבב את השמחה", בשעה שהקדוש ברוך הוא 27
עצמו עירבב שמחה זו? 28
על כך אומר רש"י, שלפי פשוטו של מקרא, אמירת 29
משה למישאל ואלצפן "שאו..." לא היתה הלכה, 30
חזרה על ציווי ה', אלא "כאדם האומר לחבירו העבר את 31
המת מלפני הכלה" – זהו נוהג של בני אדם 32.
טבעם של בני אדם לעשות ככל האפשר כדי 33

(35) פרש"י כתובות שם.

(36) מה שתלוי בבנ"א. ולהעיר מרש"י לקמן פסוק יב. עקב ט, כ.

(37) לעיל פסוק ב.

(38) ראה רמב"ן עה"פ: ויתכן שנצטוו משה בכך מפי הגבורה

ואע"פ שלא נכתב או שלמד זה כו'. וראה לקו"ש ח"ג ע' 72 ובהערות שם, וש"נ.

(39) ראה רא"ם עה"פ.

(31) לעיל ר"פ צו. וראה שם פרש"י ו, ד ד"ה והוציא. וראה פרש"י

ד"ה ומלקחי' (תרומה כה, לח). פרש"י תצוה ל, ז.

(32) להעיר מקרבן אהרן לתו"כ עה"פ (פרשתנו ט, כד) "ותצא אש" (פי' כא).

(33) ולהתנסאן מה שלא המתין לנדב ואביהוא כאן – כבר ביאר רש"י לפני זה (פסוק ג) מפני "בקרובי אקדש".

(34) ולכן מדגיש רש"י ("כאדם האומר לחבירו" – שתוכן אמירת משה למישאל ואלצפן הוא כדבריו בין אדם לחבירו).

ט.

התמיהה על סברות משה ואהרן לגבי שעיר ראש חודש

- 1 ענין נוסף נלמד מהמשל "כאדם האומר לחבירו
- 2 העבר את המת מלפני הכלה":
- 3 כשם שבמשל אין מבטלים את האבילות אלא
- 4 מרחיקים את המת ממקום הכלה והשמחה, כך בעניננו,
- 5 לא בטלה אנינות אהרן ובניו, אלא אסור היה הדבר
- 6 להיראות במקום השמחה.
- 7 ולפי זה יובן ענין תמוה ביותר בפרשתנו:
- 8 כאשר שמע משה ששרפו את "שעיר החטאת (של
- 9 ראש חודש)"⁴⁰, ושאהרן ובניו לא אכלו זאת כשתי
- 10 החטאות האחרות, נאמר⁴¹: "ויקצוף.. לאמר מדוע לא
- 11 אכלתם את החטאת...". אך כאשר אהרן ענה לו "הן
- 12 היום הקריבו את חטאתם... לפני ה' ותקראנה אותי
- 13 כאלה ואכלתי... הייטב בעני ה'", אז – "וישמע משה
- 14 וייטב בעיניו".
- 15 מדוע סבר אהרן שיש הבדל בין החטאות השונות?
- 16 על כך מסביר רש"י⁴², שטענתו היתה: "אם שמעת
- 17 בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות".
- 18 ותמוה מאד: ההבדל בין קדשי שעה לבין קדשי
- 19 דורות צריך להיות מובן בפשטות, וכיצד ייתכן שרק
- 20 עתה חידש זאת אהרן למשה? ויותר מכך: מדוע היה
- 21 למשה ברור כל כך שאין הבדל בין קדשי שעה לבין
- 22 קדשי דורות, עד כדי כך שכאשר שמע "והנה שורף",
- 23 נאמר מיד⁴³ "ויקצוף"⁴⁴?
- 24 ולאידך גיסא: אם כל כך ברור היה למשה שקדשי
- 25 שעה וקדשי דורות זהים, כיצד ייתכן, שבמספר מילים
- 26 "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי
- 27 דורות"⁴⁵ כבר שכנע אהרן את משה ומיד "וישמע
- 28 משה וייטב בעיניו"?

י.

שמחתו של מקום - דוקא ליד המזבח

- 29 ההסבר לכך הוא: משה סבר, שאהרן ובניו הורשו
- 30 לאכול את המנחה וכדומה באנינות⁴⁶ מאותה הסיבה
- 31 של הציווי "ראשיכם אל תפרעו" – כדי שלא לפגוע
- 32 בשמחתו של מקום, ובכך אין הבדל אם מדובר בקדשי
- 33 שעה או בקדשי דורות. ולכן "ויקצוף" – כי לדעת
- 34 משה פגעו על ידי שריפת החטאת בשמחתו של מקום.
- 35 על כך ענה אהרן "הן.. הקריבו את חטאתם.. לפני
- 36 ה'.. ואכלתי חטאת היום הייטב...". בכך הוא הדגיש
- 37 שדוקא ההקרבה היא "לפני ה'" ממש, ולא אכילת
- 38 החטאת, אשר צריכה, אמנם, להיות "במקום קדוש..
- 39 תוך הקלעים"⁴⁷, אך לא ליד המזבח – "לפני ה'"⁴⁸.
- 40 "שמחתו של מקום" היתה בעיקר ליד המזבח,
- 41 ששם "ותצא"⁴⁹ אש מלפני ה'...⁵⁰, ויש לומר, שמשום
- 42 כך התבטאה שמחת חנוכת המשכן בריבוי קרבנות על
- 43 המזבח. וכיון שהאנינות לא בטלה, אלא שאסור
- 44 להראות אבילות במקום השמחה – "העבר.. מלפני
- 45 הכלה" – טען אהרן, שההוראה "אל תערבבו שמחתו
- 46 של מקום" היא רק לגבי עבודות הנעשות לפני ה', ליד
- 47 המזבח, אך לא לגבי אכילת קדשים שחובתם בתוך
- 48 הקלעים, אך לאו דוקא ליד המזבח.
- 49 והדיוט לאכול את המנחה ושתי החטאות האחרות
- 50 באנינות לא היה כדי שלא לערבב שמחתו של מקום,
- 51 אלא הוראת שעה, ולפיכך – "אם שמעת... בקדשי
- 52 שעה אין לך להקל בקדשי דורות".

יא.

ההוראה: גם "ניקוי" העולם צריך להיעשות על ידי "לוי"

- 53 אחת מההוראות הרבות שניתן ללמוד מפירושו
- 54 רש"י זה היא:

המביא לידי טעות. וראה לקמן שם.
(45) ובפרט שלא אמר אהרן דבר בוודאות, אלא רק שאין הכרח ("אם שמעת.. אין לך להקל") שדין קדשי שעה ודין קדשי דורות שוה.
(46) שם, יב וברש"י.
(47) לשון רש"י שם, יד (לענין מנחה). וראה שם, יז וברש"י.
(48) להעיר מזבחים (סג, א. ושי"ג) "הקיפו עכו"ם כו' נכנסים (להיכל) ואוכלים שם קדשי קדשים". אבל מובן שלכתחילה אין אוכלים בהיכל. וראה (הקס"ד) בגמ' שם: דאין אדם אוכל במקום רבו.
(49) פרשתנו ט, כד. – וזה פעל גם שמחת בניי "וירוננו" (ראה לעיל הערה 6).
(50) ראה גם קרבן אהרן לתו"כ שהובא לעיל הערה 20.

(40) לקמן פסוק טז וברש"י.

(41) שם, ואילך.

(42) שם, יט. וראה פרש"י שם, טז. – וראה לקו"ש חכ"ז ע' 66 ואילך.

(43) שמוזה מובן שא"פ לתרין שמשוה זה לפסח מצרים ופסח דורות שבכו"כ דינים שווים הם (ראה פרש"י בא יב, שם, יז. ועוד), ועד"ז בכמה דינים (וראה לקמן ע' 117 ואילך – ס"ד וס"ו) – כי מכיון שפשוט שיש סברא לחלק ביניהם לא ה' משה מתקצף עליהם בשביל שטעו ע"י סברא.

(44) היפך הנהגת משה כלפי בניי שסבל תלונות בניי כו"כ פעמים ולא קצף עליהם. ולהעיר, שמוזה שרק בפ' מטות (לא, כא) פרש"י "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", מוכח, שבפרשתנו אין הכרח שה' כעס

15 וכך בעבודת כל אחד ואחד לעשיית העולם למשכן
16 ו"דירה לו יתברך": כיון שהעולם אינו יכול להיות
17 דירה לקדוש ברוך הוא אלא אם כן ינקוהו "שלא יהיה
18 שום לכלוך וטינוף ח"ו"⁵³, לכן גם עבודה זו היא חלק
19 מעשיית הדירה – עבודת המשכן – ודרוש לשם
20 עשייתה לוי"⁵⁴, אשר "נדבה רוחו.. להבדל לעמוד לפני
21 ה' לשרתו".
22 ועל ידי כך ש"מנקים" את העולם באמצעות סור
23 מרע, מצוות לא תעשה – ומסדרים בו "כלים נאים" –
24 באמצעות ועשה טוב, מצוות עשה – הוא נעשה דירה
25 מתאימה למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וזה
26 יהיה בגלוי לעתיד לבוא⁵⁵, בביאת משיח צדקנו,
27 בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ שמיני תשל"ו,
מוצש"ק פ' שמיני תשל"ט)

1 ידועים דברי הרמב"ם⁵¹, שכל אחד יכול להיות
2 כשבת לוי על ידי כך ש"נדבה רוחו.. להבדל לעמוד
3 לפני ה' לשרתו ולעובדו.. ופרק מעל צוארו עול
4 החשבונות הרבים...".
5 ומישהו עלול לחשוב, שבהיותו בדרגה של "לוי"
6 ואף יותר מכך "נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו
7 ונחלתו"⁵² עליו לעסוק רק בענייני טוב וקדושה. וכאשר
8 מגיעים לענין של "לאפרושי מאיסורא", הוא טוען,
9 שאין לו קשר עם ענינים שאינם "קדש" – ותפקיד זה
10 מוטל על "ישראלים" העוסקים ב"חשבונות הרבים".
11 על כך נלמדת ההוראה, שאדרבה: כיון ש"העבר
12 את המת מלפני הכלה" חשוב לצורך שמחת המשכן,
13 הרי צריך דבר זה להיעשות דוקא על ידי "אחיכם" –
14 לויים.

כפשוטו, כהן מובדל מטומאה – אסור לטמא א"ע (ר"פ אמור) ולצאת
לחול" (רמב"ם ה' אבל פ"ג ה"ג. טושו"ע י"ד סו"ס סטט), משא"כ
(לוי).

(55) ראה בכ"ז לקו"ת שם.

(51) ה' שמיטה ויובל בסופן.

(52) לשון הרמב"ם שם.

(53) לקו"ת בלק ע. ג. ובכ"מ.

(54) להעיר ממה שנתבאר (לקו"ת חלק י"ט ע' 319) שבערכם זה לזה
– כהנים הוא מצב (עבודה) של אתהפכא, ולויים – אתהפכא (שלא כן)

המשך ביאור למס' שקלים ליום חמישי עמ' ב

31 עשיית האִיפָה של כהן גדול שמפרישו בכל יום ויום, שאם נותר
32 לו מעות ביום אחד אינו יכול להשתמש בהם למחרת.
33 דעה רביעית: אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, הַטֵּעַם לְרִיבּוּי קוֹפוֹת הַנִּדְבָה הוּא,
34 מִשּׁוּם שֶׁעַל יָדֵי – כִּיּוֹן שֶׁהַנִּדְבָה מְרִיבָה רִיבּוּ לָהּ שׁוּפְרוֹת הַרְבֵּה כְּדִי
35 שֶׁלֹא יִתְעַפְּשׂוּ הַמַּעוֹת, שֶׁאִם הֵיוּ נֹתְנִים הַכֹּל בְּשׁוּפֵר אֶחָד הֵיוּ
36 מִתְעַפְּשׂוֹת מַעוֹת הַתַּחֲנוּנוֹת עַל יְדֵי כֵךְ שֶׁבִּכֵּל עַת הֵיוּ נֹסְפִים
37 לְשׁוּפֵר מַעוֹת נֹסְפוֹת שֶׁל מוֹתָרוֹת, וְכִשְׁהַגִּזְבוּרִים לִקְדָּשִׁים מִלְּמַעְלָה
38 הַתַּחֲתוֹן מִתְעַפְּשׂוּ, כְּשִׁישׁ שֶׁשָׁה שׁוּפְרוֹת יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מֵעַת
39 וְהַשׁוּפְרוֹת מִתְרוֹקְנוֹת וְהַמַּעוֹת אֵינָם מִתְעַפְּשׂוֹת.
40 שְׁנֵינִי בַּמִּשְׁנָה, זֶה מִדְּרַשׁ דְּרַשׁ יְהוּדִיעַ כֹּהֵן גָּדוֹל וְכו' נִמְצָאוּ שְׁנֵי
41 כְּתוּבִין קִיּוּמִין. אֲנִי כֵךְ דִּנְה הַגְּמָרָא בְּפִסְקִים שֶׁבִּסְפֵּר מַלְכִּים
42 וְסִפֵּר דְּבִרֵי הַיָּמִים הַנֶּאֱמָרִים לִגְבִי יְהוּדִיעַ הַסּוֹתֵרִים זֶה אֵת זֶה.
43 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: נֶאֱמַר בְּסִפֵּר מַלְכִּים (ב' יב י"ט) וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
44 אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקַּב חֵר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבֹא
45 אִישׁ בֵּית ה' וְנִתְּנוּ שְׁמֹה הַכֹּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֵּף אֵת כָּל הַכֶּסֶף
46 הַמּוֹבָא בֵּית ה' וְגו'. וַיִּצְיָאֻהוּ לְחֶרֶשִׁי הָעֵץ וְלִנְבִּינֵים הָעֹשִׂים בֵּית
47 ה' וְגו'. אֵף לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית ה' סִפּוֹת כֶּסֶף מִזְמָרוֹת מְזֻקָּרוֹת
48 חֲצִצְרוֹת כָּל כְּלֵי זָהָב וְכֵלֵי כֶּסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית ה'. כִּי
49 לְעֵשִׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחֻזְקוֹ בּוֹ אֵת בֵּית ה'. הֵרִי שֶׁהָאֶרֶץ שֶׁשֶׁם
50 הַנִּיחוּ אֶת הַכֶּסֶף עֲמֵד בְּתוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ לִיד הַמִּזְבֵּחַ וּמִהֲכֶסֶף
51 הַשְׁתַּמְשׁוּ רַק לְצוּרֵךְ בִּדֵּק הַבֵּית. לְעוֹמֵת זֹאת בְּסִפֵּר דְּבִרֵי הַיָּמִים
52 כְּתִיב (ב' כח י"ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֻהוּ בְּשַׁעַר
53 בֵּית ה' חֻצָּה וְגו'. וַיִּכְבְּלוּתָם הַבָּיִאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיְהוּדִיעַ וְגו' אֵת
54 שְׁאֵר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשׂוּ כֵלִים לְבֵית ה' כְּלֵי שֶׁרֶת וְהַעֲלֹת וְכִפּוֹת וְכֵלֵי
55 זָהָב וְכֶסֶף. הֵרִי שֶׁהָאֶרֶץ הִיא עוֹמֵד בְּשַׁעַר בֵּית ה' חֻצָּה וּמִכִּסְפוֹ
56 עֲשׂוֹ כְלֵי שֶׁרֶת.
57 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר, שְׁתֵּי
58 קוֹפוֹת עֲבוּר שְׁתֵּי נִדְבּוֹת עָשָׂה יְהוּדִיעַ הַכֹּהֵן, אֶחָד שֶׁהִיא אֶצְלֵי
59 הַמִּזְבֵּחַ וְנוֹעֵד לְבִדֵּק הַבֵּית וְאֶחָד שֶׁהִיא בְּשַׁעַר בֵּית ה' וְנוֹעֵד לְכָלִי
60 שֶׁרֶת.

1 בטל מקרבנות לא היו לוקחים מעות מן השופרות כדי לקנות
2 עולות לקין המזבח, ואם לא יהיה אלא שופר אחד לצורך כך, יש
3 לחשוש שמא ביום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו
4 העם נדרים ונדבות הרבה ולא יצטרכו ליטול מן השופר כלום,
5 ואילו בשאר הימים לא יביאו נדרים ונדבות כל כך, ויקחו בתי
6 האב שבימים אלה מעות מן השופר לקניית קרבנות לקין המזבח
7 ויהיו העורות שלהם, ויבואו הראשונים להתקוטט עמם על כך
8 שלהם יש עורות משל מעות השופר ואילו להם אין כלום, ואין
9 להשיבם שאף להם יש עורות מאלה שהביאו עולות בימיהם שכן
10 על זה הם עונים שזה משום מולם גרידא ועדיין טענתם במקומה
11 עומדת שמשל ציבור הם לא קבלו, ולכן תקנו ששה שופרות
12 שבכל יום יהיה שופר נפרד מעותיהם הם עבור הבית אב שבאותו
13 היום, וכך לא יטול אחד משל חבירו.
14 דעה שניה: בַּר פְּדִיָּה אָמַר, ששה שופרות הנדבה היו כְּנָגֵד שֵׁשׁ סוּגֵי
15 בְּהֵמוֹת הַשּׁוֹנִים בַּמְדִּירֵיהֶם, כִּפִּי שֶׁשְׁנֵינִי בַּמִּסְכָּה מִנְחוֹת (ק)
16 שֶׁהָאֶמֶר 'הֵרִי עָלֵי שׁוֹר יִבְיָא הוּא וְנִסְכּוֹ בַּמִּנְה. עַל, יִבְיָא הוּא
17 וְנִסְכּוֹ בַּחֲמֵשׁ (סלעִים). אֵיל, יִבְיָא הוּא וְנִסְכּוֹ בִּשְׁתֵּים. כֶּבֶשׂ, יִבְיָא
18 הוּא וְנִסְכּוֹ בִּסְלַע'. וְלִכְךָ הֵיוּ שֵׁשׁ קוֹפוֹת כְּנֵגֵד שֵׁשׁ – שׁוֹר, וְעֵז, וְעֵזֶל,
19 וְשִׁעִיר, אֵיל, גִּדִּי, וְזֶלָּה – כֶּבֶשׂ, וִיתֵן לְכָל שׁוּפֵר אֶת מַחֲזִירוֹ הַקְּבוּעַ
20 לוֹ, וְאֵף לְגִדֵּי הָעִזִּים וְלִשְׁעִיר נִפְרֹד מֵעוֹתֵיהֶם הָיָה הַגָּדוֹל שֶׁבַּעִים הֵיוּ
21 קוֹפוֹת מִיּוֹחֲדוֹת, שֶׁכֵּן דִּין זֶה הוּא כְּרִבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁהַמִּתְנַדֵּב לְהַבִּיא
22 קֶטֶן וְהַבִּיא גָּדוֹל לֹא יֵצֵא, וְלִכְךָ הֵיוּ שֶׁשָׁה קוֹפוֹת שֶׁכֵּן הַמִּתְנַדֵּב חַיִּיב
23 לְהַבִּיא דוּקָא מִבְּהֵמָה אֶלּוֹ.
24 דעה שלישית: שְׁמוּאֵל אָמַר, ששה שופרות הנדבה היו כְּנָגֵד שֵׁשׁ
25 בְּרִבְּנוֹת שֶׁמִּנְחוֹת הַמַּעוֹת שֶׁלָּהֶם נֹפֵל לְנִדְבָה, הַשׁוּפֵר הָרִאשׁוֹן הוּא
26 לְמוֹתֵר קֶנִי וְבֵים וְקֶנִי וְכוּ' שֶׁמִּבְיָאֵין אֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחֻטָּאת.
27 הַשְּׁנִי הוּא לְמוֹתֵר קֶנִי וְיִלְדוֹת עֲשִׂירוֹת הַמִּבְיָאוֹת כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וְכֵן
28 יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֻטָּאת. הַשְּׁלִישִׁי הוּא לְמוֹתֵר הַפָּאוֹת – שְׁעִירָה אוֹ
29 כֶּשֶׁבֶה. וְהָרִבְעִי הוּא לְמוֹתֵר אֲשָׁמוֹת – אֵילִים. הַחֲמִישִׁי הוּא
30 לְמוֹתֵר הַפְּנִיחוֹת שֶׁל חוּטָא הַמִּבְיָא בְּדִלֵי דְלוֹת. וְהַשִּׁישִׁי הוּא לְמוֹתֵר

**בראשית מט, ט - גור אריה יהודה מטרף בני עליה
כרע רבין באריה וכלביא מי יקימו**

קמא

**ביאור מה שאמר ר' יהודה דוקא (משנה כלים פ"ב מ"א)
"אף הרבצל והמזודה כל שהן הרי אלו טמאין מדרס",
דביהודה כתיב "רבין בארי" - רבין עם יהודיה כגוי
רבני, ויהודה שהוא בחי "מלכות" שואל ומבקש שיהי
"השכינה" שורה בכנסת ישראל**

(המשנה דנה בכלים המקבלים טומאת מדרס,
כלומר שאם הזב יושב או שוכב או נשען עליהם הרי
הם נעשים אב הטומאה, לפי שהם מיוחדים לישיבה או
לשכיבה. אבל אם הכלי נעשה רק לקבל ולא לישיבה או
לשכיבה אינו טמא טומאת מדרס, משנתנו מיירי בכלים
שנעשו לקבל ולשכיבה כאחת).

הכרים' והכסתות והשקין והמרצופין שנפחתו,

(1) ביאור המשנה קהתי: הכרים והכסתות - של עור, שממלאים
אותם נוצות או מוך וכיוצא בזה, ונותנים אותם במיטה לשכיבה
עליהם או כמשענת לראש (ונחלקו המפרשים בפירוש הלשונות "כר
וכסת", שיש מבארים: כר - הוא הנתון תחת מראשותיו של אדם,
וכסת - שכל גופו של אדם שוכב עליה; ויש מבארים להיפך: כר -
ששוכב עליו, כסת - שנותן למראשותיו).
והשקין - הארוגים משער ונוצה של עזים.
והמרצופין - שקים גדולים של עור שמוליכים בהם סחורות.
שנפחתו - ואינם ראויים לקיבול.

הרי אלו טמאים מדרס - שכל אלו נעשו מתחילה גם לשכיבה או
לישיבה. ובכרם ובכסתות בא התנא להשיענו, שאף על פי שעשויים
רק לשכיבה, הואיל ואין דרך לשכב עליהם אלא כשהם מלאים נוצות

הרי אלו טמאים מדרס. רבי יהודה אומר אף הרבצל
והמזודה כל שהן, הרי אלו טמאין מדרס.

כלים פרק כ משנה א

הכרים, עשויין למלאותן צמר או נוצה, ואדם נותנין
תחת מראשותיו.

והכסתות, כמו כרים הן, אלא שהן ארוכים וגדולים
וכל גופו של אדם שוכב עליהן.

מרצופין, כמין שקים של עור גדולים שנותנים בהן
סחורות שמוליכין בספינות.

הרי אלו טמאים מדרס, דכל הני עבידי נמי
לשכיבה.

רבצל, חמת קטן של עור שמישים בו בשמים.
מזודה, כלי שנותנים בו צידה לדרך. תרגום צידה²

זוודין.

הרי אלו טמאים, דמשמשיין שכיבה עם מלאכתן.

פירוש הרע"ב

או מוך או צמר גפן, וכיון שנפחתו ואינם ראויים לקיבול, הרי יש
לומר שאף למדרס אינם ראויים, מכל מקום טמאים מדרס, לפי
ששוכבים עליהם אף בלא מילוי ("משנה אחרונה").
רבי יהודה אומר: אף הרבצל - חמת קטנה לבשמים.
והמזודה - כיס שנותנים לתוכו צידה לדרך.

כל שהן - אפילו מחזיקים מעט.

הרי אלו טמאין מדרס - כל אלו שנימנו במשנתנו מקבלים טומאת
מדרס, שראויים הם לישיבה.

(2) ויגש מה, כא "יתן להם צידה לדרך, ותרגום אונקלוס: "יִתֵּיב לְהוֹן
וְנָדִין לְאֶרְחָא".

המשך ביאור למס' שקלים ליום רביעי עמ' ב

¹⁸ 'השִׁלְחָנוֹת' לשון רבים משמע שכולם כשרים לסידור. ואילו תנא
¹⁹ קמא מתיר שכוונת פסוק זה הוא לאותם השולחנות שעליהם היו
²⁰ מניחים את לחם הפנים בכניסתו וביציאתו.
²¹ מביאה הגמרא את החולקים במחלוקת זו שבה נחלקו תנא קמא
²² ורבי יוסי בי רבי יהודה: תני, מִזְרָח וּמִמְעַרְבֵי הָיוּ נְתוּנִין - שתי שורות
²³ השולחנות היו מונחים אורכן לאורך ההיכל מצד מערב אל צד
²⁴ מזרח, דְּבִרְיָ רַבִּי. רַבִּי אֱלֶעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, צָפוֹן וְדָרוֹם הָיוּ
²⁵ נְתוּנִין - שתי שורות השולחנות היו מונחים ארכן לרוחב ההיכל
²⁶ מצד צפון אל צד דרום.
²⁷ ובמחלוקת זו תלוי דין הסידור בכל השולחנות, מֵאֵן דְּאָמַר מִזְרָח
²⁸ וּמִמְעַרְבֵי - לדעתו של רבי ינחא, בּוֹלְקֵן רְאוּנִין לְשִׁירֹת - אכן כל
²⁹ השולחנות כשירות לסידור שכן הם כולם בתוך הצלע הצפונית,
³⁰ ואילו מֵאֵן דְּאָמַר צָפוֹן וְדָרוֹם - לדעתו של רבי אלעזר הרי נִמְצָא
³¹ שְׁלֹשָׁן בְּדָרוֹם - ששתי שורות השולחנות נמשכות במקצת אל תוך
³² הצלע הדרומית, ולכן שולחנות אלו אינם כשרים לסידור ולא היה
³³ מסדר אלא בשל משה בלבד.

¹ הרי שרק שולחן אחד כשר לסידור לחם הפנים, ואיזה הוא, אֶשֶׁר
² עָלָיו יהיה נמצא הלחם מעולם והיינו שולחנו של משה.
³ רבי יוסי בר רבי יהודה חולק: רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, סידור
⁴ שתי שורות השולחנות לא היה כדעת רבי אלעזר מצפון לדרום,
⁵ אלא כדעת רבי הסובר שממערב למזרח היו עומדים. ולדבריו
⁶ השורה הראשונה עמדה לארכה ממערב למזרח בחציו הפנימי
⁷ של הצלע הצפונית במרחק שתי אמות ומחצה מהקיר הצפוני.
⁸ לאחר רוחב שורת השולחנות שהוא אמה הפסיקו שתי אמות
⁹ ומחצה בינם לשורה נוספת של חמשה שולחנות. ושולחנו של
¹⁰ משה לא עמד ביניהם ממש אלא משוך מהם לצד מערב כנגד
¹¹ האויר שבין שתי השורות וּבִכְךָ עמדו חמשה שולחנות מימין
¹² שולחנו של משה וחמשה שולחנות משמאלו. נמצא שרוחב כל
¹³ שורות השולחנות יחד היה שבע אמות בלבד, והיו כולם בתוך
¹⁴ הצלע הצפונית הכשירה לסידור לחם הפנים, ולכן עַל בּוֹלְקֵי הָיָה
¹⁵ מְסַדֵּר - כל שולחן מאחד עשרה השולחנות היו כשרים לסידור
¹⁶ לחם הפנים ובכל פעם היה יכול לסדר על שולחן אחר, שְׁנָאֵמַר
¹⁷ (דברי הימים ב' ד' ט) וַיָּאֵת הַשִּׁלְחָנוֹת וְעָלִיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים, ממה שנאמר

ט, א – ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל

א. ביחזקאל מ"ה: כה אמר אד' אלקים בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש. פרש"י ז"ל פר בן בקר תמים הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שזהו המלואים בא' בניסן, וכן תעשה בשבעה בחודש יש לומר כן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה שבעת ימים יכפרו על המזבח עכ"ל.

וצריך לתת טעם למה במשכן היו המלואים קודם ניסן והשלימו ביום ר"ח ניסן שכן כתוב ויהי ביום השמיני שמיני למלואים, ולעתיד יתחילו בר"ח ניסן וישלימו בשבעה בו. אמנם נלע"ד טעם נכון עם מה שפירשנו בדרוש לפ' שמיני שא"ל משה לאהרן ולבניו שמרו את האבל שבעת ימים עד שלא יגע בכס, כי יודע ה' דרך צדיקים שהיו ראויים לפגוע בהם מדת הדין ביום השמיני למלואים בחנוכת המשכן ולא רצה לערבב אותה השמחה, ולכן צוה שיעשו אבלות שבעת ימים קודם.

אך לעתיד שבלע המות לנצח ולא יהיו המלואים לטעם זה אלא לחנך הבית כמו שעשה שלמה המלך ע"ה שבעת ימים והיו ימי שמחה לכן יהיו המלואים מתחילים בר"ח ניסן וישלימו בשבעה בו. ועוד טעם אחר כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל וא"כ בר"ח ניסן שבו התחילה הגאולה ולא קודם יחנכו את המזבח וישלימו כסדרן.

גבול בנימין – ח"א דרוש ט"א

ט, ז – ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה ה'

ב. בגאולת מצרים נתחנכה כהונה ע"י אהרן במלואים, ועולי בבל ג"כ הקריבו מלואים בימי עזרא, ועתידים מלואים ליקרב בחנוכת הבית השלישי במהרה בימינו³ על

(1) ר' בנימין הכהן – תלמיד הרמ"ז.

(2) ועתידים מלואים וכו', כמפורש ביחזקאל.

(3) ע"י כהן צדק וכו', במסכת סוכה פ' החליל (דף נ"ב ע"ב) ויראני ארבעה חרשי

ידי כהן צדק שזכרו רבותינו במסכת סוכה מכלל ארבעה חרשים שראה זכר' והוא מן הכהנים מזרע אהרן כמו עזרא אע"פ שאחרים לא פירשו כן ולעולם כהונה מחזרת על אכסניא שלה ולא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה⁴ דוק בקראי כרוך ותני ותשכח מרגניתא.

הרמ"ע מפאנו ז"ל – עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"ב – עם פירוש יד יהודה

י, ט – יין ושכר אל תשת אתה ובניך איתך בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו חוקת עולם לדורותיכם

ג. כשמדברים אודות ענינים של משיח, ישנם כאלו החושבים שזהו – כלשון הגמרא⁵ – "הילכתא למשיחא". צריכים לדעת שאין הדבר כן. ויש על זה ראי' מוכחת מנגלה דתורה:

יש דיעה⁶ שכהן אסור לשנות רביעית יין בזמן הזה, כי במהרה יבנה בית המקדש, ושיכור אסור בעבודה.

להפיג השכרות של יין – יכולים ע"י שני אופנים: (א) שינה, (ב) שהי' כדי מיל.

השיעור של מיל הוא י"ח דקות. והשיעור היותר גדול במיל הוא כ"ד דקות⁸.

הרי ראי' ע"פ נגלה, שבמשך זמן מועט ("א" קליינער וויילע"), פחות משיעור מיל, שזהו לכל היותר כ"ג דקות ונ"ט שניות, יכול לבוא משיח עם בית המקדש מוכן, כך שיוכלו מיד לגשת לעבודה...

תורת מנחם התוועדויות חלק יד – משיחות כ' מנחם אב ה'תשס"ו אות כ"ג

מאן ניהו ד' חרשי' אמר רב חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלי' וכהן צדק פירש"י כהן צדק שם בן נח וכו' ע"ש, ולהרב ניהא לפרש על אחד מן הכהנים מזרע אהרן שיה' לגלוג אהרן כמו עזרא וכדמסיק בסמוך.

(4) דוק בקראי כתיב עזרא בן זריה וגו', ותשכח מרגנית' שאהרן הכהן הוא עצמו עזרא והיינו בגלגול.

(5) סנהדרין נא, ב. וש"נ.

(6) ראה תענית יז, א. רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"א ה"ז.

(7) עירובין סד, ב. שו"ע (ואדה"ז) או"ח סצ"ט ס"ב (ס"ג).

(8) שו"ע שם סתנ"ט ס"ב (ס"י).

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' ב

ומשיבה, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון' – חטא לחטא מצטרף לחשבון שיבוא.
ממשיכה הברייתא, וכן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה, בה מדרו לה – שנענשה לפי הדרך שחטאה. היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו – להראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקנור שבו היו מנוולים אותה ומראת קלונה לבל. היא פקדה לו – בעבורה להתנאות בפניה, סוחרין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל כפה – צעף המכסה את ראשה מעל ראשה, ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך

1 תניא, היה רבי אמר מנין – מה המקור לדבר שבמדה שאדם מודר
2 בה מודרין לו, ומשיב, שנאמר 'בסמאמה בשלחה תריבנה'.
3 שואלת הברייתא, אין לי אלא סאה – עבירה גדולה, מנין לרבות
4 תריב – חצי סאה וחצי תריב, קב וחצי קב, רובע וחצי רובע,
5 תומן ועיבלא – משקלות קטנים יותר, מנין שגם על עברות קטנות
6 מעניש ה' באותה מדה. ומשיבה, תלמוד לומר 'כי כל סאין סאין
7 ברעש' ונלמד מ'בל' שאפילו מדה קטנה. שואלת הברייתא, ומנין
8 שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול – שאם לא נפרעו
9 מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד.

♦ יום ראשון כ"ב ניסן ♦

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י - וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, הוּא
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנִטְלָה עֶשֶׂר
עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיּוֹת בִּ"סֹדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשס"ח)

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני
המשכן בשלמותם, קרשי המשכן וכו' וכן כל כלי המשכן,
ועד שמשה רבנו הקריב קבר קרבנות, שהרי "כל שבעת
ימי המילואים (ש) העמידו משה למשכן ושמש בו" - הנה
כל עילויים אלו לא הספיקו עדין, והנה צורך בענין נעלה
יותר ("מעלין בקדש") - יום השמיני למילואים, שאז
נתקיימה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו". ותשרה
שכינה במעשה ידיכם, כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה'
ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם ויראו".

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לַחֲטָאת
וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרִב לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י - קַח-לָךְ עֵגֶל. להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עֵגֶל זה על מעשה העֵגֶל שעשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 19)

קח לך עֵגֶל (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה. . על
מעשה העֵגֶל (רש"י) יש לשאל, הרי בשבעת ימי המילואים
הקריב אהרן פר כדי לכפר על העֵגֶל (תצוה כט, א), ולשם
מה הקריב קרבן נוסף. ויש לומר, שיש כאן שני שלבים

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
לַחֲטָאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

(ד) וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם נִרְאָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י - כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֱלֹהֵיכֶם. להשרות שכינתו במעשה ידיכם; לָכֵן קִרְבָּנוֹת הִלְלוּ בְּאֵין חוֹבָה לַיּוֹם
זֶה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ בַלִּהְעֹדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

הוֹסִיבוּ יָת דִּי פִקִּיד מֹשֶׁה לְקֹדֶם מִשְׁכָּן
זְמָנָא וּקְרִיבוּ כָל בְּנֵשָׁתָא וְקָמוּ קֹדֶם יי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יי
תַּעֲבִידוּ וַיִּתְּגַלִּי לְכוּן יִקְרָא דִּי:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וּכְפֹר בַּעֲדֶךָ וּבַעֲד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קִרְבֶּן הָעָם וּכְפֹר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קִרְב לְמִדְבָּחָא וְעַבֵּד יֵת חַטָּאתְךָ וְיֵת עֹלֹתְךָ וּכְפֹר עֲלֶיךָ וְעַל עַמָּא וְעַבֵּד יֵת קִרְבֶּן עַמָּא וּכְפֹר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי פִקִּיד יי:

כ"י – קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לָכֵן נִבְחַרְתָּ!'. אֶת חַטָּאתְךָ • עֲגֹל בֶּן בָּקָר • וְאֶת־עֹלֹתְךָ • אֵיל • קִרְבֶּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "עֲגֹל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לְמַד.

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן לְמִדְבָּחָא וְנָכַס יֵת עֲגֹלָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קִרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ט וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן יֵת דְּמָא לֵה וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהַב עַל קִרְנֵת מִדְבָּחָא וַיִּתֵּן דְּמָא אַרְיִק לִיסוּדָא דְּמִדְבָּחָא:

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיֹת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

י וַיִּתֵּן תְּרֵבָא וַיִּתֵּן כְּלֵיתָא וַיִּתֵּן חֲצֵרָא מִן כֶּבֶדָא מִן חַטָּאתָא אֶסְק לְמִדְבָּחָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:

יא וַיִּתֵּן בֶּשֶׂרָא וַיִּתֵּן מִשְׁכָּא אֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

כ"י – וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֶלָּא זֶה וְשֵׁל מְלוּאִים; וְכֵלֶן עַל־פִּי הַדְּבָר.

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יב וְנָכַס יֵת עֹלֹתָא וְאִמְטִיאוּ בְנֵי אַהֲרֹן לֵה יֵת דְּמָא וַיִּזְרְקוּהָ עַל מִדְבָּחָא סָחוּר סָחוּר:

כ"י – וַיִּמָּצְאוּ • לְשׁוֹן הַשְּׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ לֵב עמ' 54)

לְשׁוֹן הַשְּׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיִּמָּצְאוּ", וְאֵלּוּ בְּחֻטָּאת נֶאֱמַר "וַיִּקְרְבוּ". וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זִרְיָקֶת דָּם הַחֲטָאת הִיָּתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבַּע בָּדָם, וְאֵלּוּ זִרְיָקֶת דָּם הָעוֹלָה הִיָּתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלֵי שְׁבוּ נִתּוּן הָדָם. לָכֵן נֶאֱמַר אֶצְבַּע.

"וַיִּמָּצְאוּ" ("הַשְּׁטָה וְהַזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שְׁכֵן עִם הַשְּׁטָת הָדָם לְאַהֲרֹן הָיָה הָדָם מוֹכֵן וּמְזָמֵן לְזִרְיָקָה; וְאֵלּוּ בְּחֻטָּאת הָיָה צָרָךְ בַּפְּעֻלָּה נּוֹסֶפֶת לְאַחֵר מִסִּירַת הָדָם - טְבִילַת אֶצְבַּע.

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הַמִּצִּיאוֹ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאֵשׁ וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ:

(טו) וַיִּקְרֹב אֶת קָרְבֵּן הָעֶם וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטְהוּ וַיַּחַטְּאוּ כְּרֹאשׁוֹן:

כש"י • וַיַּחַטְּאוּ • עָשָׂהוּ כַּמִּשְׁפֵּט חֲטָאת. כְּרֹאשׁוֹן • כְּעֵגֶל שָׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרֹב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפֵּט:

כש"י • וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפֵּט • הַמִּפְרָשׁ בְּעוֹלַת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה ס).

♦ יום שני כ"ג ניסן ♦

(יז) וַיִּקְרֹב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּבֶד עֹלֹת הַבֶּקֶר:

כש"י • וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ • הִיא קְמִיצָה. מִלֵּבֶד עֹלֹת הַבֶּקֶר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחֵר עוֹלֹת הַתְּמִיד.

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסֶּה וְהַפְּלִיָּה וַיִּתֵּרֶת הַכֶּבֶד:

יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסֶּה וְהַפְּלִיָּה וַיִּתֵּרֶת הַכֶּבֶד:

כש"י • וְהַמִּכְסֶּה • חֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת הַקֶּרֶב.

(כ) וַיִּשְׁיֹמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹרַע הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כ וַיִּשְׁיֹמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹרַע הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כש"י • וַיִּשְׁיֹמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת • לְאַחֵר הַתְּנוּפָה. נִתְּנָן כֶּהֱנָן הַמִּנְיָף לִכְהֵן אַחֵר לְהַקְטִיר, נִמְצְאוּ הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה.

(כא) וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין הַנִּיף אֶהֱרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

כא וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין הַנִּיף אֶהֱרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

♦ יום שלישי כ"ד ניסן ♦

כד וַיִּנְפָקֶת אֲשֶׁתָּא מִן קָדָם יְיָ וְאָכֹלֶת עַל
מִדְבָּחָא יָת עֲלֵתָא וְיָת תַּרְבִּיָּא וְחִזָּא כָּל עֲמָא
וְשָׁבְחוּ וַנְּפְלוּ עַל אֲפִיֵּהוּן :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וְתֹאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּרְצוּ וַיִּפְּלוּ
עַל־פְּנֵיהֶם:

כ"ד - יִרְצוּ • כְּתִירָגוּמוֹ.

א וַנְּסִיבוּ כְּנִי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְבֵר
מִחֲתִיתָה וַיִּהְיוּ בָּהֶן אֲשֶׁתָּא וְשׁוּיָאוּ עֲלֶיהָ
קִטְרֶת וְקָרִיבוּ קָדָם יְיָ אֲשֶׁתָּא נִיכְרִיתָא דִּי לֹא
פִקִּיד יְתֵהוּן :

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֲתָתוֹ
וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אִשׁ וַיִּשְׁימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי
יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 99)

(קטרת מלשון התקשרות) עד **שלא נזקקו לצווי**: כל
מעשיהם היו **בדרך ממילא** בהתאמה מלאה לרצון ה', כי
רצונו הפך לרצונם שלהם.

אשר לא צוה אותם (י. א) כתב ב'אור החיים', שבגני אהרן
מתו מ'כלות הנפש', תשוקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי
כתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'.
ויש לומר, שהיו בדרגה כזו של התקשרות והתחברות לה'

כד וַיִּנְפָקֶת אֲשֶׁתָּא מִן קָדָם יְיָ וְאָכֹלֶת יְתֵהוּן
וַיִּמָּתוּ:

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וְתֹאכַל אוֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה:

שְׂאֵחַר מִיתָתָן הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים שֶׁלֹּא יִכְנסוּ שְׁתוּיֵי יֵינ
לִמְקֻדָּשׁ. מִשָּׁל לְמִלָּךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן בֵּית וְכוּ', כְּדֹאִיתָא
בְּ"וַיִּקְרָא רַבָּה".

כ"ד - וַתֵּצֵא אִשׁ • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מָתוּ בְּגִי
אֶהֱרֹן אֱלָא עַל־יְדֵי שֶׁהוּרִי הִלָּכָה בִּפְגִי מִשָּׁה רַבִּין.
רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: שְׁתוּיֵי יֵינ נִכְנסוּ לִמְקֻדָּשׁ. תַּדַּע,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת שמייני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

לֵאמֹר יֵינָא: דּוֹרְשִׁים מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ
יְהִיָּה דּוֹקָא בְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה בְּשִׁבְלוֹ הוּא - וְעַד שֶׁכָּל כּוֹל
יְהִיָּה חֲדוֹר בְּהִבְנַת הַתּוֹרָה.

- וְזֶהוּ שְׁמִמְשִׁיךְ רַשִּׁי וְאוֹמֵר "רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר שְׁתוּיֵי
יֵינ נִכְנסוּ לִמְקֻדָּשׁ": יֵינ הוּא בְּחִינַת בִּינָה - הִבְנָה וְהַשְׁגָּה,
וְ"שְׁתוּיֵי יֵינ" פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָיוּ מְלָאִים וְחֲדוּרִים הִבְנָה וְהַשְׁגָּה,
וְהַחֲסָא הוּא - שֶׁנִּכְנסוּ לִמְקֻדָּשׁ בְּצִיּוֹר זֶה: הַחֲסָרוֹן שֶׁל
"שְׁתוּיֵי יֵינ" אֵינוֹ אֱלָא בַּעַת הַפְּנִיסָה לִמְקֻדָּשׁ - אֲבָל עֲבוֹדַת
הָאֱדָם לְקוֹנוֹ כְּפִשְׁאֵינוּ בִּמְקֻדָּשׁ, הָרִי אֲדִרְבָּה, צְרִיכָה לִהְיוֹת
בְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה:

מְקֻדָּשׁ הוּא עֵנִין הַתְּפִלָּה, שְׂאֵז עוֹמֵד הָאֱדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים הַקְּבָ"ה, וּמֵאֵן דְּמִחוּי בְּמִחוּג קָמִי מִלְּפָא וְכוּ' -
שְׁצִירִי לִהְיוֹת בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל "כְּעֶבְדָּא קָמִי מְרִיָּה", אֲבָל
עֲבוֹדָתוֹ וַיִּגְעֵתוֹ בַּתּוֹרָה צְרִיכוֹת לִהְיוֹת בְּאוֹפֵן ד' שְׁתוּיֵי יֵינ"
שֶׁכָּל מִצְוֹתָיו מְמֹלָאֵת וְחֲדוּרָה בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה.

- וְכִמּוֹ שְׁמִצְיָנוּ בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֵילְעָאי שְׂאִמְרָה לוֹ
מִטְרוּנִיתָא, שְׁפָנִי הָיוּ דּוֹמִים לִפְנֵי "שְׁתוּי יֵינ". וְאוֹמֵר לֵה רַבִּי

עִם הָיוֹת שְׁמִדְרָגְתָּם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא הָיְתָה נַעֲלִית בְּיוֹתֵר,
וְעַד כִּדְיִקָּךְ שְׂאִמְרָ מִשָּׁה לֹאֶהֱרֹן: "שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי
וּמִמֶּנִּי", וְהַקְּבָ"ה קָרָאם "בְּקִרְוִי - בְּבִחִירִי", בְּכָל זֹאת נִעֲנְשׁוּ
בְּעוֹנֵשׁ חֲמוּר בְּיוֹתֵר, בְּגִלְל הָעֵדֶר הַ"בִּיטוּל" הָרָאוּי לְרַבִּם -
שֶׁהוּרִי הִלָּכָה בִּפְגִי.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לְמַרּוֹת כַּחוֹ הֵרֵב בַּתּוֹרָה כֶּנֶ"ל - הוּא הָאוֹמֵר
ש"האוֹמֵר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ, גּוֹרֵם לְשִׁכְנִיָּה
שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל", שֶׁהַבִּיטוּל לְרַבּוֹ הוּא דָּבָר הַנוֹגַע לְגִילּוּי
הַשִּׁכְנִיָּה לְכָלִּלּוֹת יִשְׂרָאֵל.

וּמִזָּה הַהוֹרָאָה, שְׂאֵל יֹאמֵר אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל: לִמְדוֹן אֲנִי
וְתַלְמִיד־חֶכֶם הַגָּנִי, וְאִיךְ אֶהְיָ בָטֵל לְרַב וּלְחִפּוֹת שְׁיִוְרָה לִי
הַהִלָּכָה בַּתּוֹרָה, וְכֵן בְּהִלְכוֹת עוֹלָם, וְהַדְרָךְ אֲשֶׁר אֵלֶּף בָּהּ
עֲבֻדָּתָהּ - וְהֵלֵא בְּכוּחֵי הַהוֹרּוֹת לְעַצְמִי!

- כִּי מִי לָנוּ גְּדוֹל כְּנָדָב וַאֲבִיהוּא, וּבְכָל־זֹאת זֶה הָיָה כָּל
חֲסָאָם, "לֹא מָתוּ בְּגִי אֶהֱרֹן אֱלָא עַל־יְדֵי שֶׁהוּרִי הִלָּכָה בִּפְגִי
מִשָּׁה רַבִּין", וְעַד כִּדְיִ קָךְ - שֶׁזֶה נּוֹגַע לֹא רַק לָהֶם, אֱלָא
שְׁגוֹרֵם לְהִיפֹךְ הָעֵנִין שֶׁל גִּילּוּי הַשִּׁכְנִיָּה בִּיִּשְׂרָאֵל.

להלן: "משל למלך שהיה לו **בן-בית** וכו'" - מפיו שהמזכיר בבני ישראל שהם "בן-בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הכח לחבר ב' ההפכים, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה, וביחד עם זה להיות בביטול המתאים וכו': עד שעל-ידי-זה יפעלו את החיבור (דב' ההפכים) של עולם ואלקות, העולם מתנהג על-פי פסק-דין של הלומד ומסקנתו בלימודו, וכדנשת רבותינו ז"ל על הפסוק לא-ל גומר עלי, ומקרב על-ידי-זה את קיום העידן "ונגלה כבוד ה' וראו כל **בשר** יחדיו כי פי ה' דבר". בביאת משיח צדקנו.

יהודה שזהו לפי שתלמודו מצוי בגדו - והינו דעה שבגשמיות היה נראה כ"שתי יין", הרי זה מפני שהגשמיות שלו היתה כפי הרוחניות שלו, וברוחניות היה "שתי יין" - חזור בהבנת התורה - והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם ממצויאותו לגמרי כנ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם עבודתו אחר-כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה בביטול הראוי, עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי. אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של הלומד, וביטול מציאותו וכו' - ? התשובה ניתנת בהמשך פירוש רש"י

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 51)

ומזה שלשון זה **עצמו** מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה פשע עצמה היתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באפן הנהגתם בעבודה זו.

שהורו הלכה בפני משה . . שתי יין נכנסו למקדש (רש"י, י, ב) יש לתמה, הרי החטא מפרש בפתוב - הם הקטירו קטרת בגוד לצווי ה'. ויש לומר, דהנה לעיל בסמוך נאמר לגבי השקאת השכינה "ותצא אש מלפני ה'";

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב, עמוד 49 - מותן 'לקראת שבת')

בני ביתו של הקב"ה

פנותו רק לצין לדברי המדרש, הנה-ליה לקצר ולומר "משל למלך וכו' כדאיתא בויקרא רבה", ואם ברצונו להודיע גם את תוכן המשל, הרי אין די בתחלת המשל שהביא? ויש לומר, דבדבריו אלו מתרץ מפני מה נענשו נדב ואביהוא, והרי לא נצטוו על האסור דשתיית יין, ועל זה תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הזהיר על כך, הוא מפני שבהיותו "**בן בית**" של המלך היה צריך להבין **מעצמו** - גם מבלי אזהרה מפורשת - שבהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך. ועל-דרך-זה בענייננו, מפיו שבני אהרן היו בני ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפרוש.

ונאמר משה לאהרן הוא די מליל יי למימר בקרובי אתקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן:

(ג) ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרובי אקדש ועל-פני כל-העם אפבר וידם | אהרן:

ומה שכתב קבל? שנתחד עמו הדבור, שנאמר לו לבדו פרשת שתי יין. בקרובי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אפבר. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתברא ומתעלה ומתקלס; אם בן באלו, כל-שפן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדשיך" - אל תקרי "ממקדשיך", אלא 'ממקדשיך'.

כ"י - הוא אשר-דבר וגו'. (ובחסים קטן) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ ויקרא רבה). וידם אהרן • (שם ושם) קבל שכתב על שתיקתו,

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קנע)

ידיעת הרע יכולה לגרם גזק לאדם, ואלו בדרגות אלקיות שאין להם כל קשר לרע, אין ידיעת הרע גורמת לנזק. לכן משה ידע על ההולך להתרחש, כי משה הוא בבחינת אלקות שלמעלה מהעולם וידיעת הרע לא מזיקה לו. מה שאין כן אהרן עצם הידיעה הייתה יכולה להזיק לו, לכן לא ידע מההולך להתרחש.

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אקבד וידם אהרן (י, א)
משמע מהפסוק שמשה ידע על מה שעומד להתרחש ואלו אהרן לא ידע. ויש לבאר הטעם לכך: מבאר בהסידות שמשה הוא "שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך אלקות בעולם. ואהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו להעלות את העולם למעלה. עוד מבאר, שעצם

ד וקרא משה למישאל ולאִלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזָאל אח אביו דאִהֲרֹן וְאָמַר לְהוֹן קְרִיבו טולו ית אחוכון מן קדם אפי קודשא למברא למשריתא:

(ד) ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל יד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה:

כאדם האומר לחברו: העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.

כ"י: דד אהרן • עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר: "ובני קהת וגו'". שאו את-אחיכם וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך יז עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

המשימה של כל 'לוי'

לחשוב, שמכיון ש"נתקדש קדש קדשים" עליו לעסוק רק בעניני תורה וקדושה, אך בענינים הקשורים ב"סור מרע" ו"לאפרושי מאיסורא" - מוטב שיעסקו בזה אלו שעדיין לא נתקדשו "קדש קדשים", ועדיין לא פקדו מעל צואתם "החשבונות הרבים".
וזה משמיענו הפתוב, שפדי "לא לערוב את השמחה", שהעולם יהיה מוכן ומדור לשבתו יתברך, צריך ל"העביר את המת" ולאפרושי מאיסורא. ובצווי זה "שאו את אחיכם מאת פני הקדש" נצטוו הלויים דוקא. דאף שהם מיוקמים מעם, ומובדלים "לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו" - עליהם לעסוק בהעברת האיסור וה"לכלוף", "מלפני הפלה". ורק באופן זה יקשר העולם להיות מוכן ומדור לשבתו יתברך.

על הפסוק "שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה" (י, ד), מפרש רש"י כאדם האומר לחבירו: העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה.
מצונו שבמעשה זה ד"העבר את המת" - נצטוו קרובי המת, הלויים.
ומזה יש לעמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו: כתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו כו' ופרק מעל צואתו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו כו' כמו שזכה לכהנים וללויים".
והנה איש זה ש"נדבה רוחו אותו" והוא בבחינת "לוי", יכול

ה וקריבו ונטלנו בכתניהון למברא למשריתא כמא די מליל משה:

(ה) ויקרבו וישאם בכתנתם אל-מחוץ למחנה כאשר דבר משה:

כ"י: בכתנתם • של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שגני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב. ת"כ) •

ויאמר משה לאִהֲרֹן ולאִלְעָזָר ולאִיתָמָר בְּנוֹי רִישִׁיכֹן לא תרבו פרוע ולבושיכוֹן לא תבצעוֹן ולא תמותוֹן ועל כל כְּנֻשָׁתָא יְהִי רִיגוּזָא וְאֶחֱיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּן ית יקדשא די אוקרי יי:

(ו) ויאמר משה אל-אהרן ולאִלְעָזָר ולאִיתָמָר בְּנֵי רִאשִׁיכֶם אֶל-תַּפְרֵעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא-תַפְרִמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל-הָעֵדָה יִקְצֹף וְאֶחֱיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוָה:

כ"י אֶל-תַּפְרָעוּ • אֵל תִּגְדְּלוּ שְׁעָרֵי מִכָּאן, שְׁאֲבָל אֲסוּר בְּתַסְפִּירָתָם. (מ"ק יד ב) אֲבָל אַתֶּם אֵל תַּעֲרַבְבוּ שְׁמִיחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תִמְתּוּ • הֵא אִם תַּעֲשׂוּ בֵּן, וּמִפְתָּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ בִּישְׁמֵן

וּמִתְרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא לֹא תִפְקוּ דִּילְמָא תַּמּוּתוֹן אַרִי מִשַּׁח רַבּוּתָא דִּינִי עֲלִיכוֹן וְעַבְדּוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמִשָּׁה :

(ז) וּמִפְתָּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תַצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ בִּישְׁמֵן מִשַּׁח יְהוָה עֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ

ח ומליל יי לאהרן למימר:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ט חֲמַר וּמִרְוֵי לֹא תִשְׁתִּי אֶת וּבְנִיךָ עִמָּךְ כַּמַּעֲלִיכוֹן לְמִשְׁפָּן זִמְנָא וְלֹא תַמּוּתוֹן קִימִי עֲלֵם לְדַרְיִכוֹן:

(ט) יִינ וְשִׁכָּר אֶל-תִּשְׁתִּי • אַתָּה וּבְנִיךָ אִתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

וְנֹאמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מַה לְהֵלֵךְ עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד, אִף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד.

כ"י יִינ וְשִׁכָּר • יִינ כְּדָרְךָ שְׁכֻרְתוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • אֵין לִי אֵלָא בְּבּוֹאִים לְהִיכַל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנִּין? נֹאמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד',

י וְלֹא-תִפְרָשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֵלָא וּבֵין מִסְאָבָא וּבֵין דְּכִיָּא:

(י) וְלֹא-תִבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ וּבֵין חֵלָל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר:

כ"י וְלֹא-תִבְדִּיל • כְּדִי שְׁתַּבְּדִילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחֲלָלָתָא. הֵא לְמַדְתָּ, שְׂאִם עָבַד – עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ).

יא וְלֹא-לָפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קִימָא דִּי מַלְיָל יִי לְהוֹן בִּידָא דְּמִשָּׁה:

(יא) וְלֹא-תִבְדִּיל אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַחֲקִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

וְלֹא תִמְתּוּ" (במדבר יח). כְּהֹנִים כַּעֲבוּדָתָם בְּמִיתָה, וְאֵין חֲכָמִים כְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

כ"י וְלֹא-תִבְדִּיל • לְמַד שְׂאֲסוּר שְׁכּוֹר כְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יְהֵא חֵיב מִיתָה? תַּלְמוּד לומר: "אַתָּה וּבְנִיךָ אִתְּךָ...

♦ יום רביעי כ"ה ניסן ♦

יב ומליל משה עם אהרן ועם אלעזר ועם איתמר בנוי דאשתארו סיבו ית מנחתא דאשתארת מקרבנא דיי ואכלוה פטיר בסטר מדבחה ארי קדש קודשין היא:

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל-אִיתְמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרָה מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא:

אֶת הַמִּנְחָה • אִף-עַל-פִּי שְׂאֲתֶם אוֹנְנִין, וְקֳדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן. אֶת-הַמִּנְחָה • זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחֲשׁוֹן. וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת • מַה תַּלְמוּד-לוֹמַר? לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צָבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאֵין כִּיּוּצָא בָּהּ לְדוּרוֹת, הֲצִרְךָ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׂאֵר מִנְחוֹת.

כ"י הַנּוֹתָרִים • מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שְׂאִף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֶזְרָן הָעֶגְלִי. הוּא שְׂנֵאָמַר: (דברים ט) "וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף ה' מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמִדָה' אֵלָא כְּלוּי בָּנִים, שְׂנֵאָמַר: (עמוס ב) "וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמֶּעֶל"; וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֹלָה מִחֲצָה, שְׂנֵאָמַר (דברים ט): "וְאַתְּפִלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמ' 275)

בתפלה, כדי שגם מחצה תספיק. ויש לפרש: על ידי אריכות התפלה מוגעים בדרך עלינה יותר, ורגלי הדרך העליונה הם כנגד כל הדרגות שלמטה ממנה.

ותפלתו של משה בטלה מחצה (רש"י י, יב) ספר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמוה"ר סלנטר שאל את הרבי מהר"ש, מדוע מאריכים חסידים כל-כך בתפלה, וענהו, שידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כלה, ולכן מאריכים

יג. ותיכלון יתה באמר קדיש ארי חלקך וחלק בניך היא מקרבניא דיי ארי כן אתפקדית:

(יג) ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק-בניך הוא מאשי יהוה בירבן צויתי:

כש"י < וחק-בניך • אין לבנות חק בקדשים. פי-בן צויתי • באנינות יאכלוה (ת"כ. זבחים קא) •

יד ונת חדיא דארמוותא ונת שוקא דאפרשותא תיכלון באמר דכי את ובניך ובנתיך עמך ארי חלקך וחלק בניך אתיהיבו מנכסת קודשיא דבני ישראל:

(יד) ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתך בירחקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל:

שקדשים קלים נאכלין בכל העיר. אתה ובניך ובנתיך • (ת"כ) אתה ובניך בחלק, אבל בנתיך לא בחלק, אלא אם תתנו להן מתנות, רשאות הן לאכל בתוה ושוק. או אינו אלא אף הבנות בחלק? תלמוד לומר: "פי-חקך וחק-בניך נתנו" — חק לבנים ואין חק לבנות.

כש"י < ואת חזה התנופה • של שלמי צבור. תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא? אלא, הראשונים שהם קדשי קדשים, הנזקקה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מלהפגס שם מצרעים (שם נח). מפאן,

טו שוקא דאפרשותא וחדיא דארמוותא על קרבני תרפיא יתון לארמא ארמא קדם יי ויהי לך ולבניך עמך לקנם עלם קמא די פקיד יי:

(טו) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתך לחק-עולם פאשר צוה יהוה:

על אשי החלבים • מפאן שהחלבים למטה בשעת תנופה. וישוב המקראות שלא יכתישו זה את זה, כפר פרשתי שלשתן ב"צו את אהרן".

כש"י < שוק התרומה וחזה התנופה • לשון "אשר הונף ואשר הונף". תנופה — מוליך ומביא, תרומה — מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בתוה? לא ידענו, ששיניהם בהרמה והנפה.

♦ יום חמישי כ"ו ניסן ♦

טז ונת צפירא דחטאתא מתבע תבעי משה וקא אתוקד ורגז על אלעזר ועל איתמר בני אהרן דאשתארו למימר:

(טז) ואת שער החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצר על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרם לאמר:

במנחה: "ואכלוה מצות". דרש דרש • שתי דרישות הללו: מפני-מה נשרף זה, ומפני-מה נאכלו אלו? כף הוא ב' תורת פהנים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו). על-אלעזר ועל-איתמר • בשביל כבודו של אהרן, הפך פניו כנגד הפנים וכעס. לאמר • אמר להם: השיבוני על דברי!

כש"י < שער החטאת • שער מוספי ראש-חדש. ושלשה שערי חטאות קרבו בו פיוס: שער עזים ושער נחשון ושער ראש-חדש. ומפלן לא נשרף אלא זה. ונחלקו בדבר חכמי ישראל (בת"ס), יש אומרים: מפני טומאה שנגעה בו נשרף, ויש אומרים: מפני אגניות נשרף, לפי שהוא קדשי דורות; אבל בקדשי שעה סמכו על משה, שאמר להם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 182)

מחלקת מפני שאין דעות בני אדם שוות, ולא מפני שאחד מהם טועה. אבל לאחר ששלמדנו **שם** שטעה מפני הפס, יש לפרש פן גם כאן.

ויקצף על אלעזר ועל איתמר (י, טז) בפירוש מוטות (לא, כא) פרש רש"י: "ויקצף . . בא לכלל פעם בא לכלל טעות". ומה שלא כתב פן כאן - יש לומר: החלוק בין קדשי שעה לקדשי דורות הוא דבר התלוי בסבבא, ובזה אפשר שתהיה

י' מדין לא אכלתו ית חטאתא באתר קדש ארי קדש קודשין היא ונתה יהב לכוון לסלקא על חובי כנשטא לכפרא עליהון קדם יי:

(י) **מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש**
פי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה:

אותה? . ואתה נתן לכם לשאת וגו'. שהפגנים אוכלים ובצלים מתפפרים. לשאת את-עון העדה. מכאן למדנו ששעיר ראש-חדש היה, שהוא מכפר על עון טמאת מקדש וקדשיו, שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו.

כ"י < מדוע לא אכלתם את-החטאת במקום הקדש. וכי חוץ לקדש אכלוה, והלא שרפוה? ! ומהו אומר "במקום הקדש"? אלא אמר להם: שמה חוץ לקלעים יצאה ונפסלה? . פי קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא, והם אמרו לו: לאו. אמר להם: הואיל ובמקום הקדש היתה, מדוע לא אכלתם

יח הא לא אטעל ית דמה לבית קודשא גזאה מיכל תיכלון יתה בקודשא כמא די פקדית:

(יח) **הן לא-הובא את-דמיה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש כאשר צויתי:**

אף-על-פי שאתם אוגנים. כאשר צויתי. לכם במנחה.

כ"י < הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ו) "וכל-חטאת אשר יובא מדמה וגו'". אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה

יט ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון וית עלתהון קדם יי ובעצא יתי עקן פאלין אלו פון אכלית חטאתא יומא דין תתמן קדם יי:

(יט) **וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה:**

להם משה: שמה ורקתם דמה אוגנים, שהאוגן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן-גדול ומקריב אוגן. ותקראנה אתי כאלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חייב להיות אוגן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפירוש כהנים, שהכהן מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'. היום. (שם) אבל אגנינות לילה מתר, שאין אוגן אלא ביום קבורה. הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

כ"י < וידבר אהרן. אין לשון "דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא מדרף כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד-לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי העזבא וגו'". הרי פשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי בספרי של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (ובחים קא) אלא, אמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 106)

שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוצאה להקטע מאבלות אינה אלא לפני ה', במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה לפני ה' ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוצאה מיוחדת).

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות
(רש"י י, יט) משה סבר שההתיר לאכל קדשים באגנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפרעו"), ואם-כן אין הבדל בין קדשי

כ ושמע משה ויפטר בעיניו:

(כ) וישמע משה ויפטר בעיניו: פ

כ"ז ויפטר בעיניו • (ת"כ) הודה, ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

♦ יום שישי כ"ז ניסן ♦

יא (א) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר
אלהם:

אומר: "דברו אל־בני ישראל", הרי דבור אמור
לישראל. הא מה אני מקים: "לאמר אלהם"? לבניו,
לא לעזר ולא יתמר.

כ"ז אל משה ואל־אהרן • למשה אמר שיאמר
לאהרן. לאמר אלהם. אמר שיאמר לא לעזר
ולא יתמר. או אינו אלא "לאמר" לישראל? כשהוא

(ב) דברו אל־בני ישראל לאמר זאת החיה אשר
תאכלו מפל־הבהמה אשר על־הארץ:

במלילו עם בני ישראל למימר דא חיה
די תכלון מפל בעירא די על ארעא:

זאת החיה • מלמד, שהיה משה אוהז בחיה ומראה
אותה לישראל: זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו.
"את־זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אחז מפל
מין ומין והראה להם, וכן בעוף: "ואת אלה תשקצו
מן־העוף", וכן בשרצים: "וזה לכם הטמא". זאת
החיה. מפל הבהמה • (מנחות כ) מלמד שהבהמה בכלל
חיה.

כ"ז דברו אל־בני ישראל • את כלם השנה להיות
שלוחים בדבור זה, לפי שהשוו בדמימה וקבלו
עליהם גזרת המקום מאהבה. זאת החיה • לשון
חיים, לפי שישאל דבוקים במקום וראויין להיות
חיים, לפיכך, הכדילים מן הטמא וגזר עליהם מצות,
ולאמות העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנוכח
לבקר את החולה וכו' כדאימת במדרש רבי תנחומא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שמייני, פרשת פרה כ' אדר שני ה'תשד"ח)

מה שלא נצטוו ישראל על איסור אכילת חיות ובהמות
שאינן טהורות מיד לאחרית מתן־תורה - אפשר לתרץ
בפשטות, שבתקופה זו לא היה ענין זה נוגע למעשה
בפועל:
במשך כל התקופה הסמוכה למתן־תורה - חנו ישראל
בסביבות הר סיני, כלומר, במדבר סיני (עד לשנה הבאה).
ומפיון שבמקום מדבר אינם בנמצא כלל בעלי־חיים, כגון:
גמל, שכן וארנבת, וכן עופות, כמו "נשר" וכיוצא בזה,
ועל־אחת־כמה־וכמה "כל אשר במים" - אין צורך להזהיר
מיד על איסור אכילתם, מפיון שבלאו־הכי לא היתה קיימת
אפשרות כלל לאכלם.
ובנוגע ל"נחש" ("כל הולך על גחון") שנמצא ב"מדבר"
[וכמו שכתוב "המוליך הגדול והנורא נחש שרף
ועקרב גו"] - הרי ה'בן־חמש' למקרא' ידע שבצאתם

ממצרים הלך לפניו "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם
הדרך", וכן להרוג נחשים ועקרבים. וכפי שידע ה'בן־חמש
למקרא' אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי
בסופות הושבתי את בני ישראל בהוצאתי אותם מארץ
מצרים", ובדאי הסביר לו אביו שהפנה ל"ענני כבוד"
שהקיפו את מחנה בני ישראל. ומפיון שכן, מבין בפשטות
שבשטח דמחנה ישראל לא היו בנמצא נחשים ועקרבים.
ולכן, לכל־לראש באו ענינים שהזמן גרמא - נדבת המשכן
והקמתו כו', ורק אחר־כך נצטוו על איסור אכילת חיות
ובהמות שאינן טהורות, דבר שהיה נוגע לפועל בזמן
שלאחר־זה - כאשר יתקברו למקום ישוב, לארץ סיוון
ועוג, וכיוצא בזה, שאז תהיה באפשרותם לקנות מתגרי
אומות העולם, וכיוצא בזה.

(ג) כל מפרסת פרסה ושמעת לשמע פרסת מעלת
גרה בבהמה אתה תאכלו:

מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, כתרגומו:
"ומטלפא טלפין", שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה

כ"ז מפרסת • כתרגומו: 'סדיקא'. פרסה •
פלאנט"ה בלע"ז. ושמעת שפע • שמבדלת

הגֵּרָה, הָאֵכֶל נִפְשָׁר וְנִמּוּחַ. בְּבִהְמָה • תִּבְּהָ זֹו יִתְּרָה
היא לְדִרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲי אָמוּ.
אֲתָה תֹאכְלוּ • וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְהָלֹא בְּאֲזֵהָרָה
היא? אֵלָּא לְעֹבֵר עָלֶיהָ בְּעֵשֶׂה, 'וְלֹא תַעֲשֶׂה' (זכור)
(לד) •

וְאֵינָן שְׁסוּעוֹת וּמִבְדָּלוֹת לְגִמְרִי, שְׁמִלְמִטָּה מִחִבְרוֹת
(חולין עא) • **מַעֲלַת גֵּרָה** • מַעֲלָה וּמִקְיָאָה הָאֵכֶל מִמַּעֲיָה
וּמִחֲזִירָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחְנֹו הַדֶּק. גֵּרָה •
כֶּךָ שָׁמוּ; וַיִּתְּכֶן מִגְזֵרֹת: (שמואל ב' יד) "וְכַמִּים הַנִּגְזָרִים",
שֶׁהוּא נִגְזָר אַחֵר הֵפֶה; וְתַרְגוּמוֹ: 'פִּשְׁרָא', שְׁעַל-יָדֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 222)

שְׁבוּחֹן שׁוֹב וְשׁוֹב הָאֵם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת, הוּא
אֶכֶן, טוֹב וְנָחוּץ. מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי 'סְמָנִים' הִלְלוּ – נִפְשׁוֹ
הַבְּהִמִית הִיא 'בְּהֵמָה טְהוֹרָה'.

מִפְרָסַת פִּרְסָה . . מַעֲלַת גֵּרָה (יא, ג). **מִפְרָסַת פִּרְסָה** –
רָמְזוּ לְאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בְּשְׁנֵי הַקּוּיִם שֶׁל חֶסֶד (יְמִין
מִקְרָבָה) וּגְבוּרָה (שְׁמֹאל דּוֹחָה), שָׂאָז מוֹכַח שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת
לְשֵׁם שְׁמַיִם, לֹא מִצַּד טְבַעוֹ. **מַעֲלַת גֵּרָה** – רָמְזוּ לְאָדָם

דְּבָרָם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוֹן מִמִּסְקֵי פִשְׁרָא
וּמִמִּסְדִּיקֵי פִרְסָתָא יֵת גְּמָלָא אֲרִי מְסִיק
פִּשְׁרָא הוּא וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאֵב הוּא
לְכוּן:

(ד) אֲךָ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרָסֵי
הַפִּרְסָה אֶת־הַגְּמָל בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפִרְסָה
אֵינָנו מִפְרָים טְמֵא הוּא לָכֵם:

הַיֵּת טְפָא אֲרִי מְסִיק פִּשְׁרָא הוּא וּפִרְסָתָא
לֹא סְדִיקָא מְסַאֵב הוּא לְכוּן:

(ה) וְאֶת־הַשֶּׁפֶן בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא יִפְרִים
טְמֵא הוּא לָכֵם:

וַיֵּת אֲרִיבָא אֲרִי מְסִיקָא פִּשְׁרָא הוּא
וּפִרְסָתָא לֹא סְדִיקָא מְסַאֵב הוּא לְכוּן:

(ו) וְאֶת־הָאֲרִיבָת בִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא
הַפִּרְסָה טְמֵאָה הוּא לָכֵם:

וַיֵּת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פִּרְסָתָא הוּא
וּמִטְלָפֹן טְלָפִין פִּרְסָתָהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לֹא
פִּשְׁרָא מְסַאֵב הוּא לְכוּן:

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר בִּי־מִפְרָים פִּרְסָה הוּא וְשִׁסְעַ שִׁסְעַ
פִּרְסָה וְהוּא גֵרָה לֹא־יִגְר טְמֵא הוּא לָכֵם:

חַמְבִּרְהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וּבְנִבְלָתָהוֹן לֹא
תִקְרְבוּן מִסְאֲבִין אֲנִין לְכוּן:

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים
הֵם לָכֵם:

אֶל־הַפְּתָנִים וְגו' – פְּתָנִים מְזֻהָרִין וְאֵין יִשְׂרָאֵל
מְזֻהָרִין, קַל־וְחֶמֶר מַעֲתָה: וְמָה טְמֵאָה הֵמָּה חֲמוּרָה
- לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֵלָּא פְּתָנִים, טְמֵאָה נְבִלָה קְלָה -
לֹא כָל־שֶׁפֶן?! וְמָה תִלְמוּד־לוֹמַר: "לֹא תִגְעוּ"?
בְּרַגְלִי, וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ: חֲזִיב אֵדָם לְטַהַר עֲצָמוֹ בְּרַגְלִי
(ר"ה יח) •

ז"ל מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ • אֵין לִי אֵלָּא אֱלֹו, שְׂאֵר
בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׂאֵין לָהּ שׁוּם סִימָן טְהוֹרָה, מִנִּין?
אֲמַרְתָּ קַל־וְחֶמֶר: וְמָה אֱלֹו, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קֶצֶת סִימָנִי
טְהוֹרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כָּל הַעֲנִין בְּתוֹרַת כְּהִנִּים) • **מִבְּשָׂרָם** • עַל
בְּשָׂרָם בְּאֲזֵהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקַרְנִים
וְטַלְפִּים. וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ • יָכוֹל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל
מְזֻהָרִים עַל מַגַּע נְבִלָה? תִלְמוּד־לוֹמַר: (לִקְמֹן כא) "אָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 58)

אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לְאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִסּוּת". וּמֵאַחֵר שְׁמִטָּל עַל הָאָדָם
לְקֹדֶשׁ אֶת הַיּוֹם בְּאֲכִילָתוֹ וּבְשִׁתְיָתוֹ, מוֹבֵן שֶׁעָלִיו לְהִטְהַר,
שֶׁהֵרִי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה בְּטְמֵאָה אֵין בְּכֻחָם לְקֹדֶשׁ אֶת הַיּוֹם.

חֲזִיב אֵדָם לְטַהַר עֲצָמוֹ בְּרַגְלִי (ר"ש יא, ח) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִנִּין לוֹ
שְׁחוּבַת הַטְהָרָה מִתְּחִסּוֹת לְרַגְלֵי דִּקְאָ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה רִשִּׁי
פִּרְשׁ לְעִיל בְּפִרְשַׁת בֹּא עַל הַפִּסּוּק "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - "קִרְא

ט יֵת דִּין תִּיכְלוֹן מִכָּל דֵּי בְּמִיָּא כָּל דֵּי לָהּ
צִיָּצִין וְקַלְפִּין בְּמִיָּא צִיָּמִיָּא וּבְנִבְלָתָא
יִתְהוֹן תִּיכְלוֹן:

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ
סִנְפִּיר וְקִשְׁקִישַׁת בַּמָּיִם בַּיָּמִים וּבְנִחְלָים אֹתָם תֹאכְלוּ:

כ"י סנפיר • אלו ששט בהם. קשקשת • אלו קלפין הקבועים בו, כמו שנאמר: (שמואל א י') "ושריון קשקשים הוא לבוש".

(י) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים
מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים
שקץ הם לכם:

י וכל די לית לה ציצין וקלפין בממאי
ובנחליא מפל רחשא דמאי ומפל נפשתא
חיתא די במאי שקצא אנן לכו:

כ"י שרץ • בכל מקום משמעו: דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יס אלול תש"א – מתוך 'לקראת שבת')

סימני הכשרות – בעבודת האדם

שמשמרת על הלימוד, כמו קב חומטין המשמרת את התבואה. וסנפירים שבהם הדג שט למקום אחר, מורה על כח החידוש בתורה, שאף הוא ענין המוכרח. וזהו הרמז במה שאמרו רבותינו ז"ל שלכאורה התורה לא היתה צריכה לכתוב סנפיר, כי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, אלא "אמר קרא משום יגדיל תורה ויאדיר", שהסנפיר ענינו "יגדיל תורה" – כח החידוש בתורה. והנה על-זה אמרו במסכת נדה, דג שיש לו קשקשת – תלמיד-חכם שהוא ירא-שמים – יש לו סנפיר, הוא בודאי יחדש בתורה והוא דג טהור – כף צריך לנהוג. אבל יש לו סנפיר ואין לו קשקשת – מי שמחדש בתורה בלא יראת-שמים הוא דג טמא, כמאמר רבותינו ז"ל "לא זכה נעשית לו סם הפנות".

את-זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר-לו סנפיר ומקשקשת במים. כל אשר אין-לו סנפיר ומקשקשת במים שקץ הוא לכם: (יא, ט"ב)

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (נדה נא, ב).

ויש לבאר זאת בעבודת האדם לקונו:

דגים הנמצאים תמיד במקום חיותם – מים, רומזים ליושבי אהל שעוסקים בתורה שנמשלה למים, והיא מקום חיותם של בני ישראל. וצריך להיות בהם קשקשים וסנפירים, ששניהם אינם מעקר הדג, ואינם אלא טפלים ומשמשים את הגוף: קשקשים שהוא לבוש המגן על הדג, וסנפירים שבהם הדג שט במקום למקום.

וזה מורה, על ענינים בלימוד התורה שאינם מגוף הלימוד, אבל נצרכים הם להלימוד: קשקשת – יראת שמים

(יא) ושרץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו:

יא ושרקצא יהיו לכו מברכהו לא תיכלון
ות נבלתהו תשרקצו:

(ס) לרבות יבחושין ששנן. יבחושין מושיירו"ש בלע"ז.

כ"י ושרקץ יהיו • לאסר את ערוביהן, אם יש בו בנותן טעם (חולין צט). מבשרם • אינו מזהר על הסנפירים ועל העצמות. ואת נבלתם תשרקצו • (שם)

(יב) כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם:

יב כל די לית לה ציצין וקלפין בממאי
שרקצא הוא לכו:

אין-לו סנפיר וקשקשת במים, הא אם היו לו במים, אף-על-פי שהשרץ בעליתו, מתר.

כ"י כל אשר אין לו וגו' • (ת"ס) מה תלמוד-לומר? שיכול, אין לי שיהא מתר אלא המעלה סימנין שלו לבישה; השרץ במים מנין? תלמוד-לומר "כל אשר

(יג) ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו שקץ הם את-הנשר ואת-הפרס ואת העזניה:

יג וית אליו תשרקצו מן עופא לא יתאכלון
שרקצא אנן נשרא וער ועזניא:

שנאמר בו: "למינה", "למינו", "למינהו", יש באותו המין שאין דומין זה לזה, לא במראהם ולא בשמותם, וכלן מין אחד.

כ"י • לא יאכלו • (שבת קיד) לחיב את המאכלין לקטנים, שפך משמעו: לא יהיו נאכלים על-ידך. או אינו אלא לאסרן בהנאה? תלמוד-לומר: (דברים יד) "לא תאכלו", באכילה אסורין - בהנאה מתרין. כל עוף

יד ודימת וטרפיתא לזנה:

(יד) ואת-הדא ואת-האיה למינה:

טו ית כל עורבא לזנה:

(טו) את כל-ערב למינו:

טז ונת בת נעמימא וציצא וצפר שקפא ונצא לזנוהי:

(טז) ואת בת היענה ואת-התחמם ואת-השחף ואת-הגן למינהו:

כ"י • הגין • אישפרוי"ר.

יז וקריא ושלי נזא וקפופא:

(יז) ואת-הכוס ואת-השליך ואת-הינשוף:

להם לסתות כאדם, ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ו.

כ"י • השליך • פרשו רבותינו: (חולין סה) זה השולח (פי' מגביה) דגים מן הים. וזהו שתרגם אונקלוס: ושלינונא. כוס וינשוף • הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש

יח וכוּתא וקאמא וירקקא:

(יח) ואת-התנשמת ואת-הקאת ואת-הרחם:

כ"י • תנשמת • היא קלב"א שוריץ ודומה לעכבר ופורחת בלילה; ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה, ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א.

יט וסורימא ואבו לזנה ונפר טורא וצטלפא:

(יט) ואת החסידה האנפה למינה ואת-הדוכיפת ואת-העטלף:

וכרבלתו כפולה, וכלע"ז הרופ"א. ולמה נקרא שמו דוכיפת? שהודו כפות, וזו היא כרבלתו. "ונפר טורא", נקרא על שם מצפור, כמו שפרשו רבותינו במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"ח).

כ"י • החסידה • זו דיה לבנה ציגוני"א. ולמה נקרא שמה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה במזונות. האנפה • היא דיה רגזנית. ונראה לי שהיא שקורין לה היירון. הדוכיפת • תרגול הבד

כ כל רחשא דעופא דמהלף על ארבע שקצא הוא לכוך:

(כ) כל שרץ העוף ההלף על-ארבע שרץ הוא לכוך:

כ"י • שרץ העוף • הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ, כגון: זבובים וצרעין ויתושים וחסידים.

כא כרם ית דין תיכלון מכל רחשא דעופא דמהלף על ארבע די לה קרצולין מעלוי רגלוי לקפצא בהון על ארעא:

(כא) אך את-זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלף על-ארבע אשר-לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על-הארץ:

רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי כרעים ופורח. ויש מהן הרבה, כמותן

כ"י • על ארבע • על ארבע רגלים. ממעל לרגליו • סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע

שְׁקוֹרִין לנגושׁט"א, אָבֶל אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּהֵן, שְׂאֵרְבֶּעָה סִימְנֵי טְהֵרָה נִאָּמְרוּ בְּהֵם: אַרְבַּע רְגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקַרְסְלִין, אֱלוּ כְּרָעִים הַכְּתוּבִים כָּאן, וְכַנְפֵי חוּפִין אֶת רִבּוֹ. וְכֵל סִמְנֵים הֵלֵלוּ מִצִּוּיִן

(כב) אֶת־אֱלֹהִים מִהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֶבֶּה לְמִינֹו וְאֶת־הַסֶּלַעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֹבֵב לְמִינֵהוּ:

(בג) וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אֲרֵבֶּעַ רַגְלִים שֶׁקֶץ
הוא לכם:

כִּי יִשְׁרָץ הָעוֹף וְגו' • בַּא לְלַמֵּד שָׂאם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ – טָהוֹר.

(כד) וְלֹא־לָהּ תִּשְׁמְאוּ כָּל־הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָם יִשְׂמְאוּ עִד־
הָעֶרֶב:

רס"י • ולאֵלֶּה • (ת"כ) הַעֲתִידִין לְהֵאמֹר לְמִטָּה בַּעֲנִין . תַּטְמְאוּ • כְּלֹמֶר, בְּנִייעֵתם יֵשׁ טַמְאָה .

(כה) וְכָל־הַנָּשִׂא מִזִּבְחֵם יָכֶם בְּגֵדֵי וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב:

וְכָל-הַנָּשָׂא מִנְּבִלָתָם • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טְמֵאָת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטְמֵאָת מַגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס בַּגָּדִים.

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסְתָּ פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַי
אֵינָנָה שֹׁסְעַת וְגִרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם
כָּל־הַנֶּנֶע בָּהֶם יִטְמָא:

מִמֶּנִּי מִפְּרִסְתָּ פְּרִסָּה וְשִׁסַּע אֵינְנָה שְׁשַׁעַת • כְּגוֹן
וּבְעֵינַי שְׁבִסוּף הַפְּרִשָּׁה פֶּרֶשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

(כו) וְכָל הַיּוֹלֵךְ עַל-פָּפוּי בְּכָל-הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל-
אֲרָבָע טִמְאִים הֵם לָכֵם כָּל-הַנִּגָּע בְּנִבְלָתָם וּטְמֵא
עֲדֵהֶעָרֵב:

רש"י על-פפיו • פגון: פֶּלֶב וְדָב וְחִתּוּל. טמאים הם לָכֶם • לְמַעַ.

(כה) וְהַנָּשָׂא אֶת־נַבְלָתָם יִכְכֶּם בְּגִדְיוֹ וּשְׂמָא עֲדָהָם הָעָרִב מִמָּוֶה לָכֶם: ׀

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֶּמֶא בַּשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד
וְהַעֲכָבָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:

כ"ט – וְזֶה לָכֶם הַטֶּמֶא • כָּל טִמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר
אֲכִילָה, אֲלָא לְטִמְאָה מַמָּשׁ; לְהִיּוֹת טִמְאָה בְּמַגְעַן
וּנְאָסָר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה וְקֹדָשִׁים וְלַכֹּהֵן לְמַקְדָּשׁ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַךְ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָטָה וְהַתְנַשְּׁמָת:

כ"ט – וְהָאֲנָקָה • הַרִיצוֹן • הַלְטָאָה • לִישְׁרָדָה • הַחֲמָטָה • לִימְצָאָה • וְהַתְנַשְּׁמָת • טַלְפָּאָה.

(לא) אֵלֶּה הַטִּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרָץ כָּל־הַנִּגְעַע בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֶעֱלֹי מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
כְּלִיעַן אוֹ בְּגָד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כְּלִי־אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּיּוֹם יוֹבֵא וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

כ"ט – בַּיּוֹם יוֹבֵא • (יְבֻמוֹת ע"ה) וְאִם לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טִמְאָה הוּא לְתְּרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵיכֶן – וְטָהַר • בְּהָעֶרֶב
הַשָּׁמֶשׁ.

♦ שבת קודש כ"ח ניסן ♦

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ:

כ"ט – אֶל־תּוֹכוֹ • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטִּמְאָה אֲלָא מֵאִוִּירוֹ
(חולין כ"ד). כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמִטְמָא
מֵה שִׁבְעָוִירוֹ (סְפָרִים אַחֲרָיִם: צִרְיָן לזכור: 'בְּתוֹכוֹ'). וְאִתּוֹ
תִּשְׁבְּרוּ • (ת"כ) לְמַד שְׂאִין לוֹ טָהָרָה בְּמִקְוָה.

(לד) מִכָּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיּוֹם
יִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

כ"ט – מִכָּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוֹסֵב עַל מִקְרָא
הַעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר
יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיּוֹם הַזֶּה וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס
הַטִּמְאָה – יִטְמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל
כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטִּמְאָה – יִטְמָא. לְמַדְנֵהוּ
מִכָּאן דְּבָרִים הַרְבֵּה: לְמַדְנֵהוּ שְׂאִין אֲכָל מִכָּשֶׁר וּמִתְחַנֵּן
לְקַבֵּל טִמְאָה עַד שִׁיבּוֹאוֹ עָלָיו מִיּוֹם הַזֶּה, אַחַת,
וּמִשְׁבָּאוֹ עָלָיו מִיּוֹם הַזֶּה, אַחַת, מִקְבֵּל טִמְאָה לְעוֹלָם
וְאִפְלוּ נִגְוֵי; וְהֵיכָן וְהֵיכָן וְכָל הַמִּקְרָא מִשְׁקָה, מִכָּשֶׁר
וְרָעִים לְטִמְאָה בַּיּוֹם, שֶׁכֶּן יֵשׁ לְדָרֵשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר
יִבּוֹא עָלָיו מִיּוֹם, אוֹ כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי

– יִטְמָא הָאֲכָל'. וְעוֹד לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן:
שְׂאִין וְלֵד הַטִּמְאָה מִטִּמְאָה כְּלִים, שֶׁכֶּן שְׁנֵינוּ: יָכוֹל
יְהִי כָּל הַכְּלִים מִטִּמְאָה מֵאִוִּיר כְּלִי חֶרֶס? תְּלֻמוֹד-
לזכור: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֲכָל", אֲכָל
וּמִשְׁקָה מִטִּמְאָה מֵאִוִּיר כְּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכְּלִים
מִטִּמְאָה מֵאִוִּיר כְּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהַשָּׂרָץ אֲבִי הַטִּמְאָה
וְהַכְּלִי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלֵד הַטִּמְאָה, לְפִיכֶךָ אֵינּוּ חוֹזֵר
וּמִטְמָא כְּלִים שְׁבִתוֹכוֹ. וְלְמַדְנֵהוּ עוֹד שֶׁהַשָּׂרָץ שֶׁנִּפֹּל
לְאִוִּיר תִּנּוּר וְהַפֶּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגַּע הַשָּׂרָץ בַּפֶּת: הַתִּנּוּר
– רֹאשׁוֹן, וְהַפֶּת – שְׁנֵינִי; וְלֹא נֹאמַר רֹאשׁוֹן אֶת הַתִּנּוּר
כֹּאֲלוֹ מִלֹּא טִמְאָה וְתִּהְיֶה הַפֶּת תַּחֲלָה, שְׂאֵם אֶתֶּה

שיעור יומי לשבת קודש כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת שמני סא

אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא-אם-כן יש בו כביצה (ת"כ).
ויבא ד, שנגמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת'.

אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מלשמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים, אלא-אם-כן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחבר, אין לך שלא באו עליו מים. ומהו

לה וכל די ופל מנבלתהון עלוהי יהי מסאב תנור וכירים יתרעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכו:

(לה) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנִּבְלָתָם, עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתָּעַן מִמָּיִם הֵם וּמִמָּיִם יִהְיוּ לָכֶם:

שלא תאמר: 'מצוה אני לנתצם', תלמוד-לומר: "וטמאים יהיו לכם"; אם רצה לקימן בטמאתן – רשאי.

כ"י- תנור וכירים • (כלים יא) כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על גב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתען. שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם.

לו ברים מעין וגוב בית כנישות מים יהי דכי ודיקרב בנבלתהון יהי מסאב:

(לו) אֵךְ מַעֲיָן וּבוֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

יטמא. שלא תאמר קל-וחמר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל-וחמר שיציל את הטהור מלשמא, לכה נאמר: "ונגע בנבלתם יטמא".

כ"י- אף מעין ובור מקוה-מים • המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לך ללמד. יהיה טהור. הטובל בהם – מטמאתו. ונגע בנבלתם יטמא • (ת"כ) אפלו הוא בתוך מעין ובור ונגע בנבלתם,

לו בארי ופל מנבלתהון על כל בר זרע זרוע די יזרע דכי הוא:

(לו) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל-זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא:

טהור הוא • למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים.

כ"י- זרע זרוע • זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: "יתנו-לנו מן-הזרעונים".

לו בארי יתנהבון מים על (בר) זרעא ויפל מנבלתהון עלוהי מסאב הוא לכו:

(לה) וְכִי יִתְּנֵי-מַיִם עַל-זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ׀

ב'תורת כהנים'. ונפל מנבלתם עליו • אף משנגב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אכל, ומשייר עליו הכשר קבלת טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו.

כ"י- וכי יתן-מים על-זרע • לאחר שנתלש. שאם תאמר: "יש הכשר במחבר", אין לך זרע שלא הכשר! • מים על זרע • בין מים בין שאר משקין, בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן; הכל נדרש

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקוטי שיחות כרך כו עמ' 74)

שיש בו קדשה יתרה, כדי לקבל משם תוספת חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני גטילת ידים: "לגיעת הנקרים אין לחוש, כי רוח טמאה זו אינה מתאנה לשרות אלא . . במקום קדשה שנסתלק".

וכי יתן מים על זרע . . טמא הוא לכם (יא, לה) מאכל יבש – רומז לעבודת ה' 'יבשה'. מאכל רטב – רומז לעבודה מתוך חיות ולחלוחית. ומאכל אינו מקבל טמאה עד שיבואו עליו מים, שכן הטמאה נמשכת דוקא למקום

לט בארי ימות מן בעירא די היא לכו למיכל דיקרב בנבלתה יהי מסאב עד רמשא:

(לט) וְכִי יָמוּת מִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-הִיא לָכֶם הִנֵּנֶּה בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

כ"י- בנבלתה • (חולין קי"ח ת"כ) ולא בעצמות וגידים, ולא בקרניים וטלפים, ולא בעור.

(מ) וְהָאֵלֹהִים מְנַבְּלָתָהּ יִכְבְּסוּ בְגָדָיו וְשִׂמְאָ עַד־הָעֶרְבִי:
וְהַנִּשְׂאֹת אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבְּסוּ בְגָדָיו וְשִׂמְאָ עַד־הָעֶרְבִי:

מִטְמָאֵת מִגֵּעַ, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִטְמֵא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אִין בְּגָדָיו טְמֵאִין, שְׁלֹא נֹאמַר בּוֹ: "כִּכְסֵּם בְּגָדָיו". וְהָאֵכָל מִמִּבְלָתָהּ. יָכוֹל תְּטַמְּאֵנוּ אֲכִילָתוֹ? פֶּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּגִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לִקְמָן כב) "בְּבִלָּה וּטְרֵפָה לֹא יֵאָכֵל לְטִמְאָה-בִּיה", אוֹתָהּ מִטְמָאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ וְאִין

(במא) וְבַל־הִשְׁרִין הַשְׁרִין עַל־הָאָרֶץ שֶׁקִּין הוּא לֹא יֵאָבֵל:

כִּי הִשְׁרִץ עַל-הָאָרֶץ • (חולין טו) לְהוֹצִיא אֶת הַיְּתוּשִׁין שֶׁבְּכָל־סִין וּשְׁבַפּוּלִין וְאֵת הַזִּיזִים שֶׁבְּעֵדָשִׁים, שֶׁהֵרִי לֹא שָׂרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֲלֵא בַתּוֹךְ הָאֵכָל, אֲבָל מִשִּׂיצָאוּ

(מב) כֹּל הַחֵלֶב עַל-גַּחֲזֹן וְכֹל הַחֵלֶב עַל-אַרְבַּע עַד
כָּל-מִזְבֵּחַ רָגִלִים לְכָל-הַשָּׁרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ לֹא
תֹאכְלוּם בִּי-שִׁקֵּץ הֵם:

כַּחֲמֵי הַיּוֹלֵךְ עַל-גָּחֹן. זֶה נֶחֱשׁ. וּלְשׁוֹן "גָּחֹן", שִׁחְיָהּ, שֶׁהוּלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ. כָּל הוֹלֵךְ. לְהִבִּיא הַשְּׁלִשְׁוּלִין וְאֵת הַדּוּמָה לְדוּמָה. הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע. זֶה עֶקְרֵב. כָּל. לְהִבִּיא אֶת הַחֲפוּשִׁית

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

כֹּל הַלֵּךְ עַל-גָּחוֹן

זַה נָחֵשׁ. וּלְשׁוֹן גָּחוֹן שְׂחִיָּה, שְׂהוּלָךְ שָׁח, וְנוֹפֵל עַל מַעְיו (יא, מב. ובפירוש רש"י)

יש לפרש הטעם שנקט הכתוב מכל תכונות הנחש דוקא "לשון גחון שחיה, שהולך שח" - בדרך הדרוש:
אמרו תכמינו ז"ל (זהו חלק א לה, ב) "נחש דא יצר-הרע".
ומשמיענו הכתוב, שאין היצר-הרע בא לאדם לפתותו
שיהיה "הולך על מעיו", שיהיה שקוע בתאות האכילה
ובענינים ארציים, אלא בראשונה אומר היצר-הרע לאדם
שיהיה "הולך שח".

(כג) אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ
וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם:

בְּאַרְץ, אֲף אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה.

כ"י אֶל־תִּשְׁקְצוּ. בְּאֲכִילְתֶּן, שְׁהִי כְּתִיב: "נִפְשָׁתִיכֶם". וְאִין שְׁקוֹץ נִפֵּשׁ בְּמַגֵּעַ. וְכֵן וְלֹא תִטְמְאוּ, בְּאֲכִילְתֶּם. וְנִטְמַתֶּם בָּם. אִם אַתֶּם מִטְמְאִין בָּהֶם

מִדְּאֲרֵי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶן וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אֲרֵי קְדִישׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּן יְתִי נִפְשָׁתִיכֶן בְּכָל רִחְשָׁא דְרִחַשׁ עַל אֲרַעָא:

(מִדְ) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הָרָמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ:

עֲלֵיהֶם בְּלֹאִין הִרְבָּה; וְכָל לֹא – מְלָקוּת. וְהוּא שְׁאַמְרוּ בְּגִמְרָא: אֲכַל פּוֹטִיתָא – לֹקָה אַרְבַּע, נְמָלָה – לֹקָה חֲמֵשׁ, צִרְעָה – לֹקָה שֵׁשׁ.

כ"י אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כָּשֶׁם שְׁאֲנִי קְדוֹשׁ, שְׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּפֹּי: "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם", קְדִישׁוֹ אֶת עֲצָמְכֶם לְמַטָּה. וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים. לִפִּי שְׁאֲנִי אֶקְדֹּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא תִטְמְאוּ וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך לב, עמוד 66 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הִזְהִירוּ ב"ב ל תִּשְׁקְצוּ" לְטָהֳרַת הַנֶּפֶשׁ

ב"ב ל תִּשְׁקְצוּ" מִדְּבָרֵיהֶם. דְּהִנֵּה הַדְּבָרִים שְׁאִסְרוּ חֻמִּים מִשּׁוּם "בִּל תִּשְׁקְצוּ", הֵם דְּבָרִים "שֶׁנִּפְשׁ רֹב בְּנֵי אָדָם קָהָה מִהֶן כִּי מִתְאַוֶּנֶת מֵהֶם" (לשון הרמב"ם כִּי הִלְכָה כֵּט), וְאִם כֵּן יֵשׁ מְקוֹם לְתַמּוּהָ, מָה רָאוּ חֻמִּים לְהִזְהִיר שְׂצִירָה לְהִמָּנֵעַ מִדְּבָרִים אֵלֶּה, כְּאִשְׁרֵי בְּלֹא־הִכִּי טֹבַע רֹב בְּנֵי אָדָם לְהִתְרַחֵק מֵהֶם? וְזֶה מִשְׁמִיעֵנוּ הַרְמַב"ם, שֶׁפָּנֵת הָאָדָם בְּהִירוּתוֹ בְּדְבָרִים אֵלֶּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לֹא רַק מִצַּד טֹבַע גּוֹפּוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁ"הַנִּזְהָר מִדְּבָרִים אֵלֶּה מִבִּיא קְדוּשָׁה וְטָהֳרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ וּמִקְרָק נִפְשׁוֹ לִשְׁם הַקָּב"ה" הֵינּוּ שְׂזָה נֹגַע לְקְדוּשַׁת וְטָהֳרַת הַנֶּפֶשׁ.

אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם גו' וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי (יא, מִגְ'מִד) כְּתִב הַרְמַב"ם בְּסוֹף הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת, לֹא־חִרִי שְׁמוּנָה אֶת הַדְּבָרִים שְׁאִסְרוּ חֻמִּים מִפְּנֵי שֶׁהֵם "בְּכָל־עַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נִפְשֹׁתֵיכֶם", "כֹּל הַנִּזְהָר בְּדְבָרִים אֵלֶּה מִבִּיא קְדוּשָׁה וְטָהֳרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמִקְרָק נִפְשׁוֹ לִשְׁם הַקָּב"ה, שְׁנֹא־מִרְ וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי". וְיֵשׁ לַעֲנֹן מִדּוּעַ כְּתִב הַרְמַב"ם שֶׁ"הַנִּזְהָר בְּדְבָרִים אֵלֶּה דִּנְקָא שֶׁהֵם הַדְּבָרִים שְׁאִסְרוּ חֻמִּים מִפְּנֵי "בִּל תִּשְׁקְצוּ", מִבִּיא קְדוּשָׁה וְטָהֳרָה יְתֵרָה לְנִפְשׁוֹ, וְלֹא כְּתִב כֵּן לְגַבִּי דְּבָרִים הַמְּפֹרָשִׁים בְּקִרְאָה שֶׁהֵם ב"ב ל תִּשְׁקְצוּ?" וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּזֶה הַשְׁמִיעֵנוּ גִּדְר הִזְהִירוּת מִהַדְּבָרִים שֶׁהֵם

מִהַדְּאֲרֵי אֲנִי יְיָ דְּאִסְק יִתְכוּן מִאֲרַעָא דְּמַצְרַיִם לְמַהֲרֵי לְכוּן לְאַלְהָ וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אֲרֵי קְדִישׁ אֲנִי:

(מִה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדִישִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:

הַעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בִּשְׁבִיל שְׁאִין מִטְמְאִין בְּשָׂרָצִים כְּשֶׁאֵר אֲמוֹת – דִּים, וּמַעֲלִיּוֹתָא הִיא גְּבִיּהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה" [.

כ"י אֲנִי ה' הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם. עַל־מִנֵּת שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצְוֵי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּבָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם", בְּכָל־כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵן כְּתִיב: "הַמַּעֲלָה". תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֲלֵמְלָא לֹא

מִדְּאֲרֵי אֲנִי יְיָ דְּבִעֲרָא דְּבִעֲרָא וְדַעֲרָא וְדַעֲרָא נִפְשָׁתָא חִימָא דְּרִחְשָׁא בְּמִיא וְלִכְל נִפְשָׁא דְּרִחְשָׁא עַל אֲרַעָא:

(מִו) וְאֵת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בָּמִים וְלִכְל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָה עַל־הָאָרֶץ:

מִדְּאֲרֵי אֲנִי יְיָ דְּבִעֲרָא בִּין מִסְּאָבָא וּבִין דְּכִנָּא וּבִין חִימָא דְּמִתְאַבְּלָא וּבִין חִימָא דִּי לֹא מִתְאַבְּלָא: פ פ פ

(מִו) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכְלָת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל: פפפ

לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וְהִלָּא כְּכָר מִפְּרָשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין טַמְאָה לְךָ לְטָהוֹרָה לְךָ, בֵּין נֶפֶשׁ חַיָּה

כ"י לְהַבְדִּיל. לֹא בְּלִבְד הַשּׁוּנָה, אֲלֵא שֶׁתִּהְיֶה יוֹדֵעַ וּמִכִּיר וּבִקִּי בָהֶן. בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. צִרְיָה

אָלאַ בין שְׁנוּלְדוּ בַּהּ סִימְנֵי טְרַפָּה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוּ
בַּהּ סִימְנֵי טְרַפָּה פְּסוּלָה:

שֶׁל קְנָה לְנִשְׁחַט רָבוּ. וּבִין הַחֲזִיה הַנֶּאֱכָלֶת • צָרִיךְ
לֹאמַר בֵּין צָבִי לְעֹרֹד? וְהִלָּא כָּכָר מִפְּרָשִׁים הֵם?!

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקו"ש כרד 1 ע' 65, משיחת שבת פרשת שמייני תשכ"ה)

הַדָּבָר אֲסוּר, אֶךְ מִדּוּעַ עָלֶיךָ לַחֲשֹׁשׁ לָכֵךְ? וּבִכְלָל - כִּף טוֹעֵן
הַיֵּצֵר הָרַע - כְּאֲשֶׁר שׁוֹחֲטִים בְּהֵמָה, הֵרִי זֹו שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה.
רַב הַשְּׁחִיטוֹת הֵן כְּשֵׁרוֹת, וּמִדּוּעַ לַהֲעֵלוֹת חֵשֶׁשׁ וּמִשּׁוּם כִּף
לְדַחוֹת אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי שֶׁבְּדָבָר?

אֶךְ כְּאֲשֶׁר יֵשׁ לַיהוּדֵי דִּרְגָה שֶׁל "שְׁמִינִי" שֶׁלֹּמְעֵלָה
מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, יֵשׁ לוֹ רִצּוֹן אֲמִתִּי שֶׁלֹּא לַעֲבֹר חֲסִינְשׁוֹלֹם
עַל רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן אֶךְ כָּחוּט הַשְּׁעָרָה, וְיֵשׁ לָכֵךְ תִּקְוָה הַנִּעֲלָה
מֵהַגְּבֻלוֹת הַשָּׂכָל - אֲזַי אֵין נִכְנָעִים לַפְּתוּיֵי הַיֵּצֵר, כִּי הַנִּפְשׁ
הַבְּהִמִית אֵינָה יְכוּלָה לַהֲכִנִּיעַ אֶת הַרִצּוֹן הַעֲצָמִי שֶׁל הַיְּהוּדִי,
שֶׁהוּא 'לְמַעֲלָה מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת' בְּנִפְשׁ.

כִּידּוּעַ בְּעֵנִין הַתְּשׁוּבָה, שֶׁעַל סִפְּכָה שֶׁל חֲטָא, הַתְּשׁוּבָה קִשָּׁה
וְעִמְקָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל חֲטָא וְדָאִי, וּמִשּׁוּם כִּף עֲרֹכּוֹ שֶׁל
קִרְבֵּן חֲטָאת הוּא דִּנְקָא (דִּנְקָא, אוֹ פְּחוֹת), וְעֲרֹכּוֹ שֶׁל אֲשָׁם
שְׁתֵּים (שְׁנֵי סִלְעִים - 48 דִּנְקָא). וְכִף גַּם לִגְבֵי הַמִּנְעוֹת
מֵאֲסוּר מַלְכַּתְחָלָה, שֶׁכִּידִי לַהֲשִׁמֵּר מִסְּפֵק אֲסוּר, וּבִמְיָחָד
מִסְּפֵק שֵׁי שֶׁצָּר "לְהַבְדִּיל" בּוֹ - יֵשׁ צָרָה בְּדִרְגַּת "שְׁמִינִי".
זֶהוּ גַּם הַקָּשֶׁר בֵּין פְּרִשְׁתִּי שְׁמִינִי לַפְּרָשָׁה שֶׁלֹּא חֲרִיָּה - "אֲשָׁה
כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר": עַל־כֵּי שְׁמִינִי שֶׁמְעוֹרְרִים אֶת דִּרְגַּת
הַ"שְׁמִינִי" שֶׁבְּנִפְשׁ, שָׂאִין בָּהּ שְׁנוּיִים, אֶךְ כְּאֲשֶׁר הַהֲגִיוֹן שׁוֹנֶה
מֵהַרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, כִּכָּל זֹאת עוֹמְדִים בְּתִקְוָה וְכו' - אֲזַי מְגִיעִים
לְ"וְיִלְדָה זָכָר", שִׁיר חֲדָשׁ, בְּלִשׁוֹן זָכָר, בְּגִאוּלָה הַעֲתִידָה,
גִּאוּלָה שָׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת (לְמַעֲלָה מִשְׁנוּיִים), בְּגִאוּלָה
הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְבּוֹ מִמֶּשׁ.

כָּכָר הַסִּבֵּר פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁשֶּׁם הַפְּרָשָׁה מְכִיל אֶת תִּכְנֹה
שֶׁל כָּל הַפְּרָשָׁה וְהַפְּסוּקִים שָׁבָה, וְעַל־אֲחַת־כַּמָּה וְכַמָּה אֶת
סִיּוּמָהּ, בְּבִחִינַת "נִעֲוִץ תַּחֲלָתָהּ בְּסוּפָהּ וְסוּפָהּ בְּתַחֲלָתָהּ".
וְצָרִיךְ לְהַבִּין: מַהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין הַמְּלִים וְהַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁל
"לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" לְבֵין שֶׁם הַפְּרָשָׁה
"שְׁמִינִי"? וְלַהֲפֹכֶ: "שְׁמִינִי" הוּא מִסְּפֵר מְקֻדָּשׁ, וּמִפְּנֵי
הַמַּעֲלָה שֶׁב־"שְׁמִינִי" - אֶךְ, בִּינָה שֶׁל תּוֹרָה, מִלִּשׁוֹן "שְׁמִין"
נִטַּל יוֹם זֶה עֶשֶׂר עֶשְׂרוֹת, וְכְאֲשֶׁר מְדַבֵּר עַל דִּרְגָה כֹּה
נִעֲלָה, שֶׁנֶּאֱמָר לְגַבִּיָּה "לֹא יִגְוֹךְ רַע", כִּי־צַד תִּתֵּן טָמְאָה,
שֶׁבִּגְיָנָה יֵשׁ צָרָה בְּהַבְדִּילָה "בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר"?
הַהִסְבֵּר לָכֵךְ הוּא: כְּאֲשֶׁר עוֹסְקִים בְּהַבְדִּילָה בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר
הַמַּתְבַּטָּאת בְּדִקּוֹת, כָּחוּט הַשְּׁעָרָה, כִּף שְׁנִתָּן לַחֲשֹׁב
שֶׁהַטָּמֵא הוּא טָהוֹר, וּבִכָּל זֹאת נִדְרָשִׁים לְהַבְדִּיל וּלְהַדְגִּישׁ
שֶׁהוּא טָמֵא וְלְדַחוֹתוֹ - לְשֵׁם כִּף יֵשׁ צָרָה בְּנִתְיָנָה כֹּחַ
מִיָּחָדָה, דִּנְקָא מֵהַדִּרְגָה הַנִּעֲלִית שֶׁל "שְׁמִינִי":

בְּדִרְגָה שֶׁל "שְׁבַעַת יְמֵי הַבְּנוּי", בְּדִרְגַּת "הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת",
קִשָּׁה לְהַבְדִּיל כְּרָאוֹי בְּסִפְּכָה דֵּק כָּחוּט הַשְּׁעָרָה. אֲדַרְבָּה:
הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁהוּא הַ"פִּקְחָן", עוֹטָה "גְּלוּמָהּ שֶׁל מְשִׁי",
אֵי־צִטָּלָה דְּקוּדוּשָׁה, וְטוֹעֵן כְּלָפִי הָאֲדָם:

כִּי־נֵן שָׂכָל דָּבָר שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא מִזְמֵן לְאָדָם, הֵרִי זֶה כִּידִי
שֶׁהָאֲדָם יִבְרָר וְיִזְכֹּךְ אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי הַטָּמֵן בְּדָבָר, וְאֵם
כִּף - טוֹעֵן הַיֵּצֵר הָרַע - כִּי־צַד תּוּכַל לְהַמְנִיעַ מִשְׁמוּשׁ בְּמֵאֲכָל
וְלְדַחוֹת אֶת הַנִּצּוֹץ הָאֱלֹקִי שָׁבוּ? אֲמַנָּם, יֵשׁ סִפְּכָה, שְׁמָא

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמייני

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

המשך ביאור למס' סוטה ליום התשיעי לעומר עמ' ב

17 כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחי החמור שהוא דבר
18 טמא.

19 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "וְתַחֲלֵל רוּחַ ה' לַפְעַמּוֹ בַּמַּחֲנֶה
20 דָן בֵּין צִרְעָה וּבֵין אֲשֵׁתָאוֹל וְגו'". אֲמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינְא, חֲלָתָה
21 - הַתְקִימָה נְבוֹאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, דְּבִתְרִיב שְׁהִתְנַבֵּא יַעֲקֹב יְהוֹי דָן
22 נַחֲשׁ עָלֵי דִרְךְ - וְהוֹלֵךְ עַל שִׁמְשׁוֹן שְׁהִיה מִשְׁבַּח דָּן. לַפְעַמּוֹ בַּמַּחֲנֶה
23 דָן, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי מְלַמֵּד שְׁחִיתָה שְׁבִינָה
24 מִקְּשָׁקֶשֶׁת לְפָנָיו - מְלוּוָה אוֹתוֹ בְּזוּג - כְּמוֹ פַעֲמֻן הַקְּשׁוֹר לְאָדָם,
25 וְנִלְמַד מִכֹּךְ שְׁבִתְרִיב הָבָא - אֲצַל שִׁמְשׁוֹן לַפְעַמּוֹ בַּמַּחֲנֶה דָן, וְכִתְיָב
26 הָתָם - לִגְבֵי הַמַּעִיל שֶׁל כָּחַן גְּדוֹל פְּעָמָן וְרִימֹן! בֵּין צִרְעָה וּבֵין
27 אֲשֵׁתָאוֹל, אֲמַר רַבִּי אֲסִי צִרְעָה וְאֲשֵׁתָאוֹל שְׁנֵי חֲרִים גְּדוֹלִים הָיוּ
28 - כִּךְ שִׁמְשׁוֹן שֶׁל הַחֲרִים, וְעַקְרֵן שִׁמְשׁוֹן וְחִתָּן זֶה בָּזָה.

29 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, "וְהוּא יַחֵל לְהוֹשִׁיעַ
30 אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים", מַהוּ הַלִּשׁוֹן יַחֵל, אֲמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי
31 חֲנִינְא

1 שְׁמִים. "וְהָיָה כִּי הִצִּיקָה לוֹ בְּכַבְרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וְתִאֲלָצְהוּ" - דְּלִילָה
2 הִצִּיקָה לְשִׁמְשׁוֹן וְאִילָצָה אוֹתוֹ לומר לַהּ בְּמָה כּוֹחוֹ, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא,
3 מֵאֵי וְתִאֲלָצְהוּ - אֵיךְ אִילָצָה אוֹתוֹ. וּמִשִּׁיבָה אֲמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי
4 רַבִּי אֲמִי, בְּשַׁעַת נִמְרָ בִּיאָה - שְׁתַּאוּת הָאָדָם גְּדוּלָה, נִשְׁמָטָה
5 מִתַּחְתּוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לִסְיִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְאֵי אִילָצָה אוֹתוֹ לומר לַהּ.
6 כְּשֶׁהִתְגַּלָּה הַמַּלְאָךְ לְמַנּוּחַ וְאִשְׁתּוֹ בִּשְׁוֹרָה לַהּ שִׁוּלָד לַהּ בֵּן, הַזְּחִיר
7 אֶת אִשְׁתּוֹ מִנּוּחַ וְאָמַר לַהּ, "וְעַתָּה הַשְּׁמִרִי נָא וְאַל תִּשְׁתִּי וְיִן וְשִׁכָּר
8 וְאַל תִּאֲכָלִי כָּל טָמֵא כִּי הֵנָּה הָרָה וְיִלְדָת בֵּן", שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, מֵאֵי
9 כָּל טָמֵא - מַה הֵם הַדְּבָרִים הַטָּמֵאִים שֶׁהַזְּחִיר אוֹתָהּ לֹא לֵאכּוֹל, וְתוֹ
10 עֵד הַשְּׁתָּא דְּבָרִים טָמֵאִים קְאָכְלָה - וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקִשּׁוֹת, וְכִי עַד
11 עֲבָשׁוּ הָיָא אֲכָלָה דְּבָרִים טָמֵאִים. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק
12 דְּבִי רַבִּי אֲמִי, דְּבָרִים הָאֵסוּרִים בְּנוֹיָר - שֶׁלֹּא רַק מִיַּין תִּשְׁמַר, אֲלֹא
13 אֲפִילוּ מִמֵּים שִׁשְׁרוּ בֵּינָן, וְכִדּוּמָה. "וְיִבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמִּכְתָּשׁ אֲשֶׁר
14 בְּלָחִי" - נַעֲשֶׂה לְשִׁמְשׁוֹן נֶס בְּשַׁעָה שְׁהִיה צִמָּא מְאֹד, וּמִלַּחֲי הַחֲמוֹר
15 יֵצֵאוּ מִיָּם, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי הוּא אֵיזָה לְדָבָר טָמֵא -
16 שִׁמְשׁוֹן חֲשַׁק לְהִינְשֵׁא לְנִכְרִית, לְפִיכָךְ נִתְּלוֹ חֲזִי בְּדָבָר טָמֵא - לִכֹּן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב ניסן פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז	יום רביעי - כ"ה ניסן פרק כ, מתחילת פרק קיט עד סוף פסוק צו
יום שני - כ"ג ניסן פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום חמישי - כ"ו ניסן פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שלישי - כ"ד ניסן פרק כ, מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום שישי - כ"ז ניסן פרק כ, מתחילת פרק קכ עד סוף פסוק קלד
שבת קודש - כ"ח ניסן פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.

ליקוטי אמרים

בעבודת התפילה, הרי זה גם כן מסירות נפש: הנשמה משתחררת
מכל צרכי הגוף, ונתונה כל כולה באותיות התורה והתפילה, כך
שגם דבר זה הוא ענין של מסירות נפש ממש, הבא מהאהבה
המסותרת שבכל אחד מישראל. **אָלָא** - ההבדל הוא, **שָׁשִׁים** -
בשעה שהנשמות נמצאות
כבר ב"גן עדן" ומתעסקות
שם באותיות התורה
והתפילה, הן **מתענגים**
בהשגתם והתכללותם
בְּאוֹר ה'. - ואילו כאן
למטה בעולם הזה,
כשיהודי נתון כולו
באותיות התורה
והתפילה, אין הוא מרגיש
בתענוג הגדול שיש
לנשמה ב"גן עדן". ברם,
בעצם הענין שני הזמנים
שוים. וזהו **שְׁתַּקְנוּ** -
אנשי כנסת הגדולה, לומר
בְּתַחֲלַת בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַד
קִדְּם הַתַּפִּלָּה: "אֱלֹהֵי,
נִשְׁמָה וְכו' וְאַתָּה
נִפְתָּחָה כו' וְאַתָּה עֲתִיד
לִפְתָּח מַמְנֵי כו', כְּלוּמַר
- יהודי אומר: מֵאַחֵר
שְׁ"אַתָּה - הקב"ה נִפְתָּחָה
בִּי וְאַתָּה עֲתִיד לִפְתָּח
מַמְנֵי, לְכֵן מַעֲתָה אֲנִי
מוֹסְרָה וּמְחִיזָרָה לְךָ לִיְחִידָה בְּאַחֲדוּתָךְ, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב:
"אֵלֶיךָ, ה', נִפְשֵׁי אֲנָשִׁים", - שהנפש תתאחד עם הקב"ה; וְהִינוּ
עַל־יְדֵי הַתַּקְשָׁרוֹת מְחַשְׁבֵּתִי בְּמַחְשַׁבְתְּךָ - במחשבתו של
הקב"ה, וְדִבּוּרֵי בְּדִבּוּרָךְ, בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתַּפִּלָּה, -
שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים מחשבתו
ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, וּבְפֶרֶט בְּאִמְרָה
לֵה' לִנְכַח, כֵּמוֹ "כִּרְוַח אֶתָּה", וְכֵהָא גִּוְנָא. - וכדומה,
שפונים אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון
נוכח,

אֲבָל יְחִיד נִפְשׁוֹ וְהַתְּכַלְלוּתָהּ בְּאוֹר ה' - שהנפש שלו תהיה
מאוחדת וכולולה לגמרי באור ה', לְהִיּוֹת - הנפש ואור ה',
לְאַחֲדֵם, בְּזֶה חֶפֶץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּאִמְתָּ לְאִמְתּוֹ לְגַמְרֵי
כָּל לֵב וְכָל נֶפֶשׁ - ובא, מֵאַהֲבָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶּרֶת כָּלֵב
כָּל יִשְׂרָאֵל, לְדַבְּקָה בְּה',
וְלֹא לִפְרֵד וְלִהְיוֹת נִכְרָת
וְנִבְדָּל חֲסִידֵי שְׁלֹם
מִיְּהוּדֵי וְאַחֲדוּתוֹ וְיִתְבָּרֵךְ
בְּשֵׁם אֲפֹן, אֲפִלּוּ
בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁ. -
האהבה המסותרת שבלב
כל אחד מישראל
להקב"ה, מעוררת ויוצרת
את הרצון להתאחד עם
הקב"ה ושלא להיות בשום
אופן נפרד ונבדל מאחדות
ה', גם אם זה קשור
במסירת נפש ממש,
ולמשל: כשכופים עליו
לעבוד חלילה עבודה-
זרה, או אפילו רק
להשתחוות בצורה
חיצונית בלבד לעבודה-
זרה - ימסור את נפשו
שלא לעשות זאת, כדי
שלא להיות נכרת
מאחדות ה'. וְעַסְק
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְהַתַּפִּלָּה
הוא גִּם־כֵּן עֲנִין - של, מִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁ, כֵּמוֹ בְּצִאָתָהּ - של
הנשמה, מִן הַגּוֹף בְּמִלָּאת - לה, שְׂבָעִים שָׁנָה, שְׁאִינָה
מִתְרַחֶרֶת - או, בְּצִרְכֵי הַגּוֹף, אֲלֵא מְחַשְׁבֶּתָה מִיְּחִידָתָה
וּמִלִּבְשָׁתָה בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתַּפִּלָּה, שֶׁהֵן דְּבַר ה' וּמְחַשְׁבֶּתוֹ
וְיִתְבָּרֵךְ, וְהִיוּ - הנפש ואותיות התורה והתפילה, שֶׁהֵן דִּיבּוּרוֹ
ומחשבתו של הקב"ה, לְאַחֲדֵם מִמֶּשֶׁ, שֶׁזֶהוּ כָּל עַסְק הַנִּשְׁמוֹת
בְּגִוְנֵי־עֲדָן, כְּדִאִיתָא - כמו שכתוב, בְּגִמְרָא וּבְזוּהָר, - שכל
עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן" הוא באותיות התורה והתפילה
בלבד - כך הדבר גם כעת, בשעה שהוא לומד תורה ועוסק

יום שני כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל:

ליקוטי אמרים

1 וְהִנֵּה, בְּהִכְנָה זוֹ שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לָהּ, - שְׁהָיָה הָאֱלֻקִּית הַמְּחִיָּה אֶת
2 שְׁתוּרָתוֹ וְתַפִּילָתוֹ תַּהֲיִינָה בְּאֹפֶן שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַהֲקִבָּה, כְּמוֹ
3 בְּשֶׁעָה שִׁיְהוּדִי נִפְרָד מִגּוֹפּוֹ, יִתְחַלֵּל - לֹמֶר, בְּרִכּוֹת הַשָּׁחַר,
4 "בְּרוּךְ אַתָּה כו'". - בְּרִכּוֹת הַשָּׁחַר הֵן רֹאשִׁיתָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת
5 הַתְּפִלָּה, וְכֵן בְּהִכְנָה זוֹ
6 יִתְחַלֵּל לְלַמֵּד שְׁעוֹר
7 קְבוּעַ מִיד אַחֵר הַתְּפִלָּה.
8 - שֶׁכֵּן, הִרִי צִרִיךְ לַהֲיִיט
9 "מְבִית הַכִּנְסַת לְבִית
10 הַמִּדְרָשׁ", שְׁמִיד אַחֲרֵי
11 הַתְּפִלָּה, עֲלִיו לַלְמוּד
12 שִׁיעוֹר בְּתוֹרָה - יִתְחַלֵּל
13 לַלְמוּד גַּם שִׁיעוֹר זֶה מִתּוֹךְ
14 הַהִכְנָה וְהַכּוֹנֵנָה לַמְּסוֹר
15 אֶת נַפְשׁוֹ בִּכְךָ לַהֲקִבָּה,
16 וְכֵן בְּאִמְצָע הַיּוֹם, קִדְּם
17 שִׁתְּחַלֵּל לְלַמֵּד, צִרִיכָה
18 - נִדְרָשׁת, הִכְנָה זוֹ
19 לְפָחוֹת, בְּנוֹדָע שְׁעֵקֶר
20 הַהִכְנָה - וְהַכּוֹנֵנָה,
21 "לְשִׁמָּה" לְעֵבֶב - בְּאֹפֶן
22 הַכְּרֹחִי, וְאִי אִפְשָׁר בְּלַעֲדֵי
23 זֹאת, הוּא בְּתַחֲלָת
24 הַלְמוּד בְּכִינוּנִים, -
25 שְׁתַּחֲלִיל הַלְמוּד יִכּוֹן
26 שְׁלִימוֹדוֹ יִהְיֶה "לְשִׁמָּה",
27 וְכִמּוֹ בְּגִט וְסִפְרֵי-תוֹרָה,
28 שְׁצִרִיכִים - לְכַתּוּב אוֹתָם, "לְשִׁמָּה" - הִרִי זֶה, לְעֵבֶב, -
29 שְׁבֵאֵם לֹא נִכְתְּבוּ בְּכוֹנֵנָה "לְשִׁמָּה" - הֵם לֹא כְּשֵׁרִים, אֶךְ יִחַד
30 עִם זֶה - וְדִי שִׁיאֲמַר - הַכּוֹתֵב, בְּתַחֲלָת הַתְּכִיכָה "הִרִינִי
31 בּוֹתֵב לְשֵׁם קִרְשֵׁת סִפְרֵי-תוֹרָה", - בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת סִפְרֵי
32 תוֹרָה, אוֹ - לֹמֶר בְּתַחֲלִיל כְּתִיבַת גִּט, "לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִישׁ זֶה,
33 וְ"לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִשָּׁה זֶה כו'. - כִּךְ גַּם דִּי לְכִינוּנִי לְכוּן,
34 בְּתַחֲלִיל לִימוּדוֹ, שֶׁהַלְמוּד יִהְיֶה בְּמִסִּירָה וְנִתְיָנָה הָאֲמוּרוֹת
35 לְעִיל, וְכִשְׁלֹמֶד שְׁעוֹת הִרְבָּה רְצוּפוֹת - יֵשׁ לוֹ לְהַתְּכִיב
36 בְּהִכְנָה זוֹ הַנּוֹכְרֵת-לְעִיל בְּכָל שְׁעָה וְשְׁעָה עַל-כִּלְפֵּינִים, -
37 כְּלֹמֶר, מִדֵּי שְׁעָה עֲלִיו לְהַתְּכִיב שׁוֹב בְּאֲמוּרָה, כִּי בְּכָל שְׁעָה
38 וְשְׁעָה הִיא הַשְּׁכָחָה אַחֲרֵת מִעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְהַחֲיִית
39 הַתְּחַתְּיוֹנִים, וְהַמְּשַׁכָּת הַחַיּוֹת - שֶׁנִּמְשַׁכָּה מִהָעוֹלָמוֹת
40 הָעֲלִיוֹנִים, שֶׁבְּשְׁעָה שְׁלִפְנֵיהָ חוֹזֶרֶת לְמִקְוָה [בְּסוֹד "רְצוּא

וְשׁוֹב" שֶׁבְּסִפְרֵי יִצִּירָה], - שְׁהָיָה הָאֱלֻקִּית הַמְּחִיָּה אֶת
הָעוֹלָם, הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל "רְצוּא וְשׁוֹב", הִיא נִמְשַׁכָּת בְּעוֹלָם
וְחוֹזֶרֶת לְמִקְוָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְמִדֵּי שְׁעָה בְּשֶׁעָה שְׁבָה
לְמִקְוָה הַחַיּוֹת שֶׁל הַשְּׁעָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהִיא שְׁבָה, עִם כָּל
הַתְּוֹרָה וּמַעֲשִׂים מְטִיבִים
שֶׁל - הַנִּבְרָאִים
הַתְּחַתְּיוֹנִים, - שְׁלֵמוֹ
וְקִיּוּמוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה; כִּי
בְּכָל שְׁעָה שׁוֹלֵט צִרּוּף
אֶחָד מִ"ב צִרּוּפֵי שֵׁם
הַיּוֹנִי" בְּרוּךְ-הוּא בִּי"ב
שְׁעוֹת הַיּוֹם, וְצִרּוּפֵי שֵׁם
אֲדֻנִּי בְּכָל-הַיּוֹם, בְּנוֹדָע, -
שְׁבִשְׁעוֹת הַיּוֹם שׁוֹלֵטִים
בְּעוֹלָם צִרּוּפֵי שֵׁם הַיּוֹנִי,
וְכִלְיָה - צִרּוּפֵי שֵׁם
אֲדֻנִּי. וּמִכּוּוֹן שְׁבָכֵל
שְׁעָה מֵאִירָה חַיּוֹת אַחֲרֵת
- יֵשׁ גַּם לְחֹדֶשׁ בְּכָל שְׁעָה
לְפָחוֹת, אֶת הַהִכְנָה
וְהַכּוֹנֵנָה שֶׁל "לְשִׁמָּה".
לְהֵלֵךְ, מִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזִּקּוֹן,
שֶׁעַל אֶף שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה,
קִיּוּם הַמְּצוּוֹת וְעֲבוֹדַת
הַתְּפִלָּה נִעֲשִׂים אֲצִלוֹ
מִתּוֹךְ מְסִירַת נַפְשׁוֹ,
בְּהַשְׁתַּחֲרָו מִכָּל עֲנִינֵי
הַגּוֹף וְהַיּוֹתוֹ מְסוֹר וְנִתָּן כָּל כּוֹלֵו בְּעִבּוּדָה זוֹ - תַּהֲיִי כּוֹנֵנָה
בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ זֶה לְשֵׁם הַחֲזוֹרָה הַנֶּפֶשׁ לְמִקְוָה, (אֵלָּא) לְגִרָם
נִחַת רוּחַ לְהַקְבִּי. וְהִנֵּה, כָּל כּוֹנֵנָה בְּמִסִּירַת נַפְשׁוֹ לָהּ
עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, לְהַעֲלוֹת נִיצוּץ אֱלֹהוֹת שְׁתַּכּוּכָה
- שְׁתַּכּוּךְ הַנֶּפֶשׁ, לְמִקְוָה - תִּהְיֶה רַק כִּדִּי לְעֲשׂוֹת נִחַת רוּחַ
לְפָנֵינוּ יִתְקַבֵּל, - וְהַנִּחַת-רוּחַ הִיא: בְּמִשְׁלֵל שְׁמִתָּה הַמֶּלֶךְ בְּבוֹא
אֵלָיו בְּנוֹ יִחִידוֹ, בְּצִאֲתוֹ מִן הַשְּׁכִיחָה וּבִית הָאֲסוּרִים, בְּנוֹכַח
לְעִיל. - בְּפִרְק ל"א, שֶׁהַשְּׁכִיחָה הַנֶּפֶשׁ לְמִקְוָה, עַל יְדֵי לִימוּד
תּוֹרָה וְעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, הִיא כְּמִשְׁלֵל בֶּן מֶלֶךְ הַמִּשְׁתַּחֲרָר מִבֵּית
הַכֹּלָא וְשֶׁבֶל אֵל אֲבִיו הַמֶּלֶךְ - דְּבַר הַמִּבְיָא לְשִׁמְחָה גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר.
שֶׁכֵּן, מִבְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית, יְהוּדִי הוּא בֶּן מֶלֶךְ - "בְּנִים אֲתָם
לָהּ" אֱלֻקִּים - וּבְהִיּוֹתָהּ בְּנוֹף וּבְנֶפֶשׁ בְּהִמְיָת, שְׁבִיחָה הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֻקִּית בְּכָל-הַיּוֹם; וְכִשְׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית שְׁבָה לְמִקְוָה, לְהַקְבִּי, עַל

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ו באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לייב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הייב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' די"ב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א וי"ב צירופים אחרונים במל".

למקורה, היא אמתית באמת לאמתו לנפשי, ככל נפש
מישראל, ככל עת וככל שעה, - והיא באה מאהבה
הטבעית שהיא ירשה לנו מאבותינו. - שלא כמו שהדבר
הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי יחוד מקור כל
נפשות ישראל להקב"ה,
שרצון זה, כאמור, אינו
בכל ישראל, באמת
לאמתו, אלא ב"קצת"
אמת. ואילו הרצון לגרום
נחת רוח להקב"ה על ידי
השבת הנפש שלו

למקורה - הוא אכן באמת לאמתו. רק - אין להסתפק באהבה
הטבעית, אלא שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדלות ה',
להשיג דחילו ורחימו שכלים, - יראה ואהבה שכליות
בגדלות ה'. וכלי האי ואולי וכו', - ועל ידי כל זאת אולי יגיע
גם ליראה ואהבה שכליות, כנזכר לעיל: - שלמרות ששוררת
בקרב אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת
התפילה באופן של מסירות נפש - בכל זאת, עליו להשתדל
להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.

ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו - לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון
אמיתי להביא נחת רוח
להקב"ה בלבד - כמו
לרצות את היחוד של
קודשא־בריך־הוא
ושכינתיה - על האדם
להיות במדריגה גבוהה
מאד של אהבת ה',

מדריגה שרק צדיקים עומדים בה, ואם־כן כיצד שיך דבר זה
לכל אחד מישראל, גם כשאנו בדרגה של צדיקים? - מסביר
רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו
למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לאחד את
המקור של נפשות כל ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה
גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל
כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה,
כִּנְיָהּ זו - לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי השבת הנפש שלו

יום שלישי כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

היא וכו'. - הן - לגבי משה (רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן.
משמעות הדברים בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני
ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי משה - יראה היא דבר קטן.
דלכאורה אינו מובן התירוץ, - של הגמרא, שלגבי משה
מהווה יראה דבר קטן,
דהא "שאל מעמך"
בתיב. - שהרי כתוב
"שואל מעמך" - מכל
אחד מישראל, ולגבי בני
ישראל בכלל, אין
ה"יראה" דבר קטן וקל
כזה. במה, איפוא, מתרצת
הגמרא את השאלה

בקבעה שלגבי משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן
להלן, שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה
בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד
מישראל - מה שמשה רבנו נותן כוח ודעת לכל אחד מישראל,
שיוכל לקשר את דעתו באלקות - ולגבי בחינת "משה" זו,
שבכל אחד מישראל, יראה היא אכן דבר קטן; שכן, כשיהודי
משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא
מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן,
ועל־ידיהו קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי
משה", למרות שהפסוק אומר "שואל מעמך" - ממך, כי כאן
מדובר אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל.

פרק מב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות ה'עשה'
ומצוות הלא־תעשה, זאת, על ידי התבוננתו שהקב"ה "עומד"
עליו ובוחן כליות ולב, אם
עובדו כראוי. על ידי
התבוננות זו, ימשיך, את
ענין היראה, לכל־הפחות
במחשבתו, ובמחשבתו
וביראה זו יתאפשר לו
ללמוד תורה ולקיים
מצוות; יראה זו - אומר
רבנו הזקן - נקראת בכלל

"יראה תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי
ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" - נחוצה
יראה זו. והנה, במה שנתבאר לעיל בענין יראה תתאה, -
שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי
יכול להגיע אליה, על ידי התבוננתו איך הקב"ה "עומד" עליו
וכו' - יובן היטב מה שכתוב בגמרא: על פסוק: "וְעֵתָהּ
יִשְׂרָאֵל מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם יִירָאָה אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ" - שואלת הגמרא: "אִפּוּ יִירָאָה מִלְתָּא זוּמְרָתִי
היא? - וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת
בלבד ("כי אם") דורש הקב"ה מכל אחד מישראל, כאילו הוא
דבר קטן וקל. והגמרא עונה: אין, לגבי משה מלְתָא זוּמְרָתִי

46 הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" 47
בבן אדם, הם שלשה דברים נפרדים - "מדע" - כוח ההבנה 48
המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" - נפש האדם המבין ויודע 49
על ידי כוח ההבנה; "ידוע" - הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, 50
הקב"ה "הוא המדע, הוא 51
היודע והוא הידוע" הוא 52
עצמו, הוא החכמה או 53
הדעת. הוא עצמו, הוא מי 54
שיודע. והוא עצמו, הוא 55
מה שהוא יודע. כך - 56
ה"דעת" שלמעלה, היא 57
דבר אחד עם הקב"ה. 58
ובבחינת דעת זו, מושרשת 59
נשמתו של משה רבנו. 60
ועל ידי שיהודי מקבל את 61
ענין הדעת מנשמת משה 62
רבנו - "מונח" אצלו 63
אלקות, 64
באפשרותו לדעת 65
ולהרגיש אלקות.

ובשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות - איך 66
הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' - קל לו לעורר בקרבו 67
יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל 68
מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני 69
ישראל. להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה 70
שמקבלים ממשה רבנו, והוא - בחכמים ובמנהיגים שכל דור, 71
ישנם "ניצוצין" - ניצוצות - מנשמת משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי 72
חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך - 73
שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור 74
- הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם 75
"דעת", שידעו גדולת ה', ושדיעה זו תביא אותם לעבוד את 76
הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": **וְעוֹד זֹאת יֵתֵר עַל כֵּן**, - 77
יותר מאשר למדנו - ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו: 78
כָּל דּוֹר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוֹצֵי מְנַשְׁמַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵיו 79
הַשְּׁלוֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר עֵינֵי 80
הָעֶדָה, - מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה: 81
"משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכב 82
ניצוץ מנשמתו של משה רבנו - ולא רק בנפש החכמים 83
מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, אלא גם בגופם⁵. ולכן אומרים 84
חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על 85
רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכב ניצוץ ממשה רבנו. התלבשות 86
זו של הניצוצות - מביאה את "חכמי הדור" ו"עיני העדה": 87
לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְלִידַע גְּדוּלַת ה', וְלַעֲבֹד בְּלֵב וְנֶפֶשׁ, 88
- "דעת" זו וידיעת גדולת ה', מביאים את האדם, לעבוד את 89
הקב"ה במלוא הלב והנשמה - **כִּי הָעֶבְדָּה שְׂפֵלֶב** - אהבת 90

1 ובלשון התניא: **אֵלָּא הָעֵנִין הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית**
2 **יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵיוֹ הַשְּׁלוֹם**, כִּי הוּא
3 - משה רבנו, **מִשְׁבַּע רוּעִים**³ - שכל אחד מהם מפרנס את
4 בני ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם - מבחינת
5 חסד ואהבה שלו, וכן
6 הלאה, **הַמְּשִׁיכִים חַיִּים**
7 **וְאַלְהוּת** **לְכָלִּיּוֹת** **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵכֵן** - 8
9 **הֵם, נִקְרָאִים בְּשֵׁם** **רוּעִים**, - כמו רועה 10
11 המפרנס את צאנו ובכך 12
13 מנכיס בהם חיות, כך 14
15 מפרנסים שבעת הרועים 16
17 את נשמות ישראל בחיות 18
19 ואלקות. חסידים מספרים, 20
21 שרבנו הזקן התעכב כאן 22
23 שבועות רבים וחשב אם 24
25 לכתוב "חיות ואלקות" 26
27 (בלי ו') (החיבור) - 28
29 של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור). שהרועים 30
31 ממשכיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" 32
33 - היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה 34
35 והמצוות, ו"אלקות" - ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. 36
37 ו"שבעת הרועים" הם הם שממשכיכים "חיות ואלקות" לנשמות 38
39 ישראל. **וּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵיוֹ הַשְּׁלוֹם הוּא כָּלִיּוֹת כָּלָם**, - משה 40
41 רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא דְרֵעָא מְהִימָנָא**, הרועה 42
43 הנאמן, **דְּהֵינּוּ שְׂמִימָשִׁין בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלִּיּוֹת יִשְׂרָאֵל לִידַע** 44
45 - שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֵת ה'**, - כלומר שהאלקות 46
47 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כָּל אֶחָד בְּפִי הַשְּׁנֵת** 48
49 **נִשְׁמָתוֹ**, - עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות - "ייקבעו" 50
51 הדברים בקרבו וירגיש אותם, **וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה**, - ולפי רום 52
53 שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משרש עליון יותר - 54
55 "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו 56
57 באה משרש נמוך יותר - ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, ויניקתה 58
59 - ולפי ניקת נשמתו, **מִשְׁרֵשׁ נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ עָלֵיוֹ הַשְּׁלוֹם**, 60
61 - אם ניקתו משרש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר, 62
63 **הַמְּשִׁרְשֵׁת** - נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת הָעָלִיּוֹן שֶׁבְּעֶשֶׂר** 64
65 **סְפִירוֹת דְּאִצְלִיּוֹת, הַמִּיחֲדוֹת בְּמַאצִּילֵן בְּרוּךְ־הוּא**, - כמו 66
67 שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את 68
69 ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם 70
71 האצילות) שהקב"ה האציל אותו, כלומר, גילה והפריש אותו. 72
73 שכן, "אצילות" פירושה: האצלה והפרשה מאור אין־סוף ברוך־ 74
75 הוא, **שְׁהוּא** - הקב"ה המאציל, **וְדַעַתוֹ אֶחָד, וְהוּא** - הקב"ה, 76
77 **הַמְּדַע כּו'.** - היודע והידוע - כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה 78

3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד. 4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכב ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל' משה - גם מצד הגוף]."

25 שלומדים בספרים, אלא העקר הוא להעמיק דעתו - את
26 ה"דעת" העצמית שלו, בענינים של גדלות ה', ולתקן
27 מחשבתו בענינים של גדלות ה' בחזק ואמין הלב והמה,
28 עד שתהא מחשבתו מקשרת בה' בקשר אמין וחזק, כמו
29 שהיא - המחשבה,
30 מקשרת בדבר גשמי

31 שרואה בעיני בשר
32 ומעמיק בו מחשבתו, -
33 כלומר מחשבתו תהיה
34 קשורה בה' באותה מדה
35 שהיא קשורה בחפץ גשמי
36 אותו הוא רואה בעיניו,
37 שאז הוא קשור חזק
38 באותו דבר ואינו יכול
39 להינתק ממנו - כך צריכה
40 מחשבתו להיות קשורה

41 באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדלות ה'. בנוגע
42 ש"דעת" הוא לשון "התקשרות", כמו - שכתוב: "והאדם
43 ידע וגו'". - "ידע" (דעת), במובן של "התקשרות", כלומר:
44 "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין
45 ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך
46 יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא - אלא נדרשת
47 ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות
48 ה'.

1 ה' ויראת ה' שביהודי, היא לפי הדעת, - בהתאם למדת
2 הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב: "דע את אלהי
3 אביך - ועלידייזה, ועבדהו בלב שלם ונפש חפצה", -
4 כלומר: ה"עבדהו בלב שלם ונפש חפצה" תלוי ב"דע את אלקי

5 אביך", בידיעת והבנת
6 גדלות ה', דבר זה לומדים

7 בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממש
8 רבנו. ולעיתים - ורק
9 לעתיד לבוא, הוא
10 אומר: "ולא ילמדו
11 איש את רעהו לאמר
12 דעו את ה' כי כולם
13 ידעו אותי וגו'". - אומר
14 הקב"ה, כל זה יהיה רק
15 לעתיד לבוא, ואילו כיום

17 וזקנים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
18 על-ידייזה לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
19 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי חכמי הדור
20 (הניצוצות ממש רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית
21 בעבודת ה'. אך עקר הדעת - המביאה לעבוד את ה' "בלב
22 שלם ונפש חפצה", אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלות ה'
23 מפי סופרים ומפי ספרים, - ממה שלומדים את עניני גדלות
24 ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממה

יום רביעי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

67 יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא להבין
68 ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש
69 אלקות ולהיות קשורה באלקות? אף, גם כשישנם כוח זה ומדה
70 זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: האחת - היא
71 יגיעת בשר, - יגיעה
72 המסירה את ההפרעות

73 שמצד הגוף, לבטש את
74 - לשבור את גסות
75 וחומריות הגוף ולהכניעו
76 שלא יחשיך על אור
77 הנפש, - שאור הנפש,
78 שהוא יכולת הנפש להבין
79 ולהרגיש אלקות, יוכל
80 להאיר, כמו שנתבאר
81 לעיל בשם הוזהר

82 ד"גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", -
83 גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, וחינו על-ידי
84 הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל

49 וכן זה ומדה זו לקשר דעתו בה' - שיהיה באפשרותו של
50 יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין
51 אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי
52 כוח זה ומדריגה זו, יש בכל נפש מבית ישראל, ביניקתה
53 - על ידי שהיא מקבלת

54 באופן של יניקה,
55 מנשמת משה רבנו
56 עליוהשלוש. - שעל-
57 ידייזה מקבלת הנפש כוח
58 זה ומדה זו, שתוכל
59 להרגיש אלקות ולהיות
60 קשורה באלקות, רק
61 מאחר שנתלבשה הנפש
62 בגוף, צריכה ליגיעה
63 רבה ועצומה כפולה

64 ומקבלת. - כדי ש"יונה" אלקות בנפש, ותהיה קשורה
65 באלקות, ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה
66 מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום

לנחיתותה של נפש זו בטבעה, **הַטְמָאָה בְּחַטָּאת נְעוּרִים**, - 45
 שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני 46
שְׁהִיעוּנוֹת מְבַדִּילִים בּו' [כמו שכתוב ב'ספר חסידים' סימן 47
 לה]. - שהעוונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו 48
 להגיע בקלות ליראת ה'. 49
ומכל-מקום, בקושי 50
ובחזקה, שיתחזק מאד 51
מחשבתו באמין ויגיעה 52
רבה ועמק גדול, 53
להעמיק בגדלת ה' שעה 54
גדולה - שעה ארוכה, - 55
 כפי שאמר הרבי מוהרי"צ 56
 נ"ע באחת משיחותיו, 57
 ש"שעה גדולה" משמעה 58
 גם: שעה היום ושעה מחר 59
 וכך הלאה, שעל ידי 60
 שהוא חוזר ומתעמק 61
 באותו ענין יום יום, הרי אז 62
 - **בִּדְאִי תִּגְעַל אֵלָיו עַל־** 63
כָּל־פְּנִים הִירָאָה תִּתָּאָה 64
הַנּוֹכְרִת לְעִיל, - מורא 65
 מהקב"ה, שימנע אותו 66
 מלעשות דבר נגד רצונו 67
 של הקב"ה. ועל דבריו 68
 אלה של רבנו הזקן, שגם 69
 נפש שפלה כזו, וגם אם 70

בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה - בכל זאת, 71
 בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' - תגיע בודאי 72
 גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על-כל-פנים - מעיר כ"ק 73
 אדמו"ר שליט"א: "שמכך גם מובן, שבודאי תגיע גם - ועוד 74
 לפני זה - להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים - כלומר: 75
 לחזור בתשובה עליהם"¹¹. **וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל¹²:** "יִגְעַתִּי 76
וּמִצָּאתִי - תִּתְאֲמִין". - יגיעה - עזרת. וכחסברת הרבי 77
 שליט"א, שיגיעה עזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה 78
 - כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה - אלא 79
 יגיעה עזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי 80
 ערך היגיעה שיגע בכך. **וּכְדִבְרֵיכֶם¹³:** - וכמו שכתוב לגבי 81
 "יראה", שהביקוש והיגיעה ביהס ליראה - מן ההכרח שיעורו: 82
"אִם תִּבְקֶשְׁנָה - אֶת הִירָאָה, כִּכְסֶּף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה 83
- אֲזִי תִּבִּין יִרְאָתִי ה'", פירוש: בדרך שמחפש אדם מטמון 84
ואוצר הטמון בתחתיות הארץ, שחופר אחריו ביגיעה 85
עצומה - בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום - לא 86
 יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, **כִּךְ צָרִיךְ לְחַפֵּר** 87
ביגיעה עצומה, לגלות אוצר של יראת שמים, הצפון 88

1 ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות
 2 הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. והו
 3 סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת
 4 הפרעות שמצד הגוף. **וְהַשְׁנִית - הִיא יִגְעַת הַנֶּפֶשׁ,** - כדי
 5 לגלות כוחות הנפש,
 6 **שְׁלֹא תִכְבֵּד עָלֶיהָ**

7 **הַעֲבֹדָה** 1 **לִיגַע**
 8 **מִחֲשַׁבְתָּהּ, לְהַעֲמִיק** 2
 9 **וּלְהַתְבַּנֵּן בְּגִדְלָת ה'** 3
 10 **שָׁעָה גְדוֹלָה רְצוּפָה.** - 4
 11 שבררך כלל קשה מאוד 5
 12 להתעמק שעה ארוכה 6
 13 בענין של אלקות; כי 7
 14 **שְׁעוֹר שָׁעָה זֶה -** 8
 15 הנדרשת להתעמק בענין 9
 16 אלקי, כדי לעורר על-ידי 10
 17 זה בקרבו אהבת ה' או 11
 18 יראת ה', **אֵינוֹ שׁוֹה כָּל־** 12
 19 **נֶפֶשׁ,** - ישנם כאלה 13
 20 שנדרש מהם זמן רב יותר, 14
 21 וישנם כאלה שנדרש מהם 15
 22 זמן פחות יותר; **יֵשׁ נֶפֶשׁ** 16
 23 **זָכָה בְּמַבְעָה, שְׁמִיד** 17
 24 **שְׁמִתְבֹּנְנֶת בְּגִדְלָת ה' -** 18
 25 **יִגְעַל אֵלָיו - מִיד, הִירָאָה** 19
 26 **וּפְחַד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

27 **ב'שְׁלַח עֲרוֹךְ אֶרְחֵיחַיִּים סִימָן א':** "בְּשִׁיתְבֹּנֵן הָאָדָם
 28 שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 29 אֲשֶׁר "מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו
 30 - מִיָּד יִגְעַל אֵלָיו הִירָאָה כו'". - וכפי שמסיים שם,
 31 שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור
 32 להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד יגיע
 33 אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד יתעורר בו רגש
 34 היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן
 35 להתבוננות; **וְיֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁפֵלָה בְּמַבְעָה וְתוֹלְדָתָהּ, מִמְּקוֹר**
 36 **חֲצָבָה מְמַדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּעָשָׂר סְפִירוֹת דְּעִשְׂיָה,** - שהוא
 37 העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו,
 38 מהמדריגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן
 39 נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה,
 40 **וְלֹא תוֹכֵל לְמַצֵּא בְּמִחֲשַׁבְתָּהּ - אֶת הָאֱלֹהוֹת, בִּירָאָם**
 41 **בְּקוֹשִׁי וּבְחִזְקָה¹⁰,** - לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק
 42 במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות
 43 של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש
 44 בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. **וּכְפֶרְטָא אִם -** בנוסף

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע
 שלו מדה"ת - שבה הענינים מבוארים - גם בגילוי - בפרטיות ובכפ"י יותר - מוסיף על הכתוב בש"ע (הג"ל בתניא, והועתק במהד"ק
 דשו"ע אדה"ת): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י, ב.
 13. משלי ב, דיה.

האמורה, ליד מעשה בבחינת יראת חטא, - שירא לעשות
 חטא, להיות "סור מרע" במעשה דבור ומחשבה - שלא
 יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, צריך לגלותה את
 היראה, ממציפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן, להביאה
 לבחינת מחשבה ממש
 שפמח, להעמיק בה
 מחשבתו משה זמן מה
 ממש, עד שתצא
 פעולתה מהבה אל
 הפעל ממש, - שכוח
 הפועל שבאותה יראה,
 שהיתה מקודם רק
 "בכוח", מוסתרת בנפש -
 תבוא עתה לידי ביטוי
 ול"פועל", ולפעול בנפשו
 ובגופו של האדם; דהינו
 להיות "סור מרע ועשה
 טוב" במחשבה דבור
 ומעשה, מפני ה' הצופה
 ומביט ומאזין ומקשיב
 ומבין אל כל מעשהו, ובוחר בליותיו ולבו,
 רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך, ימנע את עצמו מלעשות עבירה
 איזו שהיא וישתדל בעשיית טוב. וכמאמר ר' אלעזר:
 "הסתכל
 - בעיני השכל, בשלשה דברים בו" - ואין אתה בא ליד
 עבירה: עין - של הקב"ה בביכול, רואה ואזן שומעת בו".
 - ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו - תימנע
 אותו מלעבור עבירה;

ומסתתר בבית הלב של כל אדם מישראל, - ומכיוון
 שהאוצר של יראת שמים, נמצא בוודאי בתעלומות הלב
 היהודי, ב"בית הלב" - אין לו לאדם מישראל, לחדול
 ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של
 יראת שמים, שהיא -
 "בית הלב" של אדם
 מישראל, בבחינת
 ומדרגה שלמעלה
 מהזמן, - הרי שלא שייך
 כלל לומר שבשעה
 מסוימת אין באפשרותו
 להגיע אליה, שבשעה
 מסוימת האוצר לא נמצא
 - שכן, היא הרי בבחינת
 ומדרגה שלמעלה מן
 הזמן, והיא היראה
 הטבעית המסתתרת
 הנזכרת לעיל. אלא, אם
 היראה היא טבעית
 ונמצאת תמיד בקרבו של
 כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות
 שונות של התעמקות ה"דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"?
 - אומר על כך רבנו חזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת
 בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל,
 שימנע מעשיית עבירה - לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות,
 כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים
 למעשה. ובלשון ה"תניא": רק שפרי שתבא - היראה

יום חמישי כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה - לא קיימים כלל כל אותם
 חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות - למעלה קיימת
 רק המעלה והשלימות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של
 "שלימות" שישנו בנברא - ישנו בוודאי בבורא, רק הוא, -
 ה"ראיה" וה"שמיעה"
 למעלה, ומה שהכל גלוי
 וידוע למעלה, הוא על-
 דרך-משל, כמו אדם
 הידוע ומרגיש בעצמו
 כל מה ששעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח
 אבריו, כמו קר או חם,
 - כהשפעתם של קור
 וחום על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש
 בהם, ואפילו הם שבצפוני רגליו, על-דרך-משל, אם
 נכה באור, - כשארם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
 וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
 וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם
 וגם כי אין לו דמות הגוף הרי
 אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביותר שאת לאין קץ
 מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו
 אדם הידוע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל
 באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום
 שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם

ליקוטי אמרים

האלקית שבנבראים - יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל
דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם - אינה
מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום
שינוי. ובלשון ה"תניא": רק שמשל זה - של הנפש והגוף,
אינו אלא לשכך את

האון, - להקל על האון
ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר
לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים,
אבל באמת אין המשל - של הנפש והגוף,
דומה לנמשל - של אלקות ועולם, כלל, כי
נפש האדם, אפילו השכלית והאלהית,
היא מתפעלת ממאורעי הגוף ויצערו,
מחמת התלבשותה של הנפש השכלית
והאלקית, ממש בנפש החיונית המלכשת בגוף
ממש, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף,
מלוכשת ממש ומאוחדת עם הגוף, ובה מלוכשת הנפש השכלית והאלקית. אבל
הקדוש-ברוך-הוא - כביכול, אינו מתפעל חס-ושלום
ממאורעי העולם ושנויו, ולא מהעולם עצמו, - הקב"ה
אינו מתפעל ממציאות (מהות ועצמות)¹⁵ העולם, ואין מציאות
זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, שכלם - כל העולמות
והאירועים שבהם, אינן פועלים בו - בהקב"ה, שום שנוי
חס-ושלום. - לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה
יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד
גם אחרי שבראם. והנה, כדי להשכיל זה היטב בשכלנו,
- כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, כך האריכו חכמי
האמת - בעלי תורת הקבלה, בספריהם, אך כל ישראל
מאמינים בני מאמינים - הם מאמינים בהיותם בנים לאבות
שהאינו בקב"ה, בלי שום חקירת שכל אנושי,
ואמרים¹⁶: "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'", -
"ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר,
יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום
שינוי בבורא, כנזכר לעיל פרק כ:

כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש - מרגיש האדם בכאב;
וכן מהותם ויצמותם - של האברים עצמם - חש האדם
בהם. לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש
באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם,
וכל מה שמתפעל - ומשתנה, בהם¹⁵ יודע -

האדם, ומרגיש במחו, -
הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו,
אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו.
וכעין ידיעה זו, על דרך-משל, - בדומה
לידיעה זו למשל, יודע -
הקדוש-ברוך-הוא - את כל הנפעל בכל
הנבראים, - שבעולמות, עליונים ותחתונים,
להיות - מפני שהם כלם משפיעים -
מקבלים השפעתם וחיותם, ממנו יתברך,
במו שכתוב¹⁶: "כי ממש - מהקב"ה, הכל",
- הרי, כשם שהמוח - המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים - יודע ומרגיש בכל
המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה - בהיותו מקור
חיותם וקיומם של כל הנבראים - בכל המתרחש בכל
הנבראים; והו' שכתוב¹⁷: "והוא יודע לא נכחד ממש",
- מפני שכל היצור הרי נוצר ממך, וכמו שכתב הרמב"ם
- על פי חקירה, [והסכימו לזה חכמי הקבלה, כמו
שכתב הרמ"ק - רבי משה קורדובירו, בפרד"ם] שבידיעת
עצמו כביכול - יודע - הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים
מאמתת המצאו וכו'. - מכיוון שהימצאותם של כל
הנבראים באה מאמתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה,
כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך,
כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה,
באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים
המקבלים חיותם ממנה - יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב
שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי
הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכש מתפעל ממי
שהוא מלוכש בו), - אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות

ליקוטי אמרים

ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו
וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל
הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי ממנו
ית' כמ"ש כי ממך הכל זו"ש וגם כל היצור לא נכחד
ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה
כמ"ש הרמ"ק בפרד"ם] שבידיעת עצמו כביכול יודע
כל הנבראים הנמצאים מאמתת המצאו וכו' רק
שמשל זה אינו אלא לשכך את האון אבל באמת אין
המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית
והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצעריו מחמת
התלבשותה ממש בנפש החיונית המלוכשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושנויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה' נפעל. פי' מתפעל - ראה ע"כ כמה פעמים. לולא
דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל". 16. דברי
הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל
כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן". 19. בתפילת שחרית.

יום שישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

ליקוטי אמרים

אלקין שואל מעמך - כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת
בכל דרכיו, - שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר
קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה
אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה - זה דבר קטן וקל. וכזכור
נשאלת בתחילת פרק זה
השאלה: הרי נאמר
בפסוק "שואל מעמך"
מכל אחד מישראל, ולא
רק ממשה רבנו. ולגבי כל
אחד מישראל, האם
"יראה" היא אכן דבר קטן
וקל? אלא, היראה
המזכרת בפסוק זה, אליה
קל לכל יהודי להגיע, היא
היראה המביאה (בסיומו
של הפסוק) ל"לכת בכל
דרכיו", שהיא יראה
המביאה לקיום מצותיו
והפירוש ב"סור מרע
ועשה טוב", והיא יראה
המביאה - יראה תחתונה,
הנוכרת לעיל, - ובכך
מובן התיורץ בגמרא:
"לגבי משה מילתא
זוטרתי היא" - לגבי משה זה דבר קטן -, כלומר: ולגבי משה,
דהיינו לגבי בחינת הדעת שבכל נפש מישראל האלהית,
- שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל,
מלתא זוטרתי היא, - מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, בנוסף
לעיל - שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה
- יגיע בודאי ליראה זו - [שהדעת היא המקשר מצפוני
בינת הלב אל בחינת גלוי במחשבה ממש, - שיראת ה'
שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל - כפי שלמדנו, שבכל
אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' - תתגלה
במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא
פועלת בדיבור ובמעשה, בידוע ליוצריהן] - חכמה נסתרה,
תורת הקבלה.

1 והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב
2 ומדרגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך
3 שהקדוש ברוך הוא מלא ממש את - העולמות העליונים
4 ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש,
5 - לא רק את השמים
6 והארץ הרוחניים, שהם
7 הספירות שלמעלה, אלא
8 שמים וארץ גשמיים,
9 "מלא כל הארץ כבודו"
10 ממש, וצופה ומביט
11 ובוחר בליותיו ולבו -
12 רעיונותיו ורגשותיו
13 הפנימיים, וכל מעשיו
14 ודבוריו, וכל צעדיו
15 וקפדו - הקב"ה משגיח
16 בפרטיות על כל אחד
17 ממעשיו ודיבוריו של
18 האדם, וסופר ומונה את
19 צעדיו - הרי כשיתעמק
20 האדם בכל האמור - אז
21 תקבע בלבו היראה
22 לכל היום בל, - גם
23 בשעות שהוא עסוק בדן
24 בענינים אחרים ואין אז
25 באפשרותו להתעמק בהאמור - כשיחזור - מאוחר יותר
26 במשך היום, ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, - ולא
27 בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, בכל
28 עת²⁰ ובכל שעה, יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה
29 דיבור ומעשה, - הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל
30 מצות-עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, שלא למרות חס'
31 ושלום עיני כבודו - של הקב"ה, אשר "מלא כל הארץ",
32 - הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור
33 מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. ובמאמר²¹ רבן
34 יוחנן בן זכאי לתלמידיו, בנוסף לעיל. - בפרק מא; ידי
35 רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר-ודם - להימנע
36 מעשיית רע. וזהו שאמר הפתוב²²: - "ועתה ישראל מה ה'

יום שבת קודש כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א:

אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו
בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את
המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו

73 בדברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו
74 הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה
75 הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'.

20. לכאן אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק
י"ד מזכיר זה בנוגע להיות ביוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאן מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב.
22. דברים י, יב.

ליקוטי אמרים

בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו, אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה! — יוסברו הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך בכיכול, והוא: ראיית השמים
והארץ וכל הברואים
שהקב"ה מחיה אותם —
יש בה משום ראיית
החיות האלקית המחיה
אותם, ובלשון ה"תניא":
ועוד זאת — דבר נוסף,
יזכר, כי כמו שפסקנו
בשיעורים עקר היראה —
מפני המלך, היא — באה
מפנימיותו וחיותו — של
המלך, ולא מגופו, שהרי
בשישן — המלך, אין
שום יראה מפניו, —
למרות שגופו הוא אותו
גוף שיש למלך בשעה
שהוא ער, אלא, מפני
שהיראה היא מפנימיותו
וחיותו של המלך, ובשעה
שהוא ישן, פנימיותו
וחיותו הן בהעלם — לכן,
לא קיימת אז היראה
מפניו. מכך מובן — שעיני היראה מהמלך — כשהוא ער — באה
מפנימיותו וחיותו. והנה פנימיותו וחיותו — של המלך, אין
נראה לעיני בשר, רק בעיני השכל — השכל יודע ומבין שבגוף
זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, על ידי ראיית עיני בשר
בגופו ולבושיו, — של המלך, שיועד שחיותו מלבש בתוכם,
— בראותו בעיני הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, ראות
עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך — וזה מעורר את
היראה מראית המלך. ואם כן — הרי שגם בנמשל, לא רק
שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה,
אלא גם, ככה ממש יש לו ליראה את ה', על ידי ראיית עיני
בשר בשמים וארץ וכל צבאם, אשר אור אין סוף ברוך
הוא מלבש בהם להחיותם. — ועל ידי ראיית העולם וברואיו
בעינים גשמיות, יש בידי עיני השכל של יהודי לראות את החיות
האלקית המחיה אותם — ודבר זה יעורר בו את רגש היראה,
באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה: בהגהה הבאה,
מסביר רבנו הזקן, שעל ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא
רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם
לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך
צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחואתם וביטולם
להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (וגם נראה בראית העין,
שהם בטלים לאורו יתברך — כיצד ובמה זה נראה?

ועוד זאת יזכור כי כמו
שבמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו
ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו. והנה
פנימיותו וחיותו אין נראה לעיני בשר רק בעיני
השכל על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיועד
שחיותו מלוכש בתוכם וא"כ ככה ממש יש לו ליראה
את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל
צבאם אשר אור א"ס ב"ה
מלוכש בהם להחיותם*
ואף שהוא ע"י התלבשות
בלבושים רבים הרי אין
הבדל והפרש כלל ביראת
מלך בשר ודם בין שהוא
ערום ובין שהוא לבוש
לבוש אחד ובין שהוא
לבוש בלבושים רבים אלא
העיקר הוא ההרגל להרגל
דעתו ומחשבתו תמיד
(וגם נראה בראית העין שהם
בטלים לאורו ית' בהשתחואתם כל
יום כלפי מערב ששקיעתם כמאור"ל
ע"פ צבא השמים לך משתחיים
שהשכינה במערב ונמצא הילוכם
כל היום כלפי מערב הוא דרך
השתחואה וביטול והנה גם מי
שלא ראה את המלך מעולם ואינו
מכיר כלל אעפ"כ כשנכנס לחצר
המלך ורואה שרים רבים ונכבדים
משתחיים לאיש א' תפול עליו
אימה ופחד):
— הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה.
הרי, שגם ראייתו של העין האנושית, רואה את ביטולם של
הנבראים לחיות האלקית. והנה, גם מי שלא ראה את המלך
מעולם, ואינו מכיר כלל, אף על פי כן כשנכנס לחצר
המלך — [ששם אינו המקום בו עומד המלך בגלוי לגמרי, שם
לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל — עולם הזה שצ"ל ראיות
שיכריחו השתחואה וביטול למלך) — הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א], ורואה שרים רבים ונכבדים משתחיים לאיש אחד
— בחיצוניותו — הנכנס אין רואה חילוק — הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א, תפל עליו אימה ופחד) —: כך גם ראיית הנבראים
הגדולים — צבא השמים — בעמדם בביטול לפני הקב"ה — יש בכוח
ראיה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם
שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל ידי
הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות
האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם,
לכאורה אפשר לשאול: כשמתבטלים על גופו של מלך בשר —
ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל ידי זה רואה עין
השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה
החיות האלקית בכל כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר
שמתבטלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם
הלבושים לחיות האלקית המלוכשת בהם? ממשיך רבנו הזקן

1 להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על
2 הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים חיצוניים
3 בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל-ידי-זה – לראות את
4 החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": **וְאֵף שֶׁהוּא עַל-יְדֵי**
5 **הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלָבוּשִׁים**
6 **רְבִים** – החיות האלקית
7 המחיה את הנבראים,
8 מלובשת בלבושים רבים
9 המכסים עליה,
10 וכשמסתכלים על
11 הנבראים, לא רואים
12 שאלה הם לבושים של
13 החיות האלקית – **הָרִי אֵין**
14 **הַבֶּדֶל וְהַפְּרָשׁ בָּלָל**
15 **בִּירֵאת מֶלֶךְ בְּשִׁרְיָתָם,**
16 **בֵּין שֶׁהוּא עֶרֶם²⁴, וּבֵין**
17 **שֶׁהוּא לְבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד,**
18 **וּבֵין שֶׁהוּא לְבוּשׁ**
19 **בְּלָבוּשִׁים רְבִים.** אין זה
20 משנה במדת היראה

21 שמפניו, כי העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו
22 מעוררת את היראה. כך גם בענינו, כשיתרגל האדם בכך,
23 שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים לבושים
24 לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. **אֵלָּא הָעֵקֶר הוּא**
25 **הַתְּרַגֵּל, לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ תָּמִיד, לְהִיּוֹת קָבוֹעַ בְּלָבוֹ**
26 **וּמַחוֹ תָּמִיד, אֲשֶׁר בָּל מַה שְּׂרֹאָה בְּעֵינָיו, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ**
27 **וּמִלֵּאָה, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים חִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ**
28 **בְּרוּךְ-הוּא, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֹּר תָּמִיד עַל פְּנִימִיּוֹתָם וְחַיּוּתָם.** –
29 של נבראים אלה, שהן אלקות – זה יעורר בו יראה מהקב"ה.
30 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולבאורה קשה שבפרק ל"ג
31 נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה וכן בפרק זה עצמו (ס,
32 ב.). ישראל מאמינים בו – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וד"ה
33 אדרבה שוללים זה את זה (כשמבין אין צורך באמונה בו) –
34 ומתרגין: "זוה נכלל..." **וְזֶה נִכְלָל גַּם-בֶּן בְּלִשׁוֹן "אֱמוּנָה", שֶׁהוּא**
35 **– המלה אמונה, לִשׁוֹן "רְגִילוֹת", שְׂמֵרָגִיל הָאָדָם אֵת עֲצָמוֹ,**
36 **כְּמוֹ אוֹמֵן הַמֵּאֲמֵן יָדָיו וְכו'.** – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
37 "שיודע אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו,
38 שיבוא בפועל במעשה (בציור, עשיית כלים וכו').", הרי, שגם
39 בנמשל ישנם שני העניינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא

ליקוטי אמרים

להיות קבוע בלבו ומוחו תמיד אשר כל מה שרואה
בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים
החיצוניים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על
פנימיותם וחיותם וזה נכלל ג"כ בלשון אמונה שהוא
לשון רגילות שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן
המאמן ידיו וכו'. וגם להיות לזכרון תמיד לשון חז"ל
קבלת עול מלכות שמים שהוא כענין שום תשים
עליך מלך כמ"ש במ"א וכו' כי הקב"ה מניח את
העליונים והתחתונים ומייחד מלכותו עלינו וכו' ואנחנו
מקבלים וכו' וזהו ענין ההשתחוואות שבתפלת י"ח
אחר קבלת עול מלכות שמים ברבור בק"ש לחזור
ולקבל בפועל ממש במעשה וכו' כמ"ש במ"א:

רואה את המלך בכיכול, שעל-ידי הסתכלותו בנבראים, הוא
רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת
ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד:
ענין ההתבוננות בשכל –
הרי לא תמיד יכול כל
אחד להיות בדרגה של
התבוננות שכלית וכו' (ראה נו, א: שגם במוחו
ומח' אינו מרגיש שום
יראה ובושה) – ואילו
יראת ה' צריכה הרי להיות
תמיד, ולכן ממשיך רבנו
הזקן ומסביר 'וגם
להיות'..." וגם לחיות
לזכרון תמיד – גם בלי
התבוננות בתחילה, אלא
מצד האמונה הטהורה, יש
לזכור את לשון חז"ל
"קבלת על מלכות
שמים", שהוא כענין "שום תשים עליך מלך"²⁵, – כך צריך
כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על
עצמו עול מלכותו של הקב"ה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אֶחָד
וְכו', – וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא
תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו", כפי שאכן באה יראה זו
בהתגלות מצד השכל וההתבוננות – "ישים" את הקב"ה למלך
על עצמו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים; ובהתאם לנאמר
שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה
שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות
תמיד. כִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנִיחַ אֵת – הנבראים של
העולמות הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים – כלומר: אין הם תכלית
הכוונה של הבריאה, וּמֵיחָד מְלָכוֹתוֹ עָלֵינוּ – בני ישראל,
וְכו', וְאֵנְחָנוּ מִקְּבָלִים וְכו', – על עצמנו עול מלכות שמים. וְזֶהוּ
עֲנִין הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת שֶׁבְּתַפִּלַּת י"ח – "שמונה עשרה", אֶחָד
קְבָלָת עַל מְלָכוֹת שָׁמַיִם בְּרַבּוֹר בְּקִרְיַאת שְׁמֵעַ, – כשאומרים
ה' אלקינו ה' אחד וכו', לְחֹזֶר וּלְקַבֵּל – על עצמו שוב, בְּפַעַל
מִמֶּשׁ – עול מלכות שמים, על ידי בְּמַעֲשֵׂה וְכו', – וזהו
המשמעות של ההשתחוואות – הביטול להקב"ה, המתבטא
בתנועה מעשית של השתחוואה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אֶחָד:

יום ראשון

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחור'ל], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.

תניא: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב.

ביום מנהגים: לקדש, אחר-כך מתפללים תפלת המנחה, ואחרי-זה סעודת יום-טוב.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.סעודת אחרון של פסח היתה נקראת - אצל הבעש"ט - משיח'ס סעודה. אחש"פ
איזו משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איזו מאיר גילוי הארת המשיח.בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחד בחד"פ בהיכל
הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם
התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הבעל-שם-טוב היה אוכל ג' סעודות באחרון-של-פסח.

סעודת אחרון-של-פסח היתה נקראת - אצל הבעל-שם-טוב - "סעודת משיח". "סעודת
משיח" היא באחרון-של-פסח, כי באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת המשיח.בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחד בחד"פ בהיכל
הלימוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון-של-פסח אכל אדני אבי מורי ורבי
[הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

יום שני

יום רביעי כג ניסן, אסרו חג [בחור'ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.

תניא: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואס איז שייך לכל
ישראל. פסח איז דאך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און
נאכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף
וואס עס גיט אז מ'זאל קענען געהן אין וועלט.ישנו הענין שאחרון של פסח הוא גילוי של משיח, ששייך לכל ישראל. פסח הוא הרי ה'מדלג'
ו'ליל שמורים'. ובכלל, ההנהגה היא של בן חורין, ואחר מכן נופלים לענייני העולם - הרי זה
הוא הגילוי של משיח, התקף הנתן כדי לאפשר ההליכה בעולם.

יום שלישי

יום חמישי כד ניסן, תשעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.

תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.

והגהים שאין מברכים שהחינו בימי ספירת העומר.

לא טוב האבען מיר אלע. שער לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי
באלד א נברא איז דא לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

'לא טוב' יש לכלנו. שְׁעִיר לְעֹזָזֹל הָיָה עֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִכֵּיּוֹן שְׁנַבְרָא יִשְׁנו 'לא טוב', יש לשלחו לַאֲרֶץ גִּזְרָה.

יום רביעי

יום ששי

כה ניסן, עשרה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תנאי: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקב מרגליות או ללשש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפית לחם – וימוכן דגמת כל זה בעבודה – הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

יום חמישי

שבת

כו ניסן, יא לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש אדר. אמירת כל התהלים בהשקפה.
יום התנועות. הפטורה: הלוא בבני כשנים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תנאי: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאנטאז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואשען דעם בשר, און אראפשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאר בכח עצמו. און דאס מאנט חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אף את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבינו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

יום
שישי

יום ראשון

כז ניסן, יב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קכ"קלד.

תנאי: והנה בחי' . . . לי"ח.

דברים המְתָרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לְהִנָּאֵת – הֵם רַע גָּמּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ [הֶזְקֵן] נִשְׁמָתוֹ-עַדָּן (תְּנִיא פָּרָק ז). לְפִי דִקְדּוּשׁ עֲצָמָךְ בְּמִתָּר לָךְ. צָרִיךְ לְהִכְנִיס קִדְשָׁה בְּדִבְרֵים הַמְתָּרִים שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם תְּכֵלֶת שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאֵת שָׁמַיִם וּמַדּוֹת טוֹבוֹת.

שבת
קודש

יום שני

כח ניסן, יג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה"קלט.

תנאי: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

הַחֲסִידִים שָׁאֲלוּ אֶת אֲדָמוֹר הֶזְקֵן: אֵיזָה עֲבוּדָה נַעֲלִית יוֹתֵר, אֶהְבֵּת ה' אוֹ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אֶהְבֵּת ה' וְאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁתִּיחֶן כְּאַחַת חֻקוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב: "אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם, אָמַר ה'", הֲרִי דְגִדּוּלָה אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מֶה שֶׁהָאוֹהֵב אוֹהֵב.

המשך ביאור למס' שקלים ליום שבת קודש עמ' ב

מנחתו קרבה משל ציבור. רבי יהודה אומר, משל יורשין. הגמרא
דנה במקרים שהכחן גדול נדחה מתפקידו מדיכין מנחתו קריבה.
אומרת הגמרא: לא סוף דבר – דין זה לא נאמר דווקא באופן שמת
הכחן גדול, אלא אפילו נקמא הכחן בטומאה חמורה, ואפילו נדחה
מכהונתו מחמת מום שנפל בו ועדיין לא נתמנה אחר במקומו, הרי
הכחן גדול פטור מחובת הבאת מנחת חביתין, והיא קרבה משל
ציבור לתנא קמא, ומשל בניו לרבי יהודה. וכן תני רבי יהודה בר
פזי דבר דלית – שם מקום, ואפילו נדחה הכחן גדול מום שנפל
בו, פטור הוא מהבאת מנחת חביתין, והיא קרבה משל ציבור או
משל בניו.
הגמרא מביאה ברייתא המבואר בה טעמי מחלוקתם: תני, מנין
לביתן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו, שתהא מנחתו
קרובה משל יורשים, תלמוד לומר (ויקרא ו טו) 'מבניו יעשה
אחיו, ללמדנו שהמנחה קרבה משל בניו עד שיתמנה כהן
גדול אחר. וכול יביאנה היורשים לחצאים – מחציתה בבוקר
ומחציתה בערב כדרך שהיה אביהם הכהן גדול עושה, תלמוד
לומר 'אתה, שיעשה את כולה בשלמות אמרת, דבר רבי
יהודה. רבי שמעון אומר, אינה כהא המנחה אלא משל צבור,
שנאמר (שם) 'חך עולם, מי שהקריב קריבה לו, והיינו ציבור
שהברית כרותה עמדם ולא עם היחיד. ממשיך רבי שמעון
דורש את סוף הפסוק (שם) 'ללית תקטר, שמנחת חביתין כליל
לקהקרה – מקטירים אותה בשלמות ואין מניחים ממנה שריים
לאכילה.
שנינו במשנה: 'ותנאי בית דין הוא על כהן גדול שמת וכו' שתהא
מנחתו קרבה משל ציבור. רבי יהודה אומר, משל יורשין. הגמרא
מקשה סתירה ממשנתנו על הברייתא. מקשה הגמרא: רבי בא בר
ממל בעי – הקשה, מהלפה שימחיה דרבי שמעון – מוחלפת שיטתו
של רבי שמעון, תמן – במשנתנו הוא אומר משל יורשין, שכן רק
משום תנאי בית דין באה המנחה משל ציבור, ואילו מדבר תורה
מציאותה משל יורשים, והקבא – בברייתא הוא אומר לדרוש מהפסוק
שהיא באה משל צבור ומשמע שדבר תורה הוא.
אמר רבי חייא

שואלת הגמרא: והא תנין בתחילת מסכת תמיד שקודם תרומת
הדשן המוקדמת לשחיטת התמיד כבר העמידו עושה חביתין
לעשות חביתין, הרי שהחביתין נעשו קודם לתמיד של שחר.
משיבה הגמרא: אומר רבי תניא בר אבא, אין כוונת המשנה
שבשעה זו כבר היו עומדים לאפות ולטגן את החביתין, אלא
עמדו לעשות – לחמם מים חמין שיהיו מוכנים כשיצטרכו לרבוקה
– ללוש את הסולת ברותחים, אבל עשיית החביתין היתה רק
בשעת הבאה.
אומרת הגמרא: מנחת החביתין היתה נאפית בתנור כמו שנאמר
'תפיני' וגם היתה מטוגנת במחבת כמו שנאמר 'על מחבת בשמן
תעשה, ונחלקו האמוראים מה קדם למה, האפיה לטיגון או
הטיגון לאפיה: רבי יסא בשם רבי חנינה אומר, מטוגנה במחבת
תחילה ואחר כך אופה אותה בתנור. רבי אבהו בשם רבי חנינה
אומר, אופה אותה בתנור ואחר כך מטוגנה במחבת.
הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים בענין זה. אומרת
הברייתא: נחלקו התנאים כיצד דורשים את מה שאמרה תורה
'תפיני'. תנא קמא סובר שהוא נוטריקון 'תאפינה נא, ונא' היינו
דבר שאינו מבושל כל צרכו, ואמרה תורה שבשעת אפייתו בתנור
תהיה כבר המנחה מבושלת במקצת והיינו טיגון. רבי אומר שהוא
נוטריקון 'תאפינה נא' – בשעת אפייתה בתנור תהיה נאה, ואם
מטוגנה קודם האפייה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת.
מביאה הברייתא דעה שלישית: רבי יוסא אומר, מכך שכתבה
התורה 'תפיני' בלשון רבים, למדנו שתאפינה ריבה – ריבה לה
הכתוב אפיות הרבה, שאופים אותה ומטגנים וחוזרים ואופים.
מבארת הגמרא שמחלוקת האמוראים תלויה במחלוקת התנאים.
מסכמת הגמרא: אתיין אליו פלגותא כהנין פלגותא – מחלוקתם
של רבי יסא ורבי אחא בדעת רבי חנינה תלויה במחלוקתם של
תנא קמא ורבי, מאן דאמר – רבי הדרש 'תאפינה נא' הרי הוא
כמאן דאמר – רבי אחא שסובר אופה ואחר כך מטוגנה, ומאן דאמר
– ותנא קמא הסובר 'תאפינה נא' הרי הוא כמאן דאמר – רבי יסא
הסובר מטוגנה ואחר כך אופה.
שנינו במשנה, 'ותנאי בית דין הוא על כהן גדול שמת שתהא

אחריות מקיפה, אך מוגבלת יום ראשון כ"ב ניסן ה'תשפ"א

אמנם בהלכה זו מבואר שאם המוכר קיבל על עצמו אחריות על כל נזק שיארע (לחפץ או לקרקע), אם אירע מאורע שאינו שכיח ולא עלה על לב המוכר - אינו חייב לשאת באחריות. ולכאורה, מדוע לא יוכל הלוקח לטעון כי קנה על דעת קיום האחריות במלואה, ומה לו ולאונסו של המוכר, הרי סוף סוף התנאי לא התקיים?

ויש לחלק: כאשר המוכר אינו מקיים את חלקו בעסקה, כגון שלא סיפק את המוצר שעליו סיכמו או לא בזמן שנקבע, גם אם היה זה מחמת אונס גמור, אין לחייב את הצד השני לקיים את חלקו. אך בעניינו המוכר קיים את חלקו בעצם העסקה, והקרקע הגיעה לרשות הקונה והוא השתמש בה, וקבלת האחריות על מקרי אונס נחשבת כתנאי חיצוני, ובוה מעריכים מה היתה דעת המוכר כשקיבל על עצמו תנאי זה, ואונס שלא עלה על דעתו בעת שהתנה איננו בכלל התנאי ולכן העסקה שרירה וקיימת (שער משפט סי' כא ס"א).

הלכות מכירה פרק יט, הלכה ה: המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אדם שיוכל בקרקע זו יהיה חייב לשלם - אפילו בא גוי ויגלה מחמת המוכר, חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה אותה... הרי זה פטור; שאלו וכיוצא בהן אדם שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה; וכל אדם שאינו מצוי, אינו בכלל התנאי זה.

המזמין מוצר מסוים ועקב תקלה שאינה תלויה במוכר, נמנע מהמוכר לספק את הסחורה במועד שנקבע - האם הקונה רשאי לבטל את העסקה ולדרוש את כספו בחזרה?

כתב הט"ז (י"ד סי' רלו ס"ג) שאם מחמת העיכוב נגרם לקונה נזק בעל ערך, כגון שנוזק לסחורה כדי למוכרה ביום השוק וקיבלה לאחר מכן, הרי הוא רשאי לבטל את העסקה, ואם לא - אינו רשאי לבטל. ואילו הש"ך (ח"מ סי' כא ס"ג) סובר שבכל אופן יכול הקונה לבטל את העסקה בטענה מה לי ולאונסו של זה, ומאחר ולא מילא את חובתו בעסקה, אף אני פטור מלקיים את חלקי.

דבר שלא בא לעולם יום שני כ"ג ניסן ה'תשפ"א

אך הריב"ש כתב שהשבועה אינה מועילה כדי שיחול הקנין על דבר שאינו בעולם, כי החיסרון הוא בעצם כוח ההקנאה ולא בגמירות הדעת, ולכן השבועה אינה מועילה. ואת הראיה ממכירת הבכורה הוא דוחה, וכותב כי מכירה זו נעשתה קודם מתן תורה, ויתכן שאז היה ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם ועיקר הדין התחדש במתן תורה.

וכן כתב המבי"ט (קריית ספר כאן) שאין אדם מקנה דבר שלא בעולם משום שבכל דיני הקנינים שמצאנו בתורה משמע שהדבר הנקנה נמצא בשעת המכר, כמו יוכי תמכרו ממכר לעמיתך, שמשמעו שהדבר הנקנה קיים.

וה'שואל ומשיב' (תניינא ח"ד סי' צז) דן אם המוכר והקונה חשבו שהדבר הנקנה בא לעולם ועשו קנין, והתברר שטעו ובעת הקנין עדיין לא בא לעולם. וכתב שהדבר תלוי בשני הביאורים: אם החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, מאחר ולמעשה מתברר שהדבר לא היה בעולם אין המכר חל, אך אם החיסרון הוא מצד גמירות דעת, הרי מאחר וסברו שהדבר קיים בעולם היתה מצידם גמירות דעת והמכר חל.

הלכות מכירה פרק כב, הלכה א: אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם.

שני טעמים נאמרו בדבר: א. החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, שאינו יכול לחול על דבר שאינו קיים. ב. אין כאן הסכמה גמורה של שני הצדדים לעסקה, כי כאשר הדבר הנקנה אינו בעולם, המוכר אינו גומר בדעתו למכור והלוקח אינו סומך לגמרי על המוכר שיקיים את העסקה כאשר הדבר יבוא לעולם.

ובכך תלוי מה שדנו הראשונים בדין אדם שהקנה דבר שלא בא לעולם ונשבע שלא יחזור בו. הריב"ש (סי' שכח) הביא מדברי הטור בשם הרא"ש שהקנין חל והוכיח ממכירת הבכורה על ידי עשיו ליעקב שאע"פ שעדיין לא היתה בעולם חל הקנין מאחר ועשיו נשבע על כך ליעקב ("ויאמר יעקב השבע לי כיום וישבע לו").

ומבואר מדבריו שהחיסרון בדבר שלא בעולם הוא מצד העדר גמירות דעת לקנין, וכאשר מצטרפת לכך שבועה יש כאן גמירות דעת מוחלטת מצד המוכר, והקונה סומך ובטוח בקיום הדבר, ולכן הקנין חל.

בין צמד בקר לעול הפרה יום שלישי כ"ד ניסן ה'תשפ"א

מכר את הבקר.

ועל ההבדל בין שתי ההלכות מבאר ה'בית יוסף' (ח"מ סי'

רכ. נתבאר בסמ"ע סי' רכ סק"א):

בצמד בקר מדובר בשני שוורים שהם חשובים ואינם נכללים במכירת הצמד, אך בעול הפרה מדובר בפרה אחת הנחשבת בכלל העול, ולכן המוכר את העול מכר את הפרה.

הלכות מכירה פרק כז, הלכה ג: המוכר את העל, מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הקרן; מכר את הקרן, לא מכר את העגלה. אם מכר את העול, גם הפרה נמכרת עם העול, וכן הבקר נמכר אגב העגלה, ואילו בהלכה קודמת (ה"ב) כתב הרמב"ם, "המוכר את הקרן לא מכר את הפרדות... מכר את הצמד לא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

וכן במכירת הקרון לא נמכרו הפרדות מפני שהן חשובות ועומדות בפני עצמן, אבל המוכר את העגלה, מכר גם את הבקר.

והסמ"ע (שם, ובדרישה לטור שם) מפרש:

הרמב"ם מדיגיש (בהל' ב) שמכירת הפרדות אינה בכלל מכירת הקרון "בזמן שאינן קשורות עמו", ומובן שכאשר הן מחוברות לקרון, הפרדות כן נמכרות אגב הקרון. וכן בנוגע לצמד בקר, כתב הר"י מיגאש (הובא במגיד משנה) כי הבקר לא נמכר אגב הצמד רק "בשאינן הבקר אדוקין בצמד", אבל אם הבקר מחובר לצמד, הרי הוא נמכר עם הצמד.

ועל פי זה יש לומר שבהלכה זו מדובר בחפצים שבהלכה הקודמת, אלא שבהלכה הקודמת הרמב"ם מדבר (כפי שכתב

במפורש) במקרה שאין הבהמות "קשורות עמו", ולכן לא נמכרות אגב העול ואגב הקרון. ואילו כאן מפרש את הדין במקרה שקשורים שאז "המוכר את העול - מכר את הפרה.. מכר את העגלה - מכר את הבקר". והטעם "שהאריך לכתוב בשביל זה בבה בפני עצמה, וגם בשינוי לשון - היינו משום שכן דרכו של הרמב"ם ז"ל להעתיק הלשון המוזכר בתלמוד בקיצור, ולהכי העתיק בתחילה [בהלכה ב] לשון תלמוד שלנו ופירשו באינן קשורין, ואחר כך [בהלכה ג] העתיק לשון התוספתא. ובתוספתא כינו פרדות בשם 'בקר' וקרון בשם 'עגלה', ו'עול' במקום צמד ו'פרה' במקום בקר, ומיירי בקשורין" (דרישה שם).

יזכין לאדם שלא בפניו' - במכירה יום רביעי כ"ה ניסן ה'תשפ"א

אך הרמב"ם כאן מדבר בדברים שאינם של מאכל (קרקע או מטלטלין), ובזה המכירה היא זכות לקונה ואפשר לזכות לו על ידי אחר.

וה'אור שמח' (הל' מכירה פכ"ט ה"א) מחלק:

הקניה היא זכות לקונה כאשר הוא לבדו יכול לחזור בו והמוכר אינו יכול לחזור בו, וזאת רק אם הקונה לא שילם עדיין. ובאופן זה מדבר כאן הרמב"ם שהאדם שזיכה עבור הקונה לא שילם למוכר מכספו של הקונה, והרי זו זכות בשבילו וקנה ואין המוכר יכול לחזור בו.

ואילו בנידון במסכת ערובין (שם), שה'טבח' זיכה לקונה על ידי אחר חלק מבשר הבהמה, מדובר שהקונה כבר שילם עבור חלקו, כמו שכתב רש"י (ד"ה שאין ללוקח) "שנתן לו דינר מבעוד יום בשווה דינר בשר", וכאשר הכסף נמצא בידי המוכר ויכול לעכבו אצלו ולא להחזירו לקונה הרי זה חוב בשבילו, ולכן לא קנה כי אין חבין לאדם אלא בפניו.

הלכות מכירה פרק ל, הלכה א: המוכר שֶׁמָכַר כֶּרְקַע או מַטְלָטְלִין, וְזָכַר בְּתוֹךְ לְלוֹקְחַת שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - יָד הַלוֹקֵחַ עַל הַעֲלִיזָה: וְאִם רָצָה לָקֵחַ, אֵין הַמוֹכֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

כאשר המוכר זיכה ללוקח על ידי אדם אחר, מדין 'זכין לאדם שלא בפניו' (הל' זכיה ומתנה פ"ד ה"ב), יד הלוקח על העליזה ואין המוכר יכול לחזור בו.

והקשה ה'מחנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה ס"ו ו):

נאמר בגמרא (ערובין פ"א, ב): 'טבח' שזיכה לקונה על ידי אחר, חלק מבשר בהמה שעומדת לשחיטה - לא קנה (אף שכבר שילם לו) כיון שחוב הוא לו כי "אין אדם רוצה להרבות בהוצאה", ואין חבין לאדם שלא בפניו (ורק בזמנים מיוחדים שבהם כל ישראל עושים סעודות, זכות היא לו וקונה כשזיכו לו על ידי אחר). ואם כן, מכירה היא חוב לקונה ולא זכות! ותירץ:

אכן, בדברי מאכל אין אדם רוצה להוציא את כספו, ולכן אין המוכר יכול לזכות לקונה על ידי אחר כי חוב הוא לו,

מדוע נגנזו דלתות בית המקדש? יום חמישי כ"ו ניסן ה'תשפ"א

והעמיד את הדלתות - זכה בקרקע ובכל מה שבתוכה. ואולם אם הראשון עשה תיקון כלשהו בקרקע עצמה, זכה הוא בנכסי הגר. והוסיף ה'מגיד משנה' שהדברים מדויקים בלשון הרמב"ם, שכתב: "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה". הרי שחסרונו של הראשון הוא בכך שלא עשה תיקון בקרקע.

ולפי זה יש לבאר את דברי חז"ל (בבבב"ר טו, ג) "כל כלי המקדש גלו... אבל שערי בית המקדש במקומן נגנזו שנאמר: טבעו בארץ שעריה". ולכאורה אינו מובן, לאיזה צורך נגנזו השערים בארץ, הרי בלא-הכי "מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים" (רש"י סוכה מא, א), ומדוע יצטרכו את שערי בית המקדש השני?

והביאור:

העובדה שבית המקדש 'בנוי ומשוכלל' למעלה אינה מעילה לתפקידו ההלכתי כ"בית לה' מוכן להיות מקריבין

הלכות זכיה ומתנה פרק ב, הלכה ט: הַבּוֹנֶה פְּלִטוֹרִין גְּדוֹלִים בְּנִכְסֵי הָגֵר, וְכֵן אַחֵר וְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת - קִנָּה הָאֲחֵרוֹן; שֶׁהָרִאשׁוֹן לֹא עָשָׂה בְּנוֹת הָאֶרֶץ כְּלוּם, וְהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁעָשָׂה גֵל אֲבָנִים עַל גֵּב הָאֶרֶץ שְׁאִינוֹ קוֹנֶה, שֶׁהָרִי לֹא הוֹעִיל בְּגֵדָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמִפְּלִשׁ; וְאֵין צוּרֵת אוֹתוֹ הַבְּנִין מוֹעִילֵת לוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמִיד דְּלָתוֹת.

נכסי הגר שמת הם הפקר, והבונה שם בנין גדול אך לא העמיד את הדלתות, ובא אחר והציב דלתות - השני קנה את השטח. ומה בנוגע לבנין עצמו והרהיטים שהביא הראשון - האם גם אותם קנה השני?

וכתב הרשב"א (הובא במגיד משנה) כי "לא נתבאר בדברי הרמב"ם אם השני קונה גוף הקרקע לבד או כל מה שקנה הראשון" אולם הר"י מיגאש (הובא במ"מ) פסק כי השני קנה גם את הרהיטים והבנין שהביא הראשון, כי בשעה שהראשון הניח את הכלים והבנין בנכסי הגר נעשו הפקר, וכשבא השני

עומד למעלה ולא נעשו לו יסודות בקרקע, ואם כן זהו בדוגמת מה "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום.. שאינו קונה". לפיכך, יש צורך בפעולת קנין של בית המקדש השלישי. ולכן דלחות בית המקדש השני נגזרו - כדי שבני ישראל יעמידו את הדלתות ותהיה להם אחיזה ובעלות בבית המקדש, כי "העמיד להם דלתות - קנה".

(שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 526 ואילך)

בו הקרבנות" (הל' בית הבחירה פ"א ה"א) שהרי לעבודת הקרבנות יש צורך שבנין בית המקדש ייקבע בקרקע (ראב"ד שם ה"א). וכיון שקרקע ירושלים מצד עצמה היא הפקר, שכן "ירושלים לא נתחלקה לשבטים" (מגילה כו, א) – באנו לנידון שבהלכה זו שכדי לקבל בעלות על שטח הפקר יש צורך בפעולה ממשית בגוף הקרקע או בהעמדת הדלתות. והנה, בית המקדש השלישי כפי שהוא בנוי בידי שמים

יום שישי כ"ז ניסן ה'תשפ"א

מתנה נסתרת

במכירה הנעשית בסתר?

ויש לומר כי חשש זה מתעורר רק במתנה, שאם לא כן איזה טעם יש לו להסתיר אותה, אך במכירה יתכן שברצונו להסתירה כדי שערך נכסיו לא ירד כאשר ישמעו שהוא זקוק לכסף, ולכן הסתרת מכירה אינה מעוררת חשש לכוונת זדון (משפטי ליעקב ו, עמ' תכו).

וגם במתנה, אם יש טעם מסתבר להסתיר את המתנה, לא חוששים שכוונתו להערים, ולכן כתב המאירי (ב"ב מ, ב ד"ה חוכך), שהנותן מתנה לאחד מבניו ומסתיר אותה אינה בכלל דין זה, כי יש להניח שההסתרה היא כדי למנוע את קנאת האחים.

וכן אם המקבל ביקש להסתיר את קבלת המתנה, אין המתנה בטלה שהרי כאן אין כל סיבה לחשש - הן לפי הטעם של חוסר גמר דעת שאין סביר לומר שהמקבל אינו מעוניין במתנה, והן לפי טעמו של הרמב"ם שהנותן רוצה למכור את הקרקע לאחר, שאין מקום לחשש זה כשההסתרה היא מצד המקבל (משפטי ליעקב שם עמ' תכט).

הלכות זכיה ומתנה פרק ה, הלכה א: הנותן מתנה, בין בריא בין חולה - צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתרי ותנו לי' - אינה כלום; שזה מערים הוא, כדי לאבד ממון אחרים, שיחזיר וימכר אחר שיתן.

הרמב"ם מפרש שמתנה בסתר 'אינה כלום' כי ניסיון ההסתרה מעורר חשש לכוונת זדון מצד הנותן שברצונו למכור את הקרקע לאחר מכן מבלי שהקונה יידע שכבר ניתנה לאחר, וכדי למנוע זאת תיקנו חכמים שמתנה בסתר אינה תקפה.

ויש שביארו דין זה באופן אחר, כי כאשר אדם טורח להסתיר את המתנה, נראה כי אינו נותן זאת מרצונו הגמור אלא מחמת אונס כל שהוא, ולכן המתנה בטלה. ולפי זה מובן מדוע לא ביטלו גם מניחה נסתרת, כי מכירה חלה אפילו מתוך הכרת, אך מתנה חלה רק ברצון גמור (ראה רבינו יונה ב"ב מא, א. תורת חיים שם מ, ב).

אך לדעת הרמב"ם שהחשש הוא שמסתיר את הנתינה כדי למכור אחר כך את הקרקע לאחר, מדוע לא חששו לכך גם

שבת קודש כ"ח ניסן ה'תשפ"א

ספק צדקה

לאיזה מהם נדר - האם מספק צריך להחמיר ולתת לכולם או לא?

וכתב שבמקרה זה גם לדעת הרמב"ם צריך להחמיר מספק, כי טעמו של הרמב"ם שאין להחמיר כאן כדין ספק איסור הוא משום שהבעל-דין עצמו טוען 'ברי' (וראי) שאינו חייב כי דעתו היתה להקדיש רק אם ימות, ואין מי שטוען טענה הפוכה כנגדו שהרי איננו יודעים מה היה בדעתו, אך במקרה שהוא עצמו מסופק אם הוא חייב כגון באופן שאינו זוכר למי התחייב, עליו להחמיר כדין ספק איסור.

אך יש שביארו בדעת הרמב"ם כי מאחר ובספק בדיני ממונות נשאר הממון אצל המוחזק, שוב אין כאן ספק אלא הממון שלו בוודאי, וממילא אין כאן דין 'ספקא דאורייתא לחומרא' (ראה שטמ"ק שם בשם הר"ן, וראה קובץ שיעורים פסחים קיא), ולפי זה גם כאשר הוא עצמו מסופק ואינו יודע האם חייב, אינו חייב להחמיר.

הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה יט: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום, או הפקידו, או חלקו לעניים - אם עמר, חוזר ככל.

בגמרא (ב"ב קמח, ב) הסתפקו במקרים אלו האם דינם כדין שאר מתנת שכיב-מרע שלא התכוון לתת אלא על דעת שלא יעמוד מחוליו או שלגבי הקדש ועניים מתכוון להקנות בלב שלם אפילו אם יעמוד. ומאחר ובגמרא לא נפשט הספק, פסק הרמב"ם שיכול לחזור בו ואינו חייב לתת את הנכסים, כדין שאר ספיקות בדיני ממון שאין מוציאים מיד המוחזק.

ויש חולקים וסוברים שמספק צריך להחמיר ולשלם כדין ספק איסור ('ספקא דאורייתא לחומרא') כי אם הוא חייב ואינו משלם הרי הוא עובר על איסור תורה של 'לא יחל דברו' (שיטה מקובצת ב"ב קמח, ב).

והחת"ם סופר (יו"ד סי' רמ) דן באדם שעלה לתורה ונדב סכום לצדקה עבור אחד מארגוני הצדקה שבעיר, ושכח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ב-כ"ח ניסן ה'תשפ"א

יום ראשון כ"ב ניסן ה'תשפ"א

הלכות מכירה

פרק תשעה עשר

(1) נתבארו בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיאירע בו דבר אונס או שהוציא והוה מיד הלוקח וחוזר על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות.

- 1 א. אסור למוכר למכור לחבירו קרקע או מטלטלין
- 2 שיש בה עוררין ויש בה דין², עד שיודיעו³. שאף
- 3 על פי שהאחריות עליו⁴, אין אדם רוצה שיתן
- 4 מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים.

(2) שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. (3) מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו וכו' ושמאל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" [=כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקו עימנו" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליו]. - "וכיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה כיוון שללוקח יש עון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק ביחזקאל שהוא מת בעון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד. שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו "שאין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות אותו. (4) שאם יוצאו מהלוקח יכול זה האחרון לתבוע את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום, וכנ"ל.

- 5 ב. המוכר⁵ קרקע לחבירו, ואחר שקנה הלוקח
- 6 באחד מן הדרכים⁶ שקונים בהן⁷, קדם שישתמש
- 7 בה, יצא עליו מערערי⁸ - הרי זה יכול לחזור בו;
- 8 שאין לך מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בו ובאו
- 9 התובעים. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את
- 10 הדמים, וינעשה דין עם המערערי⁹. ואם נשתמש¹⁰
- 11 בה הלוקח כל שהוא, ואפילו דש המערער¹¹ שלה
- 12 וערכו עם הארץ¹⁰ - אינו יכול לחזור בו, אלא
- 13 עושה דין עם המערערי¹¹. ואם הוציאו מידו
- 14 בדין¹² - יחזיר על המוכר, פדין כל הנטרפין¹³.

(5) כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של אביי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות - וללשון השנייה: אף באחריות - עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו". (6) כסף, שטר וחזקה (למעלה פרק א הלכה ג). (7) אף על פי שבגמרא שם

מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו" - סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל (לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו המערערים לפני שהספיק להשתמש בה - אין לך מום גדול מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה ממנה, אמדו חז"ל את דעתו כי מוותר הוא על ביטול המקח מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם המערערים. (8) טוענים שהקרקע שלהם. (9) שימוש של הנאה. (10) המצר הוא גדר של עפר שעושין סביב השדה, והמדובר כשלקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא הנאתו שצרף את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. (11) אף שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע המעות מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה - החובה להתדיין עם המערערים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא הוציאו מידו יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך ואשלם לך" כלומר: הראה לי כתב-אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. (12) אבל אם תפסו שלא כדין, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. (13) וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המערערים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבינתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה).

- 15 ג. פל המוכר¹⁴ קרקע או עבד או שאר מטלטלין -
- 16 הרי זה חייב באחריות¹⁵. כיצד? אם הוציא¹⁶ המקח
- 17 מיד הלוקח מחמת המוכר¹⁷ - חוזר הלוקח ונוטל
- 18 פל הדמים ששיתן מן המוכר; שהרי נלקח המקח
- 19 מחמתו. כך הדין בכל ממכר, אף על פי שלא פרש
- 20 הלוקח דבר זה, אלא קנה סתם. אפילו מכר הקרקע
- 21 בשטר¹⁸, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב
- 22 באחריות; שאחריות¹⁹ שלא נזכר טעות סופר
- 23 הוא²⁰.

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בבעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה

אם²⁹ נפסק הנהר³⁰ שְׁהִיָּה מִשְׁקָה אוֹתָהּ, או שְׁחִזֹר
הנהר³¹ לַעֲבֹר בְּתוֹכָהּ וְנִעְשִׂית בְּרִכָּה, או שְׁבִאָה
זוּעָה³² וְהִשְׁחִיתָהּ אוֹתָהּ - הִרִי זֶה פְטוּר. שְׁאֵלוֹ
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵנֶס שְׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא עָלָה עַל לֵב
הַמוֹכֵר דְּבַר זֶה הַפְּלֵא בַּעַת שְׁהִתְנַה³³, וְכָל אֵנֶס
שְׁאֵינוֹ מְצוּי אֵינוֹ בְּכָלֵל הַתְּנָאִי הַזֶּה.²⁰

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו - כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר - אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

ו. והוא הדין לְכָל תְּנָאִי מִמּוֹן: שְׁאוּמְדִין דַּעַת
הַמִּתְנָה, וְאֵין פּוֹלְלִין בְּאוֹתוֹ הַתְּנָאִי אֶלָּא דְּבָרִים
הִידוּעִין, שֶׁבְּכָלֵל הִיָּה הַתְּנָאִי, וְהֵם שְׁהִיוּ בְּדַעַת
הַמִּתְנָה בְּשַׁעַת שְׁהִתְנָה.²⁴

ז. מַעֲשֶׂה³⁴ בְּאַחַד שְׁשָׁבֵר מַלְחִים³⁵ לְהִבִּיא שְׁמִשְׁמִין
לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וְהִתְנָה עִמָּהֶם שֶׁהֵן חֲבִיבִין בְּכָל אֵנֶס
שִׁיִּאָרַע לָהֶם עַד שִׁיִּגִיעוּ הַשְּׁמִשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי,
וְנִפְסַק³⁶ הַנֶּהָר שֶׁהִיוּ מוֹלִיכִין בוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זֶה
אֵנֶס שְׁאֵינוֹ מְצוּי, וְאֵין חֲבִיבִין לְהוֹלִיךְ שְׁמִשְׁמִין אֵלּוֹ
עַל גְּבִי בְּהִמָּה עַד אוֹתוֹ מָקוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.³⁰

(34) גיטין שם. (35) [כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השומשמן למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלכא.

אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזול הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקיר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן - זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אָמְרִים? בְּשִׁהּוּצֵיא הַמָּקָח מִיַּד
הַלּוֹקֵחַ בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּגוֹן שְׁהִיָּה הַמָּקָח
מִטְּלָטְלִין, וְהִיוּ גְנוּבִין אוֹ גְזוּלִין²¹, או שְׁהִיָּה
הַקָּרָקַע גְּזוּלָה, או שְׁבִאָה בְּעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר וְטָרְפָה
מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַכֵּל בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם
הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים²² הוּא שְׁהוּצֵיא הַמָּקָח מִן הַלּוֹקֵחַ,
בֵּין בְּדִין הַמֶּלֶךְ בֵּין בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶן²³ - אֵין הַמוֹכֵר
חֲבִיב בְּאַחֲרֵיתוֹ. וְאֵף עַל פִּי שְׁהַעוֹבֵד פּוֹכְכִים טוֹעֵן
שֶׁהַמוֹכֵר גָּנַב²⁴ חֶפֶץ זֶה אוֹ גְזָלָה מִמֶּנּוּ, וְהִבִּיא עֲדֵי
עַפְוִם²⁵ עַל כֶּף - אֵין הַמוֹכֵר חֲבִיב פְּלוּם; שְׁזֶה אֵנֶס
הוּא, וְאֵין הַמוֹכֵר חֲבִיב בְּאַחֲרֵיתוֹ אֵנֶס.¹¹

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה אלאו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בדינו הלכה ככתריא (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדון, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך - דין הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) - אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בדיני ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדון, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

ה. הַמוֹכֵר קָרָקַע לַחֲבֵרוֹ²⁶, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁכָּל אֵנֶס
שִׁיּוֹלֵד בְּקָרָקַע זֶה יְהִיָּה חֲבִיב לְשִׁלְם, אֶפְסֵלוֹ בָּא
עַפְוִם וְגִזְלָה²⁷ מִמֶּחֱמַת הַמוֹכֵר²⁸ - חֲבִיב לְשִׁלְם. אֲבָל

19 בָּכָל הַדְּמִים עַל שְׁמֵעוֹן⁵⁸; מִפְּנֵי שְׁשִׁמְעוֹן קָבַל לוֹ
20 הָאֲחֵרִיּוֹת⁵⁹, וְרֹאוּבֵן לֹא קָבַל לְשִׁמְעוֹן אֲחֵרִיּוֹת שֶׁל
21 אֲחֵרִים בָּלָל.

(51 כתובות צא-צב. (52 מראובן. (53 כרבא, ולא כרמי בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קביל עלוייה". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קביל עליו ראובן כלפי שמעון - אחריות של עצמו האם לא קביל עליו? - וודאי שכן קיבל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר לשמעון ועתה כשטרפוח בעל חובו יוציא המעות משמעון ונמצא שמעון מפסיד - וודאי שאחריות כזו קיבל ראובן ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרטא למה לך", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'". (57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות לוקח.

22 א. הַמִּבְכָּשׁ² לִקְנוֹת מִחֲבֵרוֹ מִקָּח, מוֹכֵר אוֹמֵר:
23 בְּמֵאֲתִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: אֲנִי קוֹנֶה
24 אֵלָּא בְּמֵנָה, וְהַלֵּךְ זֶה לְבִיתוֹ וְזֶה לְבִיתוֹ, וְאַחֵר כֶּף
25 נִתְקַבְּצוּ וּמִשָּׁף זֶה הַחֶפֶץ סֶתֶם: אִם הַמוֹכֵר הוּא
26 שֶׁתִּבְעַע הַלּוֹקֵחַ וְנָתַן לוֹ הַחֶפֶץ - אֵינוֹ נוֹתֵן אֵלָּא מֵנָה;
27 וְאִם הַלּוֹקֵחַ³ הוּא שֶׁבֶא וּמִשָּׁף זֶה הַחֶפֶץ סֶתֶם - חֲזִיב
28 לָתֵן מֵאֲתִים.

(2) תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה (שם פרק ראשון). (3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר לו: לך עשה קנין.

29 ב. הַלּוֹקֵחַ מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם, וְכָל אֶחָד מֵהֶן
30 תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאוֹמֵר: אֲנִי הוּא בֹּעַל הַמִּקָּח, וְהוּא אֵינוֹ
31 יוֹדֵעַ מִמֵּי מֵהֶם לָקַח - מַגִּיד דְּמֵי הַמִּקָּח בִּינֵיהֶם⁵
32 וּמִסְתַּלֵּק⁶, וְיִהְיֶה הַדְּמִים מִנְּחִין עַד שִׁיּוּדוֹ אוֹ עַד
33 שְׁבִיבּוֹ אֶלֶיָּהּ⁷. וְאִם הוּא חֲסִיד⁸ - נוֹתֵן דְּמִים לְכָל
34 אֶחָד וְאֶחָד, כְּדִי לַצֵּאת יְדֵי שְׁמִים⁹.

(4) ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותי גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט. והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל

1 ח. הַמוֹכֵר קָרְקַע³⁷ לְחֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה הַמוֹכֵר³⁸ שֶׁלֹּא
2 יִהְיֶה עָלָיו אֲחֵרִיּוֹת, אֶפְלוּ נִודַע³⁹ בּוֹדָאי שֶׁזּוֹ הָאֶרֶץ
3 גְּזוּלָה וְיֵצֵאת מִיַּד הַלּוֹקֵחַ - אֵין הַמוֹכֵר חַיִּב בָּלוּם.
4 וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר⁴⁰ אִם בָּא בְּעַל חוֹב וּטְרַפָּה, שְׂאִינוֹ
5 מִחֲזִיר לוֹ בָּלוּם. שֶׁכָּל תְּנָאי שֶׁבְּמִמּוֹן קִיָּם⁴¹.

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זביד ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" - "ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן - כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושמכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם).

6 ט. רֹאוּבֵן שֶׁמֹכֵר⁴² שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאֲחֵרִיּוֹת⁴³,
7 וּבָא לוֹי וְהוֹצִיָּאָהּ⁴⁴ מִיַּד שְׁמֵעוֹן, אִם רָצָה⁴⁵ רֹאוּבֵן
8 לַעֲשׂוֹת דִּין⁴⁶ עִם לוֹי - עוֹשָׂה⁴⁷, וְאֵין יָכוֹל לוֹי לוֹמַר
9 לוֹ: מַה לִּי וְלָךְ? וְהָרִי אֵין עָלֶיךָ אֲחֵרִיּוֹת! שֶׁהָרִי
10 רֹאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׂיִהְיֶה לְשִׁמְעוֹן תְּרַעֲמָת
11 עָלָי⁴⁹, שֶׁהָרִי הַפְּסִיד בְּגָלְלִי⁵⁰.

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד). וכתובות (צב-צג). (43) כ"איכא דאמר"י שם. וכל שכן אם מכר באחריות. (44) [בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח. ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל]. (45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר (ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זה, כידוע אין רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי יותר בעניין ויודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה עניינך, הרי אינך בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, - אין הוא נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).

12 י. רֹאוּבֵן שֶׁמֹכֵר⁵¹ שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאֲחֵרִיּוֹת,
13 וְחֲזַר וְלָקַחָהּ מִשְׁמֵעוֹן בְּאֲחֵרִיּוֹת, וּבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל
14 רֹאוּבֵן לְטָרֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁵² - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר עַל
15 שְׁמֵעוֹן⁵³; שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו אֲחֵרִיּוֹת
16 לְשִׁמְעוֹן, אֲחֵרִיּוֹת עֲצָמוֹ קָבַל⁵⁴, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הוּא
17 הַמוֹכֵר וְהוּא הַמוֹצִיא⁵⁵ לַעֲצָמוֹ. אֲכָל אִם בָּא בְּעַל
18 חוֹב שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם⁵⁷ וּטְרַפָּה מִיַּד רֹאוּבֵן - חֲזַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 אֶחָד בְּלֶבֶד. וְדִינוּ בַּעֲדוֹת זֶה פְּדִין כָּל אָדָם¹⁶, שְׁהָרִי
10 אֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּעֲדוֹתָיו. לְפִיכָךְ¹⁷, אִם נָטַל הַדָּמִים
11 מִשְּׁנֵי, וְנָטַל מֵאֶחָד מִדַּעְתּוֹ וּמֵאֶחָד בָּעַל פְּרָחוֹ, וְלֹא
12 יָדַע¹⁸ מִמֵּי נָטַל מִדַּעְתּוֹ וּמִמֵּי נָטַל בָּעַל פְּרָחוֹ, בֵּין
13 שְׁהָיָה הַמָּקָח בְּיָדוֹ בֵּין שְׁהָיָה שְׁנֵיהֶן תּוֹפְסִין בּוֹ¹⁹ -
14 אֵין כָּאֵן עֲדוֹת כָּלָל, וְכָל אֶחָד מֵהֶן²⁰ נִשְׁבַּע בְּתַקְנָתוֹ
15 חֲכָמִים²¹ בְּנִקְיִטָּת חֲפִצָּיו²², וְנוֹטֵל חֲצִי הַמָּקָח וְחֲצִי
16 דָּמִים.

13) קידושין עג"ד מתוספתא בבא מציעא פרק א.
14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו
נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף,
אלא שאחד נתן מדעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן.
15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה
אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו
חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות'
שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר
לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי
(= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו
חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת
עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. 16) כן הוא
בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח
יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי
הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי
אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן
פירשו ה'תוספות' בבבא מציעא ב: מה שהקשו שם בדין
שנים אווזים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר -
ו'ליחזי זוזי ממאן נקט' (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף)
ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את
האחד שבועה מן התורה, כדין עד אחד, והשני יפטר
משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. 17) [כלומר,
מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם
מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן
זה שהמוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה,
והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן עדותו
של המוכר, כגון שאינו יודע - נשבעים שניהם שבועת
המשנה בתקנת חכמים]. 18) כגירסת רבינו חננאל בבבא
מציעא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. 19) 'הרי"ף בבבא
מציעא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח
וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח
המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי
השיטות]. 20) [אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי
וגם בכ"י תימן, וכן הועתק בשו"ע ח"מ" (סימן רכב ס"א)
- נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהן תופסין בו
[ו]אין כאן עדות כלל - (ו)כל אחד מהן נשבע וכו'".
שלפ"ז אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל,
שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע - אינו עד, אלא עיקר
החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן
הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה
והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו].
21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים אווזים

במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד
(יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. 5) כלומר: מניחם
בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי
הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה
שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבבא מציעא
לו:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים
שהפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל
הנפקד עד שיודו. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו
אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב
ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא מציעא שם שמניחו בידו.
6) כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת
רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין
כנ"ל. 7) כי הוא יהיה מבשרו של משיח, והוא גם יברר
את כל הספקות. 8) העושה לפנים משורת הדין (פ"א
מהלכות דעות הלכה ה). 9) היינו מבחינה מוסרית בלבד
ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבבא מציעא (לו:):
"אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם,
או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה
הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו
שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבא לצאת ידי שמים - הרי
שלא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים
(ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון,
צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-
משנה). ובבבא קמא ק: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח
משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני
רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא
לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל
אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו
שפלוגתא זו ב'לצאת ידי שמים' (שהרי לפי הדין הכל
מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון
פוטרו אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה
כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ק ג).

1 ג. לָקַח מִקָּח מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁה¹⁰ בְּנֵי אָדָם, וְכִפֵּר בּוֹ
2 וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר, וְנִשְׁבַּע תְּשׁוּבָה¹¹ וְהָרִי הוּא רוֹצֵה
3 לְשֵׁלֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאוֹמֵר: אֲנִי הוּא
4 שֶׁפָּרַתָּ בִּי וְנִשְׁבַּעְתָּ לִּי, וְהוּא אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ -
5 חַיִּב לְשֵׁלֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁעֲבַר עֲבָרָה¹².

10) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא קמא קג:).
11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לב"ד
על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם
לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). 12) כן אמרו בבבא-
קמא שם: "...דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל",
כלומר אם נשבע לשקר - אין הבדל בין לקח לגזל, שכשם
שבגזל קנסוהו חכמים וחייבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד
מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו
חכמים, מפני שעבר עבירה.

6 ד. נֶאֱמַן¹³ בָּעַל הַמָּקָח לֹמֵר: לֹזֶה מִכֶּרְתִּי¹⁴ וְלֹזֶה לֹא
7 מִכֶּרְתִּי. אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁהַמָּקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ¹⁵;
8 אֲבָל אִם אֵין הַמָּקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - הָרִי הוּא עַד

רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32) אבל מודה שמכר הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33) במשנה שם: "נשבע בעל הבית", ואין לפירשה בשבועת היסט (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיין 'תוספות' שם מח. ד"ה נשבע - אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחנוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החנוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיין רש"י שם. (34) כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועה מן התורה, לבין שבועת היסט שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב.). (35) הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החנוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך ההז"ה מסיק מאי-שלוש הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36) היינו, רק שבועת היסט, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסט בלבד כדין כל כופר-הכל. (37) ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. ברייתא בשבועות מח. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק ו'): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה". (38) בדפוס רומי: היו. (39) תוספתא (שם).

- ח. נתן הלוקח⁴⁰ דינר לחנוני, ובא לטל פירות המנחין ברשות הרבים, ואמר החנוני: דינר זה שנתת לי עכשו הוא דמי פירות שפכר נתת לי⁴¹ והלכתם לתוך ביתך, אבל פירות אלו המנחין ברשות הרבים לא מכרתים לך - הרי החנוני נשבע בנקיטת חפץ⁴² שפך הנה הדבר, ומחזיר פרוטיו לחנוני⁴³; שהרי לא הודה⁴⁴ לו שמכרן לו מעולם. ואילו היו בחנותו, הנה נשבע שבועת הסת, כמו שפארנו.

(40) המשך המשנה שם, וכרכי יהודה בברייתא, וכפירוש הרי"ף, ועיין פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי צריך להיות: "לחנונו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר, החנוני מחזיר לעצמו - לחנותו, את הפירות הנמצאים ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם, והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם עדיין ברשות החנוני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנוני, ואם כן טענתו של החנוני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונוטל הפירות מרשות הרבים.

בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כל אחד מניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה". (22) שאותו בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה לענין "נקיטת חפץ" כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

- ה. הרי שטען²³ על חברו ואמר מכרת לי, וזה אומר לא מכרתי, או מכרתי ולא נתת לי דמים; או שטען הלוקח ואמר שנתן הדמים וצדין לא משך, או משכתי ולא ראיתי מום זה, והמוכר אומר לו הודעתיו לך; או שאמר אחד מהם כף וכן תנאי היה בינינו, והאחד אומר לא היה שם תנאי כלל - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המוציא מחבירו²⁴ עליו הראיה.

(23) מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדיינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

- ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר²⁵ שמכרתי²⁶ להוציא מדו, שבועת הסת²⁶. ואם הודה במקצת הטענה²⁷, או שיש עליו עד אחד²⁸ - נשבע שבועת התורה, כשאר הטענות כפן.

(25) בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" - עיין בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ: מ) מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסט", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מציעא ג. (28) שבועות מ:

- ז. אומר לחנוני²⁹: תן לי דינר פירות, ונתן לו³⁰, והרי הפירות מנחין ברשות הרבים³¹, והחנוני תובע את הדינר³², ובעל הבית אומר לו: נתתי לך הדמים והשלכת אותם לתוך פיסך - הרי הלוקח נשבע בתקנת חכמים³³ בנקיטת חפץ³⁴ ונוטל הפירות³⁵, הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר והרי הן ברשות הרבים. ואילו היו ברשות הלוקח, הנה נשבע שבועת הסת³⁶ ונפטור³⁷; ואילו היתה³⁸ צדין ברשות החנוני³⁹, הנה נשבע הסת וישארו פרוטיו אצלו.

(29) משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בברייתא (מח.), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירוש, וראה להלן את הפרטים. (30) המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31) במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובברייתא לפי גירסתנו - מביא דברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעוֹת". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל. (55) כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה, כרבנן דסומכוס (בבא-מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר והלוקח, טוענים שמא, דנים דין חלוקה, זהו רק כשאינו ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר, שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם וכו'" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר (סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען "ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא. (57) מקום מרעה, והכוונה: רשות נייטרלית. (58) קרן זוית ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא שהנהוג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות ('תוספות' שם ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדיון - אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדיון. (60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" - יחלוק, כדלהלן הלכה יא. (61) ברייתא בבבא-קמא צו: ולדעת רש"י שם (ד"ה ישבע המוכר), שבועה זו היא שבועת "מודה במקצת", שהרי המוכר מודה בפרה ללוקח וכופר בוולד. ומכיון שהפרה עומדת באגם, אין זה "הילך" שהוא ככופר הכל (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג) - כמו שאמרו בבבא-קמא קה: שאין זה "הילך" (ט"ז סימן רכג סעיף א). (62) שהיא מטלטלין. (63) ברייתא (שם) כחכמים, ולא כר"מ. (64) פ"ה הלכה א. ושם מבואר ששבועת היסת נשבעים עליהם.

יא. זה אומר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע', ואינם ברשות אחד מהן⁶⁵ - יחלקו. זה אומר⁶⁶ 'ברשותי ילדה', והאחר שותק⁶⁷ - זכה הטוען בולד.

(65) בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדיון, ושני הצדדים טוענים "שמא". ומה שאמרו בבבא-מציעא שם לדעת חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי וברי", אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכז סק"י, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י. (66) ברייתא בבבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהודאה ('תוספות' ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

יב. מי שהיו לו שני עבדים⁶⁸, קטן וגדול, או שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה, הלוקח אומר 'גדולה לקחתי', והמוכר אומר 'קטנה היא שלקחתי' - על הלוקח להביא ראיה, או ישבע המוכר הסת⁶⁹ שלא מכר אלא קטן.

(68) משנה, בבא-מציעא ק. (69) ולא שבועת "מודה במקצת" שהיא מן התורה, מפני שאין נשבעים לא על

ט. וכן הדין⁴⁴ בנותן דינר לשלחני לטל מעות⁴⁵, בזמן שהמעוֹת צבורין⁴⁶ ברשות הרבים: אם השלחני הודה שמכרן ועדין⁴⁷ לא נטל הדינר - נשבע הלוקח⁴⁸ בנקיטת חפץ שנמתן ונטל המעות; ואם לא הודה⁴⁹ שמכרן לו, אף על פי שמודה שלקח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי המעות שמכר הוליקן הלוקח לתוך ביתו - הרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לתנותו.

(44) המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן שש בדינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות ללוקח, וזה הגביהם ושמן ברשות הרבים (מגיד-משנה), ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר. (48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם? ובגמרא הסבירו כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו הפירות, אם ישהה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה. (49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או את המעות, המונחים ברשות הרבים.

י. המחליף⁵⁰ פרה בחמור וילדה⁵¹, וכן המוכר שפחתו⁵² וילדה, זה אומר 'עד שלא מכרתי ילדה'⁵³, וזה אומר 'משללקחתי ילדה'⁵⁴, אפלו אמר המוכר 'איני יודע' - על הלוקח⁵⁵ להביא ראיה. אף על פי⁵⁶ שהפרה עומדת באגם⁵⁷ והשפחה עומדת בסמטא⁵⁸, הרי הן בחזקת המוכר⁵⁹ עד שיקביא הלוקח ראיה⁶⁰. לא הביא ראיה - ישבע המוכר⁶¹ בנקיטת חפץ על ולד הפרה⁶², אכל על ולד השפחה אינו נשבע אלא הסת; שאין נשבעין⁶³ בנקיטת חפץ על העבדים ולא על הקרקעות, כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען⁶⁴.

(50) משנה בבא-מציעא ק. (51) בשו"ע (חו"מ רכג ס"א): "המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה פ"ה ה"א). ולפיכך יתכן שזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבד כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף, ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל

יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראיה", ואומר שעל בעל הפרה להביא ראיה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל הפרה - אלא כפירוש ה"רז"ה, שמה שאמר רמי בר יחזקאל: "שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא ראיה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת ה"ר"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-משנה).

- 11 טו. מחט⁸¹ שִׁנְמָצָאָת פְּעָבִי בֵּית הַפּוֹסוֹת⁸² וְנִקְבָּה
- 12 אוֹתוֹ נִקְבּ מִפְּלֶשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם⁸⁴ -
- 13 בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נִטְרָפָה⁸⁵ קָדָם שְׁחִיטָהּ. לְפִיכָךְ, אִם
- 14 הִגְלִידָה⁸⁶ פִּי הַמִּכָּה - בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נִטְרָפָה שְׁלֹשָׁה יָמִים
- 15 קָדָם שְׁחִיטָהּ⁸⁷. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמִּכָּה - הֲרִי הַדָּבָר
- 16 סֶפֶק, וְעַל הַטָּבַח לְהֵבִיא רֵאָיָה שֶׁקָּדָם לְקִיחָתוֹ
- 17 נִטְרָפָה, שְׁהֲרִי בְּרִשּׁוֹתוֹ⁸⁸ נִוְלַד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא
- 18 הֵבִיא⁸⁹ רֵאָיָה - יִשְׁלַם הַדָּמִים לַמוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסביב לשפתו, שני כפלים דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית הכסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין הנקב מפולש - כשרה (חולין ג.). (84) טיפת דם. (85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה, והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות. (88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם).

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) המוכר דבר ולא ביאר שיעורו [וכן אם [לא] ביאר מהותו או שלא ביאר ערכו והדומה לזה כמי (שלא מכר) (שמכר) מקום לעשות בו אי זה דבר, או שמכר דבר ולא השלים את (מכריו) [מצריו] וכל הנמשך בזה.

- 19 א. הַמִּקְנָה לַחֲבִירוֹ דָּבָר שֶׁאִינוֹ מְסִים²: אִם הָיָה מֵינוּ
- 20 יָדוֹעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִין מִדָּתוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וּמִנֵּי יָדוֹעַ
- 21 - הֲרִי זֶה קֶנְהָ³; וְאִם אֵין מֵינוּ יָדוֹעַ - לֹא קֶנְהָ⁴.

(2) שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע, כדלהלן. (3) כן כתב רבינו למעלה פי"ג הלכה ב' שלוקח פירות אכסרה (=בלי מידה) קנה. וכמה מקורות לכך: א. בבבא-בבארה צה. במוכר לחבירו מרתף של יין, ודנו בפרטיו: מרתף זה ומרתף סתם, ונראין הדברים, שלא הוגדר מנין הקנקנים במרתף (מגיד-משנה). ב. בבבא-מציעא סד. אמרו: "ההולך לחלוב עזיו, ואמר לחבירו: מה שעזיי חולבות מכור לך, מותר", כלומר שאין בו חשש ריבית, ודרך אגב מתברר שמקח כזה קיים, למרות שלא ידועה מראש מידת החלב שיתנו העזים (כסף-משנה). ג. במסכת דמאי (פ"ב מ"ה): "רבי יוסי אומר, סלי תאנים וכו', כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור" (מלעשר דמאי), ודרך אגב אנו רואים שיש קיום לקנין של אכסרה (ועיין מגדול-עזר). (4) "כן כתב רבינו האי ז"ל

הקרקעות ולא על העבדים, ומפני שזה "הילך", שהרי את הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח, ומפני שאינו מודה בזה שתובעו הלוקח והוא בבחינת: "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (גמרא בבבא-מציעא שם). ומה שאמרו במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבועת המשנה אינה יכולה להיות שבועת היסט - פירושו בגמרא שם בכמה אופנים.

- 1 יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ⁷⁰ גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמוֹכֵר שׁוֹתֵק -
- 2 זָכָה הַלּוֹקֵחַ בְּגְדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר⁷¹ 'אֵינִי יוֹדֵעַ'⁷²
- 3 - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רֵאָיָה⁷³, אוּ נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הַסֵּת
- 4 שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ, וְאֵין לָזֶה אֱלָא קֶטָן⁷⁴.

(70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם) כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "ברי", וכל-שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה). (73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה למעלה), וכלל הוא בדינו שכל החייב בשבועה דאורייתא ואינו יודע, שאינו יכול להשבע - משלם. אבל רבינו מדבר באופן שאינו חייב אלא שבועת היסט בלבד, ובשבועת היסט לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט). (74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע - יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם, אבל לדעת חכמים - על הלוקח להביא ראיה, שהרי המוכר מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י. ועיין מגיד-משנה.

- 5 יד. כָּל מִי⁷⁵ שֶׁנִּוְלַד הַסֶּפֶק⁷⁶ בְּרִשּׁוֹתוֹ⁷⁷ - עָלָיו לְהֵבִיא
- 6 רֵאָיָה. בִּיצֵד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמּוֹר⁷⁸, וּמִשֶּׁךְ בַּעַל
- 7 הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה, וְלֹא הַסֶּפֶק בַּעַל הַפָּרָה לְמִשֶּׁךְ
- 8 זֶה הַחֲמוֹר⁷⁹ עַד שְׁמַת הַחֲמוֹר - עַל בַּעַל הַחֲמוֹר
- 9 לְהֵבִיא רֵאָיָה⁸⁰ שֶׁהָיָה חֲמוֹרוֹ קָיָם בְּשַׁעַת מְשִׁיכָתוֹ
- 10 הַפָּרָה. וְכֵן כָּל בִּיצֵאָ בָּזֶה.

(75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והר"ף שם הביא יש מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטריא הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו, שהחפץ שעליו נתעורר הספק - נמצא בביתו, וראה להלן. (78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין "חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור. (80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה ראה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו - עליו להביא ראיה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְבָנוּ אוּ בֵּית אֲלֻמְנוֹת לְבָנוֹת²¹ - עוֹשָׂה לֹא²² אֶרְבַּע
אֲמוֹת עַל שֵׁשׁ²³. מְכַר לוֹ מְקוֹם בֵּית גְּדוֹל²⁴ - עוֹשָׂה
שְׁמוֹנֶה עַל עֶשְׂרִי. מְכַר לוֹ מְקוֹם טְרָקְלִין²⁵ - עוֹשָׂה
עֶשְׂרִי עַל עֶשְׂרִי. תְּרַבֵּץ²⁶ שֶׁל חֲצֵר - שְׁתֵּים עָשָׂר עַל
שְׁתֵּים עָשָׂר. וְרוֹם²⁷ כָּל בֵּית וּבֵית - פְּחָצִי אָרְכוֹ
וְחָצִי רְחִיבוֹ²⁸.

(17) משנה בבא בתרא צח: וכגירסת הרי"ף שם: "המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות וכו'". וכן הוא במשנה כתב"ד מינכן, שם. (18) ללא הגדרת מידת המקום. (19) משנה, שם: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש", וראה להלן הערה כב. (20) קבלן, שמקבל עליו לבנות על המגרש של חבירו "בית חתנות", ולא הוגדרה מידת הבית. (21) בבן, כתב "בית חתנות", ובבת - "בית אלמנות", לפי שאין הבת הנשואה גרה בבית אביה, מפני שאסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו (גמרא שם, ועיין רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הט"ו). (22) המקבל צריך לעשות את הבית לפי מידה זו, וכן המוכר מקום צריך לתת לו קרקע במידה זו. (23) כרבי עקיבא (במשנה שם), ולא כרבי ישמעאל שם שהצריך שיעור יותר גדול, ואילו שיעור זה של ארבע אמות על שש, אינו מתאים אלא לרפת בקר בלבד. ולדעת רבי עקיבא "פעמים אדם עושה דירתו כרפת בקר". ומה שאמרו שם במשנה: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש" - רבי עקיבא היא (גמרא שם לפי לשון א'). ואף לפי לשון ב' שם שדברי רבי ישמעאל הם - לא מצאנו שר"ע חולק על זה (מגיד-משנה ודלא כרשב"א). (24) שהזכיר לו מפורש "גדול", משנה שם. ובוזה אפילו ר"ע מודה. אבל אם אומר לו "בית קטן" שהוא כאומר לו "בית סתם", כבר כתב רבינו למעלה שעושה ארבע אמות על שש. ומה שאמרו במשנה שם "בית קטן - שש על ח" - רבי ישמעאל היא (מגיד-משנה על-פי הרי"ף מיגש). (25) בית עשוי למושב שרים ולא לתשימש, הלכך צריך להיות מרובע: עשר על עשר (רשב"ם ד"ה טרקלין). (26) ברייתא וגמרא שם: "תרבץ אפדני". והיינו גינה שליד החצר. וראה רשב"ם שם, וברש"י שם זו ד"ה תרביצא. (27) משנה, שם. (28) כלומר, ביחד. ולפי"ז רפת או בית סתם, ששיעורם ארבע על שש - הרום הוא חמש. שחצי הרוחב הוא שתים, וחצי האורך - שלש. וב"בית גדול", שמידתו שמונה על עשר, השיעור של הרום הוא - תשע: ארבע - חצי הרוחב, וחמש - חצי האורך.

ו. המוכר²⁹ מקום לחברו לעשות לו³⁰ קבורה³¹, או המקבל מחברו³² לעשות לו קבורה - עושה מערה³³, ופותח לתוכה שמונה קברים³⁴: שלשה מקאן³⁵ ושלשה מקאן³⁶ ושנים מנגנדר³⁷ הנכנס למערה. מדת המערה³⁸ - ארבע אמות על שש; וכל קבר וקבר - ארבע אמות ארך³⁹, ורחב ששה טפחים⁴⁰, ורום שבעה⁴¹. נמצא בין כל קבר וקבר שמן הצדדין אמה ומחצה⁴², ובין השנים האמצעיים שתי אמות⁴³.

בספר "מקח וממכר" שלו, ודברי טעם הן, אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן" (מגיד-משנה).

ב. פיצד? ערמה⁵ זו של חטים אני מוכר לך בכך וכן, מרתף⁶ זה של יין אני מוכר לך בכך וכן, שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכן, אף על פי שאין מדת הערמה ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין התקנים⁷ ידוע - הרי זה ממכרו קיים. אף על פי שנמצא חסר או יתר על האמד שהיה בדעתם. ויש להם הוניה⁸ לפי השער שבשוק⁹, כמו שבארנו¹⁰.

(5) צבור של חפצים מסויימים (ועיין 'ערוך'). (6) מקום שבו מסודרים חביות של יין. (7) כדים או חביות. (8) כלומר, שיש כאן דין אונאה לשניהם, ללוקח ולמוכר, כמו בכל משא ומתן. ומקור דבר זה בבבא-מציעא מו: מז. כרבה בשם רב הונא, שאם אמר לו מכור לי באלו - קנה ויש לו עליו אונאה. וסובר רבינו, שאין הבדל בין אם הדמים אינם ידועים לבין אם מידת הפירות אינה ידועה, וכן כתב למעלה פ"ג הלכה ב. (9) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים. (10) בפרק יג הלכה ב.

ג. אבל האומר לחברו: כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכן, וכל מה שיש בתבה זו אני מוכר לך בכך וכן, או בשק הזה אני מוכר לך בכך וכן, ורצה הלוקח¹¹ ומשך - אין כאן קנין; שלא סמכה¹² דעתו של לוקח, שהרי אינו יודע מה שיש בו, אם תבן או זהב, ואין זה אלא פמשחק בקביא¹³. וכן כל פיוצא כזה.¹⁴

(11) הסכים לקנייה בצורה סתמית זו. (12) בטחה דעתו. וסמיכות דעת היא היסוד ההכרחי בכל הקנינים. (13) שהוא כאסמכתא שאינה קונה (סנהדרין כד:), והעושה כן עם ישראל הרי הוא כגזלן (פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז, ועיין בכסף-משנה פ"י מהלכות עדות הלכה ד, לענין משחק בקוביא עם הגוי).

ד. וכן¹⁴ המוכר לחברו בעשרה דינרין חטים, ולא פסק כמה סאה מכר לו - נותן לו פשער שבשוק¹⁵ בשעת המכירה. וכל החוזר בו מאחר נתינת הדמים, ולא רצה פשער שהיה בשוק בשעת נתינת המעות - מקבל מי שפטר, כמו שבארנו¹⁶.

(14) כלומר, כשם שבקניית ערימה של חטים, שאין מידתה ידועה - נקבעה האונאה לפי שער השוק (למעלה הלכה ב), כמו כן במקרה דלהלן שלא קבע לו כלל - נקבע המחיר לפי השער שבשוק. והשו"ע (סימן רט סעיף ג) מביא הלכה זו בלי מילת-החיבור "וכן". (15) בבא-מציעא עב: במשנה "יצא השער פוסקין". ואף-על-פי שהוא לא פסק עמו, הולכין אחר השער שבשוק (הגר"א שם ס"ק ה). (16) למעלה פ"ז הלכה א.

ה. המוכר¹⁷ מקום לחברו¹⁸ לעשות בית או רפת בקר¹⁹, וכן המקבל מחברו²⁰ לעשות לו בית חתנות

- 29) משנה, שם ק: (30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. (31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת, כל אחד בכרך בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות לו קבר). (32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. (33) חפירה מתחת לקרקע. (34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא). (35) בכותל האורך בצד אחד. (36) בכותל האורך בצד שכנגד. (37) כותל הרוחב היה מכון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. (38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). (39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. (40) הן: אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון (תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). (41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. (42) סידור הקברות היה: קבר אמה ורוחב, אחריו רווח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריו רווח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה. בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. (43) והיה הסדר: קבר אמה, רווח שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד היה הסידור כלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה, רווח, ואחרי זה קבר אמה. ושוב רווח אמה, קבר אמה, רווח אמה, קבר אמה וחצי אמה רווח בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רווח, קבר אמה רוחב, רווח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רווח בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.
- ז. המוכר⁴⁴ לחברו בתוך שדהו מקום⁴⁵ אמת מים⁴⁶ להשקות בה בית השלחין⁴⁷ - נותן לו בתוך שדהו אמה שרחבה שתי אמות⁴⁸, ואמה מכאן ואמה מכאן⁴⁹ לאגפיה⁵⁰. ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בסילו⁵¹ - נותן לו אמה שרחבה אמה, וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה.
- (44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בבא צט:). (45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריז, אות א). (46) תעלה שחופים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה (תוספות' שם ד"ה נותן לו). (47) "שדה שעומדת בהו וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידיים. (48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. (49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. (50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסיד הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח). (51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.
- ח. אלו האגפין בעל השדה נוטען⁵², אבל אינו
- 8 זרען⁵³; שהזרעים מחלחלין⁵⁴ את הקרקע ומקלקלין את אמת המים. ואמת המים זאת שכלו אגפיה⁵⁵ - בעל האמה מתקנן בעפר אותה שדה⁵⁶; שעל מנת פן קבל עליו המוכר להיות אמת המים בתוך שדהו.
- (52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. (53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא-בבא שם), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריז סעיף ב) העתיק: "מלחלין". כלומר, מכניסים רטיבות. (55) שהעפר על גדות האמה נתפור וכלה. (56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).
- ט. המוכר⁵⁷ לחברו⁵⁸ דרך בתוך שדהו: אם דרך יחיד מכר לו - נותן לו שתי⁵⁹ אמות ומחצה רחב, כדי שיעמד חמורו⁶⁰ במשאו על ארך הדרך⁶¹. מכר לו דרך בין עיר לעיר⁶² - נותן לו רחב שמונה אמות⁶³ בארך הדרך. מכר לו דרך הרבים⁶⁴ - נותן לו רחב שש עשרה אמה⁶⁵.
- (57) משנה (בבא-בבא צט:) וברייתא (שם ק.) ומימרת אמוראים. (58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריז אות ד). (59) כ"אחרים" ודייני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק.), ולא ככתוב במשנה (שם צט:); ששיעורו ארבע אמות. [ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן הערה ס]. (60) מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריז ס"ק ז). (61) וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד-משנה) שכל המדובר דוקא כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצר לו הדרך, שהמשא יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול [ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח]. (62) ברייתא (שם ק.) והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). (63) שיעור שתי עגלות ברוחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). (64) משנה (שם צט:). והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. (65) השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א).
- י. דרך המלך⁶⁶ ודרך הקבר⁶⁷ - אין לה שיעור⁶⁸. ונראה לי, שזה כמוכר דבר שאין מינו ידוע⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. (83) מימרא סתמית (שם). (84) שדה זה העומד למכירה גובל משני צדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. (85) שאם יכתוב סתם בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור (86) שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

- טו. מִצָּרָה לֹא מִצָּרָה רִאשׁוֹן וּמִצָּרָה שֵׁנִי וּמִצָּרָה שְׁלִישִׁי, 12
וְלֹא מִצָּרָה רְבִיעִי - קִנְיָה הַשְּׂדֵה בְּלֵיהָ⁸⁸, אֲבָל מִצָּר 13
הַרְבִּיעִי⁸⁹ לֹא קִנְיָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הָיְתָה⁹² מְבֻלָּע⁹³ בֵּין 14
הַמִּצָּרִים, וְאִין⁹⁴ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאִין בּוֹ 15
תְּשַׁעָה קַבִּין⁹⁶ - קִנְיָה אֶף הַמִּצָּר הַרְבִּיעִי⁹⁷. וְאִם לֹא 16
הָיְתָה מְבֻלָּע⁹⁸, וַיֵּשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שֵׁשׁ 17
בּוֹ תְּשַׁעָה קַבִּין¹⁰¹ - לֹא קִנְיָה¹⁰². הָיְתָה מְבֻלָּע, וַיֵּשׁ 18
עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ תְּשַׁעָה קַבִּין¹⁰⁴; אוֹ 19
שֶׁלֹּא הָיְתָה מְבֻלָּע, וְאִין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ 20
תְּשַׁעָה קַבִּין¹⁰⁵ - הִרְיָה¹⁰⁶ הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷, 21
כְּפִי מַה שִּׁירָאוּ לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ שְׂדֵעָתָן נוֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֶׂה. 22

(87) שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם סב: (88) כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו. (89) היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ ממצר ד), ור"י מיגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע אחד של השדה. (90) מכיון שלא סימן את המצר הרביעי, ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. (91) סיכום בגמרא (שם) על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. (92) הכלל הוא, שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו - הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון שאין עליו וכו'. (95) פירושו: "שורה של דקלים" (רבינו גרשום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג) והוא הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם בטלים כלפי השדה. (97) שיש כאן שלשה גורמים לטובת הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) שיש שני גורמים לרעת הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים. (100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לציינו. (103) ואין בו תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין

שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. (67) שם, והיא הדרך בה נושאים את המת לקברו. (68) שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם צט: ד"ה אין לו שיעור). (69) אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א"ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סח) שהמדובר באחד שקונה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

- יא. מִכָּר לֹא⁷⁰ מְקוֹם לְמַעֲמַד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אֶרְבָּעָה 1
קַבִּים⁷². 2

(70) משנה (שם צט:). (71) מקום סמוך לקבר, שהיו עומדים שם לנחם את האבלים. (72) הם: ארבעים אמה בריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

- יב. הָאוֹמֶר⁷³ לְחִבְרוֹ: בּוֹר וּכְתֻלְיָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - 3
נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב הַפֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טָפָחִים. 4

(73) ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.

- יג. הַמוֹכֵר⁷⁴ שְׂדֵה לְחִבְרוֹ, וּמִצָּר לֹא⁷⁵ מִצָּר אֶחָד אֶרֶץ 5
וּמִצָּר אֶחָד קֶצֶר⁷⁶: אִם הָיְתָה הָאֶרֶץ שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷ 6
- לֹא קִנְיָה מִן הָאֶרֶץ⁷⁸ אֲלָא כְּנֶגֶד קֶצֶר⁷⁹; וְאִם הָיְתָה 7
שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה כְּנֶגֶד רֹאשׁ תוֹרָה⁸¹. 8

(74) מימרא של רב, שם סב. (75) כאן יש ציורים - אבל לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים במספרים). וכך יש בעוד מקומות בהמשך. (76) ציין לו את המצרים, הגבולות של השדה, והיינו על-ידי סימון השדות הגובלים עם השדה הזה העומד למכירה. (77) המדובר כאן שסימן לו הגבולות מכל ארבע הרוחות, אלא שאחד מהם קצר (מגיד-משנה). (78) שזה השדה הגובל הארוך הוא של איש אחד, ומתוך כך אנוס היה המוכר לציין כאן גבול ארוך, שאין רגילות לכתוב חצי מצר. (79) כרב, ולא כרב כהנא ורב אסי (בבא-בתרא שם). (80) שאנו אומרים שכוונתו היתה לתת לו רק כנגד הקצר, ומה שציין מצד השני קו ארוך, אין זה אלא מפני שהוא שייך לאיש אחד, כנ"ל בהערה עו. (81) שהשדה הארוך היה שייך לשניים, לראובן ושמעון, והשדה האחד של ראובן הוא כנגד הקצר מצד השני (כסף-משנה).

- יד. הָיְתָה⁸² מִצָּר רְאוּבֵן מְזֻרָח וּמְעֻרָב⁸³, וּמִצָּר 9
שְׁמֻעוֹן⁸⁴ צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שְׂיֻכְתָּב⁸⁵ לוֹ: מִצָּר 10
רְאוּבֵן מְשֻׁתִּי רוּחוֹת, וּמִצָּר שְׁמֻעוֹן מְשֻׁתִּי רוּחוֹת⁸⁶. 11

(82) באלכסון, ובזה אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו

בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים. (105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא בתרא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בדיני ממונות, כלל בדינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות שנראה להכמינו ז"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם, ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את המונח התלמודי: "שורא דדייני", וכן הוא פירושו של רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שורא) מפרשים: לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן בעיניהם.

116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא (בבא-בתרא סא:). (117) בית גדול, ארמון, ואילו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמדו בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים. ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" - אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר, שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כותב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאינ לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

14 יח. האומר לחברו 127 שדות 128 אני מוכר לך - 14 מעוט שדות שתיים 129. אומר לו קל שדות 130 - אפלו 15 שלש וארבע, 131 חוץ 132 מגנות 133 ופרדסים 134. אומר 16 לו נכסים 135 - אפלו גנות ופרדסים, חוץ מבתים 17 ועבדים 136. ואם אומר לו קל נכסי 137 - אפלו עבדים 18 ובתים וכל המטלטלין 138 הירועים לו, ואפלו תפלין 19 שפראשו 139 בכלל המקר. 20

127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות. (129) שיד בעל השטר - הלוקח - על התחנונה, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסיף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משתים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן

1 טז. סים 109 לו את הזויות 110 בלבד, ולא סים לו את 2 המצר שלכל רוח, או ששים לו שני מצרים במין 3 גא"ם 111, או ששים לו חלק 112 מכל רוח ורוח - הרי 4 זה לא קנה את כלם 113; אלא יקנה ממנה כפי מה 5 שמשורר 114 לו, וכמה שיראו הדיינין 115.

109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות בארבע זוויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור (111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירוש הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סים לו את הזויות". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסירוגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן ריט סעיף ד). (115) לכאורה הכוונה ל"שורא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקן", ובכל ספק בדיני ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שורא דדייני" במקום "תיקן" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שורא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-ברורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

6 יז. המוכר 116 בית לחברו בבירה גדולה 117, אף על 7 פי שמצר לו מצרים החיצונים 118, ואף על פי שיש 8 שם 119 מעט 120 שקוראין לבירה בית - לא קנה אלא 9 הבית בלבד; שהמצרים הוא שהרחיב לו 121, ואילו 10 מכר לו 122 כל הבירה - הנה פותב לו: ולא הנחת 11 לפני במקר זה כלום 123. וכן המוכר שדה בבקעה

145) בבא-בתרא סא: (146) בלשון יחיד. (147) נתן לו סימן: השדה הזאת שקנה אותה מחייא. (148) בבבא-בתרא שם אמרו: "חדא אמר ליה, תרתי לא" (=שדה אחד אמר לו ולא שנים) ושם קעג. נראה שנתון הקטן שבהם, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גברא לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פכ"ג ה"ב) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.

ובפנימיות העניינים, התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל ענייניו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכשו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידי בעולם.

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה' על-שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו - המחשבה דיבור ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא, ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגה להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו - פירותיו - יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו, כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיו קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו, כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו, הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפיה על מדותיו ואז גם פירותיו - מחשבה דיבור ומעשה שלו - קנויים לה'.

(לק"ש חלק כו עמ' 183 ואילך)

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב:) מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה - בשדה, ואת זו של מתנה - באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף

בבביתא (שם). (161) חפירה קטנה. (162) על פני אורח כל השדה. (163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר, והחריץ הגדול מחוצה לו. (164) כלומר, צורך זה בחריץ כפול. (165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

1 כג. היתה לו חצי שדה¹⁶⁷, ואמר לחבירו: חצי שיש לי בשדה מכרתי לך - קנה החצי כל¹⁶⁸. אמר לו: חצי השדה שיש לי - לא קנה אלא רביע¹⁶⁹. אמר לו¹⁷⁰: מצר¹⁷¹ שדה שממנה נחלקת¹⁷², או שממנה נפסקת, או שממנה נחצית¹⁷³: אם אמר לו 'ואלו מצריה'¹⁷⁴ - קנה חציה¹⁷⁵; ואם לא מצר לו מצריה¹⁷⁶ - לא קנה אלא בית תשעה קבין¹⁷⁷.

(166) מימרא של רבה, בבבא-בתרא סב: (167) שהיה המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו. (168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי שיש לי בשדה". (169) היינו, החצי מן החלק שיש לו בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי השדה שיש לי". (170) מסקנת הגמרא, שם סג. (171) מכר לו חלק משדה, בלי לפירש את כמותו, וסימן לו גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). (172) מלשון חלק. (173) לשון חצי. (174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). (175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. (176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. (177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

יום שני כ"ג ניסן ה'תשפ"א

פרק שנים ועשרים

(1) נתבאר בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

8 א. אין² אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין
9 במכר, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע³. כיצד?
10 מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שתוציא אילן
11 זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני⁵ - לא
12 קנה פלוני⁶. וכן כל פיוצא בה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו, ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו. ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בד"ץ "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הרי"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן ארבע סאין בסלע, אם היו שבילים¹⁶ - הרי זה קנה לקבל מי שפרע. והוא שיראה¹⁷ לו בגרן, או שיאמר לו בשוק 'הריני סומך עליך'. אבל אם לא נראה בגרן ולא אמר לו 'הריני סומך עליך' - לא סמכה דעתו¹⁸ של מוכר, ואינו מקבל מי שפרע; שהרי הוא אומר¹⁹: 'שמא פסק עם אחר'²⁰, ואין צריך לחטים אלו.

(16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. (17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. (18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. (19) המוכר אומר בלבו. (20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ה. דבר שאין ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא פא לעולם²¹. כיצד? מה שאירש²² מאבא מכור לך, מה שתעלה מצודתי מן הים נתון לך, שדה זו לכשאקנה²³ קנויה לך - לא קנה כלום. וכן כל פיצא בזה.

(21) בבא מציעא טז: (22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. (23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקנה קנויה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמר רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנויה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הגר"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:) בד"ץ "חזר ולקחה מבעלים הראשונים"

קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

ב. המוכר פרות דקלי לחברו - יכול לחזור בו⁸ אף לאחר שבאו הפרות לעולם. ואם שמת⁹ הלוקח ואכל - אין מוציאין מידו¹⁰. וכל החוזר בו משניהם - אין חייב לקבל מי שפרע¹¹.

(7) לפני שבאו לעולם. וכרב נחמן (בבא מציעא טו:) שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא טו: דיבור המתחיל התם) וקל וחומר הוא: אם הנושא נותן בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) - כל שכן למכירה שלפניו. (9) הוריד. גמרא שם. (10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקנינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

ג. אכל הפוסק¹² על שער שבשוק¹³, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר - חייב לקנות¹⁴ ולתן ללוקח מה שפסק. ואם חזר - מקבל מי שפרע¹⁵.

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נותן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הרי"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (סט:) "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נותן לו שני דקלים. ואם לאו - קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הרי"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבין ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן גמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב:) ותניא גמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן. (15) כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) - אין זה אלא ב"שדה זו לכשאקנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקנה קנויה לך" - הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של

את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).

- ח. מי שנתן קרקע³⁴ מתנה לחברו, ונתן לו על גבה³⁵ מאה דינרין: אם היו הדינרין מצויין ברשותו - פיו שזכה בשדה זכה בדינרין³⁶; ואם אין לו דינר - אין מחזיקין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שביא הזוכה³⁷ ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שמקנה אדם אותם על קרקע: אם אינם ברשות המוכר או הנותן - לא קנה; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו³⁸.

(34) שלא שאלו בקידושין (כו"ז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה" (מגיד משנה). (38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.

- ט. מי שהיה לו פקדון³⁹ ביד אחר - הרי זה מקנהו⁴⁰ בין במכר בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא⁴¹, והרי הוא בחזקת שהוא קיים. ואם פפר בו⁴² זה שהפקדן אצלו - אינו יכול להקנותו; שזה פמי שאבד, שאינו ברשותו⁴³. אבל המלוה, הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם, ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן. והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם היתה מלוה בשטר - מקנה את השטר בכתובה ומסירה; שהרי יש פאן דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו.

(39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הו ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הווה מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש. (42) שמעתה הרי הוא כגזלן, ראה להלן. (43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגזלן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

- י. פשם שאין אדם מקנה דבר שלא פא לעולם, פן אין אדם מקנה למי שלא פא לעולם. ואפלו עבר הרי הוא פמי שלא פא לעולם, והמפכה לעבר - לא קנה. ואם היה פנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל פנו - קנה⁴⁴.

וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבא" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפנינו" הנוסחא בכתב יד "אמר אביו".

- ו. מי שהיה מוריש²⁴ גוסס²⁵ ונטוי למות, ורצה למכר מנכסיו²⁶ מעט²⁷ כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה²⁸, הואיל והפן עני²⁹, ואם נמתין עד שימות וימכר - ישתהא המת ויתפזה, תקנו חכמים, שאם מכר ואמר: מה שאירש מאבי היום מכור לך - ממכרו קיים. וכן ציד עני שאין לו מה שילאכל, שאמר: מה שתעלה מן הים מצודתי היום מכור לך - ממכרו קיים, משום כדי חייו³⁰.

(24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לאו דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. (25) ר"ף שם בשם ירושלמי. (26) של מוריש. (27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). (28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. (29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. (30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתיימת לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדייק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן הים ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.

- ז. הפן³¹ שמכר מנכסיו אביו בחיי אביו, ומת הפן בחיי האב ואחר פן מת האב - פן הפן מוציא³² מיד הלקוחות; שהרי אביו מכר דבר שלא פא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב, וזה יורש אבי אביו³³. וכן כל פיוצא כזה.

(31) בבא בתרא קנט. (32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף למאן דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). (33) כך הגדירו

פְּדִין הַהֲדִיּוֹט בְּקִנְיָתוֹ. שְׁאֵלוֹ אָמַר אָדָם: כָּל מָה
שֶׁתִּלְד בְּהֶמְתִּי יִהְיֶה הֶקְדָּשׁ⁵⁵ לְבִדְקָה הַבֵּית⁵⁶, או יִהְיֶה
אָסוּר עָלָי, או אֶתְנַנּוּ לְצִדְקָה - אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ
מִתְקַדָּשׁ לְפִי שְׁאִינוֹ בַּעֲוֹלָם, הֲרִי זֶה חַיֵּב לְקָנִים
דְּבָרִי⁵⁷; שְׁנֵאמַר: כָּכָל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה⁵⁸.

(54) כל הלכה זו הביא רבינו גם בפרק ו מהלכות ערכין
הלכה לא. מסברת עצמו והקדים לה: "ויראה לי".
(55) בהלכות ערכין שם כתב: "הרי עלי להקדישו".
(56) [צריך עיון, הרי המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק
הבית עובר בעשה (פרק ה מהלכות ערכין הלכה ה) והיאך
יכול לקבל על עצמו נדר שיקדישו - הרי הוא מושבע
ועומד מהר סיני שלא יקדישה לבדק הבית (ראה פרק ג
מהלכות נדרים הלכה ז) ובפרק ו מהלכות ערכין שם לא
כתב "לבדק הבית"]. (57) הראב"ד חולק על דברי רבינו
וכתב: "שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך -
כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי - הרי זה חייב עצמו
וייתן. אבל אם אמר ייתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו
לעולם לא קנו עניים" וכן דעת הגאונים להלן הלכה יז
והובאו דבריהם בטור שם. (58) בהלכות ערכין שם מביא
רבינו שהוא עובר "משום כל תאחר ולא יחל דברו ומשום
ככל היוצא מפיו יעשה". והעיר על זה הלחם משנה שם.

טז. והואיל והדבר כן⁵⁹, אם צוה אדם כשהוא
שוכב מרע ואמר: כל מה שיוציא אילן זה לעניים,
או כל שבר בית זה לעניים - זכו בהן העניים⁶⁰.

(59) שיש חיוב לקיים נדר אפילו בדבר שלא בא לעולם.
(60) מכיוון שבמתנת בריא חייב הנותן לקיים דברו מטעם
נדר, כמו שכתב למעלה, תיקנו חכמים כן גם בשכיב מרע,
כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אף על פי שהנותן שהתחייב
מתורת נדר, מת ואינו, ויורשיו לא התחייבו (אבן האזל,
ועיין כסף משנה).

יז. יש גאונים⁶¹ שחולקין על דבר זה ואומרים,
שאין העניים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה
בהן, ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם⁶². ואין
דעתי נוטה לדברים אלו; שאין אדם מצוה להקנות,
והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש, כמו
שהוא מצוה לקיים הנדר, כמו שבארנו בערכין⁶³.

(61) שיטתם כדעת הראב"ד, למעלה הלכה טו, והובאו
דבריהם בטור שם. (62) ראייה לדבריהם מדברי הגמרא
בבבא קמא לו: שאדם אחד אמר שכסף שביד אחרים יתנוהו
לעניים, ונראה שם שלא קנו אותו העניים, וזהו מטעם
שאינו ברשותו כמו שכתב הר"ף שם. הרי שגם מטעם נדר
אין כאן שום חיוב כיוון שלא אמר "אתנהו לעניים". ולדעת
רבינו יש לפרש שם כפירוש רבינו חננאל (בתוספות דיבור
המתחיל יד) שזכו בו עניים עיין שם. (63) פרק ו הלכה
לא לג. אבל שם מפורש: "הרי עלי להקדישו". וצריך עיון.

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבארו בו דיני המקנה גוף הדבר לפירותיו, והמוכר גוף

(44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה
בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלקים
בזה. [ודווקא מוכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה.
ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו",
מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה
י"ג-יד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו
מהלכות זכייה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה
אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם,
או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא
לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה
ומתנה שם].

יא. האומר לאשתו: נכסי לפני שיתלדי ממני - הרי
אלו לא יקנו כלום; שפיון שלא נתעברה בהן בשעת
המתנה, עדין לא באו פדי להיות דעתו קרובה להם.

יב. המקנה למין ממני חיה - לא הקנה כלום.
הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא בא לעולם,
וחזר ואמר לחברו: קנה בבהמה זו, או בעפר זה -
לא קנה כלום⁴⁵. אמר לו: קנה את ובהמה זו, או
את ועפר זה - קנה מוחצה⁴⁶.

(45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן.
שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה
חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם
בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.

יג. אין אדם מקנה לא במקר ולא במתנה אלא דבר
שיש בו ממש⁴⁷; אבל דבר שאין בו ממש - אינו
נקנה.

(47) גוף, עצם.

יד. כיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או
טעם הדבש הזה, או ציץ⁴⁸ הבדלח⁴⁹ הזה. וכן כל
פיוצא כזה. לפיכך⁵⁰, המקנה לחברו אכילת פירות
דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵² - לא קנה; עד שיקנה
לו גוף הבית לדור בו, וגוף האילן לאכל פירותיו⁵³,
כמו שיתבאר.

(48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז:
ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה
שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע
אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא
מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה
עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין
בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי
שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם
שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו
שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיוור בבית
זה. שהדיוור אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות
עצמם - כיוון שהם בעולם.

טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העניים ודין הנדרים אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפירות לעולם (סמ"ע רט, ס"ק טו), וכך לשון השו"ע:
 "ואם מכר אילן לפירותיו וכו', קנה מיד, ואין אחד מהן יכול
 לחזור בו" (שם, סעיף ד).

- ג. מְכָרָהוּ לְקָנָם¹⁹, שָׁאֵם יָגַח²⁰ וְיָמִית²¹ יִהְיֶה¹²
 קָנָם שֶׁל לֹאֲחֵז - הֲרֵי זֶה סָפֵק²². לְפִיכָף²³ לֹא קָנָה;¹³
 וְאִם תִּפְשֹׁעַ²⁴ הִקְנָם - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.¹⁴

(18) בגיטין (מב-מג), היא בעיא שלא נפתרה. (19) רק
 לענין קנס, אבל לא לענינים אחרים. (20) שאם שור של
 אדם שלישי יגח את העבד. (21) העבד ימות מן הנגיחה,
 שאז משלם בעל השור קנס לבעל העבד: שלשים שקלים,
 כמפורש בפסוק (שמות כא, לב). (22) אחרי שהבעיא
 נשארה תלויה ללא פתרון, וצדדי הספק הם: שמא זה דומה
 ל"אילן לפירותיו" (למעלה הלכה א-ב), או שמא אינו דומה
 לשם, שהרי הפירות רגילים לבוא, והם יוצאים מגוף האילן,
 ואילו הקנס אינו יוצא מגוף העבד. וגם אין זה ברור שיבוא,
 כי שמא בכלל לא יקרה מקרה הנגיחה, ואף אם יקרה, שמא
 יודה בעל השור ויפטר מקנס כדין "מודה בקנס" (גמרא
 גיטין שם, ו'תוספות' שם מה: ד"ה עבד). (23) כדין כל
 ספק משפטי, שאנו דנים בו: "המוציא מחבירו עליו
 הראיה". (24) רבינו לשיטתו, שבכל ספק משפטי יש תוקף
 לתפסיה.

- ד. מְכָרָהוּ אֵילָן לְזֶה וּפְרוֹתָיו לְאַחֵר²⁶ - לֹא שִׁיר¹⁵
 מְקוֹם הַפְּרוֹת²⁷, וְאֵין לְאַחֵר פְּלוֹם²⁸. אֲבָל²⁹ אִם מְכָר¹⁶
 אֵילָן וְשִׁיר פְּרוֹתָיו לְעֶצְמוֹ - הֲרֵי שִׁיר מְקוֹם¹⁷
 הַפְּרוֹת³⁰. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשִׁי³¹, לְגַבִּי עֶצְמוֹ בְּעֵין¹⁸
 יָפֶה מְשִׁיר³².¹⁹

(25) בעיא בבבא-בבא-בבא קמח. (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה
 איבעיא להו) ונפתרה שם בצורת "אם תמצי לומר".
 (26) פירותיו של האילן - ולא גוף האילן לפירותיו, וזהו דבר
 שלא בא לעולם. (27) כלומר, אין אנו אומרים שהמוכר
 התכוון להשאיר לשני מקום באילן לפירות, כמו "דקל
 לפירותיו", כיון שלא הביע זאת במפורש. (28) ולא בירר
 רבינו, למי שייכים הפירות? הרשב"א כתב מפורש שהם
 ללוקח ראשון (מגיד-משנה). וכן פסק בשולחן-ערוך (חושן-
 משפט סימן רט סעיף ט) "וראשון קנה דקל ופירותיו".
 (29) שם, בעיא שנפתרה. (30) היינו, הענפים, מקום שבו
 גדלים הפירות (רשב"ם, ו'תוספות' שם) ושוב אינם נחשבים
 כדבר שלא בא לעולם. (31) שלא אמר מפורש שהוא
 משאיר לעצמו גם את מקום הפירות. (32) ולכן, אף שלא
 הזכיר את השיר בגוף האילן, אנו אומרים את דעתו,
 שבודאי השאיר.

- ה. הַמּוֹכֵר גּוֹף הַקֶּרֶקֶע³³ לְזֶמֶן קָצוּב³⁴ - הֲרֵי זֶה²⁰
 מְכִירָה³⁵; וְהַמְשִׁימָה הַלּוֹקֵחַ בַּגּוֹף פְּחָפְצוֹ³⁶ וְאוֹכֵל²¹
 הַפְּרוֹת כָּל זֶמֶן הַמְכִירָה, וּבִסּוֹף תַּחֲזֹר לְבַעֲלָהּ.²²

(33) כלומר, לא רק לפירותיו, אלא את גוף הקרקע עצמו
 מכר לכל תשמישיו, ברם לא לצמיתות. (34) לתאריך
 מוגבל. (35) יש תוקף משפטי למכירה זו, והלוקח קונה
 את הגוף כמו שהוא, אף שאינו אלא לזמן מוגבל. ומקור

דבר לזמן, והקונה פירות שובך או פירות כוורת דבורים
 (ומה דין מוכר עם הלוקח) [ומה בין שוכר ולוקח] והדומה
 לזה.

- א. מְקָנָה² אָדָם הַגּוֹף לְפְרוֹתָיו³. בֵּין בְּמִכְרָה⁴, בֵּין
 בְּמִתְנָה, בֵּין בְּמִתְנָת שְׂכִיב מְרַע⁵. וְאֵין זֶה מְקָנָה דְּכָר²
 שְׁלֹא בָא לְעוֹלָם⁶, שֶׁהֲרֵי הַגּוֹף מְצוּי⁷ וּמְקָנָה לְפְרוֹת⁸.
 הָא לְמָה זֶה דּוּמָה?⁹ לְשׁוֹכֵר בֵּית אוֹ שָׂדֶה לְחִבְרוֹ,
 שְׁלֹא הִקְנָה לוֹ הַגּוֹף¹⁰, אֲלֹא הִנָּאת הַגּוֹף¹¹.

(2) כלומר, יכול להקנות, ויש תוקף לקנינו. (3) מקור דברי
 רבינו בבבא-בבא-בבא קמז: "אמר רב נחמן, שכיב מרע וכו' עד
 שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו, תנו דקל זה לפלוני
 ויאכל פירותיו", וראה להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה
 טו. וכן הוא בגיטין מג. "עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם
 מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא כגון פירות דקל, דהשתא
 מיהא ליתנהו (= שעכשיו עדיין אינם בעולם), אבל הכא
 (= במוכר עבד לקנס, שאם יגחנו שור יהא קנסו של
 הלוקח) הא קאי שור והא קאי עבד (הנה השור והנה
 העבד)". ועיין שם ב'תוספות' מב: ד"ה עבד. (4) בגמרא
 שם הובאה הלכה זו במתנה, אך הוא-הדין במכר, כי אין
 הפרש בענין זה בין מכר למתנה. (5) הנושא במימרא
 הנזכרת הוא שכיב מרע, אך הגמרא מסכמת סמוך למימרא
 זו את העיקרון: "דבר שאינו בבריא, אינו בשכיב מרע",
 המשוה לענין זה, שכיב מרע ובריא כאחד. (6) כמו מקנה
 פירות של הדקל (ולא דקל לפירותיו). ועיין לעיל פכ"ב,
 הל' ב. (7) הגוף הוא דבר מצוי ובא לעולם. (8) והוא לא
 מקנה את הפירות, שהם דבר שלא בא לעולם, אלא את
 הגוף המצוי בעולם, אם כי בצורה מוגבלת - לפירותיו.
 (9) רבינו רוצה בהשוואה זו להדגיש את המושג של הקניית
 גוף להנאות ותשמישים מוגבלים על-ידי מושג דומה, אך
 שכיח יותר, והוא: השכירות, אם כי יש הפרש להלכה בין
 "גוף לפירות" לבין "שכירות" (להלן הלכה ח) [וראה להלן
 הלכה ט והערה נה]. (10) שהרי את הבית או את השדה
 הוא חייב להחזיר, כעבור זמן-מה. (11) את זכות הדירה,
 והיינו שהקנה לו את הגוף להנאה זו של הדירה, אבל לא
 שהקנה לו את הדירה או את הנאת הגוף, כי זהו דבר שאין
 בו ממש וגם דבר שלא בא לעולם, ולא קנה, כמבואר
 בגמרא בבא-בבא-בבא קמז. ורבינו לא נכנס עכשיו לנושא זה,
 וסמך על ביורו להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.

- ב. פִּיצֵד? בְּגוֹן שְׂמִכָר אוֹ שְׁנָתָן שְׂדֶה לְפְרוֹתֶיהָ¹²,
 בֵּין לְזֶמֶן קָצוּב, בֵּין כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל מוֹכֵר אוֹ שֶׁל
 לּוֹקֵחַ, וְהוּא הַדִּין לְמוֹכֵר וּלְנוֹתֵן אֵילָן לְפְרוֹתָיו¹³, אוֹ
 רִחֵל לְגִזְתָּהּ¹⁴, אוֹ בְּהִמָּה וְשִׁפְחָה לְלִדּוֹתֶיהֶם¹⁵, אוֹ
 עֶבֶד לְמַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁶ - כָּל מְכָרָו אוֹ מִתְּנוּתָיו¹⁷
 קִימִין¹¹.

(12) גיטין מז: "המוכר שדהו לפירות". (13) בבא-בבא-בבא
 שם. (14) לא ידוע לי המקור המדויק לדוגמא זו.
 (15) שבת קלה: "בלוקח שפחה לעובדה". (16) בכתובות
 נח. אמרו: "יקדשו ידיך לעושיהם", והוא-הדין למוכר עבד
 למעשה ידי. (17) והוא קונה מיד, אפילו טרם באו

הדבר בבבא-קמא סח. שנתמעטה מכירה לשלשים יום מתשלומי ארבעה וחמשה בענין גנב משום שנאמר "ויטבחו או מכרו", הוקשה מכירה לטביחה: "מה טביחה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת" - הרי שלולא זה הרי היא מכירה גמורה (ביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב ס"ק ט). (36) כלומר, חוץ ממה שאוכל הפירות, זוכה הוא גם בגוף עצמו לכל תשמישיו. וראה להלן הלכה ו.

- ו. וימה הפֿרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ויבין
המקנה אותה לפרותיה? ³⁷ שהקונה לפרות - אינו
יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יהרס ³⁸;
אבל הקונה לזמן קצוב ³⁹ - הוא בונה ויהרס ⁴⁰,
ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין
עולם לעולם.

37) כלומר, אף-על-פי שלכאורה אין הפרש ביניהם, וגם בגמרא (גיטין מז.) השוו מכירה לזמן קצוב - דהיינו, מכירת קרקע בזמן שהיובל נוהג שאינה אלא עד היובל - להמוכר שדהו לפירות, שבשניהם אין ללוקח אלא קנין פירות בלבד, ועם כל זה יש הפרש בין קנין פירות למוכר הגוף לזמן קצוב, ומהו ההפרש? (ביאור הגר"א שם ס"ק יא.). (38) שהרי אין לו זכות בגוף עצמו, אלא לפירות היוצאים ממנו ולא יותר. וכן מפורש בבבא-בבא-בבא: נ: שאין לבעל רשות לחפור בורות שיחין ומערות בנכסי מלוג של אשתו, אע"פ שקנויים לו לפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק יב.). (39) שכאן יש לו זכות בגוף עצמו, אם כי לזמן מוגבל בלבד. (40) מקור דבריו ממה שאמרו בירושלמי סוף פ"ד דגיטין: "קנה שדה ביובל (פירוש: בזמן שהיובל נוהג - כן נראה ברשב"א לגיטין מז.) רבי אילא אמר, קנה קרקע (פירוש: כקונה קרקע לזמן קצוב), אבא בר ממל אמר, לא קנה קרקע (פירוש: לא קנה גוף הקרקע, כנ"ל, אלא יש לו בה קנין פירות בלבד). מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא, על דעתך דאת קנה קרקע, יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר לו: התורה אמרה ושב לאחוזתו - בעיינו". הרי שלולא הפסוק הזה, רשאי הקונה קרקע לזמן קצוב שיש לו בה קנין הגוף - לחפור בה בורות שיחין ומערות (וראה בראב"ד ומגיד-משנה כאן, ובמשנה-למלך פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א' ובאבן-האזל כאן). וראה ברשב"י ערכין כט: ד"ה וחדא (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ריב ס"ק ג.).

- 45) למרות שהבעלים שזרעוה בשנה שעברה, היו מעוניינים
אולי להובירה השנה. 46) שהלוקח נעשה בעל הבית
לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון
מה שיהיה אחריו. 47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה
וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי -
ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי
מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמוד שממה יותר מדי.
ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע
לפירות לא עשה ולא כלום - שמא תכסיף", ופירש"י שם:
"שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=לחרשה) וכו'". הרי
שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח).
48) שאם נוהגים הבעלים לזרוע שנה ולהובירה שנה, אין
השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו
אלא זכות הנאה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר
בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. 49) פ"ח הלכות ג, ו,
ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו.
50) גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד. לפי שאין
לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי
שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו
חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא
בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן
למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה

- ז. וימה הפֿרש יש בין המוכר שְׂדֵה זו לפרותיה ויבין
המוכר פרות שְׂדֵה זו לחברו: ⁴¹ שֶׁהמוכר פרות
השְׂדֵה - אין ללוקח להשתמש בשְׂדֵה זו כֵּלל, אִפְּלוּ
להכנס, אֵלָא בשעת הוצאת הפרות ⁴², ויש לבצל
השְׂדֵה להשתמש בה כחפצו; אֲבָל המוכר שְׂדֵה
לפרותיה - אין בעל השְׂדֵה יכול להכנס בה אֵלָא
מדעת הלוקח ⁴³, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו ⁴⁴.

41) הכסף-משנה תמה על זה: הרי הפרש גדול יש ביניהם, שמוכר שדה לפירות קנה, ומוכר פירות שדה לא קנה. וזה"ש שם כתב: "פירוש: אחר שבאו [הפירות] לעולם"

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פ"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חזרות האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד). (64) חליפין. (65) בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשובך אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמת].

יא. הלוקח⁶⁷ פירות שובך מחברו - אינו יכול לטל¹⁸
כל הגוזלות שיולדו בו מעתה⁶⁸, מפני שהאמהות⁶⁹
בזרחת⁷⁰, נמצא שהחריב כל השובך; אלא מניח²⁰
מהן⁷¹ כדי ליטב השובך.²¹

(67) משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שובך ולא את השובך. והאמהות הם יסוד השובך. (70) מתוך בדידות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

יב. וכמה מניח? אם היו בו⁷² אמהות⁷³ ובנות⁷⁴ בעת
מכירת הפרות - מניח בריכה⁷⁵ ראשונה שיוולדו
האמהות, כדי שייצטוו האמהות עם הברכה
הראשונה⁷⁶ ועם הבנות שעמהם⁷⁷; ומניח ממה
שיוולדו הבנות שתי בריכות⁷⁸, כדי שייצטוו
הבנות⁷⁹ עם שתי הברכות שהולידו⁸⁰; וכל הגולד
מאחר שתי בריכות של בנות והברכה הראשונה
של אמהות⁸¹ - הרי אלו שלו.²⁹

(72) לפי גירסת הרי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדן בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כז). (74) אף הן זוג, - זכר ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא מכר, כי הן הן השובך, והרי מכר רק פירות השובך ולא השובך עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה.

או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). [ואפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר)", אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

ט. המוכר פירות שובך⁵¹ ופרות פורת לחברו - קנה.
ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו
מוכר יונים שיוולדו או דבש שיבוא לפורת, אלא
הוא מוכר שובך לפירותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי
הוא פשוט⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל
מה שייצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שובך זה לפירותיו,
כמו שמוכר אילן לפירותיו. ודין כלם כדין השוכר
בית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרנו⁵⁷, שהוא נהנה בכל
הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא בה.

(51) משנה בבא-בבא פ. ושם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות כוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש" (רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" ו"כוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות כוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א בשם 'בית יוסף'). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השוכר", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א). (56) [אף-על-פי שלמעלה הלכה ח, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בעניינו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחפצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

י. הביצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא
קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר
זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על
הבנים' נגעו בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים
וביצים אלו לחברו - מטפח⁶² על השובך שיפרחו
האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן
לחברו⁶³ בקנין⁶⁴, או על גבי קרקע⁶⁵, או בשאר
דברים שהמטלטלין נקנין בהן⁶⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). (95) כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ושתי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). (96) גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשזור גדול, בכדי שתוכל לצמוח מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. (97) שקמה שכבר קצצה פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". (98) כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשזור שני טפחים. (99) הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). (100) קוצץ אותו עם השרשים. (101) אחרי שקצצו אותו מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה שגזעם מחליף, ומובן מאילו שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

פָּרָק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נכתבו משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחוזר המוכר מפני פגם משפחה.

- א. המוכר² שלשה³ אילנות בתוך שדהו⁴, ואפלו היו¹³ שלש נטיעות⁵ קטנות⁶ או שלשה בדי אילן⁷ - הרי¹⁴ יש⁸ ללוקח קרקע הראוי להם⁹. ואפלו¹⁰ יבשו¹¹ האילנות או נקצצו¹² - יש לו¹³ קרקע הראוי להם¹⁶, וקנה¹⁴ כל האילנות¹⁵ שביניהם¹⁶.

(2) משנה בבא-בבא פא. (3) כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. (4) בתוך שדה שיש למוכר. (5) לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה". (6) שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג). "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ועל כרחנו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב). "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבא-בבא (פ"ד, הוצאת צוקמ. עמ' 403): "קנה שלשה, קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממטע עשרה לבית סאה". ובבבא-בבא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממטע עשר לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממטע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה

(76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רש"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד.ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לברכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

- יג. הלוקח⁸² פרות⁸³ פורת מחברו - נוטל שלשה נחילים⁸⁴ זה אחר זה⁸⁵; מכאן ואילן⁸⁶ - נוטל נחיל ומניח נחיל, כדי לישוב⁸⁷ את הפורת.

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם הרי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה-עשרה ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשובחים, ומכאן ואילן רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תברחנה.

- יד. הלוקח⁸⁸ חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי חלות⁸⁹, כדי שלא יפרחו⁹⁰ הדבורים וילכו להן⁹¹.

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

- טו. הלוקח⁹² זיתים מחברו לקץ⁹³ - מניח האילן⁹⁴ סמוך לארץ שתי גרופיות⁹⁵ וקוצץ. לקח בתולת שקמה⁹⁶ - מגפיה שלשה טפחים וקוצץ. סדן של שקמה⁹⁷ - שני טפחים⁹⁸. ובשאר אילנות - טפח וקוצץ. בקנים ובגפנים - מן הפקק⁹⁹ ולמעלה. בדקלים וארזים - חופר ומשרש¹⁰⁰, לפי שאין גזעו מחליף¹⁰¹.

(92) משנה, שם. (93) כלומר, לא מכרו אלא לקח אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו בכדי שיוכל לצמוח שוב אחרי שיקץ אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. (94) בדפוס

הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם.
הרי שדין נטיעות כדין אילנות לענין הקדש ולענין מכירה.
ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין וחרמין הלכה יז, לפי
נוסחת המגיה שם בלחם-משנה]. (7) בגמרא (שם פג.)
"בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו? ופירש
רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים
זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע
שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים.
וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן -
הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע -
הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת
הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן
מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת
רשב"ם. [ולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא
אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י
תימן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן
אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה
בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה
כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שע"פ הנוסחא
הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה
להלן הלכה ו והערה עו]. (8) שגוש של שלשה אילנות
נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך
אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה
אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם,
נחשב לשטח המחיה שלהם. (9) כל השטח מסביב
לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב.
(10) כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. (11) משנה
(שם פא.). (12) ברייתא (שם פג.). (13) ויכול לטעת
אחרים במקומם. (14) ברייתא (שם פג.). (15) הרשב"ם
(שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור'
(סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה
הגינות שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות
שקנה. (16) [נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד
משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה
להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים
אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח
מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי
האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות
ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב.
ד"ה ואת האילנות].

1 ב. וְכֵּמָּה¹⁷ הִיא הַקֶּרֶקַע הָרְאוּי לָהֶם? תַּחְתֵּיהֶם¹⁸
2 וּבִינֵיהֶם¹⁹ וְחוּצָה לָהֶם²⁰ כְּמֵלֵא הָאוּרָה וְסֻלּוֹ²¹ וְזֶה²²
3 הַמָּקוֹם שֶׁהוּא מֵלֵא הָאוּרָה וְסֻלּוֹ²³ אֵין אֶחָד²⁴
4 מְשֻׁנֵּיהֶם יִכּוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ²⁵.

(17) בעיא בגמרא (פב.) בלשון זה. (18) תחת האילנות
וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא
בשם רבי יוחנן, ושלא כהתקפת רבי אלעזר. (19) השטח
המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם).
(20) סביב האילנות, ממקום שכלים נופותיהן ולחוץ
(רשב"ם). (21) שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל

בידו. ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאו בשביעית פ"א
מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט
הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" -
בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו).
(22) ברייתא שם, וכמסקנת אביי והנמקתו, ולא כרב יוסף.
(23) אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של
הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). (24) בעל
השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי
החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות
האילנות - יטנפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם
לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו,
ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם
לקיטת הפירות. (25) בהסכמתו ורשותו.

5 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 26 פְּשִׁיחוֹ²⁷ שְׁלֹשֶׁ הָאֵילָנוֹת
6 עוֹמְדִין²⁸ כְּמֹ שְׁלֹשֶׁ פֶּטְפוּטִין²⁹ כִּינָה³⁰ שְׁשׁוּפְתִין³¹
7 עֲלֵיהֶן אֶת הַקֶּדְרָה, שְׁהָרִי הֵן³² שְׁנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה³³
8 וְהַשְּׁלִישִׁי מְכֻן בִּינֵיהֶן וּמִרְחָק מֵהֶן³⁴. וְהוּא³⁵ שְׁהִי
9 בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת³⁶ וְעַד שֵׁשׁ
10 עֶשְׂרֵה³⁷.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הרי"ף כרבי
יוחנן - ולא כרב (בבא-בטרא פג.), וכן הכריע הרי"ף.
(28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש
רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת
בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה
זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים
בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות,
ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה
ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן
כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד
המקום הפנוי שביניהן, וזהו הציור: (35) ברייתא והכרעת
הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדת-השטח הדרושה
להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה
מארבע אמות), או שזהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע,
סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי
כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא
ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח
מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות'
(שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז,
ופב. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

11 ד. וּמֵהֵיכָן³⁸ הוּא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר³⁹ הַרְחֵב⁴⁰ שֶׁל
12 אֵילָנוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ⁴¹ עוֹמְדִין כְּצוּרָה הַזֹּאת⁴²,
13 או שְׁהִיוּ מְקֻרְבִים פְּחוֹת⁴³ מְאַרְבַּע אַמּוֹת או מִרְחָקִין
14 יוֹתֵר⁴⁴ מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה⁴⁵ אַמָּה, או שְׁלֶקְחָן זֶה אַחֵר
15 זֶה⁴⁶, או⁴⁷ שְׁמֵכֵר לוֹ שְׁנַיִם בְּתוֹף שָׁדָהוּ וְאַחַד עַל
16 הַמְצָר⁴⁸, או שְׁנַיִם בְּתוֹף שָׁלוֹ וְאַחַד בְּתוֹף שֶׁל
17 חֲבֵרוֹ⁴⁹, או שֶׁהִפְסִיק בּוֹרֵר⁵⁰ או אֶמֶת הַמַּיִם⁵¹ או
18 רְשׁוֹת הָרִבִּים⁵² בִּינֵיהֶם - הָרִי זֶה⁵³ אֵין לוֹ קֶרֶקַע⁵⁴.
19 לְפִיכָךְ לֹא קָנָה⁵⁵ הָאֵילָנוֹת שְׁבִינֵיהֶם; וְאִם⁵⁶ יָבֵשׁ
20 הָאֵילָן או נִקְצָץ⁵⁷ - יִלָּךְ לוֹ⁵⁸.

ה. פל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹,
 2 אם הגדילו⁶¹ והוציאו חטור⁶² - יקץ, פדי שלא
 3 ימעט הדרך על בעל השדה⁶³. וכל השריגין⁶⁴
 4 והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ -
 5 הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷.

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפטור. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "ויצא חטור מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) - סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חטור מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחטור שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה וזבה ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר - למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו]. (64) ענפים של עצי גפן. (65) ענפים שבראש האילנות. (66) שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ז. (67) ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

ו. הקונה⁶⁸ שני אילנות בתוך שדה חבירו - אין לו
 7 קרקע⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם מת⁷¹ האילן או נקצץ⁷² - אין
 8 לו כלום⁷³. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגים
 9 ואמירים⁷⁴ - יקץ⁷⁵; שמה יצמחו בארץ⁷⁶, ויאמר
 10 למוכר: שלשה אילנות⁷⁷ מכרת לי ויש לי קרקע.

(68) משנה בבא-בבא פא. (69) קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70) כלשון הברייתא (שם פג). (71) לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72) ברייתא שם. (73) לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74) העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדלהלן הלכה ז. (75) מסקנת רב נחמן (שם פב), ומה שאמרו במשנה (שם פא) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקוץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77) ואף-על-פי שאפשר להסיר את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן - אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמודדים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמודדים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיוק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחיד? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיות בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקו"), וכתב הר"ף: "וקיימא-לן דכל תיקו דממונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומונע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דדיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטו רבינו והרי"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבא-בבא פא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, דנים בו שודא דדיינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה, וראה שם (פג). בברייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחזור וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה'טור'). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

96) [כלומר, לא רק בשייר לו שלשה אילנות יש לו הקרקע הראוי להם (אלא שכיון שמכר ללוקח את הקרקע, יש גם ללוקח - ויחלוקו, כנ"ל), אלא גם בשני אילנות, שאע"פ שאם מכר אין ללוקח קרקע, אם מתו האילנות (למעלה הלכה ו) - בשייר, יש לו קרקע הראוי להם, אבל מאחר שגם ללוקח יש קרקע, שהרי מכר לו הקרקע, - הם חולקים גם כאן כמו למעלה: זה נוטל חצי, וזה נוטל חצי]. (97) גמרא שם. (98) אפילו כשהאילנות עודם נושאים פירות, כנ"ל הערה צג.

ט. המוכר⁹⁹ את האילנות¹⁰⁰ ושייר את הקרקע - יש¹³ לבעל האילנות קרקע הראוי להם, כמו שבארנו¹⁰¹.
מכר¹⁰² את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחר, והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע - זה קנה¹⁴ האילנות עם חצי הקרקע¹⁰³, וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.¹⁵

99) בבא-בבא-בבא-בבא: רבי עקיבא ורבנן, והלכה כרבי עקיבא. (100) שלשה אילנות. (101) למעלה הלכה ב. והשמיענו בזה, שלא רק המוכר שלשה אילנות מתוך שדה אילנות, שכיון שהשאר גם לו אילנות, ודאי מכר לו גם קרקע, שכשם שדאג לעצמו כן דאג ללוקח (ובזה לא נחלקו ר"ע וחכמים), אלא אפילו אם לא היו לו אלא שלשה אילנות, ומכרם ללוקח והשאר לעצמו רק את הקרקע, באופן שלעצמו אין כאן שיעור עבור אילנות (ובזה נחלקו ר"ע וחכמים) - יש לו ללוקח קרקע הראוי לאילנות לפי שהלכה כרבי עקיבא (אורי-שמח, ועיין 'תוספות' ב"ב שם ד"ה מכר). (102) שם לו. כרב פפא. (103) אף כאן מדובר כשכל הקרקע צריך לאילנות כנ"ל בהערה פט. ונמה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה יז, שאם "החזיק אחד באילנות, ואחד החזיק בקרקע, זה שהחזיק באילנות - יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע" - שם מדובר כשאין כל הקרקע צריך לאילנות, ולפיכך אין לבעל האילנות בשאר הקרקע כלום. ולפי שיש שם קרקע חוץ מזה שלצורך האילנות, לא קנה המחזיק בקרקע בשטח שצריך לאילנות, אלא במה שחוץ מזה. ועיין במגיד-משנה כאן, ובלחם-משנה שם].

י. האחין¹⁰⁴ שחלקו, אחד נטל פרדס¹⁰⁵ ואחד נטל שדה לבן¹⁰⁶ - יש לבעל הפרדס ארבע אמות בתוך¹⁰⁷ שדה לבן סמוכות לסוף האילנות של פרדס; שעל¹¹ מנת פן חלקו¹⁰⁸. ואין צריך לפרש דבר זה, מפני¹² שהוא דבר ידוע.¹³

104) ברייתא בבא-בבא-בבא-בבא: (105) סתם פרדס הוא של רימונים (ראה להלן הלכה יד והערה קנה). ובברייתא שם הנוסחא "שדה כרם". וברי"ף: "שדה פרדס". (106) שדה תבואה. (107) שטח הדרוש לעבודת הכרם (רש"י שם ד"ה ארבע אמות). (108) ולפיכך, אף שלא הותנה על זה מראש - כאילו הותנה.

יא. המוכר¹⁰⁹ שדה לחברו, והיו בה דקלים¹¹⁰,

רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

ז. כל העצים⁷⁸ שקוצץ בעל שני האילנות מהן:
העולה מן הגזעים, והוא הרוצה פני החמה⁷⁹ - הרי
הוא של בעל האילנות⁸⁰; והעולה מן השרשים,
והוא שאינו רואה פני החמה⁸¹ - הרי הוא של בעל
השדה⁸². ובדקלים⁸³ - אין לבעל הדקל⁸⁴ מן
העולה⁸⁵ פלוס, לפי שאין לו גזע⁸⁶.

(78) משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79) והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80) שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81) והיינו, כל מה שגדל מתחת לקרקע. (82) שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן של הלוקח, - מכיון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לד). (83) עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84) מימרת רב נחמן (שם פב). וכפי פירושו של רב פפא. (85) מן הענפים העולים מן הדקל. (86) היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

ח. המוכר⁸⁷ קרקע ושייר⁸⁸ אילנות⁸⁹ - הרי יש לו⁷ חצי הקרקע⁹⁰ פלה⁹¹; ושאילו⁹² לא שייר בקרקע, הרי⁸ אומר⁹³ לו הלוקח עקר אילנו⁹⁴. וכן אם שייר שני⁹ האילנות בלבד - יש לו⁹⁵ קרקע הראוי להם⁹⁶; ושאילו⁹⁷ לא שייר הקרקע, הרי הלוקח אומר לו עקר¹¹ אילנו⁹⁸ וזהו¹².

(87) בבא בתרא לו. (88) לעצמו. (89) שלשה אילנות, לכל הפחות. (90) בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזל). (91) היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92) והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93) ויש להניח שיאמר לו כן, מכיון שהאילנות מקלקלים את האדמה (גמרא שם), על-ידי השרשים, או שהם מעכבים את המחרישה (רשב"ם שם ד"ה דקא מכחשי). (94) אפילו כשהאילן עודנו טוען פירות. שרק המוכר שני אילנות אינו יכול לומר לו כן כל זמן שהאילן חי (ראה למעלה הלכה ו), לפי שהזכיר לו במכירתו "אילנות" ולא "עצים", אבל כאן לא הזכיר בשיורו "אילנות" (רמב"ן). ואם כן כששייר, כוונתו לכל הקרקע השייך לאילנות, וזה אי-אפשר שהרי מכר הקרקע ללוקח. ולפיכך חולקים בקרקע: זה נוטל חצי וזה נוטל חצי (אבן-האזל). (95) בבא-בבא-בבא-בבא. מימרא של רב הונא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

123] כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח. [124] טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. [125] [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. [126] [ושייר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. [127] מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם סט"ע). [128] כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". [129] לעצמו. [130] שזה הוא קנה-המידה לגובהו של הדקל. [131] שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. [132] היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". [133] ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טור'), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). [134] מימרא של דייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע). [135] ובהם לא שייר השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. [136] כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". [137] עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשון בהם את הבהמה. [138] כופפו. כלומר, אין השור והמחרישה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". [139] שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. [140] אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טור', שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). [141] ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שיהיו בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

17 יג. האומר 142 לחברו: קרקע ודקלים אני מוכר לך, 18 אפילו לא היו לו 143 דקלים, אם רצה 144 לקנות לו 19 שני 145 דקלים - הרי זה נקנה המקח 146, ואין הלוקח 20 יכול לומר לו: איני לוקח אלא קרקע שיש בו 21 דקלים. ואם אומר 147: קרקע בדקלים 148 אני מוכר לך, 22 אם היו בו 149 שני דקלים - קנה; ואם לאו - 23 מקח טעות הוא, וחוזר 150. ואם 151 אומר לו: קרקע 24 של דקלים אני מוכר לך - אין לו דקלים; שאין 25 בלשון הזה 152 אלא קרקע הראוי לדקלים 153.

142 בבא-בטרא סט: [143] לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. [144] ראה להלן בהערה קמו. [145] שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. [146] כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בטרא). אבל בנוסחא רי"ף ישן, כתוב שחייב לקנות לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב

1 ואמר לו 'חוץ' 111 מקל פלוני: אם דקל טוב 112 2 ומשבח 113 הוא - אותו הדקל לבדו הוא ששיר 114, 3 והשאר ללוקח 115; ואם דקל רע 116 הוא ששיר - לא 4 קנה 117 מן הדקלים 118 כלום 119.

109 בבא-בטרא סט: [110] טובים ורעים. [111] שאם לא אמר לו "חוץ", היה הלוקח קונה השדה על כל הדקלים שבה, אף שלא הוזכרו במפורש (להלן פרק כו הלכה ב. וראה להלן בפרק זה הלכה יד). [112] "לא הטוב שבכולן אלא מן הטובים" (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). [113] ולא בינוני (ודלא כהרשב"ם שם), אלא מן המשובחים. [114] שכיון שהוא טוב ומשובח, מסתבר שלא נתכוין לשייר אלא אותו בלבד. [115] כנראה שאף הטובים ממנו בכלל, שלא הוציא אלא דקל זה בלבד. וכן נראה מדברי הרשב"ם שם. [116] היינו, שאינו טוען קב תמרים, רשב"ם שם. ואינו רע שבכולן אלא מן הרעים (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). [117] שאנו אומרים שכוונתו היתה לא להוציא רק דקל זה אלא כל האילנות, וכאילו אמר: "אפילו זה הרע אני משאיר לך", שאחרת למה באמת השאיר לו לעצמו את הרע דוקא (רשב"ם שם). [118] כנראה שבא לציין שרק הדקלים לא קנה, אבל שאר האילנות שלא שייר - קנה. וכדעת ה"א שמביא הרמ"א (רטז סעיף ג). [119] לדעת הרשב"ם (שם ד"ה כ"ש) לא קנה את הטובים ממנו, אבל קנה את הרעים ממנו, אם ישנם כאלו, שהרי אז אין ה"כל-שכן" הזה. אך ממילת "כלום" שהגיש רבינו, נראה שלא קנה אף את הגרועים ממנו (מגיד-משנה וכסף-משנה). שכיון שאינו יכול ליהנות מדקל זה - ודאי כוונתו היתה להשאיר אף את הגרועים ביותר, אלא שלא שם לב לציין במפורש את הרעים שברעים (סמ"ע שם ס"ק ד).

5 יב. מכר 120 לו שדה, ואמר לו 'חוץ מן האילנות' 121: 6 אם יש בו דקלים בלבד 122 - שיר הדקלים; ואם יש בו 7 גפנים בלבד - שיר הגפנים. וכן שאר האילנות 123. היו 8 בה גפנים ודקלים - לא שיר אלא הגפנים 124; אילנות 9 וגפנים - לא שיר אלא אילנות; וכן אילנות ודקלים - 10 שיר אילנות 125; שהמוכר - בעין יפה הוא מוכר 126. 11 ואם 127 הדקלים שיר 128 - לא שיר 129 אלא כל דקל 12 גבוה שעולים 130 לו בחבל 131, והשאר 132 הרי הוא של 13 לוקח 133. ואם 134 שאר האילנות 135 הוא ששיר 136 - לא 14 שיר בהם אלא כל שאין העל 137 פובש 138; וכל שהעל 15 פובש 139 - הרי הוא של לוקח 140, ובכלל השדה 141 נחשב. 16

120 שם סט"ע. [121] ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. [122] ["אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשמם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשמם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות].

(154) שם סט: (155) בגמרא וברי"ף שם: "קרקע", ולא
 פרס. ואולי הביא רבינו "פרס" להשמיענו, שאף שפרס
 כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את
 האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין
 אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה
 האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז,
 ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרס הוא
 מרימונים, וכן נראה מה הפסוק בשיר השירים (ד, יג)
 "שלחך פרס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא-
 מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו
 שהביא פרס מתמרים, צריכים עיון. (156) כן בגמרא
 שם. ופירושו "רצוי", וב'טור' הביא: "טוב לו". (157) הם
 הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א). (158) הם הלולים
 (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערוך' ערך הץ). ובגמרא יש
 עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף.
 (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח:): שלא מיעטו
 מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה
 הערה קכא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב"מז שם.
 (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא
 הדין. (162) מימרא של אביי (שם סא:). (163) בגמרא
 שם: "מידוי" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל
 מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע,
 שהרי מטלטלין לאו בני שטרא נינהו (בבא-קמא עט:).
 (164) רצוי. (165) = ולא השארת. (166) כדי שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

- יז. המוכר²⁰² קברו²⁰³, או דרך קברו²⁰⁴, או מקום⁶
מקדו²⁰⁵, או בית הספד²⁰⁶ - באין בני משפחה²⁰⁷
וקברים²⁰⁸ שם בעל פרהו²⁰⁹, משום פגם⁸
משפחה²¹⁰, ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח²¹¹,
אף על פי שלא פירש²¹².

(202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פי"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר. (208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריו ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקבורו בקבר משפחתו.

יום שלישי כ"ד ניסן ה'תשפ"א

פרק חמשה ועשרים

(1) נתבאר בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן) [ושאינן] נכללי, וכן במכירת החצר ובית הבר והמרחץ.

- א. המוכר דבר שיש לו תשמיש² - לא מכר את¹¹
התשמישין, אלא אם פן פירש³. כיצד? מכר⁴ את¹²
הבית⁵ - לא מכר את היציע שסביבות הבית⁶, אף
על פי שהוא פתוח⁷ לתוכו. במה⁸ דברים אומרים?
כשהיה רחב היציע ארבע אמות או יותר⁹; אבל
פחות מזה¹⁰ - הרי הוא בקלל הבית. וכן¹¹ העליה
שעל גפי הבית הפתוחה לתוכו בארבה במעזיבת¹²
הבית¹² - הרי הוא בקלל הבית¹³.

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו שדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש

(רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסח זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורום" בלבד. (186) התקרות. בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפני הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום וקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

- טז. המוכר¹⁸⁹ בית לחברו על מנת¹⁹⁰ שדיקטא¹⁹¹
עליה¹⁹² שלי - הרי זו שלי¹⁹³. ואם רצה להוציא²
בה¹⁹⁴ זיוין¹⁹⁵ - מוציא¹⁹⁶. ואם¹⁹⁷ נפלה¹⁹⁸ - חוזר³
ובונה אותה¹⁹⁹. ואם רצה לבנות על גבה²⁰⁰ - בונה⁴
כשהיה מקדם²⁰¹.

(189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא-הדין אם אמר "חוצץ", וגמרא ערוכה היא בבבא-בתרא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג: ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בבן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ" מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדייטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך: להוציא זיזים מהחצר של המוכר, אל הדייטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זבדי שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד.). (198) הדייטא הזאת. (199) את הדייטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדייטא. (201) כלומר, באותה מדרת-בנין שהיתה על גבי הדייטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד.) שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדייטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדייטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורח פשטות לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדייטא, והיינו

מִכְרָתִי לָךְ הַפֶּתַח חוּץ מִן הַבּוֹר אוֹ הַדּוֹת - אֵין
צָרִיךְ²⁹ לָקֵנֹת לוֹ דֶּרֶךְ. וְכֵן הַמּוֹכֵר בּוֹר אוֹ דּוֹת
בְּלִבָּד³⁰ - אֵין הַלּוֹקֵחַ צָרִיךְ לָקֵנֹת לוֹ דֶּרֶךְ³¹,
אֶלָּא נִכְנֵס לְתוֹךְ פִּתּוֹ שֶׁל מוֹכֵר עַד הַדּוֹת³²
וּמִמֶּלֶא³³.

גם זה במשנה שם וכתבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא ב"בור ודוֹת", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה:) בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבזה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודוֹת" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרבי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב"ד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות.

ד. שְׁנֵי פָתִים זֶה לַפָּנִים³⁵ מִזֶּה, מִכֵּר שְׁנֵיהֶם לְשֵׁנִים
אוֹ נָתַן שְׁנֵיהֶם לְשֵׁנִים - אֵין לָהֶם דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה³⁶;
וְאֵין צָרִיךְ לֵאמֹר אִם נָתַן הַחִיצוֹן³⁷ וּמִכֵּר הַפְּנִימִי.
אֲבָל³⁸ אִם מִכֵּר הַחִיצוֹן וְנָתַן הַפְּנִימִי - יֵשׁ לוֹ³⁹
דֶּרֶךְ⁴⁰; שֶׁפֶל הַנּוֹתֵן - בְּעֵין יָפֵה נּוֹתֵן יוֹתֵר⁴¹ מִן
הַמּוֹכֵר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לו). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שייתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. (38) מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר

... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שיציע הוא "אפתא" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין הלכה כן. (7) "שאין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכלל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתה של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא. וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

ב. הַמּוֹכֵר אֶת הַבֵּית - לֹא מִכֵּר אֶת הַחֲדָר¹⁴ שְׁלֹפָנִים
מִמֶּנּוּ¹⁵, אֶף עַל פִּי שְׁמַצֵּר¹⁶ מִצָּרִים הַחִיצוֹנִים¹⁷;
וְלֹא אֶת הַגֵּג¹⁸, בְּזִמְזִי שֵׁשׁ לוֹ מַעֲקֵה עֲשָׂרָה¹⁹ טַפָּחִים
וְיֵשׁ בּוֹ רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלֹא²⁰ אֶת הַבּוֹר²¹ הַחֲפּוּר
בְּקִרְקָע²², וְלֹא אֶת הַדּוֹת הַפְּנּוּי בְּבוֹר²³, אֶף עַל פִּי
שְׁמַכֵּר לוֹ²⁴ הָעֵמֶק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(14) "רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממנום וכליהם, ואין תשמישן לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחיב לו", כלומר, הרחיב אותם למעלה מהמידה (וראה למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

ג. וְצָרִיךְ²⁵ הַמּוֹכֵר לָקֵנֹת לוֹ דֶּרֶךְ מִן הַלּוֹקֵחַ,
פְּדִי לְהַפְּנֵס בְּבוֹר זֶה אוֹ לְדוֹת שְׁשִׁיר²⁶; שֶׁפֶל
הַמּוֹכֵר - בְּעֵין יָפֵה²⁷ מוֹכֵר. וְאִם אָמַר²⁸ לוֹ:

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. המוכר⁴³ את הבית - מכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת הפירות⁴⁶, ואת מלבוש⁴⁷ הפתחים המחוברים בטיט⁴⁸, ואת הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵². ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרובל⁵⁷, אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא מכר⁶⁰ את מלבוש⁶¹ פריע⁶² המטה, ולא⁶³ את מלבוש החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחברים בטיט⁶⁵, מפני שהן לנוי⁶⁶. ובזמן⁶⁷ שאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי כלן⁶⁸ מכורין.

(43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין להלן. (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם) ומגיד משנה (יש בהם שני חללים למעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחוברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למזוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתירות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתירות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:) והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רשב"ם שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רשב"ם שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייתא (שם סה.). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רשב"ם שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחים, כדי שלא יתפזר כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רשב"ם ראה להלן).

- 12 ו. המוכר⁶⁹ את החצר - מכר בורות שיחין⁷⁰
- 13 ומערות⁷¹ שבתוכה⁷², וכל הבתים⁷³ החיצונים⁷⁴
- 14 והפנימים⁷⁵, ובתים שיש בהן החול⁷⁶, והחניות⁷⁷
- 15 הפתוחות לתוכה⁷⁸; אבל שאינן פתוחות לתוכה⁷⁹
- 16 - אינן נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן⁷⁹:
- 17 אם רב תשמישן לתוכה - נמכרות עמה; ואם לאו
- 18 - אינן נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין⁸⁰
- 19 שבתוכה. ובזמן שאמר 'היא וכל מה שבתוכה' -
- 20 הרי כלן⁸¹ מכורין. בין כך ובין כך - לא מכר את
- 21 המרחץ⁸² ולא בית הבד⁸³ שבתוכה⁸⁴.

(69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רשב"ם שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכוית (רשב"ם שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רשב"ם שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רשב"ם שם). (81) כל התשמישים המטלטלים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד ניסן - ספר קנין - הלכות מכירה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

- ח. אָמַר לוֹ¹⁰⁰: בֵּית הַבַּד וְכָל תְּשֻׁמֵּי שְׁוִי¹⁰¹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - פֶּלֶן¹⁰² מְכוּרִין. הֵיוּ¹⁰³ חוּצָה לָהּ¹⁰⁴ חֲנוּיֹת¹⁰⁵ שְׁשׁוּטָחִים¹⁰⁶ בָּהֶן הַזֵּיתִים אוֹ הַשְּׂמִשְׁמִין¹⁰⁷: אִם¹⁰⁸ מָצַר לוֹ¹⁰⁹ מְצָרִים¹¹⁰ הַחֲצִיזוֹנִים¹¹¹ שֶׁלֶּהֶן - קָנָה הַכֹּל; וְאִם לֹא¹¹² - לֹא קָנָה אֶלָּא מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ¹¹³.

(100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבד למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבד. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכך נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבד. (107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

- ט. הַמוֹכֵר¹¹⁴ אֶת הַמְּרַחֵץ¹¹⁵ - מְכַר אֶת בֵּית הַנְּסָרִים¹¹⁶ שִׁישׁוֹבֵיין עֲלֵיהֶן¹¹⁷ פְּשֵׁהוּ עֲרָמִים, וְאֶת בֵּית הַיִּקְמִים¹¹⁸ שְׁנוּטְלִין בָּהֶן הַמִּים, וְאֶת בֵּית הַסֶּפְסָלִין¹¹⁹ שִׁישׁוֹבֵיין עֲלֵיהֶן בְּחֶצֶר הַמְּרַחֵץ פְּשֵׁהוּ לְבוּשִׁים, וְאֶת בֵּית הַוִּילָאוֹת¹²⁰ שֶׁמֶסְתַּפְּגִין¹²¹ בָּהֶן; אֲבָל¹²² לֹא מְכַר אֶת הַנְּסָרִים עֲצָמָן, וְאֶת הַיִּקְמִים עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַסֶּפְסָלִין עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַוִּילָאוֹת עֲצָמָן. וּבִזְמַן שֶׁאֲמַר לוֹ 'הוּא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ' - הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין. בֵּין קָד וּבֵין קָד¹²³ - לֹא מְכַר הַבְּרֹכוֹת הַמְּסַפְּקוֹת לוֹ מִים בֵּין בֵּימֹת הַחֲמָה¹²⁴ בֵּין בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹא בֵּית פְּנוֹס הַעֲצִים¹²⁵. וְאִם אֲמַר¹²⁶ לוֹ: מְרַחֵץ וְכָל תְּשֻׁמֵּי שְׁוִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - הָרִי הֵן פֶּלֶן מְכוּרִין, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן חוּצָה לוֹ¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג: "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלאות של עץ שמשתמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם ברייתא. ובר"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים

(82) שאינו בכלל חצר (רשב"ם שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

- ז. הַמוֹכֵר⁸⁵ אֶת בֵּית הַבַּד⁸⁶ - מְכַר⁸⁷ אֶת הָאֶבֶן⁸⁸ הַגְּדוֹלָה הַבְּנוּיָה בְּאֶרֶץ⁸⁹ שְׁטוּחְנִים עָלֶיהָ זֵיתִים, וְאֶת הַכְּלוֹנְסָאוֹת⁹⁰ שֶׁל אֲרֵז שְׁסוּמְכִין בָּהֶן בַּעַת טַחֲנוֹת הַזֵּיתִים, וְאֶת הַיִּקְבִּים⁹¹, וְאֶת הַפְּלִים⁹² שְׁנוֹתְגִין בָּהֶן אֶת הַזֵּיתִים הַפְּתוּשִׁין, וְהֵם הַמְּפַרְכוֹת; אֲבָל לֹא מְכַר אֶת הָרְחִים הַעֲלִיוֹנָה⁹³. וּבִזְמַן שֶׁאֲמַר 'הוּא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ' - הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין. בֵּין קָד וּבֵין קָד - לֹא מְכַר⁹⁴ אֶת הַפּוֹכְשִׁין⁹⁵ שֶׁמֶכְבְּשִׁין בָּהֶן הַזֵּיתִים⁹⁶, וְלֹא אֶת הַגִּלְגָּל⁹⁷, וְלֹא אֶת הַקּוּרָה, וְלֹא אֶת הַשְּׁקִין⁹⁸, וְלֹא אֶת הַמְּרַצּוּפִין⁹⁹.

(85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה (כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו). כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבד, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כך פירשו בגמרא את המלה "בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחא) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוברים הם בכלל הבד. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבד, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחוברים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבד, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבדים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכוּבשין". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתי ברייתות, שיש הבדל בין "מוקצין לה", היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין "מוקצין ממנה", היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצין לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פרט ל"פסיקי באגי" שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן-דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פסיקי באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק 11) מקום גדור מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. [ולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "בייבר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה 2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיהי לגאוי). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביבין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשמישים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פסיקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה שסלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותיה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושייך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם העיר (רשב"ם). [וכנסתח כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מוכר את האבנים²⁶ הסדורות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על העמרים²⁸, מפני שהן לצרפה²⁹. ומכר את הקנים³⁰ החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את הפרם³³, מפני שהן לצרפה³⁴. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקצצו³⁵. ומכר את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים³⁸. ומכר את השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ בטיט⁴¹, אף על פי שאינה קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרכב⁴⁵ ואת בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸ כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר⁴⁹, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקף; ולא את הקנים שפפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים⁵² ומוכנים לקף; ולא את

בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סיגרים לכסות את הערווה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוברים הם בכלל הנכסים ולא נייד, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכי". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים החיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבד, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבד" וכן הוא בכ"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבד לבית המרחץ (הגהות מיימוני).

פרק ששה ועשרים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאינן נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר במה שנזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר את העיר - מוכר פתים³, ובורות⁴ שיחין ומערות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין שבה⁶ והסמוכין לה⁷, ואת החרשין⁸ המקפין לה⁹, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת הביבין¹¹ של חיה ועופות ודגים שפניהם¹² כנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אבל לא מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו "היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך" - הרי פלן¹⁶ מכורין. ובין קף ובין קף¹⁷ - לא מכר לא את שיריה¹⁸, ולא את בנותיה¹⁹, ולא החרשין המקצין ממנה²⁰, ולא את החלק שיש לה פים²¹, ולא את החלק שיש לה בפשה²², ולא את ביבין חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה²³.

(2) משנה וברייתא, בבא-ביתא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר חצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן-דאמר דבית השלחין היינו גינותיה, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינותיה, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין

1 הַתְּבוּאָה הַעֲקוּרָה⁵³ מִן הַקֶּרֶקַע, אֵף עַל פִּי⁵⁴ שְׁהִיא
2 צְרִיכָה⁵⁵ לְשֹׁדָה. וּבִזְמַן⁵⁶ שְׁאָמַר לוֹ 'הִיא וְכָל מָה
3 שֶׁבְּתוֹכָהּ' - הִרִי פֶלֶן מְכוּוֹרִין.

(24) משנה בבא-בבא סח: (25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזיזים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצריכה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כו). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסודרות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדורות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט.). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפורו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט.). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר "הוא דמתחת", ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה. ולדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה (סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או שהוסרו קליפותיהם, שלא יתלעו ('תוספות' ד"ה מחולקין, בשם ה'ערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה למעלה הערה כז בדיון אבנים. (33) כלומר, לסמוך את הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל (רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן הערה מז. (34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה). (35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה ובגמרא שם. (36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה: "ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק ל). (37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה אגב השדה (משנה שם). (38) ועם זה בטלים אגב השדה (גמרא שם סט.). (39) הסוכה של שומרי הכרם. (40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו: "שאינה עשויה בטיט", וראה להלן). (41) שכיין שהיא טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה (סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיין שאינה טוחה בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. (42) כן הוא בגמרא. (43) משנה, שם. (44) אילן המגדל חרובים. (45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב השדה. (46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא בטל לגבי השדה. (47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם. (48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל, שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן

השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בבא (הוצאת צוק"מ עמ' 14, 402). וראה עוד למעלה פרק כד הלכה יב והערה קכא, ושם הי"ד והערה קנט. (49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר, וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם סט.). (50) עומדות מזומנות לתשמיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. (52) זה פירוש המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (53) התלושה. (54) כן הוא בגמרא (שם). (55) לשוטחה על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). (56) משנה (שם סח:).

4 ג. בֵּין כֶּף⁵⁷ וּבֵין כֶּף - לֹא מְכַר⁵⁸ מַחֲצִית הַקֶּנִּים
5 שְׁהִיא בֵּית רִבְעִי⁵⁹, אֵף עַל פִּי⁶⁰ שֶׁהַקֶּנִּים שָׁבָה דְּקִים
6 וְקִטְנִים. וְלֹא⁶¹ מְכַר עֲרוּגָה⁶² קִטְנָה⁶³ שֶׁל בְּשָׂמִים⁶⁴
7 שִׁישׁ לָהּ שֶׁם בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן⁶⁵ שֶׁקוֹרִין לָהּ בֵּי
8 וְרֵא⁶⁶ שֶׁל פְּלוּנִי. וְלֹא אֶת הַשּׁוּמְרָה בְּזֶמַן שְׁאִינָה
9 עֲשׂוּיָה בְּטִיט⁶⁷, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא
10 מְכַר אֶת הַחֲרוּב הַמְּרֻכָּב⁶⁸ וְלֹא סִדָּן⁶⁹ שֶׁל שְׁקָמָה,
11 וְאֶפְלֹי הֵן דְּקִים⁷⁰. וְלֹא מְכַר⁷¹ אֶת הַבוּר⁷² שָׁבָה, וְלֹא
12 אֶת הַגֶּת⁷³, וְלֹא אֶת הַשּׁוּבָךְ⁷⁴, בֵּין חֲרֻבִּים⁷⁵ בֵּין
13 שְׁלָמִים⁷⁶.

(57) משנה, שם. (58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו', נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן). (59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. (60) גמרא, שם סט. (61) מימרא של רבי יוחנן, שם. (62) גינה בצורת מלבן מרובע. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א): "עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בהם הירקות", ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) - 'תוספות יום טוב' שם. (63) ואין בה בית רובע (רשב"ם שם). (64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד). (65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). (66) בית הוורד. (67) כגירסת הר"ח והרי"ף. והטעם, שכיין שאינה טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה, וזוהי דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות לט"מ). (68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. (69) גזע העץ, כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עובה, ואחרים באים במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר, ואינה בטילה אגב השדה. (70) כלומר, החרוב והסדן הם דקים (גמרא שם). (71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם עא. (72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה. (73) מקום שדורכים בו ענבים. (74) מושבם של יונים. וכל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(86) והוא לא עשה כן ולא פירש. (87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. (88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). (89) המקבל, שהוא מתבייש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). (90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. (91) [נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה]. (92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-משנה). (93) פרט לתלוש. ואפילו תבואה התלושה הצריכה לקרקע (ולדעת הרשב"ם, אם צריכה לקרקע, הרי היא בכלל). (94) דוקא מה שבתוך הדבר הניתן, כגון בור ודות וחורוב. אבל לא במה שנמצא חוצה לו, כגון יציע וחדר (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). [וראה למעלה הערה צ]. (95) הנותן, מה הוא מוציא מכלל המתנה.

- ו. וכן⁹⁶ האחיז⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחר מהו⁹⁹ בשדה
- זכה בכלל¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², המחזיק
בשדה - זכה בכלל¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
הקדיש בכלל.

(96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. (97) משנה, שם. (98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). (99) כלומר, כל אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". (100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). (101) עשה קנין חזקה (משנה שם). (102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. (103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשדה אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכולה, וסמ"ע ס"ק מב). (104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל ההקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (למעלה הערה צ).

- ז. אף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים וכיוצא
בהן מענינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם
מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני
עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר כן מכר כן -
הרי זה מכור, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום
שאין קורין אלא פית¹⁰⁸ לפית לבדו, או שקורין פית
לפית וכל סביבותיו ולכל ששעל גביו - הולכין אחר

אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה שבתוכה" (רשב"ם שם). (75) מלשון חרובן שאין מים בבור ואין יונים בשוכך וכו'. (76) כלומר, מיושבים.

- ד. וצריך⁷⁷ המוכר לקנות לו דרך⁷⁸ מן הלוקח, כדי
שילך בה עד אותו הבור או אותו הדות או אותו
הגת או אותו השוכך⁷⁹ שנשארו לו בתוך השדה.
ואם⁸⁰ פרש ואמר 'חוצץ מאלו' - אינו צריך לקח לו
דרך⁸¹.

(77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. (78) שהמוכר, בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל הדברים שהשאירם בשדה. (79) דקדק לכתוב רק אלו, שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגר"א סימן רטו ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג ובהערה כט. (80) משנה, שם. ובזה אף רבי עקיבא מודה (שם). (81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.

- ה. במה דברים אמורים⁸²? במוכר; מפני⁸³ שהיה
לו ללוקח⁸⁴ לפרש⁸⁵ ולא פרש⁸⁶, אין לו⁸⁷ את אלו⁸⁸.
אבל הנותן מתנה - קנה⁸⁹ את כלל⁹⁰; בין בשדה, בין
בבית, בין בחצר, בין בבית הבד⁹¹. כללו של דבר:
הנותן קרקע⁹² במתנה - קנה המקבל כל המחבר⁹³
לה⁹⁴, עד שיפרש⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה קנה את כולו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה צריכה להיות שייכות ואחיזה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מונכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיזה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל, כיון שאין לו שום אחיזה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר. ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא, שהגם שבענין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל-מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת העניינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקר"ש י"ג ע' 115 הע' 23)

(82) שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן. (83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). (84) כן כתב גם בפירוש המשניות, וכ"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. (85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתבייש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר.

ד. וזהו מה שכתב רבינו "שעולין - ויורדין עליה".
 9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמלי-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועל-ידיה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש ששינוי השם כרוך גם בשינוי המהות, והוא: שבבבל שהימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צידת דגים. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית", רוצה לומר שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם עז:). (18) פירושו של רב פפא (שם עז:): למלה "אנתיקי" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיקי). (19) משנה (שם עז:).

- ב. המוכר²⁰ את הקרון²¹ - לא מכר את הפרדות²²,
 בזמן²³ שאינן קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות -
 לא²⁵ מכר את הקרון. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷
 את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד,
 ואפילו²⁸ במקום שקורין מקצתן²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרון". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרון בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במשכיר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרון מאחר - נמכרות הן עם הקרון אע"פ שאינן קשורות עמו (נמוקי-יוסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרון והפרדות קשורים - אין הקרון נמכר עמה. וכן הביא הרמ"א (סי' רב סעיף ב) בשם ה'טור'. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרון, ולא כן בקרון בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך

1 ל'שון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה
 2 או עיר או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות
 3 הערוכות בפי הפל.

(105) בכ"י תימן: "מעניינם". (106) שמות ידועים לנושאי המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. (107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא-בבא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, ופכ"ח הט"ו. (108) מקור הדברים בבבא-בבא סא: ובבא-קמא כז.

4 ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין
 5 אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג.
 6 אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין,
 7 אלא יש קורין כך ויש שקורין כך - עושים כמו
 8 שפירשו חכמים בפרקים אלו.

פרק שבעה ועשרים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.

9 א. המוכר² את הספינה - מכר את התרין³, ואת
 10 הגס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המשוטין⁶
 11 המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הפכש⁹ והאספלה שעולין
 12 בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰
 13 שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הפצית¹², והיא
 14 הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים
 15 ליבשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה
 16 שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את
 17 העבדים העושין בהן¹⁷, ולא את המרצופין¹⁸, ולא
 18 את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל
 19 מה שבתוכה אני מוכר' - הרי פלן מכורין.

(2) משנה בבבא-בבא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התורן, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה (יד רמ"ה). ויש מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלה" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא ה"כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה משמש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

ד. וכן³⁸ המוכר³⁹ את החמור - מוכר⁴⁰ את המרדעת⁴¹ ואת האפקה⁴², אף על פי שאין עליה⁴³; אבל לא מוכר⁴⁴ את השק⁴⁵ ולא מרכבת הנשים⁴⁶, ואפילו⁴⁷ היו עליה⁴⁸ בשעת המכר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכונת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראה. (39) משנה בבא-בתרא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א, רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מיגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנסתפק בגמרא, אם פלוגתת התנאים בכלי המשא היא כשאנים עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים - בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאנים עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו - הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנחבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורים אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא כנחום המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב). וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה]. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הרי"ף. (48) בברייתא שם אמרו: "שאם אמר רב וכל מה שעליה - כולן מכורים", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

ה. ואין⁴⁹ הדמים ראיה⁵⁰. שאם⁵¹ טעה⁵² בכדי⁵³ שהדעת⁵⁴ טועה - יש לו⁵⁵ אונאה⁵⁶ או בטול מקח⁵⁷, כדין כל המוכר ולוקח⁵⁸; ואם⁵⁹ טעה בכדי שאין⁶⁰ הדעת טועה - לא⁶¹ בטול המקח, שזה⁶² נתן לו, ואין לו אלא⁶³ החמור⁶⁴ בלא שקים⁶⁵. וכן כל פיוצא⁶⁶ בזה אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

בקרן כמו שהקרון קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשוורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ן דין צמד ובקר לענין קשוורות, כדין קרון ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בתרא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזהו בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחנו שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירוף הגמרא בענין קרון ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (עח:): "תנא, מילי מילי קתני", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטרין (שם עז:). (28) אבל אם כולם קוראים כן, הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כח הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד" (ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בתרא בתחילת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי' מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

ג. המוכר³¹ את העל³² - מוכר את הפרה³³; מוכר את הפרה - לא מוכר את העל. מוכר את העגלה³⁴ - מוכר את הפקר³⁵; מוכר את הפקר - לא מוכר את העגלה. ואין הדמים ראיה³⁶ בכל אלו הדברים וכיוצא בהן³⁷.

(31) במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צוארי הפרה למשוך אותה בו. (32) לכאורה, הצמד וזהו עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמז על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האין תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרון ופרדות - קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי' כו'

שעורכין בה גגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק
כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף
ט). (73) כן בתוספתא שם.

- ז. האומר⁷⁴ לחברו: שפחה מעפרת אני מוכר לך,
7 פרה מעפרת אני מוכר לך - מכר לו את הולד⁷⁵.
8 שפחה מניקה⁷⁶ אני מוכר לך, פרה מניקה⁷⁷ אני
9 מוכר לך - לא מכר לו את הולד⁷⁸. חמורה⁷⁹ מניקה
10 אני מוכר לך - מכר לו את הסניח⁸⁰; שאין⁸¹ אדם
12 קונה חמורה לחלבה⁸².

(74) תוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוק. עמ' 3, 403).
(75) שהרי אמר לו: "מעוברת". (76) תוספתא שם.
(77) משנה בבא-בתרא עח: (לפי פירושו של רב פפא). וכן
הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ווין ודפוס ראשון - תוספות
ראשונים). (78) מפני שיד הלוקח על העליונה, והמוכר
יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח
להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת
לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הוולד של
הפרה או של השפחה (סמ"ע שם ס"ק כ). (79) משנה שם,
לפי פירושו של רב פפא שם. (80) חמור קטן. ובגמרא
(שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך
אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק
לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה
נאה). (81) הוא הטעם שנתן בגמרא. (82) "שידוע שחלב
האתון לא יצלח לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור
מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירוש
המשנה).

- ח. האומר⁸³ לחברו: ראש⁸⁴ עבד זה או ראש חמור
13 זה אני מוכר לך - הרי זה מכר חציו⁸⁵. וכן הדין
14 בכל איבר שהנשמה⁸⁶ תלויה בו⁸⁷. אומר לו: יד⁸⁸
15 עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך - משמנין⁸⁹
16 ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה תלויה
17 בו. אומר לו: ראש פרה זו אני מוכר לך - לא מכר
18 אלא הראש בלבד⁹⁰; שהרי⁹¹ ראשה נמפרת⁹² תמיד
20 במטבחיהם⁹³.

(83) ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד
להלן. (84) והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן.
(85) של העבד או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות
תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש
עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך,
משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין
בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה
הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש חמור מכור לך,
משמנין ביניהם". ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור
לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה מכור לך, משמנין
ביניהם" (לחם-משנה בפ"ה מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין
ביאור הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך
לנוסחא זו בירושלמי. (86) החיות. (87) הרי זה מכר
חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו,
שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא
המכירה, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה
זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין
אומרים: כיון שבעד צמד לכדו לא היה נותן סכום גדול
כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק
טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו,
הטעות היא, שהוסיף דמים יותר משווה מחיר נושא
המכירה. (53) שהטעות אינה מופרזת, רק שאפשר להניח
שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה.
(54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת
בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר
לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול
במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה.
(55) אם ההפרש הוא ב"שתות". (56) אם ההפרש הוא
ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון
האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת
טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש
הוא מוגזם, ואין להניח שהיתה כאן טעות, שאין אדם טועה
עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון
בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף
אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף,
שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן
שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו
את העודף הזה בתורת מתנה. וזה הוא כלל בכל דיני
אונאה, שאם האונאה היא מופרזת, בכדי שאין הדעת טועה
- אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד
מהלכות מלוה ולוה הלכה י. (63) כלומר, אינו מקבל את
דמיו שנתן יותר משווי של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו
מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. (64) רבינו נותן
דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. (65) היינו, כלי
המשא. (66) בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח,
שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא
המכירה.

- 1 ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מכר פלים⁶⁸ שעליה,
2 אפלו הם מאה; אבל לא⁶⁹ מכר השירים⁷⁰ ולא
3 הנזמים⁷¹ ולא השבעות ולא את הקטלאות⁷²
4 שבצוארה. ואם⁷³ אומר לו שפחה וכל מה שעליה
5 - הרי פלן מכורין, אף על פי שיש עליה פלים של
6 מאה מנה.

(67) תוספתא בבא-בתרא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר
את הספינה. (68) בגדים. (69) והכלל הוא: מכר את
הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה
להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא
תכשיטים. (70) אצעדות. (71) טבעות ששמים באף או
באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה
ז). (72) תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה
חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה
בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק
במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מזור קצת. 106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ילזוז מעיניך". 107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהגה המקומי. 108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהגה הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. 109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. 110) פרק כו הלכה ח.

יום רביעי כ"ה ניסן ה'תשפ"א

פרק שמונה ועשרים

1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדי עימו וכן כל המשפטים התלויים בעניין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

- א. האומר לחברו: ²בית פורי עפר אני מוכר לך, ¹⁶
- והיו בתוך השדות גאיות קטנים ⁵עמקים עשרה ¹⁷
- טפחים, ⁶אף על פי שאין בהן מים, ⁸או סלעים ¹⁸
- גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדין ⁹בכלל הבית ¹⁹
- פור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ²⁰
- ונראין פשנים או שלשה מקומות ¹⁰. ולוקח אלו ²¹
- הגאיות והסלעים בכלל הבית פור בלא דמים ¹¹. ²²
- היו ¹²פחות מכאן - נמדדין עמה ¹³. ²³

2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלוש סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלוש סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמה התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכנית, וידו על התחנות. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אין נמדדין עימה" - אין נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

- ב. במה דברים אמורים? ¹⁴פשלא היה בהן ¹⁵אלא ²⁴

מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. (88) והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודין זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. (89) "לשון שומא. כלומר, שיסומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. (90) ברייתא שם. (91) כדברי רב פפא, בגמרא שם. (92) שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכונתו היתה למכור חציים. (93) מקום ששוחטים הבהמות.

- ט. מכר את הראש ⁹⁴בבהמה גסה ⁹⁵ - לא ⁹⁶מכר את ¹
- הרגלים; מכר את הרגלים - לא מכר את הראש. ²
- מכר את הקנה ⁹⁷ - לא מכר את הפכד; מכר את ³
- הפכד - לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה: מכר ⁴
- את הראש - מכר את הרגלים; מכר את הרגלים - ⁵
- לא מכר את הראש. מכר את הקנה - מכר את ⁶
- הפכד; מכר את הפכד - לא מכר את הקנה. ⁷

(94) משנה בבבא בתרא פג: (95) בקר (פירוש המשניות, שם). (96) כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם ד"ה מכר) הוסיפו גם לב.

- י. המוכר ⁹⁸את הבור ⁹⁹ - לא מכר את מימיו ¹⁰⁰. מכר ⁸
- את האשפה ¹⁰¹ - מכר את זבלה ¹⁰². מכר פורת ¹⁰³ - ⁹
- מכר דבורים. מכר שובך ¹⁰⁴ - מכר את היונים. ¹⁰

(98) כתנא-קמא בברייתא (ב"ב עט:): ולא כרבי נתן (שם). (99) שמכונסים בו מים לשתייה. (100) במשנה (שם עח:): נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:): אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בדינו: "סתם במשנה, ומחלוקת בברייתא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידאה, אין הלכה כמותה (כסף-משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

- יא. אל ¹⁰⁵לז ¹⁰⁶מעניף העקר הגדול בדברים אלו, ¹¹
- שהוא מנהג המדינה ¹⁰⁷ והשמות ¹⁰⁸ הידועים ביחוד ¹²
- לכל דבר ודבר. ובמקום שאין מנהג ולא שם שהפך ¹³
- אומרים לו ביחוד ולא שתוף ¹⁰⁹ - הולכין אחר אלו ¹⁴
- הקלות שבארו חכמים, כמו שבארנו ¹¹⁰. ¹⁵

31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם הלוקח כבר שילם מוכרח הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם ג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחיד, ושלכן פירשה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

ג. היה³⁹ בה סלע יחיד, אפילו בית רבע⁴⁰ לכור - אין נמךד עמה. ואם היה⁴¹ סמוך למצר⁴², אפילו כל שהוא⁴³ - אין זה נמךד עמה⁴⁴. הפסיק⁴⁵ עפר בין סלע למצר⁴⁶ - הרי זה ספק⁴⁷.

39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפנינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדיים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכור - אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא.

ד. אמר⁴⁸ לו: כבית כור עפר אני מוכר לך, אפילו היה בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יותר, או סלעים גבוהים עשרה טפחים או יותר - הרי אלו נמךדין עמה⁴⁹.

48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפסיקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק

בית ארבעה קבין¹⁶, והיו¹⁷ הארבעה קבין מבלעין בתוך חמשת¹⁸ קבין¹⁹, ומבלעין בתוך רבה²⁰ של שדה; אבל היתה יותר על ארבעה קבין, או שהיו מפזרין הרבה²¹, או אינן מבלעין²², אף על פי שאין בהן עשרה - אינן נמדין עמה. היו נבלעין רבין²³ במעוטה²⁴ או מעוטין²⁵ ברבה, או שהיו מחלקין²⁶ כמו חוט²⁷ שנה או כמו עגול²⁸ או כמו משלש²⁹, או שהיו בצדדין³⁰, או שהיו דרך עקלתון³¹ - כל אלו ספק³², והמוציא³³ מחברו עליו הראיה. וכן³⁴ אם היו³⁵ עפר מלמעלה³⁶ וסלע מלמטה, או³⁷ סלע מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק³⁸.

14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות-שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחיד (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייא בר אבא" (ולא "רב חייא בר אבא אמר", כלפינו) ולפי זה לא בא רב חייא בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שישה עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדויקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה, מהו "תיקן". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג-קד). ועניין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל כגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד-משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 - נותנין⁷⁰ רבע לכל סאה וסאה, והנשארי יתר על
19 הרבעים, אם יש בו תשעה קבין - נותן לו כל
20 הרבעים כלן עם היתר מן הקרקע, ונותנו לו⁷²
21 כשעה שלקחה ממנו⁷³.

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראוייה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול ("ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו.

(69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא תירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיו תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונותנה לו". [כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן]. (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). [וקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר].

22 ח. במה דברים אמורים⁷⁴? כשהיא בזול בשעת
23 ממכר והוקירה בשעת החזרת היתר⁷⁵; אכל אם
24 היתה ביקר והזלה⁷⁶ - אומרין ללוקח: אם רצית
25 לתן לו דמי התוספת בלה⁷⁷ - תן לו דמים כפי
26 הממכר⁷⁸, ואם רצית לתן לו קרקע - תן לו כמו
27 ששנה עכשו⁷⁹.

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח

מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפיסקא מהמשנה.

1 ה. האומר⁵⁰ לחברו: בית כור עפר אני מוכר לך,
2 מדה בחבל⁵¹, אם פחת כל שהוא - מנכה⁵² לו מן
3 הדמים⁵³; ואם הותיר⁵⁴ כל שהוא - יחזיר לו⁵⁵.

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע". שמעלה כחבלה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא צ.). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

4 ו. אמר⁵⁶: בית כור עפר אני מוכר לך⁵⁷ - הרי זה
5 כמי שפרש ואמר⁵⁹: בית כור עפר, בין חסר בין
6 יתיר⁶⁰. ואם פחת מן המדה אחד מארבעה וצשרים,
7 שהוא רבע⁶¹ לכל סאה⁶², או הותיר כף רבע לכל
8 סאה - הגיעו⁶³. יתר על כן - יחשב עמו על כל
9 הרבעים כלן⁶⁴ שחסרו או הוסיפו; וכל שפחת מבית
10 כור - נכה לו מן הדמים, וכל שהוסיף על בית כור
11 - יחזיר לו.

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף בדבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד.). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הוכיח "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראוייה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

12 ז. ומה הוא מחזיר לו⁶⁵? אם היתה התוספת פחותה
13 מתשעה קבין⁶⁶ - מחזיר לו דמים כשעת המכירה⁶⁷,
14 ליפחות פח המוכר⁶⁸; ואם היתה התוספת סמוכה
15 לשדה אחת של מוכר - מחזיר לו אותה התוספת
16 קרקע; שהרי סומך אותה לשאר שדותיו ואינו
17 מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעה קבין⁶⁹

ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא".
(76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול.

77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. (78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותה בידי הלוקח.

ט. ודין חצי קב בגנה - פדין תשעה קבין בשדה: שאם הותיר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים - אינו מחזיר לו אלא דמים⁸⁰; הותיר חצי קב⁸¹ - מחזיר לו את כל הרבעים עם היתר בדמים⁸² או קרקע פשעת הזול של עת התורה⁸³.

(80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. (81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. (82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלת הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. (83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

י. מוכר שדה⁸⁴ ונעשית גנה⁸⁵ ביד לוקח, או גנה ונעשית שדה⁸⁶ - הרי זה ספק⁸⁷ אם מחשב לו פדין שהייתה בעת המוכר או פדין שהוא עתה⁸⁸.

(84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. (85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכופ את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. (86) כגון, שייבש בו המעיין. (87) שהבעייה שם לא נפתרה. (88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

יא. האומר⁸⁹ לחברו: בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל⁹⁰, בין חסר בין יתר⁹¹, שאמר: בית כור אני מוכר לך, בין חסר בין יתר, מדה בחבל - הלך⁹³ אחר הפחות שבפלוניות⁹⁴, ואין לו אלא פדין⁹⁵, אם חסר אם יתר.

(89) כחכמים בגמרא שם קה. (90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). (91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. (92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. (93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. (94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. (95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא

(96) גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. (97) כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע נכיו אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותיר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותיר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). (98) מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). (99) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז.ט.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח ידע אותה ואת מצריה וכבר הרגל בה, אפלו אמר לו ייש במשיחתה¹⁰⁰ מאתים¹⁰¹, ונמצאת מאה וחמישים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו החשבון - פלומר, שהוא יפה פמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים¹⁰².

(100) במידתה. (101) בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתים, ומאה וחמישים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. (102) ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

יד. האומר לחברו: בית כור פלוני¹⁰³ אני מוכר לך, אף על פי שאין במשיחתו אלא לתף¹⁰⁴ - הגיעו; שלא מוכר לו אלא מקום הנקרא בית כור. לפיכך צריך המוכר¹⁰⁵ להביא ראיה שהוא נקרא בית כור. וכן האומר לחברו: פרום שלי במקום פלוני¹⁰⁶ אני מוכר לך, אף על פי שאין בו גפנים¹⁰⁷ - הגיעו; והוא שהיה קורין אותו פרום. וכן האומר לחברו: פרדס זה אני מוכר לך, אפלו אין בו רמונים¹⁰⁸ - הגיעו; והוא שיקרא פרדס. וכן כל פיוצא בהן.

(103) כן כתב הראב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר לחבירו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסינן". ומשמע

קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא-קמא ולא כבן בתירא במשנה שם. (13) סובר רבינו, שמה שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן-בתירא בלבד אלא גם לתנא-קמא. והראב"ד חולק על זה (מאירי גיטין שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו שומע" - זהו חרש, שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה, אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א בחושן-משפט סימן רל"ה ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזהו זה הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זהו זה" גם למדבר ואינו שומע, אלא "זהו זה" היינו גם "שומע ואינו מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אלם, מדבר ואינו שומע זה הוא חרש, וזהו זה הרי הוא כפיקח לכל דבר". וראה ב'דרישה' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש המאירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות, לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משא ומתן, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב ('נתיבות' שם). וראה במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבודקין לגיטין. וראה להלן הלכה ג שבודקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה שבודקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל-כך (סמ"ע שם ס"ק מח).

- ג. אֵלֶם¹⁶ שְׁשׁוּמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר, אוּ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק¹⁷ -
מְקַח וּמְמָכֵר¹⁸ מְקַח וּמְמָכֵר וּמִתְּנָתוֹתָיו קְיָמוֹת כָּלֵל, בֵּין
בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעִים¹⁹. וְהוּא שֶׁיִּפְדֵּק כְּדָרָךְ שְׁבוּדָקִין
לְגִטִּין²⁰, אוּ יִתְּבֵב בְּכֶתֶב יָדוֹ²¹.

(16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו. (18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבודקין אותו (=את הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. (21) ראה בהלכות גירושין, שם.

- ד. הַשּׁוֹטָה²² - אִין²³ מְקַח וּמְמָכֵר וְאִין מְמָכֵר וּמְמָכֵר
וְאִין מִתְּנָתוֹתָיו קְיָמוֹת. וּבֵית דִּין²⁴ מַעֲמִידִים
אֶפְסוּרָפוֹס לְשׁוֹטִים, כְּדָרָךְ שֶׁמַּעֲמִידִין לְקִטְנִים.

(22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט.

דווקא אם אומר "זה" או "פלוגי", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בברייתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומזה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוגי", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרם". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחין פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד.

- טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג - הֵלֵךְ אַחֵר
הַמִּנְהָג, וְאַחֵר לְשׁוֹן רַב אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם¹⁰⁹ הַיְדוּעִים
לְהֵן.

(109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כז הלכה ב (אבן האזל).

פֶּרֶק תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פרטיהן במקח וממכר.

- א. שְׁלִשָּׁה אֵין² מְקַח³ מְקַח וְאִין מְמָכֵר⁴ מְמָכֵר,
דִּין תּוֹרָה: הַחֲרֹשׁ, הַשּׁוֹטָה וְהַקָּטָן. אֲבָל⁶ חֲכָמִים
תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַחֲרֹשׁ וְהַקָּטָן נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשִׂי
קְיָמִין, מִשּׁוֹם⁸ כְּדֵי תַּיִיר⁹.

(2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פ"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינם קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנאתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא-הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

- ב. הַחֲרֹשׁ¹⁰ יִצַּד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרֹשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ
וְלֹא מְדַבֵּר¹¹, אוּ מְדַבֵּר וְאִינוֹ שׁוֹמֵעַ כָּלֵם - מוֹכֵר
וְלוֹקֵחַ הַמִּטְלָטְלִין בְּרִמְזָה¹², אֲבָל לֹא בְּקַרְקָעִים¹³. וְאִף
בְּמִטְלָטְלִין לֹא יִתְּקֶנּוּ מַעֲשִׂיו עַד שְׁבוּדָקִין¹⁴ אוֹתוֹ
בְּדִיקוֹת רְבוֹת¹⁵ וּמִתְּשִׁבִּין בְּדָבָר.

(10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, וכן בתירא אומר

ח. בודקין⁴⁸ את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן⁴⁹ או אינו יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא יודע והוא בן שבע⁵⁰, ויש אחר, שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין וטעה - דינו כדין הגדול: פחות משתות - מחילה⁵¹, שתות - מחזיר ההונאה, ותר על שתות - בטל מקח, כמו שבארנו⁵². ואני אומר⁵³, שאין מקח הקטן וממכרו במטלטלין קימין אלא בשמשן או המשי⁵⁴; אבל אם נתן מעות על המקח וחזר⁵⁵ בו - אינו מקבל מי שפרע, ואחרים שחזרו בו - מקבלין מי שפרע.

(48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן. (49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) [היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב]. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות - מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע: "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משתות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פ"ב ה"בד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים שיש להם אפטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

ט. וכן⁵⁶ אם קנו⁵⁷ מיד הקטן או השפיר מקום⁵⁸ המטלטלין, וחזר בו - לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מידי הקטן בדין⁵⁹, ואין קנזן מיד הקטן כלום⁶⁰; שהקנזן בשטר⁶¹, ואין העדים חותמין אלא על שטר של אדם גדול⁶².

(56) נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר. (59) שבקנין כסף או בקנין חליפין, נשארים המטלטלין ברשות היתומים, מה-שאינן בקנין משיכה, שהלוקח מושכם לרשותו. וגם בדין השכיר מקום המטלטלין, אע"פ שלהלכה הם עומדים ברשות הקונה, כיון ששכר את מקומם - למעשה הם עומדים בבית הקטן, וצריך להוציאם מהם בדין. והראב"ד נתן בזה טעם אחר: שכירות הרי היא כמכר (בבא-מציעא נו:). וכשם שאינו יכול למכור קרקעות

(23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ. ובבא-בבא קנה: (24) נלמד ממימרא של מר עוקבא בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

ה. מי²⁵ שהוא עת שוטה ועת שפוי²⁶, כגון אלו הנכפין²⁷ - בעת שהוא שפוי כל מעשיו קימין, וזוכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שאם בסוף שטותו²⁸ או בתחלתו²⁹ שטותו עשה מה שעשה³⁰.

(25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) בדעה צלולה. (27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן ר"ה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

ו. קטן³¹ עד שש שנים - אין הקננתו לאחרים כלום³²; ומשש שנים³³ עד שנגדיל³⁴, אם יודע³⁵ בטיב³⁶ משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו³⁷ קימת³⁸. בין בדבר מרובה³⁹, בין בדבר מועט; בין במתנת בריא, בין במתנת שכיב מרע⁴¹. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל, ולא ימצא מי שימכר לו, ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין⁴²; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן⁴³ עד שנגדיל.

(31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא מהמימרא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע סימן רלה ס"ק ב. (33) [היינו שגמרו שש שנים, והוא נכנס בתחילת השנה השביעית (מאירי שם עמוד 235)]. וראה להלן הלכה ח והערה מט]. (34) שיהיה גדול - בן שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-וטרין בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמר בר רב אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם. (39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה. (41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

ז. במה⁴⁴ דברים אמורים? בקטן שאין לו אפטרופוס; אבל אם היה⁴⁵ לו אפטרופוס - אין מעשיו כלום⁴⁶, אפילו במטלטלין, אלא מדעת האפטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין⁴⁷ - קיים.

(44) מימרא של רפרס, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה בהגהות מיימוניות כאן, וב'תוספות' כתובות שם ד"ה אבל, שבמתנה אפילו אם היה לו אפטרופוס - מתנתו מתנה. (47) ולא בקרקע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(נט.) "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין" - שתיבת "במטלטלין" איננה אלא על "ממכרן ממכר", אבל ב"מקחן מקח" - אפילו בקרקע. (77) קידושין מב. ושם מדובר גם בקטנים. [ואין קנין זה מן התורה, שהרי "זכין לאדם" אינו אלא על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה הלכה ב, וב'קצות החושן' סימן רלה, תחילת ס"ק ד), אלא תקנת חכמים היא כאן. ולא תיקנו אלא בחזקה, שהיא כמשיכה, שהביא הקרקע לרשותו, אבל בקנין אחר לא תיקנו. ולפיכך גם מטלטלין לא קנה בקנין סודר (למעלה ה"י) וראה בראב"ד ובמגיד-משנה]. (78) משנה, בגיטין יא:

יב. קטן שהגדיל, והביא הזכר שתי שערות אחר
שלש עשרה שנה⁷⁹ והבית אחר שתיים עשרה⁸⁰, אף
על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח
וממכרו ממכר ומתנתו מתנה במטלטלין⁸¹; אבל
בקרקע - אין מעשיו קיימין עד שיהיה יודע בטיב
משא ומתן אחר שהגדיל⁸².

(79) ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה י. (80) שם הלכה א. (81) היינו, אף מן התורה, עיין בבבא-בבא-בבא קנה: "... מטלטלי דזביניה זביני" (בן יג שנה שאינו יודע בטיב משא ומתן, ועיין רשב"ם שם). (82) כן דעת הר"ף, שמעשה של רבא שם היה במוכר בנכסיו, וגרס שם "ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי, אתא לקמיה דרבא כו' אמר להו זביניה לאו זביני" (מפני שלא ידע בטיב משא ומתן, ולא גרסינן "דאזל זבין נכסי אבוא") וכן שם מה ששלח גידל בר מנשיא בחינוקת בת ארבע-עשרה שנה ויום אחד, ואמרו לו אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח, - הכל מדובר במוכר נכסיו ולא נכסיו אביו.

יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו⁸³; אבל
קרקע שגירש⁸⁴ מאבותיו או משאר מורישיו⁸⁵ - אין
ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה⁸⁶, אף על
פי שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן⁸⁷;
שקמא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות⁸⁸,
ועדין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם.

(83) שקנה אחר שהגדיל, וידע בטיב משא ומתן (למעלה ה"ב), או אפילו כשהיה קטן (למעלה ה"א). (84) מימרא של שמואל, בבבא-בבא-בבא קנו. ושל רבא, בגיטין סה. (85) אע"פ שבגמרא (שם ושם) לא נזכרו אלא "נכסי אביו" - סובר רבינו שאין הבדל ביניהם, שכיון שלא טרח בנכסים אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). (86) כרבא בגיטין שם, וכרבא הונא בר חנינא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן, מה שאמרו "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה

(למעלה הלכה ו), כן אינו יכול להשכירם. (60) אפילו באופן שאין המטלטלין ברשותו של הקטן, ואין צריך להוציאם מידו (סמ"ע שם ס"ק כה). (61) בכ"י תימן "כשטר", וכ"ה בשו"ע שם סעיף ה. כלומר, כל קנין עומד להכתב, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא (ומהם: גיטין נא. ובבא-בבא-בבא מ.). וסובר רבינו שצריך שיהיה הקנין ראוי לכתובה. (62) בבא-בבא-בבא קנה.

י. וכן⁶³ קטן שקנה מטלטלין, וקנו מידו, ושכר⁶⁴
מהם המקום - לא קנה עד שימשך, לפי שאינו
זוכה בדרכים שזוכין בהן הגדולים⁶⁵. ואף לזכר:
שאיין חצרו⁶⁶ של קטן ולא ארבע אמות⁶⁷ שלו קנין
לוי⁶⁸, מפני שנתרבו מדין שליחות⁶⁹ ולא מדין ידו,
כמו שיתבאר⁷⁰, ולא יהיה הקנין⁷¹ או שכירות
המקום גדול מחצרו⁷². אבל הקטנה, שנתרבה
חצרה מידה⁷³ - תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו
מידה⁷⁴ או בשכירות מקום.

(63) גם זה המשך למה שכתב למעלה (הלכה ח), "ואני אומר". (64) בכ"י תימן: "וקנו ממון (צ"ל "מהן") או שכר". וכ"ה ב"טור": "וקנה מידם או שכר". "וקנה", היינו קנין סודר. (65) כלומר, לא תיקנו לו חכמים לקטן אלא קנין משיכה ולא קנין סודר. (66) כלל הוא, שחצרו - היינו כל רשותו הפרטית של האדם, קונה לו כל מה שנמצא בתוכו. (67) תקנת חכמים, שכל אדם קונה כל מה שנמצא מונח בלי בעלים בארבע אמות סביבו, למנוע מחלוקת והתנצחות (בבא-מציעא י). (68) שם י: ויא. ודעת הראב"ד (להלן ה"א) שלא אמרו קטן אין לו חצר אלא במציאה, אבל במקח וממכר שדעת אחרת מקנה לו - יש לו חצר. (69) ואין הקטן קונה בקנין חצר, מפני שאין קטן יכול לעשות שליח (בבא-מציעא שם). (70) [צריך לומר "שנתבאר", והוא בפרק יז מהלכות גזילה ואבדה הלכה י]. (71) קנין סודר. (72) באופן שלא תיקנו חכמים בקטן אלא קנין משיכה בלבד ולא קניינים אחרים. (73) "שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין גט, כך יש לה לענין מציאה" (פי"ז מהלכות גזילה שם). ומקור הדברים מבבא-מציעא יא. ויב. (74) בכ"י תימן: "קנו מידן", וב"טור": "קנתה מידן". שמכיון שמצאנו בקטנה שחצרה כידה (מה-שאיין-כן בקטן) - הרחיבו גם חכמים את קניניה, ועיין ש"ך סימן רלה ס"ק ג.

יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים
והחזיק⁷⁵ בקרקע - תעמוד בידו, אף על פי שאין
ממכרו בקרקע כלום⁷⁶; שהקטן קמי שאינו בפנינו
הוא, וזכין לאדם שלא בפניו⁷⁷, ואין חבין לו אלא
בפניו⁷⁸.

(75) דוקא אם נתן דמים והחזיק, אבל אם לא נתן דמים - דרך הקטן לחזור בו, שקרובה דעתו לגבי הדמים (סמ"ע ס"ק כט). (76) למעלה הלכה ו. - בכל זאת קניינו קנין, כמו שמבאר. ולפי זה, צריך לפרש מה שישנו במשנה (גיטין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה ניסן - ספר קנן - הלכות מכירה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לברוק מבחון אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' לירודה דעה שם]. (103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשתנו לאחר מיתה. (104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.

- 18 יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו¹⁰⁵ -
- 19 חזר¹⁰⁶ ומוציא מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין
- 20 אחר עשרים. ומוציא מן הלוקח כל הפירות
- 21 שאכל¹⁰⁷. ואם הוציא הוצאות או שנטע וזרע -
- 22 שמין לו¹⁰⁸ ומחזיר את השאר. פדין הזה הורו
- 23 רבותי. ואני אומר, שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי
- 24 אביו, וקשנעשה בן עשרים לא מכה - אינו יכול
- 25 לחזור¹⁰⁹; שפינן שלקח המעות ונשתמש הלוקח
- 26 בקרקע זו לפניו פשהוא בן עשרים ולא מכה -
- 27 נתקנה בידי הלוקח, שהרי רצה בממכרו.

(105) ובנכסי עצמו, אם אינו יודע בטיב משא ומתן, אע"פ שגוף הקרקע אינו מכור - אינו מוציא הפירות, שהרי מטלטלין הם ובמטלטלין מכירתו מכירה (למעלה הלכה יב, אבל בנכסי אביו אף במטלטלין אין מכירתו מכירה (ראה למעלה הלכה יג והערה פז) ועיין סמ"ע סימן רלה ס"ק ד]. (106) שמכירתו אינה מכירה (למעלה הלכה יג). (107) שהרי שלא בדין אכל. (108) כדין אריס, למחצה לשליש ולרביע, שאע"פ שלכאורה דינו כיורד שלא ברשות, כיון שלא נתייבשה עוד דעתו של המוכר (למעלה הי"ג) ויורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליטע, שמין לו וידו על התחתונה (פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ד) ואינו מקבל כאריס - כאן תיקנו חכמים שיקבל כאריס, שאם לא כן יפסיד את השדה כיון שיוודע שבכל שעה אפשר להוציאה מידו, וכמו שמצאנו בבעל בנכסי אשתו קטנה (כתובות פ. - הגר"א שם ס"ק מה, והסמ"ע שם ס"ק מא נסתפק בזה). (109) כמו שמצאנו בקטנה שנתקדשה, שאם גדלה שעה אחת ושתקה, שזוקקה לגט, ואינה יוצאה במיאון (פי"א מהלכות גירושין הלכה ו). וכמו כן בקטן שנתגיר ע"י ב"ד ולא מיחה כשנתגדל, ששוב אינו יכול לחזור בו (פ"י מהלכות מלכים הלכה ג). ועיין עוד בפ"כ מהלכות אישות הלכה יג (מגיד-משנה והגר"א ס"ק מו).

- 28 יח. השפור¹¹⁰ - מקחו מקח, וממכרו ממכר,
- 29 ומתנותיו קימין. ואם¹¹¹ הגיע לשכרותו של לוט,
- 30 והוא השפור שעושה ואינו יודע מה עושה¹¹² - אין
- 31 מעשיו פלוס, והרי הוא פשוטה¹¹³ או קטן פחות
- 32 מכן שש¹¹⁴.

(110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה. (111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. (112) כמו שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה". וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. (113) למעלה הלכה ד. (114) למעלה הלכה ו.

פרק שלשים

(1) נתבארו בו משפטי המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן

אפילו באופן שיוודע בטיב משא ומתן. (88) בבא-בבא קנו. "זימנן דמקרקשי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). [ורדן מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה יז והערה קד].

- 1 יד. מתנתו⁸⁹ פשהוא פחות⁹⁰ מכן עשרים, בין⁹¹
- 2 מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע - הרי זו קנימת;
- 3 שאילו⁹² לא הגיע לו הניה גדולה - לא נתן, והוא
- 4 דבר שאינו מצוי תמיד⁹³, ואמרו חכמים: תתקנים
- 5 מתנתו⁹⁴, כדי שיהיו דבריו נשמעין⁹⁵.

(89) שם קנה: מימרא של אמימר. (90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). (91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). (92) שם קנו. (93) ועל דבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד). (94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). (95) גמרא בבא-בבא שם.

- 6 טו. במה⁹⁶ דברים אמורים שהוא מוכר קרקע אביו
- 7 פשהוא בן עשרים? פשהביא שתי שערות או
- 8 פשנולדו לו סימני סריס⁹⁷; אבל אם לא הביא שתי
- 9 שערות ולא נעשה סריס - קטן הוא, ואין ממכרו
- 10 בקרקע ממכר, ואפילו בנכסיו, עד שיגדיל לרב
- 11 שנותיו⁹⁸.

(96) שם קנה: (97) שאינו ראוי להוליד, וסימניו מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. (98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).

- 12 טז. מי⁹⁹ שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ונת,
- 13 ובאז קרוביו וערערו שהיה קטן פשעת המכר¹⁰⁰,
- 14 ובקשו לבדוק¹⁰¹ - אין שומעין להם לנולד¹⁰². ועוד,
- 15 שהסימנים משתנים במיתה¹⁰³. וחזקה היא, שאין
- 16 העדים חותמין על השטר אלא אם כן ידעו בודאי
- 17 שהמוכר גדול¹⁰⁴.

(99) ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. (100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). (101) אם היו בו סימני גדלות. (102) [במסכת שמחות (פ"ד הי"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבא-בבא בתרא שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן שסג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא: - אין זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג. (15) הסכים והודיע על כך מיד. (16) ואין צורך בפעולת קנין חדשה של האדון. (17) "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו - לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות" (כגון שקנה בזול גדול, או מכר ביוקר גדול - נתיבות המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לד) - מגיד-משנה. והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד-משנה בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין בלי רבו, ועיין אור-שמח ואבן-האזל.

דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין האפורופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

1 א. המוכר שמוכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן
2 הלוקח שלא מדעתו² - יד הלוקח על העליונה;³
3 ואם רצה לוקח - אין המוכר יכול לחזור בו,⁴ ואם
4 לא רצה⁵ - תחזור לבעליה⁶. לפיכך⁷ בותבין⁸ שטר
5 למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו. ולעולם⁹
6 הלוקח¹⁰ נותן שכר הסופר¹¹, ואפילו מכר שדהו
7 מפני רעתה¹².

13 ג. וכן¹⁸ האשה שמוכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי
14 בעלה בין בנכסי צאן ברזל¹⁹ שהכניסה לו, בין
15 בדיברים שיחד²⁰ לה בכתבתה בין בנכסי מלוג²¹, בין
16 בקרקעות בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה
17 [לה מתנה] - יד הבעל על העליונה; ואם רצה
18 לקיים²² - יקיים²³, אם רצה לבטל - יבטל²⁴ הכל.
19 אבל²⁵ הבעל שמוכר או נתן, בין קרקע שהכניסה
20 לו אשתו בכתבתה או קרקע שהכניס לה שום²⁷
21 משלו²⁸ בין קרקע שיחד לה בכתבתה, אף על פי
22 שקנו²⁹ מיד האשה אחר שקימה מעשיו - הרי כל
23 מה שעשה בטל³⁰; מפני³¹ שהיא אומרת³²: נחת רוח
24 עשיתי לבעלי³³.

(2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב). (3) כדי שתהיה זאת זכות גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם). (4) לפי שקנאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, קנה אותו פלוני השדה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם קנה מישוה שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור הגר"א סימן רלה ס"ק סד). (5) כששמע שמכרו לו הקרקע או המטלטלין - התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם הל' ב-ג). (6) "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-כרחו" (שם הלכה ב). ומקור הדברים בבבא-בבא-קמא קלז: קלח. (7) אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. (8) משנה בבא-בבא-קמא קסז: (9) היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן. (10) משנה, שם. (11) שכותב את שטר המכירה. שכן תיקנו חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם רשב"א). [ורמו לזכור, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר ותתום" - הרי שהקונה הוא הכותב]. (12) גמרא שם, קסח. "כדאמרי אינשי זבנית קנית, זבנית אויבד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת, מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא בבבא-מציעא נא.

8 ב. וכן¹³ העבד שקנה¹⁴ או מכר, או נתן מתנה או
9 נתנה לו - יד האדון על העליונה; אם רצה¹⁵ לקיים
10 מעשיו - הרי אלו קיימין¹⁶, ואם לא רצה - בטלו
11 כל מעשיו¹⁷. ובדיברים בלבד הוא שמוכר האדון או
12 מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו כלום.

(18) מקור דברי רבינו, בספר "המקח והממכר" שער ד. (19) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם בבטחון של ברזל. (20) כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה. (21) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה, כמורט השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח הקרן ('ערוך' ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א והערה ט). (22) בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג, צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה למכור, יש גם משום הסכמתה. (23) משנה, בגיטין נה: שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא לחובתו כמו בעבד, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי צריך גם הסכמתו. (24) משנה בגיטין שם. ולפי ההסתייגות של האמוראים בבבא-בבא-קמא מט: וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה יח. (25) והיינו נכסי צאן ברזל (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). (26) שהבעל כותב לה שדה נגד הנדוניא שהיא הכניסה לו. (27) כן גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם. (28) ולכאורה יש הסכמת שניהם. (29) המגיד-משנה מפרש שהמקח בטל על אתר, אך רבינו בפירושו המשניות בגיטין,

(13) ספר "המקח והממכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ולהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). (14) [כעין זה מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא-בבא-קמא (הוצאת צוקמ. עמ' 41019): "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום, כתב מקיימי אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא-הדין לתורם פירות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 - לֹא קָנָה⁵⁵, וַיֵּשֶׁב⁵⁶ לָהּ לְחֹזֶר וּלְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, כִּמּוֹ
14 שֶׁבָּאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת⁵⁷. בֵּית⁵⁸ דִּין שֶׁמְכָרוּ⁵⁹ אוֹ
15 לְקָחוּ בְּנִכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין בְּקָרְקַע בֵּין בְּמִשְׁלָטְלִין,
16 וְכֵן⁶⁰ הָאֶפֶסְטְרוֹפּוֹסִין⁶¹, בֵּין⁶² שֶׁמָּנּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין
17 בֵּין שֶׁמָּנָה אוֹתָן אֲבֵי יְתוּמִים - מְקָחָן מְקָח וּמִמְכָּרָן
18 מִמְכָּר⁶³, אֲבָל⁶⁴ מִתְּנָתָם אֵינָה פְּלוּם; שְׁאִין אֲדָם נוֹתֵן
19 דָּבָר שְׁאִינוֹ שָׁלוּ.

(54) בבא-בבא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזה, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא-כח בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאפוסטרופוס המתמנה על-ידם (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן): מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פרטים בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האופוסטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

20 ז. המוכר⁶⁵ או הנותן בשבט, ואין צריך לומר ביום
21 טוב, אף על פי שמכין אותו⁶⁶ - מַעֲשִׂיו קִימִין. וְכֵן
22 פֶּל מִי שֶׁקָּנָה⁶⁷ מִיָּדוֹ בִּשְׁבַת - הַקֵּנִין קָיָם, וְכוֹתֵבִין
23 לְאַחֵר הַשְּׁבַת נוֹתְנִין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורים משום מקח וממכר - ביצה לו). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב] - דפוס ראשון" והובאה ברי"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת ובי"ום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סליקו להו הלכות מכירה בסייעתא דשמיא

יום חמישי כ"ו ניסן ה'תשפ"א

הלכות זכיה ומתנה

24 עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת לִידַע דִּין זוֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר הַיָּאָף
25 יִקְנֶה וּבִמְהָ יִקְנֶה. וְדִין נוֹתֵן מִתְּנָה וּמִקְבָּל מִתְּנָה.
26 וְאִי זו מִתְּנָה חוֹזֶרֶת וְאִי זו אֵינָה חוֹזֶרֶת.
27 וּבְאִדָּה כָּל הַדִּינִין אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

אומר מפורש: "ויכולה להוציא מידי הלוקח כשתגבה כתובתה", הרי שעד אותו הזמן המקח קיים. (31) וטענה זו ישנה רק בנכסים אלו המנויים, שהיא בוטחת עליהם במיוחד ואינה להוטת למכרם. (32) היינו אם היא באמת אומרת כך, וראה 'בית שמואל' אבן-העזר סימן צ ס"ק נח. (33) אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

1 ד. מְכָר או נָתַן נִכְסֵי מְלוג, בֵּין בְּקָרְקַעוֹת בֵּין
2 בְּמִשְׁלָטְלִין - יָד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלִיּוֹנָה; רִצְתָהּ³⁴ לְבִטֵּל
3 - מִבְּטָלָהּ³⁵, וְאִם³⁶ קִימָהּ³⁷ מַעֲשִׂיו³⁸ - קָנָה
4 הַלְקוּחָתָּהּ³⁹.

(34) שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל האשה. (35) ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות הבעל, כתובות צ: (36) בבא-בבא נ. (37) שבנכסי מלוג, אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי", מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל, אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. (38) בכ"י תימן: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

5 ה. בַּעַל שֶׁמְכָר מִשְׁלָטְלִין שֶׁל נִכְסֵי צֶאן בְּרֹזֶל או
6 מִשְׁלָטְלִין שֶׁנָּתַן⁴⁰ לָהּ מַשְׁלוֹ⁴¹, אָף עַל פִּיל⁴² שְׁאִינוֹ⁴³
7 רִשְׁאִי⁴⁴, אִם עָבַר וּמְכָר אוֹ נָתַן - קָנָה⁴⁵ הַלְקוּחָתָּהּ,
8 וְאִין⁴⁶ הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם. וְכֵן⁴⁷ יֵשׁ לוֹ
9 לַבַּעַל לְמְכָר פֶּל נִכְסֵיוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהָן תַּחַת יָד
10 שֶׁעָבַד הַתְּנוּבָה. וְאִם תְּבוּאָה⁴⁸ לְטָרֵף⁴⁹ - טוֹרְפָתָּה;
11 אֲלֹא אִם בֵּין⁵⁰ כְּתֻבָּה⁵¹ לְלוֹקֵחַ תַּחְלָה⁵² וְקָנָה⁵³ מִיָּדָה.

(40) בכ"י תימן ובדפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם בחלקת מחוקק ס"ק מט, וב'בית שמואל' ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה לקרקע, שנשאת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במשלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומוכן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, משועבדת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

12 ו. הָאִשָּׁה⁵⁴ שֶׁמְכָרָה או נָתַתָּה נִכְסֵי צֶאן בְּרֹזֶל לַבַּעַלָּהּ

פרק ראשון

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

- 1 א. ההפקר, כל המחזיק בו - זכה.² וכן המדברות
- 2 והנהרות והנהלים,⁴ כל שבהן⁵ - הפקר, וכל הקודם
- 3 בהן - זכה. פגון העשבים והעצים והפרות של
- 4 אילנות של יער⁶ וכיצא בהן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. ונמסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שולעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "ודווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל.

- 5 ב. היצד דגים מן הימים⁷ ומן הנהרות, או שצד
- 6 עופות או מיני חיות⁸ - הואיל ואין להם בעלים,
- 7 זכה. ובליבד שלא יצוד בשדה חברו⁹. ואם צד שם
- 8 - קנה¹⁰. ואם היו הדגים בבכירים¹¹ של בעלים, וכן
- 9 חיה ועוף שפבכירים, אף על פי שהוא ביכר גדול
- 10 והוא מחסר צידה - הרי זה של בעל הבכירים¹²,
- 11 והיצד משם - הרי זה גזלן¹³.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חברו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חברו (בבא קמא קיד:). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא:). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביכר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בבכירים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו

שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

- ג. אכל¹⁴ הלוקח דגים מתוך מצודתו¹⁵ של חברו
- 12 כשהוא¹⁶ בתוך הים¹⁷, או שלקח חיה ממצודתו¹⁸
- 13 כשהיא פרוסה במדבר - הרי זו אסור¹⁹ מדברי
- 14 סופרים²⁰. ואם²¹ היה מצודה פלי²³, ולקח מתוך
- 15 המצודה - הרי זה גזלן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

- ד. הפורס מצודה²⁵ בשדה חברו וצד בה חיה או
- 17 עוף, אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ -
- 18 קנה²⁷. ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו²⁹
- 19 ואמר³⁰: זכתה לי שדי - קנה בעל השדה³¹, ואין
- 20 לבעל המצודה כלום.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא כפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חברו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצוות שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

- ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל
- 22 הספינה; שזו כחצר המשתמרת היא³³. ואינה חצר
- 23 המהלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה
- 24 הולכת מחמת עצמה³⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

- 15 ח. וכן⁵² שני פתים זה לפנים מזה⁵³, שֶׁהֲחִזִּיק בְּאֶחָד מֵהֶן⁵⁴ לְקִנּוּתוֹ וְלִקְנוּת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֶלָּא זֶה שֶׁהֲחִזִּיק בּוֹ בְּלִבּוֹ. הֲחִזִּיק בְּאֶחָד מֵהֶן פְּדִי לְקִנּוּת אֶת הַשְּׁנִי - אָף זֶה שֶׁהֲחִזִּיק בּוֹ לֹא קָנָה.

(52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבון. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

- 19 ט. הַמְּחִזִּיק⁵⁵ בְּשִׁטְרָה⁵⁶ מִנְכָּסִי הֵגֵר פְּדִי לְקִנּוּת אֶת הַקָּרְקַע הַפְּתוּכָה בְּאוֹתוֹ שִׁטְר - לֹא קָנָה⁵⁷ אֶלָּא הַשִּׁטְר בְּלִבּוֹ, לְצֹרֶם⁵⁸ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ⁵⁹ וְכִיּוּצָא⁶⁰ בְּזֶה.

(55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבהת השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

- 22 י. שְׂדֵה⁶¹ הַמְּצִינֵת⁶² בְּמִצְרִיָּה - פִּיּוֹן שֶׁהַכִּישׁ⁶³ בָּהּ מְפֹשֵׁשׁ אֶחָד⁶⁴ - קָנָה אֶת פְּלֵהּ; וְאִם⁶⁵ אֵינָה מְצִינֵת בְּמִצְרִיָּה - קוֹנָה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מְפֹשֵׁשׁ⁶⁶ פְּדִי שְׁלָף הַצֶּמֶד⁶⁷ בְּשִׁעַת חֲרִישָׁה וְיִחְזֹר⁶⁸. הַמְּצִר⁶⁹ וְהַחֲצֵב⁷⁰ שֶׁמִּתְחַמֵּין בּוֹ תַּחֲוִימָן⁷¹ מִפְּסִיקִין בְּנִכְסֵי הֵגֵר, וְכָל הַמְּחִזִּיק בְּשִׂדָּה - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַמְּצִר אוֹ עַד הַחֲצֵב.

(61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במיצריה, עד כמה? אמר רב פפא

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם.

- 1 ו. גֵּר³⁶ שִׁמַּת וְלֹא הוּלִיד יִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר³⁷ - אֵין לוֹ יוֹרְשִׁין, אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם וְהַחֲזִיק בְּנִכְסָיו - זָכָה. וְאֵין בַּעַל הַמְּצִר³⁸ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ³⁹ בְּדָמִים, שְׂוֹו בְּמִתְנָה⁴⁰ הִיא⁴¹.

(36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. (37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגייר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגייר, כיוון שהולידו טרם שנתגייר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז:יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבול", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

- 5 ז. שְׁתִּיָּה⁴² שְׂדוֹת בְּנִכְסֵי הֵגֵר וּמְצִר⁴³ אֶחָד בִּינִיהֶן: הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקִנּוּתָהּ - קָנָאָהּ⁴⁴. הַחֲזִיק בָּהּ לְקִנּוּת אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֵרְתָּהּ - זוֹ שֶׁהֲחִזִּיק בָּהּ קָנָה, אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ לֹא קָנָה⁴⁵. הַחֲזִיק בָּהּ פְּדִי⁴⁶ לְקִנּוּת אֶת חֲבֵרְתָּהּ - לֹא קָנָה אֶחָת מֵהֶן; חֲבֵרְתָּהּ - מִפְּנֵי שְׁלֹא הֲחִזִּיק בָּהּ, וְאוֹתָהּ - מִפְּנֵי שְׁלֹא הֲחִזִּיק בָּהּ פְּדִי לְקִנּוּתָהּ. הַחֲזִיק⁴⁷ בָּהּ פְּדִי לְקִנּוּתָהּ וְלִקְנוּת אֶת חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת הַמְּצִר שֶׁבִּינֵיהֶן⁴⁸, אוֹ שֶׁהֲחִזִּיק בְּמְצִר לְקִנּוּת שְׁתִּיָּה⁴⁹ - הֵרִי זֶה סִפְקָא⁵⁰; וְאִם בָּא אֶחָד וְהֲחִזִּיק בָּהּ פְּדִי לְקִנּוּתָהּ - זָכָה הָאֲחֵרוֹן⁵¹.

(42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצויינת במצריה (=גבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות רחוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאין אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתיהן, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו.), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין.

- יב. פל דבכר⁸¹ המפסיק לטמאה - מפסיק בנכסי הגר⁸². כיצד? כגון שנקנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה בצדה אחרת⁸³, ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה⁸⁴ אם לאו - פל מקום שמחזיקין אותו לטמאה, הרי הוא במקום אחר מחלק בפני עצמו.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנקנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

- יג. בקעה⁸⁵ גדולה שיש בה שדות רבות, וכלל של גר אחד, ולא היה ביניהם⁸⁶ לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את פלה - פל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר].

- יד. עפ"ם שפכר מטלטלין לישראל, או קנה מטלטלין מישראל - קונה במשיכה⁸⁷ ומקנה במשיכה או בדמים⁸⁸. אבל הקרקע - אינו קונה אותו מישראל אלא בשטר⁸⁹, ואינו מקנה אותו לישראל אלא בשטר⁹⁰; שאין דעתו⁹¹ סומכת אלא על השטר⁹². לפיכך⁹³, ישראל שלקח שדה מן העפ"ם ונתן הדמים⁹⁴, וקדם⁹⁵ שפחזיק בה פא ישראל אחר והחזיק בה בדרך שמחזיקין בנכסי הגר⁹⁶ - זכה אחרון, ונותן לראשון את הדמים⁹⁷. מפני שהעפ"ם מעת שלקח הדמים סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שגיע השטר לידו, ונמצאו נכסים אלו בנכסי מדבר⁹⁸, שכל המחזיק בהן - זכה.

(87) כאמימר ולא כרב אשי, עבודה זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה

כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) = הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

- יא. פל המפסיק לפאה⁷² - מפסיק בנכסי הגר⁷³. כיצד? היה שם נחל או אמת המים וכיוצא בה⁷⁴ - לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק ברשות שבת⁷⁵ - מפסיק בנכסי הגר⁷⁶, כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד⁷⁷ או פרמלית⁷⁸, אפלו היה ביניהם רשות⁷⁹ שחולקת לגטין⁸⁰.

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 פֶּלֶם דִּינָם שְׁוֹהִי: פֶּל הַמְחִזִּיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכִי
9 הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מְכִירָה⁵ - קָנָה⁶, חוּץ
10 מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-ביתא רבא. (7) בבא-ביתא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

11 ב. פִּיצֵד? הַלּוֹקֵחַ קִנְיָן מִחִבְרוֹ, וְהַחֲזִיק בָּהּ
12 בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸; אֲכָל בְּנִכְסֵי
13 הַפֶּקֶד אוֹ נִכְסֵי הָגֵר, אֲפֹלוֹ אֲכָל פְּרוֹת הָאֵילָן בְּמָה
14 שָׁנִים - לֹא קָנָה גִּוְף הָאֵילָן וְלֹא גִּוְף הַקֶּרֶקֶע, עַד
15 שִׁיעָשָׂה מַעֲשֵׂה בְּגוֹף הָאֵרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבוֹדָה בְּאֵילָן.
16 וּמַעֲשֵׂה⁹ בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁאֲכָלָה פְּרוֹת דֶּקֶל¹⁰ שְׁלֹשׁ
17 עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבֶאֱחָד וְהַחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוֹדָה
18 שֶׁעָבַד בְּגוֹף הָאֵילָן¹¹; וּבֶאֱמַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
19 וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרוֹן קָנָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שֶׁאִם הַחֲזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ -
21 לֹא קָנָה עֲדֵין, וְאִם הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הָגֵר
אוֹ בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶד - קָנָה. פִּיצֵד? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵
22 גְּדוּלִּים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הָגֵר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶד, וְסִיד¹⁷
23 בָּהֶן סִיד אֶחָד אוֹ כִּי¹⁸ בָּהֶן כִּי¹⁹ אֶחָד, כְּגוֹן אִמָּה
24 אוֹ יוֹתֵר¹⁹ בְּגִיד²⁰ הַפֶּתַח - קָנָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצבעונים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

ד. הַצֵּר²¹ צוּרָה²² בְּנִכְסֵי הָגֵר - קָנָה. וְהַמַּצִּיעַ²³

וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלימות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור וייתקנו הגוי ממנו באלימות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישאל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

1 טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַשְׁפָּט
2 יָדוּעַ לְמִלְךְ; אֲבָל⁹⁹ אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמַשְׁפָּטוֹ
3 שְׁלֹא יִזְכֶּה בְּקִרְקַע אֶלָּא מִי שְׁפוֹתָב בְּשֵׁטֶר אוֹ הַנּוֹתֵן
4 דָּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מַשְׁפָּט
5 הַמֶּלֶךְ; שְׁפָל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בְּמִמּוֹן¹⁰¹ עַל פִּיָּהּ דִּינִין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

6 א. נִכְסֵי גֵר שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַפֶּקֶד, וְשִׁדָּה
7 שֶׁמְכָרָה הַעֲבֹנִים לְיִשְׂרָאֵל וְעַדִּין לֹא הַחֲזִיק בָּהּ³ -

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולחכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

ו. פיצד? לקט⁴² הגס⁴³ והדק⁴⁴ - הרי זו בחזקת שנתפנו למתן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי זה בחזקת שנתפנו לעצים⁴⁵. וכן המשה⁴⁶ פני הארץ: אם דעתו למתן הארץ - קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד⁴⁷ בו גר⁴⁸ - לא קנה⁴⁹.

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

ז. פיצד? היה⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך - הרי זה מתן הארץ; ראניוהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליף העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו מתפנו אלא להשוות מקום לדיש. וכן הפותח⁵¹ מים לתוף הארץ: אם למתן הארץ - קנה; ואם לצוד⁵² הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.

ח. פיצד? עשה מקום שיענשו בו המים בלבד⁵³ - הרי זה מתפנו למתן⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא - הרי זה מתפנו לצוד⁵⁵ דגים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

ט. הבונה⁵⁵ פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות⁵⁶ - קנה האחרון⁵⁷; שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום⁵⁸, והרי⁵⁹ הוא כמי שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קנה, שהרי לא הועיל בגדרו⁶⁰ זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפלש, ואין צורת אותו הפנן מועלת⁶¹ לו עד שיעמיד⁶² דלתות.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא. (56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה, שכיון שעלידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר

מבעות²⁴ בנכסי הגר - קנה²⁵. הנר²⁶ את השדה בנכסי הגר - קנה²⁷. המפצל²⁸ זמורות הגפן או שריגי²⁹ אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם דעתו³⁰ לעבד³¹ האילן - קנה³²; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה - לא קנה³³.

(21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ, י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם, וכן הוא בקיצור במגיד-משנה). [אבל בדברי רבינו אי אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-וחומר הוא: אם אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה הט"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניד. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה - הרי זה קנה. ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הנר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחזן מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שנהר וזרעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי (30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. (31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. (33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בניד. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

ה. פיצד? היה³⁴ פורת מכאן ומכאן³⁵ - הרי חזקתו שנתפנו לעבודת האילן; היה פורת מרחי אחת - אינו מתפנו אלא לעצים. וכן³⁷ המלקט עצים ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו למתן הארץ³⁸ - קנה³⁹; ואם לעצים⁴⁰ - לא קנה⁴¹.

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה 'תוספות' שם ד"ה משכנו של 'ישראל'. 77) וזוכה בו הלוה, מיד עם מיתת הגר.

טו. הִיָּה⁷⁸ מִשְׁכּוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְכֹא יִשְׂרָאֵל¹⁹
אֲחֵר וְהַחֲזִיק בּוֹ⁷⁹ - לֹקֵחַ מִמֶּנּוּ הָרֹאשׁוֹן בְּגֵגֶר²⁰
מַעֲוֵתִיו⁸⁰, וְהֶאֱחָרֹן קָנָה אֶת הַשָּׂאָר.²¹

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸¹? בְּשֵׁלֹא הִיָּה הַמִּשְׁכּוֹן²²
בְּחֶצֶר הָרֹאשׁוֹן; אֲכָל אִם הִיָּה בְּחֶצֶר - חֶצֶרוֹ קֹנָה²³
לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁸², כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בַּעֲנֵן מִצִּיאָהּ⁸³,
וְאִין לִזֶּה הֶאֱחָרֹן פְּלוּם.²⁵

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל פ"א הלכה ד. (83) פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

יז. גֵּרִי שְׁמַת, וּבִזְבוּז יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו⁸⁵, וְהָיָה בֵּהֶן²⁶
עֲבָדִים גְּדוּלִּים - קִנּוּ⁸⁶ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין; אֲכָל²⁷
הַעֲבָדִים הַקְטָנִים - הָרִי הֵן כְּבֹהֶמָה, וְכָל הַמַּחֲזִיק²⁸
בֵּהֶן⁸⁷ - זָכָה בָּהֶם. וּכְבֹר בְּאֲרָנוּ⁸⁸ דְּרָכֵי הַחֲזִיקָה²⁹
שִׁיקְנוּ בָּהֶם אֶת הַעֲבָדִים.³⁰

(84) גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. (86) שהם קורמים לאחרים, לזכות בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א-ד.

יח. גֵּרִי שְׁמַת, וּבִזְבוּז יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו, וְשָׁמְעוּ³¹
שְׁעָדִין לֹא מָת, אוֹ שִׁישׁ לוֹ בֵּן, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרֶת⁹⁰
- בָּלָן חִיבִין לְהַחֲזִיר. הַחֲזִירוּ בָּלָן, וְאַחֵר בָּךְ שָׁמְעוּ³³
שֶׁשְׁמוּעָה רֹאשׁוֹנָה אָמַת הִיָּה וּבְרֹאשׁוֹנָה מָת, אוֹ³⁴
מָת בְּנוֹ מִקֶּדָם⁹¹, אוֹ הִפִּילָה אִשְׁתּוֹ⁹², כָּל הַמַּחֲזִיק³⁵
בְּשִׁנְיָה⁹³ - קָנָה, וּבְרֹאשׁוֹנָה⁹⁴ - לֹא קָנָה⁹⁵.³⁶

(89) בבא-בבא קמב. בברייתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביי שאמר שלפיכך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתברר שבזמן החזקה הראשונה היה

זוכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה וכסף-משנה).

1. י. הַמִּפְיִין⁶² הַזֶּרַע⁶³ לְתוֹךְ הַתְּלָמִים⁶⁴ - לֹא קָנָה;
2. שֶׁבִּעַת שְׁהִשְׁלִיךְ הַזֶּרַע לֹא הִשְׁבִּיחַ פְּלוּם⁶⁵, וּבִעַת
3. שֶׁצִּמַּח וְהִשְׁבִּיחַ - שֶׁבַח הַבָּא מֵאִלּוֹ הוּא, וְאִינוּ
4. קֹנָה.

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא שם הוזכר זרע מסויים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי שלא כיסה את הזרע.

5. יא. הִיָּה⁶⁶ מְחִיצָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכֹא זֶה וְעֵשָׂה
6. מְחִיצָה אַחֲרֵת עַל גִּבָּה - לֹא קָנָה⁶⁷, וְאִפְּלוּ⁶⁸ נִבְלָעָה
7. מְחִיצָה הַתַּחְתּוֹנָה וְהָרִי הָעֲלִיוֹנָה קִיָּמָה; שֶׁבִּעַת
8. שֶׁבִּנָּה לֹא הוֹעִיל, וּבִעַת שֶׁהוֹעִיל - מֵאִלּוֹ בָּא
9. הַמַּעֲשֶׂה.

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הוקדמת.

10. יב. הַמַּחֲזִיק⁶⁹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבִהְפָּקָר וְהוּא אֵין דַּעְתּוֹ
11. לְקִנּוּת, אֵף עַל פִּי שֶׁבִּנָּה וְגֵדֶר - לֹא קָנָה⁷⁰.

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור. (70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר, אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-החושן סימן רעה, ס"ק ד).

12. יג. הָעוֹדֵר⁷¹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּכְסָבוֹר⁷² שֶׁהָן שָׁלוּ - לֹא
13. קָנָה. עוֹדֵר⁷³ בְּנִכְסֵי גֵר זֶה וּכְסָבוֹר שֶׁל גֵּר אַחֵר -
14. הוֹאִיל וְנִתְּבָנוּ בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוֹ לְזִכּוֹת מִן הַהִפָּקָר, הָרִי
15. זֶה קָנָה.

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא של אביי.

16. יד. הִיָּה⁷⁴ מִשְׁכּוֹן⁷⁵ יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגֵּר, וּכְשִׁמַּת הַגֵּר
17. בָּא יִשְׂרָאֵל וְהַחֲזִיק בְּמִשְׁכּוֹן זֶה - מוֹצִיאִין⁷⁶ אוֹתוֹ
18. מִיָּדוֹ; שֶׁכֵּינִן שְׁמַת הַגֵּר בְּטַל שְׁעָבוֹד⁷⁷.

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה, ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה,

הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית
בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר, כמו שבארנו¹⁰.

(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה ב'תוספות'
סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון
שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון
מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות
מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

ג. וכן האומר לחברו: מנה שיש לי בידך תנהו לזה
- קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן
המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה;
בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו
שבארנו¹⁵.

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג.). (12) מכל
השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב
לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור
הדברים לפי גירסת הרי"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו'
יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגר"א שם).
(14) אצל הנפקד. (15) פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ח.

ד. כשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר
אלא לגלות הדבר בלבד אם היתה שם טענה
ובפירה¹⁶, כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים
אלא מפני המשקרים¹⁷.

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא
נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה
מהלכות מכירה, הלכה ט.

ה. כשם שמוכר צריך לסים¹⁸ הממכר, כמו
שבארנו¹⁹, כך הנותן. כיצד? הפותח לחברו קרקע
מנכס²⁰ נתונה לה', או²¹ שפתב לו פל נכסי קניין
לה חוץ ממקצתן²² - הואיל ולא סים הדבר שנתן
לו²³ ואינו יודע, לא קנה בלוי; ואינו יכול לומר
לו 'תן לי פחות שבנכסיה', עד שסים לו המקום
שנתן לו. אבל²⁴ אם אמר לו 'חלק כך וכך בשדה
פלוגית' - הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים
החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה שדה²⁵.

(18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק
כא מהלכות מכירה, הלכה א-ג. (20) יוצא מתוך הפסקא
הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: ט-כפי
שהובנה ע"י הרי"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד-
משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן
לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל
הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות
וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סים לו
סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך -
מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות
מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה
פלוגית, כדלהלן (מגדל עוז). (24) בבא-בבא קז: במשנה.

העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאיילה, לבין רבא
שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן
האזל'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתברר לבסוף
שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה,
ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא
נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד ששמעו שיש לו בן החזירו
הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות
רי"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר
עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב
שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב
שמעו ששמעה ראשונה אמת. לאביי, כיון שנתברר שמת
לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה
הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאעפ"כ
שהמזכה לעובר לא קנה (פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י),
בירושה הבאה מאיילה - יש לו לעובר זכות, כאביי שם. ואף
רבא לא חלק עליו, אלא שתיירץ באופן אחר. ראה למעלה
הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך
אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר.
ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקורם,
שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם
השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה
שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבזה שהחזירו,
גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו
לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא
בידיהם".

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בענייני ותנאיהם ומהות
המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה אלא
באחד מן הדברים שהקנה זוכה בהן במקחו²: אם
מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשך
דבר שאין דרכו להגביה³, או יקנה באחד משאר
הדברים שהמטלטלין נקנין בהן⁴; ואם קרקע או
עבדים נתן לו - עד שיחזיק בדרך שמחזיק הלוהם⁵,
או עד שיגיע שטר מתנה לידו⁶. אבל בדברים לא
זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדן יכול לחזור
בו⁷.

(2) בבא-בבא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא,
שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא
משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-
משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א-ב.
(4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח)
וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע
בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג-ח, וחזקת קניין בעבדים שם
פ"ב הלכה א-ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג-ז, ופ"ב הלכה
א. (7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה
מועטת (פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ט).

ב. מחל⁸ לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו

וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח על התחמונה.

- ו. כָּל הַנּוֹתֵן²⁶ מִתְּנָה עַל תְּנָאי, בֵּין שֶׁהִתְנָה נוֹתֵן בֵּין
שֶׁהִתְנָה הַמְקַבֵּל²⁷, וְהַחֲזִיק הַמְקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם
נִתְּנִים הַתְּנָאי - נִתְּנִים²⁸ הַמִּתְּנָה²⁹; וְאִם לֹא נִתְּנִים
הַתְּנָאי - בָּטְלָה הַמִּתְּנָה, וְיַחֲזִיר פְּרוֹת שְׂאֵכָל³⁰. וְהוּא
שִׁיחִיה הַתְּנָאי פְּרָאוּי³¹.

26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאים של בני גר ובני ראובן, שמשם רבינו כשנתן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). 27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". 28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". 29) היינו, מעת קיום התנאי וואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). 30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. 31) ראה להלן בהלכה ז.

- 6 ז. כָּבֵד בְּאֵרֶנוּ³², שֶׁכָּל תְּנַאֲיִן שֵׁישׁ בְּמִתְנֹת אוֹ בְּמִקְוֵה
7 וּבְמִקְבֵּר צָרִיף שִׁיְהִיָּה תְנַאֲי כְּפֹל, וְהֵן³³ קוֹדֶם
8 לְאֵלֵינוּ³⁴, וְתַנַּי קוֹדֶם לְמַעֲשֵׂה³⁵, וְיִהְיֶה תְנַאֲי שֶׁאִפְשָׁר
9 לְקַיְמוֹ³⁶. וְאֵם חֶסֶד אֶחָד מֵאֵלֵינוּ - הַתְנַאֲי³⁷ בְּטַל,
10 וּכְאֵלֵינוּ אֵין שֵׁם תְנַאֲי³⁸.

(32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. (33) התנאי החיובי.
(34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא-מציעא צד. במשנה
וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין
(שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור
התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי יהודה בן
תימא (בבבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו.
וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני
ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין
עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר משפטי
התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות
אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות שם,
הלכה ב.

- ח. וְכֵן הָאוֹמֵר 'עַל מִנֵּת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲשֵׂיו' דְּמִי³⁹,
וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָא⁴⁰. כִּךְ הוֹרֵי מִקְצַת
הַגְּאוֹנִים⁴¹, וְלִזְזָה דְּעֵתִי נוֹטָה. וְרַבּוּתִי⁴² הוֹרֵי, שְׂאִין
צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָא וּלְהַקְדִּים הֵן לֵלֵאוֹ אֶלֶּא בְּנִשְׁתִּין
וּבְקִדּוּשֵׁין בְּלַבָּד⁴³. וְאִין לְדַבֵּר זֶה רֵאיהּ⁴⁴.

39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". 40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילולא התנאי היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או

של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללא ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). (41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה נג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובזה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מז), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראיה מבני גד ובני ראובן.

- ט. הַנּוֹתֵן ⁴⁵מִתְּנָה עַל מִנֵּת לַהֲחִזִּיר - הָרִי זֶה מִתְּנָה ⁴⁶.
 בֵּין שְׁהִתְנָה לַהֲחִזִּיר מִיָּד ⁴⁷, בֵּין שְׁהִתְנָה לַהֲחִזִּירָה
 לְזִמָּן קָצוּב, אוֹ כֹּל יָמֵי חַיָּו שֶׁל אֶחָד מֵהֶם ⁴⁸, אוֹ
 כֹּל יָמֵי חַיָּו שֶׁל פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מִתְּנָה, בֵּין
 בְּמַטְלָטְלִין ⁴⁹ בֵּין בְּקִרְקָע ⁵⁰. וְאוֹכֵל ⁵¹ פְּרוֹת כֹּל זִמָּן
 הַמִּתְנָה.

(45) בבא-בתרא קלז: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנא ויחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, ושו"ע חושן-משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חיי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בתרא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי (בבא-בתרא שם), מדובר בנותן לכל ימי חיי המקבל. וסובר רבינו שהוא-הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון אתרוג ושור. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אבבי, והוא אכל פירותיו.

- 22 י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על
23 מנת שפתזירהו, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³
24 ומחזר⁵⁴. אמר לו: על מנת שפתזירהו לי⁵⁵ - אינו
25 קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שפחזיר דבר הראוי
26 לו. וכן כל פירצא בזה⁵⁷.

52) בבא-בתרא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשר. 53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. 54) שהגוף מוחזר בעין, ובה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. 55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלכשי
בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתצו⁶⁹
בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר
לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת
שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל
מה שתצו בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון.
וכן כל פיוצא כזה.

(69 כלומר: "או תעשי מה שתצו וכו'". וכן כתב להלן בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתצו תעשי", קנה אותה בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל (מגיד-משנה). (70 שצריך שני תנאים: השלילי, - ע"מ שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה). (71 דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה הגהות מיימוניות אות ג. (72 קידושין שם, כרבי אלעזר לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" - כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

טו. הנותן⁷³ כל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא בן חורין,
וקנה שאר הנכסים. ואם⁷⁴ שיר כל שהוא, אפלו
מטלטלין⁷⁵ - לא קנה כלום; שאין⁷⁶ זה גט חרות
גמור, שהרי שיר⁷⁷ בו בגט⁷⁸, ומתוך שלא נשתחרר
לא קנה כלום.

(73 פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בבא קמט: (74 שם. (75 בבא-בבא קמט. מימרא של רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר. ולא דוקא אם שיר קרקע, שבזה בוודאי לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשיר העבד עצמו שהוא כקרקע. (76 ההנמקה של רב אשי בגיטין ט. ושל רב נחמן בבבא-בבא קמט: קנ: (77 גט אשה - צריך שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר "ספר כריתות", וכמו-כן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון והעבד. (78 בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך וכל נכסי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-משנה ולחם-משנה.

יום שישי כ"ז ניסן ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1 נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו, ודין אם נחלקו זה אומר נתתה וזה אומר לא קיבלתה או שאומר בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבא לידו
והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני
מקבלה'⁴, או 'הרי היא בטלה'⁵, או שאמר 'מום זה

בדברי רב אשי. (56 שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקרישה. (57 אם החזירו באופן שאינו ראוי לו לנותן.

יא. אסור⁵⁸ לישראל לתן לעפוי"ם מתנת חנם; אבל
נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שנאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰
תתנהג ואכלה, או מכר לנכרי - במקירה ולא
במתנה; אבל לגר תושב - בין במקירה בין
במתנה⁶¹, מפני שאתה מצוה להחיותו⁶², שנאמר:
גר ותושב וחי עמך.

(58 עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. (59 גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נוהג (פ"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה ז"ח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). (60 בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביא רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין במצוות (ל"ט נ) וב'מנחת חינוך' (מצוה תכו). (61 כלומר, לא הכריח את התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62 שם כ. וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל
והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והבעל קונה
אותה לפירות⁶⁵.

(63 קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64 כפי שיוצא מסתימת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). (65 כן כתב גם בפ"ז מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עבד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות
בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה
האדון וקנה הבעל⁶⁶. אבל⁶⁷ הנותן מתנה לאשה או
לעבד, והתנה עמה הנותן בגופה של מתנה שתהיה
לכה וכה⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הבעל.

(66 קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. (67 נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. (68 כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁקָדָם וְלִקְחָהּ מִן הַהֶפְקֵר - זָכָה. וְאִם חָזְרוּ הַבְּעָלִים
הָרִאשׁוֹנִים וּתְפֹשׁוּהָ מִיָּד זֶה שְׁקָדָם וְזָכָה בָּהּ - אֵין
מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָם; שָׁמָּה הַמִּקְבֵּל לֹא זָכָה, וְכֵינֵן
שָׁאֲמַר 'אֵינִי רוֹצֶה' הוֹכִיחַ סוֹפּוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ, וְלֹא
קָנָה אוֹתָהּ, וּבִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים הִיא קָנִיתָ
עֲדִין.

14 בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייתא
המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים
ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט:
15 בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם)
הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. 16 ששתיקה זו
כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. 17 ודינו כמו שכתב
בהלכה א. 18 כדברי רבא (בבא בתרא שם). 19 ואין
לו עדיין על מה לצוות או למחות. 20 גילה. 21 שאף
אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. 22 כדין כל ספק
בממון. 23 בהלכה א.

ד. רְאוּבֵן שָׂרָצָה לָתֵן מֶמָּה דִּנְרִין לְשִׁמְעוֹן, וְשִׁלַּח
לוֹ הַמָּאָה עַל יְדֵי לִוִּי: אִם אָמַר לוֹ 'זָכָה' בְּמֶמָּה זֶה
לְשִׁמְעוֹן, אוֹ 'תֵּן' מֶמָּה זֶה לְשִׁמְעוֹן - אֵינִי יוֹכֵל
לְחַזֵּר בּוֹ²⁶; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ 'הוֹלֵךְ' מֶמָּה זֶה
לְשִׁמְעוֹן - יוֹכֵל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַמָּאָה לְיָד
שִׁמְעוֹן.

24 בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי
שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד.
ועוד. 25 גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכו".
26 רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - זוכה",
אבל לעניין זכיה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע
לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא
באומר "תן", אבל באומר "זכה" - זכה מיד (ראה פרק ו
מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול
לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זכה".
27 ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא
שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה
להלן פרק י הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב
"ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל
בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה
ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כבר בו עד
עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיין ראב"ד.

ה. הִלֵּךְ²⁸ לִוִּי בְּמֶמָּה זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ עִמּוֹ לְהוֹלִיכֵן
לְשִׁמְעוֹן, וּבִקֵּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מִצָּאָהּ - יַחְזִיר
לְרִאוּבֵן²⁹. מִתְ³⁰ שִׁמְעוֹן בְּחֵי רְאוּבֵן - יַחְזִיר
לְרִאוּבֵן³¹ אוֹ לְיוֹרְשָׁיו³². מִתְ רְאוּבֵן בְּחֵי שִׁמְעוֹן -
יִתֵּן הַמָּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו³³; שִׁמְעוֹן³⁴ לְקַנֵּם
דְּבָרֵי הַמֵּת, וְאֵף עַל פִּי שָׁאֲמַר הַדְּבָרִים וְהוּא פְּרִיא³⁵,
שֶׁהָרִי הַמָּאָה בְּיָדוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲדִין³⁶.

28 המשיך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך".
ומקור הדברים בברייתא שם יד: 29 שהרי הולך לאו

נִרְאָה לִי בָּהּ⁶ - לֹא אָמַר בָּלוֹם⁷. וּבִשְׁם שְׁאִין הַנּוֹתֵן
יֹכֵל לְחַזֵּר בּוֹ, כִּן הַמִּקְבֵּל אֵינוֹ יוֹכֵל לְחַזֵּר בּוֹ אַחֵר
שָׂזָכָה. מִתְנָה זֶה שָׁאֲמַר הַמִּקְבֵּל 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ' אַחֵר
שֶׁבָּאת לְיָדוֹ - הָרִי הִיא הֶפְקֵר, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהּ - זָכָה
בָּהּ; שֶׁהָרִי הֶפְקִירָה הַמִּקְבֵּל אַחֵר שָׂזָכָה בָּהּ. אֲבָל⁸
אִם הָיָה צוּחַ מַעֲקָרוֹ - לֹא קָנָה הַמִּקְבֵּל, וְחֻזְרָתָ⁹
לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים.

2 בקניין הראוי. 3 "אי אפשי בה". בבא בתרא קלז:
"אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה
אי אפשי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק
מעיקרא. 4 היינו "אינה מתנה" שבברייתא שם. ורבינו
גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה
בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת "אי אפשי בה, בטלה
היא, אינה מתנה - דבריו קיימין" וכמסקנת הגמרא בכריתות
שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזור לבעלים אלא שהוא לא
קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה
אלא לעתיד והם הפקר. 5 בגמרא שם "בטלה היא"
ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין ראב"ד). וכן נראה להלן
הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם
"בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם.
6 המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון
ששתק אז ודאי הסכים וקיבל, וכשאומר עתה "מום זה
נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף
משנה). 7 שכל אלו אינן לשונות של עבר, לבטל המתנה
למפרע, אלא לשונות של להבא. 8 בבא בתרא קלח.
מסקנת רבי אבא בר ממל. 9 לפי פירוש התוספות (שם)
דיבור המתחיל כאן).

ב. הַמִּזְכָּה¹⁰ לְחַבְרוֹ בְּמִתְנָה עַל יְדֵי אַחֵר - פִּינִין
שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁשׁ הַמִּטְלָטְלִין אוֹ הַגִּיעַ
שְׁטֵר הַקְּרָקַע לְיָדוֹ אוֹ הַחֲזִיק בַּקְּרָקַע, זָכָה חֻבְרוֹ, אֵף
עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַמִּתְנָה לְיָדוֹ, וְאֵין הַנּוֹתֵן יוֹכֵל
לְחַזֵּר בּוֹ. אֲבָל¹¹ הַמִּקְבֵּל - יָדוֹ עַל הַעֲלִיזָה: אִם
רָצָה¹² - מִקְבֵּל; אִם לֹא רָצָה - אֵינוֹ מִקְבֵּל. שְׂזִכִּין¹³
לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו, וְאֵין חֲבִין לוֹ אֲלֵא בְּפָנָיו; וְיִכּוֹת
הוּא שְׁתַּנְתֵּן לוֹ מִתְנָה, אִם יִרְצָה, אֲבָל אִם לֹא יִרְצָה
- אֵין נֹתֵנִין מִתְנָה לְאָדָם בְּעַל פְּרָחוֹ.

10 גיטין יא: במשנה. 11 בבא בתרא קלח. 12 הסכים
מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה.
13 גיטין שם במשנה.

ג. זָכָה¹⁴ לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, וּבִשְׁשִׁמְעַע הַמִּקְבֵּל שְׁתַּק,
וְאַחֵר כִּן צוּחַ וְאָמַר 'אֵינִי מִקְבֵּלָהּ' - הָרִי זֶה סִפְקָ¹⁵
אִם זֶה שֶׁשְׁתַּק כָּבֵר רָצָה¹⁶, וְזֶה שֶׁחָזַר וְצוּחַ חָזַר
בּוֹ¹⁷; אוֹ שֶׁשְׁתַּק מִפְּנֵי¹⁸ שְׁעִדִּין לֹא הִגִּיעַ לְיָדוֹ
בָּלוֹם¹⁹, וְזֶה שֶׁצוּחַ הוֹכִיחַ²⁰ סוֹפּוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ²¹.
לְפִיכָף: אִם קָדַם אַחֵר וְזָכָה בָּהּ לְעֶצְמוֹ - אֵין²²
מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ; שָׁמָּה הַמִּקְבֵּל זָכָה, וְכֵינֵן שָׁאֲמַר
'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ' הָרִי הֶפְקִירָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו²³, וְזֶה

במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתינת הדמים שלו אינה נתינה (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ואף לא במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. (52) שוודאי אינו גרוע מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן ל). ומה שאמרו ביבמות ק"ג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה בכתובה שכתב לה - על כורחך כשזיכה לה על ידי אחר, וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא מציעא עב. שזוכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זכין לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה, מי יודע אם יתורפא, ואף אם יתורפא זה לא יהיה ממילא אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו. (53) והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן התורה. (54) נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות ק"ג): ואילו חרש יש לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם ק"ב), ראה בקצות החושן שם סעיף קטן ה]. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. (55) פרק יז הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת. ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

- ח. זכין לקטן אפילו בן יום אחד⁵⁷, ולגדול⁵⁸ בין בפניו בין שלא בפניו⁵⁹. וחרשו⁶⁰ של אדם קונה לו שלא מדעתו. אף על פי שאינו עומד שם, פיון שהגיע המתנה לחרשו⁶¹ - כאלו זכה בה אחר⁶².

(56) כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה, ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. וכנוסחת הספרים (שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין) בבבא מציעא שם שגרסו "קטן - אף על גב דלית ליה שליחות אית ליה זכייה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציעא שם. (57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מזכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב מהלכות מכירה הלכה י]. (58) שם קנו: במשנה לפי רבי יהושע. ולפי רבי מאיר בברייתא שם - גם לדברי רבי אליעזר. (59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב. (60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. (61) או לאוירי חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג. (62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם שליחות היא (בבא מציעא י:).

- ט. במה דברים אמורים⁶³? בחצר המשמרת⁶⁴; אבל בחצר שאינה משמרת⁶⁵, כגון שדהו וחרפתו - עד שהיה עומד בצדה⁶⁶ ויאמר: זכתה לי שדי⁶⁷. וכן ארבע⁶⁸ אמות⁶⁹ של אדם שהוא עומד בצדו⁷⁰

זכוי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם. (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם שמעון, מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי המת", וממנו זכו היורשים (עיי' רש"י שם וש"ך סימן קכה סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר. (35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובירו לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא, הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר ליד שליש לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

- ו. אין אדם זוכה במתנה לחברו עד שהיה הזוכה גדול³⁷ וכן דעת. ואחד איש ואחד אשה³⁸, ואפלו אשת איש³⁹, ועבד ושפחה⁴⁰. אבל העכו"ם אינו זוכה; הואיל ואין ראוי לשליחות לעולם⁴¹, כף אינו זוכה לישראל⁴². וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעכו"ם⁴³, כף אינו זוכה לעכו"ם⁴⁴.

(37) עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב יצחק. (38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ. (41) להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר יש לו שליחות. (42) שזכייה היא מטעם שליחות. (43) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה. (44) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישראל זוכה לגוי מדברי סופרים.

- ז. קטן שנתיין לו צרור⁴⁶ וזרקו⁴⁷, אגוז ונוטלו⁴⁸ - זוכה לעצמו⁴⁹, ואינו זוכה לאחרים; פחות⁵⁰ מזה - לא זכה לעצמו ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה לא לו⁵¹ ולא לאחרים. והמזפה לשוטה על ידי בן דעת - זכה⁵². אבל החרש זוכה⁵³ לעצמו⁵⁴, כמו שבארנו בהלכות גזלה⁵⁵.

(45) גיטין סה. מימרא של רבא. (46) אבן. (47) הרי יודע הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שידוע לבחור בטוב. (49) מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיין שם), אבל במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם. (51) מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר ממה שאמרו ביבמות ק"ג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מסוגיית הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. [ואף על פי ששם מדובר

9 שִׁיכְתְּבוּ וַיַּחֲתְמוּ בַשָּׁטֶר מִתְּנֵה וַיִּתְּנוּהָ לְפִלּוּנִי - אֵין
10 זֶה כָּלוּם⁸³; וְאִם אָמְרוּ לְאוֹתָן הָעֲדִים וְכָתְבוּ וַיִּתְּנוּ
11 לְמַקְבָּל - לֹא קָנָה. וְכֵן אִם אָמַר לְשֵׁנִים: כָּתְבוּ
12 וַיַּחֲתְמוּ בַשָּׁטֶר מִתְּנֵה וַיִּתְּנוּהָ לְפִלּוּנִי - אֵין וְכֹלֵין
13 לֹמֵר לְסוֹפֵר לְכָתֵב, אֲלֹא הֵן עֲצָמָן כּוֹתְבִין, כָּמוֹ
14 בְּגִטָּה⁸⁴.

1 קוֹנֵין לוֹ⁷¹, בְּסִמְטָא⁷² אוֹ בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים⁷³ אוֹ
2 בְּחֶצֶר שְׂאֵין לָהּ בְּעָלִים⁷⁴; אֲבָל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁷⁵ אוֹ
3 בְּשֹׁדֵה חֲבֵרִי⁷⁶ - אֵינוֹ זֹכֶה עַד שְׂנִינֵעַ מִתְּנֵה לִידּוֹ.
4 וַיִּתְּנֶה⁷⁷ תְּזַכֶּה לָהּ חֲצֵרָה⁷⁸ וְאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלָהּ; אֲבָל
5 הַקָּטָן⁷⁹ אֵינוֹ זֹכֶה עַד שְׂתַּגִּיעַ מִתְּנֵה לִידּוֹ אוֹ עַד
6 שְׂיִזְכֶּה לוֹ אַחֵר.

80 גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81) וראה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82) שהשליח יאמר דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת. (83) שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין טו:). אפילו אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא.). וראה בהלכות גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי". שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ה. [וכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי שלפנינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא הנכונה, וזהו פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו, אומרים שברור הדבר שעשאם בית-דין ולא מועיל אם הם חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח לכתובה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח, כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84) שם במשנה גיטין טו:טו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו". [ואף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש "אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו ב"כתבו וחתמו", "הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם בית-דין, ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאם בית-דין, אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, ובמקום "צריכין" שדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה באור שמח].

63 שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. (64) שם יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו (כסף משנה בשם הר"ן). (65) שאז אינו דומה לשליח (שם). (66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד שדהו ודלא כרב פפא בבבא מציעא יא: אלא כפי התירוצ' הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים כרב פפא (מגיד משנה). (67) דעת רבינו שבחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו במשנה (שם יא.): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא. (68) בבא מציעא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה וגם במתנה. (69) שיעור קומה של אדם בפישוט ידיים ורגליים. (70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה" (מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון שעומד קרוב לה]. (71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט). (72) רחוב צדדי, או קרן זוית של רשות הרבים (מגיד משנה שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציעא י: שבסימטא "לא דחקי רבים". (73) גמרא שם. וגם שם לא שכיחי רבים (כתובות לא:). (74) שם, תשובת רב פפא, ולפי גירסת הרי"ף. (75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". (76) שם, לרב פפא. (77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל, או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי. (78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה, מה שאין כן בקטן. (79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד, וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי שזכייה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

15 יא. הַפּוֹתֵב⁸⁵ בַּשָּׁטֶר 'נִתְתִּי'⁸⁶ שְׂדֵה פְּלוּנִית לְפִלּוּנִי,⁸⁵
16 אוֹ שֶׁפֶתֵב 'נִתְתִּי'⁸⁷ לוֹ, אוֹ 'הֲרִי הִיא שְׁלוֹ' - הֲרִי
17 זֹכֶה בָּהּ פְּשִׁינֵעַ הַשָּׁטֶר לִידּוֹ. אֲבָל⁸⁸ אִם פֶּתֵב בַּשָּׁטֶר
18 'אֶתְנָה'⁸⁹ לוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו הָעֲדִים - לֹא

7 י. הַמִּתְּנֵה⁸⁰ בְּגִטָּה⁸¹, שְׂאֵין אָדָם יָכוֹל לְמַסֵּר דְּבָרִים⁸²
8 לְשְׁלִיחַ. בִּיצֵד? אָמַר לְשְׁלֹשָׁה: אָמְרוּ לְפִלּוּנִי וּפְלוּנִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המתנה והבן אינו יודע, ואם כן אין הודאתו הודאה (גיטין שם).

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: זו שתחת ידי אינה מתנה בידי, אלא שומר אני עליה וכיוצא בו, או שאמר: בטלה היתה מתחתיה, לפי שלא קבלתי אלא בעל פה פירי פאנס או בטעות, וכיוצא בדברים אלו - דבריו קיימים¹⁰²; ונשבע על זה שבועת הסת¹⁰³, ותחזור לבטלה.

(102) גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימן". וראה למעלה הלכה א. (103) הראב"ד מעיר כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מצינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום להשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להשיב שראינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללווה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

יד. טען הנותן ואמר 'שומר אתה עליה', או שאמר 'שלא מדעתי'¹⁰⁴ נתתי, או 'גזולת היא בידי', וזה אומר 'אתה נתת לי' - נשבע¹⁰⁵ המקבל שבועת הסת ונפטר.

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל הנמשך.

א. הנותן² מתנה בין פריא בין חולה³, צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר לעדים: כתבו בסתר ותנו לו - אינה פלוס; שנה מערים פרי לאבד ממון אחרים⁵, שחזר וימכר אחר שיתן.

(2) בבא-בבא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא (מסותרת)" אינה כלום. (3) נלמד מדברי רי"ף בבבא-בבא מ: בתרא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה

זכה המקבל⁹⁰, עד שיאמר לעדים 'כתבו שטר מתנה ותנו לו', וכתבין⁹¹ ונותנין לו; שאין⁹² המקבל זוכה עד שיעצ שטר המתנה לידו⁹³, או עד שיעצה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו⁹⁴.

(85) גיטין מ: בברייתא. (86) לשון עבר. (87) זוהי גירסת הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתיה" - שניהם מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: "נתונה", והוא לשון הווה. (88) כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (89) לשון עתיד. (90) שאין כאן נתינה אלא הבטחה לתת. (91) אפילו הלשון "אתננה לו", שרק אם נותן השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתיה" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתננה" (כסף משנה). (92) וממילא אף הלשון: "אתננה" היא טובה, אחרי שאין המקבל זוכה, אלא אחרי שמוסרים את השטר לידו, ולשעה זו כיוון הנותן בלשון "אתננה" (כסף משנה). (93) [ראה בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן" אינו כ"זכה" ולא זכה עד שיעצ לידו. וראה ברש"י גיטין ט: וברי"ף שם]. (94) למעלה הלכה ב.

יב. האומר⁹⁵ 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא אומר 'לא נתן לי'⁹⁶ - חוששין⁹⁷ שמה זכה לו על ידי אחרים⁹⁸. אבל אם אמר 'כתבתי ונתתי לו'⁹⁹, והוא אומר 'לא כתב ולא נתן לי': אם המקבל מתנה הוא שאמר בן - הודאת בעל דין¹⁰⁰ במאה עדים הוא ונותן אוכל פירות שדהו; ואם בן המקבל הוא שאמר 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר 'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפירות על ידי שלישי עד שיודע הדבר היאך הוא¹⁰¹.

(95) שם, המשך הברייתא. (96) המדובר, כשהמקבל רוצה במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף קטן ז). (97) יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא ודאי (תוספות שם דיבור המתחיל חיישין). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י'): "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "דאיכא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמא". (98) וזה לא ידע על זה כלל. וכך אנו יכולים על ידי זה לסלק את הסתירה שביניהם ולאמת את דברי שניהם. (99) היינו, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל, ואין המקבל יכול לטעות בזה. (100) הוא המקבל שהוא זכור יותר מן הנותן, לפי שהנותן הייתה לו מחשבה לתת לפני שייתן, ופעמים שהוא סבור שכבר נתן (מגיד משנה בשם התוספות). ויש מפרשים, שלעולם מקבלים את ההודאה של התובע ולא של הנתבע, מאחר שישנה התנגשות בין הודאתו של זה לבין הודאתו של זה, אנו אומרים העמד ממון בחזקתו (רשב"א שם). (101) על ידי עדים. מפני שהדבר ספק, שמא קיבל זה את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 - מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר מוֹכִיחַ שְׂאִינוֹ רוּצָה, וְהָרִי קָדְמָה זֶה
20 הַמִּתְנָה שֶׁנִּמְצָאָה כְּמוֹ מוֹדָעָה לָּהּ¹⁹.

(13) בפרק י' מהלכות מכירה הלכה ג'. ומקור הדברים בבבא-בבא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף, שאז אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים, מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם). (18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן כמודעה. (19) בבא-בבא שם. ואף שמתנה טמירה כשהיא לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה הלכה ג' - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מַעֲשֵׂה²⁰ בְּאֶחָד, שֶׁרָצָה לִשְׂאֵא אִשָּׁה. אֶמְרָה לוֹ: 21
אֵינִי נֹשֵׂאת לָךְ עַד שֶׁתִּכְתֹּב לִי כָּל נִכְסֶיךָ. שְׁמַע בְּנֹו 22
הַגָּדוֹל וְצָחוֹ עַל שֶׁמִּנִּיחוֹ רִיקָן. אָמַר לְעֵדִים: לָכוּ 23
וְהִחָבֵאוּ וְכִתְבוּ לוֹ כָּל נִכְסֵי בִּמְתָנָה. וְאַחֵר כֶּף כֶּתֵב 24
לָהּ כָּל נִכְסֵיוֹ וְנִשְׁאַרָה. וְכָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, 25
וְאָמְרוּ: הֵבֵן לֹא קָנָה וְהָאִשָּׁה לֹא קָנְתָה; שֶׁהָרִי לֹא 26
בְּרִצּוֹנוֹ כֶּתֵב לָהּ, וְכָאנוֹס²¹ בְּדָבָר הוּא, שֶׁהָרִי גִלָּה 27
דַּעְתּוֹ בְּמִתְנָה הָרָאוּשָׁנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּטִלָּה 28
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּעֵנִינִים אֵלּוּ²². 29

(20) הובאה בבבא-בבא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה בצירוף המודעה, ע"י המתנה המוסתרת. (22) היינו, כל מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה, ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שְׁנֵי²³ שְׁטוּרוֹת שֶׁזִּמְנָן²⁴ בְּיוֹם אֶחָד, וְהֵן פְּתוּבִין עַל 30
שְׂדֵה אֶחָת, בֵּין בְּמִכְרָ בֵּין בְּמִתְנָה: אִם דִּרְךְ אִנְשֵׁי 31
הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת²⁵ - כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה²⁶; וְאִם אֵין 32
דִּרְךְ הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת - הָרִי הַדָּבָר מְסוּר 33
לְדֵינֵים²⁷: כָּל שֶׁדַּעְתָּם נוֹטָה²⁸ לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זֶה בְּיָדוֹ 34
35 - יַעֲמִידוּ²⁹.

(23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (25) ונמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן אי-אפשר לברר מי קדם במסירה. (26) שם צד: כלומר כל ששטר מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטרו נכתב קודם בוודאי גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים, שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה). (27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדיינא". וכשמואל בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה

טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה. (5) היינו הלוקחות המאוחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו. והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר: הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר ייעשה בסתר, והוא מערים לאבד "ממון אחרים", היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזור וימכור אחר שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לְפִיכָף⁶, כָּל שְׁטֵר מִתְנָת קָרְקַע⁷ שְׂאִין פְּתוּב בֹּו: 1
וְאָמַר לָנוּ פְּלוֹנִי הַנּוֹתֵן שָׁבוּ בְּשָׁוָיוֹם וּבְרִחוּבוֹת 2
וְכִתְבוּ לוֹ מִתְנָה גְּלוּיָהּ וּמְפָרְסָמָה, וְכִיּוּצָא⁸ בְּעֵנִינִים 3
אֵלּוּ - חוֹשְׁשִׁין⁹ לָהּ שֶׁמָּא מִתְנָה מְסֻתֶּרֶת הִיא, וְלֹא 4
5 זָכָה הַמִּקְבֵּל.

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבוה נחלקו שתי הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא, וחוששין שמא מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרנו בגמרא שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישין, והלכתא חיישין" (לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של "מתנה מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י'). (8) היינו, ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי שם, וכמו שכתב הר"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הַפְּתוּב¹⁰ שֶׁתִּי מִתְנּוֹת עַל שְׂדֵה אֶחָת, הָרָאוּשָׁנָה 6
מְסֻתֶּרֶת וְהָאֲחֵרוֹנָה גְּלוּיָהּ וּמְפָרְסָמָה - אַחֲרוֹן קָנָה¹¹. 7
וְאִפְלוּ הִיתָה הָרָאוּשָׁנָה סֵתֵם, וְאֵין בָּהּ לֹא עֵנִין 8
9 סִתְיָהּ וְלֹא עֵנִין גְּלוּי, אֲלֹא מִתְנָה סֵתֵם¹² - הָאֲחֵרוֹן 10
קָנָה.

(10) בבא-בבא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים ליתנה לאחר.

ד. כָּכָר בְּאֶרְנוֹ¹³, שֶׁהַמוֹסֵר מוֹדָעָה וְאַחֵר כֶּף נָתַן - 11
הַמִּתְנָה בְּטִלָּה, אָף עַל פִּי שְׂאִין¹⁴ זֶה אָנֹס. שְׂאִין 12
הוֹלֵכִין בְּמִתְנָה¹⁵ אֲלֹא אַחֵר דַּעַת הַנּוֹתֵן; הוֹאִיל¹⁶ 13
וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שְׂאִינוֹ רוּצָה בָּהּ - מִתְנָתוֹ בְּטִלָּה. 14
לְפִיכָף¹⁷, מִי שֶׁהָיוּ הַדָּבָרִים מוֹכִיחִין שְׂאִין דַּעְתּוֹ לָתֵן 15
מִתְנָה זֹו¹⁸, אִפְלוּ שֶׁנִּתְּנָה מִתְנָה גְּלוּיָהּ וְנִמְצָאָה 16
שֶׁנִּתְּנָה מִקֶּדֶם מִתְנָה מְסֻתֶּרֶת - הָרִי שֶׁתִּי הַמִּתְנּוֹת 17
18 בְּטִלּוֹת: הָרָאוּשָׁנָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת; וְהַשְּׂנִיָּה

מציא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שכנים הלכה ה), אבל במתנה אין דין בר-מצרא (שם פ"ג הלכה א). ואע"פ שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין בר-מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחר-כך (משנה למלך). ויש אומרים ש"ליפות כחו" היינו שתהיה לו האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את שטר המתנה, ובזה יסלק ממנו את טענת הבר-מצרא, ואם כן אין ראייה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר-מצרא, וראה במגיד-משנה.

- ט. היו שני השטרות במקר או שניהם במתנה: אם 46
- הוסיף בשני פלוס 47 - הרי הראשון קיים, שלא 17
- כתב השני אלא מפני התוספת; ואם 48 לא הוסיף - 18
- בטל שטר שני את הראשון 50, ואין לו אחריות אלא 20
- מזמן השני 51. לפיכך 52, כל הפרות שאכל הלווקח 21
- מזמן ראשון עד זמן שני - מחזיר אותם 53. ואם היה 22
- על אותה שדה חק למלך בכל שנה - הנותן או 23
- המוכר נותן אותו החק עד זמן השטר השני 54. 24

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו (בפס"ז מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן, שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו, בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב "ואוסיפית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ"ס"ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מוותר המקבל על שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולפרס, מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מוזיק, ורבינו פסק כפרס, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר.

דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספות' בבא-בטרא לה. ד"ה שודא, פירשו ש"שודא דדיינא" היינו שהדיינים עושים כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כורות או חותכים את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך השערת הדיינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

- ז. במה דברים אמורים? 30 בשטר שאין בו קנין 32
- אלא 33 קנה שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעים מי 2
- הוא משניהם שהגיע 34 שטרו לידו תחלה; אבל אם 3
- היה בכל שטר מהן קנין 35 - כל שקדם לו הקנין 4
- זכה, וישאלו 36 העדים. וכן אם היו שם 37 עדים שזה 5
- הגיע לידו שטר מתנתו תחלה - קנה הראשון 38. 6

(30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה, ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדיינים, כמו שפורט בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "קנינא מפלוני וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי קדם בקנין. ואם אי-אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו בהלכה הקודמת: "שודא דדיינא" (טור סימן רמ). (37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו הראשון לכתובה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

- ח. שני שטרות היוצאים על שדה אחת בשם קונה 7
- אחד, ואין זמן שנה 40: אם היה שטר אחד מקר 8
- ואחד מתנה: אם היה השטר הראשון מתנה והשני 9
- שאחריו מקר - לא בטל האחרון את הראשון; שיש 10
- לומר: להוסיף לו אחריות 41 חזר וכתב בשם מקר 42. 11
- אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות 12
- טעות 43 סופר הוא. וכן 44 אם הראשון מקר והשני 13
- מתנה - קנה השדה מזמן ראשון; שלא כתב לו 14
- שטר מתנה אלא ליפות פחו, ומשום דין פן 15
- המצר 45. 16

(39) כתובות מד. מימרא של רב נחמן. (40) זה ביום אחד, וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון, שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם יטרפנו בעל חובו, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה - אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר צויה לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח, ולפיכך אפילו לא כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא-

- לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל - מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבבא-בתרא קמט: ראה להלן בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הברייתא הנ"ל של רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא כתובות פ"ד (הוצאת צוקרמן. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין ודפוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בתרא שם, השוו דין בריתא זו לדין מתנת שכיר מרע, ושם מפורש במשנה: "שכיר מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא - אין מתנתו קיימת". ושם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ח הלכה טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח.

(52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם רב אחא ורפרם, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל - שלדעת רב אחא, שהלוקח מוותר על שעבודו, אינו מחזיר הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרם, שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, מחזיר הוא את הפירות, והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה כפרסם, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה).

(53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, ואין לו אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרם. ושם אמרו עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון כשרים. ואילו לרפרם, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא ביניהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה).

פרק עשירי¹

1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדין כוונת הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארוסתו ולא נגמר העניין ביניהם, והנמשך אחר זה.

ב. וכן¹³ הכותב¹⁴ כל נכסיו מתנה¹⁵ לאחד מבניו,
בין שהיה בריא¹⁶ בין שהיה שכיב מרע, אפלו¹⁷ היה
בן קטן המטל בערסה¹⁸ - לא עשהו אלא¹⁹
אפוטרופוס²⁰, והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו.
אמרו דעת הוא, שלא נתפון אלא להיות אחיו
נשמעין²¹ לו. ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין
במטלטלין - זכה הבן במתנה²².

13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, ובשתייהן, אם שייר כל שהוא - מתנתו מתקיימת. 14) שם קלא: [דוקא כותב, שבכתיבה מכוון להוציא קול ולהחשיבו כדי שייכבדוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי אין כוונתו לעשותו אפוטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הר"ח (הובא ברא"ש פרק יש נוחלין סימן לא, עיין שם) והר"ף שם. ומקורם ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא בתרא קל). שאם אמר בני פלוני יירשני - דבריו קיימין (ראה להלן פ"ב הלכה א). וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש ב"ב קלא: לפי דעה זו]. 15) [לדעת רבינו, הר"ח והר"ף, אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב לאומר, שבאומר - זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה למעלה), ובכותב - לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא כהגהת חוות-יאיר על הר"ף שם), ולא כדעת רשב"ם (ב"ב קל). שציקר החילוק בין מתנה, שיש חשש של אפוטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפוטרופוסות, לפי שאפוטרופוס אינו יורש. ועיין שם שבנה יסודו ממה שאמר רב הונא (ב"ב קלג). "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - רואים אם ראוי ליורשו, נוטלין משום ירושה" ואילו לדעת הר"ף ורבינו, מדובר שם בבת בין הבנות וכיוצא בזה, שלא שייך שם ענין אפוטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא-בתרא קלא. וקכו: וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות נחלות הלכה ד-ה]. 16) בבא-בתרא קלב. בעיא של רבא, שאולי דוקא בשכיב מרע אמרו, שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו, מאחר שהוא הולך למות. אבל בבריא, לא

א. לְעוֹלָם² אוֹמְדִין³ דַּעַת⁴ הַנּוֹתֵן. אִם הָיוּ הַדְּבָרִים
מֵרָאִין סוֹף דַּעַתוֹ - עוֹשִׂין עַל פִּי הָאֱמֶד, אִף עַל פִּי
שְׁלֹא פִּרְשׁ. כִּיצַד? מֵי⁵ שֶׁהֵלֵךְ בָּנוּ לַמְדִּינָה הַזֶּה,
וְשָׁמַע⁶ שְׁמָת, וְכָתַב כָּל נִכְסָיו⁷ לְאַחַר מִתְּנָה גְלוּיָהּ
גְּמוּרָה⁸, וְאַחֵר כֶּף בָּא בָנוּ - אֵין מִתְּנָתוֹ קִימָת;
שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִין, שְׁאֵלוֹ יָדַע שֶׁבָּנוּ קָיָם - לֹא הָיָה
נוֹתֵן כָּל נִכְסָיו⁹. לְפִיכָף¹⁰, אִם שִׁיר מִנְּכָסָיו כָּל
שְׁהוּא, בֵּין קֶרֶקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלִין¹¹ - מִתְּנָתוֹ קִימָת¹².

(2) בבא־בתיא קמו: כרבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלין בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה ד-ח), ויש שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה הלכה ח), ויש שאפילו אומדן הדעת קובע, כמו כאן. וראה 'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא־בתיא שם. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו כלום, קל־וחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. 'טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק ג). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן הוא לשון הבריתא הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה למעלה פ"ה הלכה א-ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו. (10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום

מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (31) בלשון מתנה (וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) שאם בלשון ירושה אפילו אם שייר כל שהוא לא קנתה, לפי שאינה ראויה ליורשו, ראה ב"י מהלכות נחלות הלכה ב"ה. (32) אף שלכאורה, לעשות אפוטרופוס אין צורך בקנין. והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" - משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקיי-יוסף). וכן מדין מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו להלן "שייר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, כדלהלן פ"ח הלכה י' (חלקת מחוקק' שם ס"ק א). (33) שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב עזירא, ושניהם בשם רבא. (34) כרבינא בשם רבא, ולא כרב עזירא (לפי גירסת הרי"ף שם). (35) למד מדין אחיו, והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם ס"ק ג. (36) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן.

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּנִשְׁוֹאָה; אָבֵל אִם פֶּתַח כָּל נִכְסֵי לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה ³⁸ אוּ לְגִרּוּשָׁה, אָף עַל פִּי שְׂאֵר שִׁיר כָּלוּם - הֲרִי הִיא כְּשֹׂאֵר בְּנֵי אָדָם ³⁹, וּמִתְּנָתוֹ קִיָּמָה.

(37) שם קלא: כדבר פשוט. (38) שעדיין אינו דואג כל כך לכבודה. (39) ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש - קנה.

ו. הַפֶּתַח ⁴⁰ כָּל נִכְסֵי לְאִחָד מִבָּנָיו וּלְאַחֵר - זֶה הָאַחֵר קָנָה חֲצִי ⁴¹ הַנִּכְסִים בְּמִתְנָה, וְנִשְׂאֵר הַחֲצִי לְבָנָיו; וְהַבֵּן שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ - אֲפֻטְרוּפּוֹס מִנְהוּ עַל שְׂאֵר אֲחֵיו ⁴².

(40) שם קלא: כדבר פשוט, ועיין שם ברשב"ם ד"ה פשיטא, שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו, וראה בהגהות מיימוניות. (41) ואחרי שנתן את החצי הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים". (42) שכשם שאילו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן רמו ס"ק טז.

ז. וְכֵן ⁴³ אִם פֶּתַח כָּל נִכְסֵיוֹ ⁴⁴ לְאִשְׁתּוֹ וּלְאַחֵר - זֶה הָאַחֵר קָנָה מִחֲצֵה, וְאִשְׁתּוֹ אֲפֻטְרוּפָא עַל מִחֲצֵה.

(43) שם בגמרא. (44) שם קלב. ברייתא, וכחכמים.

ח. כָּל אִשָּׁה שֶׁקָּנְתָה כָּל נִכְסֵי בַּעְלָהּ בְּמִתְנָה ⁴⁵ - אֲבֵדָה בְּתִבְתָּה ⁴⁶, וְתִקְרַע ⁴⁷. לְפִיכָךְ, אִם יֵצֵא שֹׁטֵר חוּב עָלָיו, וְהָלְכוּ כָּל הַנִּכְסִים בְּחוּבוֹ שֶׁקָּדַם הַמִּתְנָה ⁴⁸ - תִּשָּׂאֵר הִיא בְּלֹא כָלוּם, וְלֹא תִקַּח בְּכִתְבָתָהּ שֶׁקָּדְמָה הַחוּב ⁴⁹; שְׂאֵמֶדֶן ⁵⁰ דַּעַת הוּא, שֶׁבִּתְנָתָה ⁵¹ שֶׁבִּפְאָה לָהּ בְּשִׁמּוּעָה זוֹ שֶׁפֶתַח לָהּ כָּל נִכְסֵי אֲבֵדָה כָּל זְכוּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּנִּכְסִים חוּץ ⁵² מִמִּתְנָה זוֹ.

אמרו כן. ולא נפתרה בעיא זו, ומכיון שבכל ספק הלכתי בדיני ממונות, הולכים לקולא לנתבע - אין מוציאים כאן מחזקת הבנים, וקובעים להלכה שלא עשאו אלא אפוטרופוס (רי"ף שם). (17) שם, מימרא של רב חנילאי בר אידי בשם שמואל, כתשובה לבעיא שהועלתה שם. (18) שלכאורה, אין מקום להשתדלות זו לכבודו. (19) בבא-בטרא שם. (20) להלן הלכה ד, בדין "הכותב כל נכסיו לאשתו", כתב רבינו: "אף-על-פי שקנו מידו - לא עשאה אלא אפוטרופא", וצריך-עיון למה השמיטו כאן. (21) שאין להניח שיקיים אדם הפלייה בין הבנים, ויתן את כל נכסיו רק לאחד מהם, ומן הסתם התכוון רק לחזק את כבודו ומשמעתו בין האחים. אבל אם כתב כל נכסיו לזר, שאין מקום להשערה זו שהתכוון למשמעת, אחרי שאין עליו הדאגה לכבודו של אדם זה - מתנתו מתנה. (22) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. שכוין שלא כתב לו כל הנכסים, בוודאי נתכוון למתנה גמורה, ולא לעשותו אפוטרופוס.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²³ שֶׁפֶתַח לְבָן ²⁴ בֵּין הַבָּנִים; אָבֵל אִם פֶּתַח כָּל נִכְסֵי לְבָן בֵּין הַבָּנוֹת ²⁵, אוּ לְבֵת ²⁶ בֵּין הַבָּנוֹת, אוּ לְאַחֵד מִן הַיּוֹרְשִׁין ²⁷ בֵּין שְׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין, אָף עַל פִּי שְׂאֵל שִׁיר כָּלוּם - מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה ²⁸.

(23) כן הוא ברי"ף בבא-בטרא פרק יש נוחלין (קלא:), ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין האחים, אבל בן בין הבנים בכתיבה לא עשאו אלא אפוטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתובה - וכל היורשים קנו - כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא:): "איבעיא להו, בת אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפי"ז מפורש אליבא דרבינא שגם "בת אצל הבנים" - לא קנתה, אלא היה כתוב: "איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) וכו"ה בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים". (24) אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם - יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן. (25) בנות שהן יורשות, כגון בנות בנו שמתו בחייו (ערוך השלחן). [ועיין 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא-בטרא קמג: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי"]. (26) שאין הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. (27) שוודאי אינו דואג לכבודו. (28) שלא אמרו אלא בכותב לאחר מבניו.

ד. וְכֵן ²⁹ הַפֶּתַח ³⁰ כָּל נִכְסֵיוֹ ³¹ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּרִיא בֵּין שְׂכִיב מֵרַע, אָף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ ³² - לֹא עֲשֵׂאָה אֱלָא אֲפֻטְרוּפָא עַל יוֹרְשָׁיו. בֵּין שֶׁהָיוּ יוֹרְשָׁיו בְּנָיו מִמֶּנָּה אוּ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת ³³, אוּ אֲחֵיו ³⁴ אוּ שְׂאֵר יוֹרְשִׁין ³⁵. וְאִם ³⁶ שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קִרְקַע בֵּין מִטְּלָלִין - קָנְתָה כָּל שֶׁפֶתַח לָהּ.

(29) אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. (30) שם קלא:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סובבת קושיית הגמרא (שם) בעירובין פא: וגם מהבעיא של רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי רב ושמואל ורבי יוסי בר' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שבירושלמי הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש. (58) שם קלג. מדברי רב כהנא, וכהלכה מוסכמת.

- 7 י. פתב⁵⁹ לה עמין מטלטלין⁶⁰ בלבד, או⁶¹ ששיר⁶²
- 8 לעצמו קרקע⁶³ פל שהוא - פתבתה קימת. ותקנת
- 9 הגאונים⁶⁴ היא, שאפלו שיר מטלטלים פל שהוא.
- 10 שהרי⁶⁵ היא אומרת⁶⁶: ממה ששיר אני גובה;
- 11 ומתוך שתירד למה ששיר תרד לשאר נכסים
- 12 ותטיר⁶⁷.

(59) בברייתא, המביאה הדין הנ"ל בהלכה הקודמת - כתוב מפורש: "וכתב לה קרקע", וכן מפורש בדברי רב נחמן בתוך דיון על רקע עובדא מסויימת (שם קלב:). (60) מפני שאינם חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה, בגללם. (61) שם קלג. מדברי רב יימר על רקע עובדא מסויימת. (62) מפני הטעם, שמביא רבינו בסוף ההלכה. (63) אפילו דקל (שם בדברי רב יימר). ודוקא קרקע, אבל לא מטלטלין (שם קנ:). מפני שבתקופה התלמודית לא גבתה האשה כתובתה מיתומים ממטלטלין. (64) כלומר, לפי תקנת הגאונים, שהאשה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים אף ממטלטלין (פרק טז מהלכות אישות הלכה ז) - אין להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין (מגיד-משנה, וראה בשו"ע אהע"ז סימן קז סעיף ב). (65) ההנמקה הבאה בדברי רב יימר (שם קלג:). (66) וממילא אין היא מוותרת כלל על שעבודה, שהרי היא בטוחה לגבות מזה שנשאר, בין קרקע ובין מטלטלין. (67) תגבה בכח השעבוד שיש לה עליהם.

- 13 יא. הפותב⁶⁸ פל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק
- 14 עמין⁶⁹, ומת אחד מן הפנים בחיי אביו⁷⁰ - הרי זו
- 15 תגבה פתבתה מחלק⁷¹ זה שמת; שלא אפדה פתבתה
- 16 אלא מלטרף מהן⁷².

(68) שם קלב: קלג. מימרא של רב כהנא. (69) כנ"ל בהלכה ט. (70) ולא הניח בנים, ואם כן אביו יורש את החלק שנתן לו. (71) שהרי זה כאילו קנה הבעל נכסים חדשים. (72) כלומר, מלטרף מן היורשים (מגיד-משנה). אבל מנכסים שבאו לו, לאב, אחר אלו, הרי היא נוטלת מהן כתובתה (למעלה הלכה ט). ונכסים אלו שירש האב, אחרי שכתב כל נכסיו, מבנו - אינם פחותרים מנכסים שקנה מאחר, וגובה מהם (גמרא שם).

- 17 יב. הרוצה⁷³ להנשא, וכתבה פל נכסיה בין לבנה⁷⁴
- 18 בין לאחר⁷⁵, ואחר כך נשאת, ונתגרשה⁷⁶ או⁷⁷ שמת
- 19 בעלה - מתנתה בטלה⁷⁸; שזו מברחת היא, ולא
- 20 פתבה פל נכסיה אלא להכרית מבעלה⁷⁹ שלא
- 21 יירשנה⁸⁰, וקשתיה צריכה להן⁸¹ יחזרו לה⁸².

(45) דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופסות. אבל באופן שעשאה אפטרופסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-משנה מהגמרא שם). (46) היינו, שעבוד כתובתה על נכסים אלו, ראה להלן. (47) לאו דוקא. שהרי רק על נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה, וכן כתבו ה'חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל שם ס"ק ו'). (48) וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה, אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. (49) צ"ל "שקדמה לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה. (50) כן מסקנת הגמרא שם. (51) שזה גורם לה נחת רוח מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא מוותרת על שעבוד הכתובה. (52) חוץ מזכות זו, לזכות בנכסים אלו בתורת מתנה.

- 1 ט. וכן הפותב⁵³ נכסיו לבניו, בין זכרים בין
- 2 נקבות⁵⁴, בין בריא⁵⁵ בין שכיב מרע, וכתב לאשתו
- 3 עמין קרקע⁵⁶ פל שהוא - הואיל ועשה אותה שתף
- 4 בין הפנים ולא מחתה, אפדה פתבתה⁵⁷, ואינה
- 5 טורפת מנכסים אלו כלום; אבל⁵⁸ מנכסיו שיבואו
- 6 לו אחר אלו - נוטלת מהן פתבתה.

(53) פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בבא קלב. (54) יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לברת". (55) בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בבריא שמצפה שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה לרבינו שם (מגיד-משנה). (56) דוקא קרקע ולא מטלטלין, ראה להלן הלכה י. (57) כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה. והיא מימרת רב נחמן בבבא-בבא שם. ונראה שאין צורך בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה כתובתה. [וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא ראה לכך מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר איבדה" (ובכמה כתב-יד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה ב"נוסחאות המשנה" במשנת מכון הרי פישל) רוצה לומר, כי בשתיקתה - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה, שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים (סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א בדק"ס שם, וכ"ה ברז"ה וברמב"ן שם וברבימ"צ בפאה שם) ו"במה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו

5 יג. קל הנותנין כל נכסיהם, משתבטל המתנה
6 ויחזרו כל הנכסים לבצלים הראשונים אין המקבל
7 מתנה מחזיר פרות⁸⁷; שאפלו נתן האדם מתנה
8 בפרוש על מנת להחזיר כל ימי חייו פלוני - הרי זה
9 אוכל פרות כל זמן המתנה, כמו שבארנו⁸⁸.

10 יד. מי⁸⁹ שְׁשָׁלַח כָּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם⁹⁰, וְאָמַר: יִתְּנוּ
11 אֵלָיו לִכְנִי - הֲרִי אֵלָיו יִתְּנוּ לִבָּנִים וְלִבְנוֹת. הָרֵאוּ⁹¹
12 לִבָּנִים, כְּגוֹן סִפְרִים⁹² וְכָל מִלְחָמָה⁹³ - לִבָּנִים;
13 וְהֵרֵאוּ לִבְנוֹת, כְּגוֹן כָּל מִשֵּׁי הַצְּבֻעִים⁹⁴ וְכָל

(89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ברי"ף בבבא-בתרא קמג: וברשב"ם שם. ובבריא, אבל בשכיב מרע אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבלי בבא-בתרא שם, וכן כתב רבינו להלן פ"א הלכה א). שבחיינו רוצה לכבד בנותיו כדי שתהיינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו רוצא לעקור נחלה דאורייתא (נמוקי-יוסף בבא-בתרא שם, דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90) מארץ רחוקה, הנמצאת מעבר לים. (91) זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בתרא קמג: באופן ששלח לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה). (92) [שאין דרכה של אשה ללמד, שהרי כל המלמד את בתו תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ.) ואף תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות תלמוד תורה הלכה יג]. (93) [שהאשה אסורה בהם, משום "לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופי"ב מהלכות עבודה זרה, הלכה יז]. (94) פסחים קח. "ונשים בראוי להן - בבגדי צבעונין". (95) נזם זהב. פי"ב מהלכות עבודה זרה, שם. (96) כאן לא הזכיר רבינו שאם הן נשואות - יתן לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לביתי" - שדווקא אם אמר "לביתי" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר "לבני" רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה-למלך וב"ח בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע וש"ך שם ס"ק א). (97) פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר לבנו מלבתו, שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר מלבתו הנשואה (להלן באמר "לביתי"). והטעם, מפני שעל בנו לפרנסה, כל-שכן בבנו ובבתו, שדעתו קרובה יותר אצל הבה (מגייד-משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות שם) "והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים בזה, שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו הראשונית מכווין רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בזה לבנים אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם ינתן לבנים. ובדין אמר "לביתי" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות, ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר "לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בתרא קמג: (100) ואם הם ראויים לבנים, ינתן לבנים (גמרא שם). והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה, הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחם-משנה). (101) פניות. והן קודמות לגשי בניו (גמרא שם). ואם יש לו אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע ח"מ סימן רמז

בתו, ואמר¹³⁰: במה¹³¹ אתה נותן לבנה? ¹³² כף וכן! וכמה אתה נותן לבתך? ¹³³ כף וכן! ועמדו וקדשו¹³⁴ - קנו באמירה¹³⁵. ואין¹³⁶ קונין באמירה זו עד שעת נשואין; שכל הפוסק¹³⁷ - דעתו לכנס. וצריכין שיהיו הדברים שהן פוסקין מצוין ברשות; שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כמו שבארנו¹³⁸. ודברים אלו לא נתנו להפכת¹³⁹, לפיכך¹⁴⁰ אין פשטר¹⁴¹ עד שיתפרש¹⁴² בהן.

(125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב"ט. (126) היינו, אבי החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה. (127) התקשרות לנישואין. (128) התחייב. (129) בשביל. (130) אמירה של רב גידל בשם רב. (132) בהלכות אישות (שם יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה ולחם-משנה כאן. (133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו: "בין קטנה ובין גדולה". (134) זו לשונו של רב גידל. ומזה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא לאחר מכן. וראה בפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז, ובהערה עה שם. (135) בלי קנין, והטעם בגמרא (כתובות שם) בסיום דברי רבא: מפני הנאת החיתון, יש כאן גמירות דעת גמורה. כלומר, ולא צריך קנין, שכרגיל, משמש סמל מוחשי לגמירות דעת. (136) יוצא מתוך דברי המשנה, כתובות סו. ומפורש בירושלמי שם. וראה הלכות אישות שם הלכה טו. (137) דברי רב ספרא, בירושלמי שם. (138) פכ"ב מהלכות מכירה הלכה ה. ושם, שדבר שאינו ברשותו של המקנה, הוא כדבר שלא בא לעולם. ועיין 'בית שמואל' אבן-העזר סימן נא ס"ק ד. [בהלכות מכירה שם הלכה י, ולהלן פ"ח הלכה ה כתב רבינו שהמזכה לעובר, אע"פ שלא בא לעולם - קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד השתמש רבינו בסברא, ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", כסיבה לזה שדברים אלו נקנין באמירה, ואעפ"כ זה לא מועיל להקנות לדבר שלא בא בעולם, לפי שיש כאן "תרחי" לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם דבר שלא בא לעולם, וראה להלן פ"ח שם הערה סב]. (139) בכתובות שם: "א"ל רבינא לרב אשי, דברים הללו [=הנקנין באמירה] ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב, א"ל לא ניתנו ליכתב" ופירש רבינו "לא ניתנו ליכתב" כלומר, שאף אם נכתבו אין להם תוקף של שטר (וראה בראב"ד ומגיד-משנה, וכן דעת הגאונים במאירי שם) ואין דעות כל המפרשים שוות בזה (ראב"ד, ועיין 'תוספות' שם). (140) כלומר, מכיון שאין להם תוקף של שטר, כנ"ל. (141) שיש, כידוע, הפרש בין מלוה בעל-פה, שגובה רק מנכסים בני חורין, שנמצאים ברשותו של הלוה, לבין מלוה בשטר, שגובה אף מנכסים משועבדים, היינו, שנמכרו לאחרים. (142) שיגבה מן הלקוחות. שלא עלה על דעתם להשתעבד אלא מנכסים בני חורין, ולא מנכסים משועבדים (מגיד-משנה ומאירי).

יח. המקדש¹⁴³ את האשה, אפלו קדשה באלה¹⁴⁴

סעיף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

1 טו. המשיא¹⁰³ בנו גדול¹⁰⁴ לבתולה בבית - קנה¹⁰⁵ הבית. והוא¹⁰⁶ שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן, ולא השיא האב בן אחר קדם לו¹⁰⁷, ולא¹⁰⁸ שיר האב בזה הבית שיחד לו פלוס. ודברים¹⁰⁹ אלו פהלכה שאין להם טעם הם, ונגעו¹¹⁰ חכמים בדבר הזה מאמדם הדעת, שמרב שמחתו ואהבתו גמר¹¹¹ והקנהו הבית, שהרי לא שיר פה לעצמו פלוס¹¹². לפיכך, אם שיר שם אפלו פה¹¹³ אחד - לא קנה הבית. יחד¹¹⁴ לו בית וכלי בית, אף על פי¹¹⁵ ששיר בבית פלי אחד לעצמו, או¹¹⁶ היה לו שם אוצר¹¹⁷ וכיוצא בו - קנה פלי הבית, אכל הבית לא קנה.

(103) בבא-בבא קמד. מימרא של רבי חנינא. (104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן. (106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים, זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בבא פ"ט סימן יא). (108) מדברי רב ירמיה שם, שתירץ ברייתא שהובאה כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים. (109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש בזה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיעור חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישם כל התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו. (114) ברייתא שם. (115) מכאן דקדק המגיד-משנה, שאם לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

12 טז. יחד¹¹⁸ לו בית ועליה¹¹⁹ - בית קנה, עליה לא קנה¹²⁰. וכן¹²¹ אם יחד לו בית ואכסדרה¹²² - בית קנה, אכסדרה לא קנה¹²³. שני¹²⁴ פתים זה לפנים מזה - לא קנה אלא האחד שנסא בו.

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו הנישואין יש עוד עליה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו]. (121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדין כל ספק הלכתי בדיני ממונות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב (הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית. (123) מפני שאין בה תשמיש בית 'תוספות' שם, ד"ה בית ואכסדרה. (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

16 יז. פכר בארנו בנשואין¹²⁵, ששנים¹²⁶ שיהיה פניהם שדוכין¹²⁷, ופסק¹²⁸ זה על ידי¹²⁹ בנו וזה על ידי

כדעת רב שם (בניגוד לשמואל), שאדם יודע שקרקע אין לו, וגמר ונתן לשם פקדון. ויש מחלקים, לפי סוגיית הגמרא בבבא-מציעא שם, בין נכרי שנותן לו רק לפקדון, לבין אחות שנותן לה לשם מתנה. ועיין לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך בהלכות גזילה שם.

9 **כא. השולח** ¹⁵³ **סבלונות** ¹⁵⁴ **לְבֵית חֲמִיו, בֵּין מְרִבִּין** ¹⁵⁵
10 **בֵּין מוֹעֲטִין** ¹⁵⁶, **בֵּין שְׁאֵכָל** ¹⁵⁷ **שֶׁם סַעֲדַת אֲרוֹסִין בֵּין**
11 **שְׁלֹא אָכַל, בֵּין שְׁמַת הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא, או שְׁחֹזר**
12 **בוּ הָאִישׁ - יִחְזְרוּ הַסְּבָלֹנוֹת כִּלְכָן** ¹⁵⁸, **חוּץ מִן הַמֶּאֱכָל**
13 **וְהַמִּשְׁקָה** ¹⁵⁹.

(153) בבא-בבא קמו. וקמו: (154) מלשון סבל, משא, שנושאים אותו מיד זה ליד זה (מדברי רבינו בפירוש המשניות). (155) שוודאי חוזרים, כמפורש במשנה שם. וכפירושו של הר"י בן מיגאש, שאפילו אם אכל חוזר וגובה, ראה להלן. (156) במועטין, מפורש במשנה שם שאין נגבין, אבל רבינו פוסק כדעת רבין (שם קמו:), ראה להלן. (157) רבינו מפרש המשנה הנ"ל כדעת ר"י בן מיגאש, שבין במרובין ובין במועטין מדובר כשאכל, וסוף המשנה הוא המשך של הרישא (שחילקה בין אכל שאינו נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשבא רבין שם ואמר שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחנו שאפילו במועטין ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם קיימים.

14 **כב. וְכֵן כָּלִים מוֹעֲטִים שֶׁשָּׁלַח לָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם**
15 **בְּבֵית אֲבִיהָ** ¹⁶⁰: **אִם נִשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן וּבָלוּ אוֹ אֲבָדוּ -**
16 **אֵינָן מִשְׁתַּלְמִין; אָכַל אִם הָיוּ קִימִין - חֹזֵר הֵפֵל,**
17 **וְגֹבֶה אוֹתָם בְּבֵית דִּין; שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ שְׁלֹא שְׁלָחַם**
18 **אֶלָּא דָּרָךְ נוֹי בְּלִבָּהּ.**

(160) המפורש במשנה שם, שאין נגבין שהרי פירש לה שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

19 **כג. חֲזָרָה** ¹⁶¹ **הִיא בָּהּ - חֹזֵר הֵפֵל; וְאֶפְלוּ הַמֶּאֱכָל**
20 **וְהַמִּשְׁקָה** ¹⁶² **נִתְּנָת דָּמִיו בְּזוּל** ¹⁶³. **וּכְבֵּר הַסְּפִימוֹ**
21 **הַגָּאוֹנִים, שָׁאֵם הָיוּ דָּמִי מֶאֱכָל וּמִשְׁקָה [שְׁוֶה] שִׁשָּׁה**
22 **- מִשְׁתַּלְמֵת אֲרֻבָּה** ¹⁶⁴, **אִם חֲזָרָה בָּהּ; שְׁלֹא נָתַן לָהּ**
23 **מִתְנָה זוֹ אֶלָּא לְרֵצַת שְׁלֹא תִחְזַר בָּהּ.**

(161) בבא-בבא קמו, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר כלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין בזול, מכיון שאלמלי ידע זה האוכל שהוא ישא בהוצאות, לא היה אוכל את המאכלים היקרים. (164) בגמרא שלפנינו שם, מפורש כן: "עד כמה בזול עד תילתא". אבל בכל כתיב-היד שם חסרות מילים אלו, וכן אינן ברי"ף. ולפיכך מביא זאת רבינו בשם הגאונים.

1 **דִּינָר** ¹⁴⁴, **בֵּין שְׁחֹזְרָה הִיא** ¹⁴⁵ **בֵּין שְׁחֹזֵר הוּא** ¹⁴⁶, **בֵּין**
2 **שְׁמַת** ¹⁴⁷ **הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא - אֵין הַקְדוּשִׁין**
3 **חֹזְרִין** ¹⁴⁸ **לְעוֹלָם, אֶלָּא הָרִי הֵן מִתְנָה גְּמוּרָה שְׁאֵין**
4 **לָהֶם חֲזָרָה.**

(143) בבא-בבא קמה. פלוגתא בין התנאים והאמוראים בבבא-בבא קמה, וראה להלן. (144) בבבא-בבא קמה: "קדשה בככר". (145) ובעלה גרש אותה בהסכמתו לדרישתה (חלקת מחוקק' סימן נ ס"ק א). (146) וגירסה. ובזה אין שום פלוגתא, כי הרי הוא גרם. (147) ואף בזה הכל מודים, מכיון שהיא יכולה לטעון: הבר לי בעלי ואשמח בו (גמרא שם). [וברש"י לכתובות עו: "דמאן דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו - שאם מת החתן הקידושין חוזרין", ולפי הגמרא בבבא-בבא קמה שם, אם מת החתן - אף לאמא-דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו, אין הקידושין חוזרין. אבל ברש"י מהדורא קמא (בשטמ"ק שם) כתב: "במאס את הבתולה ומתה, האב חייב להחזיר את הקידושין לבעל, לפי שלא ניתנו קידושין לטיבועין"]. (148) בגמרא שם: "אמר רב פפא, הלכתא בין שמת הוא, לא הדרי (=כסף הקידושין אינו חוזר), הדרא ביא איהי (=חזרה בה היא) אפילו קידושי נמי הדרי. אמימר אמר, קידושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין באחותה". כלומר, אם יראו שהקידושין חוזרין, יחשבו שהקידושין היו בטעות ולא תפסו, וממילא מותר המקדש באחותה. [ומתוך זה, שרבינו לא העתיק גזירה זו בחזרה היא, ואדרבה כלל ביחד חזר הוא וחזרה היא - נראה שאין זה מטעם גזירה, אלא על-פי הדין, מפני שפוסק כרבי יהודה הנשיא שאמר "קידושין לטיבועין ניתנו" (בבא-בבא קמה שם) כלומר, כסף הקידושין נטבעין, נשקעין לעולם אצלה ולא היה בדעת המקדש ליתן לה דוקא אם יחיו ביחד, אלא נתכוון למתנה גמורה בכל אופן. ולפיכך הביא הלכה זו כאן בהלכות זכיה ומתנה. ובפרק זה, שכולו עוסק באומדן דעת במתנה, ולא הביאה בהלכות אישות, שאין טעמה מפני החשש שיתירו את אחותה, אלא שזוהי מתנה גמורה על-פי דיני המתנות. וכן פסק המאירי בכתובות עו: (עמוד 823) כמאן-דאמר קידושין לטיבועין ניתנו. וראה במרדכי קידושין פ"ג סימן תקלה, ובמגיד-משנה כאן].

5 **יט. וְאִם הָיוּ קִדּוּשֵׁי טַעוֹת - חֹזְרִין הַמַּעוֹת** ¹⁴⁹.

(149) כן מפורש בכתובות שם, בדברי רב נחמן בר יצחק.

6 **כ. וְהַמְקַדֵּשׁ** ¹⁵⁰ **אֲחֻתוֹ** ¹⁵¹ **- הַמַּעוֹת מִתְנָה** ¹⁵². **אָדָם**
7 **יֹדֵעַ שְׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹכְסִין בְּעֵרִית, וְאֵין זֶה טוֹעֵה,**
8 **אֶלָּא גֹמֵר וְנָתַן לְשֵׁם מִתְנָה.**

(150) קידושין מו: ובבא-מציעא טו: ושם מחלוקת בזה בין רב ושמואל, ופסק כשמואל, בהתאם לכלל הידוע שהלכה כשמואל בדיני ממונות. (151) שהיא מן העריות המפורשות בתורה (פ"א מהלכות אישות הלכה ה) ואין קידושין תופסין בה (שם פ"ד הלכה יב). (152) בפ"ט מהלכות גזילה הלכה ז, פסק רבינו, בקונה שדה מחבירו והכיר הלוקח שגזילה היא ביד המוכר, שמחזיר לו הקרן,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ח ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 שושבינות; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין
15 עם החתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם
קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד"
(להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה
רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

16 ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים
17 ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל
18 וישתה בזה; ולא שלח אלא מפני שבדעתו היה,
19 שאם ישא הוא אשה - יחזיר וישלח לו כמו ששלח
20 לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו
21 השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁶ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל:
"בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם:
"עד זוזא"]. (7) משנה וברייתא שם.

22 ג. ואין יכול לתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא.⁸
23 פיצד? ראובן שנשא בתולה⁹, ושלח לו שמעון
24 שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה¹⁰ - אינו
25 יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר
26 לו: איני מחזיר לך אלא בבתולה, כמו שנתת לי.
27 וכן אם שלח לו בנשוא אלמנה - אינו יכול לתבעו
28 להחזיר לו בנשואי בתולה.

(8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים,
כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו
בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו
בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה
עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול
לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא
זו. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

29 ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה
30 שמעון בצנעה, או¹² שעשה ראובן בצנעה, ושמעון
31 בפרהסיא - אינו יכול לתבעו; שהרי אומר לו: איני
32 עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי.

(11) שם בברייתא. (12) אף זה לא הוזכר בברייתא.

33 ה. ראובן שנשא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות
34 ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בנשואי
35 ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או
36 שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה
37 במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דרך
38 לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא
39 בא - חייב להחזיר לו השושבינות כלה¹⁶; שהרי
40 ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות
41 אחד אחד ולא בא.

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. (14) גם בזה

1 כד. הורי רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה
2 כל אדם סעודה ויאכל לרעיו, או יחלק מעות
3 לשמשים ולחזנין¹⁶⁵ וכיוצא בהן, ועשה כדרך
4 שעושין כל העם, וחזרה בה - משלמת הכל; שהרי
5 גרמה לו לאבד ממון, וכל הגורם לאבד ממון חבירו
6 - משלם¹⁶⁶. והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא, שאין
7 זה נשבע ונוטל¹⁶⁷.

(165) [היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות
תפלה הלכה ת. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה
לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב
רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם
"דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבבא-בתרא כב:
ד"ה זאת אומרת, בשם הר"י) שאם נעשה ההיזק בשעת
מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת
שחזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באהע"ז סימן נ ס"ק ד).
והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ
שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב
ב"גרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ו מהלכות סנהדרין
הלכה א) - יש להבדיל בין דיין שטעה, שאם נחייבהו
לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"י בפ"ד סנהדרין
(ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מזיק אחר, שאע"פ
שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו
בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו, שאם נתכוון
כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד
מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עוז ובמגיד-משנה) -
כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד
בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבגזול תיקנו חכמים שיהא
נשבע ונוטל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק
(פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חבירו
לגוי, שהוא מדיני דגרמי, השאירו חכמים ב"תיקו" אם עשו
תקנה זו או לא (ב"ק סב). ופסק רבינו שאם תפש הנמסר
אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפש (שם פ"ח
הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין
כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה
שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו
בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל].

יום ש"ק כ"ח ניסן ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי השושבינות - והוא מנהג ברוב
המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן -
ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על
דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

8 א. מנהג² פשוט ברב המדינות, שבזמן שישא אדם
9 אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק
10 בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן
11 הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם
12 החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הפל כמנהג
13 המדינה. ואלו המעות³ שמשלחין נקראין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

ט. מת³³ שמעון קדם שישא אשה, או³⁴ שישא ומה בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון פלוס; שהרי אומר להם: תנו לי שושביני ואשמח עמו.

(33 שם קמד: בגמרא. (34 יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם קמה). שדווקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשטה אפשר לדרוש את השושבינות.

י. לפיכך³⁵, אם שמח עמו³⁶ ואחר כך מת שמעון, או קרא לו ולא פא³⁷, או שלא היה במדינה³⁸, או שלא הודיעו³⁹ - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליורשי; או פלה⁴⁰, או בנכוי אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה⁴¹.

(35 מימרא של רב יוסף (שם). (36 שכבר נתחייב להחזיר השושבינות. (37 כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה מחזיר לו כל השושבינות. (38 שמחזיר לו השושבינות בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). (39 שגם בזה מנכה לו (שם). (40 כשקרא לו ולא בא. (41 שאינו חייב לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין עצמו.

יא. מת⁴² ראובן ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי המשטה: מקום שנהגו לגבות השושבינות מיורשין - פופין יורשי ראובן להחזיר בנכוי⁴³; ומקום שלא נהגו - אין היורשין משלמין פלוס.

(42 כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין שובינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי שושביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו - כמו כן למד רבינו דין זה של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין". וכן כתב ר"י מיגאש. (43 שהרי אביהם לא היה ולא אכל שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

יב. מת⁴⁴ ראובן אחר שישא שמעון אשה, ושלמו ימי המשטה⁴⁵ - פופין את יורשיו ומשלמין השושבינות בכל מקום; שהרי נתחייב אביהן לשלם. ואם פלה היה חייב לשלם - משלמין פלה; ואם בנכוי - משלמין בנכוי.

(44 המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים

אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, שהרי קרא לו ולא בא. (15) לוח חלק שעליו מכים בקורנוס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)". ולפנינו גירסה אחרת]. (16) כלומר, בלי ניכוי כלל. (17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנכין¹⁹ לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראהו²¹ או לא הודיעו²² - מנכין לו; ויש לו עליו תרעמת²³ מפני שלא הודיעו.

(18 נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה במדינה צריך לבוא. (19 שם בגמרא. (20 ואין לו עליו תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה במדינה. (21 נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת אית ליה". והיינו, במקום שדרכן לקרות כל אחד ואחד. (22 על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא - ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא הודיעו. (23 שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנכין? נהגו²⁵ בנכוי: אם דינר אחד שלח לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו פלוס, שהרי²⁷ זה דמי מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנכה לו מחצה²⁹.

(24 שם. (25 כך אמר שם אביי, שכן נהגו בני גנא. (26 בתור שושבינות. (27 כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. (28 שאז מאכילים אותו בריווח יותר. (29 [ומכיוון שהסכום הוא קטן אין אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין לחם משנה].

ח. מפלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושעור השושבינות: אם אדם חשוב - מנכה לו מחצה³¹; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנכה לו אלא שעור מה שאכל ושתה³², ומשלם לו השאר.

(30 [ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: "אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"ש). כלומר, אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבין כמה שלח לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס]. (31 אף שמסכום גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של אדם חשוב לעשות חשבון מדוייק. והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. (32 כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין ואין מחשבין כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבין - מחשבין

דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות עניים הלכה ז'. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו בשושבינות (למעלה הלכה א' ולהלן הלכה טו). ונראה שלכך תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאבינונים, שאף על פי שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר. ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז: "מעשר עני וכו' ואין עושין שושבינות", הרי שגם בנתינת פירות יש דין שושבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם הלכה י'): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושבינות", דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עיי' שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדבר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד 40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

18 טו. וכן השולח⁶² לחבירו פדי יין וכדי ששמן ופירות
19 בעת הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא
20 גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושבינות אלא
21 במעו' בלבד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחזור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנשואין או כשאנו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, ועיין באור שמת.

פרק שמיני

(1) נתבאר אי זה אדם נידון ככריא ואי זה נידון כשכיב מרע לענין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

22 א. הסומא או הפסח² או הגדם³, או החושש
23 בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיצא בהן⁴ -
24 הרי הוא ככריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממכרו
25 ומתנותיו.

(2) שנקטעו רגליו. (3) שנקטעו ידיו. (4) שאינו חושש בכל גופו. (5) שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בתרא קנא): "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב

לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת השושבין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמת עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמת ומת בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

1 יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית
2 דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא
3 בעונתה⁴⁸ פעין נשואי ראשון⁴⁹; שעה כמו הנאי
4 הוא, אף על פי שלא פרש שעל דעת זה שלחה⁵⁰.
5 ואין בה משום רבית. אפילו שלח לו דינר והחזיר
6 לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח.
7 ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו
8 ולתבעו עד שישא פדיון ששאל הוא⁵³. ואין הבכור
9 נוטל בה פי שנים⁵⁴ כשתחזר ליורשין; מפני שהוא
10 ראוי⁵⁵, ואין הבכור נוטל בראוי, כמו שיתבאר
11 במקומו⁵⁶.

(46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה: (47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנשואין לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה. (50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות. (52) ויכול לתבוע את השושבינות אחרי שמיטה. (53) והרי זה דומה למלווה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו הנשואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה, שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

12 יד. השולח תשורה⁵⁷ לחבירו⁵⁸, או שנתן לו מעות
13 כשמיטה ידיו⁵⁹, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי
14 אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח⁶⁰, וכן כל
15 כיצא בהן - אף על פי שלא פרש, הרי אלו מתנה,
16 ואינו יכול לחזור הוא⁶¹ ולתבע, עד שיפרש שהוא
17 מלוה.

(57) היא מנחה שלוחה ממני אוכלים כמו שנאמר (שמואל-א ט, ז): "כי הלחם אזל מכלינו ותשורה אין להביא". ולא פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם]. (58) [ואף על פי שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממני אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה

שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט בשבת (גיטין עז:). שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא דומה כנועל בית לשמרו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

ד. ואינו²⁸ שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי²⁹, אלא¹⁴ כל השומע את דבריו הרי זה עד; שאין³⁰ אדם¹⁵ משטה בשעת מיתה³¹.¹⁶

(28) בבא-בבא קעה. מסקנה סופית של רבא. (29) כדן כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). (30) כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפטר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). (31) אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובר", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, וצ"ע].

ה. שכיב מרע³² שצוה לתת מתנה לעבר שפמעי¹⁷ אמו - זכה³³ העבר; מפני³⁴ שדעתו של אדם קרובה¹⁸ אצל בנו³⁵, כמו שפארנו³⁶.

(32) הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבבא-בבא פרק מי שמת (קמ:). [ואע"פ שטעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדברי שבא לעולם (למעלה פ"ו הי"ז), אבל אם ישנם "תנתי לרעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברא שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קל"ז]. (33) אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). (34) כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. (35) ויש כאן גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

ו. אמר³⁷: אם³⁸ ילדה³⁹ אשתי זכר - יטל מנה, ואם נקבה - מאתים⁴⁰, וילדה זכר - נטל מנה; ילדה נקבה - נטלת מאתים; ילדה זכר ונקבה⁴¹ - הזכר נטל מנה, והנקבה מאתים; ילדה טמטום⁴² ואנדרוגינוס⁴³ - נטל בפחות שבשניהם⁴⁴.

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכ"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה

במיטה). ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

ב. אבל החולה שתשש פח כל הגוף וכשל פחו¹ מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב מרע⁶, ומשפטי מתנותיו אינם כמתנת בריא. כיצד?⁷ שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני כך וכך, בין בחל⁸ בין בשפ⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו הכל בפשימות¹² בכל מה שנתן להם, ואינו¹³ צריך קנין; שדברי שכיב מרע ככתובין¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן¹⁶. ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פי¹⁸ שאינו אלא מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא תטרף²⁰ דעתו עליו שפידע שאין דבריו קיימים²¹.

(6) כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעה". (7) כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). (8) שיכול לכתוב. (9) שאינו יכול לכתוב. (10) שם קנג. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז]. (11) משנה, שם קנו: וכן שם קעה. (12) שם קלז. וראה להלן הלכה ח. (13) שם קנא: מימרא של רב נחמן. (14) היינו, כקרקע שקונים בשטר. (15) היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. (16) שם, קנא. (17) שם, קמז: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבא בר אבבה, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמז. ד"ה מנין. (18) מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. (19) לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. (20) תבולבל. (21) שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל תורה.

ג. לפיכך²², אם²³ אמר קנו²⁴ ממני - אפלו בשפ²⁵ קונין²⁶ ממני; שזה הקנין אינו צריך²⁷.

(22) כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו. (23) מימרא של רבי לוי, בבבא-בבא קנו: (24) שאין לו בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא. (25) שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם הלכה יד]. (26) אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי להפיס דעתו (גמרא שם). (27) והריהו כאילו אינו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התירוהו אף בשכיב מרע, כנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה

"למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

- ז. שְׂכִיב מֶרְעֵה⁴⁵ שְׁאֲמָרוּ לוֹ: נָכְסִי לְמִי? וְאָמַר לָהֶם: דּוּמָה⁴⁶ שֵׁישׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאֲשֻׁתוֹ מִעֶבְרָתוֹ, עֶכְשָׁיו⁴⁷ שְׁאֵין לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאֵין אִשְׁתּוֹ מִעֶבְרָתוֹ נָכְסִי לְפָלוֹנִי⁴⁸; וְנוֹדַע שֵׁישׁ לוֹ בֵּן אוֹ שֶׁהֵיחָה אִשְׁתּוֹ מִעֶבְרָתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִפְלִיחָה אוֹ מֵת הָבֵן אַחֵר כֶּף - אֵין⁴⁹ מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה.

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם הולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

- ח. מִתְּנָתוֹ⁵⁰ שְׂכִיב מֶרְעֵה אֵינָה קוֹנָה אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁵¹. וְאֵין אַחֵר זֹכֶה בְּדָבָר שֶׁצִּוָּה לוֹ, בֵּין בְּמַקְרָעִי בֵּין בְּמַטְלָטְלִי, אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁵².

(50) בבא-בבא קלה. ויותר מפורש שם קלו. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרובא ולא כאביי, ואף אביי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

- ט. לְפִיכֶף⁵³ מוֹצִיאֵין לְכַתְּבָתָּה⁵⁴ הָאִשָּׁה וּמִזֶּזֶן הָאֶלְמָנָה וְהַבְּנוֹת⁵⁵ מִיָּד אֶלּוֹ שְׁצִוָּה לָתֵת לָהֶם⁵⁶; שֶׁהֵרִי מִמִּיתָתוֹ⁵⁷ נִתְחַיְבוּ הַנָּכְסִים בְּכַתְּבָתָּהּ וּבְמִזְזוֹתָּ, וְאֶלּוֹ שְׁנָתָן לָהֶם לֹא יִקְנוּ אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פט"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפ"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פט"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר

זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם "דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה נמשך למה שכתב לפני-זה בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפני-זה בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

יא. ואם⁶⁵ קנו ממנו כדי⁶⁶ ליפות פח המקבל⁶⁷,
בגון⁶⁸ שפתוב: וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו -
הרי היא קנימת⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

יב. שכיב מרע⁷⁰ שאמר פתבו⁷¹ ותנו לפלוני⁷² מנה⁷³, ומת קדם שיתבבו ותנו לו⁷⁴ - אין פתבין ואין נותנין; שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [והמדובר במצוה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז]. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

יג. ואם אמר פתבו כדי ליפות פח המקבל, בגון⁷⁴ שאמר ותנו מנה לפלוני, ואמר ואף פתבו ותנו לו - הרי אלו פתבין ונותנין לאחר מיתה. (74) שם קלו.

יד. שכיב מרע⁷⁵ שכתב פל⁷⁶ נכסיו מתנה סתם⁷⁷, ולא שיר כלום⁷⁸, אם עמד - חוזר⁷⁹. ואפילו⁸⁰ קנו מידו כדי ליפות את פחו⁸¹. בין שהקנה פל נכסיו לאחד⁸² בין שפתבם לשנים⁸³. שאמר דעת הוא, שלא נתן זה הפל⁸⁴, אלא שנתפון שלא יקנו כלום אלא לאחר מותו.

(75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: (76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שקרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שויר. וראה להלן הלכה טו. (79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת", שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד, וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. (80) שם, כדברי שמואל. (81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. (82) גיטין ט. מימרא של רב נחמן. (83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. (84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

טו. שיר כלום לעצמו, בין קרקע⁸⁶ בין מטלטלין⁸⁷ - הרי⁸⁸ זו מתנה במקצת, וסתמה⁸⁹ פתנת בריא,

מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בטרא קלז), שהרי כתובת בנין דיכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דיכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דיכרין. וכן כתב הרי"ף בבא-בטרא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דיכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דיכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בדינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאו נתקדש מאליו בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

י. מתנת⁵⁸ שכיב מרע שפתוב בה קנין⁵⁹, בין שהיתה במקצת⁶⁰ נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו⁶¹ - חוששין לה שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר⁶²; והואיל⁶³ ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה - אין שטר לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה⁶⁴.

(58) בבא-בטרא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בידי ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכוון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין

100) בבא-בטרא קנן. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. 101) כאמימר ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. 102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. 103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). 104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יציילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).

כ. שְׂכִיב מֵרַע¹⁰⁵ שֶׁנֶּתַן הַנֶּכְסִים¹⁰⁶, שֶׁהָדָבָר גָּלוּי¹⁰⁷ 23
שֶׁהָן כָּל נֶכְסִים שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי זֶה כְּמִתְנָה בְּמִקְצָתָהּ, 24
וְאִם קָנָה מִיָּדוֹ¹⁰⁸ וְעָמַד¹⁰⁹ - אֵינוֹ חוֹזֵר; חוֹשֵׁשִׁין¹¹⁰ 25
אָנוּ, שֶׁמָּא¹¹¹ נִשְׁאַרְוּ לוֹ נֶכְסִים אַחֲרִים בְּמִדֵּינַת הַיָּם. 26
עַד שִׁיאֲמַר 'כָּל נֶכְסִי שֶׁהָן אֵלָיו¹¹², אוֹ¹¹³ שֶׁהָיָה 27
מִחֲזָק¹¹⁴ שֶׁאֵין לוֹ נֶכְסִים אֲלֵא אֵלָיו, וְאַחֵר כֶּן תִּהְיֶה 28
הַמִּתְנָה בְּכָל. 29

105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב נחמן. 106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם). 107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. 108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. 109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. 110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. 111) אחרי שלא כתב מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"ם). 112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל נכסי אלו הן" אינו נותן מקום לשיור, כל-שכן שהלשון "כל נכסי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). 113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. 114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

כא. שְׂכִיב מֵרַע¹¹⁵ שֶׁכָּתַב כָּל נֶכְסִיו לְאַחֲרִים - 30
רואִין: אִם בְּמַחְלָק¹¹⁶ כְּתָבָם: מֵת - קָנָה¹¹⁷ כָּלָּן, עָמַד 31
- חוֹזֵר¹¹⁸ בְּכָלָּן; וְאִם¹¹⁹ כְּנִמְלָךְ¹²⁰, אַחֵר שֶׁשִׁיר חוֹזֵר 32
וְכָתַב, וְקָנָה¹²¹ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד: מֵת - קָנָה 33
כָּלָּן¹²², עָמַד - אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלֵא בְּאַחֲרוֹן; שֶׁהָרִי נֶתַן 34
לוֹ כָּל הַנֶּכְסִים הַנִּשְׁאָרִים. 35

115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). 116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ

1 שְׂקוּנָה מִזְמָן הַפְּתִיכָה⁹⁰. לְפִיכָּךְ אֵינוֹ חוֹזֵר⁹¹. וְהוּא 2
שְׂקָנוּ מִיָּדוֹ; שֶׁמִּתְנָת שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה 3
קָנָן⁹², בֵּין עָמַד⁹³ בֵּין לֹא עָמַד.

85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: 86) משנה, שם. 87) גמרא שם קנ: 88) משנה, שם. 89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. 90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. 91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בטרא קנא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". 92) גמרא שם קנא: 93) ככל מתנת בריא.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנֶתַן סֵתָם; שֶׁהָרִי אָנוּ 4
אוֹמְדִין דְּעֵתוֹ וְאוֹמְרִין: הוּאִיל וְשִׁיר⁹⁴, לֹא נִתְּפָן 5
אֲלֵא לְהַקְנוֹת לוֹ מִחַיִּים בְּמִתְנָת בְּרִיא. 6

94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשיור זה.

זי. אֲבָל⁹⁵ אִם נֶתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפִרוּשׁ בְּמִתְנָת שְׂכִיב 7
מֵרַע⁹⁶, שֶׁאֵינוֹ אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה - אֵינוֹ צָרִיךְ קָנָן. 8
וְאִם עָמַד - חוֹזֵר; וְאִם לֹא עָמַד - קָנָה זֶה הַמִּקְצָת. 9
וְאִם הָיָה בֶּה קָנָן - לֹא קָנָה אֲלֵא אִם כֶּן הָיָה מִיָּפָה 10
כָּחוּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁷. 11

95) שם בגמרא. 96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. 97) למעלה הלכה י"א.

יח. אֵל תַּטְעָה בְּשְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נֶכְסִיו וּפְרָשׁ 12
שֶׁנֶּתַן הַכָּל מַעֲכָשׁוֹ וְהִקְנָה מִחַיִּים⁹⁸; שֶׁאֵין⁹⁹ זֶה מִתְנָת 13
שְׂכִיב מֵרַע, אֲלֵא כְּשֶׁאֵר כָּל מִתְנָת הַבְּרִיאִים, שֶׁאִם 14
הִגִּיעַ הַשֹּׁטֵר לַיָּד הַמְקַבֵּל אוֹ שְׂקָנוּ מִיָּד הַנּוֹתֵן - קָנָה 15
הַכָּל, וְאֵין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. 16

98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. 99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).

יט. הַנּוֹתֵן¹⁰⁰ מִתְנָה כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מֵרַע, וְכָתַב בֶּה 17
'בְּחַיִּים וּבְמָוֶת', אוֹ 'מִחַיִּים¹⁰¹ וּבְמָוֶת', בֵּין בְּכָל בֵּין 18
בְּמִקְצָת¹⁰² - הוּאִיל וְכָתוּב בּוֹ 'וּבְמָוֶת', הָרִי זֶה מִתְנָת 19
שְׂכִיב מֵרַע. שֶׁזֶּה שֶׁכָּתוּב בֶּה 'וּבְמָוֶת' - שֶׁלֹּא יִקְנָה 20
אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה¹⁰³; וְזֶה שֶׁכָּתוּב בֶּה 'מִחַיִּים' - 21
סִימָן לְיִשֵּׁב אֶת דְּעֵתוֹ שֶׁיִּחְיֶה מִחְלִי זֶה¹⁰⁴. 22

(134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגדרום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

15 כה. שְׂכִיב מְרַע¹⁴¹ שֶׁנֶּתַק מִחֲלִי לְחֲלִי, אִם¹⁴² לֹא
16 עֶמֶד¹⁴³ וְלֹא הֶלֶף עַל מִשְׁעֲנָתוֹ בְּשׁוּק¹⁴⁴ - מִתְּנָתוֹ
17 מִתְּנָה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או ציוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

18 כו. עֶמֶד¹⁴⁶ בֵּין הַחֲלִי שֶׁצִּוָּה בּוֹ וּבֵין הַחֲלִי שֶׁמָּת
19 מִקְּנוֹ וְהֶלֶף עַל מִשְׁעֲנָתוֹ¹⁴⁷ - אִם¹⁴⁸ מִתְּנָתוֹ עַל פִּי
20 רֹפֵאִים¹⁴⁹ - אִם מִחֲמַת חֲלִי הָרָאשׁוֹן מָת - מִתְּנָתוֹ
21 קִיָּמָת; וְאִם¹⁴⁹ לֹא - אֵין מִתְּנָתוֹ קִיָּמָת. וְאִם הֶלֶף
22 בְּשׁוּק בְּלֹא מִשְׁעֲנָת - אֵינוֹ צָרִיךְ אֶמְדָּה¹⁵⁰, אֶלָּא
23 בְּטֹלָה¹⁵¹ מִתְּנָתוֹ הָרָאשׁוֹנוֹת.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה

סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כח (ראה שו"ע שם). (119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כח, כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).

1 כב. הַפּוֹתֵב¹²³ פֶּל נֶכְסִיו¹²⁴ לְעֶבֶד¹²⁵ וְעֶמֶד - חוּזָר
2 בְּנֶכְסִים, וְאֵינוֹ חוּזָר בְּעֶבֶד; שֶׁהָיָה יֹצֵא¹²⁶ עָלָיו שָׁם
3 בֶּן חוּרִין.

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שיר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).

4 כג. שְׂכִיב מְרַע¹²⁷ שֶׁצִּוָּה מִחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה
5 דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מָת וְדָא, וְנִפְרֵי¹²⁸ דְּכָר זֶה מִפְּלִל
6 דְּכָרֵיו¹²⁹, אִף עַל פִּי שֶׁקְּנוּ מִיָּדוֹ¹³⁰ בְּמִקְצָת, אִם עֶמֶד
7 - חוּזָר.

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שציוה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בטרא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו בייפוי כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.

8 כד. וְהַמְּפָרֵשׁ¹³¹ בֵּינֵם¹³², וְהַיּוֹצֵא בְּשִׁירָא¹³³, וְהַיּוֹצֵא
9 בְּקוֹלָרָא¹³⁴, וְהַמְּסַפֵּן¹³⁵, וְהוּא שֶׁקָּפַץ עָלָיו הַחֲלִי¹³⁶
10 וְהַכְבִּיד עָלָיו חֲלִיו¹³⁷ - פֶּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַתָּן¹³⁸ כְּמִצְוָה
11 מִחֲמַת מִיתָה, וְהָיָה דְּכָרֵיו בְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין,
12 וּמִקְּמִין אוֹתָן אִם מָת¹³⁹; וְאִם נִצַּל וְעֶמְדָּה¹⁴⁰, אֶפְלוּ
13 קְנוּ מִיָּד בְּמִקְצָת - חוּזָר, בְּדִין פֶּל מִצְוָה מִחֲמַת
14 מִיתָה.

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נכתב בו משפטי שכיב מרע שציווה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

- א. שְׂכִיב מֵרַע² שָׁצִיגָה וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זוֹ וְלֹא תוֹדִיעוּ כִּי אָדָם אָלָא לְאַחֵר מִיָּתָהּ³ - הָרִי זוֹ מִתְּנָה קִימָתָהּ, וְאִינָה מִתְּנָה מְסֻתָּתָהּ; שְׁפַעַת שְׁהִקְנָהּ, שְׁהוּא אַחֵר מוֹתוֹ, הָרִי אָמַר⁵ גִּלּוּ אוֹתָהּ.¹²

(2) ר"ף בבבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהן, שאינה מתנה (רמב"ן בבבא-בבא פ"ח: מ:). (3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע בדין זה של מתנה גלויה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמה יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוד בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע ('קצות החושן' סימן רמב ס"ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

- ב. מִצָּנָה⁶ מִחֲמַת מִיָּתָה אֵין צָרִיךְ לוֹמַר גִּלּוּ אֵת הַמִּתְּנָה⁷, אָלָא אֵף עַל פִּי שְׁהִיא פְּתִיבָה סֵתָם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסֻתָּתָהּ הִיא⁸.

(6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

- ג. שְׂכִיב מֵרַע⁹ שָׁצִיגָה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נִכְסֵי, אוּ מִקְצַת נִכְסֵי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה' - פֶּלֶן לְשׁוֹן מִתְּנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֹן'¹⁵ אוּ 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שָׁרְאוֹ¹⁷ לִירְשׁוֹ - הָרִי זֶה קְנָה.¹⁹

(9) בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות

המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומדן, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמותו נגרם לו מחולי הראשון, ועיין (כסף-משנה). (151) היינו מאליה, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בביאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

- 1 כז. מִתְּנָה¹⁵² שְׂכִיב מֵרַע שָׁאֵין פְּתִיבָה¹⁵³ שְׁמִתוֹף
2 הַחֲלִי הַזֶּה שָׁצִיגָה בּוֹ מֵת¹⁵⁴, וְאֵין הָעֲדִים מְצִינִין
3 לְשָׂאֵל לָהֶם¹⁵⁵, אֵף עַל פִּי שְׁהִי זֶה הַמִּצָּנָה מֵת¹⁵⁶ -
4 הָרִי הַמִּתְּנָה בְּטֻלָּה¹⁵⁷. שָׁאֵין מִיָּתָהּ רְאִיָּה¹⁵⁸; שְׁמָא
5 מִחֲלִי שְׁנָתָן בּוֹ הַמִּתְּנָה נִרְפָּא¹⁵⁹, וְאַחֵר כֶּף חֲלָה חֲלִי
6 אַחֵר וְנֵתָן¹⁶⁰. לְפִיכָךְ הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין¹⁶¹, עַד
7 שְׁיִבִּיא¹⁶² רְאִיָּה¹⁶³ שְׁמִתוֹף הַחֲלִי הַזֶּה שְׁנָתָן בּוֹ מִתְּנָה
8 זוֹ מֵת.

(152) שם קנז. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה וכרבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנז: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנז. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נכתב לה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחרי-כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בידינו. (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל. (163) בעדים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(26) בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

ז. גר' שיש לו בן שאין הורתו בקדשה³⁰ - הואיל ואינו יורשו³¹, כמו שיתבאר במקומו³², כך אינו יכול לתן לו כל נכסיו במתנת שכיב מרע, לא כל נכסיו ולא מקצתן³³. שלשון ירשה ומתנה לגבי יורש אחד הן³⁴; ואם תאמר יקנה, נמצא זה יורש את אביו³⁵.

(29) בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדה של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר כך נתגיירו. (31) בבא-בבא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן' סי' רנו ס"ק א). וראה לכך מסוגיית הגמרא בבא-בבא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. (35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שבן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עין 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

ח. לפיכך³⁶, אם נתן לגר משאך הגרים³⁷ - מתנתו קנינה³⁸.

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה ב'תוספות' בבא-בבא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

ט. שכיב מרע³⁹ שהודה שיש לו לפלוני אצלי כך וכך⁴⁰, תנוהו לו⁴¹; או שאמר: פלי פלוני פקדון הוא בידי לפלוני, תנוהו לו; חצר פלונית של פלוני הוא; חוב שיש לי ביד פלוני אינו שלי, של פלוני הוא - בקל אלו הדברים וכיוצא בהן הודאתו הודיה⁴². ואפלו⁴³ הודה הגר לבנו שאין הורתו בקדשה - דבריו קנימין⁴⁴. אפלו הודה שכיב מרע לעצמו⁴⁵ - נותנין לו⁴⁶.

(39) בבא-בבא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם.

מכירה הלכה ח. (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד. (12) בכ"י תימן: "הן".] ואעפ"כ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה. (13) ברייתא שם. (14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.). שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורשו כיוורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאיין בן.

ד. אמר¹⁸ יתנה¹⁹ פלוני בהן, יעמד בהן, יישען בהן - לא קנה²⁰.

(18) בבא-בבא שם, בעיא שלא נפתרה. (19) יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. (20) כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שכיב מרע²¹ שכתב כל נכסיו לאחר²²: אם אינו ראוי לירשו - נוטלן משום מתנה²³; ואם ראוי לירשו - נוטלן משום ירשה²⁴. כמה דברים אמורים? בשהיה היורש הזה אחת מבנותיו, או אחד מקלל בניו, או אחד מקלל אחריו, וכיוצא בהן משאך יורשין; אבל אם כתבוהו לאחד מבניו - לא עשהו אלא אפטרופוס, כמו שבארנו²⁵.

(21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בבא שם בבאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. מי²⁶ שאמרו לו בשעת²⁷ מיתתו: נכסיה למי הן? שמא לפלוני? ואמר להן: אלא למי? רואין: אם ראוי לירשו - נוטלן משום ירשה; ואם לאו - נוטלן משום מתנה²⁸.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ח ניסן - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): "לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה בהשמטות הרמב"ם לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר ליתן לו מתנה (אבן-האזל). אבל עדיין לא מבורר, למה הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה יא.

יב. אָמַר: 57. פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי 58. עָשָׂה לָהּ קֶנֶת רוּחַ - 7
עוֹשִׂין לָהּ קֶנֶת רוּחַ, וְאֵינָה עוֹבֶדֶת אֲלָא עֲבוּדָה 8
שֶׁהִיא רוֹצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים 9
בְּאוֹתוֹ מְקוֹם 59. 10

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושים לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקררת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

יג. שְׂכִיב מַרְעֵה 60. שִׁפְתָּב כָּל נִכְסֵי לְאַחַר, וְאָמַר 11
הֵלֵךְ: אֵינִי רוֹצָה בָּהֶן - לֹא קָנָה. 12

(60) בבא-בבא קל"ז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה פ"ד הלכה א בדין מתנת בריא.

יד. שִׁתְקָ 61. וְאַחַר כֵּן יֵצֵא - קָנָה; שְׂדִבְרֵי שְׂכִיב מַרְעֵ 13
כְּתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן, וְנִינִן שִׁשְׁתָּק אֵינוֹ יָכוֹל לִחְזֹר 14
בָּהֶן. 15

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווח - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משוכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט האורים' ס"ק 1).

טו. שְׂכִיב מַרְעֵ 62. שִׁפְתָּב לָזָה, וְחִזֹּר וְכָתַב לְאַחַר - 16
הָאֲחֵרוֹן קָנָה 63; שִׁשְׁשִׁי 64. לֹא לִחְזֹר עַד שְׁמִימוֹת 65. בֵּין 17

(41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עיין שם). (42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בבא שם, שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

1. י. אָבֵל שְׂכִיב מַרְעֵ שִׁפְחָה לְתֵן לְעַפּוֹתָם מִתְנָה - אֵין 1
2. שוֹמְעִין לוֹ; שִׁפְחָה כְּמִי שִׁפְחָה לְעַבְדָּה 47. מְנַכְסִין.

(47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה-למלך).

3. יא. אָמַר: 48. פְּלוֹנִי עֲבָדִי עָשָׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין 49, אוֹ 3
4. שֶׁאָמַר: 51. עָשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין 52, אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן 4
5. חוֹרִין 53 - כּוֹפִין 54. אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ 55; 5
6. שֶׁעָבַד יִשְׁנֵנוּ בְּמִקְצַת מִצְוֹת 56. 6

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14): "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ז מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם ("לענין 'עשיתי' ו'הרי הוא'"). (55) בלשון "עשו אותו בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שציוה לשחררו, מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין" ו'הרי הוא בן חורין' הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף ער), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בפל בין במקצת⁶⁶, בין לעצמו בין לאחר⁶⁷. ואפלו⁶⁸
 2 כתב וזכה⁶⁹ לראשון, וכתב וזכה לאחרון - האחרון
 3 קנה; ששכיב מרע שזכה, עדין מתנת שכיב מרע
 4 היא.

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

- 17 יט. שכיב מרע⁹¹ שהקדיש כל נכסיו ולא שיר
 18 כלום, או הפקיר או חלקן לעניים, אם⁹² עמד -
 19 חוזר בכלל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

- 20 כ. מכר⁹⁴ פשוטא⁹⁵ שכיב מרע - ממכרו קים פבריא.
 (94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

- 21 כא. מכר⁹⁶ כל נכסיו: אם המעות עצמן קימות⁹⁷,
 22 אם עמד - חוזר; ואם הוציא המעות - אינו יכול
 23 לחזור.

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

- 24 כב. מתנה⁹⁸ שהיא סתם, ולא נתפרש בה שהיה
 25 פריא פשנתן או שהיה שכיב מרע, הוא אומר:
 26 שכיב מרע הייתי⁹⁹, והרי עמדתי¹⁰⁰, ואחזר פמתנתי;
 27 ומקבל מתנה אומר: פריא היה¹⁰¹, ואינו יכול לחזור
 28 - על המקבל¹⁰² להביא ראיה¹⁰³ שפריא היה. לא
 29 מצא ראיה - נשבע¹⁰⁴ הנותן שבועת הסת¹⁰⁵ ויפטור,
 30 ותעמד הקרקע בחזקת הנותן¹⁰⁶.

(98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייתקי מבטלת דייתקי". (63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו: במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כ"אם אחר מיתה. (66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל. ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חוזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו על-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

- 5 טז. אבל⁷⁰ שכיב מרע שכתב וזכה וקנו⁷¹ מידו -
 6 אין לאחר קנין כלום, ואינו יכול לחזור בו לא לאחר
 7 ולא לעצמו⁷², בין שנתן הכל בין שנתן מקצת⁷³.

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנג. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

- 8 יז. שכיב מרע⁷⁴ שחזר במקצת - חזר בכלל⁷⁵. כיצד?
 9 נתן⁷⁶ כל נכסיו לראשון, וקנו⁷⁷ מידו פדי לירות את
 10 פחו⁷⁸, וחזר ונתן מקצתו לאחר, וקנו מידו פדי
 11 לירות את פחו⁷⁹ - השני קנה⁸⁰, אבל הראשון לא
 12 קנה כלום⁸¹, בין שעמד בין שמת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [בשולחן ערוך] שם סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב רבינו "וקנו מידו" שמא היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב"אור שמח"]. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

- 13 יח. נתן⁸² מקצת נכסיו⁸³ וקנו⁸⁴ מידו, ואחר כך נתן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ב ניסן – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.
- 1 כג. אָבֵל אִם הָיָה מְטַלְטֵלִין בְּיַד הַמִּקְבָּל - מֵתוּף
2 שְׂיָכוֹל לֹאמַר 'שְׁלִי הֵן' ¹⁰⁷, יִשָּׁבַע הַסֵּת ¹⁰⁸ שֶׁבְּרִיא הָיָה
3 בְּשִׁנְתָּן לֹא מִתְּנָה זֶה.
- (107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).
- 4 כד. מִי ¹⁰⁹ שָׁמַת וְנִמְצְאָתָא ¹¹⁰ מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל
5 יָרְכוּ ¹¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּעֵדִים, וְקָנוּ מִיָּדוֹ לִפְתּוֹת
6 כַּח אֱלוֹ שִׁנְתָּן לָהֶם ¹¹² - הָרִי זֶה אֵינָה כָלוּם; שְׁאֲנִי
7 אוֹמֵר: בְּתֻבָּה וְנִמְלָךְ ¹¹³.
- (109) בבא-בטרא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאתא". (111) מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף. (112) והואיל ויפה כחם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. [וכ"ה במשנה בבבא-מצינא יח. "מצא דייתיני וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן"]. אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכוין שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
- 8 כה. וְאִם ¹¹⁴ זָכָה בָּהּ לְאַחֵר ¹¹⁵, בֵּין מִן הַיּוֹרְשִׁין ¹¹⁶
9 בֵּין שְׁאֵינוֹ מִן הַיּוֹרְשִׁין - כָּל הַדְּבָרִים שְׂפָה
10 קִיָּמִין ¹¹⁷, כָּכֵל מִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע.
- (114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכרים בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התוי"ט (בבא-בטרא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאין דעתו לחזור בו.
- 11 כו. וְכֵן ¹¹⁸ מִי שֶׁכָּתַב שְׁטָר חֹב עַל עֲצָמוֹ בְּשֵׁם
12 אַחֵר ¹¹⁹, אוּ בְשֵׁם אֶחָד מִבְּנָיו [או] מִן הַיּוֹרְשִׁין, וְנָתַן
13 הַשְּׁטָר עַל ¹²⁰ יָד שְׁלִישׁ, וְאָמַר לוֹ: יְהִיָּה זֶה אֲצִלְךָ,
14 וְלֹא פָּרַשׁ לוֹ כָלוּם ¹²¹, אוּ שְׁאָמַר לוֹ: הִנֵּה עַד שְׁאָמַר
15 לָךְ מָה תַּעֲשֶׂה, וָמָת - הָרִי זֶה אֵינָה כָלוּם.
- (118) משנה בבבא-מצינא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא הפקידו הלוח אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ב-כ"ח ניסן ה'תשפ"א

- 19 שְׁתַּגְמַר צוּרְתּוֹ. וְאֵין צוּרַת הוֹלֵד נִגְמֶרֶת לְפָחוֹת
20 מֵאַרְבָּעִים יוֹם, אֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה ⁶.

- 2) דאפשר לפתיחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא' תזריע, פרשה י' זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה . . . כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה ה"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

- 21 ב. וְהַמִּפְלֵת בְּתוֹף אַרְבָּעִים יוֹם - אֵינָה טְמֵאָה לְדָה.
22 אֶפְלוּ בְיוֹם אַרְבָּעִים. הַפִּילָה בְיוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד
23 מֵאַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ ⁸ - הָרִי זֶה סָפֵק יוֹלֶדֶת, וְתֹשֵׁב לְזָכָר
24 וְלִנְקֵבָה וְלִנְדָה ¹⁰. הֵיתָה צוּרַת הָאָדָם דְּקָה בְיוֹתֵר
25 וְאֵינָה נִפְרֶת בְּעֵלִיל ¹¹ - הָרִי זֶה תֹּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה.
26 וְהָיוּ הַנִּקְרָא שְׁפִיר מִרְקָם ¹².

- 7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה

יום ראשון כ"ב ניסן ה'תשפ"א

הלכות איסורי ביאה

פרק עשירי

- (1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופגיו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסגול עמו; או הפילה שליית ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה – כיצד.

- 16 א. כָּל יוֹלֶדֶת - טְמֵאָה כְּנֵדָה, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא רָאָתָה
17 דָם ². וְאֶחָד הַיּוֹלֶדֶת חֵי אוּ מֵת ³ אוּ ⁴ אֶפְלוּ נִפְל ⁵. אִם
18 זָכָר - יוֹשֶׁבֶת לְזָכָר, וְאִם נִקְבָּה יוֹשֶׁבֶת לְנִקְבָּה. וְהָיוּ

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ב ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שם מ, א: "והוא שישוע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). 24 שם מא, א. 25 שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). 26 אם בימי נדה. 27 שהדם גופו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. 28 שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). 29 שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

ו. נחמך הולד במעיה ויצא אבר אבר, בין שניצא על סדר האברים, כגון שניצא הרגל ואחריה השוק ואחריה היד, בין שניצא שלא על הסדר³⁰ - אינה טמאה לדה עד שניצא רבו. ואם יצא ראשו כלו³¹ כאחד - הרי זה כרבו. ואם לא נחמך ויצא כדרך - משתצא רבו³² פדחתו³³ הרי זה כילוד, אף על פי שנחמך אחר כך.

30 שם כח, א. 31 שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). 32 שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). 33 מצחו (פירוש המשנה, שם).

ז. הוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה מדרבי סופרים³⁴. ואין לה ימי טהר עד שניצא הולד כלו או רבו, כמו שאמרנו³⁵.

34 שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. 35 בהלכה הקודמת.

ח. המפלת כמין בהמה חיה או עוף: אם היו פניו כפני אדם³⁶ - הרי זה ולד. אם זכר - תשב לזכר; ואם נקבה תשב לנקבה; ואם אינו נקר בין זכר לנקבה - תשב לזכר ולנקבה. אף על פי ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף. ואם אין פניו כצורת פני האדם, אף על פי ששאר הגוף גוף אדם שלם³⁷, וידיו ורגליו ידי ורגליו³⁸ אדם, והרי הוא זכר או נקבה - אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה.

36 שם כא, א. 37 שם כג, ב. 38 בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

ט. אי זו היא צורת פני האדם? שיהיה המצח והגבינין והעינים והלסתות וגבות הזקן כצורת האדם³⁹; אבל הפה והאזנים והאף, אף על פי שהן כשל בהמה וחיה - הרי זה ולד.

מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. 10 שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טוהר כילודת. ראה להלן הכ"א. 11 "נגלה ומפורסם" (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. 12 נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? 13 תחלת ברייתו של אדם - גופו¹⁴ פעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זכוב¹⁵ מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זכוב מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוך ידיים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו ותר מזה, ועדין אינו נקר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים¹⁶ אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום¹⁷ מלמעלה למטה, אם מסכסך¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעורה סדוקה - הרי זה נקבה, ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקמות של נפלים - אין נותנין להן ימי טהר עד שישעיר¹⁹ הולד.

13 שם כח, א. 14 שם. "וגויתו כעדשה", ודעת רבינו שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות' יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). 15 שם. כלומר, "עיני זכוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזכוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). 16 שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. 17 של אברי המין. 18 "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). 19 שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה עצם - הרי זה טמאה לדה. הפילה שפיר מלא מים²¹, מלא דם, מלא גנונים²², מלא בשר, הואיל ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

20 שם כא, ב. 21 שם כד, ב. 22 "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).

ה. יוצא דפן²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי טמאה וימי טהרה; שנאמר: אשה פי תזריע וילדה זכר - עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה ולד דרך הדפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם²⁴ זיבות²⁵ או נדה²⁶. ודם היוצא דרך הדפן - טמא²⁷. ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם שניצא מדפנה טמא²⁸; שאין האשה טמאה עד שניצא מדוה דרך ערותה²⁹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ב ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כת.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

יב. פְּעָמִים יִקְפֶּה מִשָּׂאָר הַדָּמִים שְׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם
חֲתִיכָה כְּמוֹ לֶשׁוֹן הַשּׁוֹר⁵⁶, וְתִהְיֶה פְּרוּכָה עַל מִקְצַת
הַזֶּלַד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סִנְדֵּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סִנְדֵּל
זֶה אֲלָא עִם וָלֶד⁵⁷. אֲבָל חֲתִיכָה שְׁנוֹצֵרָה לְבָדָה בְּלֹא
וָלֶד - אֵינָה נִקְרָאת סִנְדֵּל. וְרַב הָעֲפָרִים לֹא יִהְיֶה
עִמָּהֶם סִנְדֵּל. וּפְעָמִים יִכֶּה הַמַּעֲבֶרֶת דָּבָר עַל בִּטְנָה,
וַיִּפְסַד הָעֶבֶר וַיַּעֲשֶׂה כְּסִנְדֵּל זֶה. וּפְעָמִים יִשָּׂאָר בּוֹ
הָבָר פָּנִים, וּפְעָמִים יִכֹּשׁ הַזֶּלַד וַיִּשְׁתַּנֶּה, וַיִּקְפָּאוּ
עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאָר בּוֹ הָבָר פָּנִים. לְפִיכָךְ,
הַמִּפְלֶת זָכָר וּסִנְדֵּל עֲמוּ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הָבָר פָּנִים
לְסִנְדֵּל - הֲרִי זֶה תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, שְׂמָא סִנְדֵּל זֶה
נִקְבָּה הִיא⁵⁸. וְהַמָּרָא הַחֲמִירוּ בּוֹ לְטִמְאָה בּוֹ מִשּׁוּם
וָלֶד אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ צוּרַת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
טִמְאָה לָדָה מִפְּנֵי הַזֶּלַד שֶׁעֲמוּ.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.)

יג. הַחוֹתֶלֶת⁶⁰ הָעֵבֶה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שֶׁבְּתוֹכָהּ
נוֹצֵר הַזֶּלַד, וְהִיא מִקְצַת אוֹתוֹ וְאֵת הַסִּנְדֵּל, אִם הִיא
עֲמוּ סִנְדֵּל, וְכַשִּׁיגִיעַ זְמַנּוֹ לְצֵאת קוֹרַע אוֹתָהּ וַיֵּצֵא
הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלִיא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דּוּמָה לַחוּט
שֶׁל עֶרְב⁶², וְחִלּוּלָהּ כְּחֻצוֹצֶרֶת, וְעֵבֶה כְּקֶרֶבֶן⁶³
הַתְּרַנְגוּלִים. וְאִין שְׁלִיא פְּחוּתָה מְטֻפָּח.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירוש: דקה כחוט הרוחב של אריג. 63 "שהדקין יוצאין ממנה". גמרא שם.)

יד. הַמִּפְלֶת שְׁלִיא - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה⁶⁴. לֹא
שֶׁהִשְׁלִיא וָלֶד, אֲלָא שְׂאִין שְׁלִיא בְּלֹא וָלֶד⁶⁵. הַפִּילָה
נִפְּל וְאַחֲרָיָהּ הַפִּילָה שְׁלִיא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיא וְהֲרִי
הוּא כְּזֶלַד אַחֵר. וְאִין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלִית הַנִּפְּל; שְׂאִין
תּוֹלִין אֵת הַשְׁלִיא אֲלָא כְּזִמָּא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
אִם יִלְדָה וָלֶד שֶׁל כְּזִמָּא וְהַפִּילָה שְׁלִיא, אִפְּלוּ אַחֵר
שְׁלִישָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ כְּזֶלַד, וְאִין
חוֹשְׁשִׁין לְזֶלַד אַחֵר; שֶׁהַזֶּלַד קָרַע הַשְׁלִיא וַיִּצָּא.

(64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלושה ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלושה חוץ מיום יציאת השליא, שיצאה אחר עשרים ושלושה ימים ללידת הולד (ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' סי' קצד. 'ובספר' 'תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר שכתב הרמב"ם צריך לקראו אחר, בצירה תחת האלף ופתח תחת החית, רוצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד

(39) שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.

1. הַמִּפְלֶת דָּמוֹת נָחֵשׁ - אֲמוּ טִמְאָה לָדָה, מִפְּנֵי
2. שְׁגִלְגָל עֵינָיו עָגַל כְּשֶׁל אָדָם⁴⁰. הַמִּפְלֶת דָּמוֹת אָדָם
3. שִׁישׁ לוֹ כְּנָפִים שֶׁל בֶּשָׂר⁴¹ - אֲמוּ טִמְאָה לָדָה. נִבְרָא
4. בְּעֵין אַחַת וַיֵּרָף אַחַת⁴²; אִם הָיָה מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הֲרִי
5. הוּא פְּחִצִי אָדָם, וְאֲמוּ⁴⁴ טִמְאָה לָדָה⁴⁵; וְאִם הָיָה
6. בְּאֶמְצַע - אֲמוּ טְהוֹרָה, שֶׁהֲרִי זֶה בְּרִיתָה אַחֶרָה.

(40) שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאין-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'. (41) שם. (42) שם כג, ב. (43) בכת"י תימן: שהרי. (44) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. (45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

7. יֹא. נִבְרָא וְשִׁט שְׁלוֹ אָטוּם⁴⁶, או שֶׁהִיא חֶסֶר
8. מְטִבּוּר⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהֲרִי הוּא אָטוּם, או שֶׁהִיא
9. גִּלְגִּלָּתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, או שֶׁהָיָה פָּנָיו טוּחוֹת⁵⁰ וְאִין בִּהֵן
10. הָבָר פָּנִים, או שִׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת⁵¹, או
11. שֶׁהַפִּילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׂאִינוֹ חֲתוּף⁵², או יָד שְׂאִינוֹ
12. חֲתוּף⁵³ - כָּל גִּפְל מֵאֵלוּ אֵינוֹ וָלֶד, וְאִין אֲמוּ טִמְאָה
13. לָדָה. אֲבָל אִם הַפִּילָה יָד חֲתוּכָה וְרִגְל חֲתוּכָה⁵⁴ -
14. הֲרִי חֲזַקְתָּהּ מִזֶּלַד שְׁלֵם, וּמַצְטָרְפִין לָרֹב אֵיבָרָיו⁵⁵.

(46) שם, כלומר, סתום. (47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. (48) שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. (49) שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. (50) שם. "שאין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). (51) שם. (52) שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונן" ('זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונן, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. (53) תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. (54) נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). (55) כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב" (הנחשבת ללידה

בְּלִבְדִּי⁸². שֶׁהִטְמִטוּם וְהֶאֱנִדְרוּגִינוּס סֶפֶק הֵן, שְׁמָא
זָכַר הֵן שְׁמָא נִקְבָּה.

(80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. (81) שם כח,
א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". (82) שם. שאפילו אם
הטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה
תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה
ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או
שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו
בחזקת שהפילה וילד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל
אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה
הפילה - הרי זו ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה
ולנדה⁸⁶.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים
המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח
הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם.
(86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

כ. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - ביצד
דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום -
כיוולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה
האחרונים ספק⁸⁸. ואין נותנין לה ימי טהר אלא
עד ארבעים יום - כיוולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם
אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא
ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי
הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד
ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת
ימי הנדה; שְׁמָא נִקְבָּה ילדה, שְׁאִין לה וסת נדות
עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים.
(88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה.
(90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טהר,
שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא
ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג.
(93) כגון שראתה אחר ארבעים יום, ולאחר שבעת ימי
הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טהר,
אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת
כבר בתקופת הזיבה. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון
המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י
שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו,
שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה
שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב,
ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה? ונראה
שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד",
ולחעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*). ודין זה הוא
המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ'

עשרים ושלשה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים
ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" (סדרי טהרה)
סי' קצד ס"ק טו. (68) בכת"י תימן: אותה.

טו. הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה וילד של
קמא - חוששין לשליא שהיא וילד אחר, ואין תולין
אותה בילד הבא אחריה⁶⁹; שְׁאִין דְּרִכָּה שֶׁל שְׁלִיא
לַצֵּאת לַפְּנֵי הַיֶּלֶד. יֵצֵאת מִקְצַת הַשְּׁלִיא בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷⁰ ומקצתה בשני - מוֹנִין⁷¹ לָהּ מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷², ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום
שני, להחמיר⁷³.

(69) שם. (70) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון.
(71) בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא וילד,
ושמא רוב מיחיו הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר
לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. (72) בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ראשון. (73) אבל לא להקל, ונותנים לה רק
ל"ט ימי טהרה.

טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה
בו - אין חוששין לילד⁷⁴. ואם אינה קשורה בו -
מטילין⁷⁵ עליה חמיר שתי⁷⁶ ולדות. שאני אומר:
שְׁמָא נְמוּחַ שְׁפִיר מְרָקִים שְׁהִיָּה בְּשְׁלִיא זו, וְשְׁמָא
נְמוּחָה הַשְּׁלִיא שֶׁל שְׁפִיר זֶה שְׁהוּא דְּמוּת בְּהֵמָה
וחיה.

(74) נדה כו, ב. (75) שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן
חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב
הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י
(חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של
דמות בהמה חיה ועוף, שאינו וילד כמבואר למעלה (הלכה
ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טהרה, ואנו חוששין גם
ללידה שניה, שבתוך השליא היה וילד ואולי נקבה, לכן
מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה
וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה
שאין לה ימי טהרה כלל. ראה רש"י חולין עז, ב.
(76) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

יז. כל אלו שחוששין לשליא - אין נותנין להן ימי
טהר⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו וילד, או שפיר
בתוך ארבעים יום שעדיין לא נגמרה צורתו: אם
יצא עמו דם - הרי זו נדה או זבה, ואם יצא יבש
בלא דם⁷⁸ - הרי זו טהורה⁷⁹.

(77) שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
(78) שאפשר לפתיחת הרחם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). (79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰.
ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹.
ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או
אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה
והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ג ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ינדות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבועה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבועה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. (110) בכת"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמה נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמה נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

יום שני כ"ג ניסן ה'תשפ"א

פרק אחד עשר

(1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגורו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם (צריך) [צריכה] שבועה נקיים מלבד הראשון] (נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

א. כל שאמרנו²² בנדה וזבה ויולדת - הוא דין תורה²³. ובמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם²⁴ חכמים גדולים שמפירים הדמים, ואם נולד להם²⁵ ספק בראיות או בימי נדה וזיבה²⁶ - יעלו²⁷ לבית דין²⁸ וישאלו. כמו שהבטיחה תורה עליהן²⁹, שנאמר: כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לבין דין לדין - בין דם נדה לבין זיבה. ובאותן הימים³⁰ היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה³¹, ומשפחות וסתותיהן³², וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה³³.

(2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג'). (4) "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם... רומזים במלה שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי... נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתיחתו ל'מורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים. (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקיבועות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות³²

1 כא. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה
2 - פי' צד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר
3 יום - כיוולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד
4 ושמונים⁹⁸ - הרי זו ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום
5 ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זו ספק
6 נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על
7 פי שראתה ביום ארבעה ושלשים - הרי זו ספק
8 נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים -
9 כיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל -
10 כנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה
11 מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי
12 נדתה¹⁰³ - הרי זו ספק נדה מאחר השבועה¹⁰⁴ מיום
13 שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זו ספק
14 זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה
15 ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה
16 ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה
17 אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים
18 - יסור קלקולו, ותחזור להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה
19 ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבועה ימים
20 ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה,
21 כמו שבארנו¹¹².

(97) שמה הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*).] ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבועים ושנים ימים, ולאחריהם שבועה ימי נדה הרי שבועים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמה ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבועת ימים. (102) שמה לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבועה היא טמאה ודאי, או כיוולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמה אין כאן לידה כלל אלא

"שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם).
(27) למעלה פ"ד ה"ח.

ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פולדת
בזוב²⁸, וצריכה שבועת ימים נקיים, כמו שבארנו²⁹.
ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארץ הצבי³² ובספרד
ובמצרים³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת³⁴, אף
על פי שראתה אחר שספרה שבועת ימים נקיים
וטבילה - הרי זו סופרת שבועת ימים נקיים אחר
שיפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא
כל דם שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר -
הכל טמא, וסופרת שבועת ימים נקיים אחר שיפסק
הדם.

(28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם
ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך
הוא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל
דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט.
(31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון
אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה -
נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה"
(ויקרא יב, ו).

ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא
יהיה שם דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן
בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא בראיה דם שהוא
טמא, שיושבת עליו שבועה נקיים; אבל דם שתראה
בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין
ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

(35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה
וצריכה שבועה נקיים. (36) בכתי" תימן: שגזרו.
(37) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז
ה"ז.

ז. ושמענו, שבצרפת בועלים על דם טהר כדין
הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת
יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

(39) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו
עליהם חומרת הגאונים.

ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה
קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם
מקומה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן
שתראה הדם מחמת המכה⁴³ - הרי היא טמאה.
ואחר שיפסק הדם - סופרת שבועת ימים נקיים.

(41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה
ה"ח). (42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית
אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה
ה"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה

יבואו לידי ספק. שאפילו ראתה הבת דם ביום הולדתה
- מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי
זיבה, כמו שבארנו¹⁵. ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה
אלא בת עשרה ימים. שאם ראתה ביום שנולדה¹⁶
- הרי זו נדה שבועת ימים; ושלשת ימים סמוך
לנדתה - הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת
ראיה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה¹⁷,
ואפילו ראתה והיא קטנה.

(15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכתי" תימן:
שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבועת ימי נדה,
אחד עשר ימי זיבה, כמבואר למעלה פרק ו הלכה ו.

ג. ובימי¹⁸ חכמי הגמרא¹⁹ נסתפק הדבר הרבה
בראיות²⁰ הדמים ונתקלקלו הסתות²¹, לפי שלא היה
כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה. לפיכך
החמירו חכמים²² בדבר זה, וגזרו: שיהיו כל ימי
האשה בימי זיבתה, ויהיה כל דם שתראה ספק דם
זיבות.

(18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכתי" תימן: התלמוד.
(20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות
נדה) "וכיון דאימעטו (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי .
. ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין
דם טמא לדם טהור . . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי
(שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . .
חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב
(והצריכו לישב) שבועה נקיים על כל דם". (22) נדה סו,
א.

ד. ועוד החמירו²³ בנות ישראל על עצמן חמרא
יתרה על זה, ונהגו כלם בכל מקום שיש ישראל:
שכל בת ישראל שרואה דם, אפילו לא ראתה אלא
טיפה בחדל בלבד ופסק הדם - סופרת לה שבועה
ימים נקיים. ואפילו ראתה בעת נדתה, בין שראתה
יום אחד או שנים או השבועה כלן או יתר -
משיפסק הדם סופרת שבועת ימים נקיים כזיבה
גדולה²⁴. וטובלת בלילה²⁵ שמיני, אף על פי שהיא
ספק זבה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו
שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

(23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק
להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מגין
אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראה אחת לשלשה ימים, הרי
שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד
ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחדל, ודאי צריכה
לישב עליהן (שוב) שבועה נקיים, שהרי סתרה כל המנין.
ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראה לסתירת הספירה ויבוא
הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן
התורה היא צריכה לספור שבועה נקיים. (25) שם סז, ב.
(26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר
למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי

יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה -
הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה
לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶
שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה;
שלא החמירו אלא בראיה דם טמא, ואין זה דם
טמא⁶⁸.

(64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים.
(65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה).
(66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה הי"ג).
(67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה
בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה,
או שפא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהורה.
ולא נתחדש דבר⁶⁹, אלא ספירת שבעת ימים נקיים
לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל
מראה דמים טמאים.

(69) שום חומרא אחרת.

יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת
שבעת ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא
יום אחד, ואחר השבעה תשוב שבעת ימים נקיים -
אין זה מנהג, אלא טעות הוא ממי שהורה להם כף,
ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל. אלא אם ראתה יום
אחד - סופרת אחריו שבעה (נקיים), וטובלת בליל
שמיני⁷⁰, שהוא ליל שני שלאחר נדתה, ומתרת
לבעלה.

(70) כדין נדה.

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא
תשובות למקצת הגאונים, שיוולדת זכר לא תשמש
מטתה עד סוף ארבעים, ויוולדת נקבה אחר שמונים,
ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה -
אין זה מנהג, אלא טעות הוא באותן התשובות,
ודרך אפיקורוסות⁷¹ באותן המקומות⁷², ומן
הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכופן כדי להוציא
מלבן, ולהחזירין לדברי חכמים שתספור שבעה ימים
נקיים בלבד, כמו שבארנו.

(71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג
זה.

טז. אין האשה עולה מטמאתה⁷³ ויוצא מידי ערנה
עד שתטבל במי מקנה פשר, ולא יהיה דבר חוצץ
בין בשרה ובין המים. ובהלכות מקנאות ותבאר
המקנה הפשר והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי
החציצה. אבל אם רחצה במרחץ, אפלו נפלו עליה
כל מימות שבעולם - הרי היא אחר הרחיצה כמות

לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם
עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו
הדם שותת (שם, הי"ט). (43) של השרת הבתולים.

ט. יתר⁴⁴ על זה: כל בת שתבעוה להנשא ורצתה -
שוהה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כף
תהיה מתרת להבעל⁴⁶; ששא מחמודה לאיש ראתה
דם טפה אחת ולא הרגישה בה. בין שהיתה האשה
גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה
נקיים מאחר שרצתה, ואחר כף תטבל ותבעל.

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה,
כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות
ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה
לעולם. לפיכך⁴⁹, כל אשה שרצתה פשתבעוה
להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת
לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵²
מאחר שנשאתה ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא
אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

(48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני
שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ
שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת
רבינו, שיוזהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה
השגת הראב"ד. (54) אליה.

יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין
בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו
שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו
טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור כדי לחוש לזיבות)
- סופרת שבעת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹;
ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת
שבעת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין
הרואה דם בראיה פתם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על
הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים,
וגם לא על-ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן
(כמבואר למעלה הלכה ג"ה). (57) המוקף בסוגריים, לא
נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם
צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד,
תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה
תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם
נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד.
(60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין,
ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב.
(61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה
דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת
שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים,
כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא
היתה הקבלה.

א. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבַע עֹבְדֵת פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת² מִשְׁאָר
הָאֻמוֹת³ דְּרָף אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעֵלָה לְעֹבֵד
פּוֹכְכִים וּמִזְלוֹת דְּרָף אִישׁוֹת - הָרִי אֵלָיו לֹקִינִי מִן
הַתּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם⁵, בְּתָךְ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ
וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבָנָךְ. אֶחָד שֶׁבָּעָה עֲמִמִּין וְאֶחָד כָּל
אֻמוֹת בְּאִסּוּר זֶה⁶. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא: וְאִשֶּׁר
לֹא נָתַן בְּנִתְּנֵהוּ לְעַמִּי הָאֲרָץ, וְאֵת בְּנִתְּהֶם לֹא נָקַח
לְבָנֵינוּ.

(2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [נדעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיותן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". זוהו כביאור ל"לא תתחתן בם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

ב. וְלֹא אֶסְרֶה תּוֹרָה אֲלֵא דְרָף חֲתָנוּת; אֲבָל הַבָּא עַל
הַפּוֹתִית דְּרָף זָנוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִדּוֹת⁸ מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים. גִּזְרָה שְׁמָא יָבֵא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִחְדֶּה לוֹ
בְּזָנוּת⁹ - חֵיב עָלֶיהָ מְשֻׁם נִדְּהָ¹⁰, וּמְשֻׁם שְׁפָחָה,
וּמְשֻׁם פּוֹתִית, וּמְשֻׁם זִוְנָה¹¹. וְאִם לֹא יִחְדֶּה לוֹ,
אֲלֵא נִקְרָאת מְקַרָּה - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא מְשֻׁם פּוֹתִית.
וְכָל חֵיבִין אֵלָיו מִדְּבָרֵיהֶן.

(8) "ולמה קורין אותן מכת מדרות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

שְׁהִיתָה קֶדֶם הִרְחִיצָה בְּכֶרֶת. שְׂאִין לָךְ דְּכָר שֶׁמַּעֲלָה
מִטְמָאָה לְטַהֲרָה אֲלֵא טְבִילָה בְּמִי מְקוּהָ אוֹ בְּמַעַן
אוֹ בְּיָמִים שֶׁהֵם כְּמַעַן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת
מְקוּאוֹת.

(73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

יז. כָּל שֶׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים שְׂבֻזְמָן הָיָה, אִף עַל פִּי
שְׁהֵן סֶפֶק, אִם טְבִילָה בָּהֵן - פְּאֵלּוֹ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
טְבִילָה בְּשָׂבִיעִי, אִף עַל פִּי שְׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן
לְבִתְחִילָה שְׁמָא יָבֹא לְבַעַל בְּשָׂבִיעִי אַחֵר הַטְּבִילָה,
הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָה אֲפִלּוּ הִיתָה זָבָה וְדָאִית - הָרִי
זוֹ עֲלָתָה לָּהּ טְבִילָה⁷⁵.

(74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. וְאִסּוּר לְאָדָם שִׁידוּבֶק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשֶׁבַעַת יָמִים
נְקִיִּים אֵלָיו, וְאִף עַל פִּי שְׁהִיא בְּכִסּוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
בְּכִסּוּתוֹ, וְלֹא יִקְרַב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יַגַּע בָּהּ אֲפִלּוּ בְּאַצְבָּע
קִטְנָה⁷⁸, וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה בְּקַעֲרָה אַחַת⁷⁹. כָּלּוּ שָׁל
דְּכָר: יִנְהַג עִמָּה בְּיָמֵי סְפִירָה כְּמוֹ שֶׁיִּנְהַג בְּיָמֵי נִדָּה;
שְׁעָרֵין הִיא בְּכֶרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁸⁰.

(76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה הט"ז.

יט. כָּל מְלֵאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה לְבַעֲלָהּ - נִדָּה
עוֹשֶׂה לְבַעֲלָהּ, חוּץ מִהִרְחִיצַת פָּנָיו וְיָדָיו וְרִגְלָיו⁸¹,
וּמִזִּיגַת הַכּוֹס⁸², וְהַצַּעַת הַמָּשָׁה כְּפָנָיו. גִּזְרָה שְׁמָא
יָבֹא לְדַבֵּר עִבְרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכֵל עִמּוֹ בְּקַעֲרָה
אַחַת, וְלֹא יַגַּע בְּכִשְׂרָה, מִפְּנֵי הָרִגֵּל עִבְרָה. וְכֵן
בְּשֶׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלֵאכּוֹת
אֵלּוּ. וּמִתְרָ⁸³ לְאִשָּׁה לְהִתְקַשֵּׁט בְּיָמֵי נִדָּתָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
תִתְגַּבֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

(81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצתקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום שלישי כ"ד ניסן ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

(1) יבאר הבא על הגוייה דרך אישות או זנות; הבא על הגוייה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבעול שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גוייה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגיירו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ד ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרי] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בנינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

1. לא פגעו בו קנאים²², ולא הלקוהו בית דין²³ - הרי ענשו מפני שדבריו קבלה²⁴ שהוא בכת. שפאמר: כי חלל יהודה קדש יי אשר אהב ובעל פת אל נכר, בכת יי לאיש אשר יעשה ער ועונה. אם ישאל הוא - לא יהיה לו ער²⁵ בכתמים ולא עונה בפתלמים; ואם כהן הוא - לא יהיה לו מגיש מנחה ליי צבאות. הנה למדת, שהבועל פותית - פאלו נתחנן לעבודת פוכבים ומזלות; שפאמר: ובעל פת אל נכר. ונקרא מחלל קדש ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

2. עון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל יהי קל בעיניו; אלא יש בו הפסד²⁶ שאין ככל העריות כמותו. שהבן מן הערה - בנו הוא לכל דבר, ובכלל ישראל נחשב, אף על פי שהוא ממזר; והבן מן הפותית - אינו בנו, שפאמר: כי יסיר את בנה מאחרי - מסיר אותו מלהיות אחרי יי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל בעיניו אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל עשרה כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש. ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם נפשו מחוץ לכלל ישראל, כי בן שנולד מהערה ואפילו ממזר חייב בכל המצוות, אבל "הבן מן הכותית אינו בנו" אינו יהודי ויוצא מחוץ לגבולות עם ישראל.

(על-פי לקו"ש חלק ח' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

3. במה דברים אמורים? בשהיה הבועל ישאל; אבל כהן הבא על הפותית - לוקה מן התורה משום זונה. ואחד זונה פותית ואחד זונה ישאלית. ובכעילה¹² בלבד לוקה, שהרי אינה בת קדושים.

(12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

4. כל הבועל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות, אם בעלה בפרהסיא¹³, והוא שביבעל לעיני עשרה מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי אלו משבחין וזריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר - מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבועל בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי".

(על-פי לקו"ש חלק ר"ג עמוד 254)

- (13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

5. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה, בזמרי; שפאמר: ואת האשה אל קבתה. אבל אם פירש¹⁴ - אין הורגין אותו¹⁵; ואם הרגו - נהרג עליו¹⁶. ואם בא הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו - אין מורין לו¹⁷, ואף על פי שהוא בשעת מעשה. ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג את הבועל, ונשטמט¹⁸ הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו - אין הבועל נהרג עליו¹⁹. והבא על בת גר תושב²⁰ - אין הקנאין פוגעים בו; אבל מבין אותו מפת מרדות²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג)

ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם לזרע הקודש להתחלל".

יד. הבא על שפחה ואפלו בפריה ופרייה ובשעת עברה - אין תקנות פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעתי ששפחה וקבלה מצות יצתה מכלל העובדי פוכבים ומזלות.

(39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבועל ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים.

טו. נתערב ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ פעל השפחה ומשחרר את שניהם. ואם היה הבן שהוא בן האדון⁴¹ של עבד - פשיגדלו⁴² ישחררו זה את זה, ויהיו מתירין לבא בקהל.

(40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הולדות הוא האדון של השני. (42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו יכול לשחרר.

טז. היו התערובות בנות - הרי שתיהן ספק שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הנולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד עובדת פוכבים ומזלות בולד ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.

(43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן בנות. (45) שני הולדות. (46) ואסורה לכהן.

יז. כל העובדי פוכבים פלם פשיגדו ויקבלו עליהן כל המצות שבתורה, והעובדים פשיגדו⁴⁷ - הרי הן פישראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה אחת יהיה לכם. ומתירין להכנס בקהל יי מיד. והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר בת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות האלו, פשיגדו אחד מהן - הרי הוא פישראל לכל דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

(47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשיתחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם. זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת

ח. ודבר זה גורם להדבק בעובדי פוכבים ומזלות, שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם, ולשוב מאחרי יי ולמעל בו.

ט. עובד פוכבים ומזלות הבא על בת ישראל: אם אשת איש היא - נהרג עליה; ואם פנויה היא - אינו נהרג.

י. אבל ישראל הבא על הכותית, בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד²⁷ בין גדולה, בין פנויה בין אשת איש, ואפלו היה קטן בן תשע שנים ויום אחד²⁸, פיון שבא על הכותית בדרון²⁹ - הרי זו נהרגת³⁰, מפני שבא לישראל חקלה על ידיה, בפריה. ודבר זה מפרש בתורה, שנאמר: הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו.

(27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה. (29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין הבהמה נסקלת". (30) והוא - הבועל - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

יא. העובדים שהטבילו אותם לשם עבדות, וקבלו עליהם מצות שהעובדים חייבים בהם³¹ - יצאו מכלל העובדי פוכבים ומזלות, ולכלל ישראל לא באו. לפיכך השפחה³² אסורה³³ לבן חורין, אחד שפחתו ואחד שפחת חברו³⁴. והבא על השפחה - מכין אותו מפת מרדות מדברי סופרים. שהרי מפרש בתורה שהאדון נותן שפחה פנונית לעבדו העברי והיא מתרת לו³⁵, שנאמר: אם אדניו יתן לו אשה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה³⁶. ולא חייבה תורה מלקות בשפחה, אלא אם פן היתה נחרפת לאיש³⁷, כמו שבארנו.

(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי.

יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה, שגם זה גורם לבן לסור מאחרי יי. שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. הרי אונקלוס³⁸ המתרגם פלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.

(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו "לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ה ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ בֶּן בְּנוֹ, עַד סוֹף הָעוֹלָם; אֲבָל עֲמוּנִית
2 וּמוֹאֲבִית מִתֶּרֶת מִיַּד כְּשָׂאָר הָאֲמֹת.

(50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

- 3 י.ט. מִצְרֵי וְאֲדוֹמִי, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת: דִּוּר
4 רֹאשׁוֹן וְדוּר שְׁנִי - אֲסוּרִין לְבֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְדוּר
5 שְׁלִישִׁי - מִתֶּרֶ; שְׁנֵאמַר: בָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם
6 יִגְוִמָּר.

- 7 כ. מִצְרִית מַעֲבֶרֶת שְׁנִיתִיָּה - בְּנָה שְׁנִי. מִצְרֵי שְׁנִי
8 שְׁנֵאשָׁא מִצְרִית רֹאשׁוֹנָה, אוּ מִצְרֵי רֹאשׁוֹן שְׁנֵאשָׁא
9 מִצְרִית שְׁנִיָּה - הוֹלֵד שְׁנִי. שְׁנֵאמַר: בָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ
10 לָהֶם - הַכְּתוּב תִּלְאֵן בְּלִדָּה⁵¹.

(51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

- 11 כא. גַּר עֲמוּנִי שְׁנֵאשָׁא מִצְרִית - הוֹלֵד עֲמוּנִי⁵². גַּר
12 מִצְרֵי שְׁנֵאשָׁא עֲמוּנִית - הוֹלֵד מִצְרִי⁵³. זֶה הַפֶּלֶל:
13 בְּאֲמֹת - הֵלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר⁵⁴; נִתְּגִירוֹ - הֵלֵךְ אַחֵר
14 הַפְּחָחוֹת.

(52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.

- 15 כב. מִי שְׁנִיתִיָּה מְשֻׁבָּעָה עֲמֻמִּין - אֵינָן אֲסוּרִין מִן
16 הַתּוֹרָה לְבֹא בְּקֹהֶל. וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁלֹּא נִתְּגִירוֹ מִהֵן
17 אֲלֹא הַגִּבְעוֹנִים, וְהַיּוֹשֵׁעַ גִּזֵּר עֲלֵיהֶם שִׁיְהִיוּ אֲסוּרִים
18 לְבֹא בְּקֹהֶל, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת. וְלֹא אֶסֶר
19 אוֹתָם אֲלֹא בְּזִמְן שֵׁשׁ מִקֵּדֶשׁ; שְׁנֵאמַר: וְחִטְבִּי עֲצִים
20 וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לְבֵית אֱלֹהֵי - תִּלָּה הִרְחַקְתָּם מִמִּקְדָּשׁ.

- 21 כג. וְהֵם הַנִּקְרָאִים נְתִינִים, לְפִי שְׁנִתָּנָם לַעֲבֹדֶת
22 הַמִּקְדָּשׁ. בֹּא דוֹד וְגִזֵּר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ בְּקֹהֶל
23 לַעֲוֹלָם, וְאֶפְלוּ בְּזִמְן שֶׁאֵין מִקֵּדֶשׁ. וְכֵן מִפְּרֹשׁ
24 בַּעֲזָרָא: וּמִן הַנְּתִינִים שְׁנֵתָן דִּוּר וְהַשָּׂרִים לַעֲבֹדֶת
25 הַלְוִיִּם. הֵא לְמִדָּת, שֶׁלֹּא תִּלָּה אוֹתָם מִמִּקְדָּשׁ.

- 26 כד. וְלָמָּה גִזֵּר עֲלֵיהֶם הוּא וּבֵית דִּינָּה? לְפִי שֶׁרָאָה
27 עֲזוֹת וְאֶכְזָרִיּוֹת שֶׁהִיָּתָה בָּהֶם בְּעַת שֶׁכָּשׂוּ שְׂכַעַת בְּנֵי

(55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

- 30 כה. כְּשֶׁעָלָה סִנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בִּלְבָּל כָּל הָאֲמֹת
31 וַעֲרַבָם זֶה בְּזֶה, וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלּוּ
32 הַמִּצְרִים שֶׁבָּאֲרִין מִצְרִים עִתָּה - אֲנָשִׁים אַחֲרִים
33 הֵם⁵⁶, וְכֵן הָאֲדוֹמִים שֶׁבְּשֹׁדָה אֲדוֹם. וְהוֹאִיל וְנִתְּעָרְבוּ
34 אַרְבַּע אֲמֹת הָאֲסוּרִים בְּכָל אֲמֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן
35 מִתְרִים - הֵתֵר הַכָּל; שֶׁכָּל הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן לְהַתְּגַיֵּר -
36 חֲזַקְתּוֹ שֶׁפִּרְשׁ מִן הָרֵב. לְפִיכָּה, כְּשִׁיתְּגַיֵּר הַגֵּר בְּזִמְן
37 הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין אֲדוֹמִי בֵּין מִצְרִי, בֵּין עֲמוּנִי בֵּין
38 מוֹאֲבִי, בֵּין כּוּשִׁי בֵּין שָׂאָר הָאֲמֹת, אֶחָד הַזָּכָרִים
39 וְאֶחָד הַנְּקֵבוֹת - מִתְרִין לְבֹא בְּקֹהֶל מִיָּד.

(56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

יום רביעי כ"ה ניסן ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשיתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

- 40 א. בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים² נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית³: בְּמִילָה
41 וּטְבִילָה וְקִרְבָּן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן בו".

וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן". ומשמע שנעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב לכשיבנה בית המקדש להביא קרבן. ובביאור הדבר כתב הרוגצובי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו דין ישראל ומקרי כמו בן-נח לקדשים, וא"כ איך יתכן לומר על הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ה ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 שְׁנָאֹמֶר: וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֵלָת.
8 עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל¹⁰ הַקָּרִיבוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"ש"אין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.

(על"פ ל"ק"ש חלק ל"ג עמוד 26 הערה 4)

9 יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

ד. וכן לדורות, כְּשִׁירָצָה הַעֹבֵד פֹּכְבִּים וּמִזְלֹת
10 לְהַפְנִים לְבָרִית וְלִהְיוֹתוֹפֶה תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה וַיִּקָּבֵל
11 עָלָיו עַל תּוֹרָה¹¹ - צָרִיף¹² מִיֵּלָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת
12 קֶרְפֶּן. וְאִם נִקְבְּהָ¹³ הִיא¹⁴ - טְבִילָה וְקֶרְפֶּן. שְׁנָאֹמֶר:
13 כָּכֶם פֶּגֶר. מָה אָתֶם - בְּמִיֵּלָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְפֶּן,
14 אֵף הֵגֵר לְדוֹרוֹת - בְּמִיֵּלָה¹⁵ וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְפֶּן.

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

ה. ומהו קֶרְפֶּן הֵגֵר? עֹלֶת בְּהֶמָּה¹⁶, או שְׁתֵּי תוֹרִים
16 או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה¹⁷, וּשְׁנֵיהֶם עֹלָה¹⁸. וּבִזְמַן הַזֶּה
17 שְׁאִין שָׁם קֶרְפֶּן - צָרִיף מִיֵּלָה וּטְבִילָה, וּכְשִׁפְנָה¹⁹
18 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יָבִיא קֶרְפֶּן²⁰.

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א. (20) בכת"י תימן: קרבנו.

ו. גֵּר שְׂמָל וְלֹא טָבַל או טָבַל וְלֹא מָל - אֵינוֹ גֵּר,
19 עַד שְׁיִמּוּל וְטָבַל²¹. וְצָרִיף לְטָבַל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה²².
20 וְהָוֵאל וְהַדָּבָר צָרִיף בֵּית דִּין²³ - אֵין מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ
21 בְּשִׁבְתָּ וְלֹא בְּיוֹם טוֹב²⁴ וְלֹא בְּלִילָה²⁵. וְאִם
22 הַטְּבִילוּהוּ²⁶ - הֲרִי זֶה גֵּר²⁷.
23

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יבמות מו, א. (25) שם. (26) שם. (27) שם.

כל הגרים שהתגיירו מאז שחרב בית-המקדש שאין עליהם דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים ל"מי שאמור והיה העולם". ועל-פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם (לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כותב הרמב"ם שמעלתו גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את ר' עובדיה הגר.

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וטבילה הם עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה לברית, אבל קרבן הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על-דרך שעל-מנת להכנס לברית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי" הוא דרביע עליי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל-פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוגז'ובי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב - "עושה אותו גר גמור" או "מגיירו" וכיוצא בזה.

(על"פ י"ן מלכות ספר קדושה סימן א)

(2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" (תוספות' שם).

ב. מִיֵּלָה⁴ הִיָּתָה בְּמִצְרַיִם, שְׁנָאֹמֶר: וְכָל עָרֶל לֹא
2 יֹאכֵל בֹּי⁵. מָל אוֹתָם מִשָּׁה⁶ רַבְּנוֹ. שְׁפָלָם בְּטוֹל בְּרִית
3 מִיֵּלָה בְּמִצְרַיִם, חוּץ מִשְׁבֵּט לֵוִי⁸. וַעֲלֵ זֶה נֶאֱמָר:
4 וּבְרִיתָךְ יִנְצְרוּ.

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) "שמות רבה" פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבט של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) "וללוי אמר תומיך ואוריך", למה? "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם". (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (יו"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

ג. וּטְבִילָה הִיָּתָה בְּמִדְבַּר קָדָם מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁנָאֹמֶר:
6 וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׁמֹלֹתֶם⁹. וְקֶרְפֶּן,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ה ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצווה ועושה. אבל בטבילת נדותה, שאם היא נשאת בגיורתה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדרבנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

- 19 י. אָבֵל מִי שָׂבָא וְאָמַר³⁸ שֶׁהִיא עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת וְנִתְגִּיר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמָן; שֶׁהִפָּה שְׂאֶסֶר³⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴¹
- 21 וּבְאֹתָן הִנָּמִים⁴², שֶׁחֻזַּקת הַכָּל שֶׁם בְּחֻזַּקת יִשְׂרָאֵל⁴³;
- 22 אָבֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - צָרִיד לְהֵבִיא רְאִיָּה וְאַחֵר כֶּף
- 24 יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאֵנִי אוֹמֵר: שְׂזוּ⁴⁴ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁵.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-סבן עדיו עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

- 25 יא. כָּשֶׁם⁴⁶ שֶׁמָּלִין וּמַטְבִּילִין אֶת הַגֵּרִים, כֶּף מָלִין
- 26 וּמַטְבִּילִין אֶת הָעֶבְדִּים הַנִּלְקָחִים מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים
- 27 וּמַזְלוֹת לְשֵׁם עֲבָדוֹת. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי
- 28 פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וְקָדָם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבֵל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין
- 29 - קָנָה עֲצָמוֹ⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׂאִימָר בְּעַת טְבִילָה: הֲרִינִי
- 30 טוֹבֵל בְּפָנֶיכֶם לְשֵׁם גְּרוּת. וְאִם טָבֵל בְּפָנֶי רַבּוֹ - אֵינוֹ
- 31 צָרִיד לְפָרְשׁוֹ⁵¹, אֲלֵא כִּיּוֹן שֶׁטָבֵל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכֶךָ
- 32 צָרִיד רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵² בָּמִים עַד שִׁיעָלָה וְהוּא תַּחַת
- 33 שַׁעֲבֹדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפָנֶי הַדִּינָן שֶׁלֹּשֶׁם עֲבָדוֹת
- 34 מַטְבִּילוֹ. וְאִין הָעֶבֶד טוֹבֵל אֲלֵא בְּפָנֶי שְׁלֹשָׁה וּבִיּוֹם,
- 35 כָּגַר; שֶׁמִּקְצַת גְּרוּת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא

יום-טוב ה"י). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא). (25) "שאינ מתחילין את הדינין בליילה" (פ"ג מהל' סנהדרין ה"א). (26) בליילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל' (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בליילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

- 1 ז. גַּר קָטָן - מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שֶׁזִּכְרוֹת
- 2 הִיא לוֹ²⁸. מְעַבְרַת שְׁנַתְגִּירָה וְטָבֵלָה - אֵין בְּנָה צָרִיד
- 3 טְבִילָה²⁹. טָבֵל³⁰ בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ וְנִתְגִּיר³¹ בֵּינוּ לְבִין
- 4 עֲצָמוֹ, וְאָפְלוּ בְּפָנֶי שְׁנֵים³² - אֵינוֹ גַּר. בָּא וְאָמַר:
- 5 נִתְגִּירְתִּי בְּבֵית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי וְהַטְבִּילוּנִי - אֵינוֹ
- 6 נֶאֱמָן לָבֵא בְּקָהֶל עַד שְׂיָבִיא עֲדִים³³.

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. (29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז, א. (31) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (ה"י), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט). (32) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"י). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

- 7 ח. הִנֵּה נָשׁוּי לְיִשְׂרָאֵלִית אוֹ לְגִיּוֹרָת וַיֵּשׁ לוֹ בָּנִים,
- 8 וְאָמַר: נִתְגִּירְתִּי בֵּינוּ לְבִין עֲצָמִי - נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת
- 9 עֲצָמוֹ³⁴, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת הַבָּנִים³⁵. וְחוֹזֵר
- 10 וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזק כשרים. (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי' רסח.

- 11 ט. גִּיּוֹרָת שְׂרָאִינָה נִוְהַגַּת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כְּגוֹן
- 12 שֶׁתָּבֵל לְנִדְתָּהּ³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִעֲסָתָה וְכִיּוֹצֵא
- 13 בָּזֶה; וְכֵן גַּר שְׁנוּהַג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁטוֹבֵל לְקָרְיוֹ
- 14 וְעוֹשֶׂה כָּל הַמִּצְוֹת - הֲרִי אֵלּוּ בְּחֻזַּקת גְּרִי צָדֵק, וְאִף
- 15 עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם עֲדִים שֶׁמַּעֲדִין לְפָנֶי מִי שְׁנַתְגִּירָה.
- 16 וְאִף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהִתְעַרֵּב בְּיִשְׂרָאֵל - אֵין
- 17 מְשִׁיאִין אוֹתָם עַד שְׂיָבִיאוּ עֲדִים אוֹ עַד שִׁטְבָּלוּ
- 18 לְפָנֵינוּ; הוּאִיל וְהַחֲזֹק עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידותה", "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדותה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה

30 בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
31 שטבילו מכל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתראה
32 אחריתם.

65 שם כד, ב. 66 אלא גרים גרורים. ראה שם
ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. 67 שם עט, א.
68 שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
69 בכל אופן, והרי הם גרים.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירם - חשכן הכתוב⁷¹
כאלו הן עובדות פוככים ומזלות ובאסורן עומדין.
ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות
פוככים ומזלות שלהן, וכנו להן במות. והעלה עליו
הכתוב כאלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה
במה.

70 שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
הקודמת. 71 שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
72 נראה אחריתן. 73 שבת נו, ב.

יז. גר שלא בדיקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצות
וענין, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה
גר. אפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל
ומל וטבל - יצא מכלל העובדי פוככים ומזלות,
וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר
ועבד פוככים ומזלות - הרי הוא פושע⁷⁵,
שקדושי קדושין⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר
שטבל - נעשה פושע. ולפיכך קימו שמשון
ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

74 לא דוחים אותו ולא מקריבים אותו עד שתראה אחריתו,
כמבואר בה"ט⁷⁵. 75 וזה נמשך למה שכתב למעלה
"הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים" (כסף-משנה). אמנם
מלשוננו של המגיד משנה משמע שהמדובר בחזר לסורו
ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
ואפשר גם ליישב דברי המגיד משנה באופן אחר, ואין כאן
המקום להאריך. 76 יבמות מז, ב. 77 עבודה זרה כו,
ב. 78 מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. 79 יתכן
שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
לישראל כנגע צרעת⁸⁰. שרפן חזירין בשביל דבר⁸¹,
ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל
ובקבירות התאווה, וכן רב הנסיונות⁸² האספסוף⁸³ היו
בהן תחלה.

עצמו משעבדו של ישראל שקנאו. 50 שם מז, א.
51 שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו
יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. 52 שם.
"לחת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת
עבדות" (רש"י שם). 53 שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. כשישתחרר העבד - צריך טבילה אחרת⁵⁴ בפני
שלשה ביום, שבה⁵⁵ תגמר גירותו ויהיה פושע.
ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת,
שפכר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.

54 מדרבנן (מגיד-משנה). 55 בדפוס רומי, ובכת"י
תימן: שבה, כלומר בטבילה.

יג. ובמקוה הפשוט לטבילת נדה - שם⁵⁶ מטבילין
את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים. וכל דבר
שחוצץ בנדה - חוצץ⁵⁷ בגרים ובעבדים
ובמשחררים.

56 שם מז, ב. 57 שם.

יד. אל יעלה על דעתך, שמשמשון המושיע את
ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיד יי⁵⁹
נשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד⁶⁰ הדבר כך
הוא: שהמצוה הנכונה, כשיבא הגר או הגיורת
להתגיר - בודקין אחריו שמה בגלל ממון שישל או
בשביל שררה שישבה לה או מפני הפחד בא להפגס
לדת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שמה עיניו נתן
באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שמה עיניה
נתנה בבחור מבחורי ישראל⁶¹. אם לא נמצא להם
עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ כבד על התורה וטרח שיש
בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו
ולא פשו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים
אותן⁶⁴; שנאמר: ותרא פי מתאמצת היא ללכת אמה
ותחדל לדבר אליה.

58 בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצא, ובכת"י תימן:
חסרה המלה "שנקרא". 59 בדפוסים אחרים, הגירסא:
ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי
ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה"
(שמואל-ב יב, כה). 60 ענין הדבר, השווה פי"א מהל'
קידוש החודש ה', "סוד העיבור". 61 יבמות כד, ב.
62 שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. 63 שם מז, א.
64 שם.

טו. לפיכך לא קבלו⁵⁹ בית דין גרים כל ימי דוד
ושלמה. בימי דוד - שמה מן הפחד חזרו; ובימי
שלמה - שמה בשביל המלכות והטובה והגדלה
שהיו בה ישראל חזרו. שכל החזר מן עבדות
פוככים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו
מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷
מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁸. והיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב: וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

יום חמישי כ"ו ניסן ה'תשפ"א

פרק ארבעה עשר

1 יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים ואמרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

א. **כִּיצַד מְקַבְּלִין גְּרֵי הַצֶּדֶק? פְּשִׁיבֹא אֶחָד² לְהַתְגִּיר מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וַיִּבְדְּקוּ³ אַחֲרָיו וְלֹא יִמָּצְאוּ עֲלָה - אוֹמְרִים לוֹ⁴: מַה רָאִיתָ שֶׁבָאתָ לְהַתְגִּיר? אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזִמְנָהּ הַזֶּה דְּוָיִיִּם וְדִּחוּפִים וּמִסְחָפִין⁵ וּמִטְרָפִין וְיִסְרוּרִין בָּאִין עֲלֶיהָ? אַם אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְאֲנִי פְּדֹאִי⁶ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מִיָּד.**

2 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים וכפויים" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכר לכך" (רש"י).

ב. **וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲקָרֵי הַדָּת, שֶׁהוּא יְחִיד הַשֵּׁם וְאִסּוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וּמֵאֲרִיכִין⁷ בְּדָבָר הַזֶּה. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִקְצַת מִצְוֹת קְלוֹת וּמִקְצַת מִצְוֹת חֲמּוּרוֹת, וְאִין מֵאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עוֹן לְקֹטֵט⁸ שֶׁכִּתְּבָהּ⁹ וּפִאָּה¹⁰ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִיִּים¹¹. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנָשׁן שֶׁל מִצְוֹת. כִּיצַד? אוֹמְרִים לוֹ: הֲיִי יוֹדֵעַ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא בָאתָ לָדֵת זֶה, אַם אֶכְלֵת חֶלֶב - אִי אַתָּה עֲנוּשׁ פֶּרֶת, אַם חִלְלֵת שִׁבֹּת - אִי אַתָּה עֲנוּשׁ סִקְלָה; וְעַכְשִׁי אַחֵר שֶׁתִּתְגַּיֵּר, אַם אֶכְלֵת חֶלֶב - אַתָּה עֲנוּשׁ פֶּרֶת, אַם חִלְלֵת שִׁבֹּת - אַתָּה עֲנוּשׁ סִקְלָה. וְאִין מְרַבֵּין עֲלֵיוֹ¹², וְאִין מְדַקְדְּקִין¹³ עֲלָיו, שֶׁמָּא יִגְרֹם לְטָרְדוֹ וְלַהֲטָאוֹ מִדְּרֹךְ טוֹבָה לְדְרֹךְ רָעָה. שֶׁבִּתְחִלָּה אֵין מוֹשְׁקִין אֶת הָאָדָם אֲלֵא בְּדָבָרֵי רָצוֹן וְרַפִּים¹⁴. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: בְּחֻבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם, וְאַחֵר כֶּן בְּעִבּוֹתוֹת אֲהָבָה.**

7 להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם" (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט) ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה). (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב) לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן

הפאה". נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" (תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגייה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והשישית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה "הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פי"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"ו). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך... דנהרג על פחות משה פרוטה... שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח ל'טור' י"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. **וּכְשֶׁם שְׁמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנָשׁן שֶׁל מִצְוֹת, כֶּן מוֹדִיעִין אוֹתוֹ¹⁵ שְׁכָרָן שֶׁל מִצְוֹת. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁבַעֲשִׂית מִצְוֹת אֵלּוּ יִזְכֶּה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, וְשֶׁאֵין שׁוּם¹⁶ צְדִיק גָּמוּר אֲלֵא בַּעַל הַחֻקִּים שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹת אֵלּוּ וְיוֹדֵעֵן¹⁷.**

15 שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. **וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲיִי¹⁸ יוֹדֵעַ, שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ צָפוּן¹⁹ אֲלֵא לְצַדִּיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה - טוֹבָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם, שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רֵכַ טוֹבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה²⁰ פְּאָמּוֹת, שֶׁמָּא יִרְוּם לָבָם וְיִתְעוּ וְיִפְסִידוּ שְׂכָר הָעוֹלָם הַבָּא, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט.**

18 שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים,

בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד". ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאיר בגיותו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד פוכבים ומזלות³⁶ - אין²⁷ אומרים לו: מה ראית שפאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הפשרים או לא? אם רצה³⁷ - מודיעין לו³⁸ עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו³⁹ כל שנים עשר חדש⁴⁰ ומזכרו לעובד פוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על כן⁴¹. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב⁴² - מתר לקימו בעבודתו כשהוא גר תושב. ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן היובל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליה מהתעוררות עצמית. (37) יבמות מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכתי' תימן: "אותו". (39) יש להגיה "עמר", וכן בגמרא ובכתי' תימן, ובהל' עבדים (פ"ח הי"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה). (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. העובדי פוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות - מתירין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"טו, ניתן הקדמה קצרה. העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגויים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגויים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתים. ורק שש מהן אסורות לגויים: שלש מדרגה א, שתים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות מ-שלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובהו הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו

אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז, ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. (20) שם.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי פוכבים ומזלות פלין, והן עומדין²². ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

(21) שם. (22) 'תנחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. ושלשה²⁷ עומדין על גבי ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה²⁸, והוא עומד במים. ואם היתה אשה²⁹ - נשים מושיבות אותה במים³⁰ עד צוארה, והדינין מבחורין, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת³¹ במים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כששמעלה מן המים.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא ייראה. (31) כלומר, היא נשארת יושבת במים עד צוארה.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד פוכבים ומזלות שקבל³² עליו שלא יעבד פוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו בימינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודת פוכבים ומזלות³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג³⁴; אבל בזמן הזה, אפילו קבל עליו כל התורה כלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין

27 אַחַר שְׁנֵתִי; אֲבָל אִם נִשְׁאַה אֶחָיו פֶּשְׁהוּא עֹבֵד
28 פּוֹכְבִּים וּמְזֻלֹת⁶³ - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לוֹ.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה (באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה (כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

29 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא
30 בקדשה⁶⁴ ולדתן בקדשה⁶⁵ - תיבין משום אשת
31 אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צז, א. כאשת אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

32 טו. הנושא⁶⁷ גיורת ובתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות
33 מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה⁶⁹.
34 נשא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או
35 בתה; שלא גזרו אלא בחייה⁷⁰. ומתר לאדם לשא
36 שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב,
37 כמו שבארנו⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר כקטן שנולה, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתיהן, שלא יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"י.

38 טז. השניות⁷² פלן - לא גזרו עליהן בגרים⁷³. לפיכך
39 מתר הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם⁷⁴
40 אמה או בת בת בתה. וכן בשאר השניות.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאלו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך יו"ד ס"י רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

41 יז. העבד מתר לשא אמו פשהוא עבד, ואין צריך
42 לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן. שפכר נצא מפלל

אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

1 יא. עובד פוכבים ומזלות שנתגייר⁴⁷ ועבד
2 שנתחרר⁴⁸ - הרי הוא פקטן שנולה, וכל שאר
3 פשר שהיו לו פשהוא עובד פוכבים ומזלות או
4 פשהוא עבד - אינן שאר פשר, ואם נתגייר הוא והם
5 - אינו חייב⁴⁹ על אחת מהם משום ערונה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

6 יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד פוכבים ומזלות⁵¹
7 שישא אמו או אחותו מאמו שנתגייר; אבל חכמים
8 אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה
9 חמורה לקדשה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו
10 אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או
11 אחותו והיא בגיורתה - הרי זה פכא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון ה'שולחן ערוך' יו"ד ס"י רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

12 יג. ביצד דין הגרים בעריות של שאר פשר? אם
13 היה נשוי פשהוא עובד פוכבים ומזלות לאמו או
14 לאחותו⁵⁷ ונתגייר - מפרישין אותן, כמו שבארנו⁵⁸;
15 ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגייר הוא ואשתו -
16 אין מפרישין אותן⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר
17 שנתגייר מדברי סופרים, ומתר בשאר האב⁶¹. אף על
18 פי שיוצא פודאי שזה שארו מאביו, בגון תאומים⁶²,
19 שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף
20 על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר
21 אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו,
22 ואשת בנו, אף על פי שגשאת לאחיו או לאביו או
23 לאחיו אביו או לבנו אחר שנתגיירו. וכן אחות אמו
24 מאביו, ואחותו מאביו, ובתו שנתגייר - מתרת לו.
25 אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו
26 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שגשאת אחיו מאמו

יום שישי כ"ז ניסן ה'תשפ"א

פרק חמשה עשר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

א. אי זהו ממזר האמור בתורה? זה הבא מערה³ 16
מן העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו 17
ממזר⁵. אכל הבא על שאר העריות, בין פאנס⁶ בין 18
ברצון, בין בזדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד 19
זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; ושנאמר: גם דור 20
עשירי. כלומר, לעולם. 21

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

ב. אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלית שנשא 22
ממזרת, כיון שבעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש 23
ולא בעל - אינו לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינן 24
לוקין⁹ משום ממזרות¹⁰; שאין לה בכל חייב לאוין 25
מי שלוקה על בעילה בלא קדושין אלא כהן גדול 26
באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת 27
- הולד פשר¹¹, שהרי אינה ערוה. 28

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'". "וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שיזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה.

1 עובד כוכבים ומזלות⁷⁵, ואין העריות⁷⁶ האסורות על 2 העובדי כוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא בא 3 לכלל ישראל⁷⁷, כדי שיאסרו עליו עריות⁷⁸ 4 האסורות⁷⁹ על הגרים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשכל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה'). (79) מדרבנן, כגור שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

5 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה - 6 יהרגו⁸⁰; שאסור שתי עריות אלו שיהיה בכל האדם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

7 יט. עבדים שנשתחררו - הרי הן כגרים. כל שאסור 8 לגרים - אסור להן, וכל המתיר לגרים - מתיר להן. 9 נותן⁸² אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומוסר 10 שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה⁸³, ואינן צריכין 11 שום דבר, אלא הרי הן ככהמות. ושפחה שהיא 12 מיתדת לעבד או שאינה מיתדת - אחת היא; לפי 13 שאין אישות⁸⁴ אלא לישראל⁸⁵ או לעובדי כוכבים 14 ומזלות⁸⁶ על העובדי כוכבים ומזלות⁸⁷, אכל לא 15 לעבדים⁸⁸ על העבדים⁸⁹ ולא לעבדים⁹⁰ על ישראל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"ז). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. ממזר מותר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר. 27
והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר 28
הפגום. שנאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי 29
קהל יי. 30

ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי 31
שהורתו ולדתו בקדשה - הרי זה מותר בממזרת. וכן 32
בן בן בנו, עד שישתקע שם גרותו ממנו ולא ידע 33
שהוא גר, ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים 34
ואחד העבדים משחררין דין אחד לכלן²⁷. 35

(27) "עבדים שנשחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים
אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".

ט. גר שנשאת בת ישראל²⁸ או ישראל שנשאת גיורת²⁹ 36
- הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת. 37

(28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור
בממזרת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין
עבירה הולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.

י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק, 38
וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שבא 39
מן העררה הודאית, כמו שבארנו. וממזר ספק - זה 40
שבא מספק ערוה, כגון הבא על האשה שנתקדשה 41
ספק קדושין או נתגרשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. 42
מדברי סופרים - כגון האשה ששמעה שמת בעלה 43
ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, ובא בעלה הראשון עליה 44
והיא תחת השני - הרי הבה ממזר מדברי סופרים. 45

(30) כלומר, שלא גרשה, שמדרבנן היא צריכה גט מהשני,
והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר
מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא
אסורה לחזור לראשון, אין הולד ממזר, שלא גרע ממחזיר
גרושתו שאין הולד ממזר.

יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: מהו העבר 46
הזה או הילוד הזה? אם אמרה: בן פשוט הוא, 47
ולישאל נבעלתי - הרי זו נאמנת, והבן פשוט. ואף 48
על פי שרוב העיר שזנתה בה פסולים³¹. 49

(31) ממזרים או נתינים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה 50
חרשת או אלמנה או שוטה, או שאמרה: לפלוני 51
הממזר נבעלתי³², או לפלוני הנתיני, אפלו אותו 52
פלוני מודה שהוא ממנו - הרי זה הילוד ספק 53
ממזר. פשם שזנתה עם זה שהודה לה, כך זנתה עם 54
אחר³³. וזה הוא הנקרא שתוקי, שמפיר את אמו 55
ואינו מפיר את אביו ודאי. 56

(32) האשה נאמנת רק להכשיר את הולד אבל לא לפוסלו,
שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא

(10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא
תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה
א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות
מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך
מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חייבי לאוין.

ג. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבא על בת ישראל 1
- הולד פשוט; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס 2
בין פרצון. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבאים על 3
הממזרת - הולד ממזר¹²; וממזר הבא על העובדת 4
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. נתגזר 5
- הרי הוא פשוט, כשאר גרים. ואם בא על השפחה 6
- הולד עבד. שחררו - הולד פשוט, כשאר עבדים 7
משחררין, ומתו בבת ישראל. 8

(12) מפני שהולד כמותו.

ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד או מן העובד 9
פוכבים ומזלות או מן השפחה או מן בת עובדת 10
פוכבים ומזלות - הרי הוא באמו, ואין משגיחין על 11
האב. לפי דבר זה, התיירו¹³ לממזר לשא שפחה, 12
כדי לטהר את בנו; שהרי הוא משחרר אותם 13
ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר, 14
מפני תקנת הבנים. 15

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן
חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.

ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת 16
איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד 17
ממזרות¹⁸ וצד פשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור 18
בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²². 19

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו.
(16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא
ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על
אשת איש שהולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא
על בת ישראל הולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד
כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור.
(22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

ו. עובד פוכבים ומזלות הבא על השפחה שטבלה²³ 20
- הרי זה עבד; ועבד שטבל שבא על עובדת 21
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. הלך 22
אחר האם. אכל עובד פוכבים ומזלות הבא על 23
שפחה עובדת פוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד 24
פוכבים ומזלות²⁵ שבא על עובדת פוכבים ומזלות 25
בת חורין - הלך אחר הנקבה²⁶. 26

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא
טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון
שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות
ושפחות.

אָרוּסָה וְעַם אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם⁴⁶, אָף עַל פִּי שָׁפָא עֲלֶיהָ³²
אָרוּסָה בְּבֵית חָמִיו - הָרִי זֶה סֶפֶק מִמָּזֵר; כְּשֵׁם³³
שֶׁהִפְקִירָה עֲצָמָה לְאָרוּסָה, הִפְקִירָה לְאַחֲרֵיהֶם⁴⁷. וְאִם³⁴
נִבְדְּקָה וְאָמְרָה: עֲבַר זֶה מֵאֲרוּסֵי - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, כְּמוֹ³⁵
שֶׁבִּאֲרָנוּ.³⁶

(45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים
שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא
אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה,
הוולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.

יט. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיתָה מֵעֵבֶרֶת, וְאָמְרָה: עֲבַר זֶה³⁷
אֵינוֹ מִבְּעֻלִי - אֵינָה נֶאֱמָנֶת לְפָסְלוֹ, וְהָרִי הֵבֵן בְּחֻזְקָת³⁸
כְּשֻׁרִת; שְׁלֹא הָאִמְנִינָה תוֹרָה אֵלָּא הָאֵב. אָמַר הָאֵב:³⁹
אֵינוֹ בָּנִי, אוֹ שֶׁהִיא בַּעֲלָהּ בְּמִדִּינַת הַיָּם - הָרִי זֶה⁴⁰
בְּחֻזְקָת מִמָּזֵר⁴⁸. וְאִם אָמְרָה: מֵעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת⁴¹
וְעֹבֵד נִתְעַבְרָתִי - הָרִי הוֹלֵד כָּשֵׁר⁴⁹; שְׁאִין הַבַּעַל⁴²
יָכוֹל לִהְיוֹת בְּדִבְרֶיהָ. וְאִין הָעֶבֶר מִשְׁתַּהֵּה בְּמַעֲוִי⁴³
אָמוֹ יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים⁵⁰.⁴⁴

(48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר.
(49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין.
(50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר
חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש
אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

כ. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁנִּצָּא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיתָה זוֹנָה תַּחַת⁴⁵
בַּעֲלָהּ, וְהָפַל מִרְגָּנִין אַחֲרֶיהָ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְבִגְיָה⁴⁶
שָׁמָּה מִמְּזוּרִים הֵם, שָׁרֵב בַּעֲלִילוֹת אֲצֵל הַבַּעַל, וּמִתֵּר⁴⁷
לִשְׂאֵה בְּתֵה לְכַתְחֻלָּה. אֲבָל הִיא עֲצָמָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁴⁸
מִשּׁוֹם זוֹנָה⁵¹. וְאִם הִיתָה פְּרוּצָה יוֹתֵר מִדִּי - אָף⁴⁹
לְבִגְיָה חוֹשְׁשִׁין⁵².⁵⁰

(51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה
להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק
מחמירים.

כא. דִּין תוֹרָה, שֶׁסֶפֶק מִמָּזֵר מִתֵּר לְבוא בְּקָהֶל;⁵¹
שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יָבֹא מִמָּזֵר בְּקָהֶל יי - מִמָּזֵר וְדַאי אֲסוּר⁵²
לְבוא בְּקָהֶל, וְלֹא סֶפֶק. אֲבָל חֻזְקָתָם עָשׂוּ מֵעֵלָה⁵³
בְּיוֹחֲסִין, וְאֲסוּרֵי גַם הַסִּפְקוֹת לְבוא בְּקָהֶל. לְפִיכָף,⁵⁴
מִמָּזֵר וְדַאי - מִתֵּר לִשְׂאֵה מִמְּזוּרֵת וְדַאִית, אֲבָל מִמָּזֵר⁵⁵
סֶפֶק אוֹ שְׁתוּקִי אוֹ אֲסוּפִי - אֲסוּר לִשְׂאֵה בֵּת יִשְׂרָאֵל.⁵⁶

כב. וְאֲסוּרֵי⁵³ לִשְׂאֵה מִמְּזוּרֵת. וְאֲפֹלוּ מִמְּזוּרֵת מִסִּפְק⁵⁷
אֲסוּרָה לוֹ, שְׁמָא אֶחָד מֵהֵן אֵינוֹ מִמָּזֵר וְהַשְׁנִי מִמָּזֵר⁵⁸
וְדַאי. וּמִמָּזֵר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - מִתֵּר לִשְׂאֵה מִמְּזוּרֵת שֶׁל⁵⁹
דְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שְׁאָר הַסִּפְקוֹת - אֲסוּרִין לִשְׂאֵה זֶה מִזֵּה.⁶⁰

(53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

כג. בִּיצֵד? שְׁתוּקִים וְאֲסוּפִים וְסִפְק מִמְּזוּרִים -⁶¹
אֲסוּרִים לְבוא זֶה עִם זֶה. וְאִם נִשְׂאוּ - לֹא יִקְנִימוּ,⁶²

לאם, ממה שאמרה תורה "כיר" יכירנו לאחרים, לכן הוא
ספק ממזר. (33) שמא אביו כשר ובנו אסור בממזרות,
ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר.

1 יג. וְכֵן הֵבֵן הַנִּמְצָא בְּשׁוּק, וְהוּא הִנֵּקְרָא אֲסוּפִי -
2 הָרִי הוּא סֶפֶק מִמָּזֵר, שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִים מָה הוּא.

3 יד. פְּנוּיָה שֶׁזָּנְתָה, וְאָמְרָה: בֵּן זֶה בֵּן פְּלוֹנִי הוּא,
4 אִם אוֹתוֹ פְּלוֹנִי כָּשֵׁר - הָרִי הֵבֵן כָּשֵׁר³⁴, וְאֵינָה
5 נֶאֱמָנֶת³⁵ לְהִיּוֹת זֶה בָּנוּ שֶׁל פְּלוֹנִי. וַיִּרְאֶה לִי,
6 שְׁחוּשְׁשִׁין לְדְבָרֶיהָ³⁶, וְהִנֵּה הֵבֵן אֲסוּר בְּקֻרְבוֹת
7 אוֹתוֹ פְּלוֹנִי מִסִּפְק. וְאִם אוֹתוֹ פְּלוֹנִי מִמָּזֵר - אֵינָה
8 נֶאֱמָנֶת לְהִיּוֹת הֵבֵן מִמָּזֵר וְדַאי עַל פִּיהָ, כְּמוֹ
9 שֶׁבִּאֲרָנוּ, אֲלֹא יִהְיֶה סֶפֶק מִמָּזֵר.

(34) שנאמנת לומר לכשר נבעלת. (35) לפטור את אשתו
מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת
להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה.

10 טו. אֲבָל הָאֵב שֶׁהִחֲזִק שֶׁזֶה בָּנוּ, וְאָמַר: בָּנִי זֶה
11 מִמָּזֵר הוּא - נֶאֱמָן. וְאִם יֵשׁ לָבֵן בָּנִים - אֵינוֹ נֶאֱמָן.
12 שְׁלֹא הָאִמְנִינָה אוֹתוֹ תוֹרָה אֵלָּא עַל בָּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי
13 אֶת הַבֶּכֶר בֵּן הַשְּׁנוּאָה יִפִּיר - יִפְרִנּוּ לְאַחֲרֵיהֶם.

14 טז. וְכֵשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָן לוֹמַר: בָּנִי זֶה בְּכוֹר, כֵּן נֶאֱמָן
15 לוֹמַר: בָּנִי זֶה מִמָּזֵר אוֹ בֵּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֵּן חִלּוּצָה.
16 וְכֵן אִם הִיתָה אִשְׁתּוֹ מֵעֵבֶרֶת - נֶאֱמָן לוֹמַר: עֲבַר זֶה
17 אֵינוֹ בָּנִי וּמִמָּזֵר הוּא, וְהִנֵּה מִמָּזֵר וְדַאי. וְהָאֹמֵר עַל
18 עֲצָמוֹ שֶׁהוּא מִמָּזֵר - נֶאֱמָן³⁷ לְאֲסוֹר עֲצָמוֹ בְּבֵת
19 יִשְׂרָאֵל, וְאֲסוּר בְּמִמְזוּרֵת³⁸ עַד שִׁיִּדְעַה וְדַאי שֶׁהוּא
20 מִמָּזֵר. וּבָנוּ כְּמוֹהוּ³⁹, וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִי בָּנִים - אֵינוֹ
21 נֶאֱמָן לְפָסֵל בָּנִי בְּנִי⁴⁰, וְלֹא יִפְסֵל אֵלָּא עֲצָמוֹ.

(37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד:
"שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו
ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו
לפוסלו. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים.

22 יז. אָרוּסָה שֶׁנִּתְעַבְרָה וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ - הָרִי הוֹלֵד²²
23 בְּחֻזְקָת מִמָּזֵר⁴¹, וְאֲסוּר בְּבֵת יִשְׂרָאֵל וְאֲסוּר בְּמִמְזוּרֵת.
24 וְאִם נִבְדְּקָה אָמוֹ וְאָמְרָה: מֵאֲרוּסֵי נִתְעַבְרָתִי -
25 נֶאֱמָנֶת, וְהוֹלֵד כָּשֵׁר. וְאִם הִכְחִישָׁה הָאֲרוּס וְאָמַר:
26 מֵעוֹלָם לֹא בָּאתִי עֲלֶיהָ - הָרִי הוֹלֵד מִמָּזֵר; שֶׁאֲפֹלוּ
27 הִיָּה בְּחֻזְקָת בָּנוּ, וְאָמַר: בָּנִי זֶה מִמָּזֵר - נֶאֱמָן.
28 וְהָאִשָּׁה אֵינָה בְּחֻזְקָת זוֹנָה, אֲלֹא נֶאֱמָנֶת⁴² לוֹמַר:
29 לְאֲרוּס נִבְעַלְתִּי, וְאֵינָה זוֹנָה. וְאִם נִשְׂאָה לְכֹהֵן - לֹא
30 תִּצָּא⁴³, וְהוֹלֵדָה מִמֶּנּוּ - כָּשֵׁר⁴⁴.

(41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר וודאי. (42) שאינו נאמן
לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא
לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל.

31 יח. הֵיוּ הָעַם מִרְגָּנִים אַחֲרֶיהָ, וְהִיא אָרוּסָה⁴⁵, עִם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראיה שישראל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם, שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל הנזק.

כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או עובדת פוככים ומזלות הראויה לילד, הואיל והאסופי הנמצא שם ספק עובד פוככים ומזלות או ספק עבד, כשישאל הגירות כמו שבארנו - הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קיים כשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביה או אשת אחי אבי.

65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. 66) ובעלה הקודם היה קיים כשנתעברה בו אמו.

כט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי אפשר שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו; ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי - אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר בשר בספק, עד שיודע בודאי שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם היו אסורין להנשא בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: בני הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר כן ואמרו: בננו הוא - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי. ובשני רעבון - נאמנין; שמפני רעב השליכוהו, והן רוצין שיזונו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהחמיל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,

1 אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולד ספק באבותיו. ואין
2 לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים.
3 והולד הולף אחר הפגום.

54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיובי לאווין. 55) לשאת אשה.

4 כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גירת או
5 משחררת, או גר ומשחרר שנשא שתוקית או
6 אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

7 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי פוככים
8 ומזלות, בין שהיה רב עובדי פוככים ומזלות או רוב
9 ישראל - הרי זה ספק עובד פוככים ומזלות לענין
10 יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו
11 - אינו נהרג עליו⁵⁷.

56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אבדוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטטו ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנוית] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייטא מסיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביוחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. 57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

12 כו. הטבילוהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או שטבל
13 משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ בשאר אסופים הנמצאים
14 בערי ישראל. היה רב העיר עובדי פוככים ומזלות⁶⁰
15 - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל -
16 מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה על מחצה -
17 מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל
18 בשבת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממוין:
19 המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". 59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אוסרו מן התורה כשאר ספיקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. 60) ולא התגייר. 61) כרב פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לעניין אכילת איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. 62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת.

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ח ניסן - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזרו. (8) של ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכורות שפכה אסור בממזרות ודאית, שהרי אסורה מן התורה.⁹

(9) ואף-על-פי שגזירת לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל זאת מותרת היא לפצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן אסור הוא בממזרות.

ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו. וכורות שפכה? כל שנזכרת הגיד שלו. ובשלושה איברים אפשר שיפסל הזכר: בגיד, ובביצים, ובשכילין שבהן תתבשל שכבת זרע, והן הנקראין חוטי ביצים. וזוין שנפצע אחד משלושה איברים אלו או נדף - הרי זה פסול.¹⁰

(10) "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

ד. כיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנזכרת העטרה או¹¹ למעלה מעטרה¹² - פסול. ואם נזכרת מראש העטרה ונשתפר ממנה אפלו פחות השערה מקנה לכל הגיד¹³ - פשוט. נזכרת הגיד למעלה מעטרה פקלמוס¹⁴ או פמריזב¹⁵ - פשוט.

(11) שנזכרת הגיד. (12) לצד הגוף "שאינ גיד אלא מעטרה ואילך" (רש"י). (13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול. (14) "כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון" (רש"י). (15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק באמצע כמין צינור" (רש"י).

ה. נקב למטה מעטרה - פשוט. נקבה העטרה עצמה, אם פשיטאה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב - פסול. נסתם הנקב - חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפנגד¹⁶ למעלה בתוך העטרה - פסול; שהעטרה פלה מעצבת.

(16) שהנקב הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה מתוך העטרה.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתיין בו - הרי זה פסול.¹⁷

(17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

ז. נזכרת הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שנזדוכה אחת מהן, או שחטרה¹⁸ או שנקבה - הרי זה פסול. נזכרת חוטי ביצים או אחת, או שנדף או נפצע - הרי זה פסול.

(18) אפילו אחת מהן.

או שהיה הפחל¹⁹ בעיניו או הקמיעין בצוארו, או שנמצא תחת אילן מסבף שאין חיה נכנסת לו והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הנכנסת הסמוך לרשות הרבים או בצדי רשות הרבים - אין כאן משום אסופי; מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות, בחזקת פשוט הוא.²⁰ אבל אם נמצא משלף באמצע הדף, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן²¹, או בבית הנכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול. (70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי וממזר.

לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הבן פהן הוא או לוי או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסן. במה דברים אמורים? בשהחזקה בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה - אינה נאמנת, והרי הבן בחזקת פשוט⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים ובשאר הגרים, והולד ספק.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

יום ש"ק כ"ח ניסן ה'תשפ"א

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דכא וכורות שפכה שנשאו בת ישראל; אם אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס אחר מסרס.

א. פצוע דכא וכורות שפכה שנשאו² בת ישראל ובעלו³ - לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכורות שפכה בקהל יי. ומתירין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו פהן⁵ שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת ומשחררת, לפי שאינו בקדשותו⁶. ואפלו נתינה⁷ או אחד מן הספקות⁸ מתרת לו.

(2) כלומר שקידשו. (3) "שאינ לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין". (4) שקהל גרים אינו קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת. (6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר

ביצים; או שבא אחד ומעף את הגיד, ובא אחר
ונתקו, ובא אחר וכרתו - כלן לוקין, ואף על פי
שלא סרס האחרון אלא מסרס. בין באדם בין
בהמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם
בין בשאר מינים - פטור¹⁹.

(19) ודעת רבינו שחייב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן
כתב: פטור.

יב. המשקה עקרי²⁰ לאדם או לשאר מינים כדי
לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו²¹. ואשה -
מתרת לשותות עקרי²² כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי
שפפה את האדם ושפה בו כלב או שאר חיות עד
שעשאוהו כרות שפפה, או שהשיבו במים או
בשילג עד שבטל ממנו איברי תשמיש - אינו לוקה,
עד שיסרס בידו. וראוי להפלות מכת מרדות.

(20) סמים שגורמים לעקרות. (21) כיון שלא נגע באיברי
התולדה ומאליו מסתרס.

יג. אסור לומר לעובד כוכבים ומזלות לסרס בהמה
שלונו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם
הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו ומוכרה
לישראל אחר. ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה.
אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי
הוא מטיל מים משגי מקומות: משביל המים
ומשביל שכבת זרע - הרי זה פשוט.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - כשלא היו בידי
שמים, כגון שכרתו אדם או כלב או הבהו קוץ
וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד כרות שפפה או
פצוע דבא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת
גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהם שחין
והמסה אותו או כרתו - הרי זה פשוט לבוא בקהל;
שכל אלו בידי שמים.

י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בהמה
חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ
ישראל בין בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר:
ובארצכם לא תעשו - מפי השמועה למדו, שדבר
זה נוהג בכל מקום. וענין הכתוב: לא יעשה זאת
בישראל, בין בגופן בין בגוף אחרים. וכל המסרס
- לוקה מן התורה בכל מקום. ואפלו מסרס אחר
מסרס - לוקה.

יא. ביצד? הרי שבא אחד וכרת את הגיד, ובא אחר
וכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכרת חוטי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב-כ"ח ניסן ה'תשפ"א

תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
שם): "ולא תלחצנו — במומן" וכבר נתבאר בגמרא
בבא מציעא (כט:) שהמאנה את-הגר — עובר משום
"לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
וכן הלוחצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
אונאת ממון.

יום שלישי כ"ד ניסן ה'תשפ"א מצות לא תעשה רנב.

המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
את-הגר בדברים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-תונה" (שם)
ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונה"
— בדברים. ונקפל הלאו ואמר: "לא תונו אתו" (ויקרא יט,
לג.) ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית
עובד עבודה זרה ועשית נכנסת תחת פני השכינה".

יום ראשון כ"ב ניסן ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
שם): "ולא תלחצנו — במומן" וכבר נתבאר בגמרא
בבא מציעא (כט:) שהמאנה את-הגר — עובר משום
"לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
וכן הלוחצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
אונאת ממון.

יום שני כ"ג ניסן ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא

יום רביעי כ"ה ניסן ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רנב.

- 1 המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
2 את-הגור בדברים, והוא אמרו ותעלה: "וגר לא-תונה"
3 (שם) וילשון המקלף (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונה"
4 — בדברים. ונכפל הלוא ואמר: "לא תנו אתו" (ויקרא יט,
5 לג.) ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית
6 עובד עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת כנפי השכינה".

יום חמישי כ"ו ניסן ה'תשפ"א

מצות עשה רמה.

- 7 המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח
8 ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר
9 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
10 ממה-שאמר ותעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
11 (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
12 ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
13 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
14 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
15 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
16 (שה"משיכה" לרשות מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
17 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תקנה,
18 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
19 הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
20 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
21 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
22 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
23 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שישי כ"ז ניסן ה'תשפ"א

מצות עשה רמה.

- 24 המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח
25 ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר
26 בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה

- ממה-שאמר ותעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשות מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום ש"ק כ"ח ניסן ה'תשפ"א

מצות עשה רמה.

- המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח
ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה-שאמר ותעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשות מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שביעי לעומר עמ' א

- 8 שעה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוולו ויגרום לה
9 שתודה. רבי יהודה חולק ואומר, שאם היה לבה נאה לא היה
10 מנלוהו, ואם היה שערך נאה לא היה סותר, כדי שלא יתגור בה
11 הכהנים. אם היה מתכסה בלבוש — אם היה לבושה בגדים
12 לבנים, מכסה בשחורים — מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולה.
13 וכן אם היה עליה כלי זהב — תכשיטי זהב.

- 1 ששם הוא המקום שבו היו משקין את הפסולות, ומטהרין את
2 היולדות — שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן
3 טהרתם, ומטהרין את המצורעין — מזים את הדם על ידם ורגלם.
4 ובהן אוהו כבגדית — בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אם נקרעו
5 בגדיה מחמת המשיכה, נקרעו ואינו מקפיד על כך, ואם נפרמו —
6 ואף אם נפרמו לקרעים רבים, נפרמו, וכך מושך הכהן את בגדה עד
7 שהוא מנלוה את לבה. וכן, וסותר את שערך — מתיר הכהן את

תמיד ולא להפסיד.
 מי שאֶבֶד חוֹתָם – הטוען שנתן מעות ליוחנן וקיבל ממנו חותם
 אלא שנאבד, והוא תובע שאחיה יתן לו את הנסכים כנגדו, ואילו
 אחיה אינו נותן נסכים בלא חותם ואף על יוחנן אין לו כל תביעה
 כיון שאינו מחויב לזכור למי מכר היום חותמות, לכן מְמַתִּינִין לו –
 דוחים אותו עד הַעֶרֶב שאז באים יוחנן ואחיה לחשבון, וְאִם מְצָאוּ
 לוֹ הַפֶּרֶשׁ בין המעות לחותמות שיעור של כִּדִּי חוֹתָם בדיוק, לא
 פחות ולא יותר, נִתְּנִין לוֹ נסכים למחר, וְאִם לֹא – שלא היה
 הפרש בין המעות לחותמות בדיוק כשיעור של כִּדִּי חוֹתָם, לא הָיוּ
 נִתְּנִין לוֹ כלום, שמסתמא רמאי הוא.
 מסיימת המשנה: וְשֵׁם הַיּוֹם שבו נקנה החותם היה כְּתוּב עָלֵיהֶן –
 על החותמות, מִפְּנֵי הַרְמָאִין שלא יבואו לקנות חותמות לפי שער
 הזול ויקבלו את הנסכים כשיתייקרו המחירים.

גמרא

שנינו במשנה 'בן עזאי אומר חמשה היו, וארמית כתוב עליהן,
 עגל, דכר, גדי, חוטא דל, וחוטא עשיר'. הגמרא מבארת את טעמי
 מחלוקתם. שואלת הגמרא: וּכְכֵן עֲזָאִי, חותם מיוחד של 'חוטא דל'
 לְמָהּ היה נצרך, הרי המצורע העני מביא כבש אחד לאשם,
 והחוטא והעולה שמביא הם בתורים או בבני יונה שאינם טעונים
 נסכים, ונמצא שיכול המצורע העני להסתפק בחותם 'גדי' ומדוע
 הוא צריך חותם מיוחד.
 מתרצת הגמרא: הֵיָּה מְבִיא לוֹגוֹ עֲמֹו – מלבד שלושת לוגי השמן
 למנחת נסכים היה צריך המצורע לוג נוסף למתן הבהונות, וכיון
 שכן התאימו חותם מיוחד עבורו שעם זה יקבל ארבעה לוגין.
 בְּרַבְּנָן – לדעת תנא קמא לא היה חותם מיוחד ל'חוטא
 דל', אלא היה מְבִיא חותם גָּדִי, שבעיקרו הוא של שלושת לוגין,
 אלא שהמצורע קול יש לו, וכולם מכירים ויודעים בו, ואף
 הממונה יודע שעליו להוסיף לו לוג שמן נוסף עבור מתן
 הבהונות.
 הגמרא דנה מזה השיעור של נסכי כבשה למעלה משנתה.
 מסתפקת הגמרא: נִסְכֵּי דְחָל – נקבת האיל והיא כבשה למעלה
 מבת שנתה, מָה שיעורם, שכן ניתן לומר שמה ששנינו במשנתנו
 'גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים וזכרים ונקבות', אין
 בכלל זה אלא דווקא הנקבות של הכבשים והעזים ואילו הרחל
 כבר יצאה משנות הכבשים ונכנסה לשנות האילים.
 פושטת הגמרא: מִן מָה דְתִנִּינָן 'גדי משמש נסכי צאן גדולים וקטנים
 וזכרים ונקבות' חוץ משל אילים' ולא כתוב 'חוץ משל אילים
 ורחלות', הֲיָא אִמָּר – הרי ראייה שנסכי דְחָל כְּנִסְכֵּי גָדִי – שבכלל
 נסכי נקבות הכבשים היא ולא בכלל נסכי האילים.
 שנינו במשנה 'עגל משמש עם נסכי בקר גדולים וקטנים'. מבארת
 הגמרא מהיכן נלמד שאין חילוק בבקר בין העגל הקטן לשור
 הגדול. אומרת הגמרא: דְּכֵתִיב (במדבר טו יא) 'כֶּבֶד יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד
 או לְאֵיל הָאֶחָד או לְשֵׁה כְּבָשִׁים או כְּעִזִּים', ונשאלת השאלה,
 'לְשׁוֹר הָאֶחָד' לְמָה נִאֶמַר, הרי כבר נאמר שם דִּין שור ונסכיו (במדבר
 טו טז) 'וְכִי תַעֲשֶׂה בֶן כֶּקֶר וגו'. וְהִקְרִיב עַל בֶּן הַכֶּקֶר מִנְחָה סֵלֶת וגו'.
 וְכִי תַקְרִיב לְנֹסֶף וגו', אלא כשהתורה חוזרת ואמרה זאת שוב,
 מִיָּד – באה ללמדנו, שְׁלֵאל חֶלֶק בֵּין נִסְכֵּי עֲגֵל הקטן לְנִסְכֵּי שׁוֹר
 הגדול ושיעור הנסכים שבהם שוה, שְׁהָיָה בֵּין – שכן יש סברא
 לכאורה לחלק בין עגל לשור, וללמוד שכן שמצינו שֶׁן הַצֶּאֱלָה
 עֲשׂוֹן נִסְכִּים וכן הַכֶּקֶר עֲשׂוֹן נִסְכִּים – בגם הכבשים וגם הבקר
 מחויבים להביא נסכים, אם כן אִם מְצָאוּ שֶׁחֶלֶק בֵּין נִסְכֵּי כֶּבֶשׂ
 לְנִסְכֵּי אֵיל – ששיעור הנסכים של הכבש הקטן הוא שונה משל
 האיל הגדול,

הנסכים'. משנתנו באה לפרש מה טיבם של חותמות ונסכים אלו.
 אומרת המשנה: אֶרְבַּעָה סוגים של חוֹתָמוֹת – חתיכות קלף קטנות
 חתומות בחותם הגובר הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, ואותם היה הקונה מקבל מן
 הממונה, לראיה על כך ששילם תמורת הנסכים. וְכְתוּב עָלֵיהֶן, עֲגֵל
 – לנסכי בן בקר, וְגָדִי – לנסכי איל, גָּדִי – לנסכי כבש או עז, וְחֻטָּא
 – לנסכי מצורע עשיר, וחותם זה היה גם סימן ששילם על לוג שמן
 נוסף למתן הבהונות.
 בֶּן עֲזָאִי חולק על תנא קמא בשני פרטים. ראשית, הוא אִמָּר שלא
 היו ארבעה חותמות אלא חֲמִשָּׁה הָיוּ. ושנית, שהחותמות לא היו
 כתובות בלשון הקודש אלא אֶרְמִית כְּתוּב עָלֵיהֶן, לפי שהשפה
 השגורה בפיהם היתה ארמית. ואלו הם החמשה חותמות. עֲגֵל,
 דְּכֶבֶד – זכר, גָּדִי, חֻטָּא דֶּל – מצורע עני, וְחֻטָּא עֲשִׂיר – מצורע
 עשיר, לפי שאם לא יהיה למצורע אלא חותם אחד, הרי שמצורע
 עני שאינו מביא כי אם ארבעה לוגין, שלוש לכבש ולוג אחד
 למתן בהונות, יקבל מהממונה חותם של חוטא ויטעו שהוא עשיר
 ששילם עבור עשרה לוגי שמן ויתנו לו יותר ממה ששילם, ולכן
 תקנו חותם מיוחד בעבור מצורע עני שמקבלים תמורתו ארבעה
 לוגין וחותם מיוחד עבור מצורע עשיר שמקבלים תמורתו עשרה
 לוגין.
 מפרשת המשנה את הארבעה חותמות שמנה תנא קמא: חותם עֲגֵל
 מְשֻׁמֵּשׁ עִם – בעבור נִסְכֵּי כֶּקֶר, ובכל האופנים שיעור הנסכים הוא
 אחד, בין שהם גְּדוֹלִים – פר בן בקר וּבֵין קְטָנִים – עגלים, בין וְכָרִים
 כשמביא מהם עולה ובין נִקְבוֹת כשמביא מהן שלמים.
 חותם גָּדִי מְשֻׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי הַצֶּאֱלָה – בעבור הכבשים והעזים, גְּדוֹלִים
 וקְטָנִים וְכָרִים ונקבות, חוץ מִשְׁלֵי אֵילִים שכן כבש למעלה מבן שנה
 שמו איל וחותמו שונה. חותם אֵיל מְשֻׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי אֵילִים בְּלָבָד
 ולא בעבור נסכי כבשים. חותם חֻטָּא מְשֻׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי שֶׁלֹּשׁ כְּהֻמוֹת
 שֶׁל מְצֻרָע – בעבור מצורע עשיר והוא מקבל תמורתו שלש
 עשרונות סולת ועשרה לוגין שמן.
 מפרשת המשנה את סדר קניית הנסכים: מִי שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ נִסְכִּים –
 שמביא קרבנות ורוצה להביא עמם נסכים (סולת יין ושמן) שנעשו
 על טהרת הקודש, והרי אי אפשר לכל אדם לעשות את הנסכים
 בעצמו על טהרת הקודש, תקנו חכמים שכדי שלא יהא אדם צריך
 לחזר אחריהם ברחובות ובשווקים, שהגוברים יקנוהו ויהיה מצוי
 לכל הרוצה, ולכן הוֹלֵךְ לוֹ אֶצֶל יוֹחֵנָן שְׁהוּא מְמוֹנֶה עַל הַחוֹתָמוֹת,
 וְנִתֵּן לוֹ מְעוֹת לפי הנסכים שהוא מחויב, וּמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ חוֹתָם הֲרָאִי
 לוֹ. בָּא לוֹ הַקּוֹנֶה אֶצֶל אֲחִיָּה שְׁהוּא מְמוֹנֶה עַל הַנִּסְכִּים, וְנִתֵּן לוֹ
 חוֹתָם, ועם זה מכיר אחיה שהקונה כבר שילם בעבורם, וּמְקַבֵּל
 מִמֶּנּוּ נִסְכִּים.
 לְעֶרֶב – בכל ערב וערב, הָיוּ בָאִין שני הממונים אחיה ויוחנן וְהָ
 אֶצֶל הֵן, וְאֲחִיָּה מוֹצִיא אֶת הַחוֹתָמוֹת שֶׁקִּיבל מִהֶקְנוֹנִים, וּמְקַבֵּל
 מִיוֹחֵנָן כְּנִדָּן את הַמְּעוֹת ששילמו לו, ומתוך כך היו יודעים שניהם
 כמה וכמה מעות יש כאן ואין ההקדש מפסיד כלום. וזהו הטעם
 שהעמידו ממונה אחד על החותמות וממונה אחד על הנסכים ולא
 עשו הכל באדם אחד, כדי ששניהם יתנו את ליבם היטב לעיין
 שלא יחסר ההקדש, ושנים הם שנאמנים בזה כפי הדין (ב"ב ה)
 'שקופה נגבית בשנים'.
 המשנה דנה באופן שהמעות והחותמות אינם שוים: אִם פָּתְחוּ –
 באופן שאין ליוחנן כסף כנגד החותמות שאחיה הביא לו, הדין
 שֶׁפָּתְחוּ לוֹ – ליוחנן, כיון שבוודאי הוא קיבל את המעות אלא
 שנאבדו לו, וְלִכֵּן יִשְׁלַם יוֹחֵנָן מִבֵּיתוֹ. וְאִם הוֹתִירוּ – שיש ליוחנן
 מעות יותר מחשבון החותמות שבדי אחיה, הוֹתִירוּ – המעות
 הולכות לְהִקְדָּשׁ, ואין אומרים שמעות של יוחנן הם ונפלו ממנו אל
 תוך של הקדש, אלא אנו תולים שהקונים שילמו יותר מהראוי
 והם מוחלים זאת להקדש, כיון שִׁידִי הִקְדָּשׁ עַל הַעֲלִיזָה להרויח

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על לאה, לא תמירא ליה ולא מהימן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.
מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, ורבי יהודה מכלל וחומר - וחומר
מיידי לה - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי
יהודה מפרקי מיידי לה - והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק, ויתבאר
בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה "והביא האיש את אשתו
אל הבית, מבואר שכן התורה האיש לבדו מביא את אשתו הסוטה
לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווחו. אבל אמרו חכמים -
מדברנן מוסרין לו שני תלמידי חכמים, משום שחוששים שמא יבא
עליה בדרך. רבי יוסי חולק ואומר, אף מדברנן אין צריך שנים
שילווחו, אלא בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ולומד זאת מכלל
וחומר, ומה נדה שהיא בבתר, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא
בלאו, לא כל שכן שנאמן. אמרו לו חכמים לרבי יוסי, לא - אין
ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אם אמרת בנדה - מה
שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שכן יש לה חיתר -
שתיה מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא
עליה באיסור, ואמר בסוטה שאין לה חיתר - אין ללמוד משם
שיחיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה
אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. ואומר
- וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק "מים ונגובים
ימתקו וגו'", דהיינו, שיש מתקנות לאדם דווקא בדבר האסור לו,
ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשביה הברייתא, רבי
יהודה אומר, מן התורה האיש לבדו מביא את אשתו אל הבית,
שנאמר "והביא האיש את אשתו". ואם כן קשה, שבברייתא הזו
מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן וחולק לבדו, ואילו
בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא,
אמר להו כל וחומר ברישא - בתחילה אמר להם רבי יהודה שהבעל
נאמן מקל וחומר, ופרבנה - ופרכו לו את הקל וחומר, ויהרר אמר
להו קרא - וחזר ודרש להם כן מהפסוק.
שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רבי יהודה היינו תנא קמא -
שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם
חולקים. מתרצת הגמרא, איכא בינייהו אבל אמרו - שתנא קמא
הוסיף "אבל אמרו חכמים", שמדברנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי
יהודה לא סבר תקנה זו.
המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול
ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.
משנה. היו הבעל והשלוחים מעלין אותה - את האשה לבית דין
הגדול של שבעים וחסד דינים שבידו שלם, ומאיימין עליה -
מפזידין אותה ממי אוסרה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא
תצטרך להיבדק, בדרך שמאיימין על עדי נפשות - כמו שמצינו
שמפזידין עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. ואומר לה הדין כדי
לפתוח בפניה דרך להודות, בתי, יתכן שאכן זנית תחת בעלך,
שהרפת יין עושה - גורם לבא לידי עבירה, וכן הרפת שחוק עושה,
הרפת וזרות עושה, הרפת שכנים הרעים עושין. ואם אכן זנית, אל
תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על ידי שתיית המים, אלא תודי
בכך. וכן אומר לה, עשי - אם אכן זנית, תודי לשמו הגדול שנכתב
בקרית - למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שלא ימחה על
המים - שכך היו עושים. כמו כן ואומר לפניה דברים שאינם כדאי
לשמען - שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדקים שחטאו והודו
כפי שיתבאר בגמרא, היא - והם השוכנים בבניה וכל משפחת בית אביה
- ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אם השתכנעה האשה להודות
ואמרה ממה אני - שזינתה תחת בעלה, הרי היא שוברת בתובתה
- כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, ויוצאת מבעלה בגט.
ואם אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה ואמרה מהורה
אני, היו מעלין אותה לשער המזרח - השער היוצאני של הר הבית,
שעל פתח שער נקנור - ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנור,

אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יש לה עדים במדינת הים
אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על
הנשים הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיודעים שזינתה ולא
העידו לא שכיחא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים
שמפני כך לא אירע לה דבר.
משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם פלוני ונסתרה עמו,
אך אומרת שלא זינתה, ביצד עושה לה בעלה לבדוק אם זינתה,
מוליכה לבית דין שבאותו מקום - שנמצא בו, ומוסרין לו - הבית
דין לבעל שני תלמידי חכמים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני
שחוששים שמא יבא עליה בדרך - והרי היא אסורה עליו משעה
שנסתרה. דעה חולקת, רבי יהודה אומר לא היו צריכים שנים
ללוחות, משום שבעלה נאמן שלא יבוא עליה, ובגמרא יתבאר טעם
מחלוקתם.
גמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני
תלמידי חכמים ללוחות, תרי ואידי - שני השלוחים והבעל, הא
תקרא - נמצא ששלושה הלכים עם הסוטה לירושלים. ליקא
מסייע ליה לרב - נאמר שממשנתנו יש ראייה לדינו של רב לגבי
ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר לאשה להתייחד
עם שני אנשים, אלא בעיר, אבל בדרך - מחוץ לעיר, אסורה
להתייחד עד דאיכא שלישה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש
לחשוש שמא יצטרף אחד מהן לנקביו וילך להתפנות ברחוק מקום
משום צניעות, ונמצא אחד מהן - השני מתייחד עם הערוה -
האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל
והאשה שני שלוחים ולא די בשלוח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה
הגמרא, לא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב, והקא - במשנה היינו
מעמידין שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור יחוד, אלא כי
היה דליתו עליה פתרי - שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על
כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.
מדייקת הגמרא, תלמידי חכמים אין - שלחו בית דין דווקא תלמידי
חכמים, אבל בולי עלמא - סתם אנשים, לא היו שולחים. ליקא
מסייע ליה לאידך דרב - נאמר שממשנתנו יש ראייה לדין אחר
שאמר רב לגבי ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר
לאשה להתייחד עם שני אנשים, אלא בשירין - עם אנשים
שמוחזקים כשרים, אבל פרוצין - עם אנשים שפרוצים בעריות,
אפילו עם עשרה נמי לא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים
אחד מהשני, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מעשה היה
והוציאו עשרה במקום - עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת איש
מהעיר במיתה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים בדבר. וממה
שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים,
מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב
אלו, והקא - במשנה היינו מעמידין ששלחו דווקא תלמידי חכמים,
משום דידעו לאתרוייהו ביה - שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה
בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.
שנינו במשנה, רבי יהודה אומר בעלה וכו', אין מוסרים לו שלוחים
כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תנאי רבי יהודה אומר בעלה
נאמן, ולומד זאת מכלל וחומר, ומה נדה שהיא בבתר - שאסורה על
בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בעלה נאמן עליה -
שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוטה שהיא בלאו - שאסורה על
הבעל באיסור לאו שהוא איסור יותר קל, לא כל שכן שיחיה הבעל
נאמן שלא יבוא עליה. ושואלת הגמרא, ורבנן הסוברים שהבעל לא
נאמן וצריך שני שלוחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא,
רבנן סוברים שהיא הנותנת - החילוק שהבאת בין חומר האיסור
בנדה לחומר האיסור בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו
אומרים, שנהרס דברת - כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת,
המירא ליה ומהימן - האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא
עליה. אך סוטה דלאו - כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא

לא שכיחא. ולא מסקי אנשי אדעתיהו למחשדיהו לטהרות בבכי. והא דשני לעיל לר' שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלה. משום דאבתי לו הנה קיימא לו דרשא דהאי קרא: טהני' שפא יבא עליה בדרה. שצריך להשקותה בירושלים בבדי הגדול בדרלמן: נאמן עליה. שלא יבא: נמי. לא שני. הא דתנן בקדושין אכל אשה מתינתת עם שני אנשים: שפא יצטרך בו. הקא נמי הואיל

ושניהם אסורין בה לא סגי בתרי, שפא יצטרך
הבעל או שליח ביד לנקבו בו: דליתיה עליה
סמך. אם יבא עליה יעידו עליו ובלבד להגדול
ולא יקשו: ל"ש. דאשה מתינתת עם שני
אנשים: והוציאה עשרה. לאשת איש חזן לעיר
במשה בחזקת מותה לקלקל עמה: דרעי לאתריי
בית ולומר לו מן התורה פסאין האיש מנקה
מעון. שפא עליה משאנסרה עליה. אין המים
בודקין את אשתה בעלה נאמן עליה ואין צריך
להעמיד עדים אצלו: סוטה שהיא בלאו. דלא
יכול בעלה הראשון וגו'. דאמרין ביבמות בפ"ק
(ה' י"א) מה אני מקים אחר אשה הטמאה לרבות
סוטה שנקתה: והיא תוקמת. המדה הזאת
שהבאת ראיה לדבריה. היא הנותנת את הדין
שאנו אומרים שצריך עדים: נדה שהיא בכתה.
חמורה עליו ואינו בא עליה: שכן יש לה החר.
לכשתמרה, לפיכך אין יצור תוקפו שמקטש הוא
לאחר זמן: שאין לה החר. אם תמצא טמאה,
ולפיכך לבו רודף אחריה: גנובים. כלומר דבר
האסור לו יצור רודף אחריה: ופרכיה. כדאמר
שכן יש לה החר: ליתיה נמי. ודבריה: אבל
אמרי לר' יהודה לית לה: טהני' ומאימין עליה.
שתתא מודה: על עיר נפשות. כדאמרין
בסנהדרין, הו' יודעין שלא בדיני ממונות דיני
נפשות בו: בפרק אחד דיני ממונות (ה' י"א) תרבה
ילדות עושה. וגומר לעברה לדה שתבא ליד
קלקול. ושפא אמת הדבר, אל תביאי עצמך
לדי מיתה מנולת זו: שכנים רעים. יודעים
לפתות ומגזיין לה תמיד: שאניה בדיא לשמעון.
אינה ראויה לה. שאומר לקניה דברי הוראת
צדיקים והראשונים, אלא כדי שתודה על
קלקולה כדאמר' לקמן יהודה הודה ולא בוש.
שוקרת בתבונה. מותבא שובר על בתבונה, וזוהי
והפסדתי בתבונה, ונותנת ביד בעלה שלא
תבעננו לאחר זמן. ואינה נדרגת, שלא החר
בה עדים בשעת מנעשה: לשער מודה. שזה
החיצון שבו נכנסין לחר הבית, ומשם לשער
נקנור הוא שער העליון שבחומה שבין עזרת
ישראל לעזרת נשים: ששם משקין את הסוטה.
מפני שלא נתקשר בקדושת עזרה עבי תלל אותו
השער, מפני המצורעין שמוכנסין ידיו
לכהנות לתן מדה האשם על בנה ידו, והמסר
בפניהם שכנסו לעזרה בכתה, לפיכך לא קדשה
שויכל לעמוד בחלל השער, שאם היה כהן
מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל
ביוצא, לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל
העזרה, וביאת מקצת קרא רחמנא: נקנור. אדם
גדול היה, והביא דלתות נחשת מאלכסנדריא
של מצרים לאותו שער ונעשו בו ניסים בדרגון
בסדר יומא (ה' י"א) ונקרא על שמו: ששם משקין
סוטה. דבעינן לפני ה' בדרלף לקמן: ומסתריין
את היולדות לקמן מפרש מאי היא: אותה
בבגדיה. בבית הצואר שלה: אם נקנור. אינו חושש: ואם נפרש. אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרעה לקרעים תרבה דמיציי"ר בלע"ז כמו האי דפרים סלקא (ה' י"א): עד
שנפלה את לבנה. ולקמן וליף לה מקרא: וסותר את שער. מקליעתו, ולקמן וליף לה:

יש לה עדים במקדינה הים, לא שכיחא: משנה פיצר
עושה לה, מוליכה לבית דין שבאותו מקום ומוסרין
לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרה. רבי
יהודה אומר, בעלה נאמן עליה: גמרא תרי ואיהו
הא תלתא, לימא מסייע ליה לרב, דאמר רב יהודה
אמר רב, לא שנו אלא בעיר אבל בדרה עד דאיפא
שלשה, שפא יצטרך אחד מהן לנקבו ונמצא אחד
מהן מתינתת עם העירה. לא, הכא היינו מעמא כי
היכי דליתיה עליה סמך. תלמידי חכמים אין, כולי
עלמא לא, לימא מסייע ליה לאידך דרב, דאמר רב
יהודה אמר רב, לא שנו אלא בשרין אבל פרוצין
אפילו עשרה נמי לא. מעשה היה והוציאה עשרה
במטה. לא, הכא היינו מעמא דרעי לאתריי בית:
רבי יהודה אומר בעלה וכו': טהני' רבי יהודה אומר,
בעלה נאמן מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכתה בעלה
נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן, ורבנן,
היא הנותנת, נדה דכתה חמורה ליה ומאימין, סוטה
דלאו, לא חמורה ליה ולא מהימין. ורבי יהודה מקל
וחומר מייתי לה, והא רבי יהודה מקראי מייתי לה,
דתניא 'הביא האיש את אשתו אל הכהן' מן התורה
האיש מביא את אשתו אבל אמרו חכמים מוסרין
לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרה. רבי
יוסי אומר, בעלה נאמן עליה מקל וחומר, ומה נדה
שהיא בכתה בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו,
לא כל שכן. אמרו לו לא, אם אמרת בנדה שכן יש
לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר, ואומר 'מים
גנובים ימתקו וגו'. רבי יהודה אומר, מן התורה האיש
מביא את אשתו אל הכהן שנאמר 'הביא האיש את
אשתו'. אמר להו קל וחומר ברישא ופרכיה, והדר
אמר להו קרא. רבי יהודה היינו תנא קמא, איפא
בינייהו אבל אמרו: משנה היו מעלין אותה לבית
דין הגדול שבירושלים ומאימין עליה בדרה שפא ימין

יש לה עדים ממדינת הים לא שכיחא. וזה בא עליה בעלה בדרך נמי לא שכיח: כי היכי
דידיע לאתריי ביה. והכי אמרין נמי בפ' אלו הן הגולין (מ"ט ע"ג) גבי גולץ לעיר
מקלט ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרה. ודיק בגמרא מאי לאו דאתר ביה
דאי קטיל בר קטלא הוא אלמא גבי התראה בעינן תלמידי חכמים: נדה שהיא בכתה
בעלה נאמן עליה. תימה דמשמע בפרק אין
מעמידין (פ"ד ע"ג) דהו' דיתר דעירות דאורייתא אם
כן יתור דגדה מנלן דשרי ויש לומר דוקא יתור
דעירות דאין לתור היתר דומיא דבן עם אמו אסרה
תורה אבל נדה לא:

היא הנותנת. היא היא הנותנת לא דמי כלל
לחזות דפרק קמא דעירובין (ה' י"א) אמר
לח' ק' ופרכיה. יש לומר דוקא בפירכא שכן יש
היתר לאיסוריהו: פרכיה אבל בהיא הנותנת לא
פרכיה ולכן הוצרכוהו לפירכא אחריתי
דאשכחן בדוכתי סניאן דחמירא להו לאינשי
עבירה קלה ומסתפו מינה טפי מעבירה חמורה
כגון בפ"ק דכתובות (ה' י"ד) דחמירא להו אבילות
דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שהיא בכתה ובפ'
הנוקין (מ"ט ע"ד) באתריה דרבי יהודה חמירא
להו שביעית דליכא אלא לאו משבת שהוא
בסקילה ובריש פ"ק דביצה (ה' י"ג) אמר האי דקול
צריך הרחקה טפי דאמר מ"ש גבי שבת וסמך לו
תנא כרבי שמעון וזבי וזבי טוב כרבי יהודה שבת
דחמיר סתם לן כר"ש י"ט דקיל סתם לן כרבי
יהודה אלמא זמנן בדילי מקילתא טפי מחמירתא
זמנן איפכא והשתא צריך ליישב הברייתא לפי
הירושלמי והתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא
(פ"ד ר' יהודה אומר נאמן עליה בעלה מקל וחומר
ומה נדה שהיכי על ביאתה כרת וכו' ר' יוסי אומר
הכתוב האמנו שפא' והביא האיש את אשתו וגו'
ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה אומר בעלה
נאמן וכו' אמרו לו לא אם אמרת בנדה שיש לה
היתר וכו' אמר להו רבי יהודה גזירת הכתוב הוא
הביא האיש את אשתו וגו' אמרו לו ובלבד
בעדים והשתא אית לן למינהו דבעלה תוספתא
פרכיהו הדר אמר להו קרא בהדיא דירושלמי
אבל ובגמרא יוסי איכא לתמוה ולמירא איפכא
דמיקרא אמר להו קרא הדר אמר להו קל
וחומר: ואומר מים גנובים. נראה דהאי ואומר
פירוש הכי כלומר מאי תלי בבחי שאין היתר
לאיסורה דהא דצירו תוקפו מנארי שאין היתר
לאיסורה אין מתן בדבר אם לא עכשיו היתר
וא"ת לא יתקפו יצרו על אשתו הואיל ובעלה
כבר מים גנובים ימותה:

מוד

על עיר נפשות ואומרים לה בתה, תרבה יין עושה, תרבה שחוק עושה, תרבה ילדות
עושה, תרבה שכנים הרעים עושים, עשי לשמו הגדול שכתב בקדושה שלא ימותה על
המים. ואומר לפניך דברים שאניה פדא לשומען, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה
ממא אנה, שוברת בתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער המזרח
שעל פתח שער נקנור ששם משקין את הסוטה ומסחרין את היולדות ומסחרין את
המצורעין, וכהן אוזן בבגדיה, אם נקנור נקנור ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את
לבה וסותר את שער. רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלה, ואם היה
שער נאה לא היה סותר, היתה מתפסה בלכנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב
וקמליאות

על עיר נפשות ואומרים לה בתה, תרבה יין עושה, תרבה שחוק עושה, תרבה ילדות
עושה, תרבה שכנים הרעים עושים, עשי לשמו הגדול שכתב בקדושה שלא ימותה על
המים. ואומר לפניך דברים שאניה פדא לשומען, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה
ממא אנה, שוברת בתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער המזרח
שעל פתח שער נקנור ששם משקין את הסוטה ומסחרין את היולדות ומסחרין את
המצורעין, וכהן אוזן בבגדיה, אם נקנור נקנור ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את
לבה וסותר את שער. רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלה, ואם היה
שער נאה לא היה סותר, היתה מתפסה בלכנים מכסה בשחורים, היה עליה כלי זהב
וקמליאות

וקמליאות

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

וְקַנְיָאוֹת. תְּכַשִּׁית הוּא בְּמִין חֲצִי עֹגֹל פְּתוּחַ, וְסוּגֶרֶת בּוֹ אֵת חֲלֻקָּהּ וּמִקֵּץ אֶת גִּזְיוֹהָ מִן הַצִּדִּדִּים: **הַכֵּל הַמַּצְרִי**. עֲשׂוּי מַצְרַיִם דָּקֵל, מְסִיב הַגָּדֹל קִיבֵּי הַדָּקֵל וְכוּרֶךְ עָלָיו: וְקוֹשֶׁר לְמַעַל הַפְּרִי. כִּדִּי שֶׁלָּא יִשְׁמְטוּ בְּגִינָה לְאַרְצִי: **שְׁלֵפָה גַם**. בָּהּ כִּשְׂאֹדָם רֹאשׁ בְּנֵי בִיתוֹ דַּעְתּוֹ מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו וְלֹא תִירָא וְלֹא תוֹדָה, וְאֵנָּה מְקַבֵּשֵׁת שְׂתוּדָה לֹא יִמָּנֶה שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַמִּים: וְכָל הַנָּשִׁים כְּתוּרִית לְרֵאוּתָהּ. לִקְנוֹן פְּרִיָּה וְהָא תָּנָא רִישָׁא כָּל הַרְצָה לְרֵאוּתָהּ בָּהּ רֹאשָׁה וְאֶפְלוֹ אֲנָשִׁים: וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים. מִקְרָא הוּא בִּיתְרוֹקָל: גַּם מִנָּה הֵנִי מֵלִי. דְּבִעְיָא בִּיד הַגָּדוֹל, נָהִי דְּבִירוֹשָׁלַם כְּעֵינָן לְהַשְׁקוּתָהּ כְּדִכְתִּיב וְהַעֲמִיד הַכְּהֵן אֶת הָאֵשֶׁל לִפְנֵי ה', אֲבָל בִּיד הַגָּדוֹל דְּהֵינֵי כְּעֵינָם וְאֶחָד מִנֵּן דָּלָא נִתְכַּשְׂרוּ בָּהּ אֶחָד מִשְׁנֵי בְּתֵי דֵינִין שְׁהָיוּ שֵׁם שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית וְאֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעִירָה כְּדָמָר בְּסִנְהֶדְרִין וְהָ שׁ: מִן חֵלְקֵן. בְּזֶקֶן מִמָּרָא: **כְּשֶׁכֶּשֶׁב וְאֶחָד**. דְּכִתִּיב (דְּקִרִים י) מִן הַמְּקוֹם הַהוּא. מְקוֹם מִיָּה, דְּהֵינֵי לְשִׁבְתְּ הַקְּוִיָּה, שְׁאֵפְלוּ מִצָּאָן אֲבִי פְּנֵי הַמָּרְקָה עֲלֵיהֶן לִפְנֵי מִנְיָה דְּהָא הַמָּרְקָה הַמָּרְקָה וְסִנְהֶדְרִין דֵּי יֵשׁ: עֲמִיד עַל בּוֹרֵיָּה. הַסִּמְכִי עַל נְקִיּוּתָהּ: קָדָם שְׁמִיחָהּ מְנִלָּה. כִּדִּי שֶׁלָּא יִמָּנֶה הַשֵּׁם מֵאִמְרֵי שֶׁלָּא לְשׁוֹתוֹ, וְלֹאֲחֵד שְׁמִיחָהּ אֲמִירִים לֵה דְּכִרִי תַּחֲנוּמִין לְשׁוֹתוֹ אִם נִקְיָה הִיא כִּדִּי לְהַמְרִיחַ לְכַעֲלָהּ, אִלֵּין תִּירָא מִן הַמִּים וְתֹאמַר טָמְאָה אֵנִי וְהִיא טוֹהֵרָה וְתוֹרִיָּא לַעֲזֹר עַל עֲצֻמָּה וְעַל בְּגִינָה: **כְּכַתוּבִים הָרֵאשׁוֹנִים**. כְּדָכְרִים הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה שֶׁנֶּעֱשֶׂה בַּיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים. כְּגוֹן הַגָּדֹל וְזוֹ דְּאִשֶּׁר חֲכָמִים יִגְדּוּ וְיִזְדּוּ עַל חֲטָאִם וְלֹא כְּחֹד עֲנָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם. וְגַם חֵם, רֵאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בְּלִחָה כְּדִלְקָן, וְיִהוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תִּמְרָה צָדָקָה מִמֶּנִּי: **לָהֶם לְבָנִים נִתְּנָה הָאֵרֶץ**. יִהוֹדָה וְכֵה לְמַלְכוּת בְּחוֹסְטָתָהּ דְּכָרְכָתָהּ (פ"ח). רֵאוּבֵן נָטַל חֶלֶק תְּחִלָּה כְּאַרְצִי כְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּי: וְלֹא עֲבַר יוֹרְ בְּתוֹכָם. דְּרִשׁ רַבִּי תַּחְנוּמָא, אִימָתִי לֹא עֲבַר יוֹר בְּתוֹכָם, כִּשְׂכָא מִשָּׁה לְכַרְכֵּךְ: יוֹר רֵאוּבֵן וְזֹאת לִיְהוֹדָה. אֵין לָהּ בְּכַרְכֵּת כָּל הַשְּׂבָטִים מִתְחַלְלִת וְזֹאת חוּזִין מִזֶּה: עֲצֻמָּתוֹי שֶׁל יִהוֹדָה מִתְחַלְלִין בְּאַרְצוֹ. עֲצֻמָּתוֹ כָּל הַשְּׂבָטִים הַעֲלֹל מִמַּצְרַיִם, וְהוּא שְׁאֲמַר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמָּתוֹי מִזֶּה אֲתֹכֶם (מִשְׁנֵי י) עִם עֲצֻמָּתֵיכֶם, וְהָיוּ עֲצֻמָּתוֹ כָּל הַשְּׂבָטִים שְׁלֹחַן קִימָתוֹ, וְיִהוֹדָה אֵיכְרִי מִתְפַּרְקֵן וּמִתְגַּלְגֵּין בְּאֶרְצוֹ מִפְּנֵי שְׂנֵיָהּ אֶת עֲצֻמָּה כְּעֶרְבּוֹ שֶׁל בְּגִמְיִן וְחֻסָּתָהּ לָהּ כָּל הַקִּימִים (בְּלִילִיּוֹת מ"ג). אֲפִי לְעוֹלָם הַכָּא. וְהִיא נִפְקָא לָן (מִשְׁנֵי י"א) נָדִיד שֶׁל חֲכָם אֶפְלוֹ עַל תְּנַאי הוּא בָּא: מִי גָרָם לְרֵאוּבֵן שְׂוִידָה. בְּמַעֲשֵׂה יִרְעֵי אֲבִי: יִהוֹדָה. שְׂוִידָה בְּמַעֲשֵׂה תִּמְרָה. וְכֵן הָיָה מִסֻּרָה בִּינֵיהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ אֲנִיָּה דִּרְ תַּחְנוּמָא, כִּשְׂאֲמַר יִהוֹדָה צָדָקָה מִמֶּנִּי עֲמִיד רֵאוּבֵן וְאִמָּר בְּלִבִּילִי יִרְעֵי אֲבִי, וְעֲשִׂי יוֹר רֵאוּבֵן שְׁלֹחַ קִימָתָהּ אֶפְלוֹ הוּא חֵי, וְזֹאת לִיְהוֹדָה שְׂוִידָה מִתְגַּלְגֵּל: **לִשְׂמָא**. לְמִקְוֶם שְׂתַּחֲקוּ מִשָּׁם, כְּמוֹ דְּשֵׁף מִדְּכֻמְיָה (מִלֵּין דָּף מ"ב): **לְמַתִּיבָתָא**. לִשְׂא וְלָתֵן עִם שְׂאֵר הַחֲכָמִים: לְמִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה. לִשְׂא וְלָתֵן: דִּי רַב לוֹ, יִהָא לוֹ נִצְחֹן לִירֵב, וְהִיא דְּכִתִּיב דִּי לִשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחָמָה: **שֶׁשֶׁ תוֹרָה: אֵלֶּכָּא**

וְהִלָּן בְּשִׁבְעִים וְאַחֵר. תִּימָה אֲמַאי לֹא תִנִּי לֹחַ לְסוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא בְּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין וְהָ (ז). בְּהִדִּי הֵנִי דְּחֹו בְּבִיד שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר וְיִל מִשּׁוֹם דְּגִמָּר שֶׁל סוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא לֹא הִיָּה בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר: **מָה**. הִלָּן בְּבִית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחֵר. קִישִׁי כִּיּוֹן דִּילְפִּינִן מִזֶּקֶן מִמָּרָא אֵית לָךְ לְמִימָר גַּבִּי סוּטָה שְׂתַּחֲקוּם גִּרָם כְּמוֹ גַּבִּי זֶקֶן מִמָּרָא וְלִכְר הֵיז מַעֲלִין אוֹתָהּ לְלִשְׁכַת הַקְּוִיָּה א"כ פִּסְקוֹ הַמִּים הַמִּירִים מִיּוֹם שְׁגִלְתָּהּ סִנְהֶדְרִין וְיִשְׁבָּה לֵה בְּחֻנֹּת כְּדָמָר בְּפִרְק הָיוּ בּוֹדִקִין (מִסְנֵהִין דָּף מ"א). לְפִי שֶׁלָּא רִצּוֹ לְדוֹן דִּינֵי נִפְשׁוֹת לְפִי שְׂתַּחֲקוּם גִּרָם וּבְפִרְק בְּתָרָא דְּמִכְלִיתָן (לִקְנוֹן דָּף מ"ג). אֲמִירָנִין דְּרַבִּין יִיחָזֵן בֵּן וְכֹאִי בְּחִסְקִין וְקוֹדֶם גִּלּוֹת סִנְהֶדְרִין אֲמִירָנִין בְּפִרְק הָיוּ בְּחִסְקִין (ס"ט מ"א). דְּרַבִּין יִיחָזֵן בֵּן וְכֹאִי תַלְמִיד יוֹשֵׁב לְפָנֵי רַבִּי הִיָּה וְלֹא מְקִיר רַבִּין וְנִרְאָה דְּאִיּוֹם לֹא הִיָּה מַעֲכָב וְאִם לֹא הִיָּה מֵאִמְרֵי כָּל אֲעִיב' הִיָּתָה שׁוֹתָה הִילָכֵךְ הִיָּתָה נִזְהָגָת אֲפִי' לֹאֲחֵר גִּלּוֹת: **לֹא**. עֲבַר זֹר בְּתוֹכָם. פִּירֵשׁ ר"י בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל הָיִינוּ בְּחֻלּוֹת יִיחָזְקֵל שְׂרָאוּבִן וְיִהוֹדָה שְׁכֵנִים: **שְׂמַעְתָּ**. מִנְיָה כּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר. תִּימָה הוּא הִכָּא לֹא אֲפִשֶׁר בְּלֹא שׁוֹכֵר אִם הִיא אֲמִירָתָה אֲבִדָּה כְּתוּבִיתִי בְּמָה יִכּוֹף אוֹתָהּ לְהַחֲזִיר כְּתוּבָתָהּ בְּשִׁלְמוֹ לֹחַ בְּעִלְמוֹ מַעֲכָב הַפְּרִיעוֹ עַד שִׁחְזוֹר מִלּוֹחַ אֶת הַשֹּׁטֵר אֲבָל כָּאֵן אֵין פְּרַעוֹן שְׁהָרִי כָּאֵן אֲבִדָּה כְּתוּבָתָהּ וְיִחָזֵק דֹּלָא אֲפִשֶׁר דְּבִיר הַכֵּל כְּתוּבִין וְיִל שְׂוִידָה יִכּוֹל לַעֲכָב אֶת הַגֵּט אֲעִילוֹ עַד שִׁחְזוֹר לֹחַ הַכְּתוּבָה אֲבָל תְּמִידָה לְפִיּוֹם מֵאִי דְּמִסִּיק בְּמִקְוֶם שְׂאֵין כְּתוּבִין כְּתוּבָה כְּתוּבִין שׁוֹכֵר לְמַה לִּי לְמִיכְתֵּב שׁוֹכֵר יִקְרַע הַגֵּט וְיִכְתוּב עֲלָיו גִּיטָא דְּנִן דְּקִרְעָתוֹ לֹא מִשּׁוֹם דְּהִיטָא פְּסוּלָא הוּא אֵלֹא דֹלָא תַּהֲדוֹר וְתַגְבִּי בִּיה וְיִמָּנֶה אֲחִירִיתִי כְּדָמִירָנִין בְּפ"ק הַכּוֹתֵב (מִשְׁנֵי דָף פ"ט): וּבְפִרְק קִמָּא דְּבִבָּא מַצִּיעָא (דָּף י"א). וְיִל דְּהִכָּא מִיִּירִי מִן הַסִּכְנָה וְאֵילֵךְ דָּמָר בְּפִרְק הַכּוֹתֵב (מִשְׁנֵי דָף פ"ט): דְּרִבּוּהָ בְּעִיד גִּירוּשֵׁין אֶפְלוֹ בְּלֹא גֵט: **אֲמַר**. רַבָּא בְּמִקְוֶם שְׂאֵין כְּתוּבִין כְּתוּבָה עִסְקִינִן. מְקִישִׁי אֵלֵךְ בְּמִקְוֶם שְׂכּוֹתֵבִין אֵין כְּתוּבִין שׁוֹכֵר וּבְגֵט פְּשׁוּט (דָּף כ"ב ד' קפ"ח): אֲמַר ה"נ מִסְתַּבְּרָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר דִּיא אֵין כְּתוּבִין יִאכַל הֵלֵךְ חֲדִי א"ל אֲבִי אֵלֹא מֵאִי כְּתוּבִין אֲבִד שׁוֹכֵר יִאכַל הֵלֵךְ חֲדִי א"ל רַבָּא אֵין עֲבִד לֹחַ לֵאשׁ מִלּוֹחַ אֲלִמָּא דְּקִבֵּל אוֹתָהּ כִּסְרָא דְּכּוֹתֵבִין וְנִרְאָה דְּרַבָּא סִיל כְּתוּבִין אֲבָל הִכָּא דְּחִיָּה בְּעִלְמוֹ הוּא דְּלִיכָא לְמַשְׁמַע מִהָכָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר: שֵׁם

דְּהִלְכָּתָא. לֹא הָיָה זִכְרוֹ לְמוֹר דְּכִרִי הַמִּתְקַבֵּל: מֵאֵן דְּסִפְרִיִּים תִּפְסִיִּים. לְרַבִּים נִרְאָה שְׂאֵינוֹ וּבִשׁוֹן וּבִשְׁלֵם דְּכִרִי: דֹּלָא לִיחְשִׁדוֹ אֲחוּזִי. שֶׁלָּא יִדּוּ שְׂאֵר אֲחִירִי נְחֻשְׁדִּין מֵאֲבִיתָם: **שֶׁשֶׁ מִנָּה בִּיתְבִּין**. וְפִלְגָּתָהּ דְּכִרִי יִהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי הִיא בְּבִבָּא בְּתָרָא (דָּף ק"ח): דְּקָאֲמַר רַבִּי יִהוֹדָה אֵין כְּתוּבִין שׁוֹכֵר אֵלֹא יִקְרַעוּ אֶת הַשֹּׁטֵר, דָּאֵם כֵּן צִרְיָן וְזוֹ לְשׁוֹתוֹ שׁוֹכֵר מִן הַעֲבָרִים: הֵנִי מְכַרְעִית שֹׁטֵר כְּתֻבָּתָהּ בְּמִקְוֶם שְׂאֵין כְּתוּבִין בְּתָרָה. אֵלֹא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁתִּקְנוּ לְכַתּוּלָהּ מֵאֲתִים וְלֹאֲלִמָּה מִנָּה וּכְשֶׁמִּרְשָׁה מוֹצִיאָה גֵּטָה וְגוֹבֵהָ בָּהּ, וּכְשֶׁנִּתְאֲלָמָה מִבֵּיתָה עֲדִי מִיָּתָהּ וְגוֹבֵהָ, וְהָיָה כִּיּוֹן דֹּלָא אֲפִשֶׁר מוֹדִי רַבִּי יִהוֹדָה שְׂכּוֹתֵבִין שׁוֹכֵר, דְּטוֹב לוֹ שְׂוִידָה כִּיּוֹן קִצֵּת רָאָהָ שְׂפִרַע כִּדִּי שֶׁלָּא תַּחֲזוֹר וְתִבָּא עֲדִי מִיָּתָה אֲחִירִים בְּבִית דִּין אֲחֵר וְתַכְבֵּעַ: **הָתָם**

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דכתיב כששלחה אליו תמר את הסימנים "ויבר יהודה ויאמר צדקה
ממני" הרי שהודה. **אלא ראיובן מנלן דאורי** - היכן מצאנו שהודה
מעצמו במעשה בלחה. משיבה הגמרא, **דאמר רבי שמואל בר**
נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'הי ראיובן ואל ימת' 'וזאת
ליהודה' - מפני מה שונה ברכת יהודה ומתחילה ב'וזאת ליהודה',
לומר לך שכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של
יהודה שהעלו ישראל ממצרים מגולגלין בארון - מתגלגלים
ומתפרקים בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים לפני הקב"ה
ואמר לפניו, רבוננו של עולם, מי גרם לראובן שהודה על מעשה
בלחה, יהודה - שכיון שראה את יהודה מודה על מעשה תמר הודה
הוא על מעשה בלחה, ועל זה אמר משה 'וזאת ליהודה' - שיהודה
אבריו מפורקים ואילו ראובן שלדו קיים. מיד 'שמע ה' קול יהודה'
- התקבלה תפילתו של משה על יהודה, ועל איבריה לשפא - וחזרו
אבריו למקום חיבורם. ולא הוה קא מצילין ליה למיתבתא דרקיעא
- אך עדיין לא הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה, עד שהתפלל
משה 'ואל עמו תביאנו', והכניסוהו לישיבה של מעלה. ולא הוה קא
ידע משקל וממרח בשמעתא פתרי רבנן - אך עדיין לא היה יודע
יהודה לשאת ולתת בדברי תורה עם החכמים, עד שהתפלל משה
ידיו רב לו' - שהיה לו כח לנצח במלחמתה של תורה, ואחר
שהתפלל כך, ידע לשאת ולתת בדברי תורה. אך לא הוה קא סלקא
ליה שמעתא אליבא דהלכתא - עדיין לא היה זוכה יהודה לומר
דברים שיתקבלו להלכה, עד שהתפלל משה 'ועזר מצריי תהיה'.
הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.
מקשה הגמרא, בשלמא יהודה דאורי - מוכן שהודה, כי היכי דלא
תישרף תמר - שעל ידי הודאתו נמנעה שריפתה, **אלא ראיובן למה**
ליה דאורי - מפני מה הודה, והרי והאמר רב ששת הציץ עלי (בר
ישראל) דמפרש תמיה - המודה בריבם שחטא הרי הוא חצוף,
שמראה שלא מתבייש בדבר. מתרצת הגמרא, שראובן הודה כי
היכי דלא ליחשדו אחוהי - כדי שלא יחשדו יעקב בשאר האחים
שהם חטאו ובלבלו את מיטתו.
שנינו במשנה, **אם אמרה סמא אני וכו'**, כותבת ונותנת לבעל שטר
שכתוב בו זניתי והפסדתי את כתובתי. שמעת מינה - נלמד מדברי
המשנה שכותבין שובר - ולא כשיטת רבי יהודה בבבא בתרא,
שיכול הלווה לומר שאינו פורע את חובו עד שיחזיר לו המלווה את
שטר ההלוואה כדי שלא יוכל לתבוע אותו שוב, ואינו מסתפק בכך
שיכתוב המלווה שובר שפרע לו הלווה את החוב, מפני שיכול לטעון
שאינו יכול לשמור את השטר כל ימיו שלא יאכלו אותו העכברים
וכדומה. וממה שמבואר במשנה שהאשה כותבת לבעל שאינו חייב
לה כתובה, ולא מצריכים את האשה להחזיר לבעל את כתובתה,
משמע כשיטת רבי יוסי שחולק שם. **אמר אביי** אין ראייה מהמשנה
שסוברת כרבי יוסי, משום שהגני מקרעת - ניתן לשנות במשנה
מקרעת כתובתה, דהיינו שצריכה לקרוע את כתובתה ואכן לא די
בכתיבת שובר. שואלת הגמרא, **אמר ליה רבא לאביי, והא שוברת**
קתני - הרי שנינו במשנה 'שוברת כתובתה' ולא ניתן לשנות
שקורעת. **אלא אמר רבא** אין ראייה מהמשנה שסוברת כרבי יוסי,
משום שבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן - המשנה דיברה על
מקום שנהגו שלא לכתוב כתובה לאשה, אלא סומכים על תקנת
חכמים שאם מת הבעל או גירשה חייב לה כתובה, ובמקום כזה שאין
כתובה לקרוע, גם לפי רבי יהודה תכתוב לו שובר
שנינו במשנה, **ואם אמרה מהוזה אני מעלין אותה לשערי מדרה**.
מקשה הגמרא, מעלין אותה - וכי היא הייתה מוחזק לעורה שיש
צורך להעלותה לשם,

וקמליאות - תכשיט המקיף את הצוואר מלפניה, נזמים ומכעיות,
מעבירין - מסירים אותם ממנה כדי לנזולה, בשביל שתודה. ואחר
כך - אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מביא הכל מצרי -
העשוי מסיב הגדול סביב הדקל, וקושרו למעלה מדרה בשביל שלא
יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. וכל הרוצה לראות את הסוטה בבזיונה
ובבושתה בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה, שמפני שלכת גם
בתן היא לא תודה בפניהם. וכל הנשים מותרות לראותה בשעת
ניזולה, שנאמר 'ונסרו כל הנשים ולא תעשנה כזמתכנה' - על
ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא
לידי זימה וזנות.
נמרא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
בירושלים. שואלת הגמרא, מנהגי מילי - שלגבי סוטה צריך בית דין
של שבעים ואחד ידינים. ומשיבה, **אמר רבי תימא בר גמרא אמר רבי**
יוסי ברבי חנינא, אהיא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' 'תורה',
בתיב קא - לגבי סוטה 'ועשה לה כהן את כל התורה' וכתב
התם - לגבי זקן ממרא 'על פי התורה אשר יורוד', ולומדים מה
להלן בשבועים ואחד - שזקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית
דין הגדול, אף כאן - השקאת הסוטה היא בשבועים ואחד.
שנינו במשנה, **ומאימין עליה וכו'** כדי שאם זינתה תודה ולא ישקו
אותה. מקשה הגמרא, ורמינחו, בדרך שמאימין עליה שלא תשתה
כך מאימין עליה שתשתה, שאומרים לה בתי, אם ברור לך הדבר
שמהוזה את ולא נבעלת בסתירה, עמדי על בורייך - תסמכי על כך
שאת נקייה מעון, וישרי את המים ולא תינוקי מהם, לפי שאין מים
המרים דומין אלא לכם יבש שמונה על בשר חי, אם יש שם מכה
והבשר תתור, הרי הסם מתקלח ויורד לגוף, אך אם אין שם מכה,
אינו מועיל כלום - שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים
המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה
מבואר שמאימין עליה רק כדי שלא תשתה. מתרצת הגמרא, לא
קשיא, כאן - מה שמבואר במשנה שמאימין עליה כדי שלא תשתה,
היו עושים כן קודם שנמחקקה המניקה שכתוב בה שם השם בתוך
המים, ולכן היו מאימין עליה שלא תשתה בשביל למנוע את מחיקת
השם. כאן - מה שמבואר בברייתא שמאימין עליה גם כדי
שתשתה, היו עושים כן לאחר שנמחקקה המניקה ונמחק כבר שם
השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא
תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.
שנינו במשנה, **ואמר לפניה דברים שאינם כדאי לשומען וכו'**. תנו
רבנן מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, **אמר לפניה דברים של**
הנהגה ומעשים שאירעו וכתובים בכתובים - בתורה, אשר נעשו
בימים הראשונים, כגון, דברי הגדה על הפסוק 'אשר חקמים יגידו
ולא כחור מאבותם' - שהחכמים ספרו את חטאם והודו עליו ולא
הסתירו אותם. החכמים הם יהודה וראובן, שיהודה הודה שבא על
תמר ולא בוש להודות, ומה היה סופו, שזכה ונחל חיי העולם הבא.
וראובן הודה על מעשה בלחה ולא בוש להודות, ומה היה סופו,
זכה ונחל חיי העולם הבא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה,
כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, ומה שכתבן - מה
השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא
ומקשה על הברייתא, מה שכתבן - מה כוונת הברייתא ששאלה מה
שכרן, כך קא אמרין - והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא.
מתרצת הגמרא, **אלא כוונת הברייתא בשאלתה, מה שכתבן שקיבלו**
בעולם הזה, משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר
עליהם 'להם לבדם נתנה ההרץ ולא עבר זר בתוכם'.
שואלת הגמרא על הברייתא, בשלמא ביהודה אשכחן דאורי,

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מִתְהַרְגִּין שְׁנֵי מִצֻּרְעִין בְּאֶחָת - לא מתעסקים בטוהר שני מצורעים
 יחד, וְאִין רוֹצֵעִין באוֹחֵםם של שְׁנֵי עֲבָדִים עבריים שאינם רוצים לצאת
 לחופשי לאחר שש שנים בְּאֶחָת, וְאִין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֲגֻלֹת של עגלה
 ערופה בְּאֶחָת, לְפִי שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. הרי מפורש
 שלא ניתן להשקות שתי סוטות ביחד משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת
 חֲבִילוֹת. מתרצת הגמרא, אִמְר אֲבִי וְאִתִּימָא - ויש אומרים שתירץ
 זאת רב בְּהֵנָּה, לֹא קָשָׁא, בְּאֵן - הבריתא שאמרה שאין משקים שתי
 סוטות יחד משום שאין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, דיברה בְּכֹהֵן
 אֶחָד, שאם ישקה יחד נראה טורח עליו, בְּאֵן - שיטת רבי שמעון
 שניתן לפעמים להשקות שתי סוטות יחד, נאמר בְּשֵׁנִי בְּהֵנָּם - שכל
 כוון ישקה סוטה אחת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.

שנינו במשנה, וְהִכְתֵּן אוֹחֹו בְּבִגְדֵיהָ וכו' עד שהוא מגלה את לבה,
 וסותר את שערך. תגו רַבֵּנן נאמר בתורה "וְפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאֲשָׁה",
 אִין לִי אֵלֶּא רֹאשָׁה - שפופור בפסוק רק שיגלה את ראש הסוטה,
 גּוֹפֶה מִנֵּן - מניין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי שלמדנו
 במשנה. תְּלָמוֹד לֹמַר 'הָאֲשָׁה' - נלמד מהייתור שכתוב ראש
 'האשה' ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הבריתא ושואלת, אִם
 בֵּן מִתְלָמוֹד לֹמַר 'וְפָרַע אֶת רֹאשָׁה' - מה בא לרבות הייתור של
 'את', ומשיבה, יתור זה מְלֻמָּד, שְׁהִכְתֵּן סוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה - שלאחר
 שגילה את ראשה מוסיף וסותר את קשירת השער כדי להרבות
 בגילוייה בכך ששערה מתפזר.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָא אִם הָיָה לָהּ נָאָה לֹא הִיא מְגֻלָּה
 וכו'. לְמִימָרָא - עולה מדברי המשנה דְּרַבִּי יְהוּדָה חֵיִישׁ לְהַרְהוּרָא
 - שחושש לכך שהרואים את הסוטה יתגרה יצרם ממנה, ולכן סובר
 שאם היא נאה לא היו מגלים את בשרה. ואילו וְרַבֵּנן לֹא חֵיִישִׁי -
 אינם חוששים לכך, ולכן סוברים שגם אם היתה נאה היה מגלה את
 גופה. מקשה הגמרא, וְהָא אִיפְכָא שְׁמַעִינוּ לָהּ - שבבריתא להלן
 אמרו להיפך, דְּתַנַּי לִגְבִי הֵיוּצֵא לְהִיחָר בְּסִקְלָה, הָאִישׁ שִׁינָא
 לְהִסְקָל, מְכַסֵּין אוֹתָהּ פֶּרֶק אֶחָד מִלְּפָנָיו - בחתיכת בד מלפניו כנגד
 מקום הערוה, וְהָאֲשָׁה שְׁנֵי פֶרְקִים אֶחָד מִלְּפָנֶיהָ וְאֶחָד מִלְּאַחֶיהָ
 - ואת האשה היו מוסיפים לכסות בחתיכת בד גם מאחוריה, מְכַסֵּי
 שְׁבֻלָּה עֲרֻהָ - שנראית ערוותה גם מאחור, אבל שאר גופם היה
 ערום בשעה שנסקלים, דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים אִמְרִים הָאִישׁ
 נִסְקָל עֲרוּם, וכדברי רבי יהודה, אבל וְאִין הָאֲשָׁה נִסְקָלָת עֲרוּמָה
 אלא בבגדים. הרי שלרבנן חוששים שהרואים אותה ערומה יתגרה
 יצרם בה ולכן נסקלת בבגדים, ואילו לרבי יהודה לא חוששים לכך
 ולכן נסקלת ערומה, וחזו סתירה לשיטתם במשנתנו. מתרצת
 הגמרא, אִמְר רַבָּה הָכָא - לגבי בסוטה מְעַמָּא מֵאִי - מה טעם דברי
 רבי יהודה שחוששים שיתגרו ממנה, משום שְׁמָא תַּצָּא מִבֵּית דִּין
 בְּהֵינָא - תיכיד ויתברר שהיא טהורה ולא תמות, וְיִתְגַּדֵּי כֹה פְרָחִי
 וכו'. ויש לחשוש שהכהנים שראו את גופה יתגרו ממנה, ולכן
 סובר רבי יהודה שאם היא נאה אין לגלות את גופה. אבל הָתָם -
 ביוצאת להיסקל, הָא מְסַתְלָלָא - הרי היא נסקלת ומתה, ולכן אין
 לחשוש שיבואו הרואים להרהר בה. וְכִי תִימָא אֲתִי לְאַרְבֵּי
 בְּאַחֲרֵינֵיהּ - ואם תאמר שאף שלא יתגרו בנסקלת, אך עדיין יש
 לחשוש שמתוך שיראו אותה ערומה יתגרו באשה אחרת, יש להשיב
 שאין לחשוש מכך, שהרי הָאִמְרָא רַבָּה מְרִי - מסורת בידי מרבנותי,
 דְּאִין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט אֵלֶּא כִּמְה שְׁעִינִי רֹאזִית - באותה אשה
 שראה האדם, ולכן ביוצאת להיסקל שהיא מתה מיד לא חשש רבי
 יהודה שיתגרו ממנה הרואים.

מקשה הגמרא, אִמְר רַבָּה, דְּרַבִּי יְהוּדָה אֶדְרַבִּי יְהוּדָה קָשָׁא דְּרַבֵּנן
 אֶדְרַבֵּנָא לֹא קָשָׁא - וכי הסתירה שהקשתה הגמרא הייתה רק
 בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ רבה את
 הסתירה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתירה בדברי רבנן.
 אֵלֶּא אִמְר רַבָּה דְּרַבִּי יְהוּדָה אֶדְרַבִּי יְהוּדָה לֹא קָשָׁא, בְּדִשְׁנֵי -
 כמו שחילק רבה בין היוצאת להיסקל שהיא מתה מיד, לבין סוטה
 שאם היא טהורה ותצא זכאית יבואו הרואים להתגרות בה.

הָתָם קָיִימָא - הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת
 הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, דְּמַסְקִינָן לָהּ
 וּמַתְנִין לָהּ פְּרִי לְיִנְיָעָה - מעלים אותה ומורדים אותה כדי ליינעה,
 כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ
 להר הבית כדי שתתייגע, ומתוך כך תודח אם יזנתה. וכעין מה
 שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, דְּתַנַּי, רַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶצָר אִמְרָא, בֵּית דִּין מְסִיעִין אֶת הָעֲדִים הַבָּאִים לְהַעֲדִי
 כדי להרוג אדם, מְקֻמָּם לְמְקֻמָּם - שאומרים להם לא כאן נקבל את
 עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, פְּרִי שְׁתַּפְּרָה דְּעֵתָן עֲלֵיהֶן,
 וְיִתְהוּרֵי פֶהֶן - ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.

שנינו במשנה, שְׁשָׁם - בשער ניקנור מְשַׁקֵּין אֶת הַפּוֹטוֹת ומטהרין
 את היולדות ומטהרין את המצורעין וכו'. שואלת הגמרא, בְּשֻׁלְמָא
 סוֹטָה, מה שצריכות לעמוד בשער ניקנור, נלמד מְדַבְּרֵיכִי בְּפִרְשָׁת
 סוטה "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאֲשָׁה לְפָנֵי ה'" - ולפני ה' מתקיים על
 ידי שעומדת בכניסה לעזרה, והיינו בשער ניקנור. וּמִצֻּרְעִין נְמִי,
 מה שצריכים לעמוד בכניסה לעזרה נלמד מְדַבְּרֵיכִי בְּפִרְשָׁת מִצְוֹרַע
 "וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמְטָהֵר וְגו'" לפני ה'. אֵלֶּא יוֹלְדָת מֵאִי מְעַמָּא
 צריכה לעמוד בשער ניקנור, אִילִימָא מְשוּם דְּאִתִּין וְכִינִימִין
 אֶקוּרְבָנֶיהוּ - אם נאמר שהטעם הוא משום שצריכות לעמוד ליד
 הקרבן בשעת הקרבתו, וּבְדִתַּנָּא אִין קְרָבָנֵי שֶׁל אָדָם קָרָב אֵלֶּא
 אִם בֶּן עוֹמֵד עַל גְּבִי - שעומד סמוך לקרבנו בזמן הקרבתו, ולכן
 היו עומדות היולדות בשער ניקנור. אִי הָכִי - אם כן, וְכִין וְכִין נְמִי
 - גם זו או זכה שמביאים את קרבן טהרתם יצטרכו לעמוד שם,
 ואילו המשנה הזכירה רק יולדת. מיישבת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי -
 אכן גם זבים חובות צריכים לעמוד בשער ניקנור, מפני הטעם שאין
 קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד שם, וְתַנָּא הָרָא מִינֵיהוּ נִקְטָא
 - אלא שהתנא הזכיר דוגמא אחת של מחוסר כפרה שצריך לעמוד
 שם, ולכן הזכיר רק יולדת.

תני רַבֵּנן אִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאֶחָת - הנמצאות בעזרה ביחד,
 פְּרִי שְׁלֹא יֵהָא לָהּ גַם בְּפִתְרֶיהָ - שיתכן שאחת מזן טמאה,
 ומתוך שתראה את השניה עומדת על דבריה ואומרת שהיא טהורה,
 יתגבר עליה לבה לעשות כמותה, ולפיכך לא תודה שנבעלה. רַבִּי
 יְהוּדָה אִמְרָא לֹא מִן הָשֵׁם הוּא זֶה - אין זה עיקר הטעם שלא
 משקים שתי סוטות ביחד, אֵלֶּא אִמְרָא קָרָא - נלמד מהפסוק "והשביע
 אוֹתָהּ הַכֹּהֵן", שמשמע שבדקים רק סוטה זו לְבִדָּה. שואלת הגמרא,
 וְתַנָּא קָמָא שלמד זאת מסבא שלא יהיה לבה גם בחברתה, והרי
 הַכְּתִיב אוֹתָהּ, ולמה לא למד זאת מהפסוק, מתרצת הגמרא, אכן
 גם תנא קמא למד דין זה מהפסוק, אלא שהתנא קָמָא בבריתא רַבִּי
 שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּרִדְרִישׁ מְעַם דְּקָרָא - אשר דרש את טעמי התורה,
 וְכֹה מְעַם קָמָר - ומה שאמר את הסבא שלא יהיה לבה גם
 בחברתה, הוא טעם לדברי התורה, מִה מְעַם הַתּוֹרָה שמשביע הכהן
 אוֹתָהּ לְבִדָּה, פְּרִי שְׁלֹא יֵהָא לָהּ גַם בְּפִתְרֶיהָ.

שואלת הגמרא, מֵאִי מִינֵיהוּ - מה החילוק לדין בין רבי שמעון
 שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא
 דרש. ומשיבה, אִיפְכָא מִינֵיהוּ יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה
 רוֹתֶת - מִפְּחָדָת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת
 רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה
 לבה גם, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גם בה, ואם כן ניתן
 להשקותה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם
 התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה
 הגמרא, וְרוֹתֶת מִי מְשַׁקֵּין - האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן
 שהיא רותנת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שהיא
 לבה גם בה. וְהָא - והרי יש סיבה נוספת שלא יהיו משקים שתי
 סוטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת
 חֲבִילוֹת, - אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית
 המצוות טורח עליו כמי שסוחב משא ורוצה להיפטר ממנו, וסיבה זו
 שייכת אף באופן זה. וּבְדִתַּנָּא אִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאֶחָת, וְאִין

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד א

רש"י

תוספות

התם כתיב. בלשכת הגזית כדקאמר שזאינו עליה ביד הגדול. ולשכת הגזית בעורה
היתה. חצייה בקדש וחצייה בחל כדאמר ביומא פרק שני דף סז. ופחיתין לה. מקל דר
הבית לאחר שזאינו עליה: כרי לניעה. ותרנא מן המים ותודה כשתראה בצרתה: מסייעין
היו את העדים. שמעידים עדות נפשות. וכשבדקין אותן היו מסייעין אותן מפנה לפנה
ומלשכה ללשכה: לפני ח. ודא הפתח שבו דרך

התם כתיב. דמסקינן לה ומחתינן לה כדי לניעה,
דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, בית דין מסייעין
את העדים במקום למקום כדי שתמסר דעתן עליהן
ויחזרו בהן: ששם משקין את הפסולות וכו'. בשלמא
סומות, דכתיב 'והעמיד הכהן את האשה לפני ה'.
מצורעין נמי, דכתיב 'והעמיד הכהן המטהר וגו'.
אלא וילדת מאי מעמא, אילימא משום דאתיין וניימין
אקורביניהו, דתניא אין קרבנו של אדם קרב אלא אם
בן עומד על גביו, אי הכי ובין וכוות נמי, אין הכי
נמי ותנא חדא מינייהו נקט. תנו רבנן, אין משקין
שתי סומות פאחת, כדי שלא יהא לכה גם בחבירתה.
רבי יהודה אומר, לא מן השם הוא זה, אלא אמר
קרא 'אותה' לבדה. ותנא קמא, הכתיב 'אותה', תנא
קמא רבי שמעון היא דדריש טעם דקרא, ומה טעם
קאמר, מה טעם אותה לבדה כדי שלא יהא לכה
גם בחבירתה. מאי בינייהו, איכא בינייהו רותתת.
ורותתת מי משקין, והא אין עושין מצות חבילות
חבילות, דתנן אין משקין שתי סומות פאחת ואין
מטהרין שני מצורעין פאחת ואין רוצעין שני עבדים
פאחת ואין עורפין שתי עגלות פאחת לפי שאין עושין
מצות חבילות חבילות. אמר אביי ואיתמיא רב פהנא,
לא קשיא, פאן בכהן אחד, פאן בשני פהנים: והכהן
אוחז בכבדיה: תנו רבנן 'ופרע את ראש האשה', אין
לי אלא ראשה, גופה מנין, תלמוד לומר 'האשה', אם
בן מה תלמוד לומר 'ופרע את ראשה', מלמד שהכהן
סותר את שער: רבי יהודה אומר אם היה לכה
וכו'. למימרא דרבי יהודה חייש להרהורא ורבנן לא
חייש, והא איפכא שמעינן להו, דתניא האיש מכסין
אותו פרק אחד מלפניו והאשה שני פרקים אחד
מלפניה ואחד מלאחריה מפני שפולה ערוה דברי רבי
יהודה. והכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה
נסקלת ערומה. אמר רבה, הכא מעמא מאי, שפא
תצא מבית דין ופאית ויתגרו בה פרחי בהונת. התם
הא מסתלקא, וכי תימא אתי לאיניו פאחריניתא,
האמר רבא, גמורי דאין יצר הרע שולט אלא
במה שעיניו ראות. אמר רבא, דרבי יהודה אדרבי
יהודה קשיא, דרבנן אדרבנן לא קשיא. אלא אמר
רבא, דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא. כדשינן.

דרבנן

בניסה וריצאה לכל באי עדה: אקורביניהו.
כשמקריבים את קרבן קניהם להקדים באכילת
דרשים, ומצוה על האדם שיעמוד וישמור על
קרבנו, ותפאץ לו בספרי מתשמרו להקריב לו
במועדו (מקריב כח), ומי שיכול לבסוף בעורה נכנס.
ואלו שלא היו יכולות מפני שהיו מחסרות כפרה
עומדות בחלל שער נקטור שלא נתקדש: ובין
וכוות נמי. כשמקריבין קרבניהם הן מוסרי
כפרה ואין יכולין לבסוף: שלא יהא לכה גם
בכבדיתה. שקא האחת עומדת על בריה: אותה
מודה לומר טמאא גמי, חבירתה שחיה טמאה
רואה את זו שאינה מודה וסובלת את בשתה
ולכה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה:
לא מן השם הוא זה. לא זהו הטעם שאמר
העקר הקאמר בדרה. אותה. והשביע אותה
הכהן: רש"י יחייב טעמי לקראי ב"מ דף סז. דקא
אמר לא תחבל בגד אלמנה בעיניה נאמר לו
בעשרה, דטעם המשקא שאם אותה ממשיכה
ואתה חייב להחזיר לה ואתה נכנס שחירת לסלו
וערבות להחזירו משיאה שם רע בשבועתה:
מאי בינייהו. בין רבי יהודה לרבי שמעון, אי
משום לכה גם זה ואי משום גזירת הכתוב:
איכא בינייהו. אשה שאנו רואים בה שהיא
רותתת מאימת המים ואינה מודה, למד שלא
יהא לכה גם זה וזו רואין שאין לכה גם זה.
ולמאן דלא דריש טעמא דקרא אלא גזירת
הכתוב אין משקין עקה אחת: ורותתת מי
משקין. עקה אחת, נהי דאין לכה גם זה
האיכא משום עשיית מצות חבילות כדתניא בו:
חבילות חבילות. שגראא גמי שהיו עליו
למשאוי וממחר לפרק משאו: כבהן אחד. חזי
חבילות, וכן לגבי עבדים כביד אחד ובאדון
אחד: ופרע. בכל מקום לשון גלוי הוא: גופה
מנין. דתנן מגילה את לכה: סותר את שער.
מרבא בגלגלה שסותר קליעתה: תיש להחזיר.
שלא יתנו הוראין את לבם בה: האיש מכסין
אותו. כשנסקל: פרק אחד. חתיכת בגד מלפנים
והאך כל גופו ערום: שפלה ערוה. אחריה
וקניה, שבית הבשת נראה משני צדדי: הכא
היינו טעמא דר' יהודה, שקא תצא מב"ד ופאה.
ששורה תמצא ולא יבדקה המים ויתגרו בה
והיו דורפין אחריה כל המה: פרחי בהונת. נקט
על שם שהיו מצויין בעורה יתר משאר העם:
ובי תימא אתי לאיניו פאחריניתא. על דין
שקרא את זו עקמה מתגרה יצרם בגשים אחרות:
גמורי. מסורת בידי מרבתי: דרבנן אדרבנן לא
קשיא. בתמיה, דשינן רבי יהודה ולא חיישת
לשנוי דרבנן

הכא

ששם משקין את הסומות. בתוספתא (פ"א) שנה' (מללס ח ט) את אשר יחטא איש לרעהו
ונשא בו אלה להאולתו וכא אלה לפני מוכרן בבית הזה וכו' להרשיע רשע
וצבחה בטנה ולהצדיק צדיק ולתת לו כבודתו שנאמר ואם לא נטמאה האשה ותהורה וזאן
ונקטה ונורעה זרע היא עומדת מבפנים והכחן עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכהן את
האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':
אין משקין שתי סומות פאחת. נראה לפרש
שיעמיד שתייהן בעורה בבית אחת להשקותן
אע"פ שאין שוות כאחת וכן רציעה ובתוספתא
דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות שוות כאחת
משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה על גבה
ותימה וכי היה אוסר בכהן לשחוט שני ובהם
כאחד כהן שני עולות או שני טמאות שיעמיד
שניהן בעורה ושחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא
דאמר' ב"ב דשחיטת חולין (ק נט) וס' תובחחו
שלא יהא א' שחוט שני ובהם מיירי שיתחור שני
צורין כאחד דאיכא איסור דאורייתא נבל בבהן
לא מיירי חתם ובפ' נערה המאורסה (מללס עג).
בגדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד
אותה דוקא או לאו דוקא ונפשי לזו מהבא:
איכא ביניהו רותתת. נראה דהוה מצי למימר
איכא ביניהו אשה אחרת שאינה סוטה
לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור להעמיד אצלה
שום אשה בשער נקטור דאמר בפרק טוף בבלפי
(יומא דף קנז) דפלגי נמי הכי רבי (יהודה) ורבי
שמעון בקרא דוהוציא אותה דכתיב גבי פרה
ואמר איכא ביניהו חמור דלרבי (יהודה) דאמר
אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:

והא אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך
והלא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא
איסור מדרבנן משום דמייחו עליה כבשא ואינהו
פלגי בקרא:

כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בב"ד
אחד ואדון אחד ותימה והא סותר ב'
מצורעין דמי לשני עבדים ש שני באי אדם:
והכהן אחדו בגדיה. בפרק אלו חן הלוקין
(מסות דף כג) תניא נמי חזן חזן וכוותסת
אוחזו בגדיהו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה
מצוה לנוולו בתוספתא (פ"א) כהנים מטילים
גורלות וכל מי שיעלה גורלו פאילו כ"ג יוצא
ועומד בעד סוטה ואוחזו בגדיה:

אם היה לכה נאה. אע"ג דגורית הכתוב הוא
שב ואל תעשה לאו מיערך הוא כדביתא פ'
האשה רבה (יבמות ז).

האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.
תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא
מפרש טעמא בפרק נגמר דין (סנאלין דף סה). משום
דכתיב אותו ולא סוטה ואין אותו להא כסותו
איכ' למחזה היה בל כסותו מאחר שהכתוב אסור
שלא לנוולא אם ידענו מנולין אותה איכ' או
עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
דאיתו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך
לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה הרושות ביד
בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי
פליגי להבי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן
להרהורים היה לנו לנוולא משום יסור:

ויתגררו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שערה כדאמר קרא ואי משום כהן המשקה אותה יתפוך פניו לצד אחר
והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר'
יהודה אם היה פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסתר: גמרי' אין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו
רואות. מקשי מפרק אין דורשין (יבמות יח) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצרייהו ולא קשיא מידי דדחתם ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מותרו אחריה לעולם אפי'
שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מותרו אחר אחרת:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

ואחר כך מביא חבל המצרי, בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצריה באין משירי
הלשכה בחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שנחנק בו וסיף שנהרג בו
דאמרין פרק נגמר הדין (פסחים ק"ז מ). דבאין משל צבור אי פירשו נמי משירי הלשכה כי

הבא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא ידענא

מאי פשטי מחבא טפי מהא דקתני היא
תורה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן
ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו
דוקא לעכב דהיכא כתיב חבל המצרי או שום
קשירה בתורה ולמה היה לו לעכב מידו המדקדק
בפירוש רש"י לא קשיא מידי דעיקר הבאתו
קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או
משום שמיטת בגדים הואיל וצריך לקשור צלצול
לקשור חבל כדי לפירע ממנה מידו היכא דליכא
חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא יותר
מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמק' וכו'. וזה דבומן הבית
נהג דין ד' מיתות מן שנתחייב בהן בלא
עדים והתראה שלא יהיו יוכרין לדנו בסנהדרין
כדאמר בפ' אחד דיני ממונות (ק"ז מ) מעשה ברבי
שמעון בן שטח שהיה בומן הבית דתניא אמר רבי
שמעון בן שטח תראה בנחמה אם לא ראיתיו וכו'
עד שהשיבו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא
התני רבי אחא וכו' אלא האי דנקט מיום שחרב
בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע
מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי מפרק
השוכר את הפועלים (כ"ח מ) דרבי אלעזר
רבי שמעון הזה תפיס גבוי יומא חד פגע בההוא
כובס אמר ליה תפסוהו ותפסוהו (זקופדו) וזקופדו
וקא בבי אמר לו רבי אל ירע לך שהוא ובנו בעלו
נערה מאורסה ביהדי' וה שנתלה נתק אבמאי
לא פריך תנאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל
לפירשי לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי
נחלה משום דכל הנסקלין תנלין ויש לומר דלאו
דוקא נקט נופל מן הגג או היה דורסותו אלא מעין
מיתה שנתחייב בה יורג יוש מפרשים דבנו בעל
תחילה דהויא לה בעולה דמיתתו הויא בתנן
אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין
(מנחות י"ז) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה
שחרג במדיד יושב תחת הסולם וה שחרג בשוגג
עלה ונפל הורגו והא לאו בר סקילה הוא
ותירץ א"ע דלאו בר סקילה מידו מדה מדה
היא דוורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב
(מנכ"ז מ) ויפל עליו וימות ואלו מתים דרך ירידה
ואם דהרגו בסוף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין
אחר:

מנימין

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא, הכא טעמא מאי משום
ונוסרו כל הנשים, התם אין להן יסור גדול מזה,
וכי תימא לעבד בה תרתי, אמר רב נחמן אמר רבה
בר אבתי, אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברוך לו
מיתה יפה. לימא דרב נחמן תנאי היא, לא דבולי
עלמא אית להו דרב נחמן, והכא ביהא קמיפלגי, מר
סבר ביונייה עדריף ליה טפי מצערא דגופיה, ומר
סבר, צערא דגופיה עדריף ליה טפי מביונייה: היתה
מכוסה לבנים וכו': תנא אם היו שחורים נאים לה,
מכסין אותה בגדים מכוערים: היו עליה פלי והב
וכו': פשיטא, השתא נוול מנוויל לה, הני מופעאי.
מהו דתימא, בהני אית לה ביוני טפי, בדאמרי אינשי,
שליח ערמיל וסוים מסאני, קא משמע לן: ואחר כך
מביא חבל וכו': בעא מיניה רבי אבא מרב הונא, חבל
המצרי מהו שיעכב בסומה, משום שלא ישמטו בגדיה
מעליה הוא ובצלצול קמן נמי סגי, או דילמא משום
דאמר מר היא תורה לו בצלצול לפיכך בהן מביא
חבל המצרי וקושר לה למעלה מדדיה, מעכב. אמר
ליה, תניתוה ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו לה
למעלה מדדיה כדי שלא ישמטו בגדיה מעליה: וכל
הרוצה לראות בה יראה וכו': הא גופא קשיא, אמרת
כל הרוצה לראות בה רואה, אלמא לא שגא גברי
ולא שגא נשי, והדר תני כל הנשים מותרות לראותה,
נשים אין, אנשים לא. אמר אביי, תרגמה אנשים. אמר
ליה רבא, והא כל הרוצה לראות בה רואה קתני,
אלא אמר רבא, כל הרוצה לראות בה רואה, לא שגא
גברי ולא שגא נשי, ונשים חייבות לראותה שגאמור
ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה מומתכנה: משנה
במדה שאדם מודד בה מודדין לו, היא קשטה את
עצמה לעבירה, המקום גולה. היא גלתה את עצמה
לעבירה, המקום גלה עליה. בירך התחילה בעבירה
תחילה, ואחר כך הכתן, לפיכך תלקה תירך תחילה
ואחר כך הכתן ושאר כל תגופ לא פלמי: גמרא

הכא טעמא מאי: אמרי רבנן שמעיה לבישה ואפלו היא טהורה, משום ונוסרו כל הנשים,
שלא יביאו עצמן ליד חשד ותהינה צנועות. תתם. שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה
לאחרות. תרתי. מיתה ובושה. מר סבר ביונייה צריף ליה. חשוב על האדם וטני לו טפי
מצערא דגופיה, הלכך מיתה יפה היא לו לסקל לבוש ואע"פ שצערו נמשך שאינו ממהר
למות. ולא לסקל ערום ויתבזה. ורבי יהודה סבר
צערא דגופא עדריף ליה, וזו היא מיתה יפה לו
לסקל ערום ואע"פ שמתבזה, ולא יסקל בלבדו
וימשך צערו: בהני אית לה ביוני טפי. שהיא
ערמה עד לכה וראשה פרוץ ויתן עליה תכשיט
זהב גנאי הוא לה. שדרך בני אדם להתלוצץ
באדם ערום ומעלו ברגליו ואמרי שליח ערמיל
וקיים מסאני. שליח - ממשט, כדמתרגמין
ופשט ושלח. ערמיל - ערום: משום דאמר מר.
לקמן, במדה שאדם מודד בה מודדין לו: היא
תורה לו. תורה את עצמה פרוץ ויתן עליה תכשיט
להתנאות בפניו. צלצול בגדיה בלע"ז: תנינוה.
דעקר הבאות אינו אלא כדי שלא ישמטה
תרגמה. לרישא דקתני כל הרוצה אנשים
תרגמה. פרש אותה: מתני' וך התחיל בעברה
תחלה. בדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקרוב
בשה לפיכך תלקה דרך תחלה לקלל אותה.
דכתיב בתה ד' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה
(ומקד"ס: גמ' ונא"ע דפירה. עצמה בטלה, שפסק
ארבע מיתות בית דין בפרה לא במיל. שמודיין
לקם לעוברי עברה במדה שמתחייבים בה
ומתים בדוגמת אותה מיתה: דאמר רב יוסף.
הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן
תני בר: דין ארבע מיתות. דין שמים שהיא
דוגמתה נופל מן הגג. דמאי דסקילה, דתנן
(פסחים ק"ז מ). בית הסקילה היה גבה שתי קומות
אחד מן העדים בא ודחפו בו: תיה דורסותו. ארי
דורסו בצפרניו ומפילו לארץ. וגם זה דומה
לנסקל: תניש מבישו. והארכ שורפו: נמשך
לפליכות. ומיתה מלכות מתיון את ראשו בסין
ותרג נמי סוף הוא כדאמרין בסנהדרין (ק"ז מ):
סרנכי. במגליש, והוא חלי בגרונה: כסאסאה.
בתוך אותה סאה עצמה כשאתה משלחה
לאבידן תריבנה ואין לי אלא סאה. עברה
גדולה. תרגם. חצי סאה. תיר וקב. דהיינו ג'
קבין: תמן ועובלא. משקלות קטנים הן ושעורן
בבבא בתרא בדמוכר את הספקיה (ק"ז מ) ופנין
שכל פרישה ופרישה וכו'. ואע"פ שלא נפרש
ממנו פעם ראשונה ושניה לא ותר לו עליהם,
אלא מצטרפין לו אותו לחשבון לראות לו:
פרישה לו. כנגדה: כפת. צערה.

פניה

אמר רב יוסף, אף על גב דמדה פטילה, במדה לא במיל. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי
שפליה סנהדרין, ארבע מיתות לא פטלו. והא במלו, אלא דין ארבע מיתות לא פטלו. מי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או תיה
דורסותו. מי שנתחייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה, או נמסר לפליכות או ליסמין באין עליו. מי
שנתחייב הניקה, או טובע בנהר או מת בסרנכי. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, שגאמור ופסאסאה
בשלחה תריבנה, אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרקב ויחצי תרקב, קב ויחצי קב, רובע ויחצי רובע, תומן ועובלא מנין, תלמוד לומר
פי כל סאון סאן ברעש. ומנין שכל פרישה ופרישה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר אחת לאחת למצא חשבון. וכן מצינו
בסומה שבמדה שמודדה בה מדדו לה, היא עמדה על פתח ביתה לראות לו, לפיכך בהן מעמידה על שער נקטור ומראה קלונה
לכל. היא פריסה לו סודדין נאין על ראשה, לפיכך בהן נוטל פפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצי **מַעֲבָב**, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק, **אָמַר** ליה - רב הונא לרב אבא, תנינן - למדנו במשנתנו, **וְאַחֵר** **כִּד מְבִיא חֶבֶל הַמְצִיר וְקוֹשְׁרוֹ לֵה לְמַעַל מַדְרִיחַ בְּרִי שְׁלֵא** **יִשְׁכְּמוּ בְּגִדֵּיהֶּ מַעֲלִיחַ**, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו **הַבְּגָדִים**, ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי. **שֵׁנִי** במשנה, **וְכָל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בָּהּ יִרְאֶה וְכוּ'** וכל הנשים **מותרות לראותה**. מקשה הגמרא. **הָא גִּזְרִינָא קִשְׁיָא** - דברי המשנה **סותרים, אִמְרַתְּ** - בתחילה אמרה המשנה שכל הרוצה לראות בה **רואה, אֲלֵמָא** - משמע שלא שָׁנָא נְכָרִי וְלֹא שְׁנָא נָשִׁי - אין הבדל בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמנוולים אותה. ואילו **וְהָרֹדֵף קִנֵּי** - בהמשך המשנה למדנו שכל **הַנָּשִׁים מותרות לראותה**, ומשמע נָשִׁים אֵין - דווקא לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אֲנָשִׁים לא. מתרצת הגמרא, **אֲמַר אֲבִי תַרְנֻמָּה** - נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו **אֲנָשִׁים** - נאמר רק על נשים. דוחה הגמרא, **אָמַר לִיה רַבָּא לֵאבִי וְהָא כָּל הַרוֹצֵה לְרֹאוֹת בָּהּ רֹאֶה קִתְּנִי** - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם אנשים. **אֲלֵא** מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבָּא**, אכן תחילת דברי המשנה **שכל הרוצה לראות בה רואה**, נאמרה על כולם **לֹא שְׁנָא נְכָרִי וְלֹא שְׁנָא נָשִׁי**, ומוסיפה המשנה, **וְנָשִׁים חִיבוֹת לְרֹאוֹתָהּ** - הנשים שנמצאות בעורה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים את מה ש**נֶאֱמַר 'וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה בְּזִמְתָּנָה'** - עלי ידי שיראו הנשים מה עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל. לאחר שלמדנו במשנה הקודמת אין היו מנוולים ומביים את הסוטה, באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה. **מִשְׁנָה. בְּמָה שְׂאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ** - כשמענישים את האדם משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג בעבירה. ולכן לגבי סוטה, **שֶׁהִיא קִשְׁשָׁה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבִירָה** - בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבורעל, כנגד זה, **הַמְּקוֹם נְזִילָה** - התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון ש**הִיא נִלְתָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבִירָה** - שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבורעל יראה אותה ויעבור איתה עבירה, כנגד זה, **הַמְּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ** - התורה ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקנו. **בִּינְדָה הַתְּחִילָה עֲבִירָה תְּחִילָה**, ואחר כך **הַכֶּסֶן** - דרך התשמיש הוא שהיך נחנה הארשון מהקירוב בשר לבורעל, ואחר כך הבטן, **לְפִיכָּךְ** מקללה הכהן ש**תְּלַלְתָּה תְּחִילָה וְאַחֵר כֶּסֶן הַכֶּסֶן** שנאמר "בת ה' את ירכך ונפלת ואת בטןך צבה", **וְשֹׂאֵר כָּל הַגּוֹף לֹא פָלַט** - ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכאב לאחר הירך והבטן. **גְּמָרָא. אָמַר רַב יוֹסֵף, אֵף עַל גֵּב דְּמָדָה בְּטִילָה** - שפסקו להעניש בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום **בְּמָדָה לֹא בְּטִיל** - עונש כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמיים לעוברי עבירה שימותו במיתה שהתחייבו בה, וכדלחלן. **דְּאָמַר רַב יוֹסֵף וְכוּ' תַנִּי רַבִּי חִינּוּ, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁבְּמַלְא סִנְהֶדְרִי וְלֹא דִנִּים עוֹד דִּינֵי נַפְשוֹת**, מכל מקום **אֲרִבְעַ מִיתוֹת לֹא בְּטִילוּ**. שואלת הגמרא, **וְהָא בְּטִילוּ** - הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה הגמרא, **אֲלֵא דִין אֲרִבְעַ מִיתוֹת לֹא בְּטִילוּ** - דין שמם להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נענש במיתה דומה להם, כגון, **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה** - מי שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, **אוּ נֹפֵל מִן הַנֶּגַע אוּ חָיָה דוֹרְסָתוֹ וּמְפִילָתוֹ לֵארוֹץ**. **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׂרִיפָה, אוּ נֹפֵל בְּדִלְקָה וְנִשְׂרָף, אוּ נָחַשׁ מְבִישׁוֹ וְהֵאָרַס שוֹרֵף אוֹתוֹ מִבְּפָנִים וּמֵת**. **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הֲרִיגָה** - סייף, **אוּ נִמְסָר לְמַלְכוּת אוּ לְסִטְרֵין בְּאֵין עֲלָיו, וְדֹרְסָה לְהִרְגוֹ בְּחֶרֶב**. **מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הֲנִיקָה, אוּ מוֹכֵעַ בְּנֶהָר וְנֹחֵק בְּתוֹךְ הַמַּיִם, אוּ מֵת בְּסִרְוֹנִי** - על ידי חולי בגרון, ונחנק בחוליו.

דְּרַבְנָן אֲדַרְבְּנָן נָמִי לֹא קִשְׁיָא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו רבנן להרהור, אלא **שֶׁהָבָא** - לגבי סוטה **מַעֲבָב מֵאִי** - הטעם שמגלים את גופה, הוא **מִשּׁוּם** שנאמר **'וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים'** - ולכן מצווה לבישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג בצניעות ולא להביא את עצמם לידי חשד שזנו. אך **הָתָם** - לגבי יוצאת להיסקל, אין צריך לבישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי **אֵין לָךְ יִסּוֹר גְּדוֹל מִזֶּה** - שרואות אותה כשהיא נסקלת. **וְכִי תִיָּמָא לַעֲבִיד בָּהּ תַּרְתִּי** - ואם תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמבישים אותה, **אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּא בְּרַ אֲבִי, אֵין עוֹשִׂים כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר קָרָא 'וְהִקְבִּיתָ לְרַעְךָ בְּמוֹד'**, ונלמד מכאן **שֶׁדְּרִיר לוֹ** - יש לברור ליוצא להיסקל **מִיתָה יָפָה** - שלא יתבייש בשממיתים אותה. שואלת הגמרא, **לִיָּמָא דְּרַב נַחֲמָן תַּנָּאי הִיא** - האם נאמר שהדין שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלויה במחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה. דוחה הגמרא, **לֹא** - דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא **דְּכֻלִּי עֲלָמָא אֵית לְהוּ דְּרַב נַחֲמָן** - שיש לברור ליוצא להיסקל מיתה יפה, **וְהָכָא בְּהָא קְמִיפְלִינִי** - אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, **מִר סָבַר** - רבנן סוברים, **בְּיוֹנִיָּה עֲדִיף לִיה טַפִּי מַעֲצָרָא דְּגוֹפִיָּה** - יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את המיתה ויגרום לה להצטער יותר, מאשר להתבזה ולהיסקל כשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. **וְיֹתֵר** - רבי יהודה **סָבַר, צִנְרָא דְּגוֹפִיָּה עֲדִיף לִיה טַפִּי בְּמִיוֹנִיָּה** - יותר חשוב לאשה שלא תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזה ולהיסקל ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרומו לה להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה. **שֵׁנִי** במשנה, **הִיתָה מְכֻסָּה לְבָנִים** מתכסה בשחורים וכו'. **תַּנָּא** - למדנו בבביריתא **שֶׁאֵם** היו גם בגדים **שְׁחֹרִים נָאִים** לה, **מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּבָגָדִים מְכֻסָּעִים**, בשביל שתתנוול ותתבזה. **שֵׁנִי** במשנה, **הָיוּ עָלֶיהָ כָּל זֶהָב וְכוּ'** מעבירין ממנה כדי לנוולה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה **פְּשִׁטָּא** שמסירים ממנה את התכשיטים, **הִשְׁתָּא נְזִילִי מְנוּוֹל לָהּ** - שהרי עושים מעשים לנוולה. **הִנֵּי מִיִּצְעָא** - וכי צריך לומר שמסירים ממנה את התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, **מָהוּ דְּתִיָּמָא** - היינו סוברים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים משום **שֶׁבְּהִנֵּי אֵית לָהּ בְּיוֹן טַפִּי** - שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושערה מגולה ומפורז, יש בכך יותר בזיון, **וּבְדִאֲמָרֵי אִינְשֵׁי שְׁלִיחַ עֲרִטִיל וְסִיִּים מְסֻאֵי** - וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת והולכת עם תכשיטי זהב. **קָא מְשַׁמְעֵ לָן** - חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיטי זהב. **שֵׁנִי** במשנה, **וְאַחֵר כִּד מְבִיא חֶבֶל הַמְצִיר וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַל מַדְרִיחַ מוֹדֵד וכו', בְּעָא מִיּוֹנִיָּה רַבִּי אֲבָא מִרַב הוֹנָא** - שאל רב אבא את רב הונא, **כִּד הַמְצִיר מָהוּ שִׁיעֲבֵב בְּסוֹטָה** - האם הקשירה חבל מצרי זה מעכב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה. וצדי הספק הם, האם הטעם לקשירה הוא **מִשּׁוּם שְׁלֵא יִשְׁכְּמוּ בְּגִדֵּיהֶּ מַעֲלִיחַ הוּא** - בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה **וְהַבְּצִלְצוֹל קָטָן נָמִי סָגִי** - בחבל קטן גם מספיק, או **דְּלִמָּא** שהטעם לקשירה הוא **מִשּׁוּם דְּאָמַר מִר לַחֲלֹן**, שבמדה שאדם מורד מורדים לו, ולכן כיון ש**הִיא חֲגָרָה לוֹ בְּצִלְצוֹל** - הסוטה חגרה כנגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, **לְפִיכָּךְ בָּהֵן מְבִיא חֶבֶל הַמְצִיר** - שהוא גס ועבה וקושר לה **לְמַעַל מַדְרִיחַ** כדי שתתבזה, ולפי טעם זה חבל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא
בר פפא. וְכִי תִּמְאָר - ואם תאמר לתרץ, שהנה אֲדוּר - האומה
המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, והני אֲחֵרֵינוּ נִינְהוּ -
והמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך
במצרים. דוחה הגמרא, וְהַתְנִינָא אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, מִנְיָמִין גַּר
הַמְצָרִי הָיָה לִי חֶבֶר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא
מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וכך אִמְר מִנְיָמִין גַּר הַמְצָרִי על עצמו, אֲנִי
מְצָרִי רֵאשׁוֹן - מצרי שהתגיר, וְנִשְׁאֲרֵי מְצָרִית רֵאשׁוֹנָה - גיורת
מצרית, אֲשֵׁיא לִבְנֵי מְצָרִית שְׁנִיָּה - מצרית בת גרים, כְּרִי שְׂיֵהָא בֶן
בְּנֵי מוֹתֵר לֵבָא בְּקָהֶל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא
לכשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח
שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכה
אותם ה'. אֲלָא מְסִיקָה הגמרא מכת הקושיא, אִי אִיתְמַר הָכִי
אִיתְמַר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אִמְר רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא,
אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁל הָאוֹמָה, עַד שֶׁעַת
שִׁילּוּחַ - שנפסקת מלכותו, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻמָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיֹבְנָה
'וְגו' ונדרש על מלך.
אִמְרִימַר מִתְנִי לְהָא דְרַב חִינְנָא בְּרַ פָּפָא אָהָא - אמימר למד את
דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומחפסוק
שלהלן, מֵאִי דְכֵתִיב - מה כוונת הכתוב 'כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי
וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם', ודרש רבי חנינא בר פפא כך, 'אֲנִי ה'
לֹא שְׁנִיתִי' לֹא הִכִּיתִי לְאוֹמָה וְשְׁנִיתִי לָהּ - שלא הכיתי אומה
מאומת העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם
אני מאבדם. ואילו 'וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם' - את עם ישראל
אני מכה ולא משמיד, וְהִינֵנִי דְכֵתִיב 'חֲצִי כְּבֹלָה בָם' - בישראל,
שחצִי בָלִין - מכותי כלות, אבל וְהֵן אֵין בָּלִין.
אִמְר הַמְנוּנָא, אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם -
להענישו על חטאיו, עַד שֶׁתִּתְּמַלֵּא סָאתוֹ - שירבו עוונותיו, שְׁנֵאמַר
'בְּמִלְאוֹת סִפְקוֹ יֵצֵר לוֹ וְגו'' - כאשר התמלאו רצונותיו ותאוותיו,
'יֵצֵר לוֹ' - יבואו עליו הצרות והעונשים.
דְּרַשׁ רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא, מֵאִי דְכֵתִיב 'רַנְּנוּ צְדִיקִים בַּה' לַיְשָׁרִים
נְאוּה תְהִלָּה', אֵל תִּקְרִי נְאוּה תְהִלָּה, אֲלָא נְאוּה תְהִלָּה - ומתפרש
הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יהללוהו
בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, זֶה מֹשֶׁה וְדוֹד שְׁלֹמֹה
שְׁנֵאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דוֹד דְכֵתִיב 'טִבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ' - שבנה
שערי ירושלים, מֹשֶׁה, אִמְר מֶר, מְשֻׁנְכֶנָה מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן וְגַנְגוּ אֹהֶל
מוֹעֵד קִרְשֵׁיו וְכִרְיָתוֹ וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנוֹ - ולא יכלו האויבים
לקחת את המשכן שבנה משה ולהתהלל בו. שואלת הגמרא, הֵיכָא
- היכן גנגו אוהל מועד. ומשיבה, אִמְר רַב הִסְדָּא אִמְר אֲבִימִי, תַּחַת
מְחִילוֹת שֶׁל הֵיכָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
תְּנִי רַבְּנִי, כּוּמָה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בְּמִי שְׂאִינוּ רָאוּ לָהּ - שנבעלה למי
שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שְׁמָה שְׂבִיקָשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ
- שאסורה על הבעל לעולם. ומה שְׂבִידָה נְטִלוּהָ מִמֶּנָּה - ואף
נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך שְׂבִיל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמָה
שְׂאִינוּ שְׁלֹו, מָה שְׂמַכְבֵּשׁ אֵין נּוֹתֵנִין לוֹ וְמָה שְׂבִידוֹ נְטִלִין הִימְנוּ.

פְּנִיָּה מוֹדִיקוֹת. הִיא בְּחֶלֶה לֹא עֵינֶיהָ, לְפִיכָךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְמוֹת -
שבזמן ששוחתה את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. הִיא קִלְעָה
לֹא אֵת שְׁעָרָה - שקלעה את שערך בעבור הבעל בשביל להתנאות
בפניה, לְפִיכָךְ בְּהֵן סוֹתֵר - פורע אֵת שְׁעָרָה. הִיא הִרְאָתָה לוֹ
בְּאֶצְבָּע - לרמוז לו שביבא אליה, לְפִיכָךְ צִיפּוֹרְנִיה נּוֹשְׂרוֹת. הִיא
הִנָּה לוֹ בְּצִילָצוֹל - תגורה נאה, לְפִיכָךְ בְּהֵן מְבִיא הֵכָל הַמְצָרִי
וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעַלָּה מוֹדִיָּה. הִיא פְּשֻטָּה לוֹ אֵת יְרִיכָה לַמַּעֲשֶׂה
הַעֲבִירָה, לְפִיכָךְ יְרִיכָה נּוֹפֶלֶת. הִיא קִיפְלָתוֹ עַל בְּרִיסָה בַּמַּעֲשֶׂה
הַעֲבִירָה, לְפִיכָךְ בְּמִנָּה צָבָה - מתנפחת, כמו שכתוב 'וצבתה בטנה
ונפלה ירכבה'. הִיא הֶאֱכִילָתוֹ מַעֲדֵי עוֹלָם בִּשְׁבִיל לַפְתּוֹתוֹ לַעֲבִירָה,
לְפִיכָךְ קִרְבָּנָה מֵאֲכֹל בְּהֶמָּה - שעורים. הִיא הִשְׁקָתָהוּ יֵין מְשׁוּבָּח
בְּכּוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָךְ בְּהֵן מְשַׁקָּה אוֹתָהּ מֵיִם הַמְרִים בְּמִקְדָּה
שֶׁל חֶרֶשׁ - בכלי חרס. הִיא עֲשֻתָּה אֵת מַעֲשֶׂה הַעֲבִירָה בְּסִתְרָה, כִּגְד
זֶה ה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה עֲלִיּוֹן שֶׁם בָּהּ פְּנִים - מתפנה כדי להיפרע
לִמְנָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'וְעֵין נֹאֶה שְׁמָרָה נִשָּׂף לֹא תִשׁוּרֵנִי עֵין
'וְגו' וסתר פנים ישים' - שהנואף מצפה לחשכת הלילה לעבור את
העבירה בסתר, וְה' שְׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסִתְרָה יִשִּׁים פָּנָיו לַהֲפִירַע מִמֶּנּוּ. דְּכָר
אֲחֵר - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה
הסוטה את מעשה העבירה בסתר, הִיא עֲשֻתָּה בְּסִתְרָה, כִּגְד זֶה
הַמִּקְוֶה פִּירְסָמָה בְּגָלוֹ - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך
מתפרסמים מעשיו, וכְּמוֹ שְׁנֵאמַר 'תִּכְפֹּסָה שְׁנֵאֵה בְּמִשְׁאֹן תִּגְלָה
רַעְתּוֹ בְּקָהֶל (וְגו')' - המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על
ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים
לרבים.
הַבְרִייתָא לְמוֹדָה מִפְסוּקִים שֶׁבַּמִּדָּה שָׂאֵדָם מוֹדֵד מוֹדֵדִים לוֹ. שְׁוֹאֵלָת
הַגְמָרָא, וְיֵאמָר דְּנִפְקָא לִיה מ'אֵת לֹאֲחַת לְמִצָּא חֲשָׁבוֹן - שכבר
למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם
כן הפסוק 'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ לְמָה לִי' - בשביל מה נכתב, הרי
אֵין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לְכַמְדָּה -
מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה,
שְׁהַעוֹנֵשׁ יִהְיֶה כַּעַץ הַחֲטָא. מְמַשִּׁיכָה הגמרא להקשות, וְיֵאמָר
דְּנִפְקָא לִיה מ'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן בְּרַעֲשׁ' שמענישים במדה כנגד
מדה, אם כן 'בְּסֻמָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיֹבְנָה' לְמָה לִי - בשביל מה
נכתב, הרי אֵין בו צורך ללמד כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא
בתחילה. משיבה הגמרא, פִּסּוּק זֶה הוֹצֵר לְדִרּוֹשׁ לְכַדְרֵי חִינְנָא בְּרַ
פָּפָא. דְּאִמְר רַבִּי חִינְנָא בְּרַ פָּפָא אֵין תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן
הָאוֹמָה - אינו מעניש אומה עַד שֶׁעַת שִׁילּוּחָה - עד שמגיעה השעה
שֶׁמַּאבְדָה לגמרי מהעולם, שְׁנֵאמַר 'בְּסֻמָּאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיֹבְנָה וְגו'
- שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.
מקשה הגמרא, אֵינִי - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם
מהעולם הוא מעניש אותם, וְהָאִמְר רַבָּא שְׁלֵשָׁה בּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת
בְּמִצְרַיִם - בחלומו של שר המשקים, לְמָה - על מה רומזים. כוס
יסורים אֲחֵת, שְׁשֻׁתָּה - ששתתה מצרים בְּמִי מֹשֶׁה - עשרת המכות
וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. וְאַחֲרָה, שְׁשֻׁתָּה בְּמִי
פְּרַעֲה נָכָה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. וְאַחֲרָה,
שְׁעִתְיָדָה לְשִׁתּוֹת עִם חֲבֵרְוֹתֶיהָ - בימות המשיח. ונמצא, שהענינים

בעבודה הרוחנית דקרבנות בזמן הגלות ישנו עליו לגבי הקרבת הקרבנות כפשוטם בזמן שבית המקדש היה קיים. בזמן הזה - נעשית
עבודת הקרבנות (ברוחניות) על ידי כל אחד ואחד מישראל.

משיחת שבת פרשת שמיני ה'תשד"מ

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

רש"י

תוספות

פניה מוריקות. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות: הראתה לו באצבעותיה. רמזה לו לבא אצלה מאכל בהמה. שערות. במקרה של חרש. פחותה מנהגה שבבוסות: שם ב' פנים. פניו לקרע מקנה, ושקמי אני את פני ונקלה ס ונתתי (את) פני (י) בלן לשון פונה אני מכל עסקי ועוסקי בהן. תבסה שנאה במשאון.

(שנאמר במשאון) המקסה דבר השני למקום,

במשאון בחשך כמו שואה (ויז) ש. שעושה מעשיו בחשך כי כל סאון. שבא ללמדנו שאף עברות קטנות נפרעות הימנו: לקה לי. מאחת לאחת נפקא: לכפרה. ולמדנו שבמדה שמודר מודר לו, הפרעון מעין תהא: שילוח. אבדה מן העולם: ג' בוסות. בחלומי של שר המשקים: בימי פרעה נבה. לבא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים: עם חברותיה. לימות המשיח. אלמא לא נטרדה במקרה ראשונה: וכי תימא הנה אודי. הראשונים כלו כלן ואלו מאמות אחרות היו שנתשבו בארץ מצרים: מצרי ראשון. הוא עצמו נתנינו: אשאי לבני מצרי שניה. בת מצרי גיורת וגר מצרי שהיה היה שנה לגיורת כדי שיהא בן בני שלישי וראוי לשא בת ישראל. דכתיב (ויקרא טז) בגיש אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה', שאם הייתי משיא לבני מצרי ראשונה היה בן בני שני מצד האם, דאמר בנכמות (דף טז) ובקדושין (דף סז) ובגיש אשר יולדו להם הולך אחר פסולו: אלמא עדיין מצרים הם, דאלו שאר אמות מתירין לבא בקהל מיד. מנימין לית ליה הא דאמר בבכורות (דף כח) שהעמנונים והמצרים מותרין לבא בקהל שבקר עלה סנחריב ובלבל את כל האמות. ודכי נמי קמי בת דתר מלקא בתוספתא קדושין. אמר לו ר"ע מנימין טעית שבקר עלה סנחריב ובלבל בו: אהא. מן המקרא הנה: חצי בלים. מכותי כלות: במלאות ספקו. כל רצונו: יצר לו. תבואנו צרה: אלא נזה תהלה. על עסקי נזה בתים שבנו והללוהו: שלא שלטו שוניהם במעשה ידיהם. להיות נהנים מהם: דוד דכתיב קבעו בארץ שערתי. לעיל מניה תביח חשב ה' להשחית חומות בת ציון, ועלה כתיב טבעו בארץ, ומצודת ציון היא עיר דוד וביתו דכתיב בספר שמואל (ז טז) ובשכאן צרים בימי דצקתו טבעו השערים, דלתות השערים שהיו לאיכות אל שו ופסקו וזקבו, כדי שלא ישאמו אויבים. ועצם לא נשא אתם: מה שנקשה לא נתן לה. שטורה לבעול: ומה שבידה נבלו הקנה. אם שותה מים מתה, ואם הודתה נאסרה לבעול והפסידה בהמה:

נחש

פניה מוריקות. היא פתלה לו עיניה, לפיכך עיניה בולטות. היא קלעה לו את שער, לפיכך פהן סותר את שער. היא הראתה לו באצבע, לפיכך ציפורניה נושרות. היא חגרה לו בצלצול, לפיכך פהן מיבא חבל המצרי וקושר לה למעלה מדריה. היא פשטה לו את יריבה, לפיכך יריבה נופלת. היא קיבלתו על פריסה, לפיכך בטנה צבה. היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבה מאכל בהמה. היא השקתה יין משובח בבוסות משובחים, לפיכך פהן משקה מים המרים במקרה של חרש. היא עשתה בפתר, 'שב בסתר עליון' שם ב' פנים, שנאמר 'ועין נאף שמרה נשף לאמר לא תשרינו עין וגו'. דבר אחר, היא עשתה בפתר, המקום פירסמה בגלוי שנאמר 'תבסה שנאה במשאון תלה רעתו בקהל (וגו)'. ומאחר דנפקא ליה מ'אחת לאחת למצא חשבו', 'פי כל סאון סאן ברעש' למה לי, לכמה. ומאחר דנפקא ליה מ'פי כל סאון סאן ברעש', 'בסאסאה בשלחה תריבנה' למה לי, לכדב חיינא בר פפא דאמר רבי חיינא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שעת שילוחה שנאמר 'בסאסאה בשלחה וגו'. איני, והאמר רבא, שלשה בוסות האמורות במצרים למה, אחת שששת בימי משה, ואחת שששת בימי פרעה נבה, ואחת ששתייה לשתות עם חברותיה. וכי תימא הנה אודי והני אחריני ניהו, והתניא אמר רבי יהודה, מנימין גר המצרי היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא, אמר מנימין גר המצרי, אני מצרי ראשון ונשאתי מצרי ראשונה, אשאי לבני מצרי שניה כדי שיהא בן בני מותר לבא בקהל, אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רבי חיינא בר פפא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן המקל עד שעת שילוחו, שנאמר 'בסאסאה בשלחה תריבנה וגו'. אמיר מתני להא דרב חיינא בר פפא אהא, מאי דכתיב 'פי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא בליתם', 'אני ה' לא שניתי' לא הפיתי לאומה ושניתי לה, ואתם בני יעקב לא בליתם' חצי אכלה בס' חצי פלן והן אינן פלן, אמר רב המנונא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו, שנאמר 'במלאות ספקו יצר לו וגו'. דרש רבי חיינא בר פפא, מאי דכתיב 'דגנו צדיקים בה' ל'אשרים נאנה תהלה' אל תקרי נאנה תהלה אלא נזה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שוניהם במעשיהם, דוד דכתיב 'טבעו בארץ שערתי'. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו ובריתיו ועמדיהם ואדניו. היבא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. תנו רבנן, סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נבלוהו ממנה, שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נוסליו הימנו.

וכן

ותימה מאי היה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

אלא

מנימין גר המצרי וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (מסות דף כח). דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אל ר' יהושע מותר אתה אל ר"ג הלא כתיב לא יבא עמוני ומאבי אמר לו ר"י וכו' עמון ומואב במקומם הן יושבין והלא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו איכ אפילו מנימין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהויא דתפלת השחר דאמר פ"ק דמגילה (דף יב) זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא ארורדיא שנאמר שאן מואב מנעריו וגו' מידו הכא בשמעתן לא קשיא מידו כמו שפרשינו דמנימין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו כדקמי סיפא בתוספתא דפ' תרוא קדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סנחריב ובלבל את האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים ומואבים במקומם אלא עמון שמו מצריה ומצרי נושא עמונית ואחד מן אלו מותר בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושה עד כאן ליפ אלא אם נתבלבלו אי לא אבל כולי עלמא מידו דישנן בעולם אבל ההיא דמגילה תיקשה ופרי' דסנחריב אע"פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בבלב כדכתיב (מלכים כז) בפרעה נבה ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בבלב (ומצרים) והכי חנא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא זקפה ראש אבל עמון (ומואב) בבלב דכל הנהו לא אשכחן בהדיא עמון בבלבן כדכתיב (דנחמיה ט) מי בבל אלחי הארצות וגו' ובמצרים אשכחן בהדיא שלא בבלבן אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם כשהלך לתרהקה מלך בוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית וכו' וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבנו וסיעתו והם מואב שטפן כדאמרין בסדר עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (דנחמיה טז) שסנחריב שטפן אבל כיבוש ובלבל לא הוה ובמואב אשכחן בהדיא דלא בבלב כדכתיב שאן מואב מנעריו וכו' אמר ירמיה להאי קרא הוה שאן מכלל דלא בבלב ובמגילה גרסין זיל גבי מואב דיתבי אדוכתייהו ו' עמון דרמון לא יתבי אדוכתייהו ובבכורות (דף כח) אמרין וכו' עמון ומואב במקומן הן יושבין ל"ג מואב חורבן נבוכדנצר לא חשיב בבלב דכי היה מותרין נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקומם אבל סנחריב היה מעביר לארץ ומבלבן והכי אמרין בפ' תרוא (קמ"ז) גבי לוז היא לוז שלא בבלב סנחריב ולא ההרבה נבוכדנצר ואף מלךא תמות איל לוז רשות לעבור שם ובכ"מ תולה בבלב בסנחריב חורבן נבוכדנצר ולפס' דהיטא גרס עמון בהדי מואב וליחא כדפרישת וחו לא מידו ע"כ פירושו וקשה לפירושו מן התוספתא דקמי לא מצרים במקומם הם יושבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושו הא דקמי לא מלואבים במקומם ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא קשיא מידו: לא הכיתי לאומה ושניתי. היה דאחא הוה מצי למיפרך הא דרבא הוא דמנימין

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 קחש הקדמוני. נתן עניו בחזה וקא עליה. והיינו דכתיב (מלאכי ג) והקחש השיאני, לשון תשמיש ונשואין הוא: נפלו חכמי. קומה וקופה: והא מלך. שלך עשאו ערום מכל: אני אמרתי
 2 יחלך בקומה וקופה. מקללנו אתה למד, וכן כל אלה אתה למד מקללתו: פון. נתן עניו בתאומה: יתרה שנולדה עם הבל, ששתי תאומות נולדו עמו, והיינו דכתיב (מלאכי ז) את אחי
 3 את הבל, שני אחים שני רבויים: קרה. על הכהנה ונבלע: בלעם. במקומו של בלל לקלל את ישראל, ונקרה במדון שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שפולי משרכאל בעצתה
 4 דואג. אביר הרועים וגדול שבתלמידים הקה, ונתקנא בדרך שראוהו בנן דבר ואיש תאר ומראה פנים בהלקח דכתיב (שמות ו טו) הנה ראיתי בן לשי בית הלחמי וגו', ואמר באגדה
 5 דחלך דף טז) דכל חסידו הנה דואג אמרו בלשון
 6 הרע ואחיתופל. נתן עניו במלוכה כדאמר
 7 בחלק (דף קא) ראה איש יוצא מאתו ונסבך
 8 שעתיד למלוך, ומה שבידו נטלו הימנו לא יחצו
 9 מיתנם: נתי. במקומו של נקמן ונפטרע: ואחיתופל
 10 באבישג ונכרה: ועוזיה. בכהנה, ונפטרע: ורחה
 11 על מצחו (מכיל טו) כי לייס בו, וקללה היא
 12 תחלת הפורענות: מיהו כי ברין מיהו כי
 13 אורחיהו ברין. שבמעינים נכסו תחלה
 14 ומקלקלות אותן ואח"כ נפולות לדרך: שלא
 15 להוציא לעו. שאמרו לא עשו כדרך האלה ואין
 16 פורענות על דין: מחני' שפשוך: הלך אחר
 17 עניו. בדילוף לקמן: על עשר פלגשי אביו.
 18 דכתיב בספר שמואל (טו טו) ויצוב עשר נשים
 19 פלגשים לשמור הבית: לנביאות. חיתות: לב
 20 אביו ולב כ"ד. דכתיב (ס) אלקה נא ואשלמה
 21 את נדרי וגו', וכתב את אבשלום הלכו מאתם
 22 איש קרואים וחולכים לתקם, ואמרין בסוטה
 23 דירושלמי קרואים מדוד שעל דין מצות דוד
 24 הלכו עמו, אמר לו כתוב לי שילכו עמי אותן
 25 שנים שאבחר וכתב לו, והנה מראה דוחמו של
 26 דוד לשנים וחולכים אחריו וכן לשנים אחרים
 27 עד שבסג מאתם וקלן ראשי סנהדרות, ובר
 28 לב אביו ולב ב"ד ולב אנשי ישראל דכתיב שפוט
 29 איש להשתתחות וגו', וכתב בו ושימני כקרב
 30 בארץ, וכתב ויגוב אבשלום את לב אנשי
 31 ישראל: ואין בארץ גדול סגנו. שהיה מלך, ובר
 32 מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים ובו במדה
 33 מדדו לו שנקבר הוא בגדולים: כי לנו. לענין
 34 כבוד בקורה לקבר בגדולים גדול מיוסף שלא
 35 נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מיוסף לקבר
 36 בישראל גדול ממנו, דרי שבמדה שמדד לקבר
 37 את יוסף ע"י גדול בה מדדו לו, שאין גדול
 38 כבודו קבור משה שלא נתעסק בו אלא
 39 הקדוש: נמי בעיניו קרה. ע"י עניו מרד בבואה
 40 כי מה' הוא. שחשק באותה אשה כדי להתנאות
 41 פלשתים: והכתב ויגר שמשון תפנתה. וקרא
 42 בשם מכתב פלשתים ותישב בעיני שמשון,
 43 ומעשה של זו שבתמנת קודם למעשה של זו
 44 שבעזה תחלת קלקולו מיהא בעזה הנה. דהיא
 45 תמנת לאו קלקול הוא בלי תמי, שלקחה לו
 46 לאשה ולא בא עליה בנות: שדללה. עקרה
 47 כמו אבני הר שנדללה: נמא. דעה. הלא כפה
 48 כזבים אמר לה קדם לכן ומצאוהו שרן: נפין
 49 דכ"י. אמת. ומקובלן ומקובלן דבריהם
 50 אפניהם. ראתה שערך גדול ולא היה שותה יין,
 51 והבינה שדברים האחרונים שאמר לה שדבר
 52 הנה היה כזה גדול אמת הן: ותאצלנה. לשון
 53 דחק ומצוקה: בשעת נמר ביאה. תאות האדם
 54 מרבה דברים האסורים לגיור. משרת ענבים
 55 כגון נזיר ששרה ענבים בקמץ וכן כהן טעם יין,
 56 דלא נפקא מכל אשר יעשה מנפן היין ומפיקה ו
 57 מכתש. מקום קביעות השן: אוה לדרך סמא.
 58 לשא בת אל נכר: בדרך סמא. להי תמנה
 59 שאלמלא הוא היה מת בצמא: רוח ה' רוח
 60 נבואה ששרתה על יעקב: מקשקשת לפניו.
 61 ללוחו באשר חולק.

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְכֵן מִצִּינוּ בְּנֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי - הנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם, שֶׁנֶּתַן עֵינָיו בְּמַה שְׁאִינוּ רְאוּ לוֹ - בחוה, ובא עליה. מַה שֶּׁבִּיקֵשׁ לֹא נִתְּנוּ לוֹ - שאסור בה, וְמַה שֶּׁבִּירָד - שהיה בקומה זקופה, וּבְדֹלְהֵן, נִמְלֹוּהוּ מִמֶּנּוּ. אִמֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי אִמְרָתִי שֶׁהִנַּח יָדָא מִלֵּךְ עַל כָּל בְּחֵמָה וְחֵדָה, וְעִבְשִׁיו - עונשו שֶׁאֲדוּר הוּא מִכָּל הַבְּחֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, אֲנִי אִמְרָתִי יִחְלָד בְּקוֹמָה זְקוּפָה, עִבְשִׁיו, עַל נֶחֱשׁוֹ הַלֵּךְ. אֲנִי אִמְרָתִי הָאֵל מֵאֲכָלוּ מֵאֲכָל אָדָם, עִבְשִׁיו, עִפְרֵי יֶאֱכָל. הוּא אִמֵּר אֲהַרְגוּ אֶת אָדָם וְאִשָּׁא אֶת חוּהָ - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת, ועל ידי כך יוכל לישא את חוה, עִבְשִׁיו, 'אִיבָה אִשִּׁית בִּינִךְ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין וְרַעְךָ וּבִין וְרַעְךָ' - לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.

וְכֵן מִצִּינוּ בְּקֶזֶן - שנתן עיניו בתאומה הנוספת שנולדה עם הבל, וְקֶרַח - בכהונה של אהרן, וְסוּפוּ שֶׁנִּבְלַע בְּאֶדְמוֹה. וּבְלָעַם - בכסף של בלק, וְסוּפוּ שֶׁנִּהְרַג כְּשֶׁהֵלַךְ לִיטוֹל אֶת הַכֶּסֶף. וְדוֹאָג - שקינא בדוד, וְאַחִיתוֹפֵל - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. וְנֶחֱשׁוֹ - בממון נעמן, וְנִצְטַרְעָה. וְאֲבִשָׁלוֹם - במלוכה, וְנִהְרַג. וְאַדְוִינְהוּ - באבישג, וְנִהְרַג. וְעוֹזְיָהוּ - בכהונה גדולה, וְנִצְטַרְעָה וְהַפְסִיד גַּם אֶת הַמְּלוּכָה. וְהָמָן. שֶׁכָּל אֹלֹ שֶׁנֶּתַן עֵינֵיהֶם בְּמַה שְׁאִינוּ רְאוּ לָהֶם, מַה שֶּׁבִּיקֵשׁוּ לֹא נִתַּן לָהֶם, וְמַה שֶּׁבִּירָד נִמְלֹוּהוּ מִמֶּנּוּ.

שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה, בְּדֶרֶךְ הַתְּחִילָה בְּעִבְרִית וְכו' לִפְיָךְ תִּלְקָה הִירָךְ תְּחִילָה וְאַחֵר כִּךְ הַבֶּטֶן. שְׂוֹאלַת הַגִּמְרָא, מִנָּא הֵינִי מִלִּי - מניין שלוקה הסוטה תחילה בירך, אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּכִתְיִב - נלמד ממה שמשביע הכהן את האשה לפני ששותה ואומר, "בְּתַת ה' אֶת יְרִיכָה נִפְלֵת וְאֶת מִנְצָה צִבְחָה" - שקודם ירך ואחר בטן, וְהַכְּתִיב - הרי לאחר ששותה ונמצא שזינתה כתוב "וְצִבְחָהּ בְּמִנְצָה וְנִפְלָה יְרִיכָה" - נמצא שלוקה הבטן תחילה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא, אִמֵּר אֲבִינִי כִי לֵיטִי, תְּחִילָה יִרְדָּה וְאַחֵר בְּטֶן לֵיטִי - כאשר מקלל הכהן את האשה ומשביע על מה שיקרה לה אם ימצא שזינתה, מִקְלָלָה תְּחִילָה עַל הִירָךְ וְאַחֵר כִּךְ עַל הַבֶּטֶן, וּמִשּׁוּם שֶׁבִירָךְ הַתְּחִילָה בְּעִבְרִית. וּמִיָּא כִי בְּדִקְנִי, כִי אֲדִרְתִּיהוּ בְּדִקְנִי - אך כאשר המים בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, בְּטֶן בְּרִישָׁא וְאַחֵר יִרְדָּה - קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה הירך תחילה, כִּיֹּן שֶׁהַקְּלָלָה הִיא תְּחִילַת הַפְּרוּעוֹנוֹת. שְׂוֹאלַת הַגִּמְרָא, בְּקִלְלָה נִמִּי - בפסוק אחר כתיב 'לְצִבְחוֹת בְּטֶן וְלִנְפֹל יִרְדָּה' - הרי גם בקללה מצאנו שקודם הבטן לוקה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא, הֵחָא דְּמוֹדֵעַ לָהּ בְּתֶן - בפסוק זה מודיע הכהן לסוטה, דְּבִטֵּן בְּרִישָׁא וְאַחֵר יִרְדָּה - שבפועל, קודם תלקה הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק מהקללה, וּמִבְּאֵרַת הַגִּמְרָא, שֶׁצִּירָךְ לְהוֹדִיעַ לָהּ כֵּן, כְּדִי שְׂלֵא לְהוֹצִיא לְעוֹ עַל מִים הַמֵּיִם - שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור לשתיית המים, מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִגְרַם לָהּ עַל פִּי סֹדֵר דְּבִרְיוֹ.

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה עוֹד מִקְּמוֹת שֶׁהַעוֹשׁ הוּא בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁחֲטָא, וְכֵן לְטוֹבָה שֶׁמִּקְבְּלִים שֶׁכֵּר מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

מִשְׁנָה. שֶׁמִּשּׁוֹן הֵלַךְ אַחֵר עֵינָיו - נמשך אחרי מראה עיניו, לִפְיָךְ נִקְרוּ פִּלְשִׁתִּים אֶת עֵינָיו, שְׁנֵאמַר 'וְיִאֲחֹזְוָהוּ פִּלְשִׁתִּים וְיִנְקְרוּ אֶת עֵינָיו, אֲבִשָׁלוֹם נִתְנָה בְּשִׁעְרוֹ, לִפְיָךְ נִתְּלָה בְּשִׁעְרוֹ' - שהסתתר שערו ונתלה באילו, ואז הרגו אותו. וְלִפִּי שְׂבָא אֲבִשָׁלוֹם עַל עִשָּׂר פִּלְשִׁתִּים אֲבִי לִפְיָךְ נִתְּנוּ בּוֹ עִשָּׂר לֹזְנֵבוֹת - חנינות, שְׁנֵאמַר "וְיִסְבּוּ עִשָּׂרָה אֲנָשִׁים נִשְׂאָא בְּלִי יוֹאֵב וְכו' אֶת אֲבִשָׁלוֹם". וְלִפִּי שְׂבָא אֲבִשָׁלוֹם שֶׁלֹּשׁ נְגִבּוֹת, אֶת לֵב אֲבִי וְלֵב בֵּית דִּין - שבשך מרדו לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר בהם ילזו אותו להקריב את קרבנו והיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום והראה זאת לשנים ועוד שנים, עַד שֶׁאִסָּף מֵאִתָּם רֹאשִׁי סִנְהֶדְרִין, וּבִכָּךְ גִּבַּר לֵב אֲבִיו וְלֵב בֵּית דִּין. וְלֵב יִשְׂרָאֵל (שְׁנֵאמַר 'וְיִנְבֵּב אֲבִשָׁלוֹם אֶת לֵב אֲנָשִׁי

וְיִשְׂרָאֵל') - שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה מוכה אותם, וּבִכָּךְ גִּבַּר אֶת לֵב הָעָם. לִפְיָךְ נִתְּקֵנוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים - שרביטים, שְׁנֵאמַר "וְיִקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וְיִתְקַעֵם בְּלֵב אֲבִשָׁלוֹם".

וְכֵן לְעֵזְבִן הַפּוֹחֶה, מִצָּאנוּ שֶׁמִּקְבְּלִים אֶת הַשֶּׁכֶר בְּאוֹתוֹ עֵנִין שֶׁל הַמִּצְוָה. מִיָּד הַמִּתִּינָה לְמַשָּׁה שְׂעָה אַחַת, כְּשֶׁהִיָּה בְּתוֹךְ הַתִּיבָה בִּיאור, שְׁנֵאמַר "וְתִתְצַב אַחֲתָהּ מִדָּחֵק", לִפְיָךְ קִיבְלָה שֶׁכֵּר וְנִתְעַכְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל ו' יָמִים בְּמִדְבָּר בִּזְמַן שֶׁהִיָּתָה מִצְוַעַת, שְׁנֵאמַר "וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הָאֶסֶף מִיָּדָם". יוֹסֵף זָכָה לִקְבֹּר אֶת אֲבִיו, וְאִין בְּאֲחֵיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - שִׁוְסָף הִיָּה מֶלֶךְ וְהִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרַת יַעֲקֹב, שְׁנֵאמַר "וְיַעֲלֵ יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אֲבִיו וְיַעֲלֵ עִמּוֹ גַּם רַבֵּב גַּם פְּרָשִׁים", ובאותה מדה מדדו לו, שֶׁהִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָתוֹ גְּדוֹלִים, שֶׁהִי מִי לָנוּ גְּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא מִשָּׂה, כְּדֹלְהֵן. וְכֵן מִצִּינוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁזָּכָה בְּעֲצָמוֹת יוֹסֵף וְאִין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - הִתְעַסֵּק בְּעֲצָמוֹ בְּהִעְלָאת עֲצָמוֹת יוֹסֵף מִמִּצְרַיִם, אֵף שֶׁלֹא הִיָּה גְּדוֹל מִמִּשְׁנָה בִּישְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר "וְיִקַּח מִצְוָת יוֹסֵף וְאִין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ - ובאותה מדה מדדו לו בְּפִסְרִיתוֹ, שֶׁמִּי גְּדוֹל מִמִּשְׁנָה שֶׁלֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֵלָּא הַמִּקְוֶה - הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ נִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָתוֹ, שְׁנֵאמַר "וְיִקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִיא". מְסִימַת הַמִּשְׁנָה, שֶׁלֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אִמֵּרוֹ שֶׁהִתְעַסֵּק ה' בּוֹ, אֵלָּא עַל כָּל הַצְדִּיקִים, שְׁנֵאמַר "וְיִחְלָד לִפְנֵיךְ צְדִיקֶךָ כְּבוֹד ה' וְאֶסְפֶּךָ" - שאוסף ה' את נשמות הצדיקים במוות להביאם לֵגֶן עֵדֶן.

גִּמְרָא. תִּנּוּ רַבֵּנָן שֶׁמִּשּׁוֹן בְּעֵינָיו מִרְד, שְׁנֵאמַר "וְיִאמַר שְׁמִשּׁוֹן אֶל אֲבִיו אֹתָהּ קָח לִי כִי הִיא יֹשֶׁרָה בְּעֵינִי", לִפְיָךְ נִקְרוּ פִּלְשִׁתִּים אֶת עֵינָיו, שְׁנֵאמַר "וְיִאֲחֹזְוָהוּ פִּלְשִׁתִּים וְיִנְקְרוּ אֶת עֵינָיו". מִקְּשָׁה הַגִּמְרָא, אִינִי, וְכִי שִׁמִּשּׁוֹן נִשְׂאָה לִפִּי שֶׁנֶּתַן בַּה עֵינָיו, וְהַכְּתִיב "וְאֲבִיו וְאִמּוֹ לֹא יִדְעוּ כִי מוֹת הִיא" - שִׁישָׁא אֹתָהּ, הִרִי שֶׁמִּשְׁמִים רַצּוֹ שִׁישָׁא אֶת הַפְּלִשְׁתִּים. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא, כִּי אֲזַל מִיָּהָא בְּתַר יִשְׂרֵיתָהּ, אֲזַל - שִׁמִּשּׁוֹן לֹא יָדַע שֶׁזֶה רַצּוֹן ה' אֵלָּא הֵלַךְ אַחֲרֵי מִרְאָה עֵינָיו. תִּנּוּא רַבִּי אֹמֵר, תְּחִילַת קְלָקוּלוֹ שֶׁל שִׁמִּשּׁוֹן הִיָּה בְּעוֹזָה, לִפְיָךְ לָקַח בְּעוֹזָה, תְּחִילַת קְלָקוּלוֹ בְּעוֹזָה, דְּכִתְיִב "וְיִלְכֵךְ שְׁמִשּׁוֹן עֹתָהּ וְיִרָא שֶׁם אִשָּׁה זֹוֶנָה וְגו' וְיָבֵא אֵלֶיהָ. לִפְיָךְ לָקַח בְּעוֹזָה, דְּכִתְיִב כֹּאשֶׁר תִּפְסֹו אוֹתוֹ הַפְּלִשְׁתִּים "וְיִוִּידוּ אוֹתוֹ עֹתָהּ". שְׂוֹאלַת הַגִּמְרָא, וְהַכְּתִיב "וְיִירֵד שְׁמִשּׁוֹן תְּמַנְתָּהּ וְגו'" וְלִקַּח לֹא אִשָּׁה מִשֶּׁם, וְכִפִּי שְׁבִיאָרָה הַגִּמְרָא לְעִיל שִׁמִּשּׁוֹן נִלְמַד שֶׁמִּדָּה בְּעֵינָיו. מִיִּישִׁבַת הַגִּמְרָא, תְּחִילַת קְלָקוּלוֹ מִיָּהָא בְּעוֹזָה הִיָּה - שֶׁהַקְּלָקוּל הִיָּה בְּעוֹזָה שֶׁבֵּא עֲלֶיהָ בִּזְנוּת, אֲבָל מִה שֶׁבֵּא לְתַמְנַת הִיָּה דֶּרֶךְ נְשׂוּאִים וְאִינוּ קְלָקוּל.

דִּרְשַׁת הַגִּמְרָא אֶת הַפְּסוּקִים בְּמַעֲשֵׂה שִׁמִּשּׁוֹן. "וְיִהִי אַחֲרָי כֵּן וְיִאָּהֵב אִשָּׁה בְּנַחַל שׁוֹרֵק וְשִׁמְשָׁה דְּלִילָה", תִּנּוּא רַבִּי אֹמֵר אִילֵּמָלָא (לֹא) נִקְרָא שְׂמָה דְּלִילָה - גַּם אִם לֹא הִיָּה שְׂמָה דְּלִילָה, רְאוּיָה הִיָּתָה שְׂתִּקְרָא דְּלִילָה - שֶׁשֶּׁם זֶה רִמּוֹ עַל מַעֲשֵׂיהָ, שֶׁכֵּן דִּילְדָּלָה אֶת בָּחוּ שֶׁל שִׁמִּשּׁוֹן, וְכֵן דִּילְדָּלָה אֶת לָבוּ, וְכֵן דִּילְדָּלָה אֶת מַעֲשִׂיו. דִּילְדָּלָה אֶת בָּחוּ, דְּכִתְיִב 'וְיִסָּר בָּחוּ מַעֲלִיו' - עַל יְדֵי שֶׁגִּילְחָה אֶת שְׁעָרוֹ, דִּילְדָּלָה אֶת לָבוּ, דְּכִתְיִב 'וְתִרָא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לָבוּ' - שֶׁסוּד כּוּחוֹ בְּנִיּוּתוֹ, דִּילְדָּלָה אֶת מַעֲשִׂיו, דְּאִסְתַּמְלַל שְׂכִינָתָה מִיָּנִיָּה, דְּכִתְיִב 'וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה' סָר מַעֲלִיו' - לֹאֲחֵר שֶׁנִּפְסָקָה נִיּוּרָתוֹ. וְתִרָא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לָבוּ, שְׂוֹאלַת הַגִּמְרָא, מִנָּא יָדָעָה שְׁבִאֲתוֹ הַפֶּעַם אֲבָן גִּילָה לָהּ מִנֵּן כּוּחוֹ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא, אִמֵּר רַבִּי תִּנּוּן אִמֵּר רַבִּי, נִיבְרִין דְּבָרִי אִמֵּת - שֶׁרִאֲתָהּ שֶׁאֵין שְׁעָרוֹ מְגוּדָל וְאִינוּ שׁוֹתָה יָד. תִּירוּץ נוסף, אֲבִי אִמֵּר, יָדָעָה בּוֹ בְּאִתּוֹ צִדִּיק דְּלֹא מִפִּיק שֶׁם שְׂמִים לְכַמְסָה, וְכִיּוֹן דְּאִמֵּר 'נִיּוֹר אֱלֹהִים אֲנִי מִבְּטָן אִימִי אִם גּוֹלְחִיתִי וְסָר מִמֶּנִּי כּוּחִי', אִמֵּרָה הִשְׁתָּא וְנָדָא קוֹשְׁמָא קְאָמַר - עִבְשִׁיו וְדָא הוּא אֹמֵר אִמֵּת, וְלִכֵּן מְזִכִּיר שֶׁם

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נִקְרָא, שְׁנָאִמְרָ בִּי שְׁמִשׁ וּמִן ה' אֱלֹהִים וְגו' - כלומר ש'שמש'
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אֵלֶּה מַעֲלָה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לֹא יִמָּחֵק - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אֲלֵא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מַעֲיִן שָׁמוֹ - תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שְׁמָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגִּין עַל כָּל
 הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, אִם שְׁמִשׁוֹן הִיא מִגִּין בְּדוּרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאִמְרָ רַבִּי
 יוֹחָנָן, בְּלָעָם חִיגַר בְּרַגְלֵי אַחַת הָיָה, שְׁנָאִמְרָ "וַיִּלְךָ שָׁפָה" - שפוף
 וחגיר ברגלו האחת. שְׁמִשׁוֹן חִיגַר בְּשֵׁתִי רַגְלֵי הָיָה, שְׁנָאִמְרָ
 "שְׁפִיפִי עַלִי אֶרֶץ" - שפיפה כפולה, שהיה חגיר בשתי רגליו.
 תַּנּוּ רַבִּנּוּן, חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם נִקְרָאוּ מַעֲיִן דּוּגְמָא שְׁל מַעֲלָה -
 שנשטנו בבריתאם לתפארת מיתר הברואים, וְכוּלָן - כל חמישה
 אלו, לָקוּ בָהֶן - באותם איברים. הבריתא מונה את החמשה בני
 אדם, שְׁמִשׁוֹן, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שְׁל מַעֲלָה בְּכָחוֹ - בגבורתו. שְׁאוּל,
 הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שְׁל מַעֲלָה בְּצִנּוּרָא - שהיה צווארו נאה מאוד.
 אֲבִשְׁלוֹם, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שְׁל מַעֲלָה בְּשִׁעוּרָא - שהיה שערו עבה.
 צְדָקָה, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שְׁל מַעֲלָה בְּעִינָיו - שהיטיב לראות בהם
 יותר מרגליו. אֲסָא, הִיא מַעֲיִן דּוּגְמָה שְׁל מַעֲלָה בְּרַגְלָיו - שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שְׁמִשׁוֹן לָקָה בְּכָחוֹ, דְּכַתִּיב "וַיִּסָּר כָּחוֹ מַעֲלָיו".
 שְׁאוּל לָקָה בְּצִנּוּרָא, דְּכַתִּיב "וַיִּקַּח שְׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלָיו",
 הרי שנהרג בצווארו. אֲבִשְׁלוֹם לָקָה בְּשִׁעוּרָא, בְּדַבְּעִינָן לְמִיטְרָ קָמָן
 עֵינָיו צְדָקָתוֹ עוֹר. אֲסָא לָקָה בְּרַגְלָיו, דְּכַתִּיב "רַק לַעֲת זָקְנָתִי
 חָלָה אֶת רַגְלָיו", וְאִמְרָ רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָ רַב, מַחֲלָתָהּ הִיטָה שְׁאִתּוֹתָיו
 פְּדִנְרָא - סוג חולי הרגלים. אִמְרָ לִיָּה מִר זֹוּטְרָא בְּרִיָּה דְּרַב נַחֲמָן
 לְרַב נַחֲמָן, הִיכִי דְּמִי פְּדִנְרָא - מהי ההרגשה בחולי זה, אִמְרָ לִיָּה
 הִרגִשְׁתָּהּ הִיא בְּמַתָּה הַדּוּקְרָת בְּבִשְׂרִי הָיָה. שואלת הגמרא, מִנָּה יָדַע
 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיכָא דְּאִמְרָ, מִיָּחַשׁ
 הָיָה חֶשֶׁךְ בֵּיה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיכָא
 דְּאִמְרָ, מְרַבִּיה שְׁמַע לִיָּה - כך קיבל מרבו. וְאִיכָא דְּאִמְרָ, "סוֹד
 ה' לִירְאָיו וְכִרְיָתוֹ לַהֲדוֹרִיעֵם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דְּרִישׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה עָנָשׁ אֲסָא וְחָלָה, מִפְּנֵי שְׁעִשָּׂה אֲנִינְרָא -
 עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנָאִמְרָ "וַתִּהְיֶה אֲסָא הַשְּׂמִיעַ
 אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין יָקָן" - הרמזה שבעה בשם מלך ישראל. ומבארת
 הגמרא, מִאי אֵין יָקָן, אִמְרָ רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָ רַב, אִפִּילוּ הָיָה
 מְחַדְרֵי וְכָלָה מְחַוְּפָתָהּ שְׁנָאִמְרָ בָּהֶם "נָקִי יְהִיָּה לְבִיתוֹ שְׁנָה אַחַת",
 לא נפטרו מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. בְּתִיב "וַיִּיָּדַר
 שְׁמִשׁוֹן תַּמְנָתָה", משמע שתמנת הייתה בעמק, וּבְתִיב לִגְבֵי תֶמֶר,
 "הִנֵּה חִמְיָר עַלֶּה תַּמְנָתָה", משמע שהייתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אִמְרָ רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁמִשׁוֹן שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתגנה במעשה זה,
 שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, בְּתִיב בֵּיה יְרִידָה -
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתעלה
 במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ ורחש העמידו מלכים
 ונביאים בישראל, בְּתִיב בֵּיה עֲלִיָּה - נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אִמְרָ - מיישב באופן אחר, שְׁתִּי תַמְנָתָהּ הָיָה -
 שני מקומות נקראו תמנת, תְּמָא בִּירִידָה וְתְּמָא בְּעֲלִיָּה - אחת מהם
 הייתה בירידה, ואחת מהם הייתה בעליה. רַב שְׁפָא אִמְרָ - מיישב
 באופן נוסף, תְּמָא תַמְנָהּ תְּוָא - באמת הייתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אלא שהייתה ממוקמת באמצע צלע הר, דְּאִתִּי מִהָאֵין נִיָּסָא
 - לבא מצד זה הייתה זו יְרִידָה, וְדְאִתִּי מִהָאֵין נִיָּסָא - ולבא מצד
 האחר, הייתה זו עֲלִיָּה, כְּגוֹן וְרִדּוּנִיָּא, וְכִי בְּאֵר, וְשׁוּקָא דְּנֶרְשׁ.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. וְתַשְׁבַּח בְּפִתָּה

כוונת הפסוק, שהוחל - בטלה שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ דְּכַתִּיב "אִם
 תִּשְׁקֹר לִי וּלְעִנִי וּלְנִבְדִּי" - שנשבועו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על גניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים
 עברו עליה תחילה.
 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
 וַיִּבְרָכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, בְּמַה בְּרָכּוֹ. אִמְרָ רַבִּי יְהוּדָה אִמְרָ
 רַב, שְׁבִרְכּוֹ בְּאִמְתּוֹ, שהייתה אִמְתּוֹ בְּכַנִּי אָדָם - כשאר בני אדם,
 וְזָרְעוֹ הִיָּה רַב בְּנִתָּל שׁוּמָה.
 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 ששבוהו, התפלל לה' שיהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 "וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֵל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים וְכִרְנִי נָא וְחִקְנִי נָא אֶת
 הַפֶּעַם הַזֶּה וְאֶנְקְמָה נָקָם אַחַת מִשְׁתִּי עֵינֵי מַפְלָשְׁתִּים" - שאקבל
 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אִמְרָ
 רַב, אִמְרָ שְׁמִשׁוֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'
 לִי עֲשֵׂרִים (ושתיים) שָׁנָה שְׁשִׁמְסִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲמַרְתִּי לְאֶחָד
 מִמֶּם הַעֲבֵר לִי מִסָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 וַיִּלְךָ שְׁמִשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים, שואלת הגמרא, מִאי
 שָׁנָא שׁוּעָלִים - מדוע צד דווקא שועלים. ומשיבה, אִמְרָ רַבִּי אִיבּוֹ
 בַּר נַנְדִי אִמְרָ רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא, אִמְרָ שְׁמִשׁוֹן, זָכָא מִי שְׁחֹזֵר
 לְאֶחָדֵינוּ - השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 מסובב דרכו עקלקלות ובורח. וַיִּפְרַע מַפְלָשְׁתִּים שְׁחֹזְרוּ בְּשִׁבוּעָתוֹ.
 תִּנְיָא אִמְרָ רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסֵּסִיד, בֵּין בְּתִיפּוֹ - רוחב כתפיו שֶׁל
 שְׁמִשׁוֹן, שְׁשִׁים אַמָּה הָיָה, שְׁנָאִמְרָ "וַיִּשְׁכַּב שְׁמִשׁוֹן בַּעֲזָה עַד חֲצִי
 הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בְּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּמָצָא אֶת דְּלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר נְעוּלוֹת,
 וַיֵּאָחֶז בְּדְלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשִׁתֵּי הַמַּזוּזוֹת - עמודי הפתח, וַיִּסָּעֵם
 - ויעקם ממקומם עַם הַבְּרִית, וַיִּשָּׁם עַל בְּתִיפּוֹ וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ
 הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֲבָרוֹן, וְגַמְרִי - מסורת בדינו מרבותינו, דְּאֵין
 דְּלָתוֹת עֲזָה פְּחוּתוֹת מִשְׁשִׁים אַמָּה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי
 טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מַחֲיָה אֲלֵא לִשׁוֹן
 עֲבִירָה, וְכֵן הוּא אִמְרָ - ומצינו לשון זה בפסוק "תִּטְחֵן לְאֶחָד
 אֲשֶׁתִּי". לְמַד - העבירה היא, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פְלִשְׁתִּים
 הִבִּיא לוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדִי שִׁכּוּא עֲלֵיהֶן וְעַל יָדֵי כֵן
 יוֹתֵשׁ כּוּחוֹ, וְכֵן בְּדִי שְׁתַּתְּעֵבֵר הִימָנו וְתִלְד בָּנִים גִּיבּוּרִים כְּכוּחוֹ.
 אִמְרָ רַבִּי שְׁפָא, הִינּוּ דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי - זהו שאומרים הבריות, לִפְנֵי
 כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, כְּמִי דְּשֵׁתִי חֲקָרָא חֲקָרָא - לפני
 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, כְּמִי רַפְּקָא - לפני אדם עובד אדמה
 ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק, גְּרִידָא דּוּבְלָא - מביאים סל מלא
 ירק. וכן שמשון, שהייתה דרכו להזדווג עם ננות פלשתים, גם בבית
 האסורים לא חסר לו הדבר.
 וְאִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם הַמּוֹנֶה עִם נָשִׁים, אֲשֶׁתוֹ מוֹנֶנֶת עָלָיו -
 מונה עם אחרים, שְׁנָאִמְרָ "אִם נִפְתַּח לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רֵעִי
 אֲבָרַתִּי" - אם היה לבי נפתח מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם
 ארבותי על פתח רעי לחזר אחר אהבת אשתו לזנות עמה, וּבְתִיב -
 העונש על כך הוא הנאמר בפסוק אֲשֶׁר. שְׁל תִּטְחֵן לְאֶחָד אֲשֶׁתִּי
 וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרֵינוּ - שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוהמת
 בריחים, וישכבו עמה אחרים. וְהִינּוּ דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי, זהו שאומרים
 הבריות, אִיָּהוּ בִּי קִאָרִי - הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִתְּתִיָּהּ בִּי
 בּוֹצֵרִי - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 ענין.
 וְאִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִתְּתִים שְׁבִשְׁמִים -
 במשפט צדק, שְׁנָאִמְרָ בברכת יעקב, "דָּן דָּיִן עָמּוֹ בְּאֶחָד וְגו'" -
 משבט דן יעמוד אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על
 שמשון. וְאִמְרָ רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

רש"י

תוספות

הוחל שבועתו של אבימלך, בטלה, לשון לא יחל דברו ופסקו לו, לפי שהם עברו על השבועה תחלה; כפא דברו, כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא, דבר המברך ומצוי בו שבע פויישין בלעז. ומה ברכה נמצא בו, לא מצינו עשר בשמשון, שברכו באמתו, להיות ורעו כנחל שוטף. למה שנתאחד נתברך; נקם אחת משתי עיניו, שכר אחת מעיניו תן לו כנגדך זו, ושכר האחרת לעולם הבא: שחזור לאחוריו, כשצדין אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר, בו שערו עזר משתעי קרא: על בתיפו. כשיעור בתפיו: קמי דשתי המקרא המקרא, לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שותי מן מביאין מן קמי דפאקא גרדיא דובלא. לפני עובד אדמה וחופר כגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. דובלי מין

הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולעני ולגביר'. ויגדל הנער ויברכהו ה' כפא דברו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו, אמתו כפניו אדם, וזרעו כנחל שוטף. ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחקוני נא את הפעם הזה ואנכי נקם אחת משתי עיני מפלשתים. אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפסתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל מוקום למקום. וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים, אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חיאי בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן. תניא אמר רבי שמעון הקיסר, בין בתיפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי הלילה, וינקם בחצי הלילה, ויאהז בדרלות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית, וישם על בתיפיו, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוהן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תטחן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי תמרא, תמרא. קמי דפוקא, גירדיא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המנונה, אשתו מונגת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי וכתוב 'תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו', והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי פוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים, שנאמר דן דין עמו כאחד וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש ויגן ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מנין על כל העולם כולו, אף שמשון מנין בדרו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חוגר בגלגל אחת היה, שנאמר וילך שפי. שמשון חוגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפן עלי ארצו. תנו רבנן, הכישה גברא מעין דוגמא של מעלה, וכולן לקו בהן. שמשון ככהו, שאול בצוארו, דכתיב ויפח שאול את החרב ויפל עליה. אבשלום בשער, ויפסר כהו מעליו. שאול בצוארו, דכתיב ויפח שאול את החרב ויפל עליה. אבשלום בשער, בדרעינו למימר קמן. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור. אסא בגלגליו, דכתיב רק לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחזתו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה כמחט בבשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיחש תוה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמודי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי. מאי 'אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה כחופתה. כתיב וירד שמשון תמנחה, וכתיב 'הנה חמדי עלה תמנחה', אמר רבי אלעזר, שמשון שנתגנה בה, כתיב ביה וירדה. יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא בעליה. רב

יך הוא: קארי וכוניני. מין אחד הוא, אלא שאלו גדולים ואלו קטנים. כלומר כמה שהוא עוסק ודיא עסוקה: באהי. ביחודו של עולם במשפט צדק. שמש. לשון חמה, כמו ושמתי כבודו בשמותיך וקמתי נה: על שמו של הקב"ה. משמע שבשמו של הקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש, אלא מגן ומצל: שפי. אשלישיש, כמו דרש מדרבתיא (תנן דף מ"א: שפיפון. שפה כפולה מעין דוגמא כו'. נשתנו מן התחנות לתפארת: ויפסר כהו. לא מיידי ראיה אלא דכלן לקו. שאול בצוארו. ויגבה מכל העם משכמו (שמואל א' י: ויפל עליה. מקום שחזרו בחרב ויחזרו צואר: צדקיה בעיניו. לא ידעא מנלן דנשתנה לשבת, וכן אסא בגלגליו. אלא כן שמו מרבו: פדגרא. שם חלי הוא שאחזו בגלגליו וקרא לו פדגרא: נענש אסא. לחלות אנגריא. עבודת המלך השמיע את כל יהודה. הועיקא. וישא את אבני הרקם שהיה מלך ישראל בונה עליה ברוך לבלתי תת יוצא וקא לאסא: חתן. שכחתי בו נקי ידעה לביתו וגו' (דברים מ"ג: כתיב וירד שמשון תמנחה. אלקא תמנת בירידה, וכתיב עולה תמנחה אלקא עליה. היא, ושמשון ויהודה תרתייהו בארץ ישראל הוה שנתגנה בה. שנקא מכוונת פלשתים האסורות לו: ויהודה נתעלה. שמשם גולדו פרץ ונחך שהעמידו מלכים וגביאים בישראל: דאחי מהאי גיסא. שהיה מושבת באמצע שפיע ההר. הכא לה מראש ההר יורד, הכא לה בגלגל ההר עולה כגון וירד ובי בארי וגרש. עיירות הן הישובות בשפיע ההרים: צפופות לראותו. שהיו רגילין להחמקל שם ולקנו. והנה חביב עליהם: שנתגנה עיניו לדבריהם. דוגמא ופתח החר הנה לעצמה שאין עברה בדבר: גירדת אני. ואני עובדת כוכבים, וראיהי לה: פנויה אני. ומתרת לכל אדם: ויתמה אני. והייתי קטנה והייתי אמי ואחי ואין נשואין לער ואונן כלום לאסור עליו משום פלותו, ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה בדרבתיא בתי נתיי לאיש הזה וקדים כו'. וילך סבא לאו בתו של שם היה, שמשנת ששים לעקב כל שנותיו של שם, ויעקב כבר היה יותר מן מאה ועשר: מודה אני. מודה ונסע בו. להחנות עברים ושבבים: פונדק. ללון שם אורחים, ולשון אשיל גוסרין הוא. אכילה שתיה ליהוה. שהיה מאכיל ומשקין ואחא מילה אותה: וישע אהיה אפדנו. פסוק הוא בגימטא על אחד מהמילים: אלא

נחח

בריותיה

פפא אמר, חדא תמנה הואי, דאחי מהאי גיסא - וירדה, ודאחי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדוגיא, ובי בארי, ושקא דגרש. ויתשבב בפתח עינים, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו. רבי חנן אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אמר 'תפות והעינים'. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתגנה עינים לדבריה. בשתבבה, אמר לה, שמו נברית אתה, אמרה ליה גירדת אני. שמו קיבל כך אביד קידושין, אמרה ליה יתומה אני. שמו טמאה אתה, אמרה ליה טהורה אני. וישע אשל בבאר שבע' אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב 'וישע', אלא למאן דאמר פונדק, מאי 'וישע', ויפסע אהלי אפדנו וגו'. ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרא, ויקרא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. בדאמר ב' חזוהי (נ"ח דף נח) כל היורדין
 לניהנם עולין חוץ משלשה וחד מנייהו המלכין פני חבריו ברבים ואומר נמי (נ"ס עס)
 נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבריו ברבים מלך מודו ונראה האי
 דלא חשיב ליה (פסוקי דז"ר, ב"ר ג') עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש עבודת כוכבים
 וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירה
 הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
 עבירות המפורשות:
יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
 בשלשה מסכת מכות (נ"ח דף נ"ג) מסיק דהכי
 גמרי לה:
דקרב רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
 דאמר בחלק (פסולין דף ק') אבשלום
 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
 גיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה כהני מנו
 ואחזיה דאמר (נ"ס ק') לא חזין ולא נידונין וי"ל
 דלא חשיב אלא מלכים:
דאיתיה לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו
 בחלק (פסולין דף ק') ברא מזכי אבא
 אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מצייל אין
 אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו
 אבל הבן מצייל את האב כגון ואישורו יהיה אביו
 את אמונו וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
 בעולם הזה שנראה במיתה משונה הועילה לו
 תפלת אביו דומיא דיהוידקים דאמר התם שהיה
 כותב על גולגולתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו
 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד
 עבודת כוכבים א"כ מצי למימר הא דאמר אבא
 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
 מועלת דודו התפלה על אבשלום:
 ולעולם
לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי
 שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים,
 מנלן, מתמר. ה"פ רבי חנא ברבי חנינא, ב'הכר' בישר לאביו, ב'הכר' בישרוהו.
 ב'הכר' בישר - הכר נא התנות בנך הוא, ב'הכר' בישרוהו - הכר נא למי. נא, אין נא
 אלא לשון בקשה, אמרה ליה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממנו. וי"פ
 יהודה ויאמר צדקה ממנו, היינו דאמר רב חנן בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף
 שקדש שם שמים בפתר, וכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
 ערות ביהוסף שמו, יהודה, שקדש שם שמים בפרהסיא, וכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. פיון שהורה ואמר
 צדקה ממנו יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, חייך שאני מצייל בכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
 נינהו, חנניה מישאל ועזריה. צדקה ממנו מנא דע, יצתה בת קול ואמרה, ממנו יצאו כבושים. ולא יסף עוד לדעתה אמר שמואל
 סבא, חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, פיון שידעה שוב לא פסק ממנה, פתיב הכא ולא יסף עוד לדעתה
 וכתביה התם קול גדול ולא יסף: אבשלום נתנאה בשער וכו': תנו רבנן, אבשלום בשער מרד, שנאמר וקאבשלום לא היה איש
 יפה וגו' ובגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים לימים אשר יגלה כי כבד עליו וגלחו וישקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
 המלך. תנא, אבן שאנשי סבירא ואנשי ציפורי שוקלים בת. לפיכך נתלה בשער, שנאמר ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום
 רכב על הפר, ויבא הפר תחת שוכב האלה הגדולה, ויאתו [ויחזק] ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפר אשר תחתיו
 עבר, [ישקל ספסירא בעא למיפסקיה]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה נבקע שאול מתחתיו. ויורו המלך, ויעל על עלית
 השער ויכר, וכה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני, בני חמוני וימני בני, למי, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך,
 ויעק המלך קול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני, בני חמוני וימני בני, למי, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך,
 איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. ואבשלום לקח ויצב לו בחייו מאי לקח, אמר ריש
 לקיש שלקח מקח רע לעצמו. את מצבת אשר בעמק המלך וגו', אמר רבי חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של מלכו של עולם,

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"הר' בישר יהודה
לאביו דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, ב"הר' בישרוהו - את
יהודה. ומבאר, ב"הר' בישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף "הר'
נא הכתנת בנך הוא", ב"הר' בישרוהו, שאמרה לו תמר "הר'
נא למי החותמת ולמי הפתילים", שכשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
תמר ליהודה, ואף אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, כבבשה מן - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
הר' פני בוראך הידוע ועד בדבר, ואל תעלים עיניך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "וה' יהודה ויאמר צדקה ממני", היינו - זהו
דאמר רב חנין בר בוןאמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים פסתר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, וזה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהושע שמו", הרי שנתווספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקדש שם שמים בפחרסאי - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וזה ונקרא פולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, כיון - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר וישני בניה מן האור
- מן האש, חידו שאני מציל בזכותך את שלש מבניך מן האור,
מאן ניהו, חנינה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר "צדקה ממני", שואלת
הגמרא, מנא ידע - מדיכין ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
אחרים באו ומזהם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו כבושים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי שמייה דרב שמואל בר אמי, כוונת
הפסוק, שביין שדעתה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקה ולשם
שמים נכתוהו, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתוב הכא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתוב התם -
במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
שנינו במשנה, אבשלום נתנאח בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשער מרד - חטא, שנאמר "ויכאבשלום לא היה איש יפה וגו'
וינלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר נלח - עת
גילוהו היה פעם בשנה, כי כבר עליו ונלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו, וישל את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מבריא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתנאח בשער, נענש ונלח בשער, ונאבשלום
שנאמר "ויקרא - וידומן, אבשלום לפני עבד דוד, ואבשלום רב
על תמר, ויבא תמר תוך כדי מרוצתה, תחת שוקה - הסתבבה
ענפי האלה הגדולה, ויאחזו [ויתקו] ראשו באלה - ויסתבכו
שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, והפךד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספסריא - נטל אבשלום את הרבו, בעא למיפסקיה - ורצה לחתוך
את שערתיו]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה שהיה
אבשלום תלוי בין שמים וארץ נבקע שאל - נפער הגיהנם

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדם לקרות בשם ה'. ביצה,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לכרכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וכרכו למי
שאמר ויהי העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
בזמאמר.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"ויראה יהודה ויחשבה לוונה כי בפתה פניה", שואלת הגמרא,
האם פשוט דכפתה תמר את פניה חשבה יהודה לוונה, והרי אין
דבר הוונת לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לוונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שכתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לוונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, כל בלה שהיה צנועה בבית חמיה, וזכה
ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלו, מתמה, שבכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבארת הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "הזון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסורת
בדינינו מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמצייה מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמצייה היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'הוא מוצאת'
שמשמע לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחו,
מיבעי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וקא
גבראל וקדקן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. היינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
החקים לרוד מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, על יונת אלם רחוקים - ממשעה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר כיונה אילמת - שלא היה ביהיה מה
להשיב. לרוד מכתם' - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו, ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגולד בשוהא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו
ולא נשתנתה, ששם שבקטנותו - לפני שמלך, הקטין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפבבוש, כדי ללמוד תורה, כך גם
בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה "לאיש אשר אלה לו", לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמר לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר בוןא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמר לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שפיל עצמו לתוך כבשן האש
ואל ילכין פני חבירו ברבים, מנלו, מתמה, שהעדיפה להישרף
באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

זה אותו מלך. ואף שנאמר "אשר לא ידע את יוסף", ואם היה זה
 אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דהוה דמי כמאן דלא
 ידע ליה כלל - שמגורותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
 "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". הנא, הוא - פרעה, התחיל
 בעצה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבאר
 הגמרא, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו",
 לפיכך לקח תחילה, דכתיב "ויבכה ובעמך ובכל עבדיו יעלו
 הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.
 "הכה נתחכמה לו", שואלת הגמרא, להם מיבעי ליה, שהרי דיבר
 על כללות עם ישראל. ומשיבה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר
 פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקש
 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרג את ישראל. אמרו,
 במה נדונים - באינו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגו על
 כך באותה מיתה. שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה. אם
 נדונים כמאש, כתיב "כי הנה ה' כמאש יבוא" וכתוב "כי כמאש ה'
 נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
 כחב"ב, כתיב "ובחרבו את כל בשר". אלא בואו ונדונים במים
 - נשליכם ליאור, שפיר קדושי ברוך הוא שאינו מביא
 מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי
 נח וגו'". וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן
 אינן יודעין, שעל כל העולם בולו אינו מביא מבול, אבל על
 אומה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להענישם במים. אי נמי - אף
 אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוא
 אינו מביא. אבל הן עצמם באין ונופלין בתוכו - בתוך המים, ודבר
 זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שנענשו במים, כמו שכתוב
 "במצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב
 "כי בדרך אשר ודו עליהם", ודו' הוא מלשון בישול, כלומר,
 שפקדיהם שפישלו המצרים, שדנו את ישראל בהשכלת בניהם
 ליאור, כה נתפשו הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה.
 שואלת הגמרא, מאי משמע דתא - מהיכן משמע לרבי אלעזר
 ש'ודו' לישנא דפקדיה הוא, ומשיבה, דכתיב "וידו יעקב נידר" -
 שיבשל יעקב תבשיל בקדרה.
 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין
 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה
 עצה של דבה נתחכמה לו, דהם, בלקם ואיוב ויתרו. בלקם שיעין
 לדונם במים, נהרג. איוב ששחק ולא מחה, נידון ביוסורין. ויתרו
 שפירח, ולא רצה ליעצו לעשות רע לישראל, וכו' מביא בגין שישבו
 בלשכת הנזות בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר
 "ומשפחות ספרים" - חכמים בתורה, ויפני' יפני' - תלמידי עבץ
 שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרעתיים - על שם
 ששמעו תרועה בחר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי
 ירושלים, שמעתיים - ששמעו מצות אביהם, (סוכתים) [שוכתים]
 - שהיו יושבים בסוכות, הקה הקינים - הם בני הקיני, הקאים
 מחמת אבי בית רכב - שנולדו מחמת, שהיה מבית רכב. וכתוב
 "ובני קיני חתן משה וגו'", הרי שהקיני הם בניו של יתרו, וקראם
 הבניא 'משפחת סופרים', דהיינו סנהדרין, וכן 'תרעתיים', דהיינו זקני
 שער.
 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "ונלחם בגו
 ועלה מן הארץ", שואלת הגמרא, ועלינו מיבעי ליה, שהרי פחדם
 של המצרים היה פן יגרשוהו ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
 מתרצה הגמרא, אמר רבי אבא בר כהנא, בארם שפסקל את
 עצמו ותולא את קללו בחבירו - שהתכוונו אכן שהם עצמם
 יצטרכו לעלות, אלא שאמר כי על ישראל.
 "וישימו עליו שרי מסיים", שואלת הגמרא, עליהם מיבעי ליה -

דכתיב "הניני מקים עליך רעה מביתך", וכונת הפסוק, שאבשלום
 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
 שנאמר לו "הניני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה
 וקימה, וגרם לאותה רעה שתקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
 שלקח לעצמו.
 ביוצא בדרך אתה אומר, בעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
 הדבר וירדו אבותינו למצרים, וישלחו מעמק חכרון, אמר רבי
 חנינא בר פפא, מהו מעמק חכרון, בעצה עמוקה של אותו צדיק
 - אברהם, שפקדון בחכרון. דכתיב - בכרית בין הבתרים, שאמר
 הקב"ה לאברהם, "ידע תדע כי נר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'",
 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
 הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כי
 אמר אין לי בן", שואלת הגמרא, ולא הו' ליה בני - האם לא היו
 לאבשלום בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלום שלשה בנים וכת
 אחת". מתרצה הגמרא, אמר רב יצחק בר אבדימי, אין הכוונה
 שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן הגון - ראוי למלוכה, ולכן
 חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רב חסדא אמר,
 מיישב באופן אחר, גמרי - מסורת בדינו מרבותינו, שכל השורף
 את תבואתו של חבירו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן
 לירשו, ואיך - אבשלום, קליה לריוואב - שרף את תבואתו של
 יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידו ולו שם
 שערים לבן והציתוהו כמאש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה
 כמאש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
 שנינו במשנה וכן לענין הפוסק מרים וכו', שאף לענין הטובה,
 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
 הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמסר
 לה, הרי ה'תם - מה שהמתנה למשה, חדא שעתא - היה שעה
 אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתנו לה בעת שנצטרעה, היתה
 שבועה יומי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצה
 הגמרא, אמר אביי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הפוסק
 אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
 ביותר ממה שמדד. אמר ליה רבא לאביי, הא וכן לענין הפוסק
 קתני, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
 הטובה. אלא אמר רבא - מיישב באופן אחר, הכי קתני, וכן לענין
 הפוסק - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו
 שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי
 הטובה, ולעולם מדה טובה מרובה ממהות פורענות, אולם אין זה
 דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון
 שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
 נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אמר רבי יצחק, פסוק
 זה פולו - כל מילה בו, על שם שבינה נאמר, שהשכינה הנקראת
 אחות לישראל - כיון שמצויה עמם בגלות, היתה ניצבת שם.
 מצינו לגבי השכינה את המלה 'ותתצב', דכתיב "ויבא ה' ויתצב
 וגו'". 'אחותו', דכתיב "אמר לחכמה אחתי את". 'מרחוק',
 דכתיב "מרחוק ה' נראה לי". 'לרעת', דכתיב "כי אל רעות ה'".
 'מה', דכתיב "מה ה' אלהיך שאל מעמך". 'עשה', דכתיב "כי
 לא עשה [ה'] אלהים דבר". 'לו', דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".
 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
 במצרים. "ויקם מלך חדש וגו'". נחלקו רב ושמואל בביאור כוונת
 הפסוק, חד אמר, חדש ממש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
 במצרים, וחד אמר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים,
 אלא שנתחדשו יוירדו - שחידש גזירות ופורענות עליהם.
 ומבאר הגמרא, מאן דאמר חדש ממש, למד זאת מן הכתיב "חדש",
 ובפשטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, נימוקו הוא
 דלא כתיב ויקם מלך מצרים וימלך תחתיו אחר, ולכן משמע שהיה

הנני מקים ונו'. הציב אבשלום אותה, עצה וקיקמה מצבת דבריו של הה"ה בדרתב
לעולם: ה' דרך נצב (תקיים קיום). ויקרא למצבת על שמו. גרם לאותה רעה שתקרא על
שמו. ויקרא לה יד אבשלום, כך היא נקראת: וישלחו מעמם חביון. וינסו משתעי קרא.
בששלחו יעב אצל אחיו, והוא תחלת סבת ירידת ישראל למצרים: של אותו צדיק

5 שְׁקִיבֹר בְּחִבְרוֹן, אֲבָרְהָם: אִינוּ בֶן: דִּיתֹר מִמֶּה
 6 שְׂהוּא מוֹרֵד מוֹרְדִים לוֹ: דְּבִאֻתָּה קִרְה: דְּוִקֵּא
 7 מִעֵין אוֹתוֹ עֵינֵן: וְיִמְדוּ יוֹתֵר מִמֶּה שְׁעִישָׁה
 8 מִשְׁתַּלֵּם, דְּמִדָּה טוֹבָה מִקְרָב בְּתַשְׁלֻמִּין מִמֶּדֶת
 9 פּוֹרַעְנוֹת: אֲמֹר לְבִקְהָה: שְׂהוּא אֶעֱלֶה הִקְרָה
 10 וְתַפִּי, שְׁנֹאמֵר בֶּן יִתֵּן חֻקֵּהָ מִפִּי דַעַת
 11 תַּבְּנוּקָה וְתַעֲלֵי בֶן: וְלֹא כִתִּיב וְנָתַן מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 12 וְיִמְלֹךְ תַּחְתָּיו אַחֵר: וְתַבְּנוּקָה לְשׁוֹשִׁיעֵן: לְבָשָׁךְ
 13 לֵב חֻקֵּהָ כְּנֻדָּה: בְּשֹׁם דִּירֻשָׁם. שְׂהוּא יוֹכֵל לֵב
 14 אוֹתוֹן: בֶּן שִׁדְעֵנוּ מִרְכִּיבֵי שְׂהוּא מִדָּה כְּנֻדָּה מִדָּה
 15 לְדֹר הַמְּבוּל וְלֹאנְשֵׁי דְרוֹם: כִּי בֵּשׂ אֶשׁ נִשְׁפָּט.
 16 וְכֵן נִשְׁפָּט לֵב מְבוּל: שְׁבִשְׁלוֹ: לִשְׁוֹן יוֹד יַעֲקֹב נִיד
 17 (בְּלִיטֵי טֵיב): בְּאֻתָּה עֲצִי: דְּתַנְחַתֵּק לֵב יוֹשִׁבֵי
 18 יוֹשֵׁב מִלְּחֻמֵּי דְבִי: אֵל גִּדְלֵי מִלְּחֻמֵּי דְבִי:

1 בָּאֵשׁ, וַיֵּצֵאוּ עֲבָדֵי אֲשֶׁר־
2 הָיָא שְׁעָתָא, הֵכָא שְׁבַע־
3 הָא וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה קָה
4 וְלַעֲוִלָם מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה
5 כֹּלֹל עַל שֵׁם שְׂכִינָה נִאֲמָר
6 לְחִכְמָה אַחֲרֵי אֵת, 'מִדָּה
7 ה'.' 'מִוָּה', דְּכֹתִיב 'מִוָּה ה'
8 דְּבָרִי, 'לֹא', דְּכֹתִיב 'וַיִּקְרָא
9 מִמֶּשֶׁה וְחָד אֹמֵר שְׁנִתְחַדְדִּי
10 שְׁנִתְחַדְדִּישׁוּ גִירוֹתָיו, דְּלֹא
11 דְּלֹא יָדַע לִיה כִּלְל. 'וַיֹּאמֶר
12 לְפִיכָד לָקָה תַּחֲלִילָה. הוּא
13 דְּכֹתִיב 'זִכְכָּה וּבַעֲמָד וּבְיָד
14 בְּרַבִּי חֲנִינָא, בָּאוּ וְנַחֲכֵם
15 בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכֹתִיב 'כִּי בָא
16 וַיְהִיבֵם בְּפִיִּם, שְׁפָכְרָם נִשְׁפָּכְרָם
17 זֹאת לִי וְגו', וְהֵן אֵינִן יוֹדִין
18 מִכֵּיבֹא. אִי נִמְי, הוּא אִינוּ
19 לְקָרְאָתָּ, וְהֵינִן דְּאָמְרֵי רַבִּי
20 בְּה נִתְבַּשְׁלוּ. מֵאִי מִשְׁמַע
21 חֵיבֵי רַב אָבָא אֹמֵר רַבִּי
22 נִהְרִי, אִיזֵב שִׁשְׁתָּק, נִידִין
23 'וּמִשְׁפָּחוֹת סְפָרִים יוֹשְׁבֵי
24 מַחֲמֹת אֲבִי בֵּית רַבְבִּי, וְכֵן
25 מִיבַעֲי לִיה, אֹמֵר רַבִּי אָבָא
26 עֲלִיו שְׂרֵי מַסִּים' עֲלִיהֶם
27 וְתָלוּ לוֹ לְפָרְעָה בְּצֹאוֹר,
28 אִסְטִגְנִים אֲתֵיה יוֹתֵר מִפְּרָן
29 'עֲנוּתֵם מִיבַעֲי לִיה', לְמַעַם
30 וְשִׁמְוָאֵל, חָד אֹמֵר שְׁמִסְכָּן
31 הָעוֹסֵק בְּנִנְיָן מִחֲמִסְכָּן, 'אִי
32 וְכֵינֵי יוֹתֵר מִחֲמִסְכָּן יוֹתֵר
33 בְּכַר

43 פיתום, שראשון ראשון פי תחום בולעו. 'וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרץ' בן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח
44 הקדש מבשרתו 'בן ירבה וכן יפרץ'; 'ויקצו מפני בני ישראל' מלמד שהיו דומין בעניניהם פסולים. 'וישכדו מצרים את בני ישראל'

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

רש"י

בפרק גפא ר'י. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה בפריקה. בשברון גוף ומתנים וזקוקה ח"י בעבודה קשה אפר ר'י שמואל בר נחמני אפר ר' יוחנן שהיו מחליפין וכו'.
 חזו היא קשה. שלא היו רגילים בקר ולמאן דאמר. בפרק קמא בפה ר'י. האי בפרק בתרא ודאי פריקה היא דהכתיב וקמרה וישפלות. כשמושיבין הסיי על גבי כירה קרי לה שפיתיה
 אחת של חסין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה בין שפתיים בין מצרי השדות. מקומות צנועין. מצר גבול השדה גבה מכאן ומכאן וחרין באמצע. ויהי. ישראל שצאמר יונה תמתי
 (טו ו) עורתידי. לצאת ממעי אמה: הבלתי. לשון חבלי יולדה וטעם יג: מנקר. מנקש. כמו שעושין לחינוך ליתב את אבריהם ולתקנו. שנתקן מצער הלידה: לא ברת ששה.
 לא היה לך מולדת לחתוך טבור הולד. למשע.
 להחליק בשר. כמו חלקת צארו (ומלשון כז)
 שעיעות: עולין. בעין כפר עגול: נעשה לזון גס:
 רבבה בצמח השדה. גדלים מן הארץ בצמח
 השדה ותבאי. לבית אביה: הם ביביות. שראו
 שכינתו בבה זה אלי. שראיתי בבה: אלישבע בת
 עמינדב אשתו של אהרן: שהיה פועה הולד.
 משעשעת אותו בדרך שמשחקים לחינוך
 בדברים ערבים לשעשע: פועה. צועקה. כמו
 ביולדה אפעה נעשיתי מנח: היג וראיתו על
 האבנים. אמר רבי יוחנן סימן גדול מסר לה.
 בשעה שפורעת לילד ורבותיה מעטנות
 פאבנים. ד"א על האבנים כדכתיב וארד בית
 היצור וגו' מה יצר זה יצר מכאן בו: סימן גדול.
 שלא תטלו דאם ותחביאנו ותאמר נפל היה. זה
 לכס הסימן של לידה. ואז תטלוהו ותהרהר.
 ד"א להבי קרי ליה למשבר של אשה אבנים.
 כדכתיב גבי יצור כלי חרס אבנים. ואשה נמי
 ליצור דמיא: פון. עץ עב שגלי יושב ומגולגל
 הבצים לעשותו בדפוס הכלי לפי גדלו וקטנה
 סימן גדול פסר להם. וראיתו על האבנים אם בן
 הוא. שם אתו וכולת לראות מיד אם בן הוא
 בלא שום הגבלה: בן פניו למטה. בדרך
 תשמישה: בת פניה למעלה. בדרך תשמישה
 ודכי מפרש במשכת נדה וכו' לא: אליה. משמע
 על עסקי ביאה. לשון ויבא אליה (ומלשון כט)
 ותחין. הנה ליה למכתב ולא הכייתו הילדים.
 ותחין משמע שהיו מסייעין להחיותו. שהיו
 טומנות אותו בביתו ומגדלות אותו: אי ניקא
 חיות פשוט. מולדת: כתיב נמשלה. וזאת השדה
 אינה צריכה למקלות דכתיב ביה בתי ביה. מ
 שכותב בן שנקרא בשם בהמה וזהו חרי כתיב
 בו. ושאינ כתיב בו חרי כתיב בכל כנסייתו יחד.
 מה אפך לבאי בין אריות רבקה. אפך. כנסת
 ישראל כלה נקראת לביאה: אהרן ויבשה. שצאו
 מיוכבד: ותסת עיובה אשת כלב. והיא מרים.
 ולקמן מפרש לקח נקראת שמה עובדה. והיא
 ותמת שזצטרעה: ויחך לו כלב את אפרת
 לאחר שנתרפאת חזר ולקחה לו. אלמא אפרת
 קרי מרים. וכתיב בדרך בן איש אפרתי וכלב בן
 חצרון. פסוק הוא בדברי הנמים: בן יפנה בן
 שפנה מצעת פרגלים. תרצה הוא דקא מתרץ.
 לעולם בן חצרון הוא ולמה נקרא בן יפנה על
 שם מעשיה: היג ואפתי בן קנו הוא: חורנו דקנו.
 בן אשתו של קנו היה כלב. ונמצא עתניאל אחיו
 מאמה:
 ריקא
 והיה גור אריה. דן יהי דן נחש. נפתלי אילה שלחה. יששכר חמו גרם. יוסף בכור שור. בנימין זאב וטרף. דכתיב ביה,
 כתיב ביה. ודלא כתיב ביה. כתיב "מה אפך לבאי בין אריות רבקה וגו'". ויהי פי יראו המולדת את האלהים ויעש
 להם בתיים רב ושמאול. חד אמר בתי פהונה וליה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי פהונה וליה. אהרן ויבשה. ומאן
 דאמר בתי מלכות. דוד נמי מפרים קאחי. דכתיב ותמות עיובה (אשת כלב) ויחך לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. וכתיב
 וידוד בן איש אפרתי וגו'. וכלב בן חצרון הוליד את עובבה אשה ואת ירעוא ואלה בניה ושובב וארדון. בן חצרון. בן
 יפנה. הוא בן שפנה מצעת מרגלים. ואפתי בן קנו הוא. דכתיב וילפדה עתניאל בן קנו אחי כלב. אמר רבא. חורנו דקנו הוה.
 ריקא

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הפירושו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
 "זה אלי - שראיתיו כבר, ונאנחו".
 ויאמר מלך מצרים למלכות העברית וגו', נחלקו רב ושמואל
 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה וחמותה.
 מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר בלה
 וחמותה, הן יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנא - בבריתא מבואר
 במאן דאמר אשה ובתה, דתנא, "שפרה" זו יוכבד, ולמה נקרא
 שמה שפרה, שמשפחת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
 "שפרה" שפרו ורבו ישראל בימיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, כרוח
 הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 ויאמר בלדכן את העבריות וגו', שואלת הגמרא, מאי
 "אבנים". ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בפועה שפונעת האשה
 לילד ירכותיה מצטננות באבנים. ואית דאמר - יש מי שאמר
 שלפכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה 'אבנים', בדכתיב
 "וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, ונהנה הוא עשה מלאכה על
 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
 מכאן וירד מכאן, וספן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
 כלי החרס באמצע, אף אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
 באמצע.
 אם בן הוא וקמתו אתו, אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
 להגביהו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
 פניה למעלה - בדרך תשמישה.
 ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו כפאשר דבר אליהן וגו',
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מיכא' ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
 שתבקעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבקעו -
 ולא הסכימו.
 ויתחיו את הילדים, תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
 הילדים, אלא "ותחיו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן
 המיילדות, אלא שהיו גם מקפיקות להם מים וקוזן, ועל זה טען
 להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
 מזון.
 ויתאמרן המילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו',
 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אלימא חיות ממש - מיילדות, אמו
 חיה מי לא צריכה חיה אחרת? לאולדה - וכי מיילדת אינה
 זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
 אומה זו - ישראל בחיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
 עיגולי מזון שמוה הם נוזים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
 לחיה, יהודה, שנאמר "חיה ארצה יהודה". דן, שנאמר "חיה דן
 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אילה שלחה". יששכר, שנאמר
 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בכור שור". בנימין, שנאמר
 "בנימין זאב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשטים שנכתב
 בו שנקרא בשם בהמה וחיה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
 מי שלא כתוב לגביו בפירוש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
 נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמך לכיזא בין אריות וברכה וגו'".
 ויהי כי יראו המילדות את האלהים ונעש להם בתיב, נחלקו רב
 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה

בפרה, מבארת הגמרא מהו 'בפרה', רבי אלעזר אמר בפה רך -
 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילים בעבודה, רבי
 שמואל בר נחמני אמר בפרקה - העבידים בחזקה בעבודת פרך
 השוברת את הגוף והמוותניים. וימררו את חיהם בעבדה קשה
 בחמר ובבלנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום 'בחומר
 ובבלנים', ולבסוף 'ובכל עבדה בפרה', ולבסוף, את כל
 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. "את כל עבודתם אשר עבדו
 בהם בפרה", אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי היום
 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק 'ועבדו מצרים וגו' בפרך' -
 בפה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה 'בפרך' הוא
 בפריה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן 'וימררו את
 חיהם'.
 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בפועה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מוֹמֵן להם דגים קטנים
 בבדיהן, ושואבות בכדיים מוחצת מים ומחצת דגים, ובאות
 ושופות - מושבות על גבי הכירה שתי קרייות, אחת של מים
 חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
 ומאכלות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
 וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
 מסיפה הגמרא. בשכר תשכבון בין שפתים - בשכר שלא נתנו
 נשים שבאותו הדור עניניהם למצוא חן באחרים להזיק להם, ונוקקו
 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - כנפיה של
 ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחופות בכסף, ואברותיה
 בידקקן חרוץ" - וכנפיה מחופות בדוב.
 וכיון שמתעבדות - לאחר שהיו מתעבדות, היו באות לבתיהם,
 ולא שימשו עור, וכיון שמוציא זמן מולדתהן - זמן לידתהן, היו
 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
 "תחת התפוח עוררתיה - לצאת ממעי אמן וגו'", והקדוש ברוך
 הוא היה שולח משמי מרים מי שגנב וקשף אותן - מלאך
 שמנקה ומעמיד את איבריהם, כחה זו - כיולדת שמשפחת את
 הולד, שנאמר "ומולדותיה - ההולדה שלה, ביום הולדת אהרן -
 ביום שנולדת, לא רתה שרף - לא היו לה מיילדות לחתוך טבור
 הולד, ובמים לא חתצת למשעה" - ולא מי שירחץ במים כדי
 להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 ומלאך להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
 שמן - לטיכה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "ונקתו דבש
 מסלע ושמן וגו'", וכיון שמיכרין בהן מצרים - וכיון שהיו
 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
 ונקלעו בקרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
 שוורים וחורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
 המצרים, היו התינוקות מכצצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
 שנאמר "רבבה צמח השדה נתתיה" - עשיתי להם נס שהייתם
 גדלים מן הארץ כצמח השדה. וכיון שמתגדלין אותם התינוקות,
 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לביתיהן, שנאמר בהמשך
 הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותבאי - לבית אביך, בערי עדרים" אל
 תקרי בערי עדים, אלא בערי עדרים. ובשננגלה הקדוש ברוך
 הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן ונדרשו אף הם את נשותיהן.
אמרה לו בתו מרים, אבא, קשה נזירתך - לגרש הנשים, יותר
משל פרעה - שגור להשליך הבנים לאור, שפרעה לא גזר אלא
על הזכרים, ואתה נזרת שגירשו את נשותיהם, ובכך גזרת כליה על
הזכרים ועל הנקיבות, ועוד, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה -
שהרי הנולדים שיומנו יחיו לעולם הבא, ואתה בגזירתך גרמת
שיכלו בעולם הזה ולעולם הבא - שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו
גם לעולם הבא. ועוד, שפרעה הרשע ספק מתקיימת נזירתו, ספק
אינה מתקיימת - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקיים הגזירה, ואילו
אתה צדיק, ואם כן נזירי שגזירתך מתקיימת - שהקב"ה יקיימה,
כמו שנאמר ונתנור אמר ויבס לך, שמע עמרם בקול בתו ועמד
והתוור את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן והתוורו אף הם את
נשותיהן.
שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכונת הפסוק שחזר ולקחה,
מדוע נאמר וינקח - שמשמעו ליקחון ראשונים, הרי ויחזור לבת
לוי מיבעי ליה לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יהודה בר בוןאי, נלמד מלשון ויקח, שפשה לו עמרם
בליקוחין השניים כמעשה ליקוחין הראשונים, דהיינו, שהשיקה
באפיון, ואתה וזכרים מרקדו לפניך, ומלאכי השרת אמרו
עליה אם הבנים שמחה, שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח את
בת לוי, ואם כן קשה, וכי אפשר בת מאה ושלשים שנה הויה -
האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד
בת מאה ושלשים שנה, ונקר' לה - וקורא לה הכתוב 'בת' -
שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה, מביאה הגמרא מקור לכך
שהיתה אז בת מאה ושלשים שנה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא,
נאמר כשירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה
מצרימה שבעים, ואף שמנין המפורטים בפסוקים שם אינו אלא
שישים ותשע, הנפש השבעים זו יוכבד, שהוריתה בדרך, ולירתה
בין החומות - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין
שבעים, שנאמר לגבי יוכבד, אשר ילדה אתה ללוי במצרים',
ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק לירתה היתה במצרים, אך
ואין הורתה במצרים. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא
שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלשים. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יהודה, ביה שולדו ביה סימני נערות כבת.
'ויתר האשה ותלד בן', שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב 'ותר'
האשה' לאחר 'וילך איש ויח וכו', והא הות מיעברא ביה תלתא
רתי מעיקרא - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים,
והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, אמר
רבי יהודה בר בוןאי, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה
ומקיש לירתה להורתה, כדי ללמד, שמה הורתה של יוכבד שלא
בצער, אף לירתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות כיובד,
שלא היו בפרתקה של תהו - לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה,
כפי שנגזר על חוה.

כשנולד משה נאמר, ויתרא אותו כי טוב הוא. תניא, מהו הטובה
שראתה בו, רבי מאיר אומר, ראתה שטוב שמו של התינוק. רבי
יהודה אומר, שהוסיפו שם י-ה בשמו ומובנה שמו, רבי חמיה
אומר, ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות הגון לבניאוי. אחרים
אומרים, שנולד בשם טוב. ויחמיה אומרים שבשעה שנולד
משה נתמלא חכמת בולו אור, ולמדו כן דברי חכא ויתרא אותו
כי טוב הוא, ובריתם התם בברית העולם ויתרא אלהים את
האור כי טוב, הרי שהאור נקרא טוב.

'ויתצפנהו שלשה ירחים', מבארת הגמרא, שיכלה להצפינו
שלושה חודשים משום דלא מני מצרים אלא משעה דאתהדרה -
המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם
בליקוחין השניים, אבל והיא תות מעיקרא ביה - למעשה היתה
מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה תלתא רתי

דיקא נמי - שלא היה כלב בנו של קנז, מדברתי בכמה מקומות
'כלב בן יפנה הקנז', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שפע
מינה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.
הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עזובה
אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון. עזובה זו מרים,
ולמה נקרא שמה עזובה, לפי שהכל עזובה מתחילתה - בתחילה
כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה
שהיא מרים, וכי הוליד אותה, והלא מינסב הוה נסיב לה - הרי
היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אמר רבי יוחנן, כל
הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה, וכלב
נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר שהוליד את יריעות, היינו
שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שהיו פניה ליריעות -
מחמת חוליה היו פניה ירקקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר
בהמשך הפסוק ואלה בניה, דרשו אל תקרי 'בניה' - שאין אלו
שמות בניה, אלא שמות של בוניה - בעלה שנקרא כן שבנה אותה
בנישואין ובנים כשאר נשים. וכונת הפסוק, שנקרא 'אשר' על שם
ששיר את עצמו - לכל טעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שובב'
על שם ששיבב - המריד את צירו ולא השתתף בעצת המרגלים.
וכן נקרא 'ארדון' על שם שרדה וכפה את צירו שהסיתו לטעות
בטעות המרגלים. ואיבא דאמרי שנקרא 'ארדון' על שהיו פניה
של מרים לאחר שנתרפאה דומין לרד.
עוד נאמר וילאשחורו אבי תקוע היו שתי נשים חללא ונערה,
מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, 'אשחור', זה כלב, ולמה
נקרא שמו אשחור, כיון שהושחרו פניו בתעניות - מחמת שקיבל
על עצמו תעניות כדי שיציל מעצת המרגלים. וכן נקרא 'אבי', לפי
שנעשה לה - למרים באב - שדאג לרפואתה ולמזונות הצריכים
לחוליה. ונקרא 'תקוע' לפי שתקע את לבו לאביו שבשמים - קיבל
על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה
שנאמר שכלב 'היו שתי נשים' אין הביאור כפשוטו, אלא שנעשה
מרים בשתי נשים, כלומר ש'חללא ונערה', לא חללא ונערה
הויה - לא היו שתי נשים שנקראו כן, אלא מרים עצמה בתחילה
נקראת 'חללא' - על שם חוליה שהיה בתחילה, ולבסוף נרפאה
ונקראת 'נערה' - על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם,
'וכני חללא צרת ואחר ואתנו', ודרשו אף מקרא זה על מרים,
שנקראה 'צרת' על שם שנעשת צרה לחברותיה - שהיו מקנאות
ביופיה, וכן נקראה 'צרת' על שם שהיו פניה מאירות ודומין
בצורתם, ונקראה 'אתנו' לפי שכל הרואה אותה מתאהב למשכב
נשים ומוליד אתנו לאשתו שתשכב עמו.
הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר
בפסוק, ויצו פרעה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל
הבת תחיון, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, גזירה זו גזר פרעה אף
על עמו גזר. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש נזירות להשליך
הנולדים ליאור גזר פרעה, בתחילה גזר על הנולדים לישראל ולא
הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן 'אם בן
הוא וחתן אלו', ולבסוף - לאחר מכן הושיב שומרים על הדבר
ואמר להם 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', אך עדיין לא גזר
אלא על ישראל. ולבסוף כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה
מושיעין של ישראל, אף על עמו גזר.

'וילך איש מפיט לוי ויחא את בת לוי', שואלת הגמרא, להיכן הלך
עמרם. דורשת הגמרא, אמר רב יהודה בר בוןאי, שהלך עמרם
בצצת מרים בתו - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששנינו
בברייתא, תנא, עמרם גדול הדור היה והכל נשמעים לדבריו, ולכך
בין (שראה שאמר) [שגזר] פרעה הרשע על ישראל ש'כל הבן
הילוד היאורה תשליכוהו', אמר עמרם, וכי לשוא אנו עמלין
בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכך עמד ונדרש

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

תוספות

דקא נמי דכתיב. קרא אחרינא כי משתעי בכלב לא קריה בן קנז בדכתיב בעתניאל אלא הקניז, מאנשי ביתו ומגדוליו של קנז. עובדא שחבל עובדי. שמתחלה חולנית היתה בדקר לה
הא: יריעות. ולקמן קרי לה נמי חלאה ועובדי. שעובדי כל בחורי ישראל מלשא אותה. והא מייב נקבה. בדכתיב וקמת ועובדי ויחל לו וגו' אלמא אתתיה וקאי לשם שמים. כגון זו
שקנתה חילה לשם שמים. שקרב באיזה אהרן ומושה ורואה אותם צדיקים. ורוב בנים דומין לאחי האם בבי' ביש נוחלין וקו קי. ליריעות. כלי תאר אדמיות. דממות חליה היתה
ירקרת: בוגיה. אלו שמות בעלה. שבגאה ועשאה מבנה כשאר נשים בנשואין ובנים. ישר ושובב וארדן: שישר את עצמו. מלשעות את טעות המרגלים: ששבב את עצמו. מעצתו. לשון

הבת השובבה וקמיה לא. ויצאנית ומורדת. והכי
נמי קרי ליה מרד בקרא אחרינא על שם שמרד
בעצת מרגלים: שרדה ביצרו. שהיה מסיתו
לסעות עמה: שהושתרו פניו. שקבל עליו
תעניות הרבה שפצל מעצת מרגלים: שפגשה
לה כאב. להתעסק בה ברפואות ומונות הצריכן
לחולת: שתקע את לבו לאביו שבשמים. שלא
להיות בעצת מרגלים: חלאה. חלי. ולבסוף נערה.
שנתרפאה מחליה וקורה בתאר פנים כנערה:
ובני חלאה. ובניני חלאה. שנבנית ונתרפאת.
מבחינה היו להיות צרת וגבר ואתנן: צרה
לחבריה. מתקנאות בפניה: מוליד. מוליד אע"פ
לאשתו. שהיה מתאנה למשכב נשים: אף על עמו
גור. דרש רבי תנחומא. יום שנולד משה אמרו
איצטגנינו היום נולד מושיען של ישראל ואין
אנו יודעים אם מצרי הוא או יהודי. ועמד וקבץ
כל עמו ובקש מהן לתן לו תולדים בו ביום וגור
על עמו. בתחלה ופתקן אותו. לא הושיב
שומרים אלא סמך על המלכות: תשליכוהו.
שהשיב שומרין וקסדורין לדבר: ולבסוף על
עמו. בדפרישית. וכין שעבר היום וגדין רואין
איצטגנינו שלא לקה. העמיד הקנה עד יום
שהשליך לאור: גדול יהודי היה. והיו הכל
נשמעין לדבריו. על הזכרים ועל הנקבות. שלא
יולידו אלא זכר ולא נקבה: אלא בעולם היה
שנולדים ומתים וזוהרים וזחים וזו לעולם הבא.
אתה גורת בעולם הזה ובעולם הבא. שביין
שאנים נולדים אינן באין לעולם הבא: בת מאה
ושלשים. בדמפרש ואולי שנולדה בירידתן
למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשנולד
משה לא נתעבבו אלא פ' שנים בדכתיב ומושה
בן שמונים שנה וגו' בדברים אל פרעה ומושה
ואותה שנה יצא. נמצא שעברו מירידתם עד
שנולד משה ק"ל שנה. ובשהחזיר עמרים את
יוכבד וקברו היתה מעברת ממושה כדאמרין
לקמן בשמעתין דאמר רבי חמא. ביש נוחלין זו
יוכבד. כפרטין של יורדי מצרים אתה מוצא
בשעה חסר אחת. וכללן אהת אמרו בקנא
מצרימה שבעים. זו יוכבד שהשלימה
בכניסתן לעיר: סימני נערות. קורה לימי עלמיה
בארץ כנשים ובתאר פנים ופשוט הקטנים: והא
הות מעברא ביה תלתא ירחי מעקרא מקמי
דאהדרה כדלקמן: מקיש ליהת וכו'. לא נכתב
היון ולא אלא לדרוש בה: כשהקנה של חת. בגור
דין שלח וישר ויריות קללת דעצבון ותיקון
הגון לנביאות. וקאתה ברח הקדש שעתיד
להיות הגון לנביאות: ותצפניהו שלשה ירחים.
שלשה חדשים יכלה להצפנה. שלא הלבד
המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשנה
חדשים משהחזירה. והיא הוה מעברא ביה
תלתא ירחי מעקרא. ומקבא נפקא קל: אמאי
תצפניה ותזיל. מאחר שצפון במסותריה הוה
בדכתיב ותצפנהו מה יש לה לדאג: ומעיו התם.
וצועק שם. ודרך תיעוק לצעוק כששומע קול
תיעוק חבר: אחוז לנו שועלים. בת קול אומר למי
הים אחוז לנו שועלים הקטנים המתכבדים את
הכרמים בהיותם סומד בעוד דפרי קטן: שהבי

אחרים אומרים נולד כשהוא מחול. ומקשים
מדקאמר ר"מ טוב שמו מכלל דאחרים
לאו היינו ר"מ ובשלחי הורית (נ"ג) אמר דאסקה
לר"מ אחרים ובפ"ק דברכות (נ"ז) בגמרא מאימתי
קורין שמע בשחית דבריו ר"מ ואחרים וא"ר
שראה בקונטרס צרפת שמעות שקיבל מאליע
בן אבירה קבעום בשם אחרים מפני שזיה שמו אחר
אלב שאר שמעות קבעום בשמו ולא מסיבא
דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים ואית לך שכל
שמועותיו קבעו כר ולר"מ נמי עשו כיוצא בו אלא
נראה דלאחר דאסקו אחרים חזר בו ואמר נולד
כשהוא מחול וכן בפ' קמא דברכות:
חמר מבחין חפת מבפנים. פירש רבי בשם רש"י
בר קלנימוס זה הוה בתוך החיבה והחמר
היה מכסה את הדפת אבל מבחין לא יפטר שלא
ירגישו כי הוגמא דומה לקנה היאור ולא יבחינו
החיבה בתוך קנה היאור:
בבביל

צרת וגבר ואתנן. צרת. שפגשית צרה לחברותיה. צרה. שהיו פניה דומין בצורה, ואתנן
שפל הריאה אותה מוליד אתנן לאשתו. ויצו פרעה לכל עמו. אמר רבי יוסי ברבי חנינא,
אף על עמו גור. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש גזירות גור. בתחילה אם בן הוא והמתן
אותו, ולבסוף כל בן תולד היארה תשליכוהו, ולבסוף אף על עמו גור. וילך איש מבית לוי
לחיון הלך, אמר רב יהודה בר זבינא, שהלך בעצת בתו. תנא, עמרם גדול יהודי היה, בין
(שראה שאמר) [שגור] פרעה הרשע כל בן תולד היארה תשליכוהו, אמר לשון אנו עמלין,
עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו אבא, קשה גזירתך
יותר משל פרעה, שפרעה לא גור אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות,
פרעה לא גור אלא בעולם הזה ואתה בעולם הזה ולעולם הבא, פרעה הרשע ספק מתקיימת
גזירתו, ספק אינה מתקיימת. אתה צדיק, בודאי שגזירתך מתקיימת, שאמר 'ותגור אמר ויקם
לך'. עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן. וישח, ויהודר מביעי ליה,
אמר רבי יהודה בר זבינא, שעשה לה מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון, ואחרן ומרים מרדן
לפניה ומלאכי השרת אמרו אם הבנים שמחה. את בת לוי, אפשר בת מאה ושלשים שנה
הויה, וקרי לה 'בת', דאמר רבי חמא ברבי חנינא, זו יוכבד, שהורתה בדרך, וליתתה בין
החומות, שאמר 'אשר ילדה אותה לאוי' במצרים, לידתה במצרים, ואין הורתה במצרים. אמר
רבי יהודה, שנולדו בה סימני נערות. ותהר האשה ותלד בן, והא הות מעברא ביה תלתא
ירחי מעקרא, אמר רבי יהודה בר זבינא, מקיש לידתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף
לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חת. ותרא אותו כי טוב
הוא' תניא, רבי מאיר אומר, טוב שמו. רבי יהודה אומר, טוביה שמו. רבי נחמיה אומר, הגון
לנביאות. אחרים אומרים, נולד כשהוא מחול. וחכמים אומרים, בשעה שנולד משה נתמלא
הבית כולו אור, כתיב הכא 'ותרא אותו כי טוב הוא', וכתיב התם 'וירא אלהים את האור
כי טוב'. ותצפנהו שלשה ירחים, דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה, והיא הות מעברא
ביה תלתא ירחי מעקרא. ולא יכלה עוד הצפנהו, אמאי, תצפניה ותזיל. אלא כל היבא
דהו שמוציא מצריא דמתיליד ינוקא, מכסו ינוקא התם, כי חיכי דלשמיעניהו ומעיו (בחדיהו),
דכתיב 'אחוז לנו שועלים שועלים קטנים וגו'.' ותקח לו תבת גמא' מאי שגא גומא, אמר
רבי אלעזר, מיפן לצדיקים שפומונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל כך למה לפי שאין פושטין
ידיהן בגול. רבי שמואל בר נחמיה אמר, דבר רך, שיכול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה.
'ותחמרה בחמר ובנפת' תנא, חמר במפנים, ונפת מבחוץ, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע.
'ותשם בה את הילד ותשם בפסוף' רבי אלעזר אומר, ים סוף. רבי שמואל בר נחמיה אמר,
אנם

הכרמים בהיותם סומד בעוד דפרי קטן: שהבי לפי שהדקר הקשה כשהמים מוליכין אותו כחוקה הוא נתקל נשאו ונשבר, אבל דקר קל נתקל ונודק באין לאחריה: ר"ח רע. של ופת:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אם. של עצי ערבה קנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים. סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתקנה מעטו קרוי רחיצה: לשון מיתה. כדמפרש ואיל, שהיו ממוחות בקנה ונצלו של צדיק: דאמר מר. גבי שריטת הודק דאחשוורש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הירואה שריטתה. לשון דאישתרובי: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח יעקב את אחיו ונצלו מנה נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל. לזאת, שאותו היום בשלו גזרתם: וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצפים והמחזים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפים כעגורים ומחזים כיונים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה אמרים, כך דרך איצטגונין אין רואין אלא סימן אבל לא פרשו של כל דבר: ראו. אצטגוני פרעה: שפושעו של ישראל בו, והר מלחא לא ר' אלעזר קאמר לה. דקאי לא אמצרים קאי, אלא גמרא קאמר לה. ודבריה אלא דאמרין לעיל ואין אחר נופל, וכדבני אלעזר דאמר שאין יודעים מה הדין, הלכך ראו המצרים ולא ידעו מה ראו: בין דשירות למשה בפנים. כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזה ובטלה סימן של לקיחה גדלה. בשבילי, כמו וברך ה' אותך לרגלי נפלאות לו. בשבילי נצלתם. שבטלו מצרים את גזרתם: שירה על הים. בב"א בניסן נאמרה כדתנא בסדר עולם מרעמסל לטבות ומסכות לאיתם ומאיתם לפני פי החיות וזרי ג'. בריבי ויצד למלך מצרים כי ברח העם, חמישי וששי דפזו מצרים ואחריהם, אור שביעי ירדו לים שנאמר וזר את הלילה, לשחיתת גמרו שירה ויום שביעי יהיה, ויום אחרון של פסח חתם דאמר מר בשבעה באדר מת משה. בפ"ק דקדושין (דף ל"ט) ילפין לה מקראי דכתיב ויבטו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום, וכתיב משה עבדי מת ונתה קום עבדו, וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו', וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחוד הראשון, צא מן ל"ג למפרע תמצא שבשבעה באדר מת משה, ומזן שבשבעה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו', מה חיל היום, היום מלאו ימי ושנותי שלשה ימים. יהי, והן ג' חדשים שהצפיתו: רבי של ראשון, אלא דא חסר אלא ד ימים ורבו של ג' שהיו ניסן ואמצעי שלם אדר השני שלם: מאי שנא מן העבריות. דקאמרה לה מקלל דמצריות לא ניתא לה: דבר ספא. זו שאבילה דברים טמאים והתינוק טועם בחלב כל מה שתאכל כדאמרין ביומא (דף ט"ז) גבי לשד השמן: את מי יורה דעת. למי למד הקנה תורה. למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונתתק מן הדשים הטמאים, כמו ונתתק משם (נפלאות) יב שהלכה בוריות פעלמה. שכל כחה עליה, כמו חזק ואמץ (דברים ל"א) תקוף ועלם: שהעלימה את דבריה. שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמה: הילכך את תלך. גרי לך שליה שהיתה מתבאה בשמא אחות אהרן, עד שלא נולד משה, והיו הנביאה אחות אהרן: מאי

נצלתם כולכם. תימה אדרבה בשבילו נגזרו הגזירות שראו אצטגוני פרעה יש לומר הוא היה הראשון המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא ודמותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו ודרך אנשים להלחם: סרח

את התבה בתוך הסוף פיון דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירחנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גזור גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בניו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה. בא גבריאלי וחבבון בקרקע. ויתשלח את אמתה ותקחה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת בא גבריאלי וחבבון בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן דאמר ידה, ליכתוב ידה. הא קא משמע לן דאישתרובי אישתרובי, דאמר מר, וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים, דכתיב 'שני רשעים שפרת' ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא שריפבתה. ותפתח ותראהו את הילד' ותראה מיבני ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. והנה נער בכה קרי ליה 'לד' וקרי ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו פנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתו לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שפא לא אופה לחופתו. ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה אותו מהול. 'זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, 'זה' נופל ואין אחר נופל, והיו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הדיענים המצפצפים והמחזים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו שפושעו של ישראל בפנים הוא לוקה, עמדו וגזרו, כל הבן תילוד היארה תשליכוהו, פיון דשירות למשה אמרו, תו לא חיוני כי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו', 'המה' שראו איצטגוני פרעה וטעו, והיו דקאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא פר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה. רבי אחא פר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מזה סיני ביום זה, ילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ובשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה, רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות פולן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר טמא, והיו דכתיב 'את מי יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמול מחלב ולעתיקי משדים. ותאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר, מלמד שהלכה בוריות פעלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. ותאמר לה בת פרעה הילכך את תלך הנה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'הילכך' הא שליכי. ואני אתן את שגכרד' אמר רבי חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפוזרוין להן אבדתן, אלא שנותנין להן שגכרן. ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשמא אחות אהרן, ואמרה

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הניחה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי' קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה. עוד כתוב 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה כלמד שירדה בת פרעה לרחוץ - להתנקות מגילולי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת פגות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונערותיה הלכת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, בין דהו - ראו נערותיה של בת פרעה, דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן היאר, מיתו בה ואמרו לה, בנתינתנו, מנחנו של עולם הוא, שבשכלך בשר ודם נזרז גזירה, גם אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה, בנינו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע ומתו. 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מדי אמתה, דה - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבאר הגמרא, מאן דאמר דיה, טעמו הוא משום דתניב 'אמתה', ופירש כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כן מללא בתניב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהיא אמרת בא גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חדרא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלאו אורחא דבת מלכא למימקס לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן - לכך נאמר 'אמה', להשמיענו דאשתרבב אישתרבובי נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אשורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשני רשעים - שינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתניב 'שני רשעים שברת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה - שהארכו שינו. 'ותפתח ותראהו את תולד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו' הרי 'ותרא מיפעי' ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שראתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קרי ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך קרי 'ליה' - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער. דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, כלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון שאמרה, שמה לא אובה לחופתי - להשתתף בחופתו. 'ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה', שואלת הגמרא, מנא ידעה - מדין ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני

המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, כיון שראתה אותו כחול הבינה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן כלמד שנתנבא שאל מדעתה, והמשמעות בדבריה, ש'זה' - משה נפל ליאור, ואין אחר נפל ליאור מכאן ואילך. ותינו דאמר - וזהו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דתניב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו כמונו אל האכות ואל הירענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזנים' היינו שמקנים - מוציאים קול בגרונם, ויודעין מה מקנים. ומבאר הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיציטגנינים, שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה - עתיד ללקות במים, עמדו וזרזו ש'כל הן תילוד היארה תשליכוהו', כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו. ולכן בין דשידויה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חיונו כי ההוא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירותיהו - בטלו את גזרת כל הן הילוד היארה תשליכוהו. אך מבאר הגמרא, שהם - האיציטגנינים אינן יודעין שאין פירוש ראיתם שיענש במים, אלא שעל חטא מי מריבה הוא לוקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הקא בריה חנינא, מאי דתניב 'המה מי מריבה אשר רבו', מהו 'המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איציטגניני פרעה שעתיד משה ללקות במים, וקעו שסברו שיענש במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים שראו איציטגניני פרעה. ותינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב וגו'', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי ובטלו גזירתם, ובצלחם בולבם מגזירתם. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, וילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בנשין היתה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, וילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה בנשין, אם כן משפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה, ומשכבה באדר ועד ששה בנשין לא תתלי ירחי. אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בנשין, היכי משפחת לה, הרי מו' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החדש הראשון היינו מו' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החדש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החדש השני היינו כל חודש אדר ב'. 'ותאמר אחותי אל בת פרעה האלך ונקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותניק לך את הילד', שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות - מדוע אמרה לא שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, משמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצרים. ומשיבה, כלמד שתחזירוהו - תחילה סובבדו למשה על כל הנשים המצירות ביון כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לְהוֹ עֲשִׂי, אִם אֶכֶן מִכְרִיתִי לָכֶם זֹאת, הֲבֵן לִי אֲיִנְיָתָא - הֲרָאוּ לִי
 שֹׁטֵר הַמְכִּירָה עַל חֲלָקִי בַּמַּעֲרָה. אֲמָרוּ לִיהִ בְּנֵי יַעֲקֹב, אֲיִנְיָתָא
 בְּאִרְעָא דְּמַצְרַיִם הִיא - הַשֹּׁטֵר נִמְצָא בַּמַּצְרַיִם. חֲשַׁבּוּ הָאֲחִים
 בִּינְהִים וּמִאֵן נִיזִיל - מִי יֵלֵךְ לְהַבִּיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהַחֲלִישׁוּ שְׁנִיזִיל
 - יֵלֵךְ נִפְתָּלִי, מִשּׁוֹם דְּקָלִיל כִּי אֲיִלְיָתָא - הַלִּיכְתָּה קֻלָּה וּמַהֲרָה
 כִּשְׁל אֵיל. דְּכִתְיִב 'נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלָחָה הִנֵּתִן אֲמָרִי שְׁפָר', וּדְרָשׁוּ
 עַל כֵּךְ, אֲמָר רַבִּי אֲבָהוּ אֵל תִּקְרִי 'אֲמָרִי שְׁפָר', אֲלָא 'אֲמָרִי סִפְר'
 - שֶׁהֵבִיא אֶת שֹׁטֵר הַמְכִּירָה מִמַּצְרַיִם, מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא וְאוֹמֶרֶת,
 שְׁבֹאוֹתֵי זִמָּן, חֹשִׁים שְׁהוּא בְּרִית דָּדָן - בְּנוּ שֶׁל דָּן בֶּן יַעֲקֹב, תִּפְּסֵן
 הָהֵן - הִיִּה שֶׁם בַּעַת הַמְכִּירָה, וְיִקְרִין לִיהִ אֲוִדְנִיָּה - כְּבִדּוֹ אוֹנוֹי
 מִלְּשֻׁמוֹ, אֲמָר לְהוֹ חֹשִׁים לִבְנֵי יַעֲקֹב, מָאִי הָאִי - מִדּוּעַ אַתֶּם
 מִתְּעַבְבִּים מִלְּקַבֵּר אֶת יַעֲקֹב, וְאֲמָרוּ לִיהִ קָא מַעֲבֵב הָאִי - עֲשׂו
 מִעֲבָב אוֹתוֹ עַד דְּאִתִּי נִפְתָּלִי מֵאֶרְעָא דְּמַצְרַיִם וְיִבִּיא עִמּוֹ אֶת שֹׁטֵר
 הַמְכִּירָה שֶׁל הַמַּעֲרָה. אֲמָר לְהוֹ חֹשִׁים, וְעַד דְּאִתִּי נִפְתָּלִי מֵאֶרְעָא
 דְּמַצְרַיִם יְהֵא אֲבִי אֲבָא מוֹטָל בְּבִיזָן, שְׁקָל - נִטְל חֹשִׁים קוֹלָפָא
 - מִקָּל, מִתְּחִיל - וְהִכָּה בּוֹ אֲרִישִׁיָּה - עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל עֲשׂו וְהִרְגּוֹ.
 וּמַחֲמַת הַמִּכָּה תִּתֵּן - נִשְׂרֹ עֲיִנִּיָּה - עֵינָיו שֶׁל עֲשׂו, וְנִפְּלוּ עַל
 אֲבִירְעָא - רִגְלָיו דִּיעֲקֵב. פְּתַחֲנִיהוּ יַעֲקֹב לְעִינֵיהִ - פָּתַח יַעֲקֹב אֶת
 עֵינָיו וְאֶחָדִי - חֲזִירָא, וְהֵינִי דְּכִתְיִב 'שְׁמַח צִדִּיק כִּי חִזָּה נִקָּם,
 פְּעָמָיו וְרַחֲמֵי בְּדָם הִרְשַׁע', וְלִכְךָ שִׁמַּח יַעֲקֹב שְׂחֹה בְּנִסְכּוֹ שֶׁנִּקְמָו
 בַּעֲשׂו. וּבִאֲתָתָה שְׁעָה נִתְקַיְּמָה נְבוֹאָתָהּ שֶׁל רַבְקָה, דְּכִתְיִב 'לָמָּה
 אֲשַׁכֵּל גֵּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד', וְאָף עַל גֵּם דְּמִיתִתְּךָ שֶׁל עֲשׂו יַעֲקֹב
 לֹא בָּיוֹם אֶחָד הָוֵא, מִכָּל מְקוֹם נִחְשַׁב שִׁיכְלָה אֶת שְׁנֵיהֶם בָּיוֹם
 אֶחָד כִּיֹּן שֶׁקְבוּרָתָן מִיָּתֵא בָּיוֹם אֶחָד הָוֵא.
 נִאֲמַר 'וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו', וְכֵן בִּשְׁעַת חֲזֻרְתּוֹ נִאֲמַר 'אֲחֵרִי
 קְבֹרוּ אֶת אָבִיו, הֲרִי שִׁיחַס הַכְּתוּב אֶת קְבוּרַת יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, שׁוֹאֵלֶת
 הַגִּמְרָא, כִּיצַד הִנְחִיחוּהוּ אֲחִיו לְיִטּוֹל לְבָדּוֹ אֶת הַשֵּׁם שֶׁל קְבוּרַת
 אֲבִיהֶם, וְכִי וָאִי לֹא עָסַק בִּיהִ יוֹסֵף - אִם לֹא הִיִּה יוֹסֵף מִתְּעַסֵּק
 בְּקְבוּרָתוֹ, אֲחִיו לֹא הָיוּ מִעֲסָקִי בִּיהִ לְקַבְּרוֹ, וְהַכְּתִיב 'וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ
 בְּכִי אֲרִצָּה כְּנָעַן', נִמְצָא שֶׁאֵף שָׂאֵר הָאֲחִים הִתְעַסְקוּ בְּקְבוּרַת יַעֲקֹב,
 וְאִם כֵּן מִדּוּעַ תִּנְתֵּן לוֹ שְׁתִּיקָא הַקְּבוּרָה עַל שְׁמוֹ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא,
 שֶׁאֲמָרוּ שָׂאֵר הָאֲחִים, הִנְחִיו לוֹ לְיוֹסֵף לְהִתְעַסֵּק בְּקְבוּרַת יַעֲקֹב יוֹתֵר
 מֵאִיתָנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁבְּבִדּוֹ בְּמִלְכִּים - כְּבִדּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שִׁיּוֹסֵף שְׁהוּא מֶלֶךְ
 יִתְעַסֵּק בְּקְבוּרָתוֹ, יוֹתֵר בְּמִלְכִּיּוּתוֹ - מִמֶּה שֶׁנִּתְעַסֵּק בֶּן אָנּוּ.
 שְׁנֵינוּ בַּמַּשְׁנֶה, מִי לָנוּ גְּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹּא תִּתְעַסֵּק בִּי אֲלָא מִשָּׁה בּוֹ,
 תִּנּוּ רַבָּנָן, בָּא וְרָאָה כִּמָּה חֲכִיבוּת מִצּוֹת עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ, שְׁכָל
 יִשְׂרָאֵל בּוֹלָן נִתְעַסְקוּ בְּכִיָּה מִהַמַּצְרַיִם, שֶׁשָּׁאֵלוּ מִדָּם כְּלִי כֶּסֶף וְכִלִּי
 זָהָב, וְהָוּא - מִשָּׁה נִתְעַסֵּק בְּמִצּוֹת - הֶעֱלֵאת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
 שֶׁנִּאֲמַר 'חֲכָם לִבִּי יִקַּח מִצּוֹת וְגו'.' וּמִנֵּן הִיִּה יוֹדֵעַ מִשָּׁה רַבִּינוּ
 הֵיכָן יוֹסֵף קְבוּר - שֶׁלֵּקַח מִשָּׁם עֲצָמָיו, אֲמָרוּ חֲז"ל, סָרַח בַּת
 אֲשֵׁר נִשְׁתַּיְּרָה מֵאוֹתוֹ הַיּוֹד, וְהִלֵּךְ מִשָּׁה אֲצִלָּה, אֲמָר לָהּ מִשָּׁה,
 בָּלוֹם אֶת יוֹדֵעִת הֵיכָן יוֹסֵף קְבוּר, אֲמָרָה לוֹ אֲרוֹן שֶׁל מִתְּכַת כְּבֹד
 עֲשִׂי לוֹ מִצְרַיִם, וְקִבְעוּהוּ בְּגִלּוֹם תִּנְהַר - הִנְהַר שֶׁמִּמֶּנּוּ כָּל אֶרֶץ
 מִצְרַיִם שׁוֹתָה, וְעִשׂו כֵּן כִּדְּ שֶׁתִּתְּרִכּוּ בּוֹכּוֹתוֹ מִיָּמָיו שֶׁל הִנְהַר. הִלֵּךְ
 מִשָּׁה יוֹעֲמֵל עַל שְׁפֹת הַנָּהָר הַגִּלּוֹם, אֲמָר לוֹ, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִנֵּי עֵת
 שְׁנִשְׁבַּע תִּקְרֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין גּוֹאֵל אֲתָכֶם, וְהִנֵּי עַת הִיִּה
 הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹתָ קְבוּרָה אֶתְּרָה הַקְּדוּשָׁה.
 אִם אֲתָה מֵרָאָה עֲצָמְךָ שׁוֹכֵל לְקִיָּם שְׁבוּעֶתְךָ, מוֹטָב, אֲךָ אִם לֹא,
 הֲרִי אָנּוּ מִנּוּקִין מִשְׁבּוּעָתְךָ, כִּיֹּן שֶׁלֹּא הִיִּתָּה הַשְּׁבוּעָה אֲלָא אִם נוֹכַח
 לְקִיָּמָה. מִיִּד צָה אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִי הִנְהַר, וְנִטְלוּ מִשָּׁה. וּמִבִּאֲרַת
 הַבְּרִייתָא, וְאֵל תִּתְּמָה הֵיאָךְ שִׁהִיָּה בְּרוּל צָה עַל הַמֵּיִם, שְׁהִירָה
 בְּתִיב בְּתַלְמִידֵי אֱלִישֵׁי, "וְהִי הָאֶחָד מִפִּיל הַקְּדוּרָה וְאֵת הַבְּרוּל
 נָפַל אֶל הַמֵּיִם וְגו'." אֲתָה אֲרוֹנוֹ וְהָוּא שְׁאוֹל וַיִּאֲמַר אִישׁ אֱלֹהִים
 אֲנִי נָפַל וַיִּרְאֵהוּ אֶת הַמֵּקוֹם וַיִּקְצֵב עָץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצָּה
 הַבְּרוּל", הֲרִי שְׁאֵלִישֵׁי הִנְבִּיא הִצִּיף אֶת הַבְּרוּל עַל הַמֵּיִם, מִשּׁוֹם
 שֶׁרָצוּן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה. וְהָלָא - וְלִכְן אֵין לְתַמּוּהָ עַל הַדְּבַר, שְׁהִירָה

וְאִמְרָת מֵרִים בְּנִבּוּאָה, עֲתִידָה אֲמִי שֶׁתִּלְד בֶּן שְׁמוֹשִׁיעַ אֶת
 יִשְׂרָאֵל. וְכִיֹּן שְׁנוֹלֵד מִשָּׁה, נִתְמַלָּא כָּל הַבֵּית בּוֹלָה אוֹר, וְהִבִּינוּ
 כִּי אֶכֶן גְּדוֹל מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עֲמִד אֲבִיהִ עֲמֵרֵם, וְנִשְׁקָה עַל
 רֹאשָׁהּ, וְאֲמָר לָהּ, בְּתִי נִתְקַיְּמָה נְבוֹאָתֶיךָ שְׁעִתִּיד לִיולֵד לָנוּ
 מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲךָ וְכִיֹּן שֶׁתִּמְלִיחוּהוּ לְאִיֹּר, עֲמִד אֲבִיהִ
 וּמִפְּתָחָ - חֲבַט עַל רֹאשָׁהּ, וְאֲמָר לָהּ, בְּתִי הֵיכָן נְבוֹאָתֶיךָ - מִשּׁוֹם
 שֶׁחֲשַׁב שִׁימוֹת בִּיאֹר. וְהֵינִי דְּכִתְיִב 'וְתִתְּצֵב אֶחָתוֹ מִרְחֹק לְרַעָה
 מִה יַעֲשֶׂה לוֹ', דּוֹקָא הִיא עֲמִידָה לְרֹאוֹתוֹ הִיִּת וְהִיִּתָּה בְּטוּחָה
 שִׁנְצַל, וְעִמְדָה שֶׁם כִּד לְיַדַּע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוֹאָתָהּ - מַה יַּעֲלֶה
 בְּסוֹפָה.
 שְׁנֵינוּ בַּמַּשְׁנֶה שִׁיּוֹסֵף וְכָה לְקַבֵּר אֶת אָבִיו, וְכו'. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא
 עֵינֵי קְבוּרַת יַעֲקֹב, וְשׁוֹאֵלֶת, מָאִי שְׁנָא מַעֲיָקָא - מִדּוּעַ בְּתַחֲלִילָה
 כִּשְׁעֵל לְקַבֵּר אֶת יַעֲקֹב, הַקְּדִימוּ אֶת הַמַּצְרַיִם לְיוֹסֵף וְאֲחִיו, דְּכִתְיִב
 'וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו וַיַּעַל אוֹתוֹ בְּל עֲבָדִי פֶּרְעָה וְגו'',
 וְהָדָר - וְאַחֵר כֵּךְ נִאֲמַר 'וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וְכִית אֲבִיו'. וּמָאִי
 שְׁנָא וְאִילוּ לְבִסּוֹף - בִּשְׁעַת חֲזֻרְתָּם מִהַקְּבוּרָה, הַקְּדִימוּ אֶת יוֹסֵף
 וְאֲחִיו לְמַצְרַיִם דְּכִתְיִב בְּתַחֲלִיל 'וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו',
 וְהָדָר - וְאַחֵר כֵּךְ נִאֲמַר 'וְכָל הָעָלִים אוֹתוֹ לְקַבֵּר אֶת אֲבִיו' -
 דִּהִינּוּ הַמַּצְרַיִם, כְּלוֹמַר לְהִפָּךְ מִכִּפִּי שִׁינְצָאוּ בְּתַחֲלִילָה. מִתְרַצָּת
 הַגִּמְרָא, אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלִילָה עַד שֶׁלֹּא רָאוּ הַמַּצְרַיִם בְּכַבּוֹדֵן
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא נִתְּנוּ בְּהֵן כְּבֹד, וְלִכְן הַקְּדִימוּ לְצֹאֵת לְפָנֵיהֶם,
 וּלְבִסּוֹף לְאַחֵר קְבוּרַת יַעֲקֹב, שֶׁרָאוּ אוֹז בְּכַבּוֹדֵן, נִתְּנוּ בְּהֵן כְּבֹד,
 וְנִתְּנוּ לָהֶם לְהַקְדִּים לְחֻזּוֹר לְפָנֵיהֶם. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא מִזּוֹ הַכְּבֹד
 שֶׁרָאוּ בִּישְׂרָאֵל, דְּכִתְיִב 'וַיִּבְאֹו עַד גִּרְן הָאֲמָר אֲשֶׁר בַּעֲבֵר הַיָּרְדֵּן
 וַיִּסְפְּדוּ שֶׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכִבֵּד מְאֹד', וְגֻרֵן הָאֲמִד מִשְׁמַעוֹ שֶׁהִיָּה גֻרֵן
 מְאֻסָּד, וְקִשָּׁה וְכִי גֻרֵן יֵשׁ לוֹ לְאֲמָר - וְכִי דֶרֶךְ לֹאֲסוֹף אֲטַדִּין
 וְלַעֲשׂוֹת הִימְנוֹ גֻרֵן. לִכְן אֲמָר רַבִּי אֲבָהוּ, לֹא הִיָּה זֶה גֻרֵן מֵאֲטַדִּים
 אֲלָא שֶׁהִמְקוֹם נִקְרָא גֻרֵן הָאֲמִד, מִלְּמַד שֶׁהִקְיִפוּהוּ בְּתָרִים לְאֲרוֹנוֹ
 שֶׁל יַעֲקֹב, בְּגֻרֵן זֶה שֶׁמִּקְיָפִים לוֹ אֲמָר שֶׁל קוֹצִים לְשׁוּמְרוֹ מִסְבִּיב,
 וְמִי הִקְיִפוּהוּ, שְׁכָאֻם בְּנֵי עֲשׂו וְכִי יִשְׁמַעְאֵל וְכִי קְטוּרָה, וְחִלְקוּ
 כְּבֹד לְיַעֲקֹב, שֶׁחָלוּ אֶת כְּתֻרִיהֶם בְּאֲרוֹנוֹ. וְהַמַּצְרַיִם שֶׁרָאוּ כְּבֹד זֶה,
 חִחַלוּ אֵף הֶם לְנַחֵג כְּבֹד בְּבִנּוּ. תִּנָּא, בּוֹלָם - בְּנֵי עֲשׂו וְבִנֵּי יִשְׁמַעְאֵל
 וְבִנֵּי קְטוּרָה, מִתְחִילָה לְמַלְחָמָה בָּאוּ - לְהַלָּחֵם בְּבִנֵּי יַעֲקֹב כִּדִּי שֶׁלֹּא
 יַקְבֵּר יַעֲקֹב בַּמַּעֲרָה הַמְּכַפֵּלָה, אֲךָ כִּיֹּן שֶׁרָאוּ אֶת כְּתוּרָה שֶׁל יוֹסֵף
 תָּלוּ בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נִטְלוּ בּוֹלָן בְּתֻרִיהֶן וְתִלְאִים בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל
 יַעֲקֹב. תִּנָּא, שְׁלִשִׁים וְשֹׁשֶׁה בְּתָרִים נִתְּלוּ בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.
 'וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכִבֵּד מְאֹד'. תִּנָּא מִזּוֹ הַהִסְפַּד הַגְּדוֹל
 הַכְּבֵד שֶׁנַּעֲשֶׂה, שֶׁאֲפִילוֹ הַסּוֹסִים וְאֲפִילוֹ הַחֲמוּרִים נִעְצְבוּ עַל
 פְּטִירָתוֹ (מֵאִילוֹ מֵאִילוֹ).
 אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא, כִּיֹּן שֶׁהִנֵּיעוּ לְמַעֲרָת הַמְּכַפֵּלָה לְקַבֵּר אֶת יַעֲקֹב,
 אֲתָא עֲשׂו, וְקָא מַעֲבֵב - עֵיכַב אוֹתָם מִלְּקַבְּרוֹ שֶׁם, וְכֵךְ אֲמָר לָהֶן
 - לְבִנֵּי יַעֲקֹב, הֲרִי נִאֲמַר מִמְּרָא קְרִית הָאֲרַבַּע הוּא הַבְּרוּן, וְאֲמָר
 רַבִּי יִצְחָק הִטַּעַם שְׁנִקְרָאת הַמַּעֲרָה 'קְרִית אֲרַבַּע', לְפִי שֶׁאִלוּ
 שְׁנִקְבְּרוּ בַּה אֲרַבַּע זְוֹגוֹת הָיוּ, אֲדָם וְחוּהוּ, אֲבָרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק
 וְרַבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה, וְכִשְׁמַת יִצְחָק נִשְׁאָר שְׁנֵי קְבָרִים אוֹתָם יִרְשֵׁנוּ
 שְׁנֵינוּ, וְכִיֹּן שֶׁאִיֹּה - יַעֲקֹב, קְבָרָה לְלֵאָה בַּמַּעֲרָה בְּדִידִית - בְּחִלְקוֹ
 שֶׁקִּיבֵל בִּירוּשָׁה, אִם כֵּן, וְהָאִי - הַקְבֵּר דְּפִישִׁי - שְׁנוֹת, דִּידִי - שֶׁלִּי
 הוּא. אֲמָרוּ לִיהִ בְּנֵי יַעֲקֹב, הֲרִי וְיִנְתָּתָה - מִכְרַת לְיַעֲקֹב אֶת חֲלָקִי
 בַּמַּעֲרָה בִּשְׁעָה שֶׁמִּכְרַת אֶת הַבְּכוֹרָה. אֲמָר לְהוֹ עֲשִׂי, נְהִי דְּוִבִינִי
 בְּכִידִיתָא - אִמְנָם מִכְרִיתִי אֶת חֲלָק הַבְּכוֹרָה, שֶׁלֹּא אֶקְבֵּל פִּי שְׁנִים
 בִּירוּשָׁה, אֲךָ פְּשִׁיטוּתָא - אֶת חֲלָק הַפְּשׁוּט שֶׁלִּי מִי וְיִבִּינִי - הָאִם
 מִכְרִיתוֹ. אֲמָרוּ לִיהִ בְּנֵי יַעֲקֹב, אֵין - אֶכֶן מִכְרַת אֵף אֶת חֲלָק
 הַפְּשִׁיטוֹת בַּמַּעֲרָה, דְּכִתְיִב שֶׁאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף "בְּקִבְרִי אֲשֶׁר בְּרִיתִי
 לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שִׁמָּה תִקְבְּרִינִי", וְאֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן
 בֶּן יוֹהָנָן, מַה שֶׁנִּאֲמַר 'כְּרִיתִי' אֵין בְּרִיתָא אֲלָא לְשׁוֹן מִכְרִיתָה, שְׁכֵן
 בְּכִרְבִּי הֵיִם קוֹרִין לְמִכְרִית 'כְּרִיתָה', נִמְצָא שֶׁמִּכְרַת אֵף חֲלָק זֶה. אֲמָר

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

רש"י

1 **מאי שנא מעקרא** דאקדמינהו למצרים מקמי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא
2 ואחיו וחדר וכל העולם אתו. וכי דרך לאסוף אסדין ולעשות מהן גרן: ששפין לו אפר.
3 גדר של קוצים: שלשים וששה בתיים. י"ב נשיאים דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו.
4 וא"ת ב"ה הן, תמן וקנו נמנו ב' פעמים, וא"ת קרן נמנו ב' פעמים, שני קרן הן, אחד
5 מבני אליפז ואחד מבני אהליבקה, ומי' ל"ה הן
6 ובחרו של יוסף הרי ל"ה קא מעבב. שלא
7 יקברוהו שם: אפר. קרית ארבע שמה שאניה
8 מתוקת אלא ד' זוגות. הא דארי יצחק לא
9 מלתא דעשו היא אלא אגרא קאמר ליה למימר
10 טעמא דעפובא, דודאי בן הוה בדברי עשו
11 שאניה מתוקת אלא ח' קברים: איהו יעקב:
12 קברה ללאה בירייה. בחלק הפניניו בדרתיב
13 ושמה קברתי את לאה: זבניתה. בשמכרת
14 הקבורה נתי זבניתה לבכורת. ולא אטול פי
15 שנים אלא ממוה: פשיטותא מי זבני. חלקי
16 בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אין. פשיטותי נמי
17 זבנתי חלקי במקרה זו לגמרי, שכן אמר אביו
18 בשעת מיתה אשר בריתי לי, ואין בידה אלא
19 לשון מכירה כמו ואפרה לי בחמשה עשר כסף
20 (ס"ט ג) הכו אגרתא. הווא שטר מכירה: יקרין
21 אורניה. כבוד אונן משמוע: מאי תא. למה
22 אינכם קוברין אותו: שקיל גולפית. מקל. כמו
23 גולפי טובי בלע מאבירי בערכין (ו' כג). ואי לא
24 אינכם ביה יוסף אחיו מי לא הוי מעסקי ביה.
25 כלומר הווא הניחוחו אחיו ליוסף לטול לו את
26 השם לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקי מעליהן
27 העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הו
28 לא הוי עסקין בו, והבתיב וישאו אותו בניו.
29 אלקא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו.
30 ומסקנא בתיב אחרי קבור את אביו. מלה הבתב
31 בו שהוא היה עקר הדבר: אפרו. אחיו ביניין
32 הניחו לו להתעסק בו כגדו כלנה בבדו. של
33 אביו במלך יותר מבנהדיוטות. שיוסף מלך הוא:
34 נתעסקו בביתו של מצרים: כדי שיתברכו מימיו.
35 תמיד לפי שאין ארץ מצרים שוטה ממי גשמים
36 אלא שבלה עשויה: יאורים וחרצים מנילוס עד
37 סוף המדינה מזה פראטא, ונילוס עולה ומשקה
38 ומתברר וממלא אותו יאורים ומשקין מן
39 השדות. והיינו דכתיב (ק"ה יז) והיה אם לא
40 יעלה מלך משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם.
41 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא (וכאן)
42 ולא עליהם, ואין בתיב כאן הגשם אלא ולא
43 עליהם יהיה אותו גדר שכן שותין מפניו. ויונתן
44 בן עוזיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי
45 האחר מפיל הקורה וגו'. בתלמודי אלישע בתיב
46 במלכים והוא שאול. השאלוהו לו: תלמידו של
47 משה. לא שלמד מפי אלא תורתו של משה
48 למדו לאליהו בקפריס של מלכים בקבורת של
49 מלכים, ולשון וניי הוא:

ק"ס

1 **סרח** בת אשר נשתתרה מאותו הדור. תימה חללא מכיר ויאר בן מנשה נולדו בימי יעקב
2 וחיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה ודם היו מבני בניו של יוסף י"ל ססוד
3 האולה נוסר לסרח כדאיתא בפירקי ר"א (פ"ק מ"ו) וכיון שבא משה הלכו קני ישראל אצלה
4 לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה
5 להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה
6 פקדו פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לכך חלק
7 גם משה אצלה. מתוספת רבי:
8 סמליון

9 **ובאותיו** וכו' **מאי שנא מעקרא** דכתיב 'ועל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה
10 וגו'', והדר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו'. ומאי שנא לבסוף, דכתיב 'וישב יוסף מצרימה
11 הוא ואחיו' וחדר 'וכל העולם אתו לקבר את אביו'. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו
12 בכבודו של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב 'ויבאו
13 עד גרן האפר' וכי גרן יש לו לאפר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו פתרים לאורנו של
14 יעקב, בגרן זה שמקפידים לו אפר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, פולם
15 למלחמה באו, פיון שראו פתרו של יוסף תלוי באורנו של יעקב, נטלו פולן פתריהן ותלאום
16 באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה פתרים נתלו באורנו של יעקב. 'ויספרו שם מספר
17 גדול וכבר מאד' תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), פיון שהגיעו למערת
18 המכפלה, אתא עשו, קא מעבב. אמר להן 'ממרא קרות הארבע הוא חברין', ואמר רבי
19 יצחק 'קרות ארבע', ארבע זוגות היו, אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.
20 איהו, קברה ללאה בירייה, והאי דפייש, ידיי הוא. אמרו ליה, זבניתה. אמר להו, נתי זבניתי
21 בביורתא, פשיטותא מי זבניתי. אמרו ליה, אין דכתיב 'בקברי אשר בריתי לי' ואמר רבי יוחנן
22 משום רבי שמעון בן יהוידק, אין בירה אלא לשון מכירה, שכן בברייתא הים קורין למכירה
23 'בירה' אמר להו, הכו לי אינרתא. אמרו ליה, אינרתא בארעא דמצרים היא. ומאן נזיל, נזיל
24 נפתלי דקליל פי אינרתא, דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר', אמר רבי אבהו, אל
25 תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן, תמן הוה ויקרין ליה אורגיה, אמר להו
26 מאי האי, ואמרו ליה קא מעבב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי
27 נפתלי מארעא דמצרים, יהא אבי אבא מוטל בבזיון. שקל קולפא, מחייה ארישיה, נתן עיניה
28 ונפלו אפרעא דיעקב. פתחינהו יעקב לעיניה ואחיד, והיינו דכתיב 'שמה צדיק פי הוה נסם,
29 פעמיו ירחץ בדם הרשע'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשפל גם
30 שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא.
31 ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוי מעסקי ביה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה פנעו'.
32 אמרו הניחו לו, בבדו בפלכים יותר מבנהדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא
33 וראה בפה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל פולן נתעסקו בבירה והוא נתעסק
34 במצות, שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה ידע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו,
35 סרח בת אשר נשתתרה מאותו הדור, חלק משה אצלה, אמר לה, פלוס את יודעת היכן
36 יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתבת עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנהר כדי שיתברכו
37 מימיו. חלק משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש
38 ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מראה עצמך
39 מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך. מיד, צף אורנו של יוסף, ואל תתמה היאך ברזל
40 צף, שהרי פתח מפי הקורה ואת הברזל נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל

1 **צף, שהרי פתח** מפי הקורה ואת הברזל נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל
2 ויאהו את המקום ויצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהו תלמידו
3 של משה, צף ברזל מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, בקפריס של מלכים היה קבור, חלק משה ועמד
4 על קפריס של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל,
5 אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו אורנו של יוסף, נטלו משה והביאו אצלו.
6 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוברין ושכין
7 אומרים, מה טיבן של שני ארונות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרשו של מת לחלק עם שכינה. אמרו,
8 קיים

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד ב

תוספות

רש"י

קנים זה מה שכתוב בזה. אגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה. כתיב בזה אנכי וכתבי בזה התחת אלהים אנכי. כתיב בזה לא יזיקה לך וכתבי בזה ה'אלהים אני ורא, לא תשא - חי פרעה, נכור את יום השבת - וטבח טבח וזבח, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו, וכן כל עשרת הדברות. לא תשא את אחיך בלבבך, לא תסם ולא תטור, וחי אחיך עמו: ואי לא איעסק ביה משה וכו', כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: ה'כתבי וכו'. אלא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בזה ישראל והעבירים את הירדן: וחי לא היו מתעסקין ביה ישראל. לאחר שנפטר משה בניו מי לא הוו מיעסקי ביה, והיאך הניחו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתבי בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו', אלקא בנחלתם קבריהו דחביבי היה עליהן: אמר, בניו בעצמם, וזכירו לו שיתעסקו בו סע ישראל: כבודו בקרבים יותר מבטעניו. וישראל אמר בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים: משכם נבחוהו. כדכתיב וישלחו מעמק חזרון ויבא שכמה, ושם היו רועיו, ודוחן אינה מקום. והאי דכתיב (ס) ואמר האיש נסעו מזה וגו', כך אמר לו, אתה אומר את אדני אנכי מבקש, סע מן הארצה הוצאת ואין מחזיקין עצמן באחין לך. כי שמעתי אומרים נלכה ונקשך דתות ודיעין היאך להחיותו אם יבא אצלנו: הכא כתיב ויחם משה, ולא שאר העם: אף מורידין אותו מגדלתו. מן השמים למתחיל ואינו גומר, אלא אם כן נאנס במשה שמת בעבר הירדן: ויזרי יהודה: שהוא התחיל בהצלת יוסף בשאמר מה צעזע לא גמר: נקרא יוסף עצמות בחייו. שצאמר והעליקים את עצמותי מזה ועודנו חי: שהוריד אצטנניו פרעה מגדלתו, כשפרש את החלום והם לא ידעו לפתור: לעצמו. למשכב נכור מתוך יפיו: פרעו. היינו סרסו ותיארו: כא בגריאל וסרסו לא גרס: פרש בשר. את בני מחלקותו. רב לכל בני לוי, והקב"ה מדקדק עם הצדיקים בחוט השדרה ונענש באותה מדה. רב יש לך. הגיע מלכותו של יחושע. ואין לך מלכות נוגעת בחברתה: ד"א רב לך. אי תרבה בבקשה: שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע למלמדי. ונלמדי בקה סרבו, מפני. ולשון חכמים הוא כך, היו מסרבי בו לשא את בא אחותו בגדיה וכו' סג: היו מסרבי בו שיאכל עמו בשבועות וכו' סג: לפום נפלא שיתא. לפי כח הנגל מרבין במשא, אף כאן לפי צדקתו מדקדק אחריה חיים קלא. ביום זה נולדת לא גם יליה. לא ברח להלוותי בחו: זיין וזני. שני וזנות. שני חברים היו. בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע: ככנפי השכינה. ככנף הודו: מי יקום לי עם מרעים. להוכיחם לשמה פשר דבר. שהיה יודע לעשות פשרה ביני וביני כני: סמליון. שם חכם: סימן בחוד סימן. כלומר סימנים הרבה. בארץ מואב בגיא מול בית פעה: ואעפ"כ לא ידע וגו': נסמרא

סמליון. אומר. פי' ר"ח אית דאמרי מלאך. ואית דאמרי שם חכם. ערוך: מפני. קיים זה כל מה שכתוב בזה. ואי לא עסיק ביה משה, ישראל לא הוו מיעסקי ביה, והכתבי 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'. ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא הוו מיעסקי ביה, והכתבי 'ויהיו לבני יוסף לנחלה'. אמר, הניחו לו, כבודו בקרובים יותר מבטעניו. ותו אמר, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם נבחוהו, ולשכם נחזיר אבדיתו. קשו קראי אהררי, כתיב 'ויחם משה את עצמות יוסף עמו', וכתבי 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'. אמר רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמר, ויבא אחר וגמר, מעלה עליו הכתוב על שגמר, כאלו עשאו. רבי אלעזר אומר, אף מורידין אותו מגדלתו, דכתיב 'ויהי בעת ההיא וירד יהודה'. רבי שמואל בר נחמני אמר, אף קובר אשתו ובניו, דכתיב 'ותמות בת שוע אשת יהודה וגו' וכתבי 'וימת ער ואונן'. אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו, מפני שלא מוחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מיד. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתמיא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות: 'ויוסף הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד אצטנניו פרעה מגדלתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (כא בגריאל וסרסו) כא בגריאל ופרעו, מעיקרא כתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע': מי לנו גדול ממה וכו': 'ויאמר ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, 'רב' ב'ישר, 'רב' ב'ישרוהו. פרש בישר, 'רב לכם'. פרש בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומונו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום נפלא שיתא: 'ויאמר אלהים בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלא ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת ולבוא', אילימא לצאת ולבא ממש, והכתבי 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס להו', וכתבי 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותנא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסעו משה בפסיעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי תורה, מלמד שנסתתמו כמנו שיערי חכמה. 'ויעל משה ויהושע ויתחבבו באהל מועד' תנא, אותה שבת של דיו וזני היתה, נישלה רשות מזה וניתנה להו. (ותנא) אמר רבי יהודה, אילימא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קניא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' גביאים משה ואהרן ומרים). והיכן משה קבור, בחלקו של נד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של נד כמה היו, ארבעה מילין. אותן ארבעה מילין מי הוליכו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', והקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. וישמואל אמר, 'מי בהחכם, ומי יודע פשר דבר'. ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מהנה ישראל, בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה, כתיב הקא 'וימת שם', וכתבי ה'הם 'ויהי שם עם ה', מה להלן עומד וימשמש, אף כאן עומד וימשמש. 'ויקבר אותו בני בארץ מואב מול בית פעה' אמר רבי פרביה, סימן בחוד סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל נסמרא

מה שלא יהיו החישובים הפוליטיים והכלכליים וכיוצא-באלו, פיקוח נפש דוחה אותם על פי דין תורה. ולכן גם כזה לא שייך לומר שהמצב משתנה באם המשטר הוא דמוקרטי או אינו דמוקרטי.

ממכתב כ"ה ניסן, ה'תשל"ז

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פוטפיר, ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא
פוטפיר, והיינו משום שנעשה סריס.
שנינו במשנה, מי לנו גדול ממשנה וכו'. דורשת הגמרא את
הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "ויאמר ה' אלי רב לך
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", אמר רבי לוי, לשון זה שאמר
רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ב'רב'
בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שב'רב' בישרוהו.
ומפרשת הגמרא, ברב בישר, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו,
רב לכם בני לוי, כלומר שיד לכם במה שיש לכם. וכיון שהקביה
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון וברב
בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר
מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, ומידו
אותו רב, והושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותו
נוגעת במלכותו כמלא הנימה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך,
ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו
הראים, הרב - הקב"ה, בפה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו,
התלמיד - משה פרבן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא,
ובל לך למה - מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה
להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא רבי ישמעאל, לפום
נקלא שיחנא - לפי כח הגמול מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף
כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.
"ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד
לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת
הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין
תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש
לדרוש מכך, שהיום מלא ימי ושנותי שנעשיתי בן מאה ועשרים
שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים
שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש - שנפטרים מן
העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דכתיב ואת מספר
ימיו אמלא. ודורשת הגמרא מה שנאמר לא אוכל עוד לצאת
ולבוא, מאי הכוונה לצאת ולבוא, אלימא - אם תפרש שתשש
כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבוא ממש, יקשה, והכתיב ומשה בן
מאה ועשרים שנה באתו לא נס לחה, ומתפרש שעד סוף ימיו לא
נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן דכתיב ויעל משה מערכת מואב אל
הר נבו, ותנא - שנינו בבבליא ששתים עשרה מעלות היו שם
- בערבות מואב, ופסקו משה - את כולן בפסיקה אחת עד הר נבו,
הרי שהיה כוחו עמו. אלא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
ינא, מה שנאמר לצאת ולבוא, היינו בדברי תורה, ומלמד
שנסתתמו ממנו שיערי חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.
"ויקח משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת
שמת בה משה, של דיו וזני היתה - שני זוגות היו בה, משה בתחילת
היום ויהושע בסוף, ובאותה שבת יתפלה רשות מזה - משה,
וניתנה לזה - ליהושע.
(ותנא) אמר רבי יהודה, אילמלא המקרא דלהלן לגבי מקום
קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאומר - לומר דבר זה
מעצמנו. ומבאר, היך משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של
ראובן, דכתיב בהמשך המקרא, ויעל משה מערכת מואב אל הר
נבו, וכן הרי בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב ויבני ראובן בנן
וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים),
הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. והיך משה קבור, בעבר
הירדן בחלקו של נד, דכתיב ויבני ראובן ראשית לו כי שם חלקת מחוקק
ספן וגו', הרי שנברר בנחלתו של נד. ומחלקו של ראובן עד חלקו
של נד כמה - מרחק היו ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אונן
ארבעה מילין שמנחלת ראובן לנחלת נד, מי הוליקו, הרי לא
התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופל
בנפיו שבנינה, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

קנים זה - יוסף, את כל מה שקתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן
ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.
שנינו במשנה שמשוה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף,
שואלת הגמרא, ואי לא עסיק ביה משה - וכי אם לא היה משה
מתעסק להעלות עצמותיו, ישראל לא הו' מעסקי ביה, וכי לא
חשתי לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. והכתיב לאחר
מיתת משה, ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל למצרים
קברו בשכם, הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף
וקברוהו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. ותו - ועוד קשה,
מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקברוהו, וכי אי לא איעסקו
ביה ישראל, בניו של יוסף לא הו' מעסקי ביה לקבורו, וכי לא
היה חביב עליהם, והכתיב בהמשך הפסוק ביהושע ויהיו לבני יוסף
לנחלה שקברוהו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע
לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה,
שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו
בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבדו בפרופים יותר מבמועטין -
כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר
ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. ותו - משיבה הגמרא על
השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו
ליוסף שיתעסק בקבורתו מלבו, לפי שבבדו בגדולים יותר
מבמועטין - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם
גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.
נאמר בפסוק ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל למצרים
קברו בשכם, שואלת הגמרא, מאי שניא - מדוע קברוהו דוק
בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם ננבחהו - שמכרוהו
לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים
בשכם. לכן אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ישיבוהו
לקבורה.
שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את
השני, שבפסוק אחד כתיב ויפיק משה את עצמות יוסף עמו, הרי
שמשוה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר.
וכתיב - ואילו בפסוק אחר כתוב ואת עצמות יוסף אשר העלו
בני ישראל וגו', הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אמר
רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, וכן אחר
וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שגמרו, כאלו הוא עשה את
הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן השמים מורידין אותו - את
זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דכתיב אצל יהודה אחר
מכירת יוסף, ויהי בעת ההיא ויבד יהודה - שירד מגדולתו, כיון
שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו
וכסנו את דמו, וזהו ה' לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו.
רבי שמואל בר נחמני אמר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור,
שאף קובר את שמתו ובניו בחייה, דכתיב ויתקת בת שוע אשת
יהודה וגו' וכתבי וימת עד ואונן, הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.
אמר רבי יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות כתיב -
שכשציהו את אחיו להעלות עצמותיו למצרים, אמר והעליתם את
עצמותי, והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמר
ליה - שאמרו לו אחיו בדרתם למצרים עבדך אבינו, ולא אמר
לחן ולא מידי - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואמר רב
יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת
יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ברכנות.
"ויפסק הוור מצרימא", אמר רבי אלעזר, אל תיקרי הוור אלא
הוורדי, שהורדי יוסף את איצמנגני פרעה מנדוקתן - שלא ידעו
לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, ויפסקו פוטפיר סריס
פרעה, אמר רב, שנקא - פוטפיר את יוסף מחמת יופיו לעצמו -
למשכב זכור. (בא גבריא וסריס) בא גבריא ופירעו - סירס
את פוטפיר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, שמעיקרא כתיב

ירמיה פרק נב כט-לד

כט בשנת שמונה עשרה לנבוכדראצר מירושלם נָפֶשׁ שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁנָיִם: ל בשנת שלש ועשרים לנבוכדראצר הגלה נְבוּזַרְאֲדָן רַב־מַטְבָּחִים יְהוּדִים נָפֶשׁ שְׁבַע מֵאוֹת אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה כָּל־נָפֶשׁ אַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: לא ויהי בשלשים ושבַע שנה לגלות יהויכין מלך־יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וַחֲמִשָּׁה לַחֲדָשׁ נִשָּׂא אֲוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנָה מַלְכָּתוֹ אֶת־רֹאשׁ יְהוִיכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה וַיָּצֵא אוֹתוֹ מִבֵּית (הכליא) הַכְּלוּא: לב וידבר אתו טבות ויתן אֶת־כֶּסֶפוֹ מִמַּעַל לְכֶסֶף (מלכים) הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֵתוֹ בְּבָבֶל: לג וְשָׁנָה אֶת בְּגָדִי כְּלָאוֹ וְאָכַל לֶחֶם לִפְנֵי תֹמִיד כָּל־יְמֵי חַיּוֹ: לד וַאֲרָחֲתוֹ אֲרָחַת תֹּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת מֶלֶךְ־בָּבֶל דְּבָרִים בְּיוֹמוֹ עַד־יוֹם מוֹתוֹ כָּל יְמֵי חַיּוֹ:

רש"י

אומר בעשרים ושבעה לחודש בעשרים וחמש לחודש מת שטנו נבוכדנאצר ובעשרים וששה נקבר והוציאו אויל מרודך מקברו ובכ"ז מלך ונשא את ראש יהויכין: נשא. נשאו וגדלו, לישנא אחרינא מנאו עם שאר המלכים כמו שא את ראש בני ישראל: (לד) וארוחתו. נוטל פרס מבית המלך לכל צרכיו:

(כט) בשנת שמונה עשרה. היא גלות צדקיהו ולמעלה הוא אומר (כאן) שנת תשע עשרה למלך נ"ג תשע עשרה שמלך י"ח שכבש את יהויקים: (ל) בשנת שלש ועשרים. ניתנה צור בידו ושטף יהודה שבסביבות עמון ומואב שבע מאות וארבעים וחמשה כך מפורש בסדר עולם: (לא) בעשרים וחמשה לחדש. ובמקום אחר הוא

מצודת ציון

(לא) נשא. הגביה והרים: מבית הכלוא. מבית המאסר: (לג) ושנה. עניו חילוף ותמורה: כלאו. מאסרו: (לד) וארוחתו. הוא ענין פרס קבועה וכן ארוחה ומשאת (לעיל מ):

ראש. ר"ל הרים וגדל אותו בשנה הראשונה למלכותו: (לב) טובות. דברים טובים ונחומים: ממעל. עליון לכסא שאר המלכים אשר היו עמו: (לג) ושנה. היה משנה את בגדיו אשר ישב בהן בבית הכלא להחליפם באחרים: לחם. כל הסעודה קרויה על שם הלחם: לפניו. ר"ל עמו יחד: כל ימי חייו. של יהויכין: (לד) וארוחתו ארוחת תמיד. פרס הנתונה לו היתה פרס הנתונה תמיד מבלי הפסק והיה למאכל לאנשי ביתו כי הוא בעצמו אכל לחם לפני המלך תמיד: דבר יום ביומו. דבר הצריך לו בכל יום נתנו לו ביומו ולא העבירו המועד:

מצודת דוד

(כט) בשנת שמונה עשרה. הוא גלות צדקיהו שהיתה בשנת י"ח לכבוש יהויקים בראשונה וי"ט למלכות נ"ג: מירושלים. הגלה מירושלים: (ל) בשנת שלש ועשרים. אז כבש את צור ושטף את היהודים שבסביבות עמון ומואב כן הוא בס"ע: כל נפש. של שלשת הגליות מבני יהודה: (לא) נשא וגו': את

ראש. ר"ל הרים וגדל אותו בשנה הראשונה למלכותו: (לב) טובות. דברים טובים ונחומים: ממעל. עליון לכסא שאר המלכים אשר היו עמו: (לג) ושנה. היה משנה את בגדיו אשר ישב בהן בבית הכלא להחליפם באחרים: לחם. כל הסעודה קרויה על שם הלחם: לפניו. ר"ל עמו יחד: כל ימי חייו. של יהויכין: (לד) וארוחתו ארוחת תמיד. פרס הנתונה לו היתה פרס הנתונה תמיד מבלי הפסק והיה למאכל לאנשי ביתו כי הוא בעצמו אכל לחם לפני המלך תמיד: דבר יום ביומו. דבר הצריך לו בכל יום נתנו לו ביומו ולא העבירו המועד:

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

- 17 נקראים סמדר.
18 "וַתִּקַּח לוֹ תַבַּת נָמָא וַתַּחֲמֶרָהּ בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד",
19 שואלת הגמרא, מֵאֵי שָׁנָא – מדוע הניחתו בנִמָּא, הרי גופו ישתמר
20 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
21 מִיָּד יֵשׁ לַחֲבִיבֵי רֵאשִׁי לְצִדִּיקִים שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹתֵר מִגּוֹפֶן
22 – ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל כֶּף לָמָּה – מדוע חביב עליהם
23 ממונם מגופם, לִפְנֵי שְׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
24 נַחֲמָנִי אָמַר, הֵטַעַם שֶׁלֹּקְחָה גּוֹמָא, לִפְנֵי שְׁהוּא דְּבָר רַךְ, שֶׁיִּכְבֹּל
25 לְעֵמּוּד – להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה בִּפְנֵי דְּבָר רַךְ וּבִפְנֵי
26 דְּבָר קָשָׁה, שֶׁהָרָק, כְּשֶׁנִּתְקַל בָּאֵבָן חֹזֵר לֵאחֻרָיו וְלֹא נִשְׁבֵּר. וְמֵה
27 שֶׁכָּתוּב 'וַתִּתְּקֶנָּה בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת', תָּנָא, טַחוּ אֶת הַתִּיבָה בַּחֲמֶר
28 מִבִּפְּנֵינִי, וּזְפַת מִבְּחוּץ וְלֹא מִבִּפְּנֵינִי, בְּדִי שְׁלֹא יֵרִית אוֹתוֹ צִדִּיק
29 יֵרִית רַע שֶׁל הֹזַפֵּת.
30 "וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל שַׁפַּת הַיָּאֹר", מֵבֵאֵר
31 הַגְּמָרָא מֵהוּ סוּף זֶה, רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, הִנִּיחָה אוֹתוֹ בֵּין סוּף. רַבִּי
32 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר
- 1 מַעֲיָקָא – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא
2 שילדה בסוף הששה חודשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו
3 עוד שלשה חדשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה
4 חדשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר 'וְלֹא יָכְלָה עוֹד
5 הַצְּפִינוּ', אֲמַאי, הִרִי כִּמוֹ שֶׁהַצְּפִינָה אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים תִּצְפִּינָהּ
6 וְתִצִּיל – תמשיך להצפינו. ומיִּשְׁבֵּת, אֲלֵא – הֵטַעַם שֶׁלֹּא יִכְלָה
7 להצפינו, לִפְנֵי שֶׁכָּל חֵיקָא דְּהוּוּ שְׁמַעֲי מַצְרָא דְּמַתְּלִיד יְנוּקָא –
8 כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את
9 התינוק על ידי שְׁמַעֲמִי יְנוּקָא הָתָּם – היו מביאים לשם תינוק אחר,
10 כִּי חֵיקִי דְּלִישְׁמַעֲיָנָהּ וּמַעֲוִי (בְּהִרְיוֹהּ) – כדי שהתינוק של ישראל
11 ישמע אותו ויבכו, ולכן לא יכלה להצפינו עוד את משה מחשש
12 שיגלוהו כך. וכִּמוֹ דְּכַתִּיב 'אֶחָזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קָמִינִי
13 מִחִבְלִים כְּרָמִים וְגו', כְּלוּמָר, בֵּת קוֹל אוֹמֶרֶת לָמִי הִים בִּשְׁעָה
14 שֶׁהִכְנִסוּ הַמַּצְרִים לְתוֹכָם, תִּטְבִּיעוּ אֶת הַשׁוֹעֲלִים – דִּהִינּוּ הַתִּינוּקוֹת
15 הַמַּצְרִים, שֶׁהֵם הָיוּ מִחִבְלִים אֶת הַכְּרָמִים בְּעוֹד כְּרַמָּנוּ סַמְדָּר – שעל
16 ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים

עזרא פרק ד ח"א

ח רְחוּם בְּעַל־טַעַם וְשִׁמְשִׁי סִפְרָא פְתָבוּ אֶגְרָה חֲדָה עַל־יְרוּשָׁלַם לְאַרְתַּחֲשֶׁשְׁתָּא מְלָכָא כְּנַמָּא: ט אֲדִין רְחוּם בְּעַל־טַעַם וְשִׁמְשִׁי סִפְרָא וְשָׂאָר כְּנֻתָהוֹן דִּינִיָּא וְאַפְרָסְתִּכִּיָּא מְרַפְלִיָּא אֶפְרָסִיָּא (אֲרָכוּי) אֶרְפִּיָּא בְּבִלְיָא שׁוּשַׁנְכִיָּא (דְּהוּא) דְּהִיָּא עֲלִמְיָא: י וְשָׂאָר אֲמִיָּא דִּי הִגְלִי אֶסְנַפֵּר רַבָּא וִיקִירָא וְהוּתַב הַמֶּלֶךְ בְּקִרְיָה דִּי שְׁמֶרֶן וְשָׂאָר עֲבֵר־נְהֶרָה וְכַעֲנָת: יא דְּנָה פֶרְשֶׁגֶן אֶגְרָתָא דִּי שְׁלַחוּ עֲלוּהִי עַל־אַרְתַּחֲשֶׁשְׁתָּא מְלָכָא עֲבָדִיךְ אֲנִשׁ עֲבֵר־נְהֶרָה וְכַעֲנָת: (ב)

רש"י

עלמאי. בני עילם מכל העכו"ם הללו הושיב סנחריב בא"י וכולן היו משיבין ומסכימים בשליחות המכתב זה: (י) ושאר אומיא. ושאר העכו"ם אשר הגלה סנחריב כולם הסכימו: אסנפר. סנחריב: רבא ויקירא. שהיה מלך גדול ומכובד שנאמר כה אמר המלך הגדול מלך אשור (ישעיה ל"ו): והותב המו. הושיב אותם: בקריה דִּי שְׁמֶרֶן. בערים אשר סביבות שומרון: ושאר עבר נהרה. ושאר העכו"ם אשר בעבר הנהר לפי שהנהר נהר פרת מפסיק בין א"י לבבל נמצאו אותן עכו"ם שלצד א"י הם בעבר הנהר לאותן העומדים בבבל: וכענת. שם מקום ואנשי כענת כולם היו מסכימים בשליחות המכתב הזה: (יא) דנה פרשגן אגרתא. וזהו פתרון האגרת: פרשגן. כמו פתשגן הכתב: די שלחו עלוהי. אשר שלחו אליו: על ארתחששתא. אל ארתחששתא: עבדיך אנש עבר נהרה וכענת. עבדיך הם אנשי עבר הנהר ואנשי כענת כל עכו"ם המנויות כאן נכללות בכלל זה שכולן היו לצד א"י שהוא עבר הנהר לאותם השוכנים בבבל וזהו תחלת המכתב עבדיך אנש עבר נהרה וגו' עד לא איתי לך:

(ח) רחום בעל טעם. רחום היה מזכיר ובעל דברים לסדר המכתב: ושמשִׁי סִפְרָא. ושמשִׁי היה סופר הוא שמשִׁי בנו של המן, וכן דרך המקרא להזכיר סופר ומזכיר שניהם ביחד לפי שהם זקוקים זה לזה הא' מסדר ומזכירו והסופר כותב שנאמר (מלכים א' ד') אליהרף ואחיה בני שישא סופרים יהושפט בן אחילוד המזכיר ובמקום אחר נאמר ויבא אליקים בן חלקיהו וגו' (שם ב' י"ח) ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר: כתבו אגרא. הללו שניהם רחום ושמשִׁי כתבו האגרת כאשר צוה אליהם מתרדת וטבאל וכולם היו מיושבים בערי שומרון: על ירושלים. על אודות בנין בית המקדש אשר בירושלים: כנימא. כאשר נאמר, והוא דוגמת לשון גמרא כדבעינן למימר קמן: (ט) אדין. אז. רחום. שם אדם: בעל טעם. מזכיר ובעל דברים: ושאר כנותהון. ושאר סיעותיהם: דינאי ואפרסתכיא וגו'. הללו כולם שמות של עכו"ם שהושיב סנחריב בערי שומרון: אפרסיא. הם פרסיי' שהושיב סנחריב בערי שומרון: ארכוי. הם בני ארך שנאמר וארך ואכד וכלנה (ראשית י'): בבליא. הם בני בבל: שושנכיא. בני שושן הבירה:

מצודת ציון

(ח) בעל טעם. ענינו היודע מיטב הדבור במליצה נאותה וכן וטע' זקנים יקח (איוב י"ב): אגרא. כן יקרא כתב השלוח ע"ש שמאוסף בו דברים הרבה והוא מל' אוגר בקיץ (משלי י'): כנמא. ענין אמירה וכן וינאמו נאם (ירמיה כ"ג): (יא) פרשגן. ענין טופס הדבר וענינו כי משנה תורת משה (יהושע ח) ת"י פרשגן אורייתא:

מצודת דוד

(ח) בעל טעם. היודע לסדר דברי הכתב במליצה נאותה: ספרא. היודע לאמן ידו בכתיבה: כתבו. הם כתבו אגרת א' להלשין על ירושלים רחום היה המסדר ושמשִׁי היה הכותב: כנמא. ר"ל דברי האגרת היה כאשר נאמר למטה: (ט) אדין. אז באותו המעמד והעצה היה רחום וכו' ושאר חבריהם: דינאי וכו'. הם שמות עובדי כוכבים ידועות אצלם אשר ישבו בערי שומרון והיו גם המה במעמד העצה היעוצה: (י) ושאר

אומיא. ושאר העובדי כוכבים אשר הגלה אסנפר והוא סנחריב על כי היה מלך גדול ומכובד: והותב. הושיב את העובדי כוכבים ההם בהערים של שומרון ר"ל הסמוכים לה ואף שנאמר למעלה שאסר חדון בנו הושיב אותם בערי שומרון מ"מ אמר שהושיב הוא על כי היה במצותו: ושאר. גם שאר היושבים בעבר נהר פרת המפסיק בין בבל לא"י וגם כענת והוא שם מקום מטרפולין לכל אלה ור"ל כל אלה הסכימו בדבר האגרת: (יא) דנה. זאת סדור טופס האגרת אשר שלחו אליו וחזור ומפרש אל ארתחששתא המלך: עבדיך. ר"ל אנחנו הכותבים המה עבדיך אנשי עבר הנהר ויושבי כענת:

ג וְכִמְהָ אֲבָנִים יְהוּ בּוֹ? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֶרְבַּע; רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׁמוֹנֶה. שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: עַד שִׁירָאָה בְּשָׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, לֹא עַל אֶבֶן אַחַת. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שִׁירָאָה בְּשָׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, בְּשָׁנֵי כְּתָלִים בְּזוּיָה, אֶרְבּוֹ בְּשָׁנֵי גְרִיסִין, וְרַחֲבּוֹ בְּגָרִיס.

ד עֲצִים? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַשְּׁקוּף. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סִנְדֵּל לְאַחֲרֵי הַשְּׁקוּף. עָפָר? כְּדֵי לִתֵּן בֵּין פָּצִים לְחִבְרוֹ. קִירוֹת הָאֲבָנִים וְקִירוֹת הַמַּחֲצָה אֵינָן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָהּ לָאֶרֶץ אֵינָן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים.

ה פִּיֶּצֶד רֹאֵת הַבֵּית? "וְכֹא אֲשֶׁר־לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַפֶּהַן לֵאמֹר, כִּנְנַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית" (ויקרא יד, לה). אֶפְלֹ תִלְמִיד חֶכֶם וְיֹדֵעַ שֶׁהוּא נֶגַע וְדָאִי – לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית, אֶלָּא: "כִּנְנַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית". וְצוּהָ הַכֹּהֵן

פירוש ברסנורא

ג עד שיראָה כשני גריסים. דכתיב (שם) וראה את הנגע והנה הנגע, מלמד שאין נגעי בתים מטמאין, עד שיראו כשני גריסים: או על אבן אחת. והיינו טעמא דאמר רבי ישמעאל ארבע אבנים לארבעה כותלי הבית, לכל כותל אבן אחד. ולרבי עקיבא דאמר עד שיראו כשני גריסים על שתי אבנים לא על אבן אחת, אין פחות משמונה אבנים, לכל כותל שתי אבנים: רבי אליעזר בר' שמעון אומר כו'. טעמא דר' אליעזר בר' שמעון (במסדרין דף ע"א) דכתיב קיר ובתיב קירות, איזהו קיר שהוא בקירות, הוי אומר זה קרן זוית, ובכל קיר בעיניו שיעור נגע, דהיינו כגרים הקלק מרובע בכל אחד ואחד. והלכה בר' עקיבא:

ד עֲצִים. כדאמרין שאין הבית מטמא עד שיחיו בו עצים, כמה יהיו בכל כותל וכותל, כדי ליתן תחת השקוף. כך צריך לכל קיר וקיר: שקוף. מקום שהדלת שוקף עליו, ורגילין ליתן עץ תחתיו: סנדל לאחורי השקוף. רגילים להניח עץ לאחורי השקוף להגין, ונקרא סנדל, כמו שהסנדל מגן על הרגל. שקוף, נקרא בין של פתח בין של חלון: פצץ. לשון סדק וקרע. כמו (תהלים ס) הרעשת ארץ פצמתה: קירות האבוס. של בהמה: וקירות המחיצה. של (חצרות) גנות ופרדסים: אין מטמאין בנגעים. דכתיב בקירות הבית, ולא בקירות האבוס ולא בקירות המחיצה: ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים. דכתיב (ויקרא יד) בבית ארץ אחוזתכם, וחוצה לארץ אינה אחוזתכם, וירושלים נמי לא נתחלקה לשבטים:

ה לא יגזור. לא יפסוק הדיון לומר שהוא נגע ודאי, מדרבנן כנגע נראה לי בבית ולא כתיב נגע: אפילו חבילי עצים. שאינן בכלל טומאה, צריך לפנות.

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ש ו ן

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו והמשנה שלאחריה הן המשך המשנה הקודמת, והן באות ללמד, כמה אבנים ועצים יעפר צריכים להיות בכל כותל שבבית כדי שייטמא הבית בנגעים.

וְכִמְהָ אֲבָנִים יְהוּ בּוֹ – בבית, כדי שיהא ראוי להיטמא בנגעים?
רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֶרְבַּע – אבנים, אבן לכל כותל; רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׁמוֹנֶה – אבנים, שתי אבנים לכל כותל; שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: עַד שִׁירָאָה – הנגע, בְּשָׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים אוֹ עַל אֶבֶן אַחַת – שנאמר בפרשת נגעי בתים (ויקרא יד, לז): "וראה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית", ודרשו מיתור הלשון "והנה הנגע", שבא הכתוב ללמד, שאין נגע הבית מטמא אלא בשיעור שני גריסים, וסובר רבי ישמעאל, ששיעור זה צריך להיות על שתי אבנים או על אבן אחת, הלכך צריכות להיות לדעתו ארבע אבנים בבית, אבן לכל כותל, כדי שכל כותל יהא ראוי להיטמא בטומאת נגעים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עַד שִׁירָאָה בְּשָׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים – אין נגע הבית מטמא אלא אם כן נראה כשני גריסים על שתי אבנים, לֹא עַל אֶבֶן אַחַת – לפיכך צריכות להיות שמונה אבנים בבית, שתיים לכל כותל. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שִׁירָאָה בְּשָׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, בְּשָׁנֵי כְּתָלִים בְּזוּיָה – אין נגע הבית מטמא אלא אם כן נראה כשני גריסים על שתי אבנים הסמוכות זו לזו בקרן זוית של שני כתלים. טעמו של רבי אלעזר ברבי שמעון מבואר בגמרא (סנהדרין נא, א), שכתוב "קיר" ("ומראהו של מן הקיר" – ויקרא יד, לז), וכתוב "קירות" ("והנה הנגע בקירות הבית" – בתחילת הפסוק שם), איזהו קיר שהוא בקירות? הווי אומר: זה קרן זוית. אֶרְבּוֹ בְּשָׁנֵי גְרִיסִין, וְרַחֲבּוֹ בְּגָרִיס – לדעת מפרשים אחרים ("תפארת ישראל"; "משנה אחוזה" נשנתה פיסקה זו לדברי הכל, ששיעור נגע הבית כשני גריסים ארכו וכגריס רחבו, והרי שבשתי אבנים נראה הנגע בכל אבן כגריס מרובע. והלכה כרבי עקיבא.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

עֲצִים – כמה עצים יהיו בכל כותל שבבית, כדי שיהא ראוי להיטמא

בנגעים? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַשְּׁקוּף – כשיעור שצריך ליתן תחת המשקוף. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת סִנְדֵּל לְאַחֲרֵי הַשְּׁקוּף – קרש שנותנים לאחורי המשקוף כדי להגן עליו, ונקרא "סנדל", לפי שמגן על המשקוף כמו שהסנדל מגן על הרגל; וכשיעור קרש כזה צריך, לדעת רבי יהודה, בכל כותל, כדי שיהא הבית ראוי לקבל טומאת נגעים. ויש מפרשים: וסנדל – כעין גגון שעושים מעל לפתח בתוך בצד המשקוף (הגר"א). עָפָר – וכמה עפר יהא בבית, כדי שיהא ראוי להיטמא בנגעים? כְּדֵי לִתֵּן בֵּין פָּצִים לְחִבְרוֹ – פצצים היינו עמוד או קורה, שכשיש חלל בין עמודי הבנין ממלאים את החלל בעפר, וכשיעור זה צריך להיות עפר בכל כותל, כדי שיהא הבית ראוי להיטמא בנגעים (עיין באורנו למשנה שבת ז. ז); ויש מפרשים: "פצצים" לשון בקע וסדק, כמו שכתוב (תהלים ט. ט): "הרעשתה ארץ פצמתה" (הר"ם; הר"ם); ועיין "תפארת ישראל" שמקשה על פירוש זה, ומפרש שהחלקים הנעשים על ידי הפצצה – השבירה – (נקראים "פצציות"). קִירוֹת הָאֲבָסוֹס – העשוי לבהמה, וְקִירוֹת הַמַּחֲצָה – מחיצה העשויה בתוך החדר כדי לחלק לשניים ("תפארת ישראל"; ה"רש"ם); ועיין ברסנורא שמפרש: קירות המחיצה של חצרות גנים ופרדסים; ועיין "תוספות יום טוב", אֵינָן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים – שנאמר (ויקרא יד, לז): "בקירות הבית" – להוציא אלו שאינם קירות בית (ספרא). יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָהּ לָאֶרֶץ אֵינָן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים – בנגעי בתים, שנאמר בהם (שם שם, לז): "בבית ארץ אחוזתכם", וחוצה לארץ אינה אחוזתכם, ואף ירושלים אינה בכלל "אחוזתכם", שלא נתחלקה לשבטים לאחווה, אלא לכל ישראל יש בה חלק (עיין "תוספות יום טוב").

י ו ס ש ו ן

ב א ו ר מ ש נ ה ה

פִּיֶּצֶד רֹאֵת הַבֵּית – כשנולד בו נגע? "וְכֹא אֲשֶׁר־לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַפֶּהַן לֵאמֹר, כִּנְנַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית" – כתוב "כנגע" ולא "נגע". אֶפְלֹ תִלְמִיד חֶכֶם וְיֹדֵעַ שֶׁהוּא נֶגַע וְדָאִי, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר – לא יפסוק דבר ברור לומר: נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית, אֶלָּא – יאמר: "כִּנְנַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית" – יש מבארים הטעם, כדי לחלוק כבוד לכהן, שהוא יפסוק דינו ("תפארת ישראל"; וכן כותב בעל "תורה

ופנו את־הבית, (במִרְם יבא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַנֶּגַע, וְלֹא יִטְמֵא כָּל־אִשָּׁר בְּבֵיתוֹ, וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַבֵּית) (שם שם, לו) – וְאֶפְלוּ חִבְלֵי עֲצִים, וְאֶפְלוּ חִבְלֵי קָנִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עֵסֶק הוּא לַפָּנּוּי. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: וְכִי מָה מִטְמֵא לוֹ? אִם תֹּאמַר כָּלִי עֲצָיו וּבְגָדָיו וּמִתְכַּתִּי? מִטְבִּילָן וְהֵן מְהוּרִים! עַל מָה חֶסֶה הַתּוֹרָה? עַל כָּלִי חֶרְסוֹ, וְעַל פִּכּוֹ, וְעַל טַפְיוֹ. אִם כֵּךְ חֶסֶה הַתּוֹרָה עַל מְמוֹנוֹ הַבּוּי, קָל וְחֹמֶר עַל מְמוֹנוֹ הַחֲכִיב; אִם כֵּךְ עַל מְמוֹנוֹ, קָל וְחֹמֶר עַל נַפְשׁוֹ וּבְגָדָיו; אִם כֵּךְ עַל שֵׁל רִשְׁעוֹ, קָל וְחֹמֶר עַל שֵׁל צַדִּיק. וְאִינוּ הוֹלֵךְ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמִסְגִּיר, וְלֹא בְּתוֹךְ הַבֵּית שֶׁהִנֵּג בְּתוֹכוֹ וּמִסְגִּיר, אֲלָא עוֹמֵד עַל פֶּתַח הַבֵּית שֶׁהִנֵּג בְּתוֹכוֹ וּמִסְגִּיר, שְׁנֵאמַר (ויקרא יד, לח): "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבֵּית אֶל־פֶּתַח הַבֵּית, וַהֲסִגִּיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים". וְכֹא בְּסוֹף הַשָּׁבִיעַ וְרָאָה אִם פָּשָׁה, "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וַחֲלָצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, וַהֲשִׁיכוּ אֹתָהֶן אֶל־מַחוּץ לְעִיר

פירוש ברטנורא

והא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית, דמשמע דאמומא קפד רחמנא, סבירא ליה לרבי יהודה דמלתא באנפי נפשה היא, לאשמעין דכלים דהוו מעיקרא נמי מיטמו אי שביק להו. ואין הלכה כר' יהודה: עסק זה לפינוי. בתמיה, וכי להעסיקו לפנות את הבית הוצרך הכתוב שאתה מוקיקו לפנות דברים שאין מקבלים טומאה, על כרחך לא בא הכתוב לדרוש אלא כמו שדורש ר' מאיר שהתורה חסה על ממונו של ישראל: פכו. לשון פכין קמנים: תפיו. מקום שאופה ומבשל בו קדירתו, כגון תנור וכירים של חרס המיטלטלין. ויש ספרים שגורסים טפיו בט"ה, והוא כלי חרס קטן מאוד שאין המשקה יוצא הימנו אלא טיף טיף. וכל אלו אין להם טהרה במקוה: וא"כ על של רשע. שהנגעים באים על לשון הרע: ו אינו הולך לתוך ביתו. דכתיב ויצא הכהן מן הבית. יכול ילך לביתו ויסגיר, תלמוד לומר אל פתח הבית, אי על פתח הבית, יכול יעמוד תחת המשקוף

משניות מבוארות – קהתי

התורה על ממונו, קל וחומר על נפש בניו ובנותיו – שהתורה חסה עליהם; אם כן חסה התורה על של רשע – שכן הנגעים באים כעונש על לשון הרע, קל וחומר על של צדיק – שחס הקב"ה על ממונו ועל נפש בניו ובנותיו של צדיק.

בארנו את דברי התנאים לפי פירוש הגר"א. ואף בעל "תפארת ישראל" מפרש דברי רבי יהודה ורבי שמעון כפי הגר"א, אבל דעתו היא, שרבי מאיר אינו חולק על רבי יהודה ורבי שמעון אלא בא הוא לדרוש מן הכתוב, שהתורה חסה אפילו על ממונו הבווי של ישראל, ואפילו של רשע. ברם, יש מפרשים דברי רבי שמעון בלשון תמיהה: נטק הוא לפינוי? וכי בא הכתוב להעסיקו סתם בפניו הבית, שאתה מוקיקו לפנות אפילו דברים שאינם מקבלים טומאה? אלא על כרחך לא בא הכתוב אלא לדרשה כמו שדרש רבי מאיר שהתורה חסה על ממונו של ישראל, כלומר שלפי פירוש זה, דברי רבי מאיר אינם אלא המשך דבריו של רבי שמעון שאמר משום רבי מאיר (הר"ש): הרא"ש: ברטנורא: ועיין הגהות וחיזוקי הרשב"ה שם שמקשה על פירוש זה.

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד, כיצד ראיית הבית. אינו הולך לתוך ביתו ומסגיר – לאחר שראה הכהן את הנגע בבית ומצא שהבית טעון הסגר, אין הכהן הולך לביתו ומסגירו, כגון על ידי שליח (רש"י חולין י, ב), או על ידי חבל ארוך (הר"ן נדדים נו, ב); ויש מפרשים, שאין ענין ההסגר כמשמעו, שהכהן סוגר את דלת הבית, אלא הכוונה היא, שהכהן פוסק ואומר: הבית הזה מוסגר, ובאה המשנה ללמד, שאין הכהן מעכב את פסק הדין של ההסגר עד שיבוא לביתו ("משנה למלך" על הרמב"ם הל' סומא צדעת יד, ה); "משנה אחרונה", וְלֹא בְּתוֹךְ הַבֵּית שֶׁהִנֵּג בְּתוֹכוֹ וּמִסְגִּיר – ואין הכהן מסגיר את הבית המנוגע כשהוא עדיין עומד בתוכו, אֲלָא עוֹמֵד עַל פֶּתַח הַבֵּית שֶׁהִנֵּג בְּתוֹכוֹ – כלומר בסמוך לפתח הבית, מחוץ למפתן ("תוספות יום טוב": "תפארת ישראל"), וּמִסְגִּיר – כפי הפירושים שהבאנו לעיל, שְׁנֵאמַר: "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן־הַבֵּית אֶל־פֶּתַח הַבֵּית, וַהֲסִגִּיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים" – בכרייתא בגמרא מבואר (נדדים נו, ב; חולין י, ב): "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבֵּית", יכול ילך לביתו ויסגיר? תלמוד לומר: "אל פתח הבית". אי "אל פתח הבית" יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגור? תלמוד לומר: "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבֵּית", עד שיצא מן הבית כולו. הא כיצד? עומד בצד המשקוף ומסגיר". ברם, כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד בכל אופן שהסגיר מוסגר, שכן מסקנת הברייתא שם: "ומניין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת המשקוף והסגיר שהסגירו מוסגר? תלמוד לומר: "והסגיר את הבית" – מכל מקום". וְכֹא – הכהן, בְּסוֹף הַשָּׁבִיעַ – של ההסגר, וְרָאָה אִם פָּשָׁה – הנגע, "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן

תמיהה": שלא ייראה כמורה הלכה בפני הכהן); ויש כותבים הטעם, משום "למד לשונך לומר אינו יודע" (הרא"ם בשם רבותיו; ועיין "תוספות יום טוב" שםביא עוד טעמים). "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וַחֲלָצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע, וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַנֶּגַע, וְלֹא יִטְמֵא כָּל־אִשָּׁר בְּבֵיתוֹ, וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַבֵּית", (בְּטָרִם וְאֶפְלוּ חִבְלֵי קָנִים – הוא צריך לפנות מן הבית, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה – הסובר, שהואיל וכתוב "ולא יטמא כל אשר בבית", הרי חִבְת "כל" באה לרבות אפילו חבילי עצים וחבילי קנים, שאף על פי שאינם מקבלים טומאה אחרת, מכל מקום בבית המנוגע נטמאים מגזירת הכתוב, כשם שהבית עצמו נטמא, אף על פי שאינו מיטמא בשאר טומאות, מאחר שהוא מחובר לקרקע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עֵסֶק הוּא לַפָּנּוּי – צריך לפנות חבילי עצים וחבילי קנים, לא משום שהם נטמאים, אלא משום שנאמר: "ופנו את הבית", שכן ציוה הקב"ה, שיהא עוסק בפניו כל הדברים מהבית, ואפילו דברים שאינם מקבלים טומאה; ומה שנאמר: "ולא יטמא כל אשר בבית", הכוונה היא לדברים המקבלים טומאה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: וְכִי מָה מִטְמֵא לוֹ – מה יכול להיטמא בבית המנוגע? אִם תֹּאמַר כָּלִי עֲצָיו וּבְגָדָיו וּמִתְכַּתִּי? מִטְבִּילָן וְהֵן מְהוּרִים – הרי כלים אלו, כשהם נטמאים, מטבילים אותם והם טהורים! ואף אוכלים ומשקים שייטמאו, יש להם תקנה, שיאכלם אדם בימי טומאתו ("מלאכת שלמה" בשם הרב משה אלשיך: "תפארת ישראל"). עַל מָה חֶסֶה הַתּוֹרָה – שציוותה לפנותו מן הבית בטרם יבוא הכהן ויטמא את הבית, כדי שלא יתא לבעל הבית הפסד ממונו? עַל כָּלִי חֶרְסוֹ – כלי חרס שלו, וְעַל פִּכּוֹ – פך השמן, של חרס, וְעַל טַפְיוֹ – אף זה כלי חרס קטן לשמן, שפיו צר מאד, ואין השמן יוצא ממנו אלא טיפין טיפין (עיין כלים ג, א). כלים אלו, כשהם נטמאים, אין להם טהרה במקוה, ומחשש שמא יבוא בהם לידי תקלה לטמא שהותיו יצטרך לשכרם, לפיכך חסה התורה עליהם שיפנה אותם בטרם יבוא הכהן ויטמא את הבית. רבי מאיר חולק על רבי יהודה ועל רבי שמעון, והוא סובר, שכל שאינו מקבל טומאה בשאר טומאות, אף בנגעים אינו מקבל טומאה, ולא אמרה תורה להוציא מן הבית אלא כלי חרס, שאין להם טהרה במקוה, משום שחסה התורה על ממונו, אבל כל שיש לו טהרה, אפילו כלים המקבלים טומאה, אין צורך להוציא מן הבית, וכל שכן חבילי עצים וחבילי קנים, שאינו צריך לפנותם, מאחר שאינם מקבלים טומאה כלל ("אליהו ורבי"). ומוסיף רבי מאיר לדרוש: אִם כֵּךְ חֶסֶה הַתּוֹרָה עַל מְמוֹנוֹ הַבּוּי – על כלי חרס, שערכם מועט, קָל וְחֹמֶר עַל מְמוֹנוֹ הַחֲכִיב – על כליו שערכם רב; אִם כֵּךְ חֶסֶה

אֶל־מָקוֹם טָמֵא" (שם שם, מ). "וְלָקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וַהֲבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים, וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת־הַבֵּית" (שם שם, מב). אִינוּ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצַּד זֶה וּמִבְּיָא לְצַד זֶה, וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה וּמִבְּיָא לְצַד זֶה, וְלֹא סִיד מִכָּל מָקוֹם. אִינוּ מִבְּיָא, לֹא אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי, וְלֹא שְׁתֵּי תַּחַת אַחַת, אֲלָא מִבְּיָא שְׁתֵּי תַּחַת שְׁתֵּי, תַּחַת שְׁלֹשׁ, תַּחַת אַרְבַּע. מִפָּאן אָמְרוּ: אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לְשֹׁכְנוֹ! שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין, שְׁנֵיהֶן קוֹצְעִין, שְׁנֵיהֶן מִבְּיָאִין אֶת הָאֲבָנִים, אֲבָל הוּא לְבַדּוֹ מִבְּיָא אֶת הָעָפָר, שְׁנֵאמַר: "וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת־הַבֵּית" – אֵין חֲבֵרוֹ מִטַּפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה. ז' בֹּא בְּסוֹף שְׁבוּעַ וְרָאָה אִם חוֹר, "וְנִתֵּן אֶת־הַבֵּית, אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֲצָיו וְאֶת כָּל־עָפָר הַבֵּית, וְהוֹצִיא אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא" (ויקרא יד, מה). הַפְּשִׁיּוֹן הַסְּמוּךְ – כָּל שֶׁהוּא, וְהֶרְחוּק – כְּגָרִים, וְהַחֲזוֹר בְּבֵתִים – כְּשֶׁנִּי גְרִיסִין.

פ ר ק ש ל ש ע ש ר

א עֲשֶׂרָה בֵּתִים הֵן: הַכֹּהֵן בְּרֵאשׁוֹן, וְהַהוֹלֵךְ לוֹ – קוֹלְפוֹ וְהוּא טְהוֹר. הַכֹּהֵן בְּשֵׁנִי, וְהַהוֹלֵךְ לוֹ – קוֹלְפוֹ וְהוּא

פירוש ברטנורא

ויסגר, תלמוד לומר ויצא מן הבית, עד שיעקר מכל הבית: ולא סיד מכל מקום. דכתיב ועפר אחר יקח, וכיד לא היו עפר אלא אבן שריפת: לא אחת תחת שתיים. אבן גדולה שממלאה מקום השתיים: מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו. שאם כותל מפסיק בין שני בתים וגראה נגע בכותל לצד בית זה, בעל הבית אחר צריך להטפל עמו, דכתיב וחלצו את האבנים, לשון רבים. ולזה שהנגע לצד ביתו קורא רשע, שהנגעים באים על לשון הרע כדאמרן: שניהם קוצעים. לשון ואת הבית יקציע: יקח וטח. לשון יחיד, למעוטי חבירו שאין ממפל עמו בטיחה: ז' בא בסוף שבוע. אחרי הטוח הבית, חוזר ומסגרו, ואם בסוף שבוע חוזר הנגע, ונתן את הבית: הפשיון הסמוך. שפשה סמוך לנגע: וחוזר כשני גריסים. דכתיב ואם ישוב הנגע, כאדם האומר חזר פלוני למקומו. והנגע שבבתים בתחילה אינו מטמא אלא כשני גריסים, כדאמרן: יג א עשרה בתים. הכהן בראשון. בסוף שבוע ראשון כהן, או הלך הנגע למורי. הרי שני בתים, דכשנים הן חשובים: קולפו. קולף מקום הנגע בלבד, לא עשרה בתים.

משניות מבוארות – קהתי

יום שלישי
באור משנה ז

משנתנו ממשיכה בתאור ראיית הבית.

בא – הכהן, בסוף שבוע – של הסגר שני, לאחר שחלץ וקצה וטח, ורָאָה – את הבית, אם חָזַר – הנגע, "וְנִתֵּן אֶת־הַבֵּית, אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֲצָיו וְאֶת כָּל־עָפָר הַבֵּית, וְהוֹצִיא אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא" – יש מפרשים: "אל מחוץ לעיר" – אפילו אינה מוקפת חומה (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"); "אל מקום טמא" – למקום שמחזיקים אותו בטומאה, כגון בית הקברות (תפארת ישראל). הפשיון הסמוך – אם פשה הנגע סמוך לאדם, שהוא עיקר הנגע, כל שהוא – אפילו פשה כל שהוא, טמא משום פשיון, וְהֶרְחוּק – והפשיון הרחוק, שפשה הנגע רחוק מן האדם, כְּגָרִים – אינו מטמא אלא אם כן פשה כשיעור גריס. וְהַחֲזוֹר בְּבֵתִים – הנגע החוזר בבתיים, כְּשֶׁנִּי גְרִיסִין – שיעורו כשני גריסים, היינו כנגע הבתים בתחילה, שנאמר (ויקרא יד, מג): "ואם ישוב הנגע", כאדם האומר: חזר פלוני למקומו (תורת כהנים; ברטנורא). כרס, דין הנגע החוזר אינו דווקא בכגון שחזר לאותו כותל שהיה בו בתחילה אלא אפילו חזר בכותל אחר (תפארת ישראל; עיין "תוספות יום טוב").

באור משנה א

עֲשֶׂרָה בֵּתִים הֵן – עשרה דינים הם בנגעי בתים, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: הַכֹּהֵן בְּרֵאשׁוֹן – אם בסוף שבוע ראשון של הסגר כהן הנגע, וְהַהוֹלֵךְ לוֹ – או שהלך הנגע בסוף שבוע ראשון, קוֹלְפוֹ – קולף את מקום הנגע, וְהוּא טְהוֹר – והבית טהור; הרי שני דינים: כהן או הלך בראשון. הַכֹּהֵן בְּשֵׁנִי – בסוף שבוע שני; שעמד הנגע בעינו בסוף שבוע ראשון וחזר והסגירו, ובסוף שבוע שני מצא הכהן שכהן הנגע, וְהַהוֹלֵךְ לוֹ – או שהלך הנגע בסוף שבוע שני, קוֹלְפוֹ – קולף את מקום הנגע, וְהוּא טָעוֹן צָפָרִים – והבית טעון צפרים לטהרתו, כמו שנאמר (ויקרא יד, מט-נג): "ולקח לחצא את הבית שתי צפרים, ועץ ארז ושני תולעת ואזוב. וחתש את הצפור האחת, אל כלי חרש על מים חיים. ולקח את עץ הארז ואת האזוב ואת שני התולעת ואת הצפור החיה וטבל אותם בדם הצפור השחוטת ובמים החיים. והזהר אל הבית שבע פעמים. וחתש את הבית בדם הצפור ובמים החיים ובצפור החיה ובעץ הארז ובאזוב ובשני התולעת. ושלח

וְחָלְצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בֵּהֶן הַנֶּגַע, וְהַשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא" ... "וְלָקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וַהֲבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים, וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת־הַבֵּית" – היינו: זה – למקום שחלצו את האבנים מחמת הנגע, וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה – ואינו נוטל עפר מצד אחר של הכותל, וּמִבְּיָא לְצַד זֶה – ואינו נוטל עפר מצד אחר של הכותל, וּמִבְּיָא לְצַד זֶה – של מקום הנגע, שנאמר: "וְלָקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת... ועפר אחר יקח". וְלֹא סִיד מִכָּל מָקוֹם – ואינו נוטל סיד משום מקום, לפי שסיד אינו נקרא עפר. אִינוּ מִבְּיָא, לֹא אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי – אבן אחת גדולה במקום שהיו שתי אבנים, וְלֹא שְׁתֵּי תַּחַת אַחַת – ולא ישים שתי אבנים במקום שהיתה בתחילה רק אבן אחת, אֲלָא מִבְּיָא שְׁתֵּי תַּחַת שְׁתֵּי, תַּחַת שְׁלֹשׁ, תַּחַת אַרְבַּע – מותר להביא שתי אבנים גדולות גם במקום שלוש או במקום ארבע קטנות, שלא הקפידה התורה אלא שלא יביא פחות משתיים, ושלא יחלוץ פחות משתיים, כלומר שלא יחלוץ אחת ויביא תחתיה שתיים. כן גם מותר להביא ארבע במקום שלוש או שתיים (תורת כהנים; עיין "תוספות יום טוב"). מִפָּאן אָמְרוּ: אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לְשֹׁכְנוֹ! – לפי שנאמר: "וחלצו את האבנים" וגו' בלשון רבים, למדו מכאן, שהשכן הדר בצידו השני של הכותל המנוגע, אף הוא חייב להטפל עם בעל הבית בחליצת האבנים ובקציצה ובהבאת אבנים. וכבר הזכרנו במשנה הקודמת, שמי שנראה נגע בביתו נקרא רשע, לפי שהנגעים באים על עוון לשון הרע, וכיון שאף שכנו צריך ליטפל עמו, כמו שהמשנה מפרשת והולכת, לפיכך אמרו: אוי לרשע ואוי לשכנו! שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין – בעל הבית שנראה הנגע בביתו ואף שכנו שניהם חולצים את האבנים, שְׁנֵיהֶן קוֹצְעִין – מגרדים את העפר מן הכותל סביב לאבנים, כמו שנאמר (שם שם, מא): "ושפכו את העפר אשר הקצו" ("קוצעין" מלשון "ואת הבית יקציע"). שְׁנֵיהֶן מִבְּיָאִין אֶת הָאֲבָנִים – כמו שנאמר: "ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים". אֲבָל הוּא לְבַדּוֹ מִבְּיָא אֶת הָעָפָר, שְׁנֵאמַר: "וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת־הַבֵּית" – בלשון יחיד, ומכאן שבעל הבית לבדו מביא עפר וטח: אֵין חֲבֵרוֹ מִטַּפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה – שכנו אינו חייב להיטפל עמו לעזור לו בטיחה. יש מפרשים, שהסיפא באה ללמד שני דברים: (א) הוא לבדו מביא את העפר, שנאמר: "ועפר אחר יקח". (ב) ממה שכתוב: "וטח את הבית" דורשים, שאין חבירו מיטפל עמו בטיחה (ראיהו רבא).

טעון צפרים. הפושטה בראשון – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע; חזר – ינתן, לא חזר – טעון צפרים. עמד בראשון ופשה בשני – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע; חזר – ינתן, לא חזר – טעון צפרים. עמד בזה ובוזה – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע; חזר – ינתן, לא חזר – טעון צפרים. אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע – הרי זה ינתן; ואם משטהרו בצפרים נראה בו נגע – יראה בתחלה. ב האבן שפזויה, בזמן שהוא חולץ – חולץ את פלה; ובזמן שהוא נותן – נותן את שלו, ומניח את של חברו. נמצא חמר בחליצה מבנתיצה. רבי אלעזר אומר: בית הבנוי ראש ופתיו, נראה בראש – נוטל את פלו; נראה בפתיו – נוטל את שלו, ומניח את של חברו.

פירוש ברטנורא

ורבית טהור: הכהן. בסוף שבוע שני, והחולץ לגמרי. שנים אחרים, הרי ארכיה: הפושטה בשבוע ראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. ואם חזר, נותן. הרי המשה: לא חזר טעון צפרים. הרי ששה: עמד בעינו בשבוע ראשון ופשה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר, נותן. הרי שבעה: לא חזר טעון צפרים. הרי שמונה: עמד בעינו בשבוע ראשון ובשבוע שני, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. שרין העומד בעינו בשבוע שני כדן הפושטה, חזר, נותן. הרי תשעה: לא חזר טעון צפרים. הרי עשרה: אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע. הרי הוא כחור, וטעון נתיצה. אבל משטהרו, הוה ליה כנגע חדש ומסגירו:

ב האבן שפזויה. שהיא בינו ובין חברו בשותפות: חולץ את כולו. כדרדשינן וחלצו, מלמד ששניהם חולצים: בזמן שהוא נותן. את הבית כולו: נותן שלו. דגבי נתיצה כתיב את אבניו ואת עציו, אבניו שלו ועציו שלו: ראש ופתיו. פירש הערוך, אותה האבן או אותו העץ שתופס מצד מערב נדבך שלו, ולצד מורת נדבך של חברו, שם אותה האבן או אותו העץ, ראש. ואותם האבנים ועצים שבנדבך זה במערב אחת, ובנדבך זה במזרח אחת, שמן פתיו:

משניות מבוארות – קהתי

שבוע. ואם חזר – נותן; לא חזר – טהור. – ומניין שאם עמד בזה ובוזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע? תלמוד לומר (שם שם, מח): "ואם בוא יבוא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי הטהור את הבית" – בשתי ביאות הכתוב מדבר: את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה; זה העומד מה יעשה לו? יכול יפטור וילך לו, כמו שכתוב כאן: "וסחר הכהן את הבית" תלמוד לומר: "כי נרפא הנגע" – לא טהרתי אלא את הנגע שנרפא, ואין ירפוי אלא לאחר שחלץ וקוצה וטח ולא חזר הנגע; וזה שעדיין לא נרפא, מה יעשה לו? ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה, מה ביאה האמורה למעלה – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה האמורה למטה (היינו בעומד בזה ובוזה) – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע (עיי' רש"י על התורה ויקרא יד, מד-מה; ועיי' "תוספות יום טוב").

יום רביעי

באור משנה ב

האבן שפזויה – האבן הגדולה בזווית הכותל שבינו לבין שכנו, הנראית בשני הבתים, בביתו ובבית שכנו, בזמן שהוא חולץ – את האבן הזאת משום נגע שבה, חולץ את פלה – את האבן כולה, אף את החלק שבבית שכנו. והוא הדין לכל אבן גדולה הנראית משני צידי הכותל שבינו לבין חברו, ולא נקטה המשנה "האבן שבזווית", אלא משום שרגילים להניח בכל זווית אבן גדולה הנראית משני צידי הכותל, כדי לאגד שני הכתלים ("תפארת ישראל"); ובזמן שהוא נותן – את כל הבית, נותן את שלו – את חלק האבן שבביתו, ומניח את של חברו – שכן בחליצת האבנים נאמר (ויקרא יד, טז): "והחלצו", לשון רבים, ומכאן ששניהם חולצים; ואילו בנתיצה נאמר (שם שם, מח): "ונתן את הבית את אבניו ואת עציו", ומשמע אבנים ועצים של הבית המנוגע בלבד. נמצא חמר בחליצה מבנתיצה – שיש בחליצת האבנים חומרה שאינה בנתיצת הבית, שכן אבן הטעונה חליצה, צריך לחלוץ את כולה, ואילו הטעונה נתיצה, אינו נותן אלא מחציתה. רבי אלעזר אומר: בית הבנוי ראש ופתיו, אם הבית בנוי כך, ששורה אחת של האבנים שכוללת עשויה מאבנים גדולות הנקראות "אבני ראש", והרי שכל אחת מהן נראית בשני הבתים, ועל שורה זו מונחת שורה של אבנים קטנות הנקראות "פתיו", ששתיים מהן כנגד אחת מאבני הראש, ונמצא שאבן הנראית בבית אחד אינה נראית בבית שביצדו ("תוספות יום טוב", "תפארת ישראל"), נראה בראש – אם נראה הנגע באחת מאבני הראש, נוטל את פלו – בין כשהוא חולץ בין כשהוא נותן ("תפארת ישראל"). נראה בפתיו – ואם נראה הנגע באחת מהאבנים הקטנות, נוטל את שלו,

את הצפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה, וכפר על הבית וטהרו; הרי ארבעה דינים. הפושטה בראשון – אם בסוף שבוע ראשון של הסגר פשה הנגע, חולץ וקוצה וטח – כמו שנאמר (שם שם, טז-מב): "ושב הכהן ביום השביעי, וראה והנה פשה הנגע בקירות הבית. וצוה הכהן וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע, והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא. ואת הבית יקציע מבית סביב, ושפכו את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא. ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים, ועפר אחר יקח וטח את הבית", ונותן לו שבוע – ומסגיר את הבית לשבוע אחר; חזר – הנגע, ינתן – הבית, כמו ששנינו לעיל (יב, ז); הרי חמישה דינים. לא חזר – הנגע, טעון צפרים – הבית טעון צפרים לטהרתו, כמו שכבר הבאנו לעיל את הכתוב בתורה; הרי ששה דינים. עמד בראשון – עמד הנגע בעינו בסוף שבוע ראשון, שבכגון זה אינו חולץ ולא קוצה ולא טח, אלא מסגירו לשבוע שני, ופשה בשני – ובסוף השבוע השני מציא שפשה הנגע, חולץ וקוצה וטח – כמפורש במקראות שהבאנו לעיל (עיי' "תוספות יום טוב"), ונותן לו שבוע – ומסגירו לעוד שבוע; חזר – הנגע, ינתן – הבית; הרי שבעה דינים; לא חזר – הנגע, טעון צפרים – לטהרתו; הרי שמונה דינים. עמד בזה ובוזה – עמד הנגע בעינו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע – ומסגירו לשבוע נוסף, חזר – הנגע, ינתן – הבית; הרי תשעה דינים. לא חזר – הנגע, טעון צפרים – לטהרתו; הרי עשרה דינים. אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע – בזמן שהבית טעון צפרים לטהרתו, אם נראה בו נגע קודם שנטהר בצפרים, הרי זה ינתן – כמו בנגע החוזר בסוף שבוע שני או שלישי, ששנינו לעיל (דף חמישי ושבועי); ואם משטהרו בצפרים נראה בו נגע – אבל אם לאחר שטהרו בצפרים נראה נגע בבית, יראה בתחלה – דינו כנגע חדש וטעון הסגר.

ארבעת הדינים האחרונים שבמשנתנו נדרשים בתורת כהנים כדלקמן: "ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית. צרעת ממארת היא בבית טמא הוא" (ויקרא יד, מח) – יכול לא יתא החוזר טמא אלא אם כן פשה? נאמר "צרעת ממארת" בכתיב, ונאמר "צרעת ממארת" בכגדים – מה להלן טימא את החוזר אף על פי שלא פשה, אף כאן טימא את החוזר אף על פי שלא פשה. אם כן מה תלמוד לומר "והנה פשה"? – זה לא בא למד אלא על נגע העומד בעינו בשבוע ראשון, ובא בסוף שבוע שני ומציא שפשה. – ומה יעשה לו? יכול יתענו, כמו שמסך לו: "ונתן את הבית" תלמוד לומר: "ושב הכהן" (שם שם, טז), "ובא הכהן" – נלמד ביאה משיבה: מה שיבה (בסוף שבוע ראשון) – חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה – חולץ וקוצה וטח ונותן לו

ג בית שִׁנְרָאָה בּוֹ נִגְעַ, הִיתָּה עָלֶיהָ עַל גִּבּוֹ – נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְעַלְיָהּ. נִרְאָה בְּעַלְיָהּ – נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְבֵית. לֹא הִיתָּה עָלֶיהָ עַל גִּבּוֹ – אֲבָנֵי וְעֶצִי וְעֶפְרוֹ נִתְּצִין עִמּוֹ; וּמִצִּיל עַל הַמִּלְבָּנִים וְעַל שְׂרִיגֵי הַחֲלוּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִלֶּבֶן הַבַּיִת עַל גִּבּוֹ נִתְּצִין עִמּוֹ. אֲבָנֵי וְעֶצִי וְעֶפְרוֹ – מְטַמְּאִין בְּבֵית; רַבִּי אֱלֵעָזָר חֲסֵמָא אוֹמֵר: בְּמָה שֶׁהָיָה.

ד בית הַמִּסְגָּר מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ, וְהַמְחֵלֵט – מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוּרָיו. זֶה זֶה מְטַמְּאִין בְּבֵינָהּ. ה הַבּוֹנֶה מִן הַמִּסְגָּר בְּטָהוֹר, וְחֹזֵר נִגְעַ לְבֵית – חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים. חֹזֵר עַל הָאֲבָנִים – הַבֵּית הָרָאשׁוֹן יִנְתָּן, וְהָאֲבָנִים יִשְׁמָשׁוּ אֶת הַבֵּית הַשֵּׁנִי בְּסִימָנוֹ.

פירוש ברטנורא

ג נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְעַלְיָהּ. וְסוֹמֵכִין בְּעַמּוּדֵין וְאִינוֹ נוֹתֵנִן עִם הַבֵּית. דְּכֹתִיב אֶת אֲבָנֵי וְאֶת עֵצֵי וְאֶת עֶפְרוֹ הַבֵּית, וְלֹא אֲבָנִים וְעֵצִים וְעֶפְרוֹ שֶׁל עַלְיָהּ: נִתְּצִין עִמּוֹ. דְּרַרְשִׁין אֶת אֲבָנֵי וְאֶת עֵצֵי וְאֶת עֶפְרוֹ הַבֵּית, כֹּל אֲבָנִים שֶׁנִּבְנוּ עִמּוֹ וְכֹל עֵצִים שֶׁנִּבְנוּ עִמּוֹ וְכֹל עֶפְרוֹ שֶׁנִּבְנוּ עִמּוֹ, וְכִיוֹן דָּאִין עַלְיָהּ עַל גִּבּוֹ, הִרִי כֹלֵם נִבְנוּ עִמּוֹ: מִלְבָּנִים. כְּמוֹן לְבָנִים מְרֻבְּעוֹת שֶׁשׁוּמָחִים עַל הַגָּנוֹת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, כְּעֵין מִזְוֹת שְׁעוּשִׁים בַּחֲלוּנוֹת מִבְּחוּץ לְנוֹי, וְאִין מְחוּבְּרִים בְּמִישׁ בַּחֲלוֹן: שְׂרִיגוֹת. כְּמוֹן סִבְכָּה שְׁעוּשִׁים בַּחֲלוֹן שֶׁמִּסְתַּכְלִים מִשֶּׁם לְרֹחַ"ד: מִלְבָּן. עֵץ אֲרוֹךְ שֶׁעַל הַקֵּד הַעֲשׂוֹי לְהוֹשִׁיב עָלָיו רֹאשֵׁי הַקְּדוֹרוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ מִלְּחֻלּוֹת הַחֹמֶת: בְּבֵית. מִשׁוֹם דְּצִרְעָתָא אֲתֵקֵשׁ לְמַת, דְּכֹתִיב (בְּמִדְבָר י"ב) אֶל נָא תְּהִי כְּמַת: בְּמִשְׁחָה. כְּאֲבָרִים שֶׁל מַת, דְּתֵנִן בְּאֵהֻלוֹת הָאֲבָרִים אִין לָהֶן שִׁיעוֹר. וְאִין הִלְכָּה כִּי אֱלֵעָזָר: ד בית הַמִּסְגָּר מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ. דְּכֹתִיב וְהָבָא אֶל הַבֵּית כֹּל יְמֵי הַסִּגִּיר אוֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב. וְהָאֲבָנִים הַמְּנוּגָעִים עִצְמוֹן, אֲפִילוּ בְּמוֹסַגְר, מְטַמְּאִין מֵאֲחוּרֵיהֶן: וְהַמְּחֵלֵט מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוּרָיו. הַנוֹגַע בְּבֵית מֵאֲחוּרָיו, טָמֵא. דְּכֹתִיב בְּמוֹחֵלֵט, צִרְעָתָא מִמֶּמֶרֶת בְּבֵית טָמֵא הוּא, מַה תִּלְמוֹד לֹמֵר טָמֵא הוּא, הוֹסִיף לוֹ שִׁיחָא טָמֵא בֵּין מִתּוֹכוֹ בֵּין מֵאֲחוּרָיו: זֶה זֶה מְטַמְּאִין בְּבֵינָהּ. לְטָמֵא כֹל הַנִּכְנָס בְּתוֹכוֹ:

ה הַבּוֹנֶה מִן הַמִּסְגָּר בְּטָהוֹר. לְאַחַר שֶׁחָלַץ וְקָצַע וְטָהַר וְנָתַן לוֹ שְׁבֻעַ, בְּתוֹךְ יְמֵי הַסִּגִּיר לָקַח מֵאוֹתוֹ בֵּית אֲבָנִים וּבִנְיָן בְּבֵית אַחֵר: חֹזֵר נִגְעַ לְבֵית. הַמִּסְגָּר: חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים. שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ, וּמִסְלָק מִן הַטָּהוֹר, וְהֵן טָמֵאִים כְּטוֹמְאֵת הַבֵּית שֶׁנִּטְמָן מִמֶּנּוּ: חֹזֵר הַנִּגְעַ לְאֲבָנִים. שְׁבֻעָה בְּטָהוֹר: הַבֵּית. הַמִּסְגָּר, יִנְתָּן, כְּאִילוֹ הָיוּ קְבוּעִים בּוֹ. וְהֵן אֲבָנִים נִמְי בְּעוֹ נִתְּצָה, אֲלֵא שֶׁמִּתְּחִיל לָהֶם עַד שֶׁיִּשְׁמָשׁוּ הַבֵּית הַשֵּׁנִי בְּסִימָנוֹ, דְּעֵינן הַסִּגִּיר, וְדִינוֹ לְכָל דְּבָר כֹּלל בֵּית שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נִגְעַ בַּתְּחִילָה:

משניות מבוארות – קהתי

אֲפִילוּ בַּפְחוֹת בְּכִזִּית, כִּדִּין אֲבָר מִמֶּת שֶׁאִין לוֹ שִׁיעוֹר ("אֲלִיּהוּ וְבֹא"; "תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל"), וְאִין הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלֵעָזָר.

י ו ס ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

בֵּית הַמִּסְגָּר מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ – הַנוֹגַע בְּכַתְלֵיו מִבַּפְּנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנַס לְתוֹכוֹ, הִרְיָהוּ טָמֵא, וְהַמְחֵלֵט – וְהַבֵּית שֶׁהוֹחֵלֵט לְטוֹמְאָה, מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוּרָיו – שֶׁאֵף הַנוֹגַע בְּבֵית מֵאֲחוּרָיו טָמֵא, שְׁנֵאמַר (וַיִּקְרָא יד, טז): "צִרְעָתָא מִמֶּמֶרֶת הִיא בְּבֵית טָמֵא הוּא", מַה תִּלְמוֹד לֹמֵר "טָמֵא הוּא"? הוֹסִיף לוֹ הַכּוֹתוּב טוֹמְאָה אַחֶרֶת, שִׁיחָא מְטַמֵּא בֵּין מִתּוֹכוֹ וּבֵין מֵאֲחוּרָיו (וְתוֹרַת כְּהִנִּים: בְּרִטְנוֹרָא). זֶה זֶה – בֵּין בֵּית הַמִּסְגָּר וּבֵין הַמְּחֵלֵט, מְטַמְּאִין בְּבֵינָהּ – שֶׁהָבָא אֶל הַבֵּית טָמֵא, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְעַ בְּכַתְלֵיו, שְׁנֵאמַר (שֵׁם שֵׁם, טז): "וְהָבָא אֶל הַבֵּית כֹּל יְמֵי הַסִּגִּיר אוֹתוֹ, יִטְמָא עַד הָעֶרֶב", וְכֹל שֶׁכֵּן הָבָא לְבֵית הַמְּחֵלֵט.

בִּארְנוּ אֶת הִירָשָׁא לְפִי רִשִּׁי ("יִמְבוֹת קָג, ב). וְכֵן מְפָרֵשׁ הַגְּרָ"א. אֲבָל לְפִי הַרְמְבֵּי"ם (הַל' טוֹמְאֵת צִרְעָתָא טז, ב) מִשְׁמַע, שֶׁהַלְשׁוֹן "מִתּוֹכוֹ" הֵינּוּ בִּנְכַסִּים כֹּלֵל לְתוֹכוֹ; וְהָאֲבָנִים שִׁישׁ בָּהֶן הַנִּגְעַ אֲפִילוּ בְּמוֹסַגְר מְטַמְּאִין מֵאֲחוּרֵיהֶן. וְכֵן מְפָרֵשׁ גַּם הַרְבַּ בְּרִטְנוֹרָא. אֵךְ לְפִי פִירוּשׁ זֶה קִשָּׁה לִיִּישֵׁב אֶת הַסִּפָּא: "זֶה זֶה מְטַמְּאִין בְּבֵינָהּ" (עֵינן "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"; "מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה").

ב א ו ר מ ש נ ה ה

הַבּוֹנֶה מִן הַמִּסְגָּר בְּטָהוֹר – בֵּית שֶׁחָלַץ וְקָצַע וְטָהַר וְהִסְגִּירוֹ לְשִׁבּוּעַ אַחֵר, וּבְתוֹךְ יְמֵי הַסִּגִּיר נָטַל מִמֶּנּוּ אֲבָנִים וּבִנְיָן בְּבֵית טָהוֹר, וְחֹזֵר נִגְעַ לְבֵית – הַמִּסְגָּר, חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים – שְׁבֻעָה מִן הַמִּסְגָּר בְּטָהוֹר, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁהַבֵּית הַמִּסְגָּר לְאַחַר שֶׁחֹזֵר הַנִּגְעַ טָמֵא, כִּךְ הָאֲבָנִים שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנּוּ, טָמֵא. חֹזֵר – הַנִּגְעַ, עַל הָאֲבָנִים – שְׁבֻעָה בְּטָהוֹר, הַבֵּית הָרָאשׁוֹן – הַמִּסְגָּר, יִנְתָּן – כְּאִילוֹ חֹזֵר הַנִּגְעַ לְבֵית, וְהָאֲבָנִים יִשְׁמָשׁוּ אֶת הַבֵּית הַשֵּׁנִי בְּסִימָנוֹ – אֲמַנְסָה הָאֲבָנִים הַמְּנוּגָעוֹת אֵף הֵן צִרְכוֹת נִתְּצָה, אֲלֵא שֶׁמִּתְּחִיל לָהֶן עַד שֶׁיִּשְׁמָשׁוּ אֶת הַבֵּית הַשֵּׁנִי בְּסִימָנֵם, שְׁסוּגָר אֶת הַבֵּית הַשֵּׁנִי עִם הַנִּגְעַ שְׁבָאֲבָנִים, כִּדִּין כֹּלל בֵּית שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נִגְעַ בַּתְּחִילָה (עֵינן לְעִיל יא, ו).

וּמִנִּיחָא אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ – רַבִּי אֱלֵעָזָר חוֹלֵק עַל תְּנָא קָמָא בְּנִתְּצָה, שֶׁלְדַעַת תְּנָא קָמָא לְעוֹלָם נוֹתֵן אֶת שְׁלוֹ וּמִנִּיחָא אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֲפִילוּ בְּאֲבָנִים גְּדוּלוֹת, וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אוֹמֵר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּפְּתִין, שֶׁהֵן אֲבָנִים קְטָנוֹת, וְאִין הָאֲבָן הַמְּנוּגָעַת נִכְנַסֶּת לְבֵית חֲבֵרוֹ, אֲבָל אִם נִרְאָה הַנִּגְעַ בְּרָאשׁ, שְׁאוֹתָהּ הָאֲבָן שֶׁהִנְגַע בָּהּ נִכְנַסֶּת לְבֵית חֲבֵרוֹ, נוֹטֵל אֶת כֹּלָּה ("אֲלִיּהוּ וְבֹא"). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שְׂרַבִּי אֱלֵעָזָר חוֹלֵק עַל תְּנָא קָמָא בַּחֲלִיצָה וְלֹא בְּנִתְּצָה (עֵינן "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"; "מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה").

ב א ו ר מ ש נ ה ג

בֵּית שִׁנְרָאָה בּוֹ נִגְעַ – וְטַעֲמוֹ נִתְּצָה, הִיתָּה עָלֶיהָ עַל גִּבּוֹ, נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְעַלְיָהּ – וְאִינוֹ נוֹתֵנִן עִם הַבֵּית אֲלֵא תוֹמֵכִין בְּעַמּוּדִים. נִרְאָה בְּעַלְיָהּ – הִיא הַנִּגְעַ בְּעַלְיָהּ, וְהִיא טַעֲמוֹהָ נִתְּצָה, נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְבֵית – שֶׁהֵן תְּקֵרַת הַבֵּית. לֹא הִיתָּה עָלֶיהָ עַל גִּבּוֹ – עַל גִּבֵּי הַבֵּית הַמְּנוּגָעַ, אֲבָנֵי וְעֶצִי וְעֶפְרוֹ נִתְּצִין עִמּוֹ – כֹּל הָאֲבָנִים וְכֹל הָעֵצִים וְהָעֶפְרוֹ שֶׁנִּבְנוּ עִמּוֹ נִתְּצִין עִמּוֹ, שֶׁהִכֵּל שִׁיךְ לְבֵית; וּמִצִּיל עַל הַמִּלְבָּנִים – שֶׁאִין הַמִּלְבָּנִים כֹּלֵל הַבֵּית וְאִינוֹ נִתְּצִין עִמּוֹ; הַמִּלְבָּנִים הֵינּוּ מְסוּגָרוֹת שֶׁבַּחֲלוּנוֹת וּבַפְּתָחִים שֶׁאִינוֹ מְחוּבְּרוֹת בָּהֶם (וְהִרְשִׁי); וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: לְבָנִים מְרֻבְּעוֹת שֶׁמִּנְחִיחִים עַל הַגֵּג, שֶׁלֹּא יִתְרַכֵּן הַטִּיט שֶׁל הַגֵּג מֵהַגֵּשָׁמִים ("תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל"; בְּרִטְנוֹרָא); וְיֵשׁ מְבָאִרִים: אֲרֻבְעָה עֲצִים מְחוּבְּרִים בְּרִיבּוּעַ וּמִנְחִיחִים אוֹתָם עַל הַגֵּג לְמַעַקָּה (וְהִרְשִׁי); וְעַל שְׂרִיגֵי הַחֲלוּנוֹת – הַסִּבְכּוֹת שֶׁבַּחֲלוּנוֹת, שֶׁאֵף אִילוֹ אִינוֹ נִתְּצִין עִם הַבֵּית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִלֶּבֶן הַבַּיִת עַל גִּבּוֹ – עַל גִּבֵּי הַבֵּית, שֶׁעַלֵּיו מִנְחִיחִים רֹאשֵׁי קְדוֹרוֹת הַבֵּית, נִתְּצִין עִמּוֹ – עִם הַבֵּית. יֵשׁ מְפָרְשִׁים, שֶׁדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה מוֹסְבִים עַל הִירָשָׁא, כְּשִׁישׁ עַלְיָהּ עַל גִּבֵּי הַבֵּית הַמְּנוּגָעַ, שֶׁשִּׁנְיָנוּ שֵׁם: נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְעַלְיָהּ, וְאוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁהַמִּלְבָּן שֶׁנִּתְּנָה עַלֵּיו רֹאשֵׁי הַקְּדוֹרוֹת (אוֹ שֶׁתְּנוּבִים בּוֹ הַקְּדוֹרוֹת). נִתְּצִין עִם הַבֵּית ("תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל"; "מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה"). אֲבָנֵי וְעֶצִי וְעֶפְרוֹ – שֶׁל הַבֵּית הַמְּנוּגָעַ שֶׁנִּתְּצִין, מְטַמְּאִין בְּבֵינָהּ – אֲדָם וְכֹלֵם בִּמְעַד וּבְמִשְׁאָ כְּמַת, שֶׁכֵּן מְצוּרַת הוֹקֵשׁ לְמַת, שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבָר יב, יב): "אֶל נָא תְּהִי כְּמַת". וְכֵן אִם הוֹכַס כִּזִּית מֵהֶם לְבֵית טָהוֹר, נְטָמָא כֹּל אֲשֶׁר בְּבֵית; רַבִּי אֱלֵעָזָר חֲסֵמָא אוֹמֵר: בְּמָה שֶׁהָיָה – כְּלוֹמֵר אִם הָאֲבָן שְׁלֵמָה הִיא מְטַמְּאָה בְּמָה שֶׁהִיא,

ו בית שהוא מסך על גבי בית המנגע, וכן אילן שהוא מסך על גבי בית המנגע – הנכנס לחיצון טהור; דברי רבי אלעזר בן עזריה. אמר רבי אלעזר: מה אם אבן אחת ממנו מטמא בביאה, הוא עצמו לא יטמא בביאה? ו הטמא עומד תחת האילן, והטהור עובר – טמא. הטהור עומד תחת האילן, והטמא עובר – טהור. אם עמד – טמא. וכן באבן המנגעת – טהור. ואם הניחה – הרי זה טמא.

ח טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא – נטמא; וטמא שהכניס ראשו ורבו לבית טהור – נטמא. טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא – נטמא; וטמאה שהכניס ממנה אפילו פזית לבית טהור – נטמאה.

פירוש ברטנורא

ו בית שהוא מיסך על גבי בית המנוגע. כגון שביט המנוגע בנוי בתוך בית אחר. וכן אילן שביט המנוגע בנוי תחתיו: הנכנס לחיצון טהור. דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ודמי לבית ועלייה, דאי קאי מצורע בבית, עלייה טהורה: ומה אם אבן אחת. שמביט המנוגע, מטמאה כל אשר באוחל: הבית כולו. שהוא תחת בית אחר, לא כל שכן שיטמא כל מה שבתוך החיצון. והלכה כרבי אלעזר:

ז והטהור עובר טמא. דכתיב במצורע מוחין למחנה מושבו, מכאן שמושבו טמא. הלכך כשהטמא עומד תחת האילן, נעשה מקום האילן מושבו והטהור העובר שם טמא. אבל כשהטמא עובר ואינו עומד לפוש שם, אין זה קרוי מושבו, ואע"פ שהטהור יושב שם, טהור ואינו מקבל טומאה: ואם עמד הטמא, נטמא מקום האילן ונטמא הטהור העובר שם: וכן באבן המנוגעת. אם אדם הנושאה עובר תחת האילן, הטהור העומד שם לא נטמא: ואם הניחה טמא. והוא הדין אפילו לא הניחה, אלא שעמד הנושאה:

ח טהור שהכניס ראשו ורובו. דבציז מראשו ורובו לא חשיבא ביאה: שהכניס ממנה שלש אצבעות על שלש אצבעות. חשיבא כאילו נכנסה כל הטלית כולה. אבל פחות מכן לא, דבציז משלש על שלש אינה מקבלת טומאה ולא חשיבא: ונטמאה. כגון טלית המנוגעת שהכניס ממנה כזית לבית טהור: טמאתו. דצרעת אחקש למת. וטלית המנוגעת דמטמאה בביאה נפקא לן מקרא דכתיב ולצרעת הכנר ולבית, מקיש בגד לבית, מה בית מטמא בביאה דהא

משניות מבוארות – קהתי

עובר, שלא נתכוון לעמוד, ואף על פי כן אם שהה שם כל שהוא, הטהור הנמצא שם נטמא (משנה אחרונה; ועיי' "תפארת ישראל").

וְכֵן בְּאֵבֶן הַמִּנְגַּעַת – שנשאה אדם, ועבר תחת האילן, **טָהוֹר** – העומד תחת האילן. **וְאִם הִנִּיחָהּ** – אם הניח את האבן תחת האילן, **הֲרִי זֶה טָמֵא** – העומד שם; והוא הדין אפילו לא הניח את האבן, אלא שעמד הנושאה.

שבת קדוש

באור משנה ח

היסודות ההלכתיים של משנתנו הם: א) המכניס ראשו ורובו לבית, כאילו בא כולו לתוכו; ב) בתורת כהנים דרשו ממה שנאמר (ויקרא יד, נה): "ולצרעת הבגד ולבית" – מקיש הכתוב בגד לבית: מה בית מנוגע מטמא בביאה, כמו שנאמר (שם שם, מו): "והבא אל הבית... יטמא עד הערב", אף בגד מנוגע מטמא בביאה, שאם יכנס לבית טהור, כל מה שבבית טמא. כן דרשו ממה שנאמר (שם יג, נט): "זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור" – מקיש הכתוב שתי ועור ולבגד, מה בגד מטמא בביאה אף כולו מטמאים בביאה.

טָהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית טָמֵא – לבית המנוגע, **נְטֵמָא** – כאילו בא כולו לתוך הבית. אבל בפחות מראשו ורובו, אין זו נחשבת ביאה; **וְטָמֵא** – מצורע מוסגר או מוחלט, **שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית טָהוֹר, טְמֵאָהּ** – טימא כל מה שבבית, כאילו היה כולו עומד או יושב בו. **טְלִית טָהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ עַל**

שְׁלֹשׁ – שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, **לְבֵית טָמֵא** – לבית מוסגר או מוחלט, **נְטֵמָאָהּ** – הטלית כולה, שהואיל ובגד של שלוש על שלוש אצבעות מקבל טומאה, לפיכך כשהכניס מן הטלית שלוש על שלוש, הרי זה כאילו הכניס את הטלית כולה. אבל אם הכניס מן הטלית פחות משלוש על שלוש אצבעות, אין הטלית טמאה, לפי שבגד פחות משלוש על שלוש אינו מקבל טומאה. ברם, דין זה אינו אלא בטלית, שכל שלוש על שלוש אצבעות שבה נחשבות בגד, אבל שאר כלי טהור שהכניס לבית המנוגע, אינו נטמא אלא אם כן הכניס רוב הכלי ("תפארת ישראל; ומב"ם ה"ל טומאת צרעת טו, ו). **וְטֵמֵאָהּ** – טלית טמאה, מנוגעת, **שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּה אֶפְסוֹת פְּזִית לְבֵית טָהוֹר** – אף על פי שאין בכזית שלוש על שלוש אצבעות, **טְמֵאָתוֹ** – טימאה כל אשר בבית, שטומאת צרעת הוקשה למת, כמו שכבר הזכרנו (לעיל משנה ג).

יו"ט ש"י

באור משנה ו

בֵּית שֶׁהוּא מִסָּךְ עַל גְּבִי בֵּית הַמִּנְגַּע – יש מפרשים כגון שהבית המנוגע בנוי בתוך בית אחר, ונמצאת תקרת הבית החיצון מאהילה על הגג של הבית המנוגע (הרי"ם; ברטנורא); ויש מקשים על פירוש זה, ומפרשים כגון שהגג של בית טהור מאהיל על מקצת הבית המנוגע (הוא"ם). **וְכֵן אֵילָן שֶׁהוּא מִסָּךְ עַל גְּבִי בֵּית הַמִּנְגַּע** – שהבית המנוגע בנוי תחת האילן, ונמצא האילן מאהיל עליו, **הַנִּכְנָס לְחִיצוֹן** – לבית החיצון או תחת האילן, **טָהוֹר** – ואין דינו כאילו בא אל הבית המנוגע, **דְּבָרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** – יש מפרשים טעמו, לפי שהוא סובר, שדווקא הבא לתוך הבית המנוגע או הנוגע באבן המנוגעת, אף על פי שעדיין במחבור, נטמא, אבל אם האהיל דבר אחר עליו ועל הטהור, כל זמן שמחבור, אינו מטמא ("תפארת ישראל").

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: מָה אִם אָבֶן אַחַת מִמֶּנּוּ – מן הבית המנוגע, היינו אבן שחלצו מבית מוסגר או שנתצוהו מבית מוחלט ("תפארת ישראל", **מְטֵמָא בְּבִיָּאָה** – שאם באה (והיכנסה) האבן לבית אחר, הרי היא מטמאה כל שבבית בטומאת אוהל, **הוּא עֲצָמוֹ** – הבית המנוגע עצמו, **לֹא יְטֵמָא בְּבִיָּאָה** – כל הנמצא עמו באוהל אחר? והרי הבית החיצון והאילן מאהילים על הבית המנוגע ועל הנכנס להם. והלכה כרבי אלעזר.

באור משנה ז

הַטָּמֵא – מצורע מוסגר או מוחלט, **עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן** – והרי שהאילן מאהיל עליו, **וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר** – שם, **טָמֵא** – בטומאת אוהל. **הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן, וְהַטָּמֵא עוֹבֵר, טָהוֹר** – שנאמר (ויקרא יז, יח): "מוחין למחנה מושבו", ודרשו: מכאן שמושבו טמא; הלכך כשהמצורע יושב או עומד תחת האילן, נעשה מקום האילן מושבו, והטהור העובר שם טמא, אבל אם המצורע עובר ואינו עומד לנוח שם, אין זה נקרא מושבו, ואף על פי שהטהור יושב שם, אינו נטמא. **אִם עֹמֵד** – הטמא, ואפילו שהה כל שהוא תחת האילן, **טָמֵא** – הטהור העומד שם. פסקה זו משנה יתירה היא, שהרי כבר שינו ברישא: "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר, טמא" ומכל שכן אם הטהור יושב שם, אלא שמרישא משמע דווקא אם מתחילתו נתכוון המצורע לעמוד שם, לפיכך מוסיפה המשנה ללמד: הטמא

מִי שֶׁנֶכְנַס לְבֵית הַמְנוּנָע, וְכָלְיוֹ עַל כֶּתֶף, וְסִנְדְּלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו – הוּא וְהֵן טָמְאִין מִדֵּי. הִיא לְבוּשׁ בְּכָלְיוֹ, וְסִנְדְּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו – הוּא טָמֵא מִדֵּי, וְהֵן טְהוֹרִין, עַד שֶׁיִּשְׁהָא בְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס, פֶּת חֲטָיִן וְלֹא פֶת שְׁעוֹרִים, מִסֵּב וְאוֹכֵל בְּלִפְתָּן.

פירוש ברטנורה

כתיב והבא אל הבית וגו' אף בגד מטמא בביאה, מנין לרבות את כולן כגון שתי וערב ועורות, תלמוד לומר זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר, מקיש כלן לבגד, מה בגד מטמא בביאה, אף כולן מטמאין בביאה:

ט וכליו על כתפו, מקופלים ומונחים על כתפיו דרך משאוי: וטבעותיו בידי, מונחים על פס ידו שלא כדרך מלבוש: הוא והן טמאין מיד, דקרינן נמי בכלים והבא אל הבית יטמא: היה לבוש כליו, דהשתא אין כליו טמאים אלא מחמת ידיה: והן טהורים עד שישהה בדי אכילת פרס, דכתיב והאוכל בבית יכבס את בגדיו והשוכב בבית יכבס את בגדיו, ותניא, אין לי אלא אוכל ושוכב, לא אוכל ולא שוכב מנין, תלמוד לומר יכבס בגדיו, ריבה, א"כ למה נאמר אוכל ושוכב, ליתן שיעור לבא אל הבית שאין טעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי שיעור אכילה כשהוא שוכב, כלומר כשהוא מיסב, וכמה שיעור אכילה, כדי אכילת פרס, שהוא חצי ככר של עירוב, לדברי רש"י, הם ארבע ביצים, ולדברי רמב"ם שלש ביצים: מיסב ואוכל בלפתן, ששעורו מועט משאילו [והיה] אוכל בלא לפתן, שמתוך טעם של לפתן ממהר לאכול:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

שְׁעוֹרִים – כדי אכילת חצי כיכר של חטים ולא של שעורים, **מִסֵּב** – כשאוכל בהסיבה, **וְאוֹכֵל בְּלִפְתָּן** – במפרשים מבואר שכל זה הוא להחמיר, שכן פת חטים נאכלת יותר מהר מפת שעורים, והאוכל בהסיבה אוכל מהר, שאינו פונה לדברים אחרים בשעת האכילה, וכשאוכל את הפת בלפתן, הרי על ידי טעם הלפתן הפת נאכלת מהר, ונמצא בכגון זה שכדי אכילת פרס שיעור מועט הוא; דין זה למדים ממה שנאמר בבית מנוגע (**ויקרא יד, ח**): "והשוכב בבית יכבס את בגדיו והאוכל בבית יכבס את בגדיו", ודרשו (בתורת כהנים): אין לי אלא שוכב ואוכל; לא שוכב ולא אוכל מניין? תלמוד לומר: "וכבס בגדיו" – ריבה (בא הכתוב לרבות אפילו לא שוכב ולא אוכל). אם כן, למה נאמר "והשוכב", "והאוכל"? ליתן שיעור לבא אל הבית, שאין בגדיו טעונים כיבוס עד שישהה כדי שיעור אכילה, היינו כדי אכילת פרס, כשהוא שוכב, כלומר כשהוא מיסב.

מִי שֶׁנֶכְנַס לְבֵית הַמְנוּנָע, וְכָלְיוֹ עַל כֶּתֶף – ובגדיו מקופלים ומונחים על כתפו, ואינו לרובשם, **וְסִנְדְּלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו** – בכפי ידיו, הוא והן טמאין מיד – שאף בכלים אנו קוראים "והבא אל הבית... יטמא". הִיא – הנכנס לבית המנוגע – **לְבוּשׁ בְּכָלְיוֹ** – בבגדיו, **וְסִנְדְּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו** – באצבעות ידיו, **הוּא טָמֵא מִדֵּי** – כדין "הבא אל הבית", **וְהֵן טְהוֹרִין** – בגדיו וסנדליו וטבעותיו טהורים, **עַד שֶׁיִּשְׁהָא** – בבית המנוגע, **כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס** – שיעור זמן כדי לאכול חצי כיכר; ונחלקו תנאים במידת הכיכר (עירובין ח, ב), שלדעת רבי יוחנן בן ברוקה כיכר שלימה מידתה שש ביצים, וחציה שלוש ביצים; ולדעת רבי שמעון מידת הכיכר שמונה ביצים, וחציה ארבע ביצים. והרמב"ם פוסק כרבי יוחנן בן ברוקה. אבל רש"י פוסק כרבי שמעון: **פֶּת חֲטָיִן וְלֹא פֶת**

המשך ביאור למס' שקלים ליום שני עמ' ב

- 1 דעה אחרת: וְרַבֵּנָא אָמְרִי, לא שני ארונות היו, אלא אֶרֶז אֶחָד בלבד
- 2 הָיָה, ובו היו מונחים הלוחות ושברי הלוחות, ופָּעַם אֶחָת בלבד יָצָא
- 3 למלחמה בַּיָּמִי עָלֵי וְנִשְׁבָּה, כדכתיב (שמואל א' ד ד-א) 'וַיִּשְׁלַח הָעָם
- 4 שְׁלָה וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם אֶת אֶרֶז בְּרִית ה' עֲבָאוֹת יֵשֶׁב הַכְּרִבִּים וגו'
- 5 וַיִּלָּחֲמוּ פִלְשְׁתִּים וַיִּגְנֹף יִשְׂרָאֵל וגו' וְאֶרֶז אֱלֹהִים נִלְקָח.
- 6 הגמרא מביאה ראייה לדעת חכמים: קָרְיָא – הפסוק מְסִיעֵ לְהוֹ
- 7 לְרַבֵּנָא הסוברים שארון אחד היה ולא היה יוצא למלחמה, שכן
- 8 כתוב (שם n-1) שאמרו פלשתים בשמעם שארון הברית בא אל
- 9 מחנה ישראל, 'אוי לנו כי לא הִיָּתָה כֹּזֶאת אֲתָמוֹל שְׁלֹשׁ אוֹי לָנוּ
- 10 מִי יִצְלָנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאֵלִידִים הָאֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְּבִים
- 11 אֶת מִצְרַיִם בְּכָל מָקָה בְּמִדְבָּר', הרי מפורש שפחדם של הפלשתים
- 12 היה כיון שראו מִלֵּה דָלָא חָמוֹן מִן יוֹמֵיהֶן – דבר שלא ראו ממימיהם
- 13 שיהיה הארון במלחמה, וכמו שאמרו שלא היתה כזאת מתמול
- 14 לשלום, ואם נאמר שהיה ארון יוצא עמם תדיר למלחמה, מפני
- 15 מה היו מפחדים עכשיו יותר מאשר בשאר המלחמות. ורבי יהודה
- 16 סובר שפחדם היה כיון שתמיד היה יוצא הארון עם שברי הלוחות
- 17 ועכשיו יצא הארון עם הלוחות השלמות.
- 18 הגמרא מביאה ראייה לרבי יהודה בן לקיש. אומרת הגמרא: קָרְיָא
- 19 – הפסוק דלהלן מְסִיעֵ לְרַבִּי יוֹדָה בֵּן לְקִישׁ, שנאמר במלחמת
- 20 שאול המלך עם הפלשתים (שמואל א' י ד), 'וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לְאַחִיהָ
- 21 הַגִּישָׁה אֶרֶז הָאֱלֹהִים, וְהָלֵא בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן אֶרֶז שֶׁשָּׁבוּ פִלְשְׁתִּים

- 22 בְּקִרְיַת יַעֲרִים הָיָה, ששם הניחוחו כשהחזירו אותו עד שנטלו דוד
- 23 המלך משם, וכיצד היה יכול שאול לבקש שיגישו את הארון
- 24 אליו. אלא בודאי על הארון השני שבו היה את הלוחות השבורות
- 25 ושהוא היה יוצא למלחמה עליו הוא שאמר שאול שיגישוהו
- 26 אליו.
- 27 הגמרא מבארת פסוק זה לרבנן. מבררת הגמרא: מַה עָבְדוּ לֵיהֶ
- 28 רַבֵּנָא – מה יעשו רבנן עם פסוק זה שמשמעו שלא כדבריהם.
- 29 מתרצת הגמרא: הם יבארו שהכוונה בו היא לא על ארון הברית,
- 30 אלא הַגִּישָׁה אֶלֵּי הַצִּיץ – את הארון שבו היו מונחים בגדי הכהונה
- 31 גדולה הנצרכים לשאלת אורים ותומים, ושאול קראו 'אֶרֶז
- 32 הָאֱלֹהִים' לפי שהוא ארון שיש בו דברים הקדושים לתשמישו של
- 33 שם.
- 34 מביאה הגמרא ראייה נוספת לדעת רבי יהודה בן לקיש: קָרְיָא –
- 35 והפסוק דלהלן גם הוא מְסִיעֵ לְרַבִּי יוֹדָה בֵּן לְקִישׁ ששני ארונות היו
- 36 ואחד יוצא עמם למלחמה, דכתיב (שמואל ב' יא י-יא) 'וַיִּגְדוּ לְדָוִד
- 37 לֵאמֹר לֹא יָרַד אֹרֶזָה אֶל בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֹרֶזָה הַזֹּאת מִדְּרָךְ
- 38 אֶתָּה בָּא מִדְּבַר לֹא יָרַדְתָּ אֶל בֵּיתָךְ. וַיֹּאמֶר אֹרֶזָה אֶל דָּוִד הָאֶרֶז
- 39 וַיִּשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה יֹשְׁבֵי כְּסָפוֹת וְאֲדָנֵי יוֹאֵב וְעַבְדֵי אֲדָנֵי עַל פְּנֵי
- 40 הַשָּׂדֶה תָּנִים וְאֲנִי אָבֹא אֶל בֵּיתִי לְאָכֹל וּלְשִׁתּוֹת וּלְשִׁכְבַּת עִם אִשְׁתִּי
- 41 חָזֵק וְחַי נַפְשֶׁךָ אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה/

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

אפוריה – משום כבוד, כלומר קיים זה מ"ש בזה. **וכף כרא** – כפה הכר לארץ והניח עליו ס"ת שלא רצה לישב סמוך לספר וגבי חזקיה שאני שהיה גדול יותר בתורה. **לא הוי נפיק בו** – לא היו יכולין להוציא המטה דרך שער הבית שהיתה המטה רחבה והפתח קצר. **לאשנוני בו** – לתתו במטה אחרת קטנה שתצא דרך הפתח. **אל העגלה חדשה** – אותה עגלה שגרוהו פלשתים בה ובאותה עגלה הביאו דוד מבית אבינדב לעיר דוד. **פרוס** – שברו הפתח והרחיבוהו. **שכבל גרמה לו** – שאין שכינה שורה בחו"ל. **טפח ליה** – אבוה דר"ח לר"נ בסנדליה כאדם הנוגע על רגל חבירו בחשאי כדי שלא ישמעו העומדים סביב מטתו של רב הונא א"נ הכהו בסנדלו. **לא תטרוד** – לא תטריח בקושיות. **שהיה כבר** – מתחילה בא"י ותחלה לא היה בבבל. **להתם** – לקברו בא"י. **רב הונא אתי** – סברי ר"א ורב אסי שחי היה בא.

דף כה ע"א: **כי נח נפשיה דרב ספרא**, **לא קרעו רבנן עליה**, **אמרי: לא נמרין מיניה**, **אמר להו אבין: מי תניא: "הרב שמת?" "חכם שמת" תניא! ועוד, כל יומא, שמעתתיה בפומין כבי מדרשא**.

יד כי נח נפשיה דרב הונא, **סבור** (רבנן) **לאותובי ספר תורה אפוריה**, **אמר להו רב חסדא: מלתא**, **דבחייו לא סבירא ליה**, **השתא ליקום לעבד ליה?** **דאמר** (רבי חלב) **[רב תחליפא]:** **אנא חזיתיה לרב הונא דכעי למיתב אפוריא**, **ותוה יתיב** **[מנח]** **ספר תורה עלייה**, **וכף [כרא]** **[כדא]** **אארעא**, **ואותיב עליוה ספר תורה**, **אלמא קסבר: אסור לישב על המטה שספר תורה [מנח] עליה**. **לא הוה נפיק פוריא ככבא**, **סבור לשלשולי דרך גזות**, **אמר להו רב חסדא: הכי נמירנא מיניה: חכם**, **(שמת) כבודו דרך פתחים**. **סבור לאשנוני מפוריא לפוריא**, **אמר להו רב חסדא: הכי נמירנא מיניה: חכם**, **כבודו במטה ראשונה**, **דאמר רב יהודה**, **אמר רב: מנין לחכם, שכבודו במטה ראשונה?** **שנאמר:** **(שמואל ב ו' ג')** **"וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה" וגו'**. **פרוס כבא ואפקות**, **פתח עליה רבי אבא ואמר: ראוי היה רבנו שתשרה עליו שכינה**, **אלא שכלל גרמה לו**. **מתיב רב נחמן בר (רב) חסדא**, **ואמרי ליה**, **רב חנן בר (רב) חסדא:** **(יחזקאל א)** **"היה היה דבר ה' אל יחזקאל" וגו'**. **טפח ליה אבוה בסנדליה**. **אמר ליה: לא אמינא** **(לכו)** **[לך]:** **לא תטרוד עלמא במילי**, **מאי "היה?" שחיה כבה**. **כי אפקות להתם**, **אמרו לרבי אמי ולרבי אסי: רב הונא אתי**. **אמרו: כי הוינן התם**, **לא הוה לן לדלוי רישין מיניה**, **השתא אתינן להתא**, **אתי ליה בתרין?** **אמרו להו: ארוננו בא!** **רבי אמי ורבי אסי נפקו**, **רב אילא ורבי חנינא לא נפקו** **[וכו']**. **אמרו: היכא נינחיה?** **(נייעיליה למערתא דרבי חנין)** **רב הונא רבין תורה בישראל**, **ורבי חנין רבין תורה בישראל**. **מאן מעייל ליה?** **אמר להו רב חנא: אנא מעיילנא ליה**, **דאוקמותיה לתלמודאי כי הווי בר תמני סרי שנין**, **ולא חזאי קריא**, **ומשמע ליה קמיה**, **וידענא בעובדיה**, **דיומא חד אתתפיקא ליה רצועה דתפילי ויתיב עליה ארבעין תעניתא**. **עיליה**, **ותוה גני יהודה מימיניה דאבותה**, **ותוקתה**, **משמאליה**. **אמר ליה יהודה לתוקתה: קום מדיכתה**, **דלאו אורח ארעא**, **דקאי רב הונא**. **(אבראי) כי קם**, **קם בתדיה עמודא דנורא**. **חזייה רב חנא**, **איבעית**, **וקפיה לארונא**, **נפיק ואתא**. **ותאי דלא איענש**, **משום דוקתה ארזניה דרב הונא**.

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

10 וְשׁוֹכֵב וְאֶרְדּוֹן". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן חצרון, והרי
11 נאמר בפסוק 'כלב בן יפנה'. מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא
12 שנקרא 'בן יפנה' על שם מעשיו, כלומר, הוא בן שפנה מעצת
13 מְרַגְלִים. שואלת הגמרא, ואבתי – עדיין קשה, והרי כלב בן קנז
14 הוא, דבתיב 'וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב' – וכיון שהיה
15 אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנז. מתרצת הגמרא, אִמֵּר
16 רַבָּא חוּרְגֵי דְקִנְזֵי הָהּ – כלב בן אשתו של קנז היה, ועתניאל היה
17 אחיו מצד האם.

1 וְלִוְיָהּ, היינו אחרון ומשה שיצאו מיוכבד. ומאן דאמר שעשה להם
2 בתי מלכות, היה זה דוד, שהוא נמי מפרים קאתי – יצא, דבתיב
3 "ותמת עזובת – זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אשת כלב)
4 וַיִּקַּח לוֹ כֶּלֶב אֶת אִפְרַת – לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב
5 ולקחה, ותלך לו את חור" – הרי שנקראה מרים אפרת, ובתיב
6 "וידוד בן איש אפרתי וגו'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד
7 האם.
8 מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וכלב בן
9 חצרון הוליד את עזובת אשה ואת יריעות ואלה בניו ישר"

יומא (ב) 'ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה
מישראל'. רב פירשו 'קרא גברא' – קרא האדם הממונה על
הכרוז, ורבי שילא פירשו 'קרא תרגולא' – קרא התרגול שנקרא
גבר. פעם אחת דזמן רב למקומו של רבי שילא ולא היה לרבי
שילא מתורגמן שיפרש את דרשתו לציבור השומעים, קם רב
שלא היה ידוע לציבור שם כדי לתרגם את דבריו, וכשרבי שילא
הוזכר בתוך דבריו את 'קריאת הגבר', תרגם – הסביר רב, קומי
דבית – לפני שומעי לקחו של רבי שילא, ש'קרא נבכרא' הכוונה
היא אבדיו ברנא שהאדם הממונה קרא והכריז. אמר ליה רבי
שילא, אל תסביר כך אלא אמור שהכוונה היא 'קרא תרגולא'.
אמר ליה רב לרבי שילא, והתנינן – והרי שינוי במשנתנו 'כן נבר
על נעילת שערים', אית לך למימר – וכי יכולים להסביר שהכוונה
היא בר תרגולא, תתרגול היה ממונה לסגור את השערים, אלא
כשם שכאן במסכת שקלים הכוונה היא לאדם הממונה כך גם
הכוונה במסכת יומא.

שינוי במשנה: 'כן בבי על הפקיע'. מבארת הגמרא מהו 'פקיע':
שהוא היה מוין פתילות – נתנו חכמים שיעור של חצי לוג שמן
לנרות המנורה, בין ללילות הקיץ הקצרים ובין ללילי טבת
הארוכים, והיה ממונה זה מופקד להכין את הפתילות כפי מידות
השמן, עבות לקיץ ודקות לחורף כדי שלא יחסר ולא יוסיף.

הגמרא מביאה מעשה בהקשר לכך. מספרת הגמרא: רבי יוסי עאל
לכופרה – בא למקום ששמו כופרה, בעו ממיא עליהון פרגנים –
רצה רבי יוסי למנות עליהם פרגנים שידאנו לצרכי הציבור, ולא
קבלון מינה – ולא היה אפילו אחד מהם מסכים לקבל על עצמו
מינוי זה, לפי שלא היה זה לפי כבודם. עאל – בא רבי יוסי ואמר
קומיהון – לפניהם את מה ששינוי 'כן בבי על הפקיע', והוסיף
לדרוש על זה, וזה אם זה שנתמנה על הפתילות וזה להימנות עם
דולי תיור המוזכרים במשנתנו, שכן רבי יוסי סבר כמו הדעה (ג).
ש'כשירי דור ודור בא למנות עליהן, אתם שאתם נתמנים על תי
נפשות להיות ממונים על הצדקה לא כל שכן שגדולה וזכותם עד
למאד.

שינוי במשנה: 'כן ארזה על הצלצל'. הגמרא מבארת מהו 'צלצל':
כי הא דתנינן תמן – כמו ששינוי בסוף מסכת תמיד (א), שהסגן
היה עומד על קרן המזבח וכשהיה רואה שהכהן מנסך, הניף תפן
בסודרין לסימן שיאמרו הלויים את השיר, והקיש בן ארזה שהיה
גדול המשררים על הצלצל – כלי נגינה העשוי משני גלילי נחושת
המכים זה לזה, ומיד התחילו הלויים לשיר.

שינוי במשנה: 'הויבן ארזה על השיר'. הגמרא מביאה מימרא
בשבו קול: אמר רבי אחא, נעיקה תורה הויבן הגורס יודע, ואמר
עליו על הויבן בן לוי, שהיה מניע את קולו בזמר, ובשעה נועץ
גודלו בתוך פיו – מניח אצבעותיו בין הנימים, היה מוציא בפה מיני
זמר, והיו כל אחי הכהנים נוקרין לו בבת ראש – נרתעים
לאחוריהם מעוצמת הקול.

שינוי במשנה: 'בית גרמו על מעשה לחם הפנים'. הגמרא מרחיבה
בענין זה. מבארת הגמרא: בית גרמו היו בקיאות במעשה לחם הפנים
לאופות היטב, וכן היו בקיאים בדריתו – להוציא מן התנור
באופן שלא ישרב, לפי שהיה לחם הפנים עשוי כמין חיבה פרוצה
או כמין ספינה רוקדת וקשה לאפותו ונוח לשברו. ולא רצו בית
גרמו ללמד לאחרים את אומנות זו שבידם אלא הם בעצמם היו
עושים זאת בדמים יקרים. כיון שכן, שלחו תכמים והביאו אומנים
מאלכסנדריא של ארץ מצרים, שהיו בקיאות במעשה לחם הפנים
לאפותו, ואולם בדריתו לא היו אומני אלכסנדריא בקיאות וכמו
שמפרש הוולף. בית גרמו היו מסיקין את תנור המתכת בנפנים
ואופים את הלחם מבפנים בדפוס ברזל המיוחד לו, ורק כשהיה
הלחם אפוי כל צרכו היו מוציאים את הדפוס שבו הלחם אל מחוץ
לתנור ורודין בנחין – ומוציאים את הלחם מתוך הדפוס, ומכין
שנאפה לחם הפנים כל צרכו לא היה לחם הפנים מתעפשת. ואילו
– אומני אלכסנדריא היו מסיקין בנפנים ורודין בנפנים –
ומפרידים את הלחם מן הדפוס בתוך התנור קודם שנאפה כל

האי דין ביה מקורר מא – איזה סלע מוציא מים קרים, והאי דין
ביה אית ביה שרדובי – ואיזה סלע מוציא מים חמים, ועד תיכן
שרדובותיה ממיא – מגיעה מידת חום המים.

הגמרא מביאה צרה שאירעה לנחוניא: אמר רבי אליעזר, אף על
פי שהיה נחוניא זריז במצוה זו, כיון שקרה ולא נזהר במצוה זו
כהוגן נענש ופית גנו בצמא.

כיון שנחוניא היה צדיק ואף על פי כן נענש, מביאה הגמרא
מאמרים העוסקים בכך שהקדוש ברוך הוא אינו מעביר על
הפשעים וכשאנו חוזר בתשובה ואף עם הצדיקים הוא מדקדק:
אמר רבי חנינא, מאן דאמר רחמנא ויתרן – כל האומר שהקדוש
ברוך הוא ויתרן שמוותר ומעביר על הפשעים והעונות, יענש
בכך שיתותרן בני מעויו – ישולשלו מעיו וימות, כיון שבדבריו
אלו הוא מורה היתר לבריות לחטוא, והאמת אינו כן אלא הקדוש
ברוך הוא מאריך רוחיה – ארך אפיים, ואף על פי שאינו מעניש
מיד הרי שבסופו של דבר הוא גבי ידיה – גובה את חובו ופורע
ממנו.

אמר רבי אחא, תביב (תהלים ג) 'וסביבו נשערה מאד', והוא דורש
'וסביבו' על הצדיקים שהם סביב לשכינה ודבקים בו, נשערה
מלשון חוט השערה, ללמדנו שהקב"ה מדקדק עמנו – עם
הצדיקים כחוט השערה – אפילו על דברים קלים. אמר רבי יוסי,
לא מפעם הנה – לא מפסוק זה אנו למדים, שכן מניין לנו שנשערה
הוא מלשון 'חוט השערה' ושמה הוא לשון 'סערה' כפשוטו, אלא
זה נלמד מן מה דתביב (תהלים פט ח) 'ונורא הוא על כל סביבו'
שהקב"ה מטיל אימת משפטיו על הצדיקים הסובבים אותו ודבקים
בו, ומכאן למדנו שמוקרא' של הקדוש ברוך הוא, הוא על הקרובים
אליו ויתר מן הרחוקים.

הגמרא מביאה צרה נוספת שאירעה לנחוניא אך לבסוף ניצל
ממנה: רבי חיי ביש רבי שמואל בר נחמן סיפר, מעשה בקסיד אחר
והוא נחוניא חופר שיחין שהיה חופר בורות שיחין ומערות כדי
שיהיו מים לשתות לעוברים ושבים, פעם אחת היה בתו עוקרת –
הולכת בדרך להנשא, ושמה נהר, וכיון שהיו סבורים הכל
שהיא מתה, הוון כל עמא עללי לנבי בעון מנחמיה – היו כל העם
נכנסים אצל נחוניא כדי לנחמו, ולא קיבל עליו מתנחמא – ולא
קיבל נחוניא תנחומים על בתו.

עאל – נכנס רבי פנחס בן יאיר לגביה – אצלו, בעי מנחמיה – כדי
לנחמו, ואף ממנו לא קיבל עליו מתנחמא – לא קיבל תנחומין. אמר
לון רבי פנחס בן יאיר לבני המקום, דין הוא תסידכון – וכי זהו
חסידכם, הרי הוא בועט במידת הדין ואינו מקבל גזירת שמים
באהבה אמרו ליה, רבי, אבלו הגדול של נחוניא הוא לא מפני
שהוא חס ושלום בועט במידת הדין, אלא מצטער הוא שאף על
פי שהוא כך וכן היה עושה לחפור בורות מים לרבים, בכל זאת
כך וכן אירע ליה שטבעה בתו במים. אמר רבי פנחס בן יאיר, וכי
אפשר שנחוניא שהיה מכבד את בוראו במים, יענש באותו דבר
עצמו והוא מקפחו במים. מיד נפל הקרה – יצא קול בעיר שבאת
בתו של אותו האיש – (נחוניא) והיא ניצלה משטף הנהר. אית
דאמרי – יש שאומרים שנס הצלתה היה בכך שבסוכתא –
בערבות הצומחות בשפת הנהר איתגרות – נאחזה עד שעלתה
משם, ואית דאמרי – ויש אומרים שמתאך ירד מן השמים בדרמות
רבי פנחס בן יאיר והצילה.

שינוי במשנה: 'אבני כרוז'. הגמרא מבארת מהו 'כרוז': אומרת
הגמרא שיגביני' הוא שם האיש שהיה מכריז בכל בוקר בקול גדול
בבית המקדש, מה היה אומר, עמדו תכונים לעבודה ולויים לדרבן
וישראל למעמדן. מספרת הגמרא: פעם אחת אגריפס המלך שמע
את קולו של גבני הכרוז עד למרחק של שמונה פרסאות ונתן לו
מתנות הרבה.

שינוי במשנה: 'כן נבר על נעילת שערים'. 'בן גבר' הוא שמו של
הממונה על תפקיד זה. בהקשר לכך, הגמרא מביאה מחלוקת
אמוראים במסכת יומא בפירוש המילה 'גברא': נחלקו רב ורבי
שילא מה פירושו של 'קריאת הגבר' המוזכרת במשנה במסכת

שקלים. פרק חמישי – אלו הן הממונים דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכה תקלין חרתי

ועד הדין מגיע חמימית. וחתן – לעבור על כל פשע. ויתורתי בני מעי – ויצאו בתחלואים. לישנא אחרינא: יהיו לו בני מעים יתרים. שהוא מורה לבטוח לחטוא. שסומכין שיתחיל להם המקום, ואינו כן אלא כל דרכיו משפט. אלא – שמתקין אפן וגובה חובו, אף על גב שאינו גובה אותו מיד. וסביביו – צדיקים הנדבקים בו. נשערה מאד – לשון "חוט השערה". ונורא על כל סביביו – מטיל אימת משפטי עליהם יותר מן הרחוקים. וחתן כל עמא – ויהי כל העם נבסין אצל החסיד לתחמו. ולא רצה לקבל תחומין. אמר לון: וזהו חסידכם בתמידי. ורבי בועט במידת דין. והוא מקפוח במים. בתמידי. וקפוחו הוא לשון ויתורן וקיצור. מיד נפלה – קול בעיר. בסוכתא איתעית – בענף אחד אחזה עצמה ועלתה. קרא גברא – היה חתן בפרק קמא דימא בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר, מהו "קריאת הגבר" – שהבטיר

הבטיר, ודייטא שקרא ביה. ורבי. אמר רבי דביט רבי שילא שיתרגם "קרא התרגול", שהוא נקרא "גבר". את לך מימר "בר התרגול" – בתמידי. אלא שם אדם ששמו "גבר", הכי נמי קריאת הגבר – אדאם קאי. הכי גרסין: שהיה ממונה את הפתילות – וכן הוא בימוא. והכי פירושו: שגדלו וקלעו. בעי וכו' – רצה למנות עליהן פרסים, ולא רצו לקבל על עצמן להיות פרסנים על הגבור, שאין זה כבוד. וזהו לדעתנו עם גדולי הדור – עם הממונים החשובים בשיראל. בדיא דחנינן חנן – המיד פרק בתרא. נוקרין לו בבת ראש – נרתעין מחברת קול. ובדרייתו – ולדודו? מן התורה. וזהו מסיקן במכפם – בתוך התנור ורודה במבוץ לפרס שהיה בתנור. שכן שנינו במזבח שלשה תפילות – וכן נהנו לפרס ועדיין הוא בצק. כמין דפוס היה לה בתנור וכו', והיה הלחם דבוק במבוץ לפרס. והיה נאפה יפה. שחום התנור שלט בו. ואלו – אנשי אשכנזי דלא היו בקיאין לדורות מן הכבוד. אמר דבוק חתן לפרס, וזהו דבוק חתן בתוך הדפוס. ולא היה נאפה כל צרכו, מפני שעובי הדפוס משפך בין הבצק לתנור. ונתעשה. למעשה – לכבודו, מפני אה לא חלם שולחנו מגולל בעיפוש. שנים עשר מנה היו נטלים – כל יום תמורתו עלית העשן. שלא היו אומרים ממעשה וכו' – וכתוב "והיהם נקיים מה ומשיראל". היתה תמורתו ועלה – היה העשן עלה זקוף בתנור, ומתעשה בשמי קורה. ואחר כך יורד. היתה התעשה מיד לתפוס בחיתול עלית העשן. ממוקם אחר – שלא ידעה מנהגם. היה פוסק עמה שלא תתבשם – והדמירי את אשונה שלא תתקשם באחד מכל הצמין – יוציא ויתן כתובה. לכך חתנו עמה קודם הנישואין. לרבות בכבוד – שלא ימציא בקיאין זולתם. נתמנע בכבוד – בחורבן הבית. ובכוד שמים תחבה – שאמרו העשרת שבטים הא אלהינו את קשטו. דאפילו לביטת לא נסיב אפיה. וגם האומות אמרו. כי על הכבוד המתוקן לצדיקים – בבגד לדעתיד. ורבי מעלה עשן לגגו – ונתבטח על ידי כן חורבן הבית. וגם בכבוד הצדיקים, שנאמר בישעיה "ועל כל מקריאה ענן יזמם ועשן וגו' ועשן זה על ברוך היה כמעלה עשן, דאם לא כן האין ישוב בחופה מפני העשן. אלא ודאי שהיה העשן מתקשם למעלה חרץ

מפרשים "ממסמם" גם כן לטובה לרפות. ביה – סלע. מקרר – מוציא מים קרים. שיריב – חמימות. ועד הדין החמימות מגיע. ומה בנו במכפם – כי במדה שאדם כדמיצו בפרק שבועי דבכא מצינא פד. ברי אלוהי רבי שמעון. יומא דחזי אדא נפיק ריחשא מאונת. חלש רעתי ברי. אמר ליה: יומא דחזי שמעי ביולותא דצורבא מרבין לא מחאא קרבע ליה ברי. ודייטו שמי שהיה נודד הרבה בזה, דאמרין במסכת מכות כ, א: "אוסם אנו משמעו דמים" – כגון רבי אלעזר ברי שמעון דלא שמעי ליה ביולותא דרבנן ושתקי. וכדפריש רש"י. ולכן אמר הכא בבבא מציעא. ודאי מחאי כדאבעי ליה. והכא נמי, שהיה אווז במדה טובה זו להמציא מים לרבים ובשאריו לו דלא נודד כמה דבעי – נעשה בזה הענין גופיה. מאן דאמר רחמנא ויתורן – מותר לעבורות. דלשן איכפא ליה. ויתורתי בני מעי – דאמרין בפרק שליש דחולין על פסוק "הוא עשן ויבוננו": מלמד שנעשה הקדוש ברוך הוא כגונות באדם. שנקם נאף חתן מהם אינו יכול לחיות, והוא בני העברים כמו שכתב העתק: מלשן אדא דבבא מציעא. וראוי לדבריו דסמך לה בסוגיא עוברא דההוא גברא דנפל מאיגרא ונפיק מעיניה ברי. ובמה של עיקר היות האדם תלוי במעיו. כדאמרינן שנקם נאף ברי, כל כן העולמות תלים במעיו בני אדם כלבנותם או להרסם. וזהו שאמר שמי שאומר שמונת השם יתברך על עבירה – ויתורתי כמו ויתר לבי ברי. שלא ישמש פעולתו, ואז היה נורב העולם הקטן. מאריך רוחיה – הן מלאכיו. כמו שאמר "עושה מלאכיו רוחות", ממני חפוצותיו, ודם רצים. אך "יהוה רחום יכפר וגו' והרבה להשיב אפר" – מלאך האין. ונבי דילית – כמו שאמר "צור יליך חסר טקסט.

נאמנן

ואמר קומיחון: הן בבי על הפקיע. ומה אם זה שנתמנה על הפתילות וזה להימנות עם גדולי הדור, אתם שאתם נתמנים על חיי נפשות לא כל שכן. הן אף על הצלצל. כי הא דתנינן תמן: הניף הסגן בסודריו, והקיש על אף על הצלצל. "הוגרם הן לו על השיר". אמר רבי אחא: נעמיה ותידיה היה יודע. ואמרו עליו על הוגרם הן לו שהיה מנעים את קולו בזמר, וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא פמה מיני זמר, והיו כל אחי הפתנים נוקרין לו בבת ראש. "בית גרמו על מעשה להם הפנים". בית גרמו היו בקיאין במעשה להם הפנים ובדרייתו, ולא רצו ללמד. שלחו חכמים ותיבאו אופנים מאלפסנדריא, שהיו בקיאין במעשה להם הפנים, ובדרייתו לא היו בקיאין. בית גרמו היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מתעפשת, ואילו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים, והיתה מתעפשת. פיון שידעו חכמים בדבר הזה, אמרו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא – לכבודו ברא, שנאמר "כל פועל ה' למעשהו". שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד ששפלו להם שכן. שנים עשר מנה היו נטלים, ונתנו להם עשרים וארבעה, רבי יהודה אומר: עשרים וארבעה היו נטלים, ונתנו להן ארבעים ושמנה. אמרו להן: מה מפי מה אין אתם רוצים ללמד? אמרו להן: מסורת היא בידנו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב, שלא ילמדו אחרים ויעשו לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח: שלא יצא ביד בניהם פת נקזה מעולם, שלא יהו אומרים ממעשה להם הפנים הן אוכלים. "בית אבטינס על מעשה הקטורת". של בית אבטינס היו בקיאין על מעשי פיתום הקטורת ובמעלה העשן, ולא רצו ללמד. שלחו ותיבאו אופניו מאלפסנדריא של מצרים והיו בקיאין בפיתום הקטורת, ובמעלה עשן לא היו בקיאין. של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה כמפל ופוסה ויורדת. ושל אלו היתה פוסה מיד. פיון שידעו חכמים בדבר אמרו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא – לכבודו ברא, שנאמר "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו" וגו' ("נא כל מה שפעל הקדוש ברוך הוא לא פועל אלא למעשהו שנאמר "כל פועל ה' למעשהו"). שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד ששפלו להן שכן. שנים עשר מנה היו נטלים, ונתנו להן עשרים וארבעה. רבי יהודה אומר: עשרים וארבעה היו נטלים, ונתנו להן ארבעים ושמנה. אמרו להן: מה מפי מה אין אתם רוצין ללמד? אמרו להן: מסורת היא בידנו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב, שלא ילמדו אחרים ועשוין בן לפני עבודה זרה שלהן. בדברים הללו מזכירין אותן לשבח: שלא יצא אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם, ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה מקום אחר היה פוסק עמה על מנת שלא תתבשם, שלא יהו אומרים ממעשה פיתום הקטורת הן מתבשמות, לקיים מה שנאמר "והיהם נקיים מה ומשיראל". אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי עומד בירושלם ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס, אמרתי לו: בני, מאיזו משפחה אתה? אמר לי: ממשפחת פלוני, אמרתי לו: בני, אבותיך לפי שנתפוננו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים – לפיכך כבודם נתמעט, וכבוד שמים נתרבה. אמר רבי עקיבא: שח לי שמעון בן לויא, מלמט הייתי עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס וראיתי אותו ששחק. אמרתי לו: בני, למה בכתה? אמר לי: על כבוד של בית אבא שנתמעט. ולמה שחקתה? אמר לי: על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא. ומה ראית – מעלה עשן לגגו. נומיתי לו: בני, הראהו לי? אמר לי: רבי, מסורת בידנו מאבותי שלא תהא אותו לבריהו (1). אמר רבי יוחנן בן נורי: (מלמט הייתי עשבים אני וזון אחד) פגע בי זון אחד משל בית אבטינס ומגילת סמינס בידו, אמר לי: רבי, לשעבר היו בית אבא צנענין והיו

שקלים. פרק חמישי – אלו הן הממונים דף יד עמוד ב – מתוך מהדורת “אבן ישראל – (שטיינזלץ)”
קרבן העדה

חצי לסכר. המגילה הזאת שכתובים בה סמני הקטורת איך לחזורים וסדר פטיומו. מעתה – אין לחזורים
לגנאי. שהרי ניכר שכוונתם היתה לשמיים. שהרי עבשיו מסרה להנן. אף על פי שאינו ממשפחתו. שהיה
מליבש בגדי כהן גדול – שיהיו וכן ומהדרין. לאיסטטוטאות – שר משורי החיילות. הלכה ב משנה
גוברים – הם שמומן הקדש תחת ידם. והם פורין ערכין ורומין, וכל מלאכת ההקדש נעשה על ידם.

אמורבלין – למעלה מן הגוברים. והוא נטוריקון “אמר על
כלו”. ובגמרא יליף לה הממונים אלו מקרא. גמרא
תלפילין – הוא שרוא למעלה מן האמורבלין. גוברין –
אף על גב דבקרביא לא כתיב גוברין. מסברא דיענין שהיו
גוברין שלשה. דהא פסקי שכר וצדקתו ופדוית ערכין.
והרמים ערכין שלשה דהיינו דין. וכיון דקרא מנשה
למעלה קחשיב – שמע מינה שהראשונים מן הגוברין
היו למטה מהאמורבלין. ודקחשיב בקרא כהן גדול
לסוף. אף על גב דהמלך גדול ממנו – היינו כדי לסיים
נגיד בית האלהים. שיהיה השם בחר כולם. שהוא
למעלה על כל. כשהוא חותם – והלשכה שהמעות
בתוכו. דהיא קרית בשמירת הארצות אפרי. וילפנין מנשה
דלכך כתיבי כולוה. ללמד דכולם חותמין הארצות.
ובדמסיק. והם יקחו את ההוב – מיטע רבים עשים.
שהוא הפסולת שלך – והלוחות של ספירינן היו.
מחצב – מקום שחוצבין ממנו. מרן שקין וכו' – ר' גר
השוקים. ראש וברעיים. ראש וברו. וכל זה ממה שהוא
אוכל ושותה מן היהודים. לכל ברשע מן היהודים.
מיימי צדיקא וכו' – ר' לכוזת בראיית הצדיק מביט
אחוריו. דהוא נשכח וכל הוא נשכח לאחור. הלכה ב משנה
ארבעה חותמים במקדש – שלשה לשלשה נסכים חלוקין
של בתמות. חותם ראשון – לנסכי כהן. והן שלשה
עשרונים סולת בלול בחצי הין שמן וין לנסך חצי אהל.
והחותם “עגל”. חותם “זכר”. לעשכיל. חותם “איל”. חותם “איל”
– “דברא”. ונסכיו שהי עשרונים סולת בלול בשמן
שלישית הדין. וין לנסך שלישית הדין. והשלישי – “גדי”.
לנסכי כבש בן שנה. והן עשרון סולת בלול ברביעית הדין.
שמן וין לנסך רביעית הדין. ורביעי “חוטא” – והם נסכים
של מצורע עשר עשר נסמבא שלש בתמות. ורצין עשרה לוגין
שמן חשנה לשלשה כבשים. ואחד למתן תנן ובדוחות.
וקרי ליה “חוטא” משום דעל שבע עבירות נגעים באין.
חמשה היו – שני חתומות היו למצורע. חוטא דל חוטא
עשר – לפי שמצורע עש אוצו במביא אהרן מיד חותם. וכל
לא היה למצורע אלא חותם אחד – היו נותנים למצורע
שני עשר לוגין. ותנא קמא כבד למצורע עני נותנין חותם
גדי. ולגור רביעית הדין אהרן מביא. וארמית כתוב עליהן –
שרוב דבורות לא הלשן אהרן. וזרים ונקבות – בין לנסכי
עולות שאנין באות אלא וזרים. בין נסכי שלמים שבאין
וזרים ונקבות. ועולות ושלמים עשנין נסכים. דכתיב “עולה
או ובה”. נותן לו מעט – כפי דתסכים שהוא צריך. בא לו
אצל אחוה – שהיה ממונה לקבל יצית ושמנה סולת.
שלא יאה כל מביא קרבן צריך לחזור אחר נסכים העשויין
על טהרת הקדש. ואם הותרו הותרו להקדש – ולא
אמרנין שמא מעותיו של יוחן חם שתעברו במעות של
נסכים. ונתנו להם על הערב – שיהיו דין ונתנו אחיה.
אם נמצאו מעות יתיריים בדי יוחן כנגד החותם שאמר זה
שנאבר ממנו – נותנים לו. ושם היום כתוב – על החותם
על פלוני בשבת. מפני דרומאן – שבת מצא חותם שנפל
מתכירו או מאחיה או מיתוה. וכן עבשיו ליקח. וביים
שמוציאו אינורשאי להוציאו. שהאובד מחזור אחריו. ועדי
שלוש שנה לקח חותם בשער הכול והצניעו עד שער
הדיק. גמרא ופרקי. ורבין עזאי חטא דל למח ליה חותם
בפני עצמו דתן לו לחביט חותמו “גדי” ומשם היה מביא
לוגו עמו – כדי שיהיה גס לוג שמן שצריך המצורע למתן
תנן ובדוחות. והמותר נאכל לכתנים בדין קדש והקדשים.
הצריך שיהיה על טהרת הקדש. לפיכך נתנו לו חותם בפני
עצמו. שיהיה שמו לא ורביעית נשין. כרם כרוב – אכל
לרבנן לא היו נותנין לחוטא דל אלא חותם של “גדי”. ולגו
שמן למתן והתווייו היה מביא מביט. קשיא: אם כן אף
לחוטא עשר לא היו צריכין לתקן חותם בפני עצמו
שיכולין ליתן לו שלשה חתומות “גדי” ונסכי רחל – בבמה
שאנין מוכרים במתניתין. ומשני: מן מה דתני במתניתין גדי
משמש וכו' – שמוענין דנסכי רחל נכסכי גדי. שהיה בדין –
שהוא חלוק בין נסכי עגל לנסכי שור.

בין

מוסרין את המגילה הזאת אלו לאלו. ועבשיו שאנין בית אבא נאמנים –
הילך את המגילה. והזהר בה. ובשפאתו והרציתו הדברים לפני רבי
עקיבא ולגו עניו דקעות. ואמר: מעתה אין אנו צריכין (רשאין) לתפילין
לגנאי. “ואלעזר על הפרוכת” – שהיה ממונה על אורני פרוכת. “פנחם
המלביש” – שהיה מליבש בגדי כהונה גדולה. מעשה כהן אחר
שהלביש לאיסטטוטאות אחר. ונתן לו שמונה וחובים. ואית דאמרין תרי
עשר יתב ליה.

הלכה ב משנה אין פוחתין משכעה אמורבלין ושלשה גוברין. ואין
עושין שררה על הצבור פחות משנים. חזין מנן
אחיה שעל חולי מעיים. ואלעזר שעל הפרוכת. שאותו קיבלו רוב הצבור
עליהן. גמרא “אין פוחתין משלשה גוברין ומשכעה אמורבלין”. תני:
משיני כתלפילין. הך הוא דכתיב “ויחזאל ונעזרו ונחת” – גוברין. “וגשאל
וירמות ויזבד ואלאל ויסמקיה ומוחת ונגדו” – אמורבלין. “פקידים מיד
בגדיה ושמיני אחיו” – כתלפילין. “כמפקד ויחזקיהו המלך ונעזרו נגיד בית
אלהים” – המלך וכהן גדול. כשהוא חותם – המלך חותם ונתנו לאמורבלין.
אמורבלין חותם ונתנו לקתלפילין. קתלפילין חותם ונתנו לכהן גדול. כהן גדול
חותם ונתנו למלך. וכשהוא מתיי. המלך רואה חותמו ומתיי. כהן גדול
רואה חותמו ומתיי. קתלפילין רואה חותמו ומתיי. אמורבלין רואה חותמו
ומתיי. גובר רואה חותמו ומתיי. “אין עושין שררה על הצבור כמנן
פחות משנים”. רב נחמן בשם רבי מאן: על שם “והם יקחו את ההוב ואת
התפילת ואת הארמון”. אמר רבי (נחמיה) המא בן רבי העניא: מפסולת של
לוחות העשירי משה. הך הוא דכתיב “פסל לך שני לוחות אבנים” – פסל
לך. שתהא הפסולת שלך. אמר רבי תנין: מחצב של אבנים טובות
ומצוללות (נילה) ברא לו הקדוש ברוך הוא מתוך אהלו. ומכנה העשירי
משה. כתיב “והביטו אחרי משה עד בואו האלהים” תרין אמורבלין. חד
אמר לגנאי וחד אמר לשבת. מאן דאמר לגנאי: חזון שקין. חזון קרעין.
חזון קופר. אביל מן יהודה וישי מן יהודה. כל מירליה מן יהודה.
ומאן דאמר לשבת: מחמי צדיקא ומפי טוביא דוקת למיחמי יתיה.

הלכה ג משנה ארבעה חותמות היו במקדש וכתוב עליהן: עגל,
זכר, גדי, וחוטא. בן עזאי אומר: חמשה היו,
וארמית כתוב עליהן: עגל, זכר, גדי, חוטא דל, וחוטא עשירי. עגל משמש
עם נסכי כהן. גדולים וקטנים. וזרים ונקבות. גדי משמש עם נסכי הנצאן.
גדולים וקטנים. וזרים ונקבות. חזין משל אילים. איל משמש עם נסכי
אילים בלבד. חוטא משמש עם נסכי שלש בתמות של מצורע. מי שהוא
מבקש נסכים חולץ לו אצל ויחנן שהוא ממונה על החתומות. ונתן לו
מעות ומקבל ממנו חותם. בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים.
ונתן לו חותם ומקבל ממנו נסכים. לערב באין לו אצל זה. ואחיה מוציא
את החתומות ומקבל בנגודן מעות. אם פחתו – פחתו לו. וישלם ויחנן
מביט. ואם הותרו – הותרו להקדש. שד הקדש על העליונה. מי שאבד
חותמו ממתינין לו עד הקרב. ואם מצאו לו בדי חותמו – נתנין לו. ואם לאו
לא היו נתנין לו וישם היום כתוב עליהן. מפני דרומאן. גמרא וכן עזאי
חוטא דל לקח היה מביא לוגו עמו? ברם כרבנן. מביא גדי נסכי רחל מה?
מן מה דתנינן גדי משמש נסכי צאן גדולים וקטנים וזרים ונקבות. הך
אמר נסכי רחל כנסכי גדי. דכתיב “ככה עשה לשור האהרן או לאיל
האהרן או לשע כבכשים או בעינים”. לשור האהרן? לקח נאמר – מניד
שלא חלק בין נסכי עגל לנסכי שור. שהיה בדין בן הנצאן קטן נסכים וכן
הקרב קטן נסכים. אם מצאו שחלק בין נסכי כבש לנסכי איל.
לכך

תקלין חדתין

נאמנין בו? אלו לאלו – ולא היה בא ליד אחר שאינו הנון. שאנין נאמנין – וירא אנבי שאני גיע ליד אדם
שאני הנון. הא לך – שאתה נאמן. ותיודר בהם. כנגרות – שהרי עטמם אמות. שעבשיו שהיה צריך למסור
מסר. ובבבליה לזמן שהיו בית אבא קיימין כו'. משנה אין פוחתין וכו' – גוברין הן שמומן הקדש בידם.
והם פורין ערכין ורומין וכל מלאכת הקדש נעשה על ידם. אמורבלין – למעלה מהגוברין. אמר על כולא.
אין עושין שררה על הצבור פחות משנים. חזין מנן
עמון אחרים. דמנשה חשב ראש הממונים לכד אלו
השנים שהיו יהודים. גמרא תנא ברייתא מוספת: שאין
פוחתין משני ממונים למעלה מן האמורבלין. הך הוא
דכתיב – אביר בכתוב. ויחזאל וכו' – מיימי לה מיידי
בתרומת הלשכה וקדשים כו'. וזה יחזאל ועזריה ונחת אלו
שלשה גוברין שעסקו בערכין ורומין שצריכין והא
שלשה. ואחר כך חשיב שבעה אמורבלין מן שהשאל וגו'
ועבדו. ובגמרא ושמעני אחי נקרא קדשים. וכן שני
כתלפילין. כמפקד בו – המלך וכהן גדול. שניגיד בית
אלהים. הך הוא כהן גדול. כשהוא חותם – כשהוא לחתום
המנון בלשכה. והם יקחו – לשון רבים. ואין פחות
משנים. אמר רבי חמא: מפסולת בו – שיש לה זכא
להטעים דצריכים שנים. שלא יבואו ליד חשד. שהרי דורו
של משה דיברו עליו. כל שכן על אחרים בדורות אחרים.
מחצב של אבנים בו – לכד הלוחות. ולא סבירא ליה
מפסולת הלוחות. קשים – השוקים. קשיא: גידל
בשרו. ומירליה – ממונו. הלואי מייבי – הלואי שנוכה
ליראות. צדיקא טוב שזכיתי ליראות. משנה ארבע
חותמות בו – שישן – לשלשה נסכים חלוקין של
בתמות. חותם ראשון – לנסכי כהן. והן שלשה עשרונים
סולת בלול בחצי הדין שמן וין לנסך חצי הדין. וחומתין
“עגל”. והשני – “זכר”. לנסכי איל. שחרגם “דברא”.
ונסכיו שני עשרונים סולת בלול בשמן שלישית הדין וין
לנסך שלישית הדין. והשלישי – “גדי”. לנסכי כבש בן
שנה. והן עשרון סולת בלול ברביעית הדין שמן וין לנסך
רביעית הדין. ורביעי – “חוטא”. והם נסכיו של מצורע
עשר עשר נסמבא שלש בתמות. ורצין עשרה לוגים שמן.
תשנה – לשלשה כבשים. ואחד – למתן תנן ובדוחות.
וקרי ליה “חוטא” משום דאמרנין בערבין: על שבע עבירות
נגעים באים. חמשה היו – שני חתומות היו למצורע.
חוטא דל חוטא – בגמרא מפרש במאז פלני. וארמית –
שכן היה רוב דבורם. וזכרים ונקבות – בין לנסכי עולות
שאנין אלא וזרים. בין לנסכי שלמים שבאין וזרים
או נקבות. ועולות ושלמים הן ששנין נסכים. כדכתיב
“עולה או ובה”. (לשון הערבי) חסר עוד קצת מפורש
המשנה. גמרא הדי גרסינן: ולכן עזאי חוטא דל למח
– כלומר. למח צריך ליתן לו עזאי חוטא דל חותם בפני
עצמו. ולא לתנא קמא: מפני שסביא לוגו עמו – דהיי
ותנא בתוספתא פרק שני דקטילין: ארבעה חתומות היו
במקדש: חוטא היה מביא לוגו עמו. חטא דל דכרבי כן
עזאי היה מביא לוגו עמו. וירא חטא דל חוטא קמא
סבירא ליה דחוטא עשיר הוא שהביא הלוג יחידי לבחנות
עם כל קרבנו. אבל חטא דל לא היה מביא הלוג עם
העשרון שלו. וטעם אפשר. דתנא קמא סבירא ליה כיון
דחוטא עשיר צריך ליתן חתומתו שלשה חתומות ושמן
לחולץ תשעה לוג. או יקח עוד לוג עד עשר. כיון שחלוק כל
כל משאין כן מצורע עני שאין צריך אלא עשרון אחד
בדי בשמן. אם כן הלוג לבדוחות אינו אלא חצו הממונה
לחביט עם העשרון וליתן ליד הקדש ששם ויחזק. ר' ד
הקדש על העליונה. אלא מביא בעצמו מביט. משאין כן
בעשיר לא מסתבר שיקטן משום דבר מועט. אלא דרך
סגיא. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוטא דל. ודלוגו מביא
בעצמו מביט. לקמן הירוח מועט שיקנה בעצמו בודל.
והוא לא גביירת ויפירוש התוספתא יום טוב והמפרשים.
שנדחקו מאד. נסכי רחל כבמה – כמה יין היא צריכה?
ואם יש הפרש בין אלו ללכבה. ע"פ ר' רחל ללכבה. והא
אמר ביה – שמאותו חותם שכתוב עליו “גדי” היינו
לוקחין נסכים לקרבן צאן. בין גדולים בין קטנים. בין וזרים
בין כהנים “גדי”. שהרי צריך לוג שמן. כן בחותם
“גדי”. ברם כרבנן מביא גדי – חוט

הגדול.

וכשהוא מתיר – כשיש ברצונם להוציא את ההקדשות, על כל אחד להכיר חותמו שלא נשתנה ולא נתחלף, והסדר הוא מהגדול עד הקטן. תמלך רואה חותמו שהוא כראוי ולא נגעה בו יד אדם, ומתיר ושובר את החותם. כהן גדול רואה חותמו ומתיר, קתליקין רואה חותמו ומתיר, אמרפל רואה חותמו ומתיר, נזכר רואה חותמו ומתיר, וכשהוסרו כל החותמות יכולים להכנס ללשכה ולהשתמש בהקדשות.

שנינו במשנה: אין עושין שררה על הצבור במזון פחות משנים. הגמרא מביאה מקור לכך: רב נתנן בשם רבי מנא למד דין זה, על שם – ממה שנאמר בפסוק (שמות כח ה) 'והם יקחו את הזהב ואת התבילת ואת הארנן ואת תולעת השני ואת השש'. כיון שכתוב 'והם' לשון רבים, ומיעוט רבים שנים, הרי שהיו צריכים שנים בשביל לקחת הזהב, והוא הדין לכל שררה.

מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין מקור עשורו של משה: אמר רבי חמא בי רבי חנינא, מפסולת של לוחות – שנצטוו משה לחצוב את הלוחות השניות מאבן טובה ויקרה הנקראת 'סנפירינן', ומשיירי הסנפירינן העשירי משה, הרי הוא דבתיב (שמות לד א) 'ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים, ודורשים 'פסל לך' – שלך, והיינו שתהא הפסולת שלך.

רבי חנין חולק: אמר רבי חנין, לא מפסולת הלוחות העשירי משה, אלא מחצב של אבנים טובות ומרגליות ברא לו הקדוש ברוך הוא מתוך אהלו וממנו העשירי משה.

מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים מה היתה דעת העם על עשורו של משה: כתיב (שמות לו ח) 'והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם וינצבו איש פתח אהלו ויחביטו אחרי משה עד באו האהלה'. תרין אמוראין – שני אמוראים נחלקו בהבנת הפסוק. חד אמר, לננאי היו מסתכלים עליו, וחד אמר, לשבח היו מסתכלים עליו וכמו שמפרש והולך. מאן דאמר לננאי מפרש, שכל אחד היה מראה לחבירו על משה רבינו שהוא שמן, ואומר, חמון שקין – ראו כמה עבים שוקי, חמון כרעין – ראו כמה עבים רגלי, חמון קופד – ראו כמה בשר הרבה הוא אוכל, אביל מן דיהודאי ונתי מן דיהודאי – מה שהוא אוכל ושותה זה משלנו היהודים, כל מדליה – כל מה שיש לו, הוא מן דיהודאי שלקח את ממונו. ומאן דאמר לשבח כך היו אומרים, מחמי צדיקא ומכבי – זכות היא לראות את הצדיק, טוביא דכות למהמי ותיא – ואשרי מי שזכה לראותו.

הלכה ג – משנה

הנסכים שעליהם אנו דנים הם 'מנחת נסכים' הבאה עם קרבנות עולה או שלמים. בין של יחיד בין של רבים, ועם חטאת ואשם של מצורע. (ואשר הקרבנות אינם שטונים נסכים).

מנחת נסכים היא סולת בלולה בשמן ויין לנסך, ובספר במדבר (פרק טו) מבואר ששלוש שיעורים יש בדבר: לכבש [עד בן שנה] או עז, מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן למנחה, ורביעית ההין יין לנסך. לאיל (שהוא כבש למעלה מבן שנה), מביא שני עשרונים סולת בלולים בשלישית ההין שמן למנחה, ושלישית ההין יין לנסך. לבן בקר פר או עגל, מביא שלושה עשרונים סולת בלולים בחצי ההין שמן, וחצי ההין יין לנסך.

מצורע עשיר היה מביא שלוש בהמות, חטאת עולה ואשם, והיה מביא עם כולם שלושה עשרונים סולת ושלוש פעמים רביעית ההין שמן שהם תשעה לוגי שמן, ומלבד זאת היה עליו להביא לוג שמן שממנו היו נותנים על תנוך אזנו ועל הבהונות.

הנסכים היו נקנים בבית המקדש כיון שהם צריכים להיעשות על טהרת הקודש, וסדר קנייתם היה שהקונה היה משלם תמורתם ליוחנן הממונה על החותמות והיה מקבל ממנו חותם ועליו היה כתוב על איזה נסכים שלם, ואת החותם היה נותן לאחיהה הממונה על הנסכים ומקבל תמורתו את נסכיו, כמו שמפרש והולך.

שנינו בתחילת הפרק (א) 'יוחנן בן פנחס על החותמות אחיה על

מוסרין את המגילה הוואת אלו לאלו, ולא היתה המגילה יוצאת מידי המשפחה, ועבשיו שאין בית אבא נאמנים, תלך את המגילה והוהר בה שלא תבוא לידי מי שאינו הגון. וכשבאתי והרציתי – סיפרתי את כל הדברים לפני רבי עקיבא. ולנו עיני דמעות ואמר, מתחילה חשדנו את בית אבטינס, שתשובתם על מה שאינם מלמדים את מעשה פטוס הקטורת שהוא משום שנוהרים הם שלא יבוא לידי מי שאינו הגון, אינו אלא תירוץ בעלמא ורצונם הוא להשתמט מיד חכמים, אבל עכשיו שראינו שזאירים הם ביותר שאפילו במשפחתם לא תבוא המגילה לידי מי שאינו נאמן, הרי שאמת היתה בפיהם, ומעתה אין אנו צריכין להוירין לננאי.

שנינו במשנה: 'אלעזר על הפרוכת'. מבארת הגמרא: שהיה ממונה על אוירי פרוכת, לראות מי מהאומנים בקי במלאכתו ומי אינו בקי, והיה משלם להם שכרם.

שנינו במשנה: 'פנחס המלביש'. מבארת הגמרא: שהיה מלביש את הכהן גדול בגדי כהונה גדולה לפני העבודה ומפשיטם לאחר העבודה ושומרים בלשכות המיעדות לכך. מעשה בכהן אחר שהיה ממונה על הבגדים כפנחס המלביש, שהלביש לאסטרטיות – לשר אחר, ונתן לו שמונה והוכים בשכרו, ואית דאמרין, תרי עשרי יתב ליה – שנים עשר זהובים נתן לו, וכל זאת מגודל מומחיותו בכך.

הלכה ב – משנה

המשנה ממשיכה לדון אודות הממונים בבית המקדש: אין פוחתין משבועה אמרכלין – אמרכל הוא מלשון 'אמר כולא', שהוא ממונה על כולם ואין משיבין על דבריו, ושבעה אמרכלים היו במקדש ובידיהם ניתנו מפתחות העזרה, ושלשה נזכרין שהם הפקידים במקדש וכל ממון ההקדש תחת ידם, והם היו פודים את הערכים החרמות וההקדשות, והם למטה מן האמרכלין.

ואין עושין שררה על הצבור לגבות ממון מהציבור פחות משנים, ואכן כל הממונים שהוזכרו במשנה הקודמת (הא) היו אחרים עמם מטעם זה, חוץ מכן אחיה שהיה ממונה יחיד על חולי מעיים, ואלעזר שהיה ממונה יחיד על הפרוכת, ואף על פי שהיה בהם עסקי ממון בקניית הרפואות והפרוכות, כיון שאותן קיבלו רוב הצבור עליהן.

גמרא

שנינו במשנה: אין פוחתין משלשה נזכרין ומשבועה אמרכלין. הגמרא מביאה ברייתא המביאה ממונים נוספים: תני – שנינו בברייתא, שאף לא היו פוחתין משני ממונים הנקראים קתליקין, והם יותר חשובים מהאמרכלין.

מביאה הגמרא רמז מפסוק למה שלמדנו בענין הממונים. אומרת הגמרא: הרי הוא דבתיב – זה מה שכתוב בפסוק המונה את הממונים (דברי הימים ב' לא יג), 'ויחזאל ועזריהו ונתן ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהים'. מבארת הגמרא: 'ויחזאל ועזריהו ונתן', שלשתם היו נזכרין, 'ועשהאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו', שבעה אלו היו למעלה מהנזכרים ונקראו אמרכלין, 'פקידים מיד כנניהו ושמעי אחיו', שנים אלו היו ממונים על האמרכלין ונקראו קתליקין, 'במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהים', שכל אלו הממונים נתמנו על ידי חזקיהו המלך על הממונים על נכסי

מבארת הגמרא את סדר האחריות של כל הממונים על נכסי ההקדש. אומרת הגמרא: כשהוא חותם – כשהיו מכניסים דברי הקדש שיהיו גנוזים עד לזמן שיצטרכו אותם להשתמש בהם, היו חותמים את שערי הלשכה שבה ניתנו כדי שלא יכנס שם אדם ויגע בהם. וכך היה סדר ההחתמה, בתחילה הנזכר חותם עליו בחותמו, כי כל חותם אינו דומה לשל חבירו, ונותנו לאמרכלול שיתחם אף הוא. אמרפל חותם, ונותנו לקתליקין שיתחם אף הוא. קתליקין חותם, ונותנו לבנה גדול שיתחם אף הוא. כהן גדול חותם ונותנו למלך שיתחם אף הוא. נמצא סדר ההחתמה מהקטן ועד

נמרא

58 שנינו במשנה ש'לשכת חשאי' היתה מחלקת צדקה בחשאי.
 59 הגמרא מביאה מעשיות מאמוראים שקיימו מצות צדקה בהידור:
 60 רבי יעקב בר אידי ורבי יצחק בר נחמן חיון פרנקיס – היו ממונים
 61 על קופה של ציבור, וחיון הקבין – והם היו נותנים לרבי חמא אבוי
 62 דרבי הושעיה, דינר לצדקה לפי שהיה עני, והוא שלא היה רוצה
 63 ליהנות מן הצדקה, ויהי ליה לחורגין – היה נותן זאת לעניים
 64 אחרים.
 65 רבי חנינא חגיגה דרבי לוי, היו הכל מליזין – מתלוצצים עליו
 66 ומוציאים עליו שם רע, וכך היו אמרין עליו, ולא צריך – שהוא
 67 אינו צריך לקחת צדקה והוא נכב – ומכל מקום הוא לוקח. מן
 68 דרמך – לאחר שנפטר, בדיקין ואשפחין – בדקו אחריו ומצאו, דהיה
 69 מפליג ליה לחורגין – שהיה נותן מכספו לאחרים לצדקה, וכל שכן
 70 שהצדקה שהיה מקבל היה נותן לעניים.
 71 רבי חנינא בר פפא היה מפליג מצוה – היה מחלק צדקה לעניים
 72 בליליא – בלילה, כדי לתת להם בצינעא. חד זמן – פעם אחת, פגע
 73 ביה רבאון דרוחמא – ראה אותו מלך השדים, אמר ליה מלך
 74 השדים לרבי חנינא, וכי לא בן אלפן רבי – למדתנו רבינו את
 75 הפסוק (דברים יט ד) 'לא תסג גבול רעך', והרי היום הוא שנתן
 76 לבריות לעשות את מלאכתן והלילה ניתן למוזיקים לשלוט בו
 77 ולעשות בו כל רצונם, וכיון שעתה היא שעת משמרתנו היה לך
 78 לישן כעת ולא להסג את גבולנו. אמר ליה רבי חנינא למלך
 79 השדים, ולא בן פתיב (משלי כא ד) 'מתן פסתר יכפה אף', וכיון שאני
 80 ער בלילה כדי לתת צדקה בדרך של מתן בסתר, יש בכוחה לכפות
 81 אפילו את המוזיק. ויהי – והיה מלך השדים, מסתפי מיניה –
 82 מתכסה מפניו, וערק מן קומי – ובורח ממנו שהיה מפקד שלא
 83 יכפה אותו.
 84 אמר רבי יונה לדרוש את הפסוק (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל
 85 ביום רעה ימלטוהו', 'אשרי נותן דל' אין פתיב כאן – לא כתוב
 86 כך, אלא 'אשרי משכיל אל דל', והכוונה אשרי זה שהוא מסתכל
 87 במצוה היפה לעשותה – שהוא עושה את מצות הצדקה בהשכל
 88 ובחכמה כדי שלא יתבייש העני.
 89 ביצד היה רבי יונה שדרש פסוק זה עושה את הצדקה בהשכל,
 90 בשעה רואה עני בן מוכים שצדק מנכסיו, ובושה היא בעבורו ליטול
 91 מן הצדקה, היה רבי יונה אומר לו – לעני, בני, בשכיל – מכיון
 92 ששמייעי שגפלה לך וריושה מפקום אחר ועדיין אין לך באן כלום,
 93 מול ממני את המעות כהלואה, ואת פורע לאחר זמן כשתגיע
 94 הירושה לידך. מן דהיה נכס – כשהיה מסכים העני לקבל את
 95 המעות, הנה – היה רבי יונה אומר ליה, המעות שנתתי לך מתנה
 96 היא לך.
 97 אמר רבי חייא בר אבא, אית הנה קבין ביומיון – זקנים היו בימינו,
 98 מאן דהנה יהיב להון – כשהיו נותנים להם צדקה בעשרת ימי
 99 תשובה, שהם מבין ריש שתא – ראש השנה לציומא דרא – ליום
 100 הכפורים, חיון נכסין – היו מקבלים ממנו, מן דהנה – אולם מיום
 101 הכפורים ואילך, לא חיון נכסין – לא היו לוקחים, שכן היו הזקנים
 102 אמרין, דשתן נגן – השנה היא עדיין לפנינו ויכולים אנו לטרוח
 103 לצורך אכילתנו, ורק באותם הימים הסכימו ליקח כדי לזכות את
 104 הרבים בימי תשובה אלו.
 105 הגמרא מביאה מעשיות בעניים שלא קיבלו צדקה כראוי ומת:
 106 נחמיה איש שוחין פגע בו ירושלמי אחד שהיה עני. אמר ליה העני
 107 לנחמיה, ובה עמי – תן לי צדקה חדא תרגולתא – תרגולת אחת
 108 לאכילה, וביקש בן לפי שהיה רגיל לאכול בשר תרגולים. אמר
 109 ליה נחמיה, הא לך מומייתיה דקופד – קח לך מטבע וקנה בו בשר
 110 בחמה, שלפי שאתה מתפרנס מן הצדקה, אין אתה צריך להתענג
 111 על אכילת בשר תרגולים שדמיהם יקרים יותר משל בשר בחמה.
 112 לקח העני את המטבע, וזבין קופד – וקנה לעצמו בשר בחמה,
 113 ואכיל וימית, לפי שהיה רגיל באכילת בשר תרגולים. והיה נחמיה
 114 צווח – צועק ומתאבל עליו, ואמר בואו ונספדו להרגו של נחמיה,
 115 שמת בפשיעתו שלא נתן לו די מעות לקנות תרגולת.
 116

1 לך נחלוק – כך גם נחלק את שיעור הנסכים בבקר בין נכסי עגל
 2 הקטן לנכסי שור הגדול, תלמוד לומר 'בכה יעשה לשור האחר',
 3 מעיד לנו הכתוב שלא חלק את שיעור הנסכים בין נכסי עגל לנכסי
 4 שור כיון שאף שור בן יומו קרוי שור.
 5 הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוק לעיל, שכולו מיותר לדרשה.
 6 שואלת הגמרא: 'או לאיל' למה נאמר, הרי כבר נאמר (במדבר טו ו)
 7 'או לאיל תעשה מנחה'. מתרצת הגמרא: כפילות זו באה ללמדנו
 8 שלא תדרוש את הסברא שהיה בדין לומר, אם מצאנו שחלק בין
 9 נכסי בן שנה לנכסי בן שנתיים – שנסכי כבש בן שנה שונים הם
 10 מנסכי כבש בן שנתיים הנקרא איל, לך נחלוק – כך גם נאמר
 11 לחלק בין נכסי איל בן שנתיים לנכסי איל בן שלש שנים, תלמוד
 12 לומר 'או לאיל האחר' ללמדנו שלאחר שיצא הוא מכלל כבש הרי
 13 הוא איל לעולם.
 14 שואלת הגמרא: 'או לשה בכבשים' למה נאמר, הרי כבר נאמר (שם
 15 ה) 'או לזבח לכבש האחר'. מתרצת הגמרא: כפילות זו באה
 16 ללמדנו שלא נדרוש את הסברא שהיה בדין לומר, אם מצאנו
 17 שחלק בזכר בין נכסי כבש בן שנתו לנכסי איל בן שנתיים, לך
 18 נחלוק – כך גם יהיה חילוק בין נכסי כבשה בת שנתה לנכסי דחל
 19 בת שנתיים, תלמוד לומר 'או לשה בכבשים', ומהיריבו אנו למדים
 20 שאין חילוק בקבה בין כשהיא גדולה לבין כשהיא קטנה.
 21 שואלת הגמרא: 'או בעזים' למה נאמר, הרי עזים בכלל כבשים הם.
 22 מתרצת הגמרא: כפילות זו באה ללמדנו שלא נדרוש את הסברא
 23 שהיה בדין לומר, אם מצאנו שבכבש חלק – יש חילוק בנסכיו בין
 24 נכסי כבש קטן לנכסי איל גדול, לך נחלוק – כך גם יהיה חילוק
 25 בין נכסי נדי בחור לנכסי תיש זקן, תלמוד לומר 'או בעזים', ובכך
 26 הקיש קמן שבעזים לגדול שפתישים, שכולם שוים הנסכים, מה זה
 27 בעלשית לזון אף זה בעלשית לזון.
 28 שנינו במשנה: 'ושם היום כתוב בו' עליהן מפני הרמאין. הגמרא
 29 דנה באפשרויות שהרמאים יכלו לרמות, ובפתרונות לכך, שואלת
 30 הגמרא: מה תקנה יש בכך שכתוב על החותם את שם היום כגון
 31 'יום ראשון בשבת', הנה בעצמך – שווה בנפשך שיוני אותו היום –
 32 שישמור הרמאי את החותם ליום ראשון אחר ויקח על ידיו נסכים.
 33 מתרצת הגמרא: שמלבד היום בשבוע גם שם משמר ששימש
 34 בבית המקדש באותו שבוע היה כתוב עליו – על החותם, ונמצא
 35 שלא יוכל לשומרו לשבוע שלאחריו שכן ישמש בו משמר אחר.
 36 מקשה הגמרא: הנה בעצמך שיוני אותו המשמר – שימתין הרמאי
 37 כל פעם הנוספת שבה ישמש אותו המשמר שכתוב על החותם.
 38 עונה הגמרא: שאף שם היום ואף שם שפת ואף שם חורש היה
 39 כתוב עליו – על החותמות ונמצא שפילו את רוצה הרמאי לזון
 40 – להתמין ולהשוות את חותמו לזמן אחר, אין מצוי לזון שיהיו
 41 כולם ביום אחד אלא לזמן רחוק ביותר.
 42 הלכה ד – משנה
 43 המשנה מביאה שתי לשכות שהיו במקדש ומבארת את מטרותן:
 44 שתי לשכות – חדרים היו במקדש, ולפי שהיו סמוכים זה לזה
 45 לפיכך מונה אותן התנא יחד. אחת נקראת בשם לשכת חשאי,
 46 ואחת נקראת בשם לשכת הכלים.
 47 לשכת חשאי, ראי חמא שרוצים לקיים (משלי כא ד) 'מתן פסתר
 48 יכפה אף', נותנין לתוכה צדקה בחשאי – בסתר, ועניים בני מוכים
 49 שמתביישים לקבל צדקה בפרהסיא, מתפרנסין – לוקחים מתוכה
 50 בחשאי כדי צרכם, ולפיכך היא נקראת 'לשכת חשאי' לפי
 51 שנותנים לה בחשאי ומתפרנסים ממנה בחשאי.
 52 לשכת הכלים, כל מי שהוא מתגרב בלי שלם וזרקו – נותנו לתוכה,
 53 ואחת לשלשים יום היו תוקפין פותחין אותה – את הלשכה, וכל
 54 בלי שמצאו בו צורך לברך תפית כגון מקבות וגרזנים, מניחין אותו
 55 שלא למוכרו, והשאר שאין בהם צורך לבודק הבית, נמקדין,
 56 ויחללו את ההקדש ויתפסו את קדושתו בדמי המכירה, ודמייהן
 57 נזפלין – ועם המעות משתמשים לצורך דרך תפית.

שקלים. פרק חמישי – אלו הן הממונים דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תקלין חרתין קרבן העדה

1 הכותב כרו דבשש עשרון אחד ואיל עשרונים. תלמוד לומר **"כבש עישה לשור האחד"** — דבין גדול בין
2 קטן וכסו שנין. אי נמי: הכהא: דשור כן זמור קרי 'שור', דרבתיב: 'שור' אי כשב או עו כי דלוי. **"ואו לאיל"**
3 **למה נאמר** — דחלה כבר נאמר 'ואו לאיל תעשה מנחה'. **כן שנה** — הוא כשב, כן שנתים הוא איל. לבן שלש
4 שיהיה נסבין ויהיה **תלמוד לומר לאיל** — מריבוא אשמעונין, אי נמי מנת שקריו איל הבל אחד, כן
5 שנתים כן שלש. **או לשלש כבשבים למה נאמר** כן —

לְכָד תִּחְלֹק בֵּין נֹסֵף עַל לִנְסֵב, שׁוּר, תִּמְלֹד לֹזֶר, כִּכֵּר יַעֲשֶׂה לִשׁוֹ
הַחֹדֶר - מִגֵּד שֶׁל חֶלֶק בֵּין נֹסֵף עַל לִנְסֵב, שׁוּר, "אִי לֹאִלִּי לָמָּה
נִסְמָר? שְׂהֵה בְּרִין, אִם מִצָּאנֹה נִסְמָר בֵּין נֹסֵף בֵּין שְׂהֵה לֹזֶר, אִם
שְׂהֵה, בֵּין תִּחְלֹק בֵּין נֹסֵף שְׂהֵה לִנְסֵב שֶׁשֶׁל - תִּמְלֹד לֹזֶר, אִם
לֹאִל הַחֹדֶר, "אִי לִשְׁה בִּכְבֻּשִׁים" לָמָּה נִסְמָר? שְׂהֵה בְּרִין, אִם מִצָּאנֹה
שֶׁחֶלֶק בֵּין נִסְפִי בְּכַש לִנְסֵב, אִיל, לְכָד תִּחְלֹק בֵּין נֹסֵף שְׂהֵה לִנְסֵב
רַחֵל - תִּמְלֹד לֹזֶר, "אִי לִשְׁה בִּכְבֻּשִׁים, "אִי בְּעִיזִים" לָמָּה נִסְמָר?
שְׂהֵה בְּרִין, אִם מִצָּאנֹה נִסְמָר בֵּין נֹסֵף בְּכַש לִנְסֵב, אִיל, לְכָד תִּחְלֹק
בֵּין נֹסֵף בְּרִי לִנְסֵב, שֶׁשֶׁל - תִּמְלֹד לֹזֶר, "אִי בְּעִיזִים" - רַחֵשׁ קָפֹן
שְׂבָעִיזִים לְרֹחַל שְׂבָתִישִׁם, מָה יֵה בִּשְׁלִשֶׁת לֹזֶר אִף יֵה בִּשְׁלִשֶׁת לֹזֶר.
"שֶׁם הָיוּ כְּרוֹב" בִּי, יִנְעֵה עֲצָמְךָ שְׂהֵה אִילוֹת הָיוּ" מִשְׁמֹר יִהְיֶה
כְּרוֹב הָעִלִּי, יִנְעֵה עֲצָמְךָ שְׂהֵה אִילוֹת הַמִּשְׁמֹרֹת שֶׁם הָיוּ, שֶׁם שְׂבָת,
שֶׁם חֹדֶשׁ יִנְעֵה כְּרוֹב לֹזֶר, אִילוֹת רֹעַה לֹזֶר אִין מִצַּע לֹזֶר.

הלכה ד משנה שתי לשכות היו במקדש, אחת לשפת השאן ואחת לשפת הפלגים. לשפת השאן - ר"א חמא נותנין לתוכה ב'חשאי, וענינם בני טובים מפרנסין מתוכה ב'חשאי. לשפת הפלגים - קל מי שהוא מתגרד ב'ל וזרקו לשפת השאן ואלשלים וישם תבואין פותחין אותה, לכל מי שצאצא בו צורך לברך חבית - מניחין אותה, והשאר נמקדין ודמין נטלין (ללשפת) לברך חבית. **גמרא** רבי יעקב בר אביר ורבי יצחק בן נחמן היוו פרנסים, והיוו יבכין לרבי חמא אבי רבי יהושעיה דרין, והוא תיב ליה לחורנין. רבי יבכה תהניה דרבי לוי היה חבל מפלין עליה אמרין דלא צריך והוא נסב. מן ודמך דקדון ואשפחין דהיה מפלין עליה רבי חנינא בר פפא תהא מפלין מנוה לרבי חמא וצוהו דתן וכן פגע ביה רבחון ורדתיא. אמר ליה: מן לא אלפין לך? א"ל תשיב גבול רעד. אמר ליה: ולא מן פתיב "מתן פסתר יכפה אף" והיה מסתפי מניה, וערק מן קומי. אמר רבי יונה: "אשר נתן דל"ל אין פתיב כאן, אלא "אשר" מספיל א"ל דל" - זה ששואה מספחין ב'מנוה היחד לעשותה. כיצת הוה רבי (וחנן) יונה עושה פקשהיה ואתה ענין בן טובים שפסדו מכלי, וזהו אמר לו: מה, שביבל ששעמתי שפלהלך דל ירשעה משקום אחר, מכלי ואת פורע. מן דהיה נסיב תהא אמר ליה: מתנה היא דל. תניא בר אבא: אית תהא בכין ב'ימיתן, מאן דהיה תיב ליהון מכין ריש שחא לצומא רבא - היוו נסבין, מן בחר מן - לא היוו נסבין. אמרין: דשחן נבין. תהניה ואתה - היוו נסבין. אמר ר' ירשלימי אהר. אמר ליה: ובה עמי תבין. תרגולתא. אמר ליה: את דן טומיתיה דקדבן. ר' חנן קופר, דלא ביות. וקתה צוות ואמר: בואו ונספדו לתרגוה של תהניה. נחום איש גס וזה מוליד דורון לברך חמין. פגע בו מופה שחין אהר. אמר ליה: ובה עמי ממה דאית דקדו אמר ליה: מיתוור. תור ואשפחית מית. והנה אמר לעבדית: עצינא דמנינך ולא יסבך דל - יסמנינך. דיה דתהא פשטן מילין דל - יתקטבין ורגליא דרין דרין למינן דל - יתבין, ודמיתא פשטן סילן לגביה בר שקעא, אמר ליה: אי לא שאני רואה אותך בכך. אמר ליה: אי לא שאני אני רואה אותך בכך. אמר ליה: מה את מקללי? אמר ליה: ומה את מכעס ב'סורין? רבי יהושעיה רבה תהא רביה דרביה תן עמי נחורא, ונתת וליף אכול עימיה בכל יום. חד ית תהא ליה אוחרין ולא מקא מכובל עימיה. תרומאא סילן לגביה, אמר ליה: לא יקעור מר עלי, נבין דתהא לי אוחרין ותיב לך - דאמריה ורבי לכוין בקרא דמרי יומא דין, נבין דתהא לי אכלית עם מר יומא דין. אמר ליה: אתה פיסתה למאן דמתתמי ולא חמי - דין דרמי ולא מתתמיים וקבל פיסך. אמר ליה: תרא מנא דל? אמר ליה: מרבי אלעזר בן יעקב. דרבי אלעזר בן יעקב עאל תר דסני תחורא לקרמיה, ובה ליה רבי אלעזר בן יעקב לרע עימיה. היקורין: דאילויל דהיה בר נשא רבא - לא יתב ליה רבי אלעזר בן יעקב לרע עימיה. עבדין ליה פרנסה דאפק. אמר לוי: מהו הכין? אמרין ליה: רבי אלעזר בן יעקב יתב לרע מניה, וצילי עליה תרא צלותא: אתה מנמלה חסד למאן דמתתמי ולי חמי, דין דרמי ולא מתתמי ימולך תהא חסד. (דלקא) רבי חמא בר חנינה ורבי השועיא (רבה) הוו גמולין באילין פתחא דלורא, אמר רבי חמא בר חנינה לרבי השועיא: פמה פמה ממון שיקעו אבותי כאן! אמר ליה: פמה נפשוש שיקעו אבותיך כאן. א"ל תהא אית גבי נש דילעין באורייתא? רבי אבון עבר אילין תרעיה

אנא עדיין חן, והיה מצילו. **רביה דבריה** – למדש שבו היה סגן נחור, והיה גריל אבאול
 שעיט אורחין ולא אבא עמו. **לא יכנס** – לא יתרעם אדוני עלי. **ללא ליבון** – שיהי ליבון
 בחמה. **רבי אליעזר** בן **עקיב** – בא חד סגן נחור למקומו, ושם רבי אליעזר למשה דמשה
 בן אליעזר בן עקב למשה הימני. ועשו לו פרנסה כבוד. **מחו הכין** – שראתו שחפזיו על חן
 עליו. **נמלת חסד** – שישב למשה הימני. **שקניו אבותי** – שבנו בתי כנסיות אלו. **כמה נפש**

[illegible]

69 וגם אילו היה רץ יותר בחיזורו מיראתו ודאגתו על העניינים היה
70 עמו בכל יום מכיים כבודו. **חד יום בן** – פעם אחת היו לרבי
71 בבקר, שאינם מכיים אותך. **מנא קדי** – אר, ברכתא, שהוא רב
72 ברב שאמרו: אילו לא היה סני נורו זה, גברא רב לא היה תני
73 אליעזר בן יעקב וישב למטה ממך. **וצלי** – התפלל חסני

שְׁתֵּי שָׁנָה. תְּלֹמֶד לֹמֶר יִכְבַּח עֲבֹדָתוֹ הָאֵתָּה — כֹּל נֹסֵכִי
 מִנְחֹתָיִם וְיִמְיֹחָאֵי וְלֹא שְׁכַר בְּרִיךְ שֶׁבֶר כֹּחַ יִדְרֹקְעִיל
 אֶל — לִלְמֹד לֹמֶר אֶת־לֹא־דֹרֵךְ — שֶׁנֶּחֱמָאֵל — לִכְסֹבִי
 לְמֹדֶד לֹמֶר אֶל לֹשֶׁה בִּבְשֵׁיכֶם — כִּל שֶׁה שִׁבְכִיבִים שׁוֹת וְהֵם
 בְּמִסְכִּיהֶם. אֵן נִכְסֵי גִיד — סָקֵן תְּלִישׁ יִדְוֹל. זְנוּגָה עֲצֻמָּה —
 הַפְּרִיךְ גִּיד עֲצֻמָּה, שֶׁהַעֲצֻמָּה עֵשֶׂה שִׁבּוֹת הַיּוֹם הַזֶּה כִּשְׁמֵר
 הַבָּהָה, אֲמָר יִמְצֹא שִׁבּוֹת עֲשֵׂה עֲשֵׂה וְהַיּוֹם שֶׁנֶּחֱמָאֵל — שֶׁמֶשֶׁר
 — שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁבֶת נִמְי אֵת חֲבוֹת עֲלִיו. הַפְּרִיךְ גִּיד עֲצֻמָּה —
 שִׁמְחֵת עֲשֵׂה חֲנֹנָה עֲשֵׂה שִׁבּוֹת עֲשֵׂה וְהַיּוֹם שֶׁנֶּחֱמָאֵל — הַיּוֹם שֶׁנֶּחֱמָאֵל
 דְּהוּם — כְּמֵה יִמִּים שִׁבְעִים, שֶׁהַיּוֹם שֶׁנֶּחֱמָאֵל כְּחֹדֶשׁ.
 שֶׁהַחֲדָשׁ הַחֲבוֹת עֲלִיוֹת — וְהֵם שֶׁנֶּחֱמָאֵל מִשְׁמַר, שֶׁאִי מִצִּי
 שִׁדְרֹמֶן שִׁדְרוֹ כֹּלֵם בִּין חֲדָשׁ מִכּוֹן אֵלֶּל לִרְבֵּהָ שְׁנִים.
 לִחְבֵּר ר' מִשְׁנֵה לִשְׁתֵּי שָׁשִׁים — לִשְׁתֵּי שִׁשְׁתֵּי שָׁשִׁים תְּחִיבָה
 תְּחִיבָה שִׁשְׁתֵּי שָׁשִׁים תְּחִיבָה וְהַיּוֹם שֶׁנֶּחֱמָאֵל כְּחֹדֶשׁ. לִשְׁתֵּי שָׁשִׁים
 רְבִית — לִלְשֹׁנֵה שְׁנֹתֵיהֶם כְּהַבֵּל קִדְשֵׁי הַבְּרִית. נִגְמָר הַחֹן
 פֶּרֶסֶסִין — וְהוּא יִבְאֵר צִדְקָה. הַחֲדָשׁ הַיִּדְבֵּל — הַלְּאִירִים שִׁדְרוֹ
 הָעִיִּים מִתְּבִיִּים לִקְבֵּל מִתְּגָבֵאֵי. מִלְּחִין עֲלִי — מִדְּרָבִין בִּין
 אִמְרוֹר שֶׁאֵל מִלְּחִין עֲלִי. לִקְבֵּל מִתְּגָבֵאֵי. מִלְּחִין עֲלִי — מִדְּרָבִין
 בְּרִקֹן וְיִמְצָא שֶׁל נִדְבָה מִמֶּה שִׁקְבֵּל, אֵלֶּל אֵת הַחֹן
 הַלְּאִירִים. חֲדָשׁ מִלְּחִין אֲבֵר — אֵת מִלְּחִין עֲלִי חֲדָשׁ חֲלִילָה
 וְלִמְלִיכָהּ הַחֲדָשִׁה עֲלֵיהֶם שֶׁל לִכְשִׁין, אֲבֵר — עֲמֵתֵהֶם אֲבֵר
 בִּין שֶׁר שֶׁל רֹחוֹת. וְאִמְרוֹ לֵיה אֵל מִן כְּלִדְמֹר רִבְעִי לֵאחֲסִי
 גִּבּוֹר רִקֹן — וְלִילָה בִּבּוֹל שֶׁר רֹחוֹת לֵיה, וְאֵין בִּלְבִי אֵם
 לִצְאָתוֹ. אֲמָר יִכְבַּח עֲבֹדָתוֹ — וְיִצְאָתוֹ בִּין כִּדְרֵי צִדְקָה
 כְּסִתָּר הַחֲדָשִׁה וְשִׁסְתֵּר עֲמֵתֵה עֲמֵתֵה. וְיִצְאָתוֹ בִּין כִּדְרֵי צִדְקָה
 מִמֶּנּוּ שֶׁל יִכְפֹּר וּבְרַח מִלְּחִין. וְהוּא שֶׁמֶסְחֵכֵל בִּמְצֻעָה —
 הַצִּדְקָה הָאֵת לְעֹשֻׁהָ. וְהוּא אִתְּבִישׁ שֶׁנֶּחֱמָאֵל. וְהוּא לִשְׁתֵּי שָׁשִׁים
 כֶּשֶׁת־קִבְלִי רִדְשִׁין. אֲבֵר לִי יִדָּה אֵת־לֵךְ אֵת־לֵךְ בְּמִנְתָּה.
 אֲמִר בִּין רִדְשִׁין אֲבֵר אֲבֵר — אֲבֵר פִּירוּשֵׁה: אֲמִר לֵךְ אֵת־לֵךְ
 אֵם אֵת־לֵךְ לֵשֶׁם — רִדְשִׁין אֵת־לֵךְ בְּמִנְתָּה. בִּין חֲדָשֶׁשׁ
 אֵת־לֵךְ יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל לֵךְ יִדְשֵׁה.
 אֲבִיר אֵת־לֵךְ אֵת־לֵךְ בִּלְבִי לִפְרֹעַ. אֵת־לֵךְ אֵת־לֵךְ בְּמִנְתָּה
 אֵת־לֵךְ יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל לֵךְ יִדְשֵׁה
 יִסְפֹּרִים וְיִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם, וְיִמְשֵׁם וְיִתְגָּבֵר אֵת־לֵךְ יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם
 רִדְשִׁין חֹן — מִה שֶׁאֵין צִרְכִּין כִּל הַשֶּׁנָּה כִּבֵּן אֵת־לֵךְ אֵת־לֵךְ
 שֶׁל חֲדָשֶׁשׁ וְהוּא שֶׁל אֲבִיר מִפְּרִסְתֵּל כִּל הַשֶּׁנָּה. כִּבֵּן אֵת־לֵךְ
 לֵי. וְהוּא מִרְאֵה פִּירֵשׁ בִּין פִּירוּשִׁים וְרִדְשִׁין. וְכֵה עֲנִי —
 עֲשֵׂה עֲנִי קִרְקָה חֹן לִתְגָּבֵר אֲדָרֵךְ. וְיִכְבַּח עֲבֹדָתוֹ לֵיךְ
 אֵת־לֵךְ יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל לֵךְ יִדְשֵׁה
 וְקִבְלִי בִין שֶׁר. וְכֵה אֲבִיר שֶׁר. וְהוּא, לִדְרָגוֹ שֶׁל בְּמִנְתָּה —
 שֶׁאֵין לֵךְ חֹן — רִדְשִׁין תְּגָבֵר עֲלֵיהֶם רִדְגֵל בִּין. וְהוּא אֵת־
 לֵיךְ מִחֲדָשֶׁשׁ — שֶׁחֲדָשֶׁשׁ וְיִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל
 אֵת־לֵךְ אֵת־לֵךְ בִּלְבִי לִפְרֹעַ. וְהוּא יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל
 עֲנֻמָּן לִתֵּן עֲנֻמָּן — וְתִקְשֶׁן, וְגֵלִים שֶׁל אֲרֻגֵּי קִלְתִּין
 לֵךְ — שִׁבּוֹר. וְהוּא יִתְגָּבֵר עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ לֵב שֶׁבִּיאָה שֶׁל פִּנְעֵל לֵךְ יִדְשֵׁה
 אֵת־לֵךְ אֵת־ל

שקלים. פרק חמישי – אלו הן הממונים דף טו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תקלין חדרתין

דפתחיהם של בית המדרש הגדול. חמי מה ערביית – ויה משבח עצמו: ראה מה שעשית. וישבח ישראל וכו' – טוב הוא ליתן לעניי תורה שעשיתן מצות בכל עת, משיבנו בנינים והיכלות. מוציאין את הראוי לזון מקדשי ביד הבית – כגון אם חקדש בחמה או אבנים לבדק הבית ורציקין אותו למזבח, נטלין אותו למזבח. אבל הקדש בחמה, אפילו בעלי מומים, או אבנים למזבח – אין מוציאין אותו לבדק הבית. אלא ימכרו. ודמיתון נטלין לבדק הבית. כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית – מניחין אותו – הא ראי למזבח – מוכרין אותו. שמינעין קדשי ביד הבית, אף על פי שראוי למזבח – אין מוציאין מקדש ביד הבית. כיני מתניתין – כן היא משנתה: כלי שמצאו בו צורך, והיינו לצורך המזבח או לבדק הבית ללשכת ביד הבית – מניחין אותו, ומשם נטלין אותו למזבח שצריכין אותו.

הדרן עלך פרק אלו הן הממונים

הלכה א משנה א שלשה עשר שופרות –

חובות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, עקמות כעין שופר. מפני הרמנים, שלא יתנו ידן לתוכן להראות כאילו נותנין לתוכו, ויטלו מתוכו. ולקבץ מפרש למח שלשה עשר שופרות, ושלשה עשר שולחנות, וביאור מקום מונחין. שלש עשרה השתחוויות – לקבץ מפרש הדיו הוי. כגון דיר העצים – לשבח שבה היו נותנין כל עצי המערכה, והיא היתה במקצוע מדרחית צפונית של עורת נשים. ששם ארון נגנו – עד ידי אישיהו, כדמפרש בגמרא. שהיה מתנוקם – במלאכתו, ומתלין את העצים. שאין לבדל מומין מלאכה במקדש כי אם להבין עצים למערכה. דכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח. שהיא משונה שלא היתה האבן שזה אבני הרצפה, והבין שנתכלה משם ודמיתון בידו – בבירור. גמרא היא גרסינן: אלא הדברות שכתבו. ולא יראו החוצה – סיפא דקרא 'ויהיו שם עד היום הזה'. כתיב – בריש "ויראו ובתיב בספיא" ולא יראו, וקשיא אהרדי. בולטין ודחוקין בפרות, ונראין כשני דיר אשה שבולטין מתחת חלוקה. ומפצע – ומבקע. בידוד – בבירור. הקש עליו בקורס על המקום הזוא, ונרא אש וספרה. הותרה (ולחות שניות מונחים בתוכו. לא משו וכו' – ואי סלקא דעתך אחר הארזות הוא משנה הולך לפניהם במלחמה. מסתמא גם המעפילים היו נטלים אותו עמדם במלחמה. היה כנסו וירצא ונחת – כשנסעו במדבר נסע לפניהם, כדכתיב "וארון ברת ה' נוסע לפניהם". ודמיתון: ופעמים הוא מתראה עמקן במלחמה – ודמיתון: דלא גרסי ליה. והוא תבון. וכן הוא במסכת סוטה. מילה דלא חמון וכו' – דבר שלא ראו מימיהם. ואי סלקא דעתך שהיה יוצא עמקן תמיד במלחמה – מאי יום ממונים שהיו מתייראין תהא. והלא ארון בקרית יערים היה – עד שבא דוד והעלהו משם. ומשנה: הגישה אליה הציץ – והארקן הזה לאו ארון ברת ה', אלא הארון שהיה בו החשן והאפרדוחים והתומים. וכו' הציץ – לפי שאסור לשאול בארזים כי אם בלבינת

השמונה

רסדרא רבא. אהא רבי מנא לגביה, אמר ליה: חמי מאי עבדיית! אמר ליה: "וישבע ישראל את עושהו ויבן היכלות" לא הוה בני נש דילעון פאורייתא? תני: קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי ביד הבית, אין קדשי ביד הבית מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח. והא תנינן: כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו, והשאר נמכרין ודמיתון נטלין לבדק הבית! אמר רבי חזקיה: כיני מתניתא, (לצורך) ללשכת ביד הבית.

הדרן עלך פרק אלו הן הממונים

הלכה א משנה שלשה עשר שופרות, שלשה עשר שולחנות, שלש עשרה השתחוויות

היו במקדש. של בית רבן גמליאל ושל בית רבי תננה סגן הכהנים היו משתחיים בארבע עשרה. ויחיו היתה ויחיה – כגנר דיר העצים, שכן מסורת בידן מאבותיהן ששם הארון נגנו. מעשה ככהן אחר שהיה מתעסק, וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה, בא ואמר לחבירו: לא הספיק לגמור את הדבר עד שצאתה נשמתו. וידעו בייחוד ששם הארון נגנו. גמרא תני: השופרות הללו עקומות היו, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, מפני הרמנים. תני בשם רבי אלעזר: הארון גלה עמקן לכלל, מאי מעמא – "לא יתיר דבר אמר ה'", אין דבר אלא שהיה צריך לתוכו. וכן הוא אומר "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאיהו בכלה עם כלי המדת בית ה'". איתו כלי המדת בית ה' – זה הארון (תני רבי יהודה בר אילעי) רבי שמעון בן לקיש אומר: במקומו היה הארון נגנו. תא הוא דכתיב "ויארכו הפדים ויראו ראשי הפדים אל תקדש אל פני הדביר ולא יראו החוצה". כתיב "ויראו" ואת אמת "ולא יראו"? אלא, נראין ולא נראין, בולטין ויוצאין פשני דדי האשה. ורגנן אמרי: בלשפת דיר העצים היה הארון נגנו. מעשה ככהן אחר פעל מום שהיה עומד ומפצל עצים בלשפת דיר העצים, וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה. בא ואמר לחבירו: בא וראה את הרצפה הזאת שהיא משונה מחברותיה. לא הספיק לגמור את הדבר עד שצאתה נשמתו. וידעו בייחוד ששם הארון נגנו. תני (משום)

רבי הושעיא: הקיש עליה בקורסם ויצאת אש ושרפתו. תני רבי יהודה (בר אילעי) בן לקיש אמר: שני ארזות היו מהלכין עם ישראל במדבר, אחר שהיתה התורה נתונה בתוכו, ואחר שהיו שברי לוחות נתונין בתוכו. זה שהיתה התורה נתונה בתוכו היה מונח באהל מועד, תא הוא דכתיב "וארון ברית ה' ומושה לא משו מקרב הפתחה". זה שהיו שברי לוחות נתונין בתוכו – היה נכנס ויוצא עמקן, ופעמים שהיה מתראה עמקן. ארון אחד היתה, ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה. קרייא מסייע להו לרגנן "אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האלהים", מילה דלא חמון מן וימיהו. קרייא מסייע לרבי יודה בן לקיש "ויאמר שאול לאחיה הנישה ארון האלהים". והלא ארון בקרית יערים היתה! מה עברין ליה רבנן – הנישה אלי הציץ. קרייא מסייע לרבי יודא (בר אילעי) בן לקיש "הארון וישראל ויהודה וישבין בסופות" והלא

תקיעיהו – שיער בית המדרש הגדול. חמי מאי עבדיית – מה עשית זה השער, ויה משבח עצמו. הכי גרסינן: תני קדשי מזבח כו' – מוציאין את הראוי לזון מקדשי ביד הבית. כמו ששנע בפרק רביעי: המקדש נכסיו והיו ביד דברים הראויים למזבח כו' – קיבור עלות. אף על גב דסתם הקדשות לבדק הבית, ותנא בתוספתא פרק קמא דתמורה: המקדש תמימים לבדק הבית – אין פורד בין אלה למזבח. והו שאמר "אלה הראוי לזון" – אין קדשי ביד הבית מוציאין את הראוי לזון מקדשי מזבח – דמקדשה חמורה לקדשה קלה אף בקדשי מזבח פניה אסור לשנות. כדתנן בתמורה (לכא), הכי גרסינן: ולא קדשי ביד הבית מקדשי ביד הבית – משנה היא בתמורה (לכא) אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ביד הבית אין משנין אותן מקדשה לקדשה. ופירשה דרשב"ם וכוונתו לברכה: כמו שאין משנין בקדשי מזבח גופיה משלמים לעלה וכן להפך. כן אין משנין ביד הבית מקדשה לקדשה. ופרקי: והא תנינן כו' והשאר נמכרין ודמיתון נטלין לבדק הבית – הרי דמשנין בביד הבית. שנמכרין ולוקחין לבדק הבית מזה. ומשנה: כיני משנה ללשכת ביד הבית – והכי קאמר: והשאר מה שאין צורך למח שהוקדשה כעת – נמכרין, ודמיתון נטלין ללשכת ביד הבית. ומה שאמר "ולא קדשי ביד הבית מקדשי ביד הבית" – היינו דרומי דאין, שישנה מזה לבדק הבית. אבל בלשכה הוא אחר כך, כמו דבר דרש. כיון שאין צורך בזה כלל לבדק הבית. וגרסתא דספריים חסרה ומשובשת.

הדרן עלך פרק אלו הן הממונים שלשה עשר שופרות – חובות צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, ועקמות כשופר, וכדמפרש בגמרא. שלש עשרה השתחוויות, ומפרש בגמרא הדיו הוי. כגנר דיר העצים – לשבח שבה היו נותנין כל עצי המערכה, והיא היתה במקצוע מדרחית צפונית של עורת נשים. ששם ארון נגנו – עד ידי אישיהו, כדמפרש בגמרא. שהיה מתעסק, בקדומו מלאכתו מחלע את העצים. שהיא משונה. שהיה גבוה אחר אבן משאר אבני הרצפה, והבין שנתכלה משם ודמיתון בידו – בבירור. גמרא מפני הרמנים – שלא יהיו הרמנים עושים את עצמם כמטלים לתוכם ויקחו מהם בנחה. תני בשם רבי אליעזר: וכו' וכו' ארז כו' – דהא תחלה נאמר 'כל אשר בביתך' והכל בכלל, ולמה ליה למימר "וארז" ויתר דבר? אלא דקאי על הארון. וכן הוא אומר "ולתשובת וגו' בבילה" – בתוספתא שם נקט לא בשם רבי שמעון בפני עצמו. והכא מביא לראיה דמקרא קמא אפטר לומר דנתבטלה הגזירה מרעה לטובה, כמו שאמר שני גזירי גזירה ודמיתון מכללה. ודקרא תניין מקדשי "ויביאיהו בבילה". ולכן נקט לא בתוספתא מהאי קרא. הכי גרסינן: ובתיב ויהיו וגו' עד היום הזה – דמשמע במקומו נגנו. וכן היא גרסתא בתוספתא. כתיב ויראו כו' ולא יראו – אידי דמיתין קרא דילא יראו, ודיש ליה. בירר העצים – הוא דעת הכמים דיומא שם. ככל מום – שאינו ראוי לעבודה אחרת. מפעל – בודק מתולעת. ובבבלי גרסינן "מתלע", כדתנן כל עץ שיש בו תולעת – פסול לעבודה. בלשכת ביד הבית וראה את כו' – מסייע לרבנן. משונה מחברותיה – אחת מן הטבילות של שיש שברצפה ראה גבוה מחברותה, והבין שבלקחה מאחר שנשררה שם. בקורס – בבבלי גרסתא "מתנוקם בקדומו". באהל חמון – ולא גרסינן "שאמר וארון" וגו'. דזה הפסוק במעפלים כתיב, שלא רצה ה' בחליכתם. הכי גרסינן: ויוצא עמקן – ולא גרסינן "ופעמים היה מתראה כו', ורגנבס כו' משמע כל זמן שהיו במלחמה. דלא חמון כו' – שלא ראו מימיהם. ופעם אחת זה לבד הוא שיצא, וכברנן בקרית יערים – היה או עד שהעלהו דוד משם. ומאי "הגישה" דמשמע שהיה שם? אלא על כדרך שני ארזות היו. ועל ארון שהיה עמדם במלחמה אמר "הגישה". מאי עברין ליה רבנן הנישה אלי הציץ – יש מפרשים

דעת כל אנשי הצבא היא אשר מנקודת המבט של ביטחון ופיקוח נפש, החזרת שעל אחד מארצנו מגדילה הסכנה וכמה נפשות מישראל חי".

ממכתב כ"ה ניסן, ה'תשל"ז

וְהָיָה כְּמִלְחָמָה שִׁיחִיָּה בּוֹ מִקּוֹם הַרְבֵּה לַחֲזִיקוֹת אֶת הַמְּעוֹת, מִכֵּנִי
 הָרָמָאִין – הַגִּנְבִּים שֶׁמֵרִמִּים וְגוֹנְבִים אֶת הַדַּעַת, שֶׁמִּכְנִיסִים אֶת
 יְדֵיהֶם לְקוֹפָה וְעוֹשִׂים עִצְמָם כְּאִילוֹ הֵם נוֹתְנִים מַעוֹת בְּעוֹד
 שֶׁבִּאֲמַת הֵם לּוֹקְחִים אֶת הַמְּעוֹת שֶׁכֵּבֵר נִיתַן בְּקוֹפָה, וְכִשְׁהַשְׁפֹּרֶת צִוְּתָה מִלְּמַעְלָה אֵינִם יְכוּלִּים לַהֲכֵנִי אֶת יְדֵיהֶם
 וְלַעֲשׂוֹת כֵּן.
 שְׂמִינִי בַּמִּשְׁנָה 'שֶׁכֵּן מִסּוֹרֶת בִּידָן מֵאֲבוֹתֵיהֶן שֶׁשֵּׁם הָאָרֶץ נִגְזַר'.
 וְהַגְמָרָה אֲדֵרֶת חִלּוּקוֹת בְּעֵנִין גְּזִיזָה הָאָרֶץ: תִּנִּי בְּשֵׁם רַבִּי
 אֶלְעִיָּזָר, הָאָרֶץ נִלְחַ עִמָּהּ – עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּלוּ לְבָבֵל בְּחֹרְבֵן בֵּית
 דָּאֲשׁוּן. מֵאִי מִצְמָא, שֶׁכֵּן נִאֲמַר (מְלָכִים ב' כו טו ז') וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיָּהוּ אֶל
 הָאָרֶץ שְׁמַע דְּבַר ה'. הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂאָ כָּל אֲשֶׁר בְּבִיתְךָ וְאֲשֶׁר
 אֲצִירָו אֲבָתֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּבָלָה לֹא יִתֵּן דְּבַר אָמַר ה'. וְאִם
 נִאֲמַר בְּתוֹחִלָּה וְנִשְׂאָ כָּל אֲשֶׁר בְּבִיתְךָ לְשֵׁם מֶה נִאֲמַר שׁוּב לֹא
 יִתֵּן דְּבַר אָמַר ה', אֲלֵא בֹא הַפִּסּוֹק לְרִבּוֹת שֶׁאִפִּילוֹ הָאָרֶץ לֹא
 יִשְׁאֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָאָרֶץ הוּא שֶׁנִּתְכַּנֶּה 'דְּבַר' כִּיּוֹן שֶׁאֵין הַכוּוֹנָה
 מִבְּנוֹתֶיהָ (דְּבַר) אֶלָּא לָאָרֶץ שֶׁהִדְבִּירָתָהּ – הַלּוּחוֹת וְסֹפֵר הַתּוֹרָה הִיוּ
 מִבְּנוֹתֶיהָ לְרִבּוּי.
 וְאֵין לוֹמַר שֶׁנִּתְבַּטְּלָה גְזִירָה קִשָּׁה זֶה שֶׁל גְּלוֹת הָאָרֶץ, שֶׁכֵּן מִצְאֵנוּ
 בְּמִפְּרֹשׁ שֶׁהָאָרֶץ אֲכַן גְּלָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' לו ז')
 וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שֶׁלֹּחַ הַמֶּלֶךְ נִבְכָּרְנָאֲמַר וְיִבְאִיחֻהוּ בְּבָלָה עִם כָּל־
 הַמִּתְּבַּת בֵּית ה', אִיזוּהוּ 'כָּלִי הַמִּתְּבַת בֵּית ה', זֶה הָאָרֶץ שִׁישׁ בּוֹ אֶת
 הַתּוֹרָה שֶׁנִּאֲמַר עֲלֶיהָ (תְּהִלִּים יט א') וְנִתְקַדְּשִׁים מִזֶּהָ וּמִפֶּן רַב'.
 דַּעַת אַחֲרֵת: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר, שֶׁהָאָרֶץ לֹא גָלָה לְבָבֵל
 אֲלֵא בְּמִקְוָמוֹ – בְּבֵית הַמִּלְכָּא, בְּבֵית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים הָיָה הָאָרֶץ
 נִגְזַר. הָרָא הוּא דְּבִיתֵּי (מְלָכִים א' ח ט) וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאזְרוּ רָאשֵׁי
 הַכֹּהֲנִים מִן הַקִּישׁ עַל פִּנֵּי הַכֹּהֲנִי וְלֹא יִרְאוּ הַחֻזְקָה וְהִיוּ שֵׁם עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה, וְכֹל מִקּוֹם שֶׁכְּתוּב ב' עַד הַיּוֹם הַזֶּה' לַעֲלוֹם הוּא, וְנִמְצָא
 שֶׁאֵף הָאָרֶץ נִשְׁאֵר בְּמִקְוָמוֹ לַעֲלוֹם.
 אֲגַב שֶׁהִבִּיאוּ פִּסּוֹק זֶה דִּנְה הַגְמָרָה בְּסִתְרִיהָ שִׁישׁ פִּסּוֹק זֶה עִצְמָה.
 מִמִּקְשָׁה הַגְמָרָה: בְּתוֹחִילָה הַפִּסּוֹק בְּתִיב, וַיֹּאזְרוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים, וְאִילוֹ
 בְּכֹסֶף הַפִּסּוֹק אֶת אֲמָרָתָהּ, וְלֹא יִרְאוּ הַחֻזְקָה, וְהָיָה הַפִּסּוֹק סוֹתֵר אֶת
 דְּבָרֵי עִצְמוֹ הָאֵם נִרְאוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים מִחוּץ לְקוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.
 מִתְּרַצָּה מִתְּרַצָּה הַגְמָרָה: אֶלָּא הִיוּ הַכֹּהֲנִים דּוֹחֲקִים בְּפִרְכּוֹת וְהֵם נִרְאוּ וְלֹא
 יִבְטְלוּן, וְכִיּוֹן יִוָּצֵאִין בְּשֵׁנֵי יְדֵי הָאֲשֶׁשׁ שֶׁבְּלִיטָה מִתַּחַת חִלּוּקָה.
 הַגְמָרָה חֹתֶרֶת לַעֲנִין גְּזִיזָה הָאָרֶץ מִבִּיאָה דַּעַת נוֹסֶפֶת: וְרַבִּין אֲמַר,
 אֲלֵא בְּבֵית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים הִיָּה הָאָרֶץ נִגְזַר, אֲלֵא בְּלִשְׁכַּת יִדֵּי הָעֲצִים
 הָיָה הָאָרֶץ נִגְזַר, וְכִפִּי שְׂמִינִי בַּמִּשְׁנָה, מִעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד כָּעַל מוֹם
 שֶׁאִנּוּ רָאוּ לַעֲבֹדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמַפְצֵל עֲצִים –
 חֹתֶרֶת וּמִבְּקַעַם וְקוֹלָף אֶת קְלִיפָתָם לְבִדּוֹק אִם יֵשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים
 בְּלִשְׁכַּת יִדֵּי הָעֲצִים. וְרָאָה אֶת הַרְצָפָה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּנֶּה מִחֲבֻרֹתֶיהָ,
 בָּא אוֹמֵר לְכַדְרֵי בֹא וְרָאָה אֶת הַרְצָפָה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּנֶּה מִשְׁתַּנֶּה
 מִחֲבֻרֹתֶיהָ. לֹא הִסְפִּיק לְגִמּוֹר אֶת הַדְּבַר עַד שֶׁיִּצְאָתָה שִׁשְׁתָּה, וַיִּדְעוּ
 בְּיָחִיד שֶׁשֵּׁם הָאָרֶץ נִגְזַר. תִּנִּי רַבִּי הוֹשִׁיעָא, כִּשְׁהִבְחִין זִכְהוֹן בִּרְצָפָה
 שֶׁהָיָה מִשְׁתַּנֶּה מִחֲבֻרֹתֶיהָ, הִקִּישׁ עֲלֶיהָ בְּקוֹרְנָם דִּפְק עֲלֶיהָ בִּפְטִישׁ
 כְּדִי לְהַשׁוֹתָהּ לַחֲבֻרֹתֶיהָ, וַיִּצְאָתָה אֵשׁ וַיִּשְׁפָּתוּ לְקו

1 **הַסֵּדְרָא כָּאָם** – לבית המדרש הגדול. וכשאתא רבי מנא לנביה, אָמַר
2 ליה רבי אבון, הָמִי מַאי עֲבִידתּי – ראה כמה ממון הוצאתי על
3 שערים אלו, והיה משתבח בעצמו. אָמַר ליה רבי מנא לרבי אבון
4 את הפסוק (הושע ח ד) וַיִּשְׁכַּח יִשְׂרָאֵל אֶת עֲשֻׂהוֹ וַיִּבֶן הִיכָלוֹת, לֹא
5 הָיָה כְּנִי נֹשֵׁא דִילְעוֹן כְּאֻרְיִיתָא – וכי לא מוטב היה שרתן את המעות
6 לתלמידי חכמים העמלים בתורה, ואילו אתה עשית כתוכחת
7 הנביא שבנית היכלות במקום להנות בהם את התלמידי חכמים.
8 הגמרא מביא ברייתא ומקשה עליה משנתנית – תני – שוני
9 חבריתא, כשאין די בשקלי הלשכה עבור קדשי הפְּזֻזָּה, מוֹצִיאִין
10 אֶת הָרָאוּי לָהֶן מִקְדָּשִׁי בְּדָק חֲבִית – לוקחים קדשי בדק הבית
11 ומחללים את קדושתם על פרוטה, ולאחר מכן מקדישים אותם
12 למזבח. אולם להיפך כשאין די מעות לצורך בדק הבית, אֵין קְדָשִׁי
13 בְּדָק חֲבִית מוֹצִיאִין אֶת הָרָאוּי לָהֶן מִקְדָּשִׁי מִזֶּבֶח – אין משתמשים
14 בקדשי מזבח לצורך כך, כיון שמעלים בקודש ואין מורידים.
15 שואלת הגמרא: והָא תַּנִּין – והיה למדנו במשנתינו, כְּלִי שִׁמְעָא
16 בּו צוֹרֵךְ לְבָדֵק חֲבִית, מַנִּיחִין אוֹתוֹ וְהִשָּׂא וּמַסְבִּין וְדַמִּינִין נִפְלִין
17 לְבָדֵק חֲבִית, וְשֹׁמֵעַ שְׂהוּא לְבָדֵק חֲבִית דּוּקָא אַבֵּל אַבֵּל לְמַזְבֵּחַ.
18 ואם כדברי הברייטא שקדשי מזבח מוציאים את הראוי להם
19 מקדשי בדק הבית, היה על המשנה לומר שדמיהם נופלים לבדק
20 הבית או למזבח.
21 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי חֵזְקִיָּה, בִּינִי מַתְּנִיתִין – כך צריך להעמיד
22 את דברי המשנה, שהיה צורך במעות אלו לְלִשְׁכַּת בְּדָק חֲבִית ולא
23 למזבח, ולכן הם נופלים לבדק הבית, אבל לעולם אם חסר בקדשי
24 מזבח מוציאיהם הם מבדק הבית.

הדרן עלך פרק אלו הן הממונין
פרק ששי - שלשה עשר שופרות

הלכה א - משנה

28 המשנה מונה את מספר הקופות שהיו בבית המקדש שהשליכו
29 לשם את המעות, ואגב כך מונה דברים נוספים שהיו במקדש
30 שמנינם כמנין השופרות: **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת** – קופות של עץ
31 המנוקבות מלמעלה שמשליכים לתוכם מעות ועשויות כצורת
32 שופר היו בבית המקדש, ולקמן מפרש למה היו משמשים. **שְׁלֹשָׁה**
33 **עָשָׂר שִׁלְחָנוֹת** היו בבית המקדש, ולקמן מפרש למה היו משמשים.
34 **שְׁלֹשׁ עָשָׂר הַשְּׁתָּחוּיּוֹת** – מקומות שצריכים להשתחוות שם, היו
35 **בְּמִקְדָּשׁ**, ולקמן מפרש היכן היו משתחוים. **שָׁל בֵּית** – משפחת דָּבֵן
36 **בְּמִלְאֵל**, ו**שָׁל בֵּית** – ומשפחת **רַבִּי חֲנִינִי בֶן הַבְּהֵנִים**, **הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִּים**
37 **בְּאַרְבַּע עָשָׂר מקומות**, ו**הֵיכָן הָיָה** ההשתחויה היתירה, **בְּגִבֹּר**
38 **לשכת דִּיר הָעֵצִים** שהיתה בזוית המזרחית צפונית של העזרה,
39 ושם היו אוצרים את עצי המערכה והכהנים בעלי המום היו
40 בודקים את העצים אם התליעו, והיו משתחוים שם **שָׁבֹן בְּסֻדָּתָה**
41 **בִּידֵן** של משפחות אלו **מֵאַבְרָהָם**, **שָׁשֶׁם** – בלשכת העצים הָאֲרוֹן
42 הברית **נִגְנוּ** על ידי יאשיהו המלך, ומפני כבוד הארון היו משתחוים
43 שם.

מביאה המשנה ראייה לדבר: **מַעֲשֵׂה בְּכֹחַ אֶחָד שֶׁהֵיא מְתַעֲשֶׂם בְּטוֹל**
וּבשִׁחוּק בְּלִשְׁכַּת הָעֵצִים, וְרָאָה אֶת אחת מטבלאות השיש של
הַרְצָפָה שֶׁהָיָא מְסֻבָּה לְתוֹתָיָהּ בכך שהיא יותר גבוהה מהם,
 והבין שסליקה אחרי שהונחה שם ושוב החזירה. **כָּא כֹּחַ זֶה**
שֶׂרָאָה וְאִמְרֵי לְהַבְרִיז ולא וראך מקום שהארון גנוז. **לֹא הִסְפִּיק**
לְכַחֵן לְגִמּוּר אֶת הַדְּבָר וּלְהֵרֹאוֹת לְחִבְרֵיז את המקום, **עַד שֶׁנִּצְתָּה**
נִשְׁתַּלְּמוּ על המספר. **וְדַעוּ** מכם מעשה מופלא **אֶת בְּיָחִידוֹ** – בבירור,
שֶׁשֶּׁם – בלשכת העצים **הָאֵרוֹן נִגְזַר**.

גמרא שנינו במשנה 'שלושה עשר שופרות' היו בבית המקדש.
הגמרא מנמאת: ארבע צורותם של השופרות וטעם עשייתם
בצורה זו. אומרת הגמרא: תני - שנינו בברייתא, השופרות הללו
נקראו בשם ה' כיון שעקבותיהן היו כצורת שופר ולא ישרות כצורת
הצוצרה, והיו צורות מלמעלה - במקום שנותנים את המעוט,

וְהָלֵא מִימֵי דוד שֶׁהֶעֱלָה אֶת הָאָרוֹן מִקְרִית יַעֲרִים, אֲרֹן בְּצִיּוֹן –
 בעיר דוד הָיָה, וְאִם אִוְרִיהָ אָמַר שֶׁהָאָרוֹן יוֹשֵׁב בְּסוּכוֹת עַל כִּרְחָק
 שְׂכוֹנוֹת אִוְרִיהָ לֹאֲרוֹן הַשָּׁנִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא לְמַלְחָמָה.
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר לִרְבֵּנָן פְּסוּק זֶה. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מִה עֲבָדִין לִיה
 רָבֵנָן – אִיךְ רִבְנָן יִתְרַצוּ אֶת פְּסוּק זֶה שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שֶׁלֹּא כְּדִבְרֵיהֶם.
 מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: שֶׁהֵם יִבְאֲרוּ שְׂכוֹנוֹת אִוְרִיהָ בְּמָה שֶׁאֲמַר שֶׁהָאָרוֹן
 יוֹשֵׁב בְּסוּכוֹת הָיָה, אֵל שֶׁהָאָרוֹן הָיָה בְּמִקּוֹם שֶׁשְׁמוֹ 'סוּכוֹת', אֲלֵא
 שֶׁהָאָרוֹן נִמְצָא מִתַּחַת לְרִיעָה שֶׁהָיָה כִּפְךָ שֶׁהָיָה קִבְּרִי, וְהָיִינוּ
 שְׁעָרֵינוּ לֹא נִבְנְהָ בֵּית הַקְּהִלָּה. וְאִם עַל גִּבּ דָּכָל יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה
 נִמְנָעִים מִלְּשַׁמֵּשׁ מִיִּטְתָּם עַד שֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַחֲמִיר אִוְרִיהָ
 עַל עֲצָמוֹ בִּכְיוֹן שֶׁהָיָה תִּרְתִּי לְגִרְיָעוֹתָא, שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל הָיָה בְּמַלְחָמָה
 וְאִם הָאָרוֹן הָיָה יוֹשֵׁב בְּסוּכוֹת.
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר דְּבָרִים נֹסְפִים שֶׁנִּגְנוּ: מִשְׁנֵנִי הָאָרוֹן, נִגְנוּ יָחִיד עֲמֹ
 צִנְצִנֵּת הָפֶן, שֶׁעָלֶיהָ נִאֲמַר (שְׁמוֹת טו לז-לח) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן
 קַח צִנְצִנֵּת אַחַת וְתָן שְׁמָהּ כְּלָא הָעֵמֶךְ מִן וְהִנֵּחַ אֶתוֹ לִפְנֵי ה'
 לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם. כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּנְחִיחוּ אֱהֲרֹן לִפְנֵי
 הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת, וַיְצַלְחִיתָ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמָקְלוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן וּפְרָחָיו
 וּשְׁקָדָיו, וְאֵת שֶׁהָיָה שְׁלֹשִׁים אֲשָׁם לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – כִּשְׁהָיָה
 אֶת הָאָרוֹן שֶׁנִּשְׁבַּח בִּידֵם, הִנִּיחוּ עֲמֹ אֲרָגוֹ וְכוּ כְּלִי זָהָב לְכַפֵּר עַל
 נִטְיֹלֹת הָאָרוֹן. וְכִשְׁנִגְנוּ הָאָרוֹן נִגְנוּ עֲמֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר (שְׁמוֹת א' ט)
 'וְלִקְחָתֶם אֶת אֲרֹן ה' וְנָתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגֹלָה וְאֶת כְּלֵי הָהָרָה אֲשֶׁר
 הִשְׁתַּבַּח לֹא אֲשָׁם תְּשִׁימוּ כְּאֲרָגוֹ מִצְדוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלַךְ, וּמִמָּה
 שֶׁנִּאֲמַר 'תְּשִׁימוּ כְּאֲרָגוֹ מִצְדוֹ' הָרִי שֶׁהָאֲרָגוֹ הָיָה מִנְּחָה לְצֵד הָאָרוֹן,
 וְכָל מִקּוֹם שֶׁהָיָה הָאָרוֹן נִמְצָא הָיָה אֲרָגוֹ לְצִידוֹ, וְאִם נִגְנוּ עֲמֹ.
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר מִי גָּנוּ אֶת הָאָרוֹן. אֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: מִי נִגְנוּ לְהָאָרוֹן,
 יֵאֻשְׁהוּ הַמֶּלֶךְ נִגְנוּ, וְזֹאת כִּיּוֹן שֶׁאֵינָה שְׂכֵתוֹב (דְּבָרִים כח לז) 'וְיֹלֵךְ ה'
 אֶתְךָ וְאֶת מִלְּכְךָ אֲשֶׁר תִּקֶּיֶם עֲלֶיךָ אֵל גִּזִּי אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ אֶתְּךָ
 וְאֶבְרִיתְךָ, וְדָאָג שֶׁמָּא יִקְחוּ עֵינִים לְבַבֵּל אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, עֲמֵר וְנִגְנוּ.
 הָיָה הוּא דְּכֵתִיב (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' לה א) 'וַיֹּאמֶר לְלוֹאִים הַמִּכְנִיִּים לְכָל
 יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לְחִי, תִּנּוּ אֶת אֲרֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה
 בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּכֶתֶךָ, עֲתֵה עֲבָדֵי אֶת ה'
 אֱלֹהֵיכֶם וְעֲמֵר יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיָה בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁבִּבְרֵית
 הַמִּקְדָּשׁ וְלִשְׁם מִה הָיָה צִרִיךְ לִזְמֹר לָהֶם שִׁתְּנוּהוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה, אֲלֵא וְדָאִי נִתְכַּוֵּן לְצוּרֹת אֶת הַלִּוִּים שִׁינְגוּ אֶת
 הָאָרוֹן, וְכִן אֲמַר לָהֶם יֵאֻשְׁהוּ, אִם גִּזִּלָּה הוּא הָאָרוֹן עִמָּכֶם יָחִיד עִם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַגּוֹלִים לְכָבֵל, אִפְּלוֹ אִם תִּגְאֻלוּ מִבְּבֵל וּמִלְּכוֹת בָּבֶל
 תַּחֲזִיר לָכֶם אֶת שָׂאֵר כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, מִכָּל מִקּוֹם הֵם יִתְּנוּ עֵינֵיהֶם
 בָּאָרוֹן לְהַשְׁאִירוֹ אֲצִלָּם, וְשׁוּב אֵין אִתָּם מְחֻזְרִין אוֹתוֹ עוֹד לְמִקְוָמוֹ
 בְּמִשְׁחָה וְכִתְּבוּ כִּידֵינוּ. וְלִכֵּן אֵלֵא 'עֲתֵה עֲבָדֵי אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עֲמֹ
 יִשְׂרָאֵל' וְתִגְנוּ אֶת הָאָרוֹן.
 מִכְיוֹן שֶׁהוֹכֵרָה הַגִּנְזָה שֶׁל צִלְחִית שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְבַאֵר הַגִּמְרָא
 בְּרִייתוֹת בְּעֵנִי עֲשִׂיתָ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. מִבְּרַת הַבְּרִיתָא: שְׁמוֹם שְׁמֵן
 הַמִּשְׁחָה כִּיֶּצֶד הוּא נַעֲשֶׂה. מְבַאֵר הַבְּרִיתָא אֶת הַפְּסוּקִים בְּעֵנִי
 הַסְּמָמִים (שְׁמוֹת כג-כד), 'וְאִתָּה קַח לָךְ וְגו' בְּשָׂמִים רֹאשׁ מִרְּדוֹר
 חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקָנְמָן בְּשֵׁם מְחֻצִּיתוֹ חֲמִישִׁים וּמֵאוֹתִים וְקָנָה בְּשֵׁם
 חֲמִישִׁים וּמֵאוֹתִים. וְקָנָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְגו' בְּשֵׁלֶךְ הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמְנוֹ וְיִתְּ ה',
 נִמְצָא שְׂכֵמוֹת הַסְּמָמִים הַכּוֹלֵלֹת הֵן אֵלֶּה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִיָּמִים.
 'שְׁמֵן יִתְּ ה' וְיִתְּ מִידַת ה' וְיִתְּ ה' שְׁנֵים עָשָׂר לֹג, שְׁבוּ הִיוּ שׁוֹלְקִין –
 מִבְּשִׁלִּים אֶת הָעֵקֶרֶין – הַבְּשָׂמִים הַמְּזוּכָרִים לְעִיל, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר.
 רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, בְּתַחֲלִילָה שׁוֹלְקֵן הָיָה – מִבְּשֵׁל אֶת הַבְּשָׂמִים בְּיָמִים,
 כִּדִּי שִׁיבְלָעוּ הַבְּשָׂמִים מִהֵמָּה יִתְּמַלְאוּ וְשׁוּב לֹא יִבְלָעוּ אֶת הַשְּׁמֵן,
 וְלֵאחֹר מִכֵּן הוֹצִיָּאִים מִן הַיָּמִים, וְנִתְּנוּ שְׁמֵן עַל גְּבִיָּהֶן שֶׁל הַסְּמָמִים
 כִּדִּי שִׁיקֻלוּת הַשְּׁמֵן אֶת רִיחַ הַבְּשָׂמִים. מִשְׁחָה הַשְּׁמֵן קוֹלֵט אֶת
 הָרִיחַ, הָיָה מְעִבְדֵּי – לִקְחָה אֶת הַשְּׁמֵן מִעַל הַבְּשָׂמִים בְּרִדָּה
 שֶׁהַפְּסָקִין עוֹשִׂין, וְנִתְּנוּ בְּתוֹךְ צִלְחִית. הָיָה הוּא דְּכֵתִיב (שְׁמוֹת ל כח)
 'וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שְׁמֵן מִשְׁחָת קֹדֶשׁ וְגו' רִקְחָה מִקְרָחַת מְעֵשָׂה רִקְחָה שְׁמֵן
 מִשְׁחָת קֹדֶשׁ יְהִיָּה.
 בְּבַבְלִי (בְּרִיתוֹת ה) מְבַאֵר שֶׁהָמָן דָּאֲמֹר שׁוֹבֵר שְׁמִקּוֹדֶם בִּישְׁלוֹ
 אֶת הַבְּשָׂמִים בְּיָמִים שָׁאֵל אֶת הָמָן דָּאֲמֹר הַסּוֹבֵר שְׁמִידִי בִישְׁלוֹ אֶת
 הַבְּשָׂמִים בְּשֶׁמֶן, שֶׁלֹּאֲמֹרָה בְּאוֹפֶן פְּטוּם זֶה לֹא יִסְפִּיק הַשְּׁמֵן אִפְּלוֹ

כִּדִּי לְסוֹךְ אֶת הַבְּשָׂמִים, כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁחָה שֶׁלֹּא הָיָה כִּי אִם שְׁנֵים עָשָׂר
 לֹג, וְאִילוּ מִידַת הַסְּמָמִים הָיְתָה אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת מִנִּים, וְאִפְּלוֹ
 בְּסִיכָה בְּלִבָּד כִּבֵּר הָיָה נִבְלָע הַשְּׁמֵן בְּבִשְׂמִים, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא הָיָה
 יִכְוִלִים לְבִשְׁל אֶת כָּל הַסְּמָמִים בְּכִמּוֹת קֹטֶנָה זֶה שֶׁל שְׁמֵן. תְּשׁוּבָה
 עַל כֵּךְ מְבַאֵר הַגִּמְרָא שֶׁעַל כִּרְחָק צִרִיכִים אֲנוּ לִזְמֹר שְׁמַעֲשֶׂה
 נִיִּסִּים הָיָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְלִכֵּן יִכְוִלִים אֲנוּ לִזְמֹר שְׁכִמּוֹ כִּי הָיָה נֹס
 נֹסֵף וְיִשְׁלֹוּ אֶת הַבְּשָׂמִים בְּשֶׁמֶן וְלֹא נִחְסֹר מִלְּמוֹ כְּלוֹם.
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר מִבְּרִיתָא הַסּוֹבֵרָה כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר שֶׁהִבְשִׁיל שֶׁל
 הַבְּשָׂמִים בְּשֶׁמֶן נַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ נֹס: תִּנּוּ, רַבִּי יְהוֹדָה בִּי רַבִּי אֱלִיעִזֵּר
 אֹמֵר, שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשִׂה מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר, מְעֵשָׂה נִסִּים נַעֲשֶׂה בֹּ
 מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף. שְׁמִתְחִלָּה לֹא הָיָה בֹּ אֵלֵא שְׁנֵים עָשָׂר לֹג שְׁנֵים עָשָׂר
 'שְׁמֵן יִתְּ ה' וְיִתְּ מִידַת ה' הָיָה שְׁנֵים עָשָׂר לֹג, וְהָרִי אִם בָּאֲנוּ בְּכִמּוֹת
 קֹטֶנָה כּוֹזֵאת שֶׁל שְׁמֵן לְפָנֶיךָ בֹּ אֶת הָעֵקֶרֶין, לֹא הָיָה בֹּ סִפֵּךְ –
 מִסְּפִיק, וְעַל אַחַת בְּכָה וְכָהָה שֶׁהַשְּׁמֵן לֹא הָיָה מִסְּפִיק כְּבִישְׁלוֹ
 אוֹתוֹ בְּהֵם קוֹדֶם לָכֵן, וּבְכָר הָיָה צִרִיךְ הַשְּׁמֵן לְהַתְּמַעַת עוֹד יוֹתֵר,
 שְׁהָרִי הָאֹמֵר – הָאֵשׁ בּוֹלַע, וְהָעֵצִים וְהַבְּשָׂמִים בּוֹלַעִים, וְהָיְתָה –
 וְסִיר הַבִּישׁוֹל בּוֹלַעַת, וְלֹא זֶה בְּלִבָּד אֲלֵא מִכְּמוֹ נִשְׁחָחוּ הַמִּשְׁכָּן וְכָל
 בְּלִי, הַשְּׁלֹחֶן וְכָל בְּלִי, הַמְּנוֹרָה וְכָל בְּלִי, וּמִכְּמוֹ נִשְׁחָחוּ אֲחֵרֵי כָּהֵן
 גִּזְלוֹ וְכִנֵּי כָּל שְׂכֵתָה יְמֵי הַמְּוֹאִים, וּמִכְּמוֹ נִשְׁחָחוּ כְּהֵנִים גִּזְלוֹם
 וּמִלְּכִים בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת.
 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִיתָא וּמְבַרֵּר מִי הֵם הַצִּרִיכִים מִשִּׁיחָה: מִלְּךְ בְּתַחֲלִילָה
 – שֶׁלֹּא הָיָה אֲבִיו מֶלֶךְ, מְעוֹן מִשִּׁיחָה. מִלְּךְ בֶּן מֶלֶךְ אֵין מְעוֹן מִשִּׁיחָה,
 מֵאֵי מִשְׁחָה – דִּין זֶה נִלְמַד מִמָּה שֶׁאֲמַר ה' לְשִׁמְשׁוֹאֵל אֲדוֹרֹת דּוֹד
 (שְׁמוֹת א' טז יב), 'קוֹם מְשַׁחְהוּ בִּי יְהוֹ הוּא', דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִיתָא, 'זֶה'
 לְשׁוֹן מֵיעוּט הוּא לְלַמְּדֵנוּ, זֶה – דּוֹד שֶׁהוּא מֶלֶךְ בְּתַחֲלִילָה שֶׁהָרִי לֹא
 הָיָה אֲבִיו מֶלֶךְ, מְעוֹן מִשִּׁיחָה, וְאֵין גִּנּוּ שֶׁהוּא מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ מְעוֹן
 מִשִּׁיחָה. אֲכָל כֵּהֵן גִּזְלוֹ בֶּן כֵּהֵן גִּזְלוֹ, אִפְּלוֹ עַד עֲשָׂרָה דּוֹרוֹת וְהוּא
 הָדִין יוֹתֵר מִכֵּהֵן, מְעוֹן מִשִּׁיחָה, שֶׁנִּאֲמַר (יִזְכָּר טו) 'וְהִכְתֵּן הַמְּשִׁיחִים
 תַּחְתָּיו מִגִּבּוֹרֵי, וְלִכְאוֹרָה הָיָה צִרִיךְ לְהִיטִי כְּתוּב וְהִכְתֵּן תַּחְתָּיו
 מִגִּבּוֹרֵי לְשֵׁם מִה כְּתוּב 'הַמְּשִׁיחִים', אֲלֵא בֹּ הַכְּתוּב לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאִם בֶּן
 הַכְּתוּב גִּדּוּל, רַק אִם יִמְשָׁחוּהוּ יֵשׁ לוֹ דִּין כְּתוּב גִּדּוּל.
 מִסִּיִּים רַבִּי יְהוֹדָה בִּי רַבִּי אֱלִיעִזֵּר: אִם לֹאֲחֹר כָּל מִה שֶׁעָשׂוֹ עִם הַשְּׁמֵן,
 מִכָּל מִקּוֹם וְכִוּלוֹ קִיָּם לְעֵתִיד לְבָא, הָיָה הוּא דְּכֵתִיב (שְׁמוֹת ל לא)
 'שְׁמֵן מִשְׁחָת קֹדֶשׁ יְהִי זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם', דּוֹרֶשׁ רַבִּי יְהוֹדָה, 'זֶה'
 בְּגִימְטְרִיא שְׁנֵים עָשָׂר לְלַמְּדֵנוּ שְׁאוֹתָם שְׁנֵים עָשָׂר לֹג יְהִיוּ קִיָּמִים
 לְדֹרֹתֵיכֶם.
 מְבַאֵר הַגִּמְרָא בְּרִיתָא בְּעֵנִי מִשִּׁיחַת הַמְּלָכִים. אֹמֶרֶת הַבְּרִיתָא:
 אֵין מוֹשִׁיחִין הַמְּלָכִים אֵלֵא עַל גְּבִי הַמְּעִיץ, לְסִימָן טוֹב שֶׁתִּמְשַׁךְ
 מְלָכוּתָם כְּמַעֲמִין שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ וְהוֹלֵךְ. שְׁנֵים עָשָׂר (מְלָכִים א' גל-גלז)
 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עֲבָדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְבִּיתֶם אֶת
 שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפֶּדְרָה אֲשֶׁר לִי וְהוֹדִיתֶם אֹתוֹ אֵל נְחוֹן. וְשִׁיחָה אֹתוֹ
 שֵׁם צִדּוֹק כִּכְתֹּב וְנָתַן הַנְּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וְתִקְעֶתֶם בְּשׁוֹפָר
 וְאִמְרָתֶם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה'. הָרִי שְׁמִשִּׁיחַת הַמְּלָכִים צִרִיכָה לְהִיטִי
 עַל הַמְּעִיץ.
 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִיתָא וְאֹמֶרֶת: אֵין מוֹשִׁיחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, אֵלֵא מִכְּמוֹ
 הַמְּחַלְקֵת – שֶׁאִם יֵשׁ מַחְלֻקָּה בִּישְׂרָאֵל אֵין מְלָכוּת עוֹבֵרָת
 בִּירוּשָׁה וְצִרִיךְ מִשִּׁיחָה כְּבַתְּחִילָה. וּבְבַבְלִי (תְּרוּמוֹת יא) לִזְמִידִים זֹאת
 מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר (דְּבָרִים יז) 'לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים עַל מְמַלְכָּתוֹ הוּא וְכִנֵּיו
 בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, שֶׁרָק אִם יֵשׁ שְׁלוֹם בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל הָרִי שֶׁהַמְּלָכוּת
 עוֹבֵרָת מִהָאֵב לְבָנוּ וְאֵין צִרִיךְ מִשִּׁיחָה נֹסֶפֶת.
 מְבַאֵר הַבְּרִיתָא דּוֹגְמָאוֹת מִכְּמָה מְלָכִים שֶׁנִּמְשָׁחוּ מִפְּנֵי
 הַמַּחְלֻקָּה. וּמִבְּאֵרֶת הַבְּרִיתָא: מִכְּמוֹ מִה נִשְׁחָחָה שְׁלֹמֹה, הָלֵא הָיָה
 מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ וְכִאֲמוֹר אֵין מוֹשָׁחִים מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, מִכְּמוֹ מְחַלְקֵתָה שֶׁל
 אֲדוֹנֵיהָ שֶׁהִתְנַשָּׂא לִזְמֹר 'אֲנִי אֶמְלֶךְ' (מְלָכִים א' א), וְכִמּוֹ כֵּן יוֹאֵשׁ בֶּן
 אֲחִזָּה נִמְשָׁח, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר (מְלָכִים ב' א) 'וַיּוֹצֵא אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וְיָתַן
 עָלָיו הַכֶּנֶר וְהִנּוּחַ וְהָעֲדוּת וַיִּמְלֹכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשָׁחוּהוּ וַיְכּוּ כָּף וַיֹּאמְרוּ
 יְחִי הַמֶּלֶךְ', וְאִם שֶׁהָיָה בֶּן מֶלֶךְ הוֹצֵרֶךְ לְהִימְשָׁח, מִכְּמוֹ עֲתִילָה
 שֶׁאֵיבְדָה אֶת כָּל זֶרַע הַמְּלָכוּת וְהַנְּהִיגָה עֲצָמָה בְּמַלְכוּתָה. כְּמוֹ כֵּן
 יוֹאֲחָז בֶּן יֵאֻשִׁיָּהוּ נִמְשָׁח, כְּדִכְתִּיב (מְלָכִים ב' כג ז) 'וַיִּקַּח עִם הָאֲרָץ
 אֶת יוֹאֲחָז בֶּן יֵאֻשִׁיָּהוּ וַיִּמְשָׁחוּ אֹתוֹ וַיִּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אֲבִיו, וְאִם

שקלים. פרק שישי - שלושה עשר שופרות דף טז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלג תקל"ן חדרתין קרבן העדה

השמותה בגרים, והצנין הוא החשוב שבהן, והלא הארון בציון היה – בימי דוד, ואיך קאמר "והארון יושב בסוכות?" אלא דאי דעל הארון השני, שיצא עמדה למלחמה, קאמר. סבך שהוא בקירוי – שדיה יושב האהל, שעריו לא נבנה בית המקדש. ולכך קורא אותו "סוכה", לשון סבך בעלמא. והואיל והארון לא היה מיושב, וישראל במלחמה – החמיץ אוריה על עצמו שלא לשמש המטה. נגזר עמו צעצת המן – דכתיב בארון "אשר איעזר לך שמה", וכתיב בצעצת המן "ותן שמה מלא העומר מן", ויליף "שמה" "שמה" גזירה שוה. וצולחית שמן המושחה – דכתיב בו "שמן משחת קודש זיהה זה לי לדורותיכם", וכתיב גבי צעצת "למשמרת לדורותיכם", ויליף "דורות" "דורות", ומקלו שארן – דכתיב "למשמרת לאות לבני מרי". ובצעצת כתיב "למשמרת". וארגו שהושיבו פלתיים אשם לאליה ישראל – דכתיב "תשימו בארגם מעידי", אלמא: גבי ארז הזה קאי,

דאָרן קאָל ער אַרױס שװעצן מױל בױ. בײַזױן הייַז – װאָך
דער װאָרען זיבן סבוכות? װאָס ער ברודן שװעצן ארונט
און װאָרטן דורכשטאָל אָמער. שװאָל שװאָל גיט –
שװעצן לאַ נבנה בית המקדש ודיה באהל, ולפי שװעצן
לאַ ודיה האָרן בײַט. תומער ארורױל ער עעצט. נגנו עמו
צוצנט – בתוספתא. וכן בצנצנת ארורױל שװאָל
אונדן דאָ שװאָל, וכתוב בצנצנת תמן יתן שװאָל מלא
העמר מן, ולפי גירסה שוה שװאָל שװאָל. וצנצנות
בױ – דרביני ביה ״לדורותיהם״ און גבי צנצנת
״לדורותיהם״ ולפי גירסה ״לדורות״. וּמִקֵּץ בױ –
״משמרת״, דרביני ביה ״למשמרת״, וכן בצנצנת כתיב
״למשמרת״. וְאִתְּנוּ בױ – דרביני ״תשמו בארנו מעיד״,
ומבלי שװאָל דעמנו נגנו. בבית ארורױל נבנה בױ – שם
נגנו. ביה שװאָל: נגנו פשוט לשון שװאָל שװאָל בױ
בױ – וקא ארלעיל, דחשיב בהנגנון שם נגנו המשחה.
ומפרש ענין שװאָל המשחה. שװאָל ארורױל נבנה שװאָל
בױ – סבירא לא בפשט דקרא דרביני? קאך דאָ כשטא דרור
מר דרור ומש מאות ארורױל בשם מחציתו. מחציתו רמר
דרור שהוא מאתים וחמישים, וקנה בשם גם כן מאתים
וחמישים. וקרא נאג קאמ – הרי אלף ואת קאמ. כ״ב גלות
שבו, ושלדן את העקרון – בהשמיני. דרור גירסאן
דברי רבי יהודה, וכן הוא בכריתות שם. רבי יוסי אומר
בױ – בבבלי שם: אמר ליה רבי יוסי: והלא לטון העקרון
אנח ספקו ופירש רבי: דא שװאָל לא הוי אלא שנים

אִין מוֹשִׁיחַן מֶלֶךְ בִּן מֶלֶךְ - בבבלי מפרש מקרא דכתיב
 'למען יאריך ימים על מלכותו הוא ובניו כל הימים' -
 ירשה היא. **אלא מפני** ב' - גרסינן. ולא גרסינן תחלה
 מפני המחלוקת. ובבבלי מפרש שכל דבי תארי מחלוקת
 עיי משיחה. ולא כל בעי מלכא מורית ליה מלכותא.
לא ברין תריב ב' - קושיא איהו. ופריך על דא דאמר
 גמשת יהוא מפני יהורם: דא תריב יכ' וד' וגו', דמשמע
 שני אתר מלכתי ישראל נמשע כלל. אלא מפני
 המחלוקת דלא מסתבר שנעמלו בשמן המשחה מפני
 המחלוקת. כמו ששנינו בבבלי אש. ועוד פריך על מה
 ששנינו במשנה: יהואחז מפני ב' - וזלא יאשיהו גזוז
 לשמן המשחה. ויהואחז היה אחרי יאשיהו. וירושלמי גזוז
 ופריך בחדא מחתא על שניהם: דהא הוא דכתיב
 באפרסמונו משוח. שהם משחו אותם באפרסמון ולא
 בשמן המשחה. ומפרש: שהם המליכין דסמין לזו אחיהדי
 בבריתא. ואיתא אפוקינסתא דבבלי שם. **ששכב** איהו
 - ולא כתיב דאיתו מלוי. **אמר רבי יוחנן:** **הוא יוחנן**
 ב' - מיתיה לה לפרוש. דלא קשיא ארבי יוחנן בבריתא
 דלעיל כדמפרש. והתבין **הכבור יוחנן** - ואם כן
 יהואחז היה גדול. ואם כן הדיק קאמר יהואחז מפני
 יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו? ומשני: בכור למלכות.
 ולעולם יהויקים היה קשיש. ובבבלי פריך מרבי יוחנן
 אבריתא. ומשני הכי. **השלישי** דקדריה - הוא כמב'

היתה מלכותו עוברת, דוד ושלמה נמשחו מן הפרך – היתה מלכותו מלכות קיימת. אין מושגין בניהם הלכים. אמר רבי (יזה אמר רבי אבי) יודה ענתוהדידי: על שם "לא יסור שבט מיהודה". אמר רבי חייה בר אבא "למען יאיךד ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" מה פתבי בפתיה – "לא יהיה לכהנים הלויים". אמר רבי יוחנן: הוא יוחנן הוא יהודה. והא פתבי "הכבד יוחנן"? בבד למלכות. אמר רבי יוחנן: הוא שלום הוא צדקו. והכתוב "תשליש צדקתו והרביעי שלום" – שליש לחלודת רביעי למלכות. צדקתו – שצדק עליו מרת דתיו, שלום – שבמימי שלמה מלכות בית דוד. (רש לקיש אמר) לא שלום הוה שמייה ולא צדקתו הוה שמייה, אלא מתניה, דהא הוא דכתיב "וימלך מלך בבל את מתניה דודו תחתיו ויסב את שמו צדקתו". אמר רבי יוחנן: באמה של ששה טפחים היה הארץ עשוי. מאן תנא באמה של ששה טפחים – רבי מאיר היא. נתנו, רבי מאיר אומר: כל האמות היו בבעותיה. רבי יהודה אומר: אמות הבניי ששה, של פלים תמשה, על

דעתיה דרבי מאיר דו אמר באמה של ששה מנחים היה הארון עשוי, אורכו של ארון חמשה עשר מנחים, דכתיב "אמתיים וחצי ארבו" אמתא אשיתא, ואמתא אשיתא, ופלגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו בו, שנים שלמים ושנים שבירים, דכתיב "אשר שפרת ושמתם בארון". הלוחות היו כל אחד ואחד ארבו ששה מנחים רחבו (שלשה) ששה. ותן ארבו של לוחות לאורכו של ארון - נשתיר שם שלשה מנחים

1 מן חצי טפח לכל כותל – שהרי מבחוץ נמדד אמתים וחצי ארבו. דבי גרסין: מן רחבן של לוחות לרחבן של ארון. דבי גרסין: חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לכותל, נשתדיר שני טפחים לשילוט – דבי פירוש: לשילוט
2 – שתואר שני תורה נבנסת ודוצאת בריות, לפי שהיתה מונחת אורכה לרחב הארון. והיינו באותן שני טפחים שנשתדיר באורך הארון, וספר תורה עבה שני טפחים וארכה ששה טפחים, והיתה מונחת ברוחב באותן שני טפחים
3 שכאן. לכך היה הארון רחב יותר שני טפחים, לשילוט ולטילה ברוצנו. והחן ארון – והאי ארון נמי כלי הוא, שהרי מטיטל בשעת הנסיעה. דבי גרסין: ורחבן שלשה, מן ארון של לוחות לארכו של ארון, אצבע לכלתים
4 מכאן – שהטפח ארכו אצבעות. חצי טפח מכאן וכן לשילוט – לטיל לוחות מן הארון לעת הצורך. נתן של זהב הפנימי בשל עץ האמצעי, ושל עץ נתן של זהב החיצון, להביא שפתו העליונה – של העץ שיחפנו בזהב.
5 להביא כי נסר לספר, נמי יצפה והב. דקא שמענו לן קרא

6 בכל דיכא דאפשר לפשוטו דזה יצפה. אבל ציפור העלין
7 לרבי שמעון בן לקיש אין צריך ריבוי, דלא גרע משאר
8 מקומות, ויכתובם על שני לוחות אבנים – מיטע "לוחות"
9 שנים. מה תלמוד לומר "שני" – שיהיו שניהם שוים,
10 המשה על לוח זה והמשה על לוח זה. עשרת הדברים,
11 ויכתובם על שני לוחות אבנים. שמענו דעשרה על כל אבן
12 בתב, דאם לא כן "עשרת הדברים" למע לי. דכתיב
13 "ויכתובם" – שמענו שיהיו כתובים שני פעמים על כל לוח
14 מזה ומזה הם כתובים – היינו שנים בארוך, ושנים פעמים
15 על שני צדדי רחבו. ועל שני שלמלעיל ושלמולא לא היו
16 נכתבים. שכל לוח ארכו ששה ורחבו שלשה ועביו שלשה,
17 אם כן השתיים שלמלעיל ושלמולא לא היו כי אם שלשה
18 על שלשה, ולא היו ראויין לעשרת הדברים. ולתבוב
19 המשה מכאן והמשה מכאן – אין זה דרך כבוד לחכם,
20 למנא דאמר שכולן היו נכתבין בארוך (ועיין ביפה מראה).
21 שטרונא – מרובע, כשיון ק"ו, בין כל דבור ודבור – היו
22 כתובים דקדוקי התורה. כיצת רבא – ששמו "דתישר",
23 והוא היס הנדול, והוא מלא מניין דגים הרבה. אתקשיה וכו'
24 – תקשיהו לפני רבי פנחס, דקראי רבינו יהודה דיקוי ולא
25 רבי מאיר. מצד ארון ברת ה' – מצד הוא מונה, ולא
26 בתבוב. על דעתיה דרבי יהודה – (הוא אמר שצדד היתה
27 מונחת, היכן היתה מונחת: כמין – תיבה עשה לארון
28 מבחוץ, ועלי היתה ספר תורה מונחת. ונתת את הכפרת
29 על הארון ואל הארון אתן את העדות אשר אתן אליך" –
30 והוא היה למיכתב תהלה "אל הארון תהלה את העדות",
31 ואחר כך "ונתת את הכפרת" אלא דאי "יעדות" דקרא
32 היינו ספר תורה, והוא נתנה לתוך הארון, בסוף ארבעים
33 עשר שברא היתה הכפרת נתון על הארון. דבי גרסין: על
34 דעתיה דרבי יהודה דא אמר לו מוקדם ומאוחר בתורה –
35 דבי פירוש: לרבי יהודה לא קשיא דך קרא, דאיכא
36 לשני: אין מוקדם ומאוחר בתורה אפילו בזה ענינא.
37 והיינו דקשיא ליה דרבי תנומאן קרא דרבי יהודה לרבי
38 מאיר, דקרא דרבי מאיר לרבי יהודה לא קשיא, כדשנינו
39 (ומה מאוד תכלטמו המפרשים בפירוש סוגיא זו, ועיין
40 ביפה מראה). והנראה לי בתבתי. אש לבנה – הם
41 האוחיות הקוקים על גבי ספר שחרות, והיינו כתוב לבנותא.
42 אנימי בחיף, והוא ככתב שלנו. דאי אש – התורה עצמה
43 אש וכלולה באש. חצובה – אותיותיה באש. ונתונה –
44 מקדושה ברוך הוא למשה מאש שלמלעיל.

45 **הלכה ב משנה** ב, ויחן היו משתחין –
46 שלש עשרה השתחויות
47 רחנן לעיל. שער העלין – רחב הבית היה שמופע ועולה
48 ממזרח למערב, והשער הסמוך למערב הוא שער העלין,
49 ואחריו שער הדלק. הוא שער של לשכת העצים שהיתה
50 בעזרה, ודרך שם מבינים עצי המערכת שדולקין על
51 המזבח, שער הבהרות – שם מבינים כי שער הכבוד
52 הנחשטים בדרום.
44 **המים**
45 מאי טעמא דרבי יהודה – דכתיב "לקח את ספר תורה נתן –
46 ויהיה דו אמר היכן היה ספר תורה נתן – כמין גלוסקין" עשוי לו מבחוץ, והיה ספר תורה נתן בתבוב. מאי טעמא דרבי
47 מאיר – דכתיב "ונתן את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תמן את העדות אשר אתן אליך", על דעתיה דרבי
48 מאיר דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא "ואל הארון תמן את העדות אשר אתן אליך" ואחר כך "ונתן את הכפורת
49 על הארון מלמעלה". רבי פנחס גשם רבי שמעון בן לקיש: והתורה שנתן לו תהיה ברוך הוא למשה נתנה לו אש לבנה
50 והיתה באש שחרות, היא אש מובלעת באש, חצובה בתבוב, והוא מנחה, דכתיב "מימינו אש תלמו".
51 **הלכה ב משנה** ח, ויחן היו השתחיות האלו? וארבע בדרום, שלש בדרום ושתים בדרום, כגון שלש עשר שערין,
52 דרישם כמובנים למערכ – שער העלין, שער הדלק, שער הכבוד, שער המים. ולקח נקרא שמו שער המים – שבו מכניסין צלחות
ש

1 טפחים חצי טפח לכל כותל – לעובי התבליט, שהרי
2 מבחוץ נמדד אמתים וחצי ארבו. **לספר תורה** – שכתב
3 משה, שבו שאמר "ויכתוב משה את התורה וגו' **חצי טפח**
4 – דארכבו לוחות רחבן שנים עשר, לשילוט – היינו שהיתה
5 רוח קצת ללוחות, דיתבי שנים עשר ביצת עשר. וכמו
6 דפריך בבבלי: תרי בתי דייבא יתיב. **כיצד** – רבי אידי
7 דמביא סדר הלוחות בארון, מפרש למעשה הארון. דבי
8 גרסין: רבי יונה – ולא גרסין: כן נגמליאל. והשתבש
9 מסוגיא דלקמן, והוא רבא בר פלוגתיה דריש לקיש, והוא
10 סתם לבי דמאיר. **שלא תכתוב בו** – שנאמר "והיית ומוחק
11 תצפר, ושל עץ באמצע, והדושיב בתוך של זהב. וחור ונתן
12 של זהב שני בתוך של עץ, ודחפה שפתו העליונה בזהב,
13 נמצא מחופה מבית ומחוץ, של זהב – דראשון, בשל עץ –
14 ושל עץ הוא אמצעי. **שפתו העליונה צופה זהב**, שלא ידא
15 העץ ניכר. **בן נסר לנבר** – שיהיה כאות. **כיצד** היו
16 הלוחות – אחר שפירש מדת הלוחות והארון ומשניהם,
17 מפרש בתבובות הלוחות כדצו. **לפי זה יתנהב כן נגמליאל**, **ריש**
18 – דהא כאן בר פלוגתיה דרבי שמעון בן יוחאי. ודבי צענה בן
19 נגמליאל מצונו דבני גמא שדיה בימי רבי מאיר, ואילו
20 הנייה אינו דרשיה ויהיה בימי רבי נגמליאל, כמו ששנינו
21 בבבא דרבי. וכו' דיימתי ליה על מילתא אחתית. דבי
22 גרסין: ויכתוב על הלוחות עשרת הדברים – ודייש
23 עשרה על שתיהן דוד, ומשה על זה והמשה על זה, ופסוק
24 הכתוב בספריים שישבו הוא. דבי גרסין: ויחן ויגו' ויגו'
25 עלשתי עשרת הדברים **ויכתובם על שני לוחות אבנים**
26 – דריש "ויכתובם" לעשרת הדברים על זה. **רבי שמעון** בן
27 **יוחאי אומר**: עשרים, שנאמר בתבובים שני כפתיים –
28 וסבירא ליה כרגמ דרבי עמר דהא היה כתוב עשרה, וכן על
29 עבר השני, וכן על שני. **ארבעים** על לוח זה –
30 כרבי שמעון בן יוחאי שיהיו כתובים שנים עשרים. אך
31 דריש "מזה ומזה" שבכל עבר היו כתובים עשר מושל עשר.
32 **ספריים** – מרובעים. **בן כל דיבור** כן שם בשערי
33 הדברות בכלל כל התורה – וביניהם היו כל דקדוקיה
34 ואוחיותיה, וכמו ששנינו במדרש על פסוק "והיו דבר ונבשה
35 לך עם נקודות הבקש". **כיטא רבא** – כדנפרש רבי לקיש,
36 וכמו שנאמר "ומלאה הארון ידועותיהם מן הכפתיים", בין כל
37 גדול לגדל נגמל גלים קטנים – עשרת הדברות היו בכליות
38 ונקרא לו גדול, וביניהן דקדוקי תורה ודברי נספחים וכן
39 גלים קטנים, והוא שאמר "פה למדני" כן. דבי גרסין: **אמר**
40 **רבי תנומאן** כן דרבי פנחס **מאיר מאיר** דרבי
41 יהודה קשיא **ספר תורה** היכן מנה – דלרבי מאיר היה
42 מקום לספר תורה, כדליל, אבל לרבי יהודה היה
43 הספר תורה מונח ומשני, כן דליל – דפא. ובבבלי
44 שם: ארגו שהיבשו פלתיים, עלי דהיפסיה ספר תורה מונח. **מאי**
45 **טעמא דרבי יהודה** – דסבירא ליה שלא היה ספר תורה
46 בארון. **מצד ארון** ולא בתבוב. ולרבי מאיר לא קשיא, דאי
47 קרא מתוך בבבלי בבא מצא (ד.י.) **מאי טעמא אמר**
48 **מאיר** – ולמה לא סבירא ליה רבי יהודה וכפשתיה
49 דקרא. **ונתת את הכפרת על הארון** מלמעלה ואל
50 הארון תמן את העדות אשר אתן אליך" – רבי ינאי: דבי
51 דיק: ולעיל מזה תבי: נתת אל הארון את העדות אשר
52 אתן אליך, והוא קרא תניא למע לי אלא על כרחך דקרא
53 קמא מיידי: כלוחות שנקראו "לוחות העדות", ואחר כך תבי
54 "ונתת את הכפרת על הארון וגו' ויהיה תחתיה" וכן את
55 הלוחות ואחר כך את הכפרת. ואחר כך תבי: אל הארון
56 תתן את העדות אשר אתן אליך – קאי אספר תורה
57 שנקראת גם כן "עדות", וגם כן היה מונח בתוך הארון. אך
58 דפסר תורה דייין לא יתנהב בתבוב עד עת ארבעים שנה
59 כמו שנאמר "לקח את ספר התורה וגו' ושמתם מצד ארון"
60 והוא כתיב בסדר ההיטה בהשכן בפרשת פקודי: תהלה נתית העדות, היינו הלוחות, דהספר תורה דייין לא היה נתנת בתבוב, ואחר כך נתנת הכפרת, אבל לרבי
61 יהודה דסבירא ליה דהספר תורה לא היה מקומה בתוך הארון, אם כן תני קראי צריך קראי למה לי? וצריך לפרש דקרא ברא לאורויי סדר נתניהן, שיהיה תחתיה תחת הלוחות, ואחר כך נתנית הכפרת
62 אם כן יהיה ליה למינה: "אל הארון תמן את העדות", אחר כך "ונתת את הכפרת" והוא דאמר: על דעתיה דרבי יהודה אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא בתד ענינא, והוא ליה באולי תביה: אל הארון וגו' ואחר כך "ונתת וגו',
63 וכמו ששנינו בקדושין ע"ה דאורחותיה דרבי הוא, כמו דכתיב "וגר אלהים טרם יביהו וגו' ושמואל שוכב בהיכל ה' וגו'. והמפרשים נחלסו בזה באין מבין. **רבי פנחס** – אידיא דרבי בעיניא דספר תורה, מפרש נתינתה אית הדין
64 דבי גרסין: **אל לבנה** – אן ריין דאורייתא. כעין לבנת הספיר. **מובלעת באש** – כמו אמרנו ויכוננו לברכה על פסוק "דלק בך יום": איך אפשר שיש נשמות שיראל שדן לברשין נחמצב התורה. שדששבת אלא חממל, על שני שלשה חלקי
65 ההלכות, וראא דאורייתא. כמו שכתוב "אלה כדברי באש" וגו. ודאיד כוללה מאש. **חצובה באש** – נגד אש חצובה. **אש** – נגד אש שחרות. **לבו** – אן אותיות הלמוד, כדברב רבא וכו' שמוטות עין, ולומר – היינו
66 התורה כדכיד. **ונתנה באש** – ששנתן תורה כן נתינתה באש היתה. **שנאמר** – מימינו – אש – נגד אש שחרות. **לבו** – אן אותיות הלמוד, כדברב רבא וכו' שמוטות עין, ולומר – היינו
67 שנתנה לנו. וגם כן שמחברת לתשנתנו. והיו "למו", וגם קאי "מימינו", שמחברת לו יתברת שמו, ומזהב דריש כל דבור לעיל. **משנה** **היכן היו משתחיים** – שלשה עשר השתחויות דלעיל. **שער העלין** – הוא שער
68 הסמוך למערב, שהוא שער העלין, ואחריו שער הדלק של לשכת העצים שהיתה בעזרה, דרך שם היו מבינים עצי המערכת שדולקין על גבי המזבח. **שער הבהרות** – שם מבינים שם הבהרות

שקלים דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שלישי) רלה

הגמרא מביאה מחלוקת כיצד ציפו את הארון בזהב: תני בברייתא,
 כיצד עשה בצלאל את הארון. רבי חנינה אמר, שלש תיבות עשאו
 - שלושה ארונות עשה, שתיים של זהב ואחת של עץ, בתבנית
 כזאת שהיה לכל ארון כתלים מארבעת צדדיו ושוליים מלמטה
 אלא שמלמעלה היו פתוחים. מתחילה נתן בצלאל ארון של זהב
 בתוך ארון של עץ, ונמצא ארון העץ מצופה במכנסים, ולאחר מכן
 נתן את הארון של עץ בתוך ארון של זהב ונמצא מצופה גם
 מבחוץ, וציפשו את השפה העליונה של ארון העץ האמצעי בזהב,
 דכתיב (שמות כה יא) 'וציפת אותו זהב כהור מכות ומחזין תצפנו',
 ולכאורה יש להקשות, מה תלמוד לומר בסיום הפסוק 'תצפנו', הרי
 כבר בתחילת הפסוק נאמר 'וציפת', אלא בא הכתוב להביא -
 לרבות שאף את שפתו העליונה של הארון האמצעי היו מצפים
 בזהב.
 רבי שמעון בן לקיש חולק: רבי שמעון בן לקיש אמר, לא שלוש
 תיבות היו כי אם תיבה אחת של עץ עשאו, וציפשו את הארון זהב,
 דכתיב 'וציפת אותו זהב כהור מכות ומחזין', ומכך שלא נאמר
 שיעשה שלושה ארונות משמע שיעשה ארון אחד ויצפשו כדרך
 הצורפים ואף שפתו העליונה בכלל. מבררת הגמרא: לדעתו של
 רבי שמעון בן לקיש, מה תלמוד לומר 'תצפנו', שהרי מיותר הוא
 כיון שבתחילת הפסוק כבר כתוב 'וציפת', וכפי שפירשנו לעיל.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי פנחס, כיון שלא היה הארון עשוי
 מחתיכה אחת אלא מנסרים הרבה שהיו מחוברים זה לזה, בא
 הכתוב להביא - לרבות שהיה נותן זהב אף בין נסר לנסר, כדי
 שהנסרים יהיו מצופים בזהב מכל צדדיהם.
 הגמרא דנה כיצד היו כתובות 'עשרת הדברות' על גבי הלוחות.
 מבררת הגמרא: כיצד היו הלוחות כתובים בעשרת הדברות. רבי
 חנינה בן גמליאל אומר, חמשה דברות הראשונות היו כתובות על
 לוח זה, וחמשה דברות השניות היו כתובות על לוח זה, ולא נכתבו
 כולם בלוח אחד כדי להבדיל בין מעלת דברות הראשונות שהן
 מצוות שבין אדם למקום לבין דברות השניות שהן מצוות שבין
 אדם לחבירו. ורבי תננה דרש זאת מהרא הוא דכתיב (דברים יא)
 'וגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים
 וכתבתם על שני לוחות אבנים', ומכיון שאמר הכתוב 'לוחות אבנים'
 כבר יודעים אנו שהם שנים שהיו מיעוט רבים שנים, ולמה כפל
 הכתוב ואמר 'שני', אלא בא הכתוב להשמיענו שצריכות הלוחות
 להיות שוות במנין הדברות שעליהם, והם חמשה דברות על לוח
 זה וחמשה דברות על לוח זה.
 דעה שניה: ורבנן אמרי, לא רק פעם אחת היו כתובות הדברות על
 הלוחות אלא פעמיים, כיצד, עשרה על לוח זה - חמש הדברות
 הראשונות היו כתובות פעמיים על הלוח הראשון, פעם אחת מצד
 זה ופעם נוספת מהצד שכנגדו, ועשרה על לוח זה - חמש דברות
 השניות היו כתובות פעמיים על הלוח השני, פעם אחת מצד זה
 ופעם נוספת מהצד שכנגדו.
 ורבנן דורשים זאת מהרא הוא דכתיב (שם) 'וגד לכם את בריתו
 אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים וכתבתם על שני לוחות
 אבנים' ולאחר מכן נאמר (דברים יד) 'וכתבתם על הלוחות כמכתב
 הראשון את עשרת הדברים', ומכך שנאמר בתורה פעמיים
 שנכתבו, יש ללמוד שהיו כתובות הדברות פעמיים, עשרה על לוח
 זה ועשרה על לוח זה.
 דעה שלישית: רבי שמעון בן יוחאי אומר, מלבד זה שהדברות היו
 כתובות משני צדדי הלוחות, היו בכל לוח כתובות לא רק חמש
 דברות אלא כל עשרת הדברות, ונמצא שהיו עשרים על לוח זה
 ועשרים על לוח זה. ורבי שמעון בן יוחאי לומד זאת מהפסוק
 דכתיב (שם) 'וכתבתם על שני לוחות אבנים', ומוזה שאל כתוב
 'וכתבתם על לוחות אבנים', בא הכתוב להשמיענו בזה ששתי
 פעמים היו כתובות עשרת הדברות על כל לוח, ונמצא שהם
 עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה.
 דעה רביעית: רבי סימאי אמר, עשרת הדברות היו כתובות בכל
 ארבעת צדדי הלוחות, ונמצא שהם ארבעים על לוח זה וארבעים

מבארת הגמרא מה עשו באותם שלשה טפחים שנשתיירו: תן מהם
 חצי טפה לכל כותל, שהרי מידת האמתיים וחצי נמדדה מחוץ
 לארון, ועלינו להוריד איפוא את עובי כתלי הארון. ונשתתיר שני
 טפחים לספר תורה שכתב משה רבינו, כדכתיב (דברים טו) 'ויכתב
 משה את התורה הזאת ויתנהג אל הכהנים בני לוי הנשאים את
 ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל'.
 כעת מבארת הגמרא את רוחב הארון, וכיצד היו מונחים הלוחות
 לרוחבו של הארון: רחבו של ארון היה תשעה טפחים, דכתיב 'אמה
 ורחבו רחבו', והחשבון הוא, אמתא אחתא - אמה היא בת ששה
 טפחים, ופלגות אמתא, תלתא - ועוד חצי אמה הוא שלשה
 טפחים, הרי מנין הטפחים ברוחב הארון הוא תשעה טפחים.
 וארבעה לוחות היו מונחים בו - בארון, שנים שלימים ושנים
 שבורים, דכתיב 'אשר שפרת ושמתם בארון', והלוחות היו כל אחד
 אחר אחרן ששה טפחים ורחבו ששה טפחים כפי שפירשנו לעיל
 (ע"א).
 ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות ברוחב הארון היה כך, תן רחבן
 - ארכן של לוחות שהוא ששה טפחים, לרחבו של ארון שהוא
 תשעה טפחים, ועדיין נשתתיר שם שלשה טפחים. ובאותם שלשה
 טפחים שנשתיירו, תן חצי טפה מכאן לעובי כותל זה וחצי טפה
 מכאן לעובי כותל זה. וטפחים הנותרים, לשילוט מקום שספר
 תורה מונח - שיוכלו להוציא ולהכניס את הספר תורה שלא
 בדוחק.
 רבי שמעון בן לקיש חולק על רבי יוחנן: רבי שמעון בן לקיש אמר,
 באמה בת חמשה טפחים היה הארון עשוי. מפרשת הגמרא: מאן
 תנא הסובר שמידת הארון היא באמה בת חמשה טפחים, רבי
 יהודה היא. דתנינן תמן רבי יהודה אומר, אמת חבנין ששה של
 הפלים חמשה, ותתן - וגם הארון כלי הוא מכלי המשכן, ולכן
 מידתו באמה של חמשה טפחים.
 הגמרא מבארת את מידות הארון והלוחות שהיו בו לפי דעת רבי
 יהודה: על דעתיה - לפי דעתו דרבי יהודה, דו אמר - הסובר באמה
 של חמשה טפחים, היה ארכו של הארון עשוי שנים עשר טפח
 ומחצה, דכתיב 'אמתא ורחבו רחבו', וכך הוא החשבון, אמתא
 חמשה ואמתא חמשה - כל אמה היא בת חמשה טפחים ושתי
 אמות הרי הם עשרה טפחים, ועוד פלגות אמתא, תרי ופליג - חצי
 אמה שהיא שני טפחים ומחצה, הרי שמנין הטפחים באורך הארון
 הוא שנים עשר טפח ומחצה. וארבעה לוחות היו בו, שנים שלימים
 ושנים שבורים, דכתיב 'אשר שפרת ושמתם בארון', והלוחות היה
 כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבו ששה טפחים כפי שפירשנו
 לעיל.
 ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות באורך הארון היה כך, תן
 ארכן - רחבן של לוחות שהוא שנים עשר טפחים, לארכו של ארון
 שהוא שנים עשר טפחים ומחצה, ונשתתיר שם חצי טפה באורך
 הארון. והחשבון בחצי טפח שנשתתיר שהוא מידת שתי אצבעות,
 תן אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן, שעובי הכתלים היה
 אצבע.
 ורחבו של ארון היה שבעה טפחים ומחצה, דכתיב 'אמה ורחבו רחבו',
 וכך הוא החשבון, אמתא חמשה - אמה היא בת חמשה טפחים,
 ועוד פלגות אמתא, תרי ופליג - חצי אמה שהיא שני טפחים
 ומחצה, נמצא רוחב הארון שבעה טפחים ומחצה. וארבעה לוחות
 היו בו, שנים שלימים ושנים שבורים, דכתיב 'אשר שפרת ושמתם
 בארון', והלוחות היה כל אחד ואחד ארכן ששה טפחים ורחבו ששה
 טפחים כפי שפירשנו לעיל.
 ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות ברוחב הארון היה כך, תן רחבן
 - ארכן של לוחות שהוא ששה טפחים, לרחבו של ארון שהוא
 שבעה טפחים ומחצה, ונשתתיר שם טפה ומחצה. וחשבון הטפח
 ומחצה הנותרים הוא, שחצי הטפח שיש בו שתי אצבעות, היה
 לעובי הכתלים אצבע לעובי הכותל מכאן ואצבע לעובי הכותל
 מכאן, והטפח הנותר היה חצי טפה מכאן וחצי טפה מכאן, לשילוט
 מקום שספר תורה מונח.

59 בְּרוּחָם שֶׁל מִים הַנִּיגָרִים מִפִּי הַפֶּה.
60 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת הַפְּסוּקִים בְּנִבּוּאָת יִחְזָקָאל אוֹדוֹת הַנַּחַל שִׁינָא
61 מְקוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִבְּאֵרֵת אוֹתָם. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: כְּתִיב (יִחְזָקָאל מו
62 ב-ה) 'וְהָיָה מִים מִפְּכִים מִן הַכֶּתֶף הַיְּמָנִית. בְּצֵאת הָאִישׁ קְרִים, וְקו
63 בְּיָדוֹ, וְיָקַד אֶלֶף בָּאֵמָה, וְיַעֲבֹרֵנוּ בָּמִים, מִי אֶפְסָיִם' – כְּשִׁינָאוּ הַמִּים
64 מִהַכֶּתֶף הַדְּרוּמִית שֶׁל הַר הַבֵּית, הִיא הַמֶּלֶאךָ הַדּוֹבֵר אֶל יִחְזָקָאל
65 מַחֲזִיק בְּיָדוֹ קֵנָה מִידָה וְיִמְדוֹד אֶלֶף אִמָּה אוֹרֵךְ בְּתוֹךְ זְרִימַת הַמִּים
66 וְהַעֲבִירוּ בָּמִים. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא מְדוּ 'מִי אֶפְסָיִם', שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּים עַד
67 קְרִסְוִילָה – הַקְּרִסְוִלִּים, שֶׁכֵּן לֹא הִיא הַנַּחַל עֵמוּק. מִמְּשִׁיךְ הַפְּסוּק
68 וְאוֹמֵר, 'וְיָקַד אֶלֶף וְיַעֲבֹרֵנוּ בָּמִים מִי בְּרָכִים' – וְלֵאחֲרָי מִכֵּן הַמְּשִׁיךְ
69 לְמִדּוֹד עוֹד אֶלֶף אִמָּה וְהַעֲמִיקוּ הַמִּים. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא מְדוּ 'מִי
70 בְּרָכִים', שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּים עַד בְּרָכִים – הַבְּרָכִיִּים. מִמְּשִׁיךְ הַפְּסוּק
71 וְאוֹמֵר, 'וְיָקַד אֶלֶף וְיַעֲבֹרֵנוּ מִי בְּרָכִים' – וְלֵאחֲרָי מִכֵּן הַמְּשִׁיךְ לְמִדּוֹד
72 עוֹד אֶלֶף אִמָּה וְהַעֲמִיקוּ הַמִּים. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא מְדוּ 'מִי מִתְּנִים',
73 שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּים עַד מִתְּנִיָּא – הַמִּתְנִיָּאִים. מִכָּאן וְאֵלֶּיךָ 'וְיָקַד אֶלֶף נָחַל
74 אֶשְׁרֵי לֹא אוֹכֵל לְעֹבֵר' – וְלֵאחֲרָי מִכֵּן הַמְּשִׁיךְ לְמִדּוֹד עוֹד אֶלֶף
75 וְהַעֲמִיקוּ הַמִּים עַד כִּי לֹא יוֹכֵל אָדָם לְעֹבֵר בָּהֶם, וְלֹא זֶה בְּלִבְד
76 שֶׁאִין אָדָם יוֹכֵל לְעֹבֵר בָּמִים אֵלֶּה, אֲלֵא אֶפְסִילוֹ לְבִרְיָן – סְפִינָה
77 גְּדוֹלָה אֵינָה יוֹכֵלָה לְעֹבֵר בּוֹ. מִכָּאן הַגִּמְרָא אֶת הַנֶּאֱמָר (ישעיה לג
78 כא) 'כִּי אִם שֵׁם אֲדִיר ה' לָנוּ מְקוֹם נִהְרִים, יֹאֲרִים רַחֲבֵי יָדַיִם, בֶּל
79 תִּלָּךְ בּוֹ אֲנִי שֵׁיט, וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבֹרֵנוּ', הִרִי שֶׁאֶפְסִילוֹ סְפִינּוֹת גְּדוֹלוֹת
80 לֹא יוֹכֵלִים לְעֹבֵר בְּנַחַל זֶה.
81 מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: מִפְּנֵי כֹה לֹא יוֹכֵל לְעֹבֵר אֶת הַמִּים בְּסְפִינָה
82 גְּדוֹלָה, מִשּׁוּם רִיבּוֹי הַמִּים, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי נָאוּ הַמִּים מִי שָׁחוֹ, מָהוּ 'מִי
83 שָׁחוֹ' שֶׁהִמִּים יִגְאוּ וְיִתְגַּדְלוּ עַד כִּי לֹא יוֹכֵלוּ מִלְּשׁוֹט בָּהֶם. וּמִצִּינוּ
84 שֶׁ'שָׁחוֹ' הֵינּוּ לְשׁוֹט, שֶׁאֲמַר רַב חֻזָּה, בְּאַתְרֵין קְרוֹ לְשִׁימָא שְׁחוּמָא
85 – בְּמִקְוֵמוֹ שֶׁיֵּשֶׁת נְקֵא 'שְׁחוּמָא'. וְכֵן מְבֹאֵר מִפְּסוּק (ישעיה כה יא)
86 'וּפִרְשׁ יְהוָה בְּקִרְבּוֹ, בְּאֶשְׁרֵי יִפְרֹשׁ הַשּׁוֹחֶה לְשָׁחוֹת' דִּהֵינּוּ הַשִּׁיט
87 בְּמִשּׁוֹטוֹ.
88 מִפְּרֹשֶׁת הַגִּמְרָא אֶת כְּפִילוֹת הַלְשׁוֹן שֶׁבְּפִסּוֹק 'הַשּׁוֹחֶה לְשָׁחוֹת'.
89 מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: מָהוּ 'לְשָׁחוֹת', אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹ, שֶׁהוּא
90 מִלְשׁוֹן שִׁיחָה וְדִיבּוּר שִׁיחָה מִיָּם אֵלֶּה מִיָּן דְּמִתְמַלְלִין בְּעֶלְמָא – מִיָּם
91 הַמְּדוּבָרִים בְּעוֹלָם מַחֲמַת רִיבּוֹי הַנִּסִּים שִׁיחָה בָּהֶם.
92 הַגִּמְרָא מְבִיאָה פְּסוּק בּוֹכְרִיָה הַעוֹסֵק בְּמַעֲשֵׂיו זֶה, וּמְבִיאָה מַחְלֻקֶּת
93 אֲמֹרָאִים בְּבִיאָרוֹ: כְּתִיב (זכריה יג א) 'כִּיֹּם הָיָה מְקוֹר נִפְתָּח
94 לְבֵית דָּוִד וְלִישָׁבִי יִרְשָׁלָיִם לְחַפְּצָתָם וּלְנִדָּה' הוּא מַעֲשֵׂיו זֶה הוֹצִיא
95 מִבֵּית קוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהַלָּא הֵינּוּ מִיָּם חַיִּים
96 בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ מִפְּרֹשֶׁת הַדּוּלָּה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן
97 פִּירֵשׁ, שֶׁהִמִּים הַזֹּהֲרִים מִבֵּית דָּוִד וְעַד יוֹשָׁבֵי יִרְשָׁלַם הֵינּוּ יוֹנָתָן
98 בְּשָׂרִים לְטַבִּילַת נִדָּה כִּיּוֹן שֵׁשׁ בָּהֶם אַרְבַּעִים סָאָה, וְלְחַפְּצָתָא –
99 לְאַפְרָה פְּרָה שְׁצִירִים בּוֹ מִיָּם חַיִּים. וְאֵילוֹ הַמִּים הַזֹּהֲרִים מִכָּאן
100 וְאֵלֶּיךָ – מִחוּץ לְיִרְשָׁלַיִם, כִּיּוֹן שֶׁמִּתְעַרְבִּים בָּהֶם מִיָּם שֶׁאִינֶם מִיָּם
101 חַיִּים, מִי תַעֲרִיבּוֹת הֶם, וְהִיא הֵם רַק בְּשָׂרִים לְטַבִּילַת נִדָּה שְׁצִירָה
102 אַרְבַּעִים סָאָה וְאֵינָה צָרִיכָה מִיָּם חַיִּים, וּפְסוּלִים לְמִי חַפְּצָתָא
103 שְׁצִירִים בָּהֶם מִיָּם חַיִּים. אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְחֻלּוֹק עַל רַבִּי יוֹנָתָן,
104 שֶׁאִין הַמִּים הַזֹּהֲרִים מִבֵּית דָּוִד וְעַד יוֹשָׁבֵי יִרְשָׁלַם הֵם בְּשָׂרִים
105 לְטַבִּילַת נִדָּה וְלְחַפְּצָתָא, אֲבָל הַמִּים הַזֹּהֲרִים מִכָּאן וְאֵלֶּיךָ אֶל מַחוּץ
106 לְיִרְשָׁלַיִם מִיָּם בְּשָׂרִים הֵם – 'קִטְפָרִס' הוּא לְשׁוֹן שִׁפּוֹעַ שֶׁהִמִּים
107 נּוֹפְלִים בְּמִדְרוֹן, וְהִיא הֵן פְּסוּלִים לְטַבִּילַת נִדָּה מִדִּין וְחוּלִין וְלְחַפְּצָתָא
108 מִשּׁוּם שֶׁאִינֶם מִיָּם חַיִּים.
109 חֲזוֹרֶת הַגִּמְרָא לְבִיאָרוֹ פְּסוּקִי נְבוּאָת יִחְזָקָאל עַל הַמִּים הַיּוֹצֵאִים
110 מִבֵּית קוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: כְּתִיב (שם מו ח) 'וַיֵּאמֶר אֱלִי
111 הַמִּים הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַתְּלִילָה הַקְּדֻמָּה' – אֶל הַגִּלְגַּל לְצֵד מִזְרַח
112 וְשֶׁם זֶה יָם שֶׁל כְּמֹכּוֹ. וְהַמְּשִׁיכוֹ הַמִּים 'וַיִּרְדּוּ אֶל הַעֲרֹבָה', זֶה יָם שֶׁל
113 כְּמֹכּוֹ. יָם הַכְּנֶרֶת. וְהַמְּשִׁיכוֹ הַמִּים 'וְכָאן הַיָּם', זֶה יָם הַתְּלִילָה
114 הַעוֹמֵד בְּתוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהַמְּשִׁיכוֹ הַמִּים וַיִּרְדּוּ אֶל הַיָּם
115 הַמּוֹצְאִים, זֶה הַיָּם הַגָּדוֹל – יָם אוֹקִינוֹס. מִפְּרֹשֶׁת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה
116 נִקְרָא שְׁמוֹ שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל 'מוֹצְאִים' בְּלִשׁוֹן 'יִצְחָא', כְּגִנֵּי שְׁתֵּי
117

1 שֶׁל נִיסוּךְ הַמִּים בְּחָג, שֶׁמִּכּוּן שֶׁמַּעֲשֵׂיו הַשִּׁילּוּחַ שֶׁמִּמֶּנּוּ לִקְחוֹ אֶת
2 הַמִּים לְנִיסוּךְ הִיָּה בְּצֵד דְּרוֹם לְפִיכָר מְכַנְסִים אוֹתָם בְּשַׁעַר זֶה. רַבִּי
3 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הֵטַעַם לְקִרְיָאֵת שֶׁם זֶה הוּא, כִּי בּוֹ הַמִּים
4 מְפָכִים וְעִתִּידִין לְהִיּוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִסְּתַן הַבֵּית – הַמַּעֲשֵׂיו שְׁעֵתִיד
5 לְצֵאת מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים יִתְגַּבֵּר בְּהִגִּיעוֹ לְשַׁעַר זֶה, וְכִמּו
6 שֶׁמִּפְּרָשׁ בַּגִּמְרָא.
7 לְעוֹפְתָן – כְּגִנֵּי הַשְּׁעָרִים שֶׁבְּדִרוֹם הֵיוּ הַשְּׁעָרִים בְּצִפּוֹן, וְאִפֹּה הֵיוּ
8 כְּמוֹכִים בְּמַעֲרֵב, לְקֶרֶן הַצְּפוֹנִית מִעֲרֵבִית, וְאִלּוּ הֵם: שְׁעַר יִגְבִּיהַ –
9 שְׁעַר הַקְּרָא כֵּן מִהֵטַעַם שִׁיבּוּאֵר לַהֲלֹךְ. שְׁעַר הַקְּרָא – שֶׁמֶשׁ הֵיוּ
10 מְכַנְסִים אֶת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים הַנִּשְׁחָטִים בְּצִפּוֹן. שְׁעַר הַנְּשִׂים – שֶׁבו
11 נִכְנְסוֹת הַנָּשִׁים לְעִמּוּד אוֹ לְסוּמָךְ עַל קְרִבּוֹתֵיהֶן, וְשַׁעַר מִיּוֹחַד עֵשׂו
12 לְנָשִׁים הַצְּנוּעוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְגְּעוּ בָהֶם בְּנֵי אָדָם. שְׁעַר הַשִּׁיר –
13 שְׁדֶּרֶךְ שֶׁם הֵיוּ מְכַנְסִים אֶת כְּלֵי הַשִּׁיר לְעוֹרָה. מִפְּרֹשֶׁת הַמִּשְׁנָה:
14 וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁעַר יִגְבִּיהַ, לְפִי שְׁבוּ יִצְא יִגְבִּיהַ בְּגִלּוֹתוֹ – כְּשִׁינָא
15 לְגִלּוֹתוֹ כְּשֶׁהִגְלָהּ נְבוּכַדְנֶצַּר, נִכְנַס לְהַשְׁתַּחֲוּוֹת וּלְטוֹל שְׁרוֹת יִצְא
16 דֶּרֶךְ שַׁעַר זֶה.
17 וְאִלּוּ הֵם הַשְּׁעָרִים: שְׁבִימָוֶה, שְׁעַר נִגְנוֹד שֶׁנִּקְרָא כֵּן עַל שֶׁם שֶׁנַּעֲשׂוּ
18 נִסִּים לְדִלְתוֹתָיו כְּפִי שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי בְּמִסְכַּת יוֹמָא, וְשִׁנִּי
19 שְׁבִימָוֶה – שְׁעָרִים קְטָנִים שֶׁאִינֶם גְּבוּהִים וְרַחֲבִים כְּשֶׁאֵר שְׁעָרֵי
20 הַבֵּית, הֵיוּ לוֹ אֶחָד מִיָּמִינוּ וְאֶחָד מִשְּׂמָאלוֹ, וְהֵיוּ פְתוּחִים לְשֵׁנִי
21 לְשִׁכּוֹת, לְשִׁכַּת פְּנִחַס הַמְּלִכִּישׁ וּלְשִׁכַּת בֵּית עוֹשִׂי חֲבִיתִין, וְאִפֹּה
22 שְׁעָרִים קְטָנִים אֵלּוֹ הֵם בְּמִנְיָן הַשְּׁלוּשָׁה עֶשֶׂר שְׁעָרִים. וְשִׁנִּים שְׁעָרִים
23 נּוֹסְפִים הֵיוּ בְּמַעֲרֵב הַעוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶן שֵׁם, לְפִי שֶׁלֹּא הֵיוּ נִכְנְסִים
24 וְיוֹצְאִים בָּהֶם כָּל כָּךְ, וְהֵם הֵיוּ עוֹשִׂים כְּדִי לְצֵאת דֶּרֶכָּה לְרַחֲבָה
25 שֶׁמִּאֲחֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ.

גמרא

26 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחְלֻקֶּת כְּמָה שְׁעָרִים הֵיוּ בְּעוֹרָה: מִתְּנִיָּתִין –
27 מִשְׁתַּנִּינוּ שִׁשִּׁינוּ בַּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעָרִים הֵיוּ בְּעוֹרָה וּנְגַנְדָם הֵיוּ
28 הַהִשְׁתַּחֲוּוֹת, כְּדַעֲתוֹ שֶׁל אָבָא יוֹסֵף בֶּן יוֹנָתָן הֵיא, הָאֲמַר שְׁלֹשׁ
29 עֶשְׂרֵה הַשְׁתַּחֲוּוֹת הֵיוּ בְּעוֹרָה כְּגִנֵּי שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה שְׁעָרִים. בְּרַם בְּרַבִּין
30 – אֲבָל לְרַבִּנָּן שְׁסוּבִרִים בְּמִסְכַּת מִידוֹת (פ"א מ"ד) שֶׁרָק שְׁבַעֲהָ שְׁעָרִים
31 הֵיוּ בְּעוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאִין מִשְׁתַּנִּינוּ מִתִּישָׁבֵת כְּדַעֲתָם.
32 הַגִּמְרָא מִבְּאֵרֵת לְרַבִּנָּן שֶׁהֵיוּ רַק שְׁבַעֲהָ שְׁעָרִים, הִיכֵן הֵיוּ שְׁלֹשׁ
33 עֶשְׂרֵה הַשְׁתַּחֲוּוֹת: שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: עַל דְּעִתִּין דְּרַבִּנָּן הַסּוּבִרִים
34 שֶׁרָק שְׁבַעֲהָ שְׁעָרִים הֵיוּ בְּעוֹרָה, הִיא גַּם הֵם מוֹדִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
35 הַשְׁתַּחֲוּוֹת הֵיוּ, וְלִדְבָרֵיהֶם הִיכֵן הֵיוּ הַשְׁתַּחֲוּוֹת הַלָּלוּ. מִתְרַצָּת
36 הַגִּמְרָא: כִּי הָיָה דְּתַנִּין תַּנָּן – לְפִי מַה שִּׁשִּׁנּוּ בְּמִסְכַּת מִידוֹת (פ"ב
37 מ"ג), שֶׁל עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת הֵיוּ בּוֹ – בְּסוּרָג שֶׁהוּא מַחֲצִיזָה בְּתוֹךְ הַר
38 הַבֵּית וְנַעֲשֶׂה כְּדִי לְהַבְדִּיל בֵּין הַר הַבֵּית וְהַחֲלִיל שְׁפָרְצוּם מִלְּפָנֵי יוֹן
39 כְּדִי שִׁיכּוֹל הַכְּנָרִים לְהַכְנֵס, וְחִזְקוּ וְנִדְרִים מִיָּם חַיִּים מִכָּאן, וְנִזְדוּ כְּגִנֵּי
40 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הַשְׁתַּחֲוּוֹת, עַל כֵּךְ שִׁסְיַעוּם הַיָּם הַשְּׁמַיִם לְגִדּוֹר אֶת
41 פְּרָצוֹת הַיּוֹנִים, וּבְכָל הַשְׁתַּחֲוּוֹת הֵיוּ מוֹדִים וּמִשְׁבַּחִים לְהַקְבָּה עַל
42 כֵּךְ.
43 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר הַמִּים וְכו' רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
44 יַעֲקֹב אוֹמֵר, בּוֹ הַמִּים מְפָכִים וְעִתִּידִין לְהִיּוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִסְּתַן
45 הַבֵּית. הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין זֶה. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: כְּתִיב
46 (זכריה יד ח) 'וְהָיָה כִּיֹּם הָיָה יוֹצְאִין מִיָּם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם וְנָוּ חֲצִים אֶל
47 הַיָּם הַקְּדֻמּוֹי הַכְּנָרִים לְהַכְנֵס, וְחִזְקוּ וְנִדְרִים מִיָּם חַיִּים מִכָּאן, וְנִזְדוּ כְּגִנֵּי
48 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הַשְׁתַּחֲוּוֹת, עַל כֵּךְ שִׁסְיַעוּם הַיָּם הַשְּׁמַיִם לְגִדּוֹר אֶת
49 פְּרָצוֹת הַיּוֹנִים, וּבְכָל הַשְׁתַּחֲוּוֹת הֵיוּ מוֹדִים וּמִשְׁבַּחִים לְהַקְבָּה עַל
50 כֵּךְ.
51 הַמְּבַדִּילוֹת בֵּין הַקּוֹדֵשׁ וְקוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים, הִיָּה זֶרֶם הַמִּים דֵּק מְאֹד
52 כְּגִנֵּי קִלִּי וְכָלִי – בְּדוּמָה לְמִינֵי שְׁבִלּוֹתִים שֶׁקְרִינֵיהֶם דְּקִים מְאֹד.
53 כְּשֶׁמִּשְׁמִיךְ זְרִימַת הַמִּים מִן פְּרוּכָתָא עַד מִזְבֵּחַ הַזֶּה, תִּתְגַּבֵּר הַזְרִימָה
54 וְהִיָּה רַחֲבָה כְּגִנֵּי חֲנֻכִּים שֶׁהֵם עֵבִים יוֹתֵר, וּבְכָל שְׁהִמִּים יוֹצְאִים
55 הִיָּה הֵם מְגַבֵּרִים. כְּשֶׁמִּשְׁמִיךְ זְרִימַת הַמִּים מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּה עַד עֲזָרוֹת,
56 תִּתְגַּבֵּר הַזְרִימָה יוֹתֵר וְהִיָּה רַחֲבָה כְּחוֹט שֶׁל שְׁתֵּי. כְּשֶׁמִּשְׁמִיךְ
57 זְרִימַת הַמִּים מִן הָעֲזָרוֹת עַד מִסְּתַן הַבֵּית, תִּתְגַּבֵּר הַזְרִימָה יוֹתֵר
58 וְהִיָּה רַחֲבָה כְּחוֹט שֶׁל עֶרֶב. מִיָּכֵן וְאֵלֶּיךָ הִיָּה זֶרֶם הַמִּים רַחֲב

רלח שקלים. פרק ישישי - שלושה עשר שופרות דף יז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תקלין חדתיך

הלכה ג משנה על של שיש מניחין את האברים - אחר הנתון מסדירן אותן על השלחן של שיעלום הכהנים. ובגמרא מפרש למח לא עשאו של כסף אף של זהב. ועל של כסף - כלי שרת שמוציאין בכל בוקר שלשה ותשעים כלי שרת, כדרתן במדיו. נותנין להם הפנים בבניסותו - אחר שנאפה, עד שסדרוהו על השלחן. ועל של זהב ביציאתו - והיה מונח שם עד זמן חילוק. שמעלין בקדש ולא מורדין - רבין שסלקוהו מעל השלחן של זהב אין מורדין אותו לדחיו בשל כסף. גמרא תני: על של כסף. אותו של אולם. אחד חדל של כסף, ואחד של זהב. על של כסף היה נותנין בבניסותו. דאין עזיזת במקום עשרות. לית כאן של כסף - לא היה באולם של כסף. אלא כדרתן במתניתין דשל כסף מרחיח ותמחמם הלהם, ויש לחוש שיתעפש. ופרקי: לא כן תני זה אחד מן הנסים וכו', שהיה נשמר חום הלהם עד שעת מילוקו בשבת הבאה, אם כן לא היה מתעפש אפילו

היו מניחין אותו על שלחן של כסף. אין מוכירין מעשה נסים - כלומר, אין סומכין על זהם, ועושיין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע. לא היה שם להם לסדר בשבת, ובתוך ימי השבת נדומן להם, מזה לדחיו מלסדר עד שבת הבאה: או דלמא אף על גב שהוא פסול, דכל שלא עברה עליו שבעה ימים על השלחן - פסול הוא. מכל מקום לקיים מצות 'להם הפנים לפני תמיד' אין להניחו בלא להם. אי נמי: לא היה שם להם לערוך ביום השבת. מזה לדחיו הלהם הראשון על השלחן: שהיה לא יתקלקל גם בשבת הבאה. מיהו, פסול הוא משום לינה. 'לפני תמיד' - שיהיה תמיד לפני ה' אף על פי שהן פסולין. עשרה שולחנות עשה שלמה - דרבתי: 'ויעש שולחנות עשרה' וגו'. אי תימר חמשה בדרום וכו' - רמימיך - היינו מימין החדת, ורשמאל - היינו משמאל: של פתח. שהפתח היתה באמצע ההיכל בכותל מזרחי. אי נמי 'מימין' - היינו מזרח וכו' - וימין, ומדרום נקרא 'ימין' - צפון נקרא 'שמאל'. אלא - של משה באמצע, וה' מימין וחמשה משמאלו, וכולן בצפון ההיכל. את השלחן - לשון יחיד. על כלם היה מסדר - פעמים בזה ופעמים בזה. מזה ומערב היו נותנין - השולחנות, ראשו אחד למזרח ואחד למערב. והיינו ארכו לאורך הבית. כולחון ראוץ לשירות - ואיכא למימר על כולם היה מסדר. נמצא שלחן בדרום - והבי' פירוש: שלחן ארכו שתי אמות (שולחן הדיר הוא (שלוש) עשרים אמה לעשרה שולחנות, וההיכל כולו אינו אלא עשרים, אם כן חמשה שולחנות

חור' יהודה כן - עלו לראש גגותיהן ונפלו ומתו. הדיא הוא דכתיב 'מישא גיא חיוין מה לך איפוא כי עלית בולך לגגות תשואות מלואה עיר הומיה' וגו'.

הלכה ג משנה עשר שולחנות היו במקדש. שמונה של שיש בבית המטבחים, שעליהן מדיחין את הקרבים. ושנים במערב הכבש, אחד של שיש ואחד של כסף. על של שיש נותנין את האברים, ועל של כסף כלי שרת. ושנים באולם (מבחוץ) מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב. על של שיש נותנין להם הפנים בבניסותו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקדש ולא מורדין. אחד של זהב מבפנים שעליו להם הפנים תמיד. גמרא תני: על של כסף (רבי אחי ורבי מישא וקטבו בשם רב שמואל בר רב יצחק). רבי יוסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק רבי נחניה מטיי כה בשם רבי יוחנן: לית כאן של כסף, מפני שהוא מרתית. לא כן תני: זה אחד מן הנסים שעשעו בבית המקדש, שבשם שהיו מניחין אותו חום כף היו מוציאין אותו חום, שנאמר 'לשום להם חם ביום הלחלו'. רבי יהושע בן לוי אמר: אין מוציין מעשה נסים. בעון קומי רבי (לוי) אילא: לא היה שם להם מהו להניחו לשבת הבאה? אמר לון: כתיב 'ונתת על השולחן להם פנים לפני תמיד' - להם פנים אפילו פסול. עשרה שולחנות עשה שלמה, דכתיב 'ויעש שולחנות עשרה ונחם בחיכל המשה מימין והמשה משמאל'. אין תימר המשה בדרום והמשה בצפון - והלא אין השלחן פשר אלא בצפון, שנאמר 'ונתת השלחן תתן על צלע צפון'. מה תלמוד לומר 'המשה מימין והמשה משמאל' אלא, המשה מימין שלחנו של משה והמשה משמאלו. אף על פי כן לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד, שנאמר 'את השלחן אשר עליו להם הפנים', רבי יוסי בי רבי יהודה אומר: על פולן היה מסדר, שנאמר 'את השולחנות ועליהם להם הפנים'. תני: מוקד ומערכ היו נותנין דברי רבי, רבי אלעזר בי רבי שמעון אומר: צפון ודרום היו נותנין. מאן דאמר מוקד ומערכ - ניקחא, פולחן ראוין לשירות. מאן דאמר צפון ודרום - נמצא שלחן בדרום

דקרא דאי איירי בנסדר כהלכתו. דכתיב 'ונתת להם' וגו' - והיינו להם כשר, ואפילו הכי כתיב 'תמיד' - להורות דרשאי להניחו בתחתיה, ולא מיפסל בלינה. ונחם וזו במנחתו (צח.ב.א), ומסמקא דהאב סלקא ווערן דהם מיתקנא. וכן תימר המשה בדרום כו' - והאי 'מימין' - מימין דפתח, וכן משמאל דפתח קאמר. ובבבלי שם קאמר בדריא: ואם תאמר מימין דפתח כו', והלא אין שלחן כו' - הפתח היה באמצע ההיכל בכותל מזרחי, ונמצאו חמשה שולחנות שבשמאל דרך כניסה כולם בדרום. אלא כו' חמשה מימין שלחנו של משה כו' - וכולן בצפון ההיכל. ובדמפרש לקמן, רבי יוסי כבי רבי יהודה אומר על כולן כו' - ובבבלי נקט לה דברי אלעזר בן שמוע. ורבי יוסי בי רבי יהודה סבירא ליה דאין מסדר אלא על של משה כו', עיין שם. הכי גרסין: מוקד ומערכ כו' דברי רבי - וכן הוא בבבלי תלמודא פלוגתיהו. הכי גרסין: מאן דאמר מוקד ומערכ ניקחא - וסוגיא זו סבירא וזו לסמקא סלקא דעתא דרבבלי שם, שהיו מסודרים ראשו של זה בצד ראשו של זה. ואם כן, לזמן דאמר מוקד ומערב מנחם שפיר דיו עומדים בצד פתח שולחנות ראשו של זה בצד ראשו של זה. אף על גב דאי אפשר שישבו עשרה שולחנות של עשרים אמה בעשרים אמה מצומצמות שלא יצאו קצת חוץ לעשרים אמה הפנימית - איכא למימר לא דק כולי האי הא דנקט בסוגין וכולן היו נותנין משלש הבית ולפנים. הכי גרסין: מאן דאמר צפון ודרום נמצא שלחן בדרום - שאורך העשרה שולחנות עשרים, וההיכל מצפוןו לדרומו לא היה אלא עשרים מצומצמות, ואם כן חמשה שולחנות על כרחי יהיו בדרום. ובקרא קפיד שיהיו השולחנות דוקא בצפון, ונשאר בקושיא. ולא חש להאריך בקושיות האחרות שבבבלי וליישבם אליביה דמאן דאמר צפון ודרום מנחם. משום דלית הלתא כותיה דרבי אלעזר בן רבי שמעון, דהלכה כרבי מחבירו.

פולגות דרבי תנינה רבי יהושע בן לוי פירושא אחרינא הוא. את מוצא כו' - והואליו חזכירי שלשה עשר פירות שפרנו מלכי יון, מביא לדרשא דחורבן. ולפי דמשה כאבא יוסא דרשלה עשר השתחויות כנגד שלשה עשר שערם שבמקדש מייתי לה תחלה אגרותא דאמרי במקדש. ולרבנן דנגדו שלשה עשר פירות, מפרש באחרונה מילי דחורבן. בשעה שעלה נבוכדנאצר - ליקח את יחידין שהמלכותו במקום היוקים אביו. ויעצוהו שריו לסלק. ודקן ועוד לא ידיו - להורות שמן השמים מסכימים על זה. ונשלחן מידו - כמו שאר חפץ כמשיבו. כיון שראו כו' - שכן השמים הסכימו. שעליהן מושנה מושנה רבי - את הקרבים - לשון רבנו הגאון: וכן הפשט ניתוחו היה שם, אלא שלוח משמש ויתר בקבע. שהיו מדיחין עליו, ומזוח עד הקרבה. ועיין תוספות יום טוב פרק חמישי דמדות (משנה ג). אתר יחידין מוסדירן שם האיברים עד שיעלום הכהנים. ועל של כסף כלי שרת - שהיו מוציאין בכל בוקר, כדרתן במדיו. על של שיש נותנין להם הפנים בבניסותו כו' שמעלין בקדש - לכן ביציאתו של זהב, ותחלה על של שיש. גמרא תני על של כסף - את דחיו במשנה על של שיש בבניסותו. תני בביריתא על של כסף. ומכל מקום שפיר הו' מעלין בקדש. מבסר דחורבן. הכי גרסין: לית כאן של שיש מפני שהוא מקדש - כלומר, דמפרש למח לא לא בביריתא של שיש כח במשנה. והיינו לפי שהשש מקדש כמו בסוף פרק קמא דיומא: עמוד דחפא אחת על הרצפה. ולחם הפנים צריך שיהיה חם, כמו שנאמר 'לשום לחם חום' וגו'. ופרקי: לא כן תני זה אחד מן הנסים כו' - ואם כן, כיון שדרך נס היה חם כל השבע, אם כן ליכא למיחש לשחקר. אין מוכירין מעשה נסים - דתחתל סידורו צריך שלא יתקרב, ולא לסמוך על זהם. ומשנה דסבירא ליה על של שיש - מפרש בבבלי במדיו (לא.ב). מפני שכל כסף מרתית, ואיכא למיחש שלא יתעפש. לא היה שם להם מהו להניחו לשבת הבאה - בלחם כשר איירי, אי שראו להניחו לשבת הבאה ולא מיפסל בלינה אף בנסדר כהלכתו, או דמיפסל בלינה בנסדר כהלכתו. הכי גרסין: אמר קרא 'ונתת על השלחן להם פנים לפני תמיד' - ואפילו הוא כמה ימים, וגם לתחתלה יכול להניחו על כמה ימים, סוגיא זו במנחתו (צח.ב.א).

ומישיבת, שבבקה - שבע פעמים, דאסקיה - שהעלה דוד על ידי כך משיבקה מדיורי גיהנם, ואידך - והפעם הנוספת, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה - שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי דאיתיה להללמא דתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצא לו בחיו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוןקה של מלכו של עולם, ומישיבת, שבבקה - שבע פעמים, דאסקיה - שהעלה דוד על ידי כך משיבקה מדיורי גיהנם, ואידך - והפעם הנוספת, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה - שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי דאיתיה להללמא דתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצא לו בחיו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוןקה של מלכו של עולם, ומישיבת, שבבקה - שבע פעמים, דאסקיה - שהעלה דוד על ידי כך משיבקה מדיורי גיהנם, ואידך - והפעם הנוספת, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה - שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי דאיתיה להללמא דתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצא לו בחיו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוןקה של מלכו של עולם, ומישיבת, שבבקה - שבע פעמים, דאסקיה - שהעלה דוד על ידי כך משיבקה מדיורי גיהנם, ואידך - והפעם הנוספת, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה - שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי דאיתיה להללמא דתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצא לו בחיו את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח אבשלום מקח רע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר פפא, "בעמק המלך" היינו בעצת עמוןקה של מלכו של עולם, ומישיבת, שבבקה - שבע פעמים, דאסקיה - שהעלה דוד על ידי כך משיבקה מדיורי גיהנם, ואידך - והפעם הנוספת, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה - שהיה ראשו מושלך דרוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיכא דאמרי דאיתיה להללמא דתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

שקלים דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלט

לקיים את מצוות 'ביום השבת יערכנו לפני ה' (ויקרא כד ח). **אמר לון**
 – ענה להם רבי אילא, **בתיב** (שמות כד ל) **וַתֵּת עַל הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פָּנִים**
לִפְנֵי תַמִּיד ואנו מרבים מכך שתמיד צריך להיות מונח **לֶחֶם פָּנִים**
 ואפילו כשהוא **פָּסוּל** עליו להיות מונח, ולכן יש להניח את הלחם
 הישן עד שיאפו את החדש.
 אורך בית המקדש כולל בית קודש הקדשים הוא ששים אמה
 ורחבו עשרים אמה. אורך בית קודש הקדשים בפני עצמו הוא
 עשרים אמה ואורך ההיכל הוא ארבעים אמה.
 מלבד המנורה והשולחן שעשה משה ושעמדו בהיכל, היו בהיכל
 עוד עשרה שולחנות ועשר מנורות שעשה שלמה המלך, וככתוב
 (דברי הימים ב ד י-ה) **וַיַּעַשׂ אֶת מְנֹרֹת הַהָהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן**
בְּהֵיכַל חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל. וַיַּעַשׂ שְׁלֹחָנוֹת עֶשְׂרֵה וַיַּנִּחַ
בְּהֵיכַל חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמָאל. ורחב כל שולחן הוא אמה
 וארכו שתי אמות, וגם אורך המנורות הוא שתי אמות.
 אם כאמור רוחב ההיכל הוא עשרים אמה, הרי שכלפי העמוד
 בפתח ההיכל שבאמצע כותל המזרח היו עשר האמות שמימין
 נקראים 'צלע צפונת' ושם הוא מקום השולחנות, ועשר האמות
 שמשמאל נקראים 'צלע דרומית' ושם הוא מקום המנורות.
 סוגיא זו דנה במיקומם המדויק של עשרת המנורות ועשרת
 השולחנות בהיכל בית המקדש לצד מיקום השולחן והמנורה
 שעשה משה אשר הוא נקבע בפסוק (שמות כו לה) **וְשִׁמַּתְךָ אֶת**
הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפֶּרֶכְתָּ וְאֵת הַמְּנֹרָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן
תִּמְנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל צִלְע צָפוֹן.
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין השולחנות בבית המקדש.
 אומרת הברייתא: **עֲשֶׂרֶה שְׁלֹחָנוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,**
בְּרִיתִיב (דברי הימים ב ד ח) **וַיַּעַשׂ שְׁלֹחָנוֹת עֶשְׂרֵה וַיַּנִּחַ בְּהֵיכַל חֲמִשָּׁה**
מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמָאל.
 הגמרא מפסיקה את הברייתא ומבררת מה פירוש הכתוב 'חמשה'
 מימין וחמשה משמאל. מבררת הגמרא: אין תימר – אם תאמר
 שהשולחנות היו מסודרים לאורכם בשורה אחת מצפון ההיכל
 לדרום ההיכל ונמצא שתמישה מתוך השולחנות הם בדרום –
 קשה, והלא אין השלחן כשר אלא כשהוא עומד בצד צפון ששנאמר
 'והשלחן תתן על צלע צפון', וכאן ישנם חמשה שולחנות שעומדים
 משמאל הפתח בצלע הדרומית. אם כן מה תלמוד לומר – מה
 כוונת הפסוק 'חמשה מימין וחמשה משמאל'.
 מבארת הגמרא: אלא, עשרת השולחנות שעשה שלמה היו
 מחולקים לשתי שורות נפרדות, כל שורה בת חמשה שולחנות
 ובין שורות אלו עמד שולחנו של משה. אלא שעדיין ניתן לסדר
 את שתי שורות השולחנות בשני אופנים, כפי שיבואר להלן
 שנחלקו בזה רבי ורבי אלעזר. ודעתו של תנא דידן הוא כדעת רבי
 אלעזר שמצפון לדרום היו מונחים, ולדעה זו יש שתי שורות
 שבכל אחת מהן יש חמשה שולחנות העומדים לאורכם מצפון
 לדרום במערב הצלע הצפונית של ההיכל, וביניהם במרחק של
 שתי אמות ומחצה מכל שורה עמד שולחנו של משה, נמצא שמן
 הצד היו חמשה שולחנות מימין שלחנו של משה וחמשה שולחנות
 משמאלו של שולחן משה.
 למרות שאורך כל שולחן הוא שתי אמות ובאם יש בכל שורה רק
 חמשה שולחנות הרי שאורכם הכללי הוא עשר אמות הנכנסות
 בשלמות בתוך צלע הצפונית, מכל מקום במציאות היה אורך כל
 שורה קצת יותר מעשר אמות, שהרי אי אפשר לצמצם שלא יהיה
 ריווח בין שולחן לשולחן, ונמצא ששתי שורות השולחנות היו
 נכנסות במקצתן לתוך הצלע הדרומית הפסול לעמידת השולחן.
 ממשיכה הברייתא ואומרת: **אף על פי כן שהשולחנות נמצאים**
ברובם המכריע בתוך הצלע הצפונית, מכל מקום לא היה מקור
את לחם הפנים אלא דווקא בשולחן של משה בלבד שהוא היה
 עומד כולו בתוך הצלע הצפונית, **שנאמר** (מלכים א' יז מ) **וְאֵת**
הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים, מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'הַשְּׁלֶחָן' בלשון יחיד,

חזרי – השרים והחשובים שבארץ יהודה, בן – שמן השמים
 הסכימו לדברי יהויכין, עליו לראש נותניהן ונפלו ומתו, הלא הוא
 בְּרִיתִיב (שעשה כב א-ב) **מִשָּׂא נֵיִא חֵיוֹן מִה לֶּה אִפּוֹא בִּי עֲלִית בְּךָ**
לִנְגוֹת. תִּשְׁאֹת מִלָּמָה עִיר הוֹמִיָּה וְגו' קריה עליה חלליך לא חללי
 חרב ולא מתי מלךמה' והיינו שמתו לא מחרב או ממלחמה אלא
 מנפילה מהגגות.
הלכה ג – משנה
 בתחילת הפרק שינו שיהי שלשה עשר שולחנות במקדש.
 משנתינו מרחיבה בענין שולחנות אלו, ממה הן עשויות, למה היו
 משמשות, והיכן עמדו בבית המקדש. אומרת המשנה: **שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר**
שְׁלֹחָנוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ. מִפְּרֶטֶת הַמִּשְׁנָה: שְׁמוֹנֶה שְׁלֹחָנוֹת שֶׁל שִׁישׁ
עֲמָדוֹ בְּבֵית הַמִּמְכָּתִּים בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ שֶׁשֶׁם שׁוֹחֲטִין, שְׁעָלֵיהֶם
מִיָּחִיו אֶת הַקִּרְבָּיִים של הקרבנות לאחר שכבר ניקו אותן מחרפ
 בלשכת המדיחין, והיו של שיש לפי שהוא צונן ומקרר את הבשר
 שעליו שלא יסריח.
 ושנים שולחנות נוספים עמדו בְּמַעְרֵב הַכְּבֵשׁ, אֶחָד שֶׁל שִׁישׁ וְאֶחָד
 שֶׁל כֶּסֶף. על של שיש נותנין את האֶבְרִים של הקרבנות לאחר
 שניתנו והדיחו אותם קודם שהעלום הכהנים על הכבש, ולכן היה
 השולחן עשוי משיש כדי שיקרר את הבשר שעליו שלא יסריח.
 ועל של כסף היו נותנים תשעים ושלוש כלי שרת העשויים מכסף
 וזהב שאותם היו מוציאים בבוקרו של כל יום לצורך עבודת היום.
 ושנים שולחנות נוספים עמדו בְּאֵלֶּם מִכְּפָנִים – בתוך האולם על
 פתח הבית, אֶחָד שֶׁל שִׁישׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב. על של שיש נותנין להם
 הַפָּנִים בְּכִנִּיתוֹ – בכל ערב שבת לאחר שנאפה, והיה מונח שם
 עד למחרת ביום השבת שבו היו מסדרים אותו על השולחן
 בהיכל. ועל השולחן של זָהָב היו נותנים את מערכת לחם הפנים
 הישנה בְּצִיָּאתוֹ – לאחר סילוקו מהשולחן, והיה מונח שם עד
 שהיה מתחלק לכהנים, והטעם שהיה מונח על של זהב ביציאתו
 הוא לפי שְׁמַעְלֵן בְּקוֹשֶׁשׁ וְלֹא מוֹרִידֵין, וכיון שהיה מונח בהיכל על
 השולחן של זהב לא היו מורידים אותו להניחו על של שיש או על
 דבר הפחות מזהב. ועוד שולחן אֶחָד שֶׁל זָהָב היה מִכְּפָנִים – שולחן
 של משה המונח בהיכל שְׁעָלָיו מונח להם הַפָּנִים תַּמִּיד.
גמרא
 שינו במשנה, 'על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו'. מביאה
 הגמרא ברייתא שחולקת על זה: **תַּנִּי, עַל שְׁלֹחָן שֶׁל כֶּסֶף** היו
 מניחים את לחם הפנים בכניסתו. **רַבִּי יוֹסִי** אמר **בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל**
בַּר רַב יִצְחָק, וְאֵילוּ רַבִּי תַנְיָה מִפִּי בָּה – היה אומר זאת בְּשֵׁם רַבִּי
 יוֹחָנָן, לִית כָּאֵן שֶׁל כֶּסֶף – התנא של משנתינו אינו סובר שהיה
 השולחן של כסף אלא של שיש, וטעמו בכך הוא מִפְּנֵי שְׁהוּא
 מְרִיתִיך – שהכסף יכול לחמם את לחם הפנים ולהביאו לידי
 עיפוש, ולכן סוברת המשנה שהשולחן היה משיש שהוא צונן.
 הגמרא מקשה על התנא של משנתינו שסובר שהיה השולחן
 משיש. שואלת הגמרא: **לֹא בֵּן תַנִּי** – וכי לא כך שינו בברייתא, וְ
 אֶחָד מִן הַנְּסִים שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהָיוּ מְנִיתִין אוֹתוֹ –
 את לחם הפנים על השולחן חום – כשהוא חם, כִּךְ הָיוּ מוֹצִיָּאִין
 אוֹתוֹ מִהַשְּׁלֹחָן חוּם – כשהוא חם, שְׁנֶאֱמַר (שמואל א' כ א) **וְלִשְׁוֹם**
לֶחֶם חֹם בְּיֹם הַתְּקִיף, ואם כן גם אם היו נותנים את לחם הפנים
 בכניסתו על שולחן של כסף לא היה הלחם מתעפש מכח הנס
 שנעשה בו, ולשם מה היו צריכים שיהיה של שיש. מתרצת
 הגמרא: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי אָמַר, אֵין מוֹכִירִין מַעֲשֵׂה נְסִים** – הניחו
 את הלחם על של שיש לפי שאין סומכים על הנס ולפיכך היו
 צריכים לעשות בדרך הטבע שלא יתעפש הלחם.
 מוסיפה הגמרא לדון בענין לחם הפנים: בני הישיבה פֶּעוֹן קוֹמִי –
 שאלו לפני רבי אילא, מה יהיה הדין באופן שלא היה שם להם
 הפנים חדש לסדר על השולחן בהיכל, מהו להניחו את הלחם
 הפנים הישן לשבת הַבָּאָה, שישלך את הלחם ויחזור ויערכו מחדש

1 ואף בעשרת המנורות שעשה שלמה יוצא כן שְׁמֹנֶה בָּצָפוֹן –
 2 ששורות המנורות נמשכות לצד צפון, בעוד שהם כשרים
 3 להדלקה רק בצלע הדרומית ולכן לא היה מבטיר אלא בשל משה
 4 כמו שמפרש להלן.
 5 אורך המשכן כולל בית קודש הקדשים הוא שלושים אמה ורחבו
 6 עשר אמה. אורך בית קודש הקדשים בפני עצמו הוא עשר אמה
 7 ואורך הגמרא במיקום השולחנות בבית המקדש מוסיפה
 8 כיון שדנה הגמרא במיקום השולחנות בשל חללים במשכן: וְהָא
 9 הגמרא ודנה במיקום שולחנו של משה ושאר הכלים במשכן: וְהָא
 10 תָּנִי – וכך שנינו בברייתא, הִשְׁלָחַן הָיָה נִתּוּן מִחֻצֵי הַבַּיִת וּלְפָנֵים –
 11 בתוך עשר האמות הפנימיות של הקודש, ולא היה סמוך לקיר
 12 אלא היה מְשׁוּבָּה מִן הַבֵּית וְהָיָה שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה, וכל זה בְּכָפֵי הַצָּפוֹן
 13 – בצלע הצפונית של הקודש. וּמִנֹּחַ הָיְתָה עֹמַדַּת מֹל הַשְּׁוֹלְחָן
 14 בְּגִבְרֵי בְּרָדִים – בצלע הדרומית של הקודש, ואף המנורה היתה
 15 משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה. ומלפני השולחן והמנורה
 16 לצד הפתח מִנֹּחַ הָיָה נִתּוּן בְּאֶמְצַע הַבַּיִת, כשהוא חוֹלֵק אֶת
 17 הַבַּיִת בֵּין עֶשֶׂר הָאֻמוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ לְעֶשֶׂר הָאֻמוֹת
 18 הַפְּנִימִיּוֹת, והמזבח עצמו מִחֻצֵי וּלְפָנֵים בתוך העשר הפנימיות,
 19 והיה המזבח עומד בין השולחן והמנורה אלא שהיה מְשׁוּבָּה מִן הַצָּפוֹן
 20 בְּכָפֵי חוּץ כְּדִי לֹא לְהַבְדִּיל בֵּין הַשְּׁוֹלְחָן וְהַמְּנֹרָה.
 21 מסיימת הברייתא: וְכֹלֵהֶן – כל הכלים הָיָה נִתּוּן מִשְׁלִישׁ הַבַּיִת
 22 וּלְפָנֵים, והינו, שאורך הבית כולו עם קודש הקדשים הוא שלושים
 23 אמה, נמצא שעשר אמות הפנימיות הם משליש הבית ולפנים.
 24 וּבְרִישָׁא שְׁנִינָה מִחֻצֵי הַבַּיִת וּלְפָנֵים, החשבנו רק את הקודש
 25 שהוא עשרים אמה, נמצא שעשר אמות הפנימיות הם מחצי הבית
 26 ולפנים.
 27 חזרת הגמרא להמשך הברייתא שהובאה לעיל (יח) המבארת
 28 שכשם שנחלקו בשולחנות כך גם נחלקו במנורות. אומרת
 29 הברייתא: עֶשֶׂר מְנֹרֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנָאֲמַר
 30 (דברי הימים ב' ד' י) וַיַּעַשׂ אֶת מְנֹרֹת הָהֵבָה עֶשֶׂר בְּמִשְׁפַּטָּם וַיִּתֵּן לַחֵיכָל
 31 הַבַּיִת מִיָּמִין וְחֻמֶּשׁ מִשְׁמָאל.
 32 מפסיקה הגמרא את הברייתא ומבארת מה פירוש הכתוב 'חמש
 33 מימין וחמש משמאל'. מבררת הגמרא: אֵין תִּימָר – אם תאמר
 34 שהמנורות היו מסודרות לאורך בשורה אחת מדרום ההיכל
 35 לצפון ההיכל, ונמצא שֶׁחֶמֶשׁ מתוך המנורות עומדים בְּצָפוֹן –
 36 מימין הפתח וְחֶמֶשׁ מנורות האחרים עומדים בְּרָדִים – משמאל
 37 הפתח, יהיה קשה וְהָאֵין הַמְּנֹרָה בְּשִׁירָה אֶלָּא כשהיא עומדת
 38 בְּרָדִים שְׁנָאֲמַר וְאֵת הַמְּנֹרָה נָכַח הִשְׁלָחַן עַל יָדָהּ הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה,
 39 וכאן ישנם חמש מנורות שעומדים מימין הפתח בצלע הצפונית,
 40 אם כן מַה תִּלְמֹד לִימָר – מה כוונת הפסוק 'חֶמֶשׁ מִיָּמִין וְחֶמֶשׁ
 41 מִשְׁמָאל'.
 42 מבארת הגמרא: אֶלָּא כוונת הפסוק, שעשרת המנורות שעשה
 43 שלמה היו מחולקות לשתי שורות נפרדות, כל שורה בת חמש
 44 מנורות ובין שורות אלו עמדה מנורתו של משה. אלא שגם כאן
 45 נחלקו רבי ורבי אלעזר איך מסדירים את שתי שורות המנורות.
 46 דעתו של תנא קמא הוא כדעת רבי אלעזר שמדרום לצפון היו
 47 מונחים. ולדעה זו שתי שורות שבכל אחת מהן יש חמש מנורות
 48 היו עומדות לאורך מדרום לצפון במערב הצלע הדרומית של
 49 ההיכל, וּבִינְיָהן במרחק של שתי אמות ומחצה לכל שורה עמדה
 50 מנורתו של משה. נמצא שמה הצד היו חֶמֶשׁ מנורות מִיָּמִין מְנֹרָתוֹ
 51 שֶׁל מֹשֶׁה וְחֶמֶשׁ מנורות מִשְׁמָאלָה של מנורתו של משה.
 52 למרות שכאמור היה אורך כל מנורה שתי אמות, ובאם יש בכל
 53 שורה רק מנורה בתוך שורה, שאורכן הכוללי הוא עשר אמות
 54 הנכנסות בשלמות בתוך צלע הדרומית, מכל מקום במציאות היה
 55 אורך כל שורה קצת יותר מעשר אמות, שהרי אי אפשר לצמצם
 56 שלא יהיה ריווח בין מנורה למנורה, ונמצא ששתי שורות
 57 המנורות היו נכנסות במקצתן לתוך הצלע הצפונית הפסול
 58 לעמידת המנורה.
 59 ממשכה הברייתא ואומרת: אַף עַל פִּי כֵן שֶׁהַמְּנֹרֹת נִמְצְאוּ

60 ברובן המכריע בתוך הצלע הדרומית, מכל מקום לֹא הָיָה מְבַעֵיר
 61 את הנרות אֶלָּא במנורה שֶׁל מֹשֶׁה בְּלִבָּד שהיא נמצאת בשלמות
 62 בתוך הצלע הדרומית, שְׁנָאֲמַר (דברי הימים ב' יג יא) 'וּמִנֹּחַ הָיְתָה הָהֵבָה
 63 וְנִרְתְּיָהּ לְבָעֵר בְּעֵרֵב בְּעֵרֵב', וממה שנאמר 'וּמִנֹּחַ הָיְתָה' לשון יחיד, הרי
 64 שרק מנורה אחת כשירה להדליק בה נרות והיא מנורתו של משה.
 65 רבי יוסה בי רבי יהודה חולק: רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, סידור
 66 שתי שורות המנורות לא היה כדעת רבי אלעזר מדרום לצפון
 67 אלא כדעת רבי הסבור שממערב למזרח היו עומדות. השורה
 68 הראשונה עמדה לארכה ממערב למזרח בחציו הפנימי של הצלע
 69 הדרומית במרחק שתי אמות ומחצה מהקיר הדרומי. ושתי אמות
 70 ומחצה הבדילו בין שורה זו לשורה נוספת של חמש מנורות.
 71 ומנורתו של משה עמדה כנגד האויר שבין שורה לשורה, נמצא
 72 ששתי שורות המנורות עמדו בתוך הצלע הדרומית הכשירה ולכן
 73 עַל בִּנְיָן הָיָה מְבַעֵיר שְׁנָאֲמַר (דברי הימים ב' ד' כ) 'וְאֵת הַמְּנֹרֹת וְנִרְתְּיָהֶם
 74 לְבָעֵרִים בְּמִשְׁפַּט לִפְנֵי הַדְּרִיז וְהָב כְּנוֹ', וממה שנאמר 'הַמְּנֹרֹת'
 75 לשון רבים הרי שכולם כשרים להבערת הנרות. ואילו תנא קמא
 76 מתירן שהכוונה שמבעירים בהם לנוי ולא למצוה שאמרה תורה.
 77 אגב שהביאה הגמרא פסוק זה, ממשכה הגמרא ומבארת פסוק
 78 שלאחריו. אומרת הגמרא: כתוב (שם ד' כ) 'וְהַפְּתָח וְהַנִּרְתָּ
 79 וְהַמִּלֻּקְתִּים וְהָב הוּא מִכְלֹת וְהָב', מבארת הגמרא מהו 'מִכְלֹת':
 80 שעשיית המנורות וכליה הֵן כִּילוֹ – גמרו את וְהָבָה שֶׁל (משה)
 81 [שְׁלֹמֹה] וכמו שמפרש והולך.
 82 תָּנִי, אמר רב יהודה בְּשֵׁם אָמִי, לצורך כל מנורה ומנורה שעשה
 83 שלמה הָיָה שְׁלֹמֹה נוֹטֵל אֶלֶף בָּבָר וְהָב וּמְכִינֵן אֶלֶף פַּעֲמִים לְכוֹר
 84 הַחֵיתָן וּמוֹצִיאָן, עַד שֶׁהָיָה הָהֵב מְזוּקָק הֵיטֵב וְהוּא מְעִמְדִין עַל
 85 כֶּכֶר וְהָב אַחֲרָי, לְקַיֵּם מַה שְׁנָאֲמַר – לעשותו כמשפט עשית
 86 המנורה שנאמר (שמות לו' כד) 'בָּבָר וְהָב כְּהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְגו'.
 87 שואלת הגמרא מדברי הברייתא: תָּנִי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי
 88 יְהוּדָה, מִצָּעָה בְּמִנְרָת וְהָב שְׁעָשָׂה מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר, וְהָיְתָה יְתִירָה דִּינָר
 89 וְהָב – מצאו שיש בה דינר יותר משיעור ככר, וְהַכְּנִיסוּהוּ לְכוֹר
 90 שְׁמוֹנִים פַּעַם וְלֹא חֲסָדָה בְּלוֹם, ואם אמרנו שבאלף ככרי וְהָב
 91 שהכניסום אלף פעמים לכוור נחסרו כל כך עד שעמדו על ככר
 92 אחד, נמצא שבכל פעם שמכניסים לכוור הרי זה מפחית בשיעור
 93 כיכר, ואין כאן הכניסוהו לכוור שמונים פעם ולא נחסר כלום.
 94 מתרצת הגמרא: וְאֵת – יפה הוא מה שאמרנו שלא נחסר כלום,
 95 כיון שהזכר עַד דִּלָּא יָקוּם עַל בְּרִייתָה – עד שהוא לא נצרף על בוריו
 96 וְזוֹקֵק יָפָה הָיָה חֲסֵר סִגְנָן – אכן הוא נחסר בכל פעם שמכניסים
 97 אותו לכוור, אולם מִן דִּי בְּרִייתָה עַל בְּרִייתָה – כשהוא כבר עומד על
 98 בוריו שנצרף היטב לסגניו, שוב הוא לֹא חֲסֵר בְּלוֹם – אף אם
 99 יכניסוהו פעמים הרבה לכוור.

הלכה ד – משנה

100 בתחילת הפרק שנינו שהיו שלשה עשר שופרות במקדש. משנתנו
 101 מרחיבה בענין שופרות אלו: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת – קופות
 102 העשויות כמין שופר שמכניסים בהם מעות הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, וְכָתוּב
 103 עֲלֵיהֶן – על כל שופר ושופר למה הוא משמש. על הראשון היה
 104 כתוב שהוא עבור תְּקִלִין חֲדָתִין – שקלים חדשים. ועל השני היה
 105 כתוב שהוא עבור תְּקִלִין עֲתִיקִין – שקלים ישנים. על השלישי היה
 106 כתוב קִנִּין. ועל הרביעי היה כתוב נוֹזְלִי עוֹלָה. על החמישי היה
 107 כתוב עֲצִים. על השישי היה כתוב לְבוֹנָה. על השביעי היה כתוב
 108 וְהָב לְכַפֹּרֶת. ועוד שָׁשָׁה הָיוּ לְנִבְיָה, הרי שלושה עשר שופרות.
 109 כעת מבארת המשנה ענין שופרות אלו, ולמה היו משמשות: שופר
 110 של תְּקִלִין חֲדָתִין הוא לחיוב מחצית השקל שֶׁבֶכֶל שָׁנָה וְשָׁנָה,
 111 שבהם נותן כל אחד את מחצית השקל, ומזהשופר לזקוקים
 112 הגוברים את המעות ונותנים ללשכה כדי שיתרמו מהם. והשופר
 113 של תְּקִלִין עֲתִיקִין הוא עבור מִי שֶׁלֹּא הָיָה אֲשֶׁתָּקֵד – בשנה
 114 שעברה בזמנו, שהרי הוא שׁוֹקֵל לְשָׁנָה תְּקָאָה וְנוֹתֵנוּ בְּשׁוֹפֵר זֶה
 115 והגובר נותנו יחד עם המעות של שיירי הלשכה.
 116 שופר של קִנִּין, הֵן תּוֹרִין – הגוברים קונים בו עופות הנקראים

שקלים. פרק שישי - שלושה עשר שופרות דף יח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
תקלין חדרתן קרבן העדה

וגם סתם משנה מנחות (כ.ו.א) כותיה דרבי, ולאו אורחא דירושלמי להאריך בפלפולא שלא אליא דהלכתא. הכי גרסינן: תני השלחן היה נתון מחצי הכית ולפנים משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה — שההיכל היה ארכו ששים אמה, בדכתיב "והבית אשר בנה שלמה" וגו', ומאותן ששים היה עשרים דבריו, בדכתיב "ולפני הדביר עשרים אמה" וגו', וההיכל ארבעים, בדכתיב "ארבעים באמה היה הבית

וּמְנַחֵם בָּצָפוֹ. וְהָאֵתָּי: הַשְׁלָלָה הָיָה נִתָּן מִחֲצֵי הַבֵּית לְאֶפְנֵי. שְׁהוּא אֲרֵבֵימֶם. מִשּׁוּר בֵּי כֹחַ הַבֹּהֶל צִפְנִי. שְׁתִּי
מִשּׁוּד מִן הַבֹּהֶל שְׁתִּי אֲמוּתָה וּמִחֲצָה כִּלְפֵי הַצָּפוֹ, וּמְנַחֵה
כִּנְגֵדוֹ בְּדָרוֹם. מִזֶּמֶחַ הָהָבֶה הָיָה נִתָּן בְּאִמְצַע הַבֵּית, חֹלֶק אֶת
הַבֵּית מִחֲצִיזָה לְאֶפְנֵי, מִשּׁוּד קִימְעָא כִּלְפֵי (צָפוֹ) חֹץ, וּבִחְלָתָן
הָיָה נִתָּן מִשְׁלֵשׁ הַבֵּית לְאֶפְנֵי. עֶשֶׂר מִנּוּרוֹת עָשָׂה שְׁלֵמָה,
שְׁנָאֲמֵר "וַעֲשֵׂה אֶת מִנּוּרֵי הָהָבֶה עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטוֹ וְיִתֵּן בְּחִיכֹל
הַחֶמֶשׁ מִימִין וְהַחֶמֶשׁ מִשְׁמָאל". אֵין תִּמְרַח חֶמֶשׁ בָּצָפוֹ וְהַחֶמֶשׁ
בְּדָרוֹם - וְהֵלֵא אֵין הַמְּנֻרָה כְּשִׂירָה אֵלֶּא בְּדָרוֹם, שְׁנָאֲמֵר "וְאֵת
הַמְּנֻרָה נֹכַח הַשְׁלָלָה עַל יָדָהּ הַמִּשְׁשָׁן תִּימְנָה". מִה תִּלְמִיד
לֹאֲמֵר חֶמֶשׁ מִימִין וְהַחֶמֶשׁ מִשְׁמָאל, אֵלֶּא חֶמֶשׁ מִימִין מִנּוּרָתוֹ
שֶׁל מִשָּׁה וְהַחֶמֶשׁ מִשְׁמָאלָהּ. אֵפֶּה עַל פִּי כֹן לֹא הָיָה מְכַעֵיר אֵלֶּא
שֶׁל מִשָּׁה בְּלִבָּהּ, שְׁנָאֲמֵר "מִנּוּרֵי הָהָבֶה וְנִרְוִיחֶיהָ לְבָעֵר בְּעֶרְבֵי
עֶרְבֵיב". רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי: עַל כִּיּוֹן הָיָה מְכַעֵיר,
שְׁנָאֲמֵר "וְאֵת הַמְּנֻרוֹת וְנִרְוִיחֶיהָ לְבָעֵר כְּמִשְׁפָּט לִפְנֵי הַדִּבְרִי
וְהֵב כִּסְגֹר. וְנִפְרָח וְנִרְוִיחֹת וְהַמְּלָקְחִים כִּיֹּה הוּא מְכַלּוֹת וְהֵב" -
הֵן כִּיּוֹן הָבֹהֶשׁ שֶׁל מִשָּׁה. תִּנִּי רַב יְהוּדָה בִּשְׁם אֲסִי הָיָה שְׁלֵמָה
נוֹטֵל אֶלָּף כֶּכֶרִי וְהֵב וּמְכַנִּיּוֹן לְבוֹד וּמוֹצִיאָן, עַד שְׁהוּא מַעֲמִיד
עַל אֲחֵר, לְקִיּוֹם מִה שְׁנָאֲמֵר "כֶּכֶר וְהֵב טְהוֹר עָשָׂה אוֹתָהּ"
וְגו'. תִּנְיָא: אֲמֵר רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה בְּמִנּוּרֵי וְהֵב
שְׁעֵשֶׂה מִשָּׁה בְּמִדְבַר וְהִתָּה וְהִתָּה יְהִיִּרָה דִּינִי וְהֵב, וְהַכְּנִסְתָּה לְבוֹד
שְׁמוֹנִים פַּעַם וְלֹא חִסְרָה כְּלוֹם. וְיֵאוּת, עַד דְּלֵא קִיּוֹם עַל בְּרִיָּה
- סוּחָה חֶסֶר כִּסְגֹר. מִן דִּי מִיּוֹם עַל בְּרִיָּה - לֹא חֶסֶר כְּלוֹם.

שהיו במערכה, וכדמפרש בגמרא. לא יפחות מקומן —
 שהיו שיעור לבונה שבאה עם המנחה. ובגמרא ליקף לה
 מנא לה. וזה מדרש ב' — לשון רבינו אבנא:
 שיהיה חדש שיעוריהם לכוונה, דסלקא דעתך אמינא
 דנבנה הוא חורב לבונה. כמו הקדש ברה"ק. וזהו
 שאמר: ואומר "כסף אשם וכסף חטאות". דסלקא דעתך
 אמינא שירבאו בית ה' ולא למבחן משום העדר. אבל זה
 לא היה בסלקא דעתך כלל שביא קרבן אחר חטאת
 ואשם. שאלכו באהרן מנדרה, לא עולות חודש וזאת
נמרא תניא אמר רבי יהודה לא היה שופר של
 קנין ב' — לקנין חובות. כמו בז חבה ויולדות. שיתנו
 לחובו. כמו שהיה לכן נדבה. שפא תמות — אחד מבעלי
 הקנין שנתנו בשופר. תמות — שמתו בעליהן. והיה לה
 מעט אותן שמתו בעליהן מעורבות עם הכשרות, וכולן
 לית ליה המלאת והתניא **האשה ב'** — הוא וסותפת
 פרק שני דרשלים, והובאה בעירובין (לכא) ושם בגמרא
 הניאמ: "אדאשה שיש עליה לידה או ובה מביאה מעט
 ונתנת בשופר, וטובלת ואוכלת בקדשים לערב". והבי
 נמי הכי פירושו: שאמרה הינו ששאלתה הרי עלי חובך
 מלכה או מדיבה, וטולתה מה תעשה, אי בנאי מדיב
 ולכן באיסור אבילת קדשים. מביאה דמיתין

23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38

הלכה ד משנה שלשה עשר שפרות היו במקדש וכתבו
 עליהן: תקלו דרתין, ותקלו עמיכון, קנין
 וגזיל עולה, עצים, לבונה, והב לכפורת, ששה לנדרה. תקלו
 דרתין — שובל שנה ושנה, ועמיכון — מי שלא הביא אשתפר
 שוקל לשנה תבאה. קנין הן תורין, וגזיל עולה הן בני יונה,
 בנן עולות, דברי רבי יהודה. וכתבים אומרים: קנין — אחד
 חטאת ואחד עולה, וגזיל עולה — בנן עולות. האומר "הרי
 עלי עצים" — לא יפחות משני גזירין, לבונה — לא יפחות
 מקומין, והב — לא יפחות מדינר והב. ששה לנדרה. נדרה
 מה היו עושין בה? לוקחים בה עולות, הבשר לשם ועולות
 לכהנים. זה מדרש דרש יהודה בן גדול: "אשם הוא אשם
 אשם לה". זה הקלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום
 אשמה — ילקח בהן עולות, הבשר לשם והעורות לכהנים.
 נמצאו שני כתובין קיימין אשם לה' ואשם לכהן, ואמר
 "כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו".
נמרא תניא, אמר רבי יהודה: לא היה שופר של קנין
 בירושלם מפני התערבות שפא תמות וזה, ונמצאו דמי

בירושלם

חֲמָאוֹת מִיתוֹת מְעוֹרְבוֹת בָּהֶן. וְהִתְנִיא: הָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה "הָרִי עָלִי קֵן" - מִבִּיאָה דְּמִי קֵן וְנִתְּנָהּ בִּשְׁוֹפָר, וְאֵבֶלֶת

— כן הוא ברמב"ם פרק קמא מהלכות מחוסרי כפרה. אבל באומרת "הרי עלי קן" — שניהם עולות. והרב רבי אליהו פולדא ל

בענייני ביטחון של הדורים בארץ ישראל המומחים הם אנשי הצבא ולא אנשי הפוליטיקה.

רמב" שְׁקִלִים. פֶּרֶק שִׁישִׁי – שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר שׁוּפְרוֹת דָּף יח עֲמוּד ב – מִתּוֹךְ מִהְדוּרַת "אֲבֵן יִשְׂרָאֵל – (שְׁטִינְזִילִץ)" תַּקְלֵץ חֲדָתִין קֶרֶבֶן הָעֵדָה

הַקֶּץ קֶצֶוֶן הָיוּ. וְאוֹכֵלֶת בְּקִדְשִׁים – לַעֲרֹב. וְאִינָה חוֹשֶׁשֶׁת שְׁמַת נִתְעַלֵּל בָּהֶן – דְּרוּקָה עַל בֵּית דִּין שֶׁל כְּהֻנָּה שְׁאִין עֲמוּרִים מִשֶּׁ עֵשֶׂה כָּל מַעֲוָה שֶׁל אוֹתוֹ שׁוֹפֵר, כִּי שֶׁלֹּא אִבְּלוּ מִחוֹסְרֵי כִפְרָה בְּקִדְשִׁים. וְאִין הַבִּצּוֹן חוֹשֶׁשׁ וְכו' – וְלֹא פִלִּיג רַבִּי יִהְיֶה מִשְׁמַע דְּבוּלִי עֲלֵמָא מוֹרִים דְּלֹא יִישִׁיעִין שְׁמַת מִתָּה אַחַר מִתָּה. וּמִשֶּׁן כִּי קִאֲמֵרִין לְרַבִּי יִהְיֶה דְּחִישׁ לְתַעֲרֹב־תּ – הִינֵנּוּ שׁוֹיֵדֶר לֵן שְׁבוּדָא מִתּ אַחַר מִתּוֹנְהוּן לְתוֹךְ הַשּׁוֹפֵר, וְכוּ' וְהָן דְּמִי פִרְיָה אַחַר. וְהָן בִּיּוֹם עֲשׂוֹד קִין בְּרִכְתֵּיהֶם. פִּירוּשֵׁי. פִּרְיָה אַחַר. וְדוֹרְכֹה הוּא חֲצִי דִינָר צוּרִי, שְׁהוּא אֲרִבְכָּה וְכוּ' מִדְּיָנָה. אִי יִנְמָה אֲרוּחָהּ דְּרִשִׁי לְמַחְזֵי אֲרִבְכָּה. לִית לֵיהּ בִּירָה – לֹא סִמְכִין אֲבִירָה לְמִשְׁרֵי אִיסוּרָא. בְּעִי אֵם אֲמַר "הָרִי עָלֵי עֵץ" אֲמַר

"עֵצִים", שֶׁלֹּא נִתְכּוּן אֵלֶּא לְעַץ אַחַד. מִדּוּ שִׁבְיָא אַחַד אוֹ שְׁנַיִם. מִתְּנִיתָא אֲמַרְהָ כֵּן – שֶׁאֵף גִּיּוֹר אַחַד הוּא קֶרֶבֶן, וְנִדְרָה כִּדָּא. וְהִנֵּנּוּ תַמֵּן – כִּיּוֹמָא פֶּרֶק שְׁנִי. וְשִׁנְשֵׁן שֶׁן כְּדִינָה בִידֵם שֶׁן גִּיּוֹר – עֵצִים – בִּיד כִּל אַחַד גִּיּוֹר אַחַד, שִׁמַּע מִנֵּיהּ: שֶׁכֵּל אַחַד קֶרֶבֶן בִּפְנֵי עֲצֻמּוֹ. הֲכִי גִרְסִין: "קֶרֶבֶן – לְרִבּוּת אֶת הָעֵצִים – וְהִכִּי דִאֲעֻבְדֵי כְּתִיב "כִּי תִקְרִיב מִנְחָה", וּמַעֲזִין לְעֵצִים שֶׁנִּקְרָא "קֶרֶבֶן" דְּכִתְוִיב "וְהִגְדִּילֹתָ הַפִּתּוֹת עַל קֶרֶבֶן הָעֵצִים", בִּאֲמָה שׁוֹחֲקֵת – פִּירוּשׁ: בִּאֲמָה גְדוּלָּה. גְּדוּמָה – פְּחוּתָה. כְּמִין סוֹרִטִי – קַה מִאֲזוּנִים. וְלִי רִגְמָה דִאֲעֻבְדֵי קֶרֶבֶן, שֶׁלֹּא הִיִּתָּה עֲזוּבָה אֵלֶּא מִחוֹסְרֵי, וְהוּא כְּמוֹךָ גִּדּוּשׁ סִטָּה אֲשֶׁר הִשְׁנִי בִבְבִלָּה. אֵלֶּא אֲמַה עַל מִחוֹסְרֵי, וְאֲמַתָּה בִּאֲמַתָּה אֵלֶּא אֲמַה וְכוּ' וְכִתְוִיב "עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ" – שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָעֵצִים יוֹצֵאִין מִן הַמִּזְבֵּחַ. לְפִיכָךְ לֹא הָיוּ הָעֵצִים אֵלֶּא אֲמָה גְּדוּמָה. וְהִנֵּן כֵּן, וְתִנָּה נָמִי הֲכִי שֶׁמֶסֶק הַמַּעֲרֵכָה לֹא הָיָה אֵלֶּא אֲמָה עַל מִחוֹסְרֵי. כְּמִין כָּאֵן – גִּבִּי לְבוֹנֵה דְלֹחֶם הַפִּתִּים "אוֹכְרֵה", דְּכִתְוִיב "וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֵכָה לְבוֹנֵה זֶכֶה וְהִתַּחַת לְהַלֵּל לְאוֹכְרֵה". וְאֲמַר לְחֵל – גִּבִּי מִנְחָה וְקִימָץ מִשֶּׁס מִלָּא קִמְצוּ מִסְתַּלְתָּה וּמִשְׁמַנָּה עַל כִּל לְבוֹנֵתָה וְהִקְסִיךְ הַבְּהֵן אֵת אוֹכְרֵתָה. אֲמַר כָּאֵן קִמְצוּ – לְכָל מַעֲרֵכָה. וְכִי הִכִּי דִסְתֵם מִנְחָה מִלָּא קִמְצוּ – אֵף סָתֵם גְּדִבְתָּ לְבוֹנֵה מִלָּא קִמְצוּ. וְכִי גִרְסִין: אִי מִה לְחֵל שֶׁן קִמְצוּ – וְהִכִּי פִירוּשׁ: אִי מִה לְחֵל בְּלֹחֶם הַפִּתִּים שֶׁן קִמְצוּ, כִּדְאֲמֵרִין עַל לֵיעַל עַל כִּל מַעֲרֵכָה קִמְצוּ – אֵף סָתֵם גְּדִבְתָּ לְבוֹנֵה שֶׁן קִמְצוּ. כְּלוֹם לְמַדּוּ לְקִמְצוּ – לְבוֹנֵה אֵלֶּא מִלֹּחֶם הַפִּתִּים. וְהִתֵּם בְּעֵינֵי שִׂידָא כִל קִמְצוּ בִּפְנֵי עֲצֻמּוֹ מִלָּא. וְאֵם חֲסֵר מִנְחָה – פְּסוּל. שִׁמַּע מִנֵּיהּ, אֵף עַל גִּבִּי דְּבִהֲטִפְרוּת שֶׁן שִׁי קִמְצוּ, כְּמִין שְׁחֵשֵׁי יוֹר – אִפִּילוּ הֲכִי פְּסוּל. כִּדְלִיפִין מִנְחָתָה חוּטָא. שִׁמַּע מִינָה דְכִל קִמְצוּ קֶרֶבֶן בִּפְנֵי עֲצֻמּוֹ. מִילָּתָה דְרַבִּי אֵילָא אֲמַרְהָ – מִדְּבַרִּי רַבִּי אֵילָא שְׁחֵשֵׁי, וְכִי גִרְסִין: הַמַּעֲרֵכָה לְבוֹנֵה – מִבִּיאָה בְּקִמְצוֹ שֶׁל כָּהֵן גָּדוֹל – וְהִכִּי פִירוּשׁ: קִמְצוּ לֵה מִלֹּחֶם הַפִּתִּים אֲשֶׁר בִּהֵן נַעֲשֶׂה, וְלֹא יִדְעִין דִּי כָהֵן דְּמִתְרַמֵּי, וְצִרִיךְ שִׂידָהּ הִרְבָּה, שִׁקְיָמָן מִנֵּנוּ גְדוֹל שֶׁכְּבִיעֵיהֶם. וְאִפִּילוּ בְּקִמְצוּ הַכְּעִלִים – מִנְחָתָה לְפִתִּים, וְיִכּוֹל לִיתֵן אוֹתָהּ לְכָל כָּהֵן שִׂירֵצָה כְּשִׁבּוּתֵיהֶם. וְהִכִּי הַשּׁוֹדֵדִי צוּרֵה – דִאֲמַר מִטְבֵּעַ. צִינּוּרָא – שִׁיעוּר מוֹלָג קֶטֶן. כְּנֵגֵד שֶׁשֶׁה בְּתִי אֲבוֹת – הַכְּהֻנָּה, שְׁחֵקִין דְלֹחֶם הַכְּהֻנָּה שִׂידָא כִל מִשְׁמֵר חֲלֹק לִשְׁשֶׁה בְּתִי אֲבוֹת כְּנֵגֵד שֶׁשֶׁת יְמֵי הַשְּׁבוּעַ, שֶׁעֵינֵבֶה כִל אֲבוֹת כְּנֵגֵד כָּהֵן שִׁוִּין. שִׂידָא שְׁלֹם בִּינִיחֵן, שְׁעוּרֹת שֶׁל בִּהְמוֹת הַנִּקְחָתוֹת מִן הַשְּׁהוּפּוֹת – הִיוּ לְכִתְוִיבֵי שְׁמִקְרִיבֵי הַעֲדוּלָּה. וְכֵן מִלָּא שְׁאֵן הַמִּזְבֵּחַ בָּטֵל – לֹא הָיוּ לְקִיחֵן מִן הַשְּׁהוּפּוֹת. וְאֵם לֹא הָיוּ דְלֹחֶם אֵלֶּא שׁוֹפֵר אַחַד – אִי לֹאנְגִינָה, דְּשִׁמַּע בִּיהוּ יוֹם שֶׁל בֵּית אֶל הַרְשָׁאִין אוֹ הַשְּׁנִי יִבְיָאוּ נִדְרִים וְגִדּוּתֵי הִרְבָּה, וְלֹא יִטוֹל הִבִּית אֵב מִן הַשּׁוֹפֵר כְּלוֹם, וְבוֹשָׁר יְמוֹת הַשְּׁבוּעַ עַל יִבְיָאוּ נִדְרִים וְגִדּוּתֵי הִרְבָּה, נִמְצָא אוֹתוֹן בְּתִי אֲבוֹת מִקְרִיבִין מִן הַשּׁוֹפֵר שֶׁלֹּא הָיָה מִזְבֵּחַ בָּטֵל, וְהוּא עוֹרֹת שְׁלֹחֶם, וּמִנְעוּ הָרֶן כְּסֻטִי בְּהָדִי הָרֶן, וְאֲמַרְהִי: יֵשׁ לָכֵם עוֹרֹת וְאֵן אֵלֵּו כְּלוֹם. וְאִי מִשּׁוֹם הָרֶן עוֹלֹת שֶׁהִבְיָאוּ יִחִידִים בְּמִשְׁמֵרוֹת שֵׁלֵנוּ – מוֹלָג גֶּרֶם. אִי נִמִּי: פַּעֲמֵי מִקְרִיבִים שֶׁלִּמֵּד הַהִתְרוֹת לְכְּעִלִים. וְהִכִּי תִקְנוּ שְׁהוּפּוֹת הִרְבָּה – כִּל יִטוֹל אוֹ מִשְׁפּוֹרֵשׁ שֶׁל הוּא. וְכִשְׁהַמַּעֲוָה בִּאוּת – נִתְּנָתִין אוֹתוֹ לִשְׁשֶׁה שְׁפּוֹרוֹת. כְּנֵגֵד פֶּר וְכו' – שֶׁהַמַּעֲרֵכָה פֶּר וְעוֹלָה מִבִּיא וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי "פֶּר מִנָּה, כִּדְאֲמֵרִין יִבְיָא מִנְּהָ. וְהַמַּעֲרֵכָה עֵגֶל – מִבִּיא ה' סְלִיעִים וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי עֲגֵל". וְכִי כוּלָם. וְהַכְּהֻנָּה מִקְרִיבִין כִּל שׁוֹפֵר קֶרֶבֶן הַכְּתוּב עֵלִיו. וּמִתְּנִיתִין רַבִּי הֵיא, דִאֲמַר: קֶרֶבֶן הוּא גָדוֹל – אִי יִצָּא. קֶרֶבֶן יוֹצֵא וְכו' – כִּיּוֹם יִנְתֵּן, וְרֵשֶׁת כִּי אַחַד צוּרֵה, וְחֻטָּאת וְאֲשֻׁמֹּת – בְּתִרְקוֹן דִּל. הַמַּנְחָת – הִינֵנוּ מוֹתֵר מִנְחָת חוּטָא דְלִצְבוֹר אוֹיִל. דִאֲלוֹל מוֹתֵר מִנְחָת יִידִד – הוֹסִיף מִשְׁלֵו, וּמִבִּיא מִנְחָה אוֹתֵרָה. וְעִישִׁיתִי הָאִיפָה – שְׁכִדָּה מִקְרִיבִים כָּל יוֹם. וְאֵם הַפִּרְשִׁי לְעִישִׁיתִי הָאִיפָה שֶׁל יוֹם וְנִתְּנִיתוֹ – שׁוֹב אִין יוֹכֵל לְצִרְפוּ לִשִׁי מוֹתֵר, אֵלֶּא חֲפוּל לְגִרְבַּת צִבּוֹר, וְכִדְרַבִּי אֲלַעוֹר לֵיעַל בְּפֶרֶק שֶׁן דָּף ח. וְרִשִׁי" מִנְחָתוֹת פֶּר "וְאֲמַרְהִי עֵלִי שֶׁל יוֹצֵא הַמִּזְבֵּחַ", עֵיין שֶׁם. וְכִיּוֹבֵב תִּקְנוּ שְׁהוּפּוֹת הִרְבָּה – כִּל שֶׁלֹּא יִתְעַשֶּׂה מִנְחָתוֹ. גִּרְסִין: כְּתִיב "וְכִבְלֹתֶיהָ וְכו'". שְׁתֵּי גְדוּתֵי עֵשָׂה – דְּבִמְלָכִים כְּתִיב "וְיִקַּח יִיְהוֹדֵעַ אֶת־בֶּרֶךְ אֶת־אֵחָיו וְיִקְבוּ חוֹר בְּרַחֲלוֹ וְיִתֵּן אֶת־עוֹלָה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ בִּימִין וְכו'". וְכִדְרַבִּי הִינֵנוּ כְּתִיב "וְיִאֲמַר הַכֹּהֵן יַעֲשֶׂה אֶת־וִיתְּוֹהוּ שְׁעֵר בֵּית ה' הַחֲצוּצָה", מִשְׁמַע דְּשִׁנִּי אֲרוּנוֹת עֵשָׂה, אַחֵר בְּפִתִּים וְכוּ',

וְכִיּוֹבֵב תִּקְנוּ שְׁשֶׁה שְׁפּוֹרוֹת שֶׁל יִטוֹל וְהַשְּׁהוּפּוֹת שֶׁל זֶה וְלֹא אֵתִי אֲבִירָצִינָה, כִּדְאִיתָא בִבְבִלִי מִנְחוֹת (ק) וְעֵיין שֶׁם. **שֶׁשֶׁה בְּהִמּוֹת פֶּר** – שֶׁהַמַּעֲרֵכָה פֶּר לֵיעַל מִבִּיא וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי מִנָּה, וְהַמַּעֲרֵכָה מִבִּיא מִשְׁשֶׁה מִלֵּעִים וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי. וְכִי כוּלָם. וְהַכְּהֻנָּה לְקוֹחִים מִשְׁפָּרֵי שְׁשֻׁמֵּן "פֶּר" מִקְרִיבִים עַל שְׁכִיבֵי הַמַּעֲוָה. וְכִי נָקַט שֶׁשֶׁה בְּהִמּוֹת – שְׁאֵן עוֹלָה בִּאֵה אֵלֶּא מִשְׁשֶׁה בְּהִמּוֹת אֵלֹו. **כְּנֵגֵד שֶׁשֶׁה קֶרֶבֶנוֹת** – הַמִּנְחִין בְּפֶרֶק שֶׁן מִשְׁנֵה חֲמִישִׁית. **שׁוּפְרוֹת הִרְבָּה** – כִּי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׂוּ הַמַּעֲוָה. וְהִתֵּם מִפְּרֵשׁ מֵאִי טַעֲמָא דְמֹר, דְּלֹא אֲמַר מִמֵּי. **הִכִּי גִרְסִין:** "וְכִבְלֹתֶיהָ" **כֵּן מִשְׁכֻּרֹת בְּפִתִּים** – וְאֵגֵב דְּמוֹכִי מִנְשֶׁה מִדְּרַשׁ יִהְיֶה דִי יוֹבָא בֵּית ה', דְּרִישׁ לְדִנִּי קִרְיָא וְרִמִּי קִרְיָא אַחֲדָהּ, הֲכִי גִרְסִין בִבְבִלִי כְּתוּבוֹת (ק), וּמִשְׁנֵה

וְכִיּוֹבֵב תִּקְנוּ שְׁשֶׁה שְׁפּוֹרוֹת שֶׁל יִטוֹל וְהַשְּׁהוּפּוֹת שֶׁל זֶה וְלֹא אֵתִי אֲבִירָצִינָה, כִּדְאִיתָא בִבְבִלִי מִנְחוֹת (ק) וְעֵיין שֶׁם. **שֶׁשֶׁה בְּהִמּוֹת פֶּר** – שֶׁהַמַּעֲרֵכָה פֶּר לֵיעַל מִבִּיא וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי מִנָּה, וְהַמַּעֲרֵכָה מִבִּיא מִשְׁשֶׁה מִלֵּעִים וְנִתּוֹן לְשׁוֹפֵר שְׁכֻרֹה עֵלִי. וְכִי כוּלָם. וְהַכְּהֻנָּה לְקוֹחִים מִשְׁפָּרֵי שְׁשֻׁמֵּן "פֶּר" מִקְרִיבִים עַל שְׁכִיבֵי הַמַּעֲוָה. וְכִי נָקַט שֶׁשֶׁה בְּהִמּוֹת – שְׁאֵן עוֹלָה בִּאֵה אֵלֶּא מִשְׁשֶׁה בְּהִמּוֹת אֵלֹו. **כְּנֵגֵד שֶׁשֶׁה קֶרֶבֶנוֹת** – הַמִּנְחִין בְּפֶרֶק שֶׁן מִשְׁנֵה חֲמִישִׁית. **שׁוּפְרוֹת הִרְבָּה** – כִּי שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׂוּ הַמַּעֲוָה. וְהִתֵּם מִפְּרֵשׁ מֵאִי טַעֲמָא דְמֹר, דְּלֹא אֲמַר מִמֵּי. **הִכִּי גִרְסִין:** "וְכִבְלֹתֶיהָ" **כֵּן מִשְׁכֻּרֹת בְּפִתִּים** – וְאֵגֵב דְּמוֹכִי מִנְשֶׁה מִדְּרַשׁ יִהְיֶה דִי יוֹבָא בֵּית ה', דְּרִישׁ לְדִנִּי קִרְיָא וְרִמִּי קִרְיָא אַחֲדָהּ, הֲכִי גִרְסִין בִבְבִלִי כְּתוּבוֹת (ק), וּמִשְׁנֵה

אָמַר עַל אִמָּה בַּלְבָּד, לְפִיכָּה לֹא הָיָה בּוֹ – בִּאֲוֹרָךְ גִּזְרֵי הָעֲצִים אֵלָּא
אִמָּה גְּדוּמָה – מִצּוּמְצֻמַּת בַּלְבָּד, שֶׁהָרִי כְּתוּב (וַיִּקְרָא ח) 'עַל הָעֲצִים
אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ' וּמִזֶּה דִּרְשׁוּ שִׁיחֵי הָעֲצִים עַל
הַמִּזְבֵּחַ דְּרוּקָא וְלֹא יֵצֵאוּ אֶל מַחוּץ לַמַּעֲרֵכָה.
רֵאשִׁיָּה שֶׁמִּקּוּם הַמַּעֲרֵכָה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הוּא אִמָּה עַל אִמָּה: וְהָנִי בֵּן
– וְכך שִׁנִּינוּ בִּבְרִייתָא שֶׁמִּקּוּם הַמַּעֲרֵכָה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הוּא אִמָּה עַל
אִמָּה בַּלְבָּד, וְהוּא מִשּׁוּם שֶׁאִמָּה הִסְפִּיר – רוּחַב יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ הוּא
אִמָּה, אִמָּה סוּכָּב – רוּחַב הַסּוּכָּב שֶׁחִלְכּוּ עָלָיו הוּא אִמָּה, אִמָּה
בְּרִכּוּב – מִקּוּם הִילּוּךְ הַכְּהֻנִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אִף הוּא אִמָּה, וְאִמָּה
קִנְנוּת – וְאִף הַקִּנְנוּת הִיוּ אִמָּה לְכָל רוּחַ, וְנִמְכִּין שֶׁהִיא גֹּדֵל
הַמִּזְבֵּחַ רַק חֲמֵשׁ אֲמוֹת עַל חֲמֵשׁ אֲמוֹת נִשְׁאָר אִמָּה מְעַרְכָּה –
שֶׁהַמַּעֲרֵכָה הוּא רַק הָאִמָּה עַל אִמָּה הָאֲמִצְעִית שֶׁבְּמִזְבֵּחַ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: 'הָאוֹמֵר הָרִי עָלֵי וְכו' לְבֹנָה לֹא יִפְחוּת מִקּוֹמֶיךָ'.
מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא אֵת מִקּוּר דִּין זֶה. אוֹמֵרֶת הַגִּמְרָא: נִשְׁמַר כָּאֵן
'אֲזִכְרָה' כְּלִשּׁוֹן הַפִּסּוּק (וַיִּקְרָא ח) 'וְלֹאֵת הַלְּבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה
וְהַקִּטְרִי הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ יִיחָח אֲזִכְרָתָהּ לָהּ', וְנִשְׁמַר לְחֵלֶן בְּלַחַם הַפִּנִּים
'אֲזִכְרָה' כְּלִשּׁוֹן הַפִּסּוּק (וַיִּקְרָא כד ט) 'וְנָתַתְּ עַל הַמַּעֲרֵכָת לְבָנָה זָכָה
וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאֲזִכְרָה אֲשֶׁה לָהּ', וְהָרִי אֲנַחְנוּ לְמִדִּים מִה 'אֲזִכְרָה'
הָאֲמִיר לְחֵלֶן בְּלַחַם הַפִּנִּים, דִּין הַלְּבָנָה שֶׁתְּהִיָּה מִלֵּא קוֹמֶיךָ לְבֹנָה
לְכָל מַעֲרֵכָה, וְכִפִּי שֶׁנִּדְרַשׁ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים (מִבְּרִית ח) 'אֲזִכְרָה אֲזִכְרָה'
מִמִּנְחַת חוּטָא שְׁכַתּוּב בּוֹ (וַיִּקְרָא יב) 'קֹמֶיךָ הַכֹּהֵן מִמִּנְחָה מִלּוֹא קִמְצוּ
אֵת אֲזִכְרָתָהּ', כִּךְ גַּם לֶחֶם הַפִּנִּים שִׁיעֲרוּ קוֹמֶיךָ לְכָל מַעֲרֵכָה, וּמִזֶּה
אֵנוּ לְמִדִּים שֶׁאִף 'אֲזִכְרָה' הָאֲמִיר כָּאֵן בְּמִתְנַבֵּד לְבֹנָה שִׁיעֲרוּ מִלֵּא
קוֹמֶיךָ.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל הַלִּימוּד שֶׁל מִתְנַבֵּד לְבֹנָה מִלֶּחֶם הַפִּנִּים. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: אִם אַתָּה לּוֹמֵד מִלֶּחֶם הַפִּנִּים, תִּדְרֹשׁ אִי מִה 'אֲזִכְרָה'
הָאֲמִירָה לְחֵלֶן – בְּלַחַם הַפִּנִּים שִׁיעֲרוּהָ הוּא שְׁנֵי קוֹמֶיךָ, אִף
'אֲזִכְרָה' הָאֲמִירָה כָּאֵן – בְּנִדְבַת לְבֹנָה עֲלֶיהָ לְהִיטֵי לְכָל הַפְּחוּת
שְׁנֵי קוֹמֶיךָ, וּמִדּוּעַ שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁדִי לוֹ בְּקוֹמֶיךָ אֶחָד. מִתְרַצָּת
הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּי אֵילָא, אֲכַן הַלִּימוּד שֶׁל נִדְבַת לְבֹנָה הוּא מִלֶּחֶם
הַפִּנִּים, אוֹלַם כָּלוּם לְמִדּוּ לְשִׁיעוּר קוֹמֶיךָ בְּלַחַם הַפִּנִּים אֵלָּא מִמִּנְחַת
חוּטָא וְכִפִּי שֶׁפִּירְשְׁנוּ לְעִיל, וְנִמְכִּין שֶׁשּׁוּרֵשׁ הַלִּימוּד הוּא מִמִּנְחַת
הָרִי כֵּשֶׁם שֶׁבְּמִנְחָה דִּי בְּמִלּוֹא קוֹמֶיךָ וְלֹא יוֹתֵר, אִף הַמִּתְנַבֵּד לְבֹנָה
אֵינוּ מַחֲזִיב לְהִבִּיא יוֹתֵר מִמִּלּוֹא קוֹמֶיךָ בַּלְבָּד.
כִּיּוֹן שֶׁלְּמִדִּים אֵת דִּין הַקּוֹמֶיךָ בְּמִתְנַבֵּד לְבֹנָה מִמִּנְחַת חוּטָא, לּוֹמֵדֶת
הַגִּמְרָא מִלִּימוּד זֶה דִּינִים נֹסְפִים בְּקוֹמֶיךָ זֶה. מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא
וְדוֹרֶשֶׁת: מִה לְחֵלֶן – בְּמִנְחַת חוּטָא קוֹמֶיךָ הֶחָסֵד מְשִׁיעוּרוֹ פְּסוּל,
כִּיּוֹן שְׁכַתּוּב בּוֹ (שם) 'מִלּוֹא קִמְצוּ', אִף כָּאֵן – בְּמִתְנַבֵּד לְבֹנָה עָלָיו
לְהִבִּיא קוֹמֶיךָ שֶׁלֹּא הוּא: אִמָּה רַבִּי יוֹסֵף, מִיִּלְתָּא דְּרַבִּי אֵילָא
דִּין נֹסֵף הַגִּלְמֵד מִלִּימוּד זֶה: אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, מִיִּלְתָּא דְּרַבִּי אֵילָא
אֲמָרָה – מְדַבְּרִי רַבִּי אֵילָא שֶׁהִסְתִּיר שְׁנִדְבַת לְבֹנָה נְלִמְדַת מִמִּנְחַת
חוּטָא אֵנוּ לּוֹמְדִים, שֶׁהִתְנַבֵּד לְבֹנָה מִבִּיאָה בְּקוֹמֶיךָ שֶׁל כֹּהֵן –
מַחֲזִיב הוּא לְהִבִּיאָה לְפִי שִׁיעוּר מִלּוֹא קוֹמֶיךָ שֶׁל כֹּהֵן, כִּיּוֹן שֶׁבְּמִנְחַת
חוּטָא נִקְבַּע הַקּוֹמֶיךָ לְפִי הַכֹּהֵן. אוֹלַם רַבִּי חִזְקִיָּה בָּשֶׁם רַבִּי יוֹסֵף
חוֹלֵק וְסוֹבֵר שֶׁאִפִּילוּ בְּקוֹמֶיךָ הַכְּעָלִים יִכּוֹל לְהִבִּיא וְדִי בִּכְךָ וְאֵין
צוּרָךְ בְּקוֹמֶיךָ שֶׁל כֹּהֵן.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: 'הָאוֹמֵר הָרִי עָלֵי וְכו' וְהָבֵה לֹא יִפְחוּת בּוֹ' מְדִינָר זֹהב,
הַגִּמְרָא מְגַבִּילָהּ דִּין זֶה. אוֹמֵרֶת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְהוּא
שֶׁהוֹכִיר הַמִּתְנַבֵּד שִׁיתָן צוּרָה – מִטְּבַע וְאִמֵּר 'הָרִי עָלֵי מִטְּבַע זֹהב',
בִּזֵּה נִאֲמַר דִּין זֶה שֶׁלֹּא יִפְחוּת מְדִינָר זֹהב. אֲבָל אִם לֹא הוֹכִיר שִׁיתָן
צוּרָה – מִטְּבַע אֵלָּא אִמֵּר 'הָרִי עָלֵי זֹהב' בְּסִתְמָא, מִבִּיאָה אִפִּילוּ
צִינּוּקָה – יִכּוֹל הוּא לְהִבִּיא זֹהב אִפִּילוּ בְּשִׁיעוּר שֶׁל מִזְלָה קֶטָן.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: 'שִׁשָּׁה לְנִדְבָה'. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא לִשְׁם מַה הוּצָרָכו
שֶׁשֶׁה שׁוּפּוֹרֹת שִׁמּוּם יִקְחוּ לְקִרְבָּנוֹת קִיץ הַמִּזְבֵּחַ: חִזְקִיָּה אֲמַר, בְּנִי
שִׁשָּׁה בְּתֵי אֲבוֹת – כִּל מִשְׁמֵר הָיָה מְחֹלֵק לִשְׁשֶׁה בְּתֵי אֲבוֹת בְּנֵי
יָמוֹת הַשְּׁבוּעָה, וּבְכָל יוֹם הָיָה עוֹבֵד בֵּית אֲבִי אַחֵר וּבִשְׁבַת כּוֹלֵם שׁוּם
בְּעִבּוּדָה, וְתִקְנוּ לָהֶם חֲכָמִים שֶׁשֶׁה שׁוּפּוֹרֹת כְּדִי שִׁיחִיָּה שְׁלֹם
בְּיָנֵיהֶם, שֶׁהָרִי עוֹרוֹת הַקִּרְבָּנוֹת הַנִּקְנִים מִן הַשׁוּפּוֹרוֹת שִׁיכִים
לְאוֹתָם הַכְּהֻנִּים שֶׁהִקְרִיבוּ אֶת הָעוֹלוֹת, וְכֵל זֶמֶן שֶׁהַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה

וְאוֹכְלֵת בְּקִנְיָשִׁים בְּעֵרֵב, וְאֵינָה צְרִיכָה לְהִיטֵי חוֹשֶׁשֶׁת שְׁמָא נִתְעַצֵּל
בְּהֵן הַכֹּהֵן מִלְּהִקְרִיבָם וְנִמְצָא שֶׁהִיא מַחוּסֶרֶת כִּפְרָה וְאִסּוּרָה
לֹאכּוֹל בְּקִדְשִׁים, כִּיּוֹן שֶׁחֻקָּה הִיא שֶׁאֵין בֵּית דִּין שֶׁל כְּהֻנִּים עוֹמְדִים
מִשֶּׁם עַד שִׁיכִלוּ כָּל מַעוֹת הַשּׁוּפֵר וַיִּקְנוּ מֵהֶם לְחִיבַת הַבְּעֵלִים. וְכֵן
אֵין הַבְּהֵן צָרִיךְ לְהִיטֵי חוֹשֶׁשֶׁת שְׁמָא הַבְּעֵלִים מִתּוֹ וְנִמְצָא דְּמִי
הַמִּטְּאוֹת מִיִּתּוֹת מְעוֹדוֹת בְּהֵן, אֵלָּא יִכּוֹל לְהִקְרִיבוּ בְּחוֹקֶת שֶׁהוּא
קִיָּם, וְלֹא מִצְאֵנוּ שְׁרֵי יְהוּדָה חוֹלֵק עַל כֵּךְ.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: בִּי קִאֲמִירֶיךָ – מַה שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁרֵי יְהוּדָה חוֹשֶׁשׁ,
הוּא לֹא שְׁמָא מִתּוֹ בְּעִלְיָהּ אֵלָּא אֲנִי חוֹשֶׁשִׁים שְׁמָא יוֹדַע לָנוּ
בְּבִירוֹר הַמִּטְּאוֹת שְׁמָתוֹ בְּעִלְיָהּ וְדִיא – שְׁמַת אֶחָד מִהַנּוֹתָנִים לְתוֹךְ
הַשּׁוּפֵר, וְנִמְצָאִים מַעוֹתָיו פּוֹסְלוֹת אֶת כָּל הַמַּעוֹת הַכְּשֵׁרִים וַיֵּצֵא
מִכָּךְ תִּקְלָה לְכָל הַסּוֹמְכִים עַל הַכְּהֻנִּים שִׁקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנוֹתֵיהֶם,
וּמַחֲמַת חֶשֶׁשׁ זֶה סִבֵּר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵין עוֹשִׂים כָּלֵל שׁוּפֵר לְקִינֵי
חוֹבָה, אֲךָ אִם אִירַע שֶׁהִנְחִינוּ מַעוֹת חוֹבָה בְּשׁוּפֵר שֶׁל נִדְבָה, גַּם רַבִּי
יְהוּדָה יִסְבֹּר שֶׁכֵּל זֶמֶן שֶׁלֹּא יִדּוּעַ לָנוּ שְׁמַת אֶחָד מִהַנּוֹתָנִים,
מִקְרִיבִים הַכְּהֻנִּים וְאֵין חוֹשֶׁשִׁים לָכֵךְ.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: וְאִי אֲמִירֶיךָ – אִף אִם אֲנִי אוֹמְרִים שְׁרֵי יְהוּדָה חוֹשֶׁשׁ
שְׁמָא יוֹדַע לָנוּ שְׁמַת אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁהִנְחִינוּ אֶת הַמַּעוֹת בְּשׁוּפֵר,
עֵדִיךָ יִקְשֶׁה מִדּוּעַ כָּל הַמַּעוֹת שֶׁבְּשׁוּפֵר נִאֲסְרִים, הָרִי יֵשׁ תִּקְנָה
לְשֹׂאֵר הַמַּעוֹת עַל יַד שֶׁנִּגְדְּרוּ מִתּוֹךְ הַשּׁוּפֵר אֲרִבְעָה וְיָוִי שֶׁהֵם דְּמִי
עוֹף אֶחָד, וְנִאֲמַר שֶׁהוֹבֵר הַדֵּבֵר שֶׁהֵם מַעוֹת הַחֲטָאוֹת שֶׁהִבִּיאוּ
הַבְּעֵלִים שְׁמָתוֹ, וְנִשְׁבְּרִי בְּנִגְרָא – נִשְׁלִיךְ אֶת אֲרִבְעַת הַזּוּזִים בִּים
הַמִּלַּח כְּדִינָה, וְאֵיךְ לְשִׁתְּרוֹ – וְשֹׂאֵר הַמַּעוֹת מוֹתָרִים לְהִבִּיא בְּהֵם
חֲטָאֵת, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ לְרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַעֲשׂוֹת שׁוּפּוֹרוֹת לְקִינֵי חוֹבָה.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָאֵ אֲמִירֶיךָ בְּעִלְיָהּ שִׁדְעָתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הִיא
דְּלִית לָהּ – שֶׁאֵין דִּין בְּרִירָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין כָּאֵן כָּל תִּקְנָה שֶׁהִיא גַּם
אִם נּוֹצִיא מִתּוֹךְ הַשּׁוּפֵר אֲרִבְעָה זּוּזִים לֹא נוֹכַל לּוֹמַר שֶׁהוֹבֵר
הַדֵּבֵר שֶׁאֵלּוּ הֵם מַעוֹת הַחֲטָאוֹת שְׁמָתוֹ בְּעִלְיָהּ, אוֹלַם רַבְנָן חוֹלְקִים
סוֹבְרִים שֶׁשִׁי דִּין בְּרִירָה, וְלִכֵּן הִיוּ שׁוּפּוֹרוֹת לְקִינֵי חוֹבָה שְׁכֵן אִם
נָדַע שְׁמָתוֹ הַבְּעֵלִים עֵדִיךָ יֵשׁ תִּקְנָה לַמַּעוֹת הַנּוֹתָרוֹת עַל יַד
הַבְּרִירָה.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: 'הָאוֹמֵר הָרִי עָלֵי עֲצִים לֹא יִפְחוּת מִשְׁנֵי גִזְרִיךָ'.
הַגִּמְרָא דְּנָה בְּאוֹמֵר 'הָרִי עָלֵי עֵץ' כִּמְהָ צָרִיךְ לְהִבִּיא. מִסִּתְפַּקַּת
הַגִּמְרָא: רַבִּי יוֹסֵף בִּי רַבִּי בּוֹן אֲמַר, שְׁרֵבִי בָּא בְּרִי מִלְּבָבִי – שֶׁאֵל,
הֵאֵין יֵשׁ לְדִיקִי מְדַבְּרִי הַמִּשְׁנָה שְׁדוּקָא כְּשֶׁאֲמַר 'הָרִי עָלֵי עֲצִים'
בְּלִשּׁוֹן רַבִּים הוּא שֶׁעָלָיו לְהִבִּיא שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים לְכָל הַפְּחוּת, אֲבָל
אִם אֲמַר הָרִי עָלֵי עֵץ בְּלִשּׁוֹן יְחִיד דִּי לֹא אִם מִבִּיא נִיזְרָא אֲמַר הָרִי עָלָיו
נִחְשָׁב לְחִצֵּי קֶרֶב שְׁכֵן גַּם גִּזֵּר עֵץ אֶחָד הוּא קֶרֶב, אוֹ שְׁמָא אֵין
נִחְשָׁב קֶרֶב אֵלָּא שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים בַּלְבָּד, וְלִכֵּן גַּם אִם יֵאֵמַר בְּלִשּׁוֹן
יְחִיד יִתְחַיֵּב לְהִבִּיא שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים.
פּוֹרֶשֶׁת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּי לְעוֹר, מִתְּנִיתָא אֲמָרָה בֵּן – מִהַמִּשְׁנָה
בְּמִסְכַּת יוֹמָא הַמּוֹבָאֵת לְחֵלֶן מוֹכֵחַ שִׁנְיָה קֶרֶבֶן בְּפִנִּי עֲצָמוֹ וְזֶה קֶרֶבֶן
בְּפִנִּי עֲצָמוֹ – שֶׁכֵּל גִּזֵּר עֵץ הָרִי הוּא קֶרֶבֶן בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן הָאוֹמֵר
'הָרִי עָלֵי עֵץ' דִּי לֹא אִם יִבִּיא גִזֵּר עֵץ אֶחָד, בְּהֵאֵי דִּתְנִינָהּ תִּפְּחֵן (יומא
כז) שֶׁהַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים קֶרֶב בְּאֶחָד עֶשֶׂר כְּהֻנִּים, הוּא עֲצָמוֹ
בְּתִשְׁעָה כְּהֻנִּים וְעוֹד שְׁנֵים בְּיָדֵם שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, וְהָרִי הַגִּזֵּר עֲצִים
הֵם קֶרֶבֶן שְׁכֵן הֵם נּוֹעֵדוּ לְרִבּוֹת אֶת הָעֲצִים שֶׁכֵּבֵר נִסְדְּרוּ עַל
הַמַּעֲרֵכָה, וּמִכָּךְ שֶׁכֵּל כֹּהֵן הִבִּיא גִזֵּר עֵץ אֶחָד הָרִי שֶׁכֵּל גִּזֵּר עֵץ
הוּא קֶרֶבֶן בְּפִנִּי עֲצָמוֹ.
מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא אֶת שִׁיעוּר גֹּדֵל גִּזְרֵי הָעֲצִים: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לִי
אֲמַר, עוֹבְדִין שֶׁל גִּזְרֵי הָעֲצִים הוּא אִמָּה, וּמוֹדִידִים זֹאת בְּאִמָּה
שׁוֹחֲקֶת שֶׁהִיא גֹּדֵלָה וְיִתְרָה עַל כָּל אִמָּה, וְאֲרִיךְ שֶׁל גִּזְרֵי הָעֲצִים
הוּא גַם אִמָּה אֵלָּא שׁוּדָה נִמְדָּר בְּאִמָּה גְּדוּמָה – מִצּוּמְצֻמַּת.
רַבִּי חוּנִי חוֹלֵק בְּשִׁיעוּר עוֹבְדִין: רַבִּי חוּנִי אֲמַר בָּשֶׁם רַבִּי אֲמַר, גִּזְרֵי
הָעֲצִים הָרִי הֵם בְּמִין מוֹרְטָנִי – מֵאוֹנוּנִים שְׁקוּלוֹת וְלִכֵּן גַּם עוֹבְדִים
שׁוּדָה לְאוֹרְכֵם וְשִׁנִּיהֶם אִמָּה מִצּוּמְצֻמַּת.
הַגִּמְרָא מִבִּיאָה טַעַם מִדּוּעַ אוֹרְכֵן אִמָּה גְּדוּמָה: אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בִּר
רַב יִצְחָק, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה מִקּוּם הַמַּעֲרֵכָה בְּמִזְבֵּחַ שֶׁעֲשֶׂה מִשֶּׁה אֵלָּא

1 הגמרא מביאה דעה החולקת על רבי יונתן: **תני רבי רבי ישימאל**
 2 **חולק, ולדעתו לא היה כי אם ארון אחד** עבור מטרת **נדבה אחת**,
 3 **דכתיב בספר מלכים י' ויפת ה' וידע תבנה ארון אחד ויבך חר גדלתו**
 4 **ויתן אותו אצל המזבח מימין**, ומשמע שהיה רק ארון אחד.
 5 הגמרא מיישבת לפי דעה זו את הסתירה היכן עמד הארון.
 6 מבארת הגמרא: **והא דכתיב בספר דברי הימים י' אמר המלך ויעשו**
 7 **ארון אחד ויתנוהו בשער בית ה' חוצה** ומשמע שלא היה הארון
 8 אצל המזבח אלא אצל שער בית ה' חוצה, **אמר רב חונא**, שאכן
 9 יהיידע הניחו אצל המזבח אבל המלך הוציאו לחוץ **מפני המזבחים**
 10 שאינם יכולים להכנס אל תוך העזרה.
 11 הגמרא מיישבת לפי דעה זו את הסתירה במטרת הכסף: ועל
 12 הסתירה במטרת הכסף שנאסף בארון, מתרץ רבי חונא **בשם רבי**
 13 **יוסף**, לפי דברי הפסוק **אף לא יעשה בית ה' ספות כסף וזמורות**
 14 **וני כי לעשי המלאכה יתנהו ויחזקו בו את בית ה'**, שכל מה שלא
 15 נתנו לצורך כלי שרת היה בעוד שהיו צריכים את הכסף לבדק
 16 הבית אולם לאחר שהשלימו את בדיק הבית קנו במותר כלי שרת.

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

פרק שביעי – מעות שנמצאו

הלכה א – משנה

19 בפרק הקודם לדמנו שהיו שלשה עשר שופרות במקדש. משנתינו
 20 דנה מה הדין כשנמצאו מעות בין השופרות ולא ידוע מהיכן
 21 המעות. אומרת המשנה: **מעות שנמצאו בבית המקדש על הארץ**,
 22 **בין שופר של השקלים שכתוב עליו 'תקלין חרות' וממנו לוקחים**
 23 **את המעות לקניית קרבנות הציבור**, לבין שופר של שקלי נדבה
 24 שממנו לוקחים את המעות לקניית העולות לקיץ המזבח, ולא
 25 ידוע לאיזה שופר שייכים מעות אלו, הולכים בהם אחר הקרוב בין
 26 להקל ובין להחמיר, ולכן אם נמצאו המעות קרוב לשופר השקלים
 27 דינם **שיפלו לשקלים**, ואם נמצאו המעות קרוב לשופר הנדבה
 28 דינם **שיפלו לנדבה**, ואם נמצאו המעות **מחצה למחצה** – באמצע,
 29 ואינם קרובים לשופר אחד יותר מחבירו, דינם **שיפלו לנדבה**
 30 ובגמרא יבואר.

31 אם נמצאו המעות בין שופר של עצים לשופר של לבונה, הולכים
 32 אחר הקרוב ולכן אם קרוב לעצים, **יפלו לעצים**, ללבונה, **יפלו**
 33 **ללבונה**, ואם היו המעות מחצה למחצה – באמצע, **יפלו ללבונה**,
 34 כיון שהיא חמורה יותר שהלבונה היא עצמה נקבת ואילו העצים
 35 הם רק מכשירי קרבן. אם נמצאו המעות בין שופר של קניין
 36 לשופר של גזולי עולה, הולכים אחר הקרוב ולכן אם קרוב לקניין,
 37 **יפלו לקניין**. קרוב לגזולי עולה, **יפלו לגזולי עולה**. אם נמצאו
 38 המעות מחצה למחצה – באמצע, **יפלו לגזולי עולה**, שדעת התנא
 39 של משנתינו כחכמים הסוברים לעיל (פ"ה ד"ד) שהקניין הם אחד
 40 לחטאת ואחד לעולה, ונמצא שגזולי עולה חמורים יותר שהם
 41 קרבים כולם כלי.

42 המשנה מוסיפה לדון במעות נוספים שאין ידוע מהיכן הם. אומרת
 43 המשנה: אם נמצא מעות בין כיס של מעות חולין לכיס של מעות
 44 **מעשר שני**, שחילול פירות מעשר שני עליהם ודין המעות שיצריך
 45 להעלותם לירושלים, הולכים אחר הקרוב, ולכן אם נמצאו קרוב
 46 לחולין, דינם **שיפלו לחולין** ומותר להוציאן חוץ לירושלים, ואם
 47 נמצאו קרוב **למעשר שני**, דינם **שיפלו למעשר שני** ויעלם
 48 לירושלים. ואם נמצאו מחצה למחצה, דינם **שיפלו למעשר שני**
 49 מפני שהולכים להחמיר.

50 מסבכת המשנה: **זה הכלל כשאין יודעים מהיכן המעות שנמצאו**,
 51 **אם אפשר הולכין אחר הקרוב** אפילו כשהם להקל, ואילו אם היו
 52 המעות מחצה למחצה הולכים להחמיר.

גמרא

54 שנינו במשנה 'מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה'. כעת הבינה

56 הגמרא שהיו כל הקופות עומדים בשורה ישרה, אם כן, נמצא
 57 שלא יתכן שימצאו את המעות בין שופר השקלים שהוא הראשון
 58 בשורה לבין שופר הנדבה שהוא האחרון בשורה, ולפיכך מקשה
 59 הגמרא: **לא הוצרכה דלא** – וכי לא היה עדיף אם היו משמיעים דין
 60 זה באופן השייך במציאות, והוא, כשנמצאו המעות בין שקלים
 61 לקנינים ששני שופרות אלו סמוכים זה לזה. מתרצת הגמרא: **רבי**
 62 **אבון בשם רבי פנחס אמר**, לא כפי שאנו סוברים שבשורה ישרה
 63 תבשיט עגול היו עומדים, אלא השופרות **כמיין בוכליאר** – כצורת
 64 תבשיט עגול היו עומדים, וכיון שהיו עומדים בעיגול
 65 הרי שאכן המציאות היא שהשופר הראשון של השקלים סמוך
 66 לשופר האחרון של הנדבה.

67 שנינו במשנה: 'מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה וכו' **מחצה**
 68 **למחצה יפלו לנדבה**. לכאורה דברי המשנה נסתרים מהכלל
 69 שנקבע בסוף המשנה שבמחצה למחצה הולכים להחמיר, וכאן
 70 היה ראוי שיפלו המעות לשקלים החמורים שמהם נקנים קרבנות
 71 הציבור. הגמרא מבארת זאת: **אית דבני מימר** – יש שרצו לומר
 72 את הטעם שאין המעות נופלים לשקלים, כיון שיש לחשוש **שפא**
 73 **לא יצטרכו את המעות לצורך הקרבנות והם יפלו לשירי הלשכה**
 74 שקדושתם קלה ובהם בונים את חומות העיר ירושלים
 75 ומגדלותיה, ונמצאת הנדבה חמורה ממנה שהרי היא כולה קריבה
 76 עולות. ואית דבני מימר – ויש שרצו לומר את הטעם לכך
 77 שהמעות נופלים לנדבה, כיון שנמצאו המעות באופן של מחצה
 78 למחצה, הרי הם חשובים **כמי שמת הבעלים של השקלים** כיון
 79 שאף הם אין להם בעלים, ודינם שילכו לנדבה כפי שאמר רבי יסא,
 80 **עד דאנא תמן** – כשהייתי בארץ בבל **שמעתי קל** – שמעתי את
 81 קולו של רב יהודה **ששאל לשמואל בדין הפריש שקלו ומה מה**
 82 **עושים במעות**, אמר **ליה שמואל לרבי יהודה**, שהמעות **יפלו**
 83 **לנדבה** ולכן אף כאן יפלו לנדבה.

84 אגב שהביאה הגמרא ממירא בשם רבי יסא, מביאה הגמרא
 85 ממירא נוספת שאמר: אמר רבי יסא, **מותר עשירית האפה שולו** –
 86 של כהן גדול, כגון שהפריש מעות לצורך כך ונתתו, נחלקו בזה
 87 אמוראים. רבי יוחנן אמר, **יוליכם לים המלח**. רבי לעזר אמר, **יפלו**
 88 **לנדבה**.

89 שנינו במשנה, 'בין קנין לגזולי עולה, קרוב לקנין יפלו לקנין
 90 קרוב לגזולי עולה יפלו לגזולי עולה, מחצה למחצה יפלו לגזולי
 91 עולה'. הגמרא מקשה על משנתינו: **וקשיא** – וקשה על משנתינו
 92 שאמרה שבמחצה על מחצה ילכו המעות לגזולי עולה, וכן יש
 93 חטאת קריבה עולה, הרי חטאת העוף דמה קרב למטה ועולת
 94 העוף דמה קרב למעלה ואם שינה פסול, והיה ראוי לחשוש
 95 שיתכן שהמעות הם מהקנינים הקרבים אחד חטאת ואחד עולה,
 96 ונמצא שמקריבים את החטאת כעולה. מתרצת הגמרא: **חזקה**
 97 **בשם רבי שמעון בן לקיש אמר**, שכמו שאנו אומרים **שתנאי בית**
 98 **דין הוא מתחילה על המותרות של חטאת שיקריבו בקרבנות עולות**,
 99 אף כאן אנו אומרים שמעות הללו שנמצאו בית דין מתנה עליהם
 100 שהם קרבים עולות.

101 מקשה הגמרא: סוף סוף כיון שבמחצה על מחצה יש לנו צד לומר
 102 שהמעות הללו משופר של קנין הם וניתנו על ידי אשה שחפצה
 103 להתכפר בחטאת ובעולה, אם כן עכשיו שהמעות נופלים לגזולי
 104 עולות ואינם קרבים חטאת, **האשה הווא כפא היא מתכפרת**, הרי
 105 חסר לה את קרבן החטאת וכיצד היא יכולה לאכול בקדשים.

106 מתרצת הגמרא: אמר רבי יצחק, **תנאי בית דין הוא**, שמי שנתמנה
 107 **הוא המספק להקדש את הקנין**, הוא מספק את הפסולות – כגון
 108 אם נטרף העוף אחר לקחתו עליו להביא עוף אחר, וכן הוא צריך
 109 לספק את האובדות, ודיינו, באופן זה שנאבדו המעות, הרי הוא
 110 מביא משלו עוף אחר ומקריבים אותו לשם חטאת לחובת
 111 הבעלים, אלא שהעוף אינו נאכל כדין חטאת הבאה על הספק
 112 שהרי יתכן שלעולם אין זה חטאת.

113 הגמרא מקשה על משנתינו שהזכירה רק שלושה אופנים של
 114 נמצאו מעות בין השופרות. מקשה הגמרא: **לא צורכיה דלא** – וכי
 115 לא היו צריכים לומר מה יהיה הדין כשנמצאו בין השופרות

שקלים. פרק שישי – שלושה עשר שופרות דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמה תקלין חדרין

ומסתמא לשני מינין נרבות עשה אותן. מפני הטמאין – לעולם נרבה אחת היתה, אלא שיהיה נתנו בפנים, אבל המלך אמר שיתנו בחוץ כדי שיוכלו גם הטמאין, ודחינו טמאי מזה ושרין, ליתן לחובו, שהם מותרים לבא במחנה ליה. על שם וכו' – כלומר, על כרחך לומר דשתי נרבות היו, דבמלכים כתיב "אך לא יעשה בית ה' ספות ממורות וכו' מן הכסף המובא בית ה'". ובדברי הימים כתיב "ובכלותם וגו' את שאר הכסף ויעשוהו כלי שרת". אלא ודאי דשתי נרבות היו, ומן הכסף המובא בית ה', ודחינו הנרבה הכתובה במלכים, לא נעשו כל שרת, אבל מנרבה הכתובה בדברי הימים, והיא ניתנה חוץ לבית ה', ממנה עשו כלי שרת. ודאי גרסינן: ספות כסף וכו' – מן כסף המובא בית ה'. **הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות**

הלכה א משנה יפלו לשקלים – דבתר

קרב אולגין. כרתיב
והיתה העיר הקרובה אל החולל. מחצה על מחצה יפלו
לנדה – בגמרא מפרש טעמא. מחצה על מחצה יפלו
ללבונה – דלבונה היא עצמה קרבן, ועצים מכשירי
קרבן. מחצה על מחצה יפלו לנחלי עולה – מפרש
בגמרא. **גמרא** ופריך לא צורכה – לא היה לו לתנא
לשנות אלא משנת טעמא דלא יפלו שקלים לקניין. שדרי

שופר של שקלים היה סמוך לקניין, כפי סדר השני בפרק
דלעיל. ולא לנדה. שהנרבה בסוף ושלמים בראש. ומשני

במין כובליים – פירושו: בעיגול סביב היו עומדין, והיו

השקלים סמוך לנדה מנחלי אחר. ופריך: לא צורכה – לא

היה ליה למימר אלא מחצה למחצה יפלו לשקלים.

שנמיאין מן קרבתו צבור הקבועים. מה שאין כן נרבה,

שאין אלא לקין המזבח. ומשני: אית דבעי וכו' – יש

שדרי אלא משנת טעמא דלא יפלו שקלים לקניין. שדרי

יתורתו השקלים, ושדרי שקלים לחומת העיר ולא

לקרבתו באין. נמצא שהנרבה מזהרה ממנה. מחצה

למחצה – שקלים שנמצאו במחצה למחצה היה ליה

כשקל שמתו בעליה, שנתפל לנדה. כדמסקי. דר דא

תמן – שדשייתו בבבל שמעתי ששאל רבי יוחנן

לשמואל: דפרישי שקלו ומת מה יעשה. בה. מותר ששדית

האיפה שלו – של כן גדול מה יעשה. וכו' וזילום לים

המזל לא נתנו ולא מועילין בו. ופריך: וכו' וזילום לים

אמתיאין פריך. דחגי: רבי קינן וכו' מחצה למחצה –

יפלו לנחל עולה. בשלמא קרבן לנחלי עולה, כיון

דמדאורייתא אולגין בחר קרובה. דהא באילו חן ודאי

גזיל עולה. אלא מחצה על מחצה. דמספקין שריתן ליה

לנחלי עולה. קשיא: וכו' וזילום לים לא חקיריב עולה מספקי

ומשני: תנאי בית דין הוא על המותרות שקיברו עולות –

אף על גב דמותרות חטאת הן. דהי נמי תנאי בית דין הוא

שקיברו עולות. ופריך: האשה חטאת שהביאה מעות

הללו חן ותכפר – כלומר, ששמן מקיני חובה נפלו,

ובמה תכפר? שדרי לא הקריבה חטאתה. ומשני: תנאי

בית דין הוא: המספק את הקניין מספק את הפסולות –

ואף על פי דפסולות ודאי. וצריך המספק קניין ליתן קניין

כפי המעות דנמצאים. ודחמינן חטאת אחר חטאת

העוף באה על הספק, ואמנה נאכלת. ופריך: לא צורכה –

וכי לא היה צריך לתנא לשנות נמי בין קטורת לעצים ובין

לנדה לכפורת. מה דרס. ומשני: ותנחית בסיסא –

כבר תנא בסיסא: דאין חבול חטאת אחר חטאת. וכו'.

ומרבית הכל ביזה הכלל. ודאי דתני איצטריך

לשמעיהו שום חידוש. כדנסינן.

הלכה ב משנה מעשר – אפילו

כל העולה כולה. לפי

שעלי גרגלים אינן מספקין להציא כל מעשר שני שלהם

ברגלים. ומניחין אותן לקריבנים או לאזוביהן בטובות

דנאה, וכן אוכלין אותן בקדושתן. ועיקר אכילת מעות

מעשר – שלמים היו מביאין מן, הלבך לוקחין מן

במחומן. ואף על גב דאיכא למימר ששמן מן המוכרין נפלו ותחלוכל כבר, כיון דלוקחין היו רובא, שדרי כמה

אנשים לוקחים מתוך אחר – אמרי דלוקחין חן ולא נתחלוכל. והיין חן מעשר. בחר הבית חולין – ואפילו

ברגל, שרוב מעות שביד בני אדם או חן של מעשר. אפילו היה חן חולין. דאולגין בחר רובא דשחא. ואימור

מקמי רגל נפיל. בירושלם – שלא כדמסקי בהבמות. בשעת הרגל חלל מעשר – חן חולין – דרוב בשר חטאת. לפי

ששדרי ירושלם עשוי להתחבר בכל יום, ואפילו נפול – כבר נמצא. אבל דר הבית לא היה עשוי להתחבר,

לפי שהוא נבדח ודחוי מכלד ומסיר כל האבק. וכן אדם רשאי ליכנס לדר הבית באבק שברגליו. לפיכך

אין אבק מצוי שם. איברים עולות – כיון שמנחתן בדרך תחתון המפרש בשולות. בידוע שחן של עולות.

ותחיות חטאות – דאין אוכלין בעורה אלא חטאות ואשמות. בירושלם וכו' חולין – דרוב בשר חטאת

בירושלם היו שלמים. זה חן – בין שנמצא בעורה בין שנמצא בירושלם – תעבור צורתן, לפי שפסל בהיסח

הדעת אסורין באכילה. ואין לזלזל בהן ולשרפן עד שיפסלו בודאי. הלבך טענין עיבור צורה. והיינו שפסלו

בנותר. ועבור צורה שלמים עד יום השלישי. נמצא בגבולין – בערי ישראל. איברים נבילות – שכן דרך

החורבן תבילות לאיברים ומשליכן ברחובות שאכלוהו הכלבים. חן חולין – שחן דר לחרוק

לחתיכות

תני דבי רבי ישימנאל: נדה אחת. דכתיב "ויאמר המלך ויעשו

ארוץ אחד ויתנהו בזהיכל בית ה' ויבן חור בדרתו". והא דכתיב

"ויאמר המלך ויעשו ארוץ אחד ויתנהו בשער בית ה' חוצה!"

אמר רב חונא: מפני הטמאים. רבי חנינא בשם רבי יוסף (על

שם): "אף לא יעשה בית ה' ספות כסף ממורות" וגו'.

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

הלכה א משנה מעות שנמצאו בין השקלים לנדה, קרב

לשקלים – יפלו לשקלים, לנדה – יפלו

לנדה, מחצה למחצה – יפלו לנדה. בין עצים ללבונה, קרב

לעצים – יפלו לעצים, ללבונה – יפלו ללבונה, מחצה למחצה

– יפלו ללבונה. בין קינן לנחלי עולה, קרב לקנין – יפלו לקנין.

קרב לנחלי עולה – יפלו לנחלי עולה, מחצה למחצה – יפלו

לנחלי עולה. בין חולין למעשר שני, קרב לחולין – יפלו לחולין.

למעשר שני – יפלו למעשר שני, מחצה למחצה – יפלו למעשר

שני. וה הפלל: חולקין אחר הקרוב להקל, מחצה למחצה

להחמיר. **גמרא** לא הוצרכה דלא בין שקלים לקניין? רבי

אבון בשם רבי פנחס: כמין בוקליארי היו עשויין. מחצה למחצה

יפלו לנדה (לא צורכה דלא מחצה למחצה יפלו לשקלים)

אית דבעי מימר: שפא יפלו לשדרי הלשפה, אית דבעי מימר:

מחצה למחצה כמי שפא. אמר רבי יסא: עד דאנא תפון

שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל: הפריש שקלו ומת? אמר

ליה: יפלו לנדה (מותר). עשירית האיפה שלו, רבי יוחנן אמר:

ויליכם לים המלח, רבי לעזר אמר: יפלו לנדה. וקשיא: ויש

חטאת קריבה עולה! חזקיה (אחי) בשם רבי שמעון בן לקיש:

תנאי בית דין הוא על המותרות שקיברו עולות. האשה חטאת

במה היא מתקפרת? אמר רבי יצחק: תנאי בית דין הוא,

המספק את הקנין – הוא מספק את הפסולות. לא צורכה דלא

בין קטורת לעצים, ללבונה, לזהב לכפורת? ותניתה בסופה: זה

הפלל, חולקין אחר הקרוב, מחצה למחצה להחמיר.

הלכה ב משנה מעות שנמצאו לפני סותר בהמה – לעולם

מעשר, ובהר הבית – חולין. ובירושלם,

בשאר כל ימות השנה – חולין. ובשעת הרגל – הפל מעשר.

בשר שנמצא בעורה, איברים – עולות, ותחיות – חטאות.

ובירושלם – זבחי שלמים. זה וזה תעובר צורתו ויצא לבית

השרפה. נמצא בגבולין, איברים – נבילות, ותחיות – מותרות.

ובשעת

דוקא בשופרות, אלא הוא חרין בעלמא. ובאלו השלשה דחשיב קא משמע לן טעמא, כדאמר בגמרא

אית דבעי כו'. ודמין כובליא. ולבוטא קא משמע לן דלקרבן עדיף מעצים, דמכשירי קרבן חן. וקא

משמע לן דיש חולקן בעיתים, ובסוגיא דלעיל, ולא כמאן דאמר דמשנה אותם. ובגולו עולה סכרא

דחגיבא ביה דין, ולא פריט חוץ. **משנה מעות שנמצאו** – זה חן חולין – דרוב פסולת בשר בירושלם כל השנה

ממעט מעשר שני חן, לפי שלא היו מספקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל. ונתונין אותן

לכני העיר בטובת גזאת, חן אוכלין אותן בקדושתן, ועיקר אכילת מעות מעשר – שלמים היו מביאים,

כדקיימאן על במנחתן פרק שני. והלבך לוקחין מן המחומן. דכל זמן שיש לו מעות מעשר – אינו מוציא

מעות חולין, ואף על גב דאיכא למימר ששמן מן המוכרין נפלו ומעות חולין חן, ספק איסורא לחומרא.

אי נמי: משום דלוקחין חוץ רובא. דכמה בני אדם עומדין על בהמה אחת לקנות. בחר הבית – לעולם

חולין, ואפילו בשעת הרגל, שיש מעות מעשר מוכרין בירושלם ממונות חולין – לא מספקין להו

במעשר, דאולגין בחר רובא דשחא, ואמרין: לאו האידיא נפול אלא קודם הרגל. ובירושלם – כדאמר

במית השנה חן, חולין, דרוב מעות חולין, ובשעת הרגל – מעשר. כדמפרש טעמא בפסוקים (א).

לחתיכות קטנות אלא הכשרות למכרן, או לתת אותן לקדשה. שהבשר מרובה - ואין חותכין הבשר
לחתיכות קטנות, אלא מבשלים אותו איברים. **גמרא** - ופרקי: לא עורכה - לא הוה ליה לתנא
למנחי אלא ברה הבית קדש. דודאי תמורתא הלשבה נפל, שהרי אין אדם רשאי לכנוס לשם במעות
צוררין בסדינן. חזק שאין הבית - הגובר אין מוציא מעות מן הלשבה אלא אם כן נתחלל. הלכך, כל
הנמצא ברה הבית חולין. וסיע דעת - היסח הדעת מן
הקדשים, אף על גב דפסולין - טענין עיבור צורה קודם
שריפתו. ומתניתא אמרה כן - כלומר, מתניתין גמי דייק.
איות - בתמיה: וכי שפיר קאמרת? דלמא במתניתין
אין חזעם דוהיס היסח הדעת, דכל שהוא בעורה לא
מיקרי היסח הדעת, דליכא למישח לשום טומאה. והכא
היינו טעמא דפסול - שמא כבר נתעברה צורתה, לפיכך
טעון עיבור צורה ודאי. אבל כל שנפסל בהיסח הדעת
בדאי - אפילו עיבור צורה אין צריך. לוקין עליה משום
נבלה - דרדאי נבלה היא. חתיכות מותרות לא ממש
- ומותרות לאכול. הכי גמי איברים נבלות - בלבית
ממש, ולוקין עלייהו. אם היו מותרות - קשורות זו בזו
- ומותרות. ודאי עיבור צורה אין צריך. שחשבונו נתחלפו לו -
אינו יודע איזו דאי. חושש - ומספקא אסורות כולן,
אבל אין לוקין עליו. דכל קבוע במחצה על מחצה דמי.
ולנמצאת חולקין אחר הרוב - דכל דפריש מרובא פריש,
וכדאי טריפה הוא. ולוקין עליו. וכן אם הרוב כשריות
אם פריש - מותר אפילו באכילה. הנמצא ביד נכרי -
בשר הנמצא ביד נכרי, כאילו נמצא ברשות הרבים. אם
רוב טבדי ישראל - מותר. הוה מסמך - היה סמוך על
רבי מנא. ודאי נכרי מיד אחר חתך בשר מן הסוס ויצא
לחץ. אמר ליה: הא דאמר רבי יוחנן הנמצא ביד נכרי
כנמצא ברשות הרבים ומותר, אמאי נידוש דלמא מן
בדמיה חתך? ואפילו מקולין וטבדי ישראל ינינו - ש
לאסור. אמר ליה - דכי אמר רבי יוסי (רבי): הוה שראו
הנכרי יוצא מן המקולין של ישראל, או סמכין להיתרו.
חד בר נש וכו' - אדם אחד בעיפוי הלך ליקח בשר
מן הטבח ולא נתן לו. אמר ליה - לחד נכרי שיקח לו.
והביא לו. אמר ליה - הדין בר נש לטבח דא לקחת
בעל כרחך ממך, שהנכרי הביא לי. אמר - הטבח ולא
בשר נבילה ממנתי לנכרי. מעשה זה בא לפני רבי -
והאל לו אם נאמן הטבח לאסור. ואמר - רבי: לאו
כל במניה לאסור מקולין דציפורי. וכיון שלא הכריזו
טריפה ביום - הבשר מותר. רב - ירד לבבל, ראה
אותן שון מקולין באיסור בשר להניחו ביד נכרי, והחמי
עליהו ואסר כל בשר שנחלעל מן העין, ודרמסקי.

חד

ובשעת הרגל, שהבשר מרובה - אף איברים מותרות. גמרא
לא צורפה דלא ברה הבית קודש? רבי בא רבי יהיה בשם רבי
יוחנן: חזקה שאין הכהן מוציא מן הלשבה מעות עד שהוא
מחלל על ההכהן. בשר שנמצא בו, רבי לעזר בשם רבי
הושעיה: הסיע דעת טעון עיבור צורה. אמר רבי הושעיה:
מתניתין אמרה כן: תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. אמר
רבי יוסי: ויאות, לאכלו אין את יכול - שמא נתקלקל צורתו,
לפום כן צריך מימר - תעובר צורתו ויצא לבית השריפה.
נמצא בגבולין בו, רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה:
איברים נבילות, לוקין עליהן משום נבילה. מתניתא אמרה
כן: איברי נבילות, וחתוכות מותרות. חתיכות מותרות לא
מקיש? ודכוותה איברים נבילות - לוקין עליהן משום נבילה.
רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה: אם היו מותרות
- מותרות. תשע חנויות מוכרות בשר נבילה ואתא מוכרת
בשר שהחזקה, נתחלפו לו, חושש. ולנמצאת חולקין אחר הרוב.
תשע חנויות מוכרות בשר שהחזקה ואתא מוכרת בשר נבילה,
נתחלפו לו - חושש, ולנמצאת חולקין אחר הרוב. אמר רבי
יוחנן: הנמצא ביד גוי כנמצא בפלמאי. רבי לעזר בי רבי חני
היה מסמך לרבי מנא. קמא לחד ארמאי קמטע מן סוסיה
ומפיק לברא, אמר ליה: הדיא היא דאמר רבי יוחנן: הנמצא
ביד גוי - כנמצא בפלמאי. אמר ליה: מן אמר רבי יוסי רבי: וכן
שראו אותה ויצא ממקולין של ישראל. חד בר נש בצפורין אול
בעי מיתבן קופר מן טבחא ולא יחב ליה. אמר ליה לחד רומי,
ואייתי ליה. אמר ליה: לא נסבית על פרתיה? אמר ליה: ולא
בשר דנבילה יהבית ליה? רבי ירמיה בשם רבי חנינה: מעשה
בא לפני רבי, ואמר: לא פולא מיניה מיסר מקולין דציפורין.
רב נתן לתמן חמתון מקולין, וחמר עליהן. חד בר נש אול

בעי

מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרין קודם הרגל נפלו כדאמרין בנמצאין ברה הבית - הואיל
והשוק ירושלים עשויין להתכבד בכל יום מפני הטיט, ואי נפול קודם הרגל הוי משבחתי בשעת
כיבד. אבל הר הבית, מתוך שהוא משופע והרוב מוכרח מעפרו, ועוד, שאין אדם נכנס באבק שעל
גבי רגליו ואינו עשוי להתכבד. **גמרא** - פריך על מה שאמר ברה הבית
לעולם חולין: וכי לא צריכא שלא יהיה ברה הבית אף
קודש, ומתורתא הלשבה נקחין שם הבהות וכן קודש,
דמתוך אסור להביא שם מעות. כדנצינא בתוספתא פרק
ששי דברכות. ולא יכנס במעות הצוררין לו בסדינו. אי
נמי: אף על גב דנמצא דדוקא דרך ביוון אסור להביא
לשם מעות בפרהסיא. כמו בסדינו שראה שהוא דרך
גנאי בחולק לסחורה, אבל בצנעה שרי, מכל מקום למה
לעולם חולין? והלא שם מעות קדש מצויין ומשנה: חזקה
שאין בו עד שהוא מחלל על הכהמה תחלה - וכל
המעות הנמצאים שם חולין, ולפירוש השני צריך לומר:
אף על גב דברגל אפשר שיובא לשם מעות מעשר גם
כן, מכל מקום כיון דמעות דמקורן רק חולין ומותרות לה
בפרהסיא אסור רק בצנעה, הוה ליה חולין רובא. ולכן
הכל חולין. **משנה איברים עולות -** שכן דרך
העולות שכולן כליל ואין חותכין אותן חתיכות. ודי דלן
לעשותן איברים איברים. מה שאין כן טהאות שנאכלין
- חותכין אותן לחתיכות. **בירושלים זבחי שלמים**
כי שלמים נאכלים בכל ירושלים, ולפיכך חוששין בבשר
הנמצא שם שמת אדם בלשמים, ולכן דנין שלמים. זה
וזה - בין שנמצא בעורה בין שנמצא בירושלים. **תעובר**
צורתו - שייפסלו דאי בנותר. וכדפרשש בגמרא. ומה
איש תועלת בין אם יהיה הבשר עולה או שלמים. היינו
שם עבר אדם ואכלו חתיכות הנמצאות בירושלים, או
כהן לחתיכות הנמצאות בעורה - אינם חייבים כלום,
שון שלמים. מה שאין כן איברים הנמצאים בעורה אם
אכלן - חייב, שדן עולה. שכולה כליל. **בגבולין**
בבשר מקומות. **איברים נבלות -** דהיישין שמא נבילה
הוא, וחתכו לאביל לחיות או למכור. ואם חתיכות
- לא חיישין להם, דאין דרך לחתך חתיכות אלא מה
שאכלין אותו בני אדם. ואם כן בשר שחטתה הוא, ומותר
באבילה. והיו דוקא בעיר שכולה ישראל. אבל בעיר
נכרים - אסור, מחמת בשר שנחלעל מן העין. **בשעת**
הרגל שהבשר מרובה - אצל בני אדם. אין צריכין
לחתכן חתיכות ולא שמכשילין אותן איברים, ולפיכך אף
איברים מותרים. **גמרא** - רבי גרסינן: **רבי אלעזר**
בשם רבי הושעיא: היסח הדעת פסול וטעון עיבור
צורה - כלומר, דאיכא למנא דאמר דסבירא ליה היסח
הדעת פסול הנוהג דחי, שהוא עמל בקדשים שנפסלין

בבשר

יהי רצון אשר הקדוש-ברוך-הוא אשר שלום שמו, ישכין השלום בכל מקום ומקום, ובפרט על פי המבואר בקונטרס "החלצו" גודל
העניין וגודל ההצלחה הנמשכת על-יד-זה. ואשרי חלקם של כל אחד ואחד הלוקח חלק בזה.

ממכתב ז' ניסן, ה'תשל"ו

ובשעת ההל' שהקשר מרובה ויש בני אדם שחותרים גם את הבשר
הבשר לחתיכות גדולות, לכן אף איברים – חתיכות גדולות
מוותרות.

גמרא

שנינו במשנה, 'מעות שנמצאו וכו' ובהר הבית חולין', הגמרא
מקשה על כך. מקשה הגמרא: לא צורקה הלא בהר הבית קודש –
וכי לא היה צריך התנא של המשנה לומר שבהר הבית המעות הם
קודש, שהרי בודאי המעות שבהר הבית מגיעים מתרומת
הלשכה, כיון שאין אדם רשאי להכניס מעות להר הבית, ואם כן
המעות הם קודש.

מתרצת הגמרא: אמר רבי בא בשם רבי חייה בשם רבי יוחנן, אכן
בוודאי המעות שבהר הבית מגיעים מתרומת הלשכה, אלא
שמכל מקום הם חולין לפי שיש חזקה שאין הכותן מוציא מן הלשכה
קעות להוליכן חוץ לעזרה עד שקודם לכן הוא מחלל על ההקמה,
ונמצא שהמעות הם חולין בוודאי.

קדשים שהוסח הדעת מהם מלשכרם פסולים בפסול הנקרא
'היסח הדעת' ובלשון הירושלמי 'הסיע דעת'. במהות פסול זה
נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש במסכת פסחים (ד.ו). רבי
יוחנן סובר שהוא 'פסול טומאה' שעשו חכמים מעלה בקדשים
לחשוש שמא בזמן שהסח את דעתו מהקדשים נגעו בהם טומאה
והוא אינו יודע מכך. 'פסול טומאה' הוא אינו פסול בגוף הקדשים
אלא משום ספק בעלמא, ולכן אם יבוא אליהו הנביא ויאמר שלא
נגעה טומאה בקדשים כבר זמן הסח הדעת הרי הקדשים טהורים.
רבי שמעון בן לקיש סובר שפסול זה הוא 'פסול הגוף' שעשו
חכמים מעלה בקדשים שאם מסיחים את הדעת מהקדשים הרי
הם נפסלים גם אם הם לא נטמאו, ולכן גם אם יבוא אליהו ויאמר
שלא נטמאו הקדשים הרי הם פסולים.

בסוגיא שלפנינו מבואר שאם פסול 'הסיע דעת' הוא 'פסול טומאה'
הרי הקדשים הפסולים צריכים קודם שריפתם 'עיבור צורה',
והיינו שעליהם להפסל באופן ודאי על ידי שיעבור עליהם זמן
האכילה ותעובר מהם צורת בשר והיו נותר, שכן אי אפשר
לשרוף את הקדשים מספק. אולם אם פסול 'הסיע דעת' הוא 'פסול
הגוף', אינם צריכים 'עיבור צורה' כדי לשרפם.

שנינו במשנה: 'בשר שנתמצא בו' בעזרה, איברים עולות וחתיכות
טטאות, ובירושלים ובחי שלמים. זהו זה תעובר צורתו ויצא לבית
השריפה.

אמר רבי לעזר בשם רבי הושעיא, הסיע דעת – קדשים שהוסח
הדעת מהם, הרי פסולים הוא פסול טומאה מספק ולא פסול הגוף
שהוא ודאי, ולכן הרי הוא פסול עיבור צורה קודם שריפתם כדי
שיהיה פסול בוודאי בפסול נותר. אמר רבי הושעיא, מתינתא אמה
בן – יש להוכיח כן מדברי משנתנו הקובעת כי כל בשר קודש
שנמצא, דינו שתעובר צורתו ויצא לבית השריפה, הרי שפסול
שהוא מטעם 'הסיע דעת' מצריך עיבור צורה קודם לשריפתו.

הגמרא דוחה את הראיה מהמשנה: אמר רבי יוסי, ויאות – וכי נכון
הוא הדבר שיש ראייה מהמשנה, הרי יתכן לפרש שפסול הבשר
במשנה הוא כלל לא משום 'הסיע דעת', אלא מכיון שלא יוכלו
לבשר אין את יכול שפמא נתחלקל צורתו – שיש לנו לחשוש אולי
כבר נפסל הבשר בנותר, ומכיון שהוא רק ספק, לפום בן צריך מימר
– לכן אמרה המשנה שיש להמתין עד שיפסל בוודאי ותעובר
צורתו ויצא לבית השריפה, ולעולם 'הסיע דעת' הוא פסול הגוף
ואינו צריך עיבור צורה.

שנינו במשנה: 'נמצא בגבולין בו' אברים נבילות וחתיכות מותרות.
הגמרא מרחיבה בדיון זה: רבי קריספא אמר בשם רבי יוסי ברבי
חנינה, מה ששנינו במשנתנו 'איברים נבילות' אין הכוונה שהם
אסורים באכילה רק מספק שמא הם נבילות, אלא הם נחשבים
כנבילות ודאיות ולכן האוכלים מהם לוקין עליהן משום נבילה.
מביאה לכך הגמרא ראייה: מתינתא אמה בן – יש להוכיח כן
מהדיון ששנינו יחד עמו, 'איברי נבילות וחתיכות מותרות', ויש
לדייק בלשון 'חתיכות מותרות' וכי לא הכוונה בהם שהם מותרות
באכילה ממש, ודכוותה – וכן גם דין 'איברים נבילות' היינו שהם

נבילות ממש ולכן לוקין עליהן משום נבילה.
אמר רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה, הדיון שבשר הנמצא
בגבולין 'אברים נבילות', הוא דווקא אם היו מושלכים סתם, אבל
אם היו מקרוזות – כמה איברים קשורים על חוט, הרי הם מותרות
לפי שאת הנבילות אין אדם חורו על חוט אלא מטילם באשפה
ודיו.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין בשר שאין יודע מהדין
הוא: תני בברייתא, אם היו תשע חנויות מוכרות בשר נבילה וחנות
אחת מוכרת בשר שחוקה, וקנה בשר באחת החנויות ונתחלפו לו
– אינו יודע באיזה מהם קנה, הרי הוא חושש שמא קנה בחנויות
הנבילה והבשר אסור. שאף שחנות השחוקה היא קבועה וכל
קבוע כמחצה על מחצה דמי, עדיין הוא ספק ומספק הרי הבשר
אסור. ולנמצאת – אם נמצא הבשר על הקרקע, שכבר פירש
הבשר מהמקום הקבוע, הולכין אחר הרוב והרי הבשר נבילה
בוודאי.
אם היו תשע חנויות מוכרות בשר שחוקה וחנות אחת מוכרת בשר
נבילה, וקנה בשר באחת החנויות ונתחלפו לו – אינו יודע באיזה
מהם קנה, הרי הוא חושש לכך שמא קנה בחנות הנבילה, כיון
שכל קבוע כמחצה על מחצה ונמצא שמחצית החנויות מוכרות
נבילה, ומספק הבשר אסור. ולנמצאת – אם נמצא הבשר על
הקרקע, הולכין אחר הרוב שמוכרות בשר שחוקה והבשר מותר
באכילה.
אמר רבי יוחנן, בשר הנמצא ביד נכרי הרי הוא כמו שהבשר נמצא
בפלמין – בשוק, ואם רוב החנויות מוכרות בשר שחוקה הרי
הבשר מותר באכילה.
הגמרא מביאה מעשיות הקשורים לכך. מספרת הגמרא: רבי לעזר
בי' ו-בן רבי חניי, הנה מספד לרבי מנא – היה נשען בהליכתו על
רבי מנא. בדרכו, חמא לתד ארמא – ראה נכרי אחד, קמטע מן
סוכיה – החותך בשר מסוס, ומפיק לברא – ומוציאו לשוק כדי
למכור. אמר ליה רבי לעזר לרבי מנא, קדא היא – האם נכונים
הדברים דאמר רבי יוחנן שבשר הנמצא ביד נכרי הרי הוא כנמצא
בפלמין והוא מותר באכילה, בעוד שאנו רואים כאן שיתכן
שבשר הנמצא ביד הנכרי הוא בשר סוס. אמר ליה רבי מנא לרבי
לעזר, אין ממעשה זה כל קושיא על רבי יוחנן, וזאת מכיון שכן
אמר רבי יוסי שהוא רבי ומורי על דברי רבי יוחנן, והן – דבריו
נאמרו דווקא באופן שראו אותו – את הגוי יצא ממוקלן –
מחנותו של ישראל, אז הדין שהולכים אחר הרוב והבשר מותר,
וכאן הרי לא נראה הגוי יצא ממוקלן של ישראל.
מעשה נוסף: חד בר נש בציצורין – אדם אחד בעיר ציפורי, אויל
בעי מויבון קופד מן טבחה – הלך וביקש לקנות בשר בחנות הבשר
הכשר. סירב הטבח למכור לו ולא יתב ליה – ולא נתן לו מכיון
שהיה שונאו. אמר ליה לתד רומי ואייתי ליה – אמר אותו אדם
לגוי אחד שיקנה לו, והוא אכן קנה לו אצל אותו טבח. אמר ליה
אותו אדם לטבח, לא נסבית על פרחיה – וכי לא קניתי ממך שלא
מרצונך על ידי מעשה ערמה זה שעשיתי לשלוח אליך את הגוי
שיקנה ממך. אמר ליה – ענה לו הטבח, לא הועלת בערמתך כלום,
ולאו בשר הנבילה יתבית ליה – וכי לא בשר נבילה הוא שמכרתי
לגוי ושוב אין אתה יכול לאכלו.
רבי יוחנן אמר על כך בשם רבי חנינה, מעשה זה שהיה בציפורי
בא לפני רבי כדי לאסור בשר הנמצא ביד גוי אפילו כשיצא
ממוקלן של ישראל, שהרי כאן הטבח הישראלי מכר לגוי נבילה.
ואמר רבי, לא בולא מיניה – לאו כל כמיניה והיינו שאין ביכולתו
של טבח זה שעשה שלא כהוגן מיסר מוקלן וציפורין – לאסור
את כל החנויות של הגויים מוכרי הבשר שראינו אותם קונים
מהטבחים הישראליים.
הגמרא מביאה את הוראתו של רב בענין זה: רב נחת לתמן – רב
ייר לבבל, חתתון מקלין – וראה אותם מקילים בבשר הנמצא ביד
גוי, וחמיר עליהן – ולכן רב החמיר עליהם ואסר להם בשר
שנתעלם מן העין, וכמו שמפרש הוולך.
הגמרא מביאה מעשיות שרב הלך לשיטתו ואסר להם את הבשר.
מספרת הגמרא: חד בר נש אויל – אדם אחד הלך

מפרשת הגמרא: מפני מה התיירוהו משום מציאה, לפי שבדאי
התייאו הבעלים מן הגבינה, דתני בברייתא, שדינו של אדם
המציא חפץ של אדם אחר מיד הנשים – החיילים, או מיד הארץ, או
משנות הים – מזוטו של ים ומשנות הנקרה – משלוליתו של נהר,
מאסרטיא גדולה – או שמצא במקום מהלך רבים שהוא דרך
המלך, ומפלטיא גדולה – או שמצא בשוק גדול של מקח וממכר,
הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשו מן, ואף כאן התייאו
בעלי הגבינה. וגם התיירוהו לאכילה משום שרוב מהלכי דרכים הם
יהודים ולכן לא חששו לכשרות הגבינה משום נבית נכרי.
מסיימת הגמרא: בדקו אחרי הגבינה ואשתכח מן – ואכן הוברר
שהיתה הגבינה מביתו דרבי אלעזר ברבי יוסי.
הגמרא מקשה מהברייתא של מציאה על מנהגם של החכמים:
אמר – שאל רבי מנא קומי – לפני רבי יוסי, מדוע התירו בעובדות
אלו משום מציאה, ואנן חמין רבנן מבריון – והרי אנו רואים
החכמים מכריזים גם על מה שהם מוצאים במקום שהרבים
מצויים שם. אמר ליה רבי יוסי, את אין הווייתא משכח לא נשכח –
אם אתה היית מוצא במקום שהרבים מצויים וכי לא היית לוקח
לעצמך, הרי יש כאן יאוש ודאי, ומה שרבנן מכריזים באופן כזה
הוא רק משום מידת חסידות. הוסיף רבי יוסי ואמר לרבי מנא, רבי
יונה אבד, לא היה אמר בן שיש להכריז על מציאה כזו, אלא אמר
הלואי כד נשכח, נשכח מן פיוסא ולגוא – הלוואי שאמצא מציאה
מפתח בית הכנסת או בית המדרש ולפנים שהוא מקום שהרבים
מצויים שם ואקחה לעצמי.
מסיימת הגמרא: אפילו בן – ששמע רבי מנא מרבי יוסי, מכל מקום
פעם אחת אירע שרבי מנא אשכח – מצא במקום שהרבים מצויים
שם, ולא נסיב – ולא לקח את המציאה לעצמו אלא הכריז עליה.

הלכה ג – משנה

משנתינו ממיכה לדון בדברים הנמצאים שאין ידוע מדיןם הם:
בהמה שנומצא מירושלם ועד מקום הסמוך לירושלים ושמו מנצל
עדר, ובמדתה לכל רוח – או אם נמצאה בהמה בצדה האחר של
ירושלים, כשיעור המרחק שמירושלים עד מגדל עדר, אנו
חוששים שמא בהמה יצאה מירושלים, ובין שרוב בהמות
שבירושלים הם קדשים, דינם הוא שאם הם נקרים מקריבים אותם
לעולות ואם הם נקבות מקריבים אותם לזבחי שלמים.
רבי יהודה אומר, הראוי לפסחים – זכר תמים וכן שנה מן הכבשים
או מן העזים, יכול המוצא להשתמש בו לפסחים, והוא כשנמצא
קודם ללגלג שלשים יום ששואלים ודורשים בהלכות הפסח ואנו
תולים שהאובד הפרישה לפסחו.
בראשונה היו מוצאי בהמות מוויבים להביא את הבהמה לקרבן
ולהביא יחד עמה נסכים ממנו, שכיון שזכה בבהמה הרי היא
נקראת שלו ומחויב הוא בעל כרחו להביא נסכיה, ולכן היו
משפנני את מוצאה (מוצא הקרבן) עד שהוא מביא נסכיה. כיון
שכן, חזרו המוצאים להיות מניחין אותה – את הבהמה הנמצאת
בזרעון, משום שאת הבהמה עצמה לא היו חוששים להביא
ולהקריבה כיון שהיא באה להם בחינם, אבל לא היו מסכימים
לשליח ממנו את דמי הנסכים, שהרי לא נדבת הלב היא
שהביאה אותה להקרבת הבהמה. וכדי למנוע את הפסד הקדשים
התקינו בית דין שיהיו נסכים באין משל צבור – מתרומת הלשכה.
כיון שהזכירה המשנה תקנת בית דין, מונה המשנה תקנות בית דין
נוספות כיוצא בזה. אומרת המשנה: אמר רבי שמעון, שבעה דברים
התקינו בית דין, וזה – התקנה שהיה נסכי בהמות הנמצאות משל
ציבור אחד מן.
התקנה השניה: נכרי ששאל עולתו ממדינת הים כדי להקריבה,
שהרי דרשו (חולין יג) שהגויים נודדים נדרים ונדרות כישראל,
ושלח עמה דמי נסכים, הרי הנסכים קריבין משלו, ואם לאו – שלא
שלח עמה נסכים, הנסכים קריבין משל צבור.
התקנה השלישית: וכן גר שמת ואין לו יורשים והניח זבחים
להקריבם, אם יש לו נסכים כגון שכבר הקדיש הדמים לכך בחייו,

בעי משונה אסוקפתיה כגו נהרא – ורצה לרחוץ ולנקות במימי
הנהר חתיכות בשר. ואינשתה ואיל ליה – ובבהלתו ללכת שכח
בנהר חתיכת בשר אחת. כשזכר מהבשר, חזר לנהר, בעי מיסבינא
– ורצה לקחת את החתיכה. אמר ליה רב, אסור לך לאכול בשר
זה, דנא אמר – שאני אומר, הריא – את הבשר שנתעלם מעיניך,
שפך נהרא למקום אחר, ואיתי חורי דנבילה תחתוי – והביא
ממקום אחר בשר שהוא נבילה.
עוד מספרת הגמרא: חר בר נש היה מחלף בשוקא מעין קופר –
אדם אחד היה מהלך בשוק כשהוא טעון בשר. אתא דייקא
והשליכתו במקום אחר. חזר בעי מיסבינא – רצה אותו
אדם לחזור ולקחת את הבשר. אמר ליה רב, אסור לך לאכול את
הבשר שהשליך הדיה, דנא אמר – כיון שאני אומר, בשר דנבילה
הווי מצינא ושללקתיה – שמה היה לדיה גם בשר נבילה ואותו הוא
השליך, ונכחא הווי אחרנא – ואילו את הבשר שלך הוא לקח
למקום אחר ואכלו.
אגב המעשיות שאירעו בבשר, מביאה הגמרא מעשיות דומים
בדברים אחרים: מעשה בנהר ששמו ינאי שפך במימי יזקין –
נודות יין של ישראל, ומצאום לאחר זמן על שפת הנהר. אתא
עובדא – בא המעשה, קומי – לפני רבי יצחק ברבי אלעזר, והוא
נשאל האם יש לחשוש שהנודות שנתמצאו הם אינם אותם נודות
שנאבדו ולא אחרים והם של גויים ובעי יין נסך. ואמר רבי יצחק,
יחמין שפירא קיטרוהו – יתנו אל לבם בעלי הנודות, אם הם
מכירים את קשרי וסוגי הנודות בטביעת עינם שהוא שלהם,
מותרים. ואם לא, אסורים.
עוד מספרת הגמרא: מעשה בנקוניקה – קנקנים של חרס,
דאשתכח בכנישתא דבולי – שנמצאו בבית הכנסת של העיר בולי.
אתא עובדא – בא המעשה קומי – לפני רבי ירמיה והוא נשאל מה
דין הקנקנים. אמר רבי ירמיה, יתקמון סקוריא עביתוהו – יראו
רושמי הקנקנים בבעד הסיקרה, אם הם מכירים את עבודתם
בקנקנים אלו, מותרים. ואם לא, אסורים.
הגמרא חוזרת לספר על בשר. עוד מספרת הגמרא: נדי העשויו צלי
אשתכח בארטי דנופתא – נמצא בשוק העיר גיפתא, והתיירוהו
למוצא משום שני דברים שהיה ראוי מחמתם לאסור את הגדי
וכמו שמפרש והולך. היה ראוי לאסור על המוצא ליקח את הגדי
לעצמו משום שהוא צריך להכריז על המציאה, והתיירוהו שאינו
צריך להכריז על כך. והיה ראוי לאסור באכילה מחשש שמא
הגדי הוא של גוי, והתיירוהו משום שרוב מהלכי דרכים הם ישראל
ולכן הגדי מותר באכילה.
מפרשת הגמרא: מפני מה התיירוהו משום מציאה, לפי שבדאי
התייאו הבעלים מן הגדי, דתני בברייתא, שדינו של אדם המציא
חפץ של אדם אחר מיד הארץ, או מיד הנשים – החיילים, או משנות
הים – מזוטו של ים ומשנות הנקרה – משלוליתו של נהר,
מאסרטיא גדולה – או שמצא במקום מהלך רבים שהוא דרך
המלך, ומפלטיא גדולה – או שמצא בשוק גדול של מקח וממכר,
הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשו מן, ואף כאן התייאו
בעלי הגדי. וגם התיירוהו לאכילה משום שרוב מהלכי דרכים הם
יהודים ולכן לא חששו לכשרות הבשר משום שחיתת נכרי.
מסיימת הגמרא: בדקו אחרי הגדי ואשתכח מן דבית רבי – ואכן
מצאו שמביתו של רבי הוא.
מעשה דומה בגבינה. עוד מספרת הגמרא: עיגול דנוכנא אשתכח
בפונדקא דלוי – עיגול של גבינה נמצא בפונדקו של לוי שהיה שם
אורחים שרובם יהודים. והתיירוהו למוצא משום שני דברים שהיה
ראוי מחמתם לאסור את הגבינה וכמו שמפרש והולך. היה ראוי
לאסור על המוצא ליקח את הגבינה לעצמו משום שהוא צריך
להכריז על המציאה, והתיירוהו שאינו צריך להכריז על כך. והיה
ראוי לאסור באכילה מחשש שמא הגבינה היא של גוי, והתיירוהו
משום שרוב מהלכי דרכים הם ישראל ולכן הגבינה מותרת
באכילה.

שקלים. פרק שביעי – מעות שנמצאו דף כ עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמט תקלין חרתין

חד בר נש – ארם אחד הלך לרחץ בשר בנהר, ונפל מידו, והלך לו. חור ורצה ללקוח מתוך בנהר. אמר ליה רב: אסור לך בשר זה, שאני אומר: הראשון שטפו נהר, והביא בשר אחד של נבלה במקומו. חד בר נש – ארם אחד היה מהלך בשוק טעון בשר, בא עוף ששמו 'דיה' והטפו ממנו והשליכו במקום אחר, ורצה הארם שהוא לחזור ללקוח. אמר ליה רב: אסור לך זה, שאני אומר בשר גיבילה היתה נושאת ורחקה, והאי שלקחו ממנו אכלה. גנאי – נהר ששמו 'גנאי' שטף נרות של יין של ישראל, ומצאוהו אחד כך. ויחמנו וכו' – יראו שופכי יין, אם מכירין שזו היא קשריון שקושרין תבדות יחד, ויש להן בקשן במקשרים וכו'. ויתורסין – מין עקנן נמצא בבית הבנסת של עיר ששמה 'בולי', והיה מלא יין. אמר יחמנו וכו' – יראו ורשמי החביות בסיקרי, אם יכירו שהוא מרומש מלשם – הזה הילי סימן, ומעורר. באסרטיא דגופתא – ברחוב של עיר ששמה 'גופתא'. משנות הים

– מקום שהים מגיע לשם בשעה שהוא סוער. משום חשיטת הנבר – דאולתין חור רוב מחללי דרכים, ובדרך הזהו אתו ויהי ויאל. ואשתבו דבית רבי – ונתברר אחר כך שהיה הגוי בשל בית רבי, ובדין התירוהו. עיגול דגובנא – עיגול של בניהה מצאו בפונדק של לוי, והיו שם רוב ישראל. ומשום רוב מחללי דרכים – ולא אסרו משום בניהה ודבריה. ואשתבו ויאל מקומות שדעא קאמור, אמר ליה – ומצאו ארם רבי יוסי: ואנו רואין שחכמים מכריזין אפילו מרצאין לפני רבי יוסי: ואנו רואין שחכמים מכריזין אפילו מרצאין אריתוהו (והרבי רבי אליהו מפרא לא דק), אמר רבי מנא – לפני רבי יוסי: ואנו רואין שחכמים מכריזין אפילו מרצאין אתה אם היית מוצא דבר לא היית נוטל לעצמך? ורבי יונה בביך לא אמר כך, אלא אמר: הלואי שאמנא מציאה לפנינו מן פיסוסוס, והוא מקום שרבים מצויין שם, ולא אריתוהו – אפילו כן – סומנא דרשין קאמור, אמר ליה – פעם אחרת מצא רבי יונה לפנינו מן פיסוסוס, והחמיר על עצמו, ודבריהו. **הלכה ג משנה** זכרים עולות – שאנו תולין שיצאו שישלשים, ורוב זכרים שבידורשלים חזרו עולות. ורוב נקבות זכרי שלמים, דראוי לפסחין – זכר כן עולה, ורוב נקבות זכרי שלמים, דראוי לפסחין – זכר כן עולה, ורוב הנבכשים או מן העדים – פסחים. והמוצא מותר להקריבו לפסחו. קודם לרגל שלשים יום – משעה שמתחילין לדרוש בהלכות פסח, ואדם מפרש את פסחו. משכבנא את מוצאיא – והמוצא עומד את שלמים, היו ממשכבין אותו עד שיביא נסכיה משלה שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש. מניחין אותה ובורחין – בדי שאלו התחייב בנסכיה. שבעה דברים – קחשיב לזו אויל, נבדי שלשה עולות – דרדישין 'איש איש' – ששברים נדרים נדרים ותרבות בישראל. שחאט מנחתו – עשירית האיפה שחנן גדול מקריב בכל יום מציאתה בבקר, ומציאתה בערב. קריבה בשל בשר – בגמרא מפרש טעמיהו דרבי שמעון רבי יהודה. ושלמיא דיתה קריבה – כשהוא קריב כבש צבור רבי יודנה – שמתן, או משל יורשים לרבי יהודה – עשרון שלם היתה קריבה ולא חצי עשרון. ובגמרא מפרש מנא לן: שיהיו הכהנים נאותים בתן – דוקא לאבילת קרבות, אבל לאבילת תולין, אפילו און נאותין בתן, שלא היו מועלין באפרה – בגמרא מפרש לה. ועל הקנין והפסולות – המוחזיב קנין מביאין מעת ותנאין לשופר, ובית דין לוקחין תבעות וקנין בתן קנין, והבעלים הולכים, והם יושבין – וסומכין על רבי יוסי קריבין קנינן, ואם פרזו הקנינים או נמצאו פסולים – תנאי בית דין הוא שיקחו אחרים מתרומת הלשנה, ומקדים אותן לבעלים, ויראיהם בית דין חובתן, המספק את הקנינים – אותו שפסקם עם הנוכחים למכור להם כל הקנין והזכרינן – הוא חייב להחליף כל שימצא בו פסול. **גמרא** לכא בדמיתן שנו – כלומר, אידי דראי לא קרבת, ודכי קאמור: אלא אם בא אדם הזה המוצא לעשות לא תקנה, ובא לקבל על עצמו חוב כל דמים שהוא (שדווא) בספק ולהוציאה לחולין, ולהקדיש את דמיה. אם זכר הוא – נתחייב אף בדמי עולה, ודידישין שנוא עולות ון. ואומרים לאדם וכו' – דכל בהמות הקדש הראויים למכור אסור לחללן, ודכתיב: "אם בהמה טמאה אכל בערב", ואמר מרי בלל מומין שיפירו הכתוב מדבר, אבל תמימים – לא, וזה שבא למילך ולחוב בדמיה, וכי נאמר לו עמוד וטאט לחללה מדי בשביל שתחוב לתקן הקרבתה של בהמה זו. ארבו זכרים עולות – דכדי פירשו דרומיתיהן: אם רוב בהמות שנמצאו זכרים – כולן עולות, ואם רובן נקבות – אף זכרים שבהן שלמים, ופריך: ואין השלמים באין מן הזכרים – נמי ואם כן, אף זכרים ינחשו שמוא שלמים חן. ומנשי: כיצד הוא עושה מציאין לחולין – על מנת שיחזירו להיות עולות, ואין זו טאט, דדא על כל פנים מקריבה על גבי המזבח, ויותר נראה לי דאף זה מן הקדשיא: אף לרבי יוחנן קשיא, כיצד הוא עושה וכו' אלא שמוציאין לחולין, אם כן אף לרבי אושעיא לא קשיא. ומנשי: דנאי בת דין

הוא

שנפדו

הוקדשו

בגין משיזנה אסקופתיה בגו נהרא ואינשיתה, ואיל ליה. חור **בגין** מיסבינה. אמר ליה רב: אסור לך, דנא אמר: יהיה שפך נהרא ואייתי חורי דנבילה תחתיו. חד בר נש היה מהלך בשוקא טעין קופר, אהא דייחא והמפתיה מיציה, וטלקתיה. חור **בגין** מיסבינא. אמר ליה רב: אסור לך, דנא אמר בשר דנבילה הוות טעינא, וטלקתיה ונסכה ההוא אוהרנא. גנאי שטף ויקן, אהא עובדא קומי רבי יצחק דרבי אלעזר ואמר: יחמנו שפיאי קיטרוהו. ונקניהה אשתתח בכנישתא דבולי, אהא עובדא קומי רבי ירמיה, אמר: יחמנו קסוריא עבדיהתוהו. דרי צלי אשתתח באסרטי דגופתא והתירוהו משום שני דברים, משום מציאה ומשום רוב מהלכי דרכים. משום מציאה – דתני: המציל מיד הארי, מיד הנגיים, משונת הים, ומשונת הנהר, ומאיסרטיא גדולה, ומפלטיא גדולה – הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן. משום רוב מהלכי דרכים – משום שחשית גוי. ואשתתח מן דבית רבי. עיגול דגובנא אישתתח בפונדקא דלוי והתירוהו משום שני דברים משום מציאה ומשום רוב מהלכי דרכים. משום מציאה – דתני: המציל מיד הנגיים, מיד הארי, משונת הים, ומשונת הנהר, מאיסרטיא גדולה, ומפלטיא גדולה – הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן. משום רוב מהלכי דרכים – משום גביתה גוי. ואשתתח מן דרבי אלעזר בר' יוסי. אמר רבי מנא קומי רבי יוסי: ואנן תמיין רבנן מכריזין. אמר ליה: את אין הווייתה משבח לא נסבת רבי יונה אבוד לא אמר כן, אלא אמר: הלואי כד נשבח נשבח מן פייסא וליגא אפילו כן אשבח ולא נסיב.

הלכה ג משנה בהמה שנמצאת מירושלם ועד מגדל עדר, ובמדתה לכל דוח, זכרים – עולות, נקבות – זכרי שלמים. רבי יהודה אומר: דראוי לפסחים לפסחים, קודם לרגל שלשים יום. בראשונה היו ממשכבין את מוצאיא עד שהוא מביא (עמיה) נסקיה. חורי להיות מניחין אותה ובזרחין. התקינו בית דין שיהיו נסקיה באין משל צבור. אמר רבי שמעון: שבעה דברים התקינו בית דין, וזה אחד מהן: גוי שששל עולתו ממדינת הים ושלח עמה נסקים – קריבין משלו, ואם לאו – קריבין משל צבור. וכן גר שמת והניח זבחים, אם יש לו נסקים – קריבין משלו, ואם לאו – קריבין משל צבור. ותנאי בית דין הוא על כהן גדול שמת שמתה מנהתו קריבה משל צבור. רבי יהודה אומר: משל יורשין, ושלמיא היתה קריבה. על המלח ועל העצים שהיו תחתיהם נאותין בהן. ועל הפרה שלא יהו מועלין באפרה. ועל הקנין הפסולות שהיו פאות משל צבור. רבי יוסי אומר: המספק את הקנין הוא מספק את הפסולות. **גמרא** רבי הושעיא רבה אמר: לכא דרמייה שנו. אמר ליה רבי יוחנן: אומרים לו לאדם צא ומעול פרושים? אלא, היכנס בהן אחר הרוב, אם רוב זכרים – עולות, אם רוב נקבות – זכרי שלמים. ואין השלמים באין מן הזכרים ומן הנקבות? כיצד הוא עושה? מציאין לחולין, וחזרו ועושה אותן עולות

עולות

יהודה פליג עליו קדושין (גג), וקיימא לן בותיה. דקדוש במזיד את מותרלל. ולא ניחא ליה לאקומיה

ביתא דלא כהלכתא. ומנשי בפיו שטנאי רבי דין כו' – דבתרבות נחקדש לשלמים על

תנאי בית דין שאם יאבדו המוצא זכרים ומוציא זכרים – ויהא יוצא מלפניו להם תקנה –

יתחללו, ובתאי גונא לאו מוד הוא. אומרים לו לאדם צא ומעל כו' – דכל בהמות מזהב אסור לחלל תמימין, שנאמר "אם בבדמה הטמאה ופרה בערבך", ואמר מר במנחתו (קא) בבעלי מומין שנפדו

הכתוב מדבר, וזה שבא לטילן לחוב בדמים נאמר לו שימיעל לחללה מדי, בשביל שתחוב לתקן הקרבתה של בהמה זו. אלא הולכין בתן אחר הרוב, אם רוב זכרים עולות – דניכר שהוקדשו

לעולות. דלשלמים כשרים גם נקבות, ואי חזוין רובא זכרים, אמרין מסתמא לא הוקדשו אלא לעולות שאין באים אלא מן הזכרים. אם רוב נקבות זכרי שלמים – דאולתין חור רובא, שדאי

בבשר שנתעלם מן העין, והחמיר עליהן. משיזני בשר

אסקופתיה – רחץ בשר בנהר ונפל לנהר, ואילו, ואחר כך רצה ללקוח מהנהר. יהיה שפך כו' –

אסיר לו משום חומרא, בשביל שהוא שטף הנדר והביא

אחד דנבילה. דייחא – היה ששמה 'דיה'. וטלקתא

והשליכה. מסביניה – רצה האדם ליקח הכשר

שהשליכו. בשר דנבילה כו' – שהיה היתה טענה

אפשר שזה דנבילה והשליכה, ולקחה וזו הבשר, וכל כך

החמיר במקום שראה מקלים. גנאי – שם נהר המזרח

בפרק קטא דחילין, ויקן – נדות של יין. יחמנו כו' –

יכירו בעליהן קשרי תבדות אם שלחו הוא, והביא

אדוהו עובדי אור דמירי בבשר שמנא בנהר. דראוי

– שם מקום. סיקוריא – אותן שסקרו בסיקרא לדרשום

החביות. באסרטיא – בשוק. דגופתא – שם מקום.

משום מציאה – שכבר נתיאשו בעליהן. משונת הים

– חן כפיף הסומכין לגמל היה. משום שחשית הנגבים

– דרוב מחללי דרכים שם היו ישראל. דבית רבי –

מבית רבי היה הגוי. דגובנא – בניהה. בפונדקא דלוי

– שהיו שם רוב ישראל. מכריזין – אפילו בנמצא

בסטרסא. את כו' – אילו חתיו מוצא, לא אילי ליה לוקח

בלא הכרזה. הפייסא ולפנים – מקום שרבים שם

אפילו כן אשתתח – אפילו הכי שהיה רגיל לומר

מב, מבלי מקום פעם אחת מצא כבהאי גונא ולא נסיב

אי נמי דקאי ארבי מנא, אף על פי שאמרו לא טובים

אביו שהיה מלק דברא, אפילו הכי פעם אחת מצא ולא

עשה הלכה למעשה לחלק לעצמו. **משנה** זכרים

עולות – דתולין שמיירושלים באו לשם. ובגמרא מפרש

טעמא. דראוי לפסחים – זכר כן שנה מן הכבשים

או מן העדים, והמוצא מותר להקריבו לפסח. שלשים

יום – ששואלין ודורשין בהלכות פסח. מסכבנא את

מוציאה – בהמות שמצאו מירושלים למגדל עדר.

שיבאו משלחן נסכיהן. עולות – שמקבלין מזה נדרים

ונדבות. דרדישין 'איש איש' – להביא את הנדרים. זכרי

יהודה אומר: משל יורשים – מפרש בגמרא. על

המלח כו' שלא היו מועלין באפרה – בגמרא מפרש:

הפסולות – אם נפסלו הקנין שלקחו בדמים שנתנו

בעליהם לשופר, נתני אבי דין שיקח אותה משל צבור

ומקנין אותם לבעלים שיצאו ידי חובתן בהם. המספק

את הקנין – שקבל על עצמו לספק בכל עת שיצטרך

קנין, וכל האחריות עליו, ולכן אם נפסלו עליו לספק,

גמרא דבי רסוקין ארבי השלמים כו' – וכי זכרים

עולות הוא דדמי ולא שלמים: דלמא שלמים הוי, והכי

מקריב לה עולה לא בדמיתן שנו – חן בעצמם אינם

קריבים כלל, אלא דמירי: אם בא אדם לזה מוצא תקנה

לבהמות אלו, ובא לקבל על עצמו חוב כל דמיה שזך

בספק ולהוציאן לחולין ולהקדיש את דמיהן, אם זכרים

חן – נתחייב אם בדמי עולה. ודידישין שנוא עולות חן.

כיצד הוא עושה – מוציא אפילו כו' – כלומר,

אף על גב דקדושתו הוגף לא מתחיל כלל מזה, בדיון

(מעילה יט) 'אין מועל אחד מועל במקדשין', ודיחי

בקרבן אחד של הקדש אי אפשר להיות שתי מעלות זו

אחר זו, וכדי שמיעל הראשון יצא לחולין, אלא בהמה

על שכן בליב דבהמה של קדשי מזהב הראוי לקרבן

אינה יוצאת לחולין כשהיא תמימה – שאני הוהם ליה

מכיון לאפוקיהו לחולין, הלכך קדושתו הוגף לא מתחיל.

אבל אבא קמזין לאפוקיהו לחולין, הלכך קדושתו הוגף

נמי מתחילא. וזהו דאמר 'מוציא לחולין חזרו ועושה

אותן עולות.' ואין מוד – דהא מכיון לאפוקיהו

לחולין, ורבי מאיר הוא דסבירא ליה הכי בלחוד, ורבי

76

רנ **שקלים. פ**
קרבן העדה

הוא, ובר ולא קשיא לרבי יוחנן. במה דאת אמר תמן – בריש פרקין. תנאי בית דין הוא על האבודות שיקריבו עולות – הלכך לא חישינן דלמא שלמים הן. אן אז הו מויד – בתמיהה, וכי אן זה במחלל מויד שלמים על עולות. מכיין שתנאי בית דין הוא – עקרו לשם שלמים מניה וכוילאן זה נתקדש מעולם לשם שלמים, ואן זה מחלל במויד. עד דאנא תמן – כשהייתי בבבל שמעתי ששאל רבי יודנה לשמואל הפריש

שקלו וזת מזה יעשה בו. מותר עשירית האפה של כן גדול — כגון שהרפויש מעות לעשירית האפה של היום, וינתורו שאנו לא למחר, מה יעשה בו. ויזכים לו המבל — לא נבינן ולא מנעילין בו. חציה אותה ואחר כך מקדשה — אבל הכלי שמוחדש בו העשרון לא היה קודש. מקדשה — כל העשרון בעשרון. דבי פרסין: מקרב מוחצה ומוחצה אבר — כן הוא במנחות וי"ט, ודחלת' ואיירי כגון שגמטא מחצה של חרובים, שגמטא עשרון שלם וחציה מוחצה ומוחצה אבר, שמעין דאפה קודשה לחצאין, אלא כולו בבת אחת, ויכין ולא דאפה למחצה ויחזקו שבער בתקש — כן הוא אבר וקשיא לרבי יוחנן, שכן אפילו מעות שנתורו האפה סובר רבי יוחנן שילכו לים המלח, הוזהר ליה מותר עשירית האפה, ובדאמאי רבי יוחנן בסמוך. וכל שכן הסולת שנותנה. ורבי: גרסין: מוחצתא לאפה גדול יתכן נמצאו וכו'. נמצאו שני חציין כן? — קאי אבדן גדול שהקריב מוחצה שחרית וימני אחר תחתיו, מביא עשרון שלם, ודחצוה, ומקריב, ומוחצה אבר, נמצאו שני חצאין אבדן ושני חצאין קריבין. העובר צורתי ופוסל ליתא וקשיא לרבי יוחנן: למה ליה עיבור צורה. ולמה יוצא לבית השופר, ויזכים לו בתקש מעולס ואי משום מותר עשירית האפה — ויזכים ליה המלח, אבל שריפה לא עשירית. פתר לה — לנתנינאין כריב ישמעאל, דאפה עשרון מקדש, וכיון שצריך ליתור העשרון כן ליתור, לא דלכילי, עלמא למצוה צריך להביא עשרון שלם במיתו כן לחצותו, אם כן כבר נתקדש ויוצא לבית השופר — כשהוא מתקרב לחצותו לעבודה — והייתי וכו' ונחבס צריך להביא עשירית האפה משלו. שאנאמר י"ח קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית וגו' רבינו ז' רבינו ז' חתיכים היחסיים. ועובר ביד — הוא עובר במעבד, לא ביום חסד דתוספתא לעבודה — כן שלא עמד כל ימיו ותמנה להיות כן גדול. מביא חטים — שתי מנחות עשירית האפה כן גדול — כבין הדין. ואחא לחצות היום — שהוא חתיב כן גדול שמשקריב כל יום. חופני — חתיב 'מרבכת בגדול חופני', וקודשה: בשעת הבאה אל האפנה, אבל לא בלילה שלפניו. ואין בשחרית חופני — היינו קודם עלות השחר לא יאפו אותו. ופרקי: חופני — במימד קודם עלות השחר, עושין תבנית בשחרית קודם עלות השחר לעשותו בחתיב — ושעמנין שבבילה היתה נאפת. ומשני: לעשות תבנית קורבכם העמידוהו. אבל לאפה לא היו אופין עין חתך השחר (ודברי הרב רבי אליהו פוליא מבוריא ואין מחוררים). מטענה המנחות, ואחר כך אופה אותה בתנור. תאפנה נא — בשעת אפייתה בתנור ותא נא. כמו 'אל האכלו ממנה נא'. כלומר, תאפנה. שמשלש קצת ולא כל צרכה. היינו ענו, דברא מרוד כולי עלמא הדרווייהו כולי ערבין, דרבין' עין מנחת בשמן וכתב 'תופני'. תיאפנה רכה — אפיית הרבה אופה ומטענה ותיאפנה נוי — בשעת אפייתה בתנור וכן נא, ואם מטענה תחלה היה אי שחרור מן השמן ומן תחובא. אתיין חתכי פלחא וכו' — כלומר, פלחא

דאמוראי איינין בפלוגתא דהניך דאנן, ובדמיסין, לא סוף דבר שמת – אלו דוקא נמת כון גדול מביא השני שערן שלם מבייתו, אלא פילא נטמא דבתן. גדול נמי דדין כן. דא דאפילו דרבי יוחנן – עיין איהו אפי' כן נדחה דבתן כולל מחמת מום און משל מצינו דא דאפילו רבי יוחנן ברי יודיה ברי יודיה ברי פפי מברבליה דאפילו נדחה ממום ביה השני שערן שלם מבייתו, ולמדו למה דהובן דמפשת תורתא מבני עמי – שיהא – תותא דמשל יורשים קרובה עד שיעמוד אחו. יכול קריבו – יהושים לחצאן כמנ שהיה אביהן עושה. אותה בלח – דהכי אקריב; ושיחאדא מבני קריב לא קריב לארצ שנת אביו, עשה אותה כולה ודא חליל לה איהו. עמי משחיבתי של – נמי השלשום; ודא סלק אקריב דעתו דלחיה ממוחא ולישעבא חסדא דקרישויה הצבור שלשום. כליל להקטרה – נמי עולש ממנה שריים לאביליה. לישנא אחרינא: שיקטרו שלימה ולא לחצאן בא זמן שהיא קרובה משל צבור דקריבה שלימה לא פליגי בר הכי ביה יודיה רבי שמעון. תמן הוא אומר משל יורשין – ממתניתין אקמר דתנאי בית דין הוא שיבא משל צבור, משמע מדאורייתא באה משל יורשין.

בברייתא

שם קאי, דקטע; בוך שהדיא מוצא שחיות, ומת, ומינו בוך אחר תורה. לא יביא בו חצי עשון של אר סכריא ליה דריגא הכי שהבון השני אשר יתמנה תחתיו לא יביא חצי עשורו של ראשון, וא דגה ממום חזי - לא דמי למת. ופושט ליה דערבי יסין בוך מברידלא דגה ממום אקמור. מנין לבון גדול שבו תחתיו בוך, רבו יתורה אומור: לעמוד מנין ליה דרבי יתורה. ומיית ליה תורה. לא יביא כדי לא עי נעמוד אתר. וכל יתורה **באצטן** - מן שדה אבון עשה. כלילי ביהודה. שלא עשה ממום

אמר תמן תנאי ברת דין הוא
עולות, כן את מק ארץ הקא:
שקרבנו עולות. אמר רבי יוסי
אמר ליה: מפנין שהוא תנאי
א: עד דאנא תמן שמעית קל
שקלו ומת? אמר ליה: ופלו
רבי יוחנן אמר: ויליכם לים
ריבה. עשירות האפה של כהן
ואחר קד מקדשה. רבי שמעון
הוציא אותה. מתינא פליגי על
ה. פתר לה שכן אפילו מעות
רבי שמעון בן לקיש: נמצאו
דין, ותני עלה: מחצה ראשון
לביית השריפה. פתר לה כרבי
התנחל מן מקרב תחילה לעבודה
בדול. אחר הון גדול ואחר כהן
ריות האפה שלהם - גבורתן
יום שנתקרב תחילה לעבודה
- מביא שמים, אחת לחינוכ
ת הכאה תופיגי, ואין בשחרית
חביתון לעשות חביתון! אמר
בוכה. "תופיגי", רבי יסא בשם
ה אתה, רבי אחא בשם רבי
ה. "תופיגי" - תאפנה גא. רבי
מור: תאפנה ריבה. אתניין אלן
מור תאפנה גא - כמאן דאמר
מור תאפנה גא - כמאן דאמר
בך שמו, אלא אפילו נטמא,
יו בן (עו) רבי יהודה בר פזי
בין לבתן גדול שמוט ולא מינו
משל יורשים? תלמוד לומר:
"חצצים" - תלמוד לומר "אותה"
רבי שמעון אמר: אינה גא -
"ם" (ממי שהבריות שלו) - מי
- כליל להקטרה. "בתן גדול
מחלפה שיטתיה דרבי שמעון,
ל: משל צבור! אמר רבי חיה

בדידי בבבלי מנחות (עמ"א) שצריך
 "מורכבת בתפאנה תפיני" כ"י דרש
 "תמפרו חושי תפיני" קודם הוי"ו ל'
 נאמר. לעקושת חושי לרובבה – אבל אל
 משגגה במחבה. **תפאנה נא** – בשעת אפ'
 מובשלת קצתה, ואיהי מובשלת כל אברא.
 "על מחבה בשמן" רבתי (תפיני). את ליה
תפאנה נא – בשעת אפיהת אחרת
 המחבה. ודא כנאן דאמר אופה ואחר כך
 מנבחות (ג.ב.) דאת ליה תרתייהו. את ליה
 תמפרו חושיהו. מנחתו שם מיתלע
 ומפרש ודא קודא ת"י **מנחתו שם**
 אקמרת. ודבי קאמר: אל סוף דבר שמה.
 "טעמי אחר" – אמר מאשנה ומנחות
 שטעמי אחר – שמהן לעוממא דידה ארדידי
 באשנה. ונין שם שריש דהי לשונא אתר

לעולות, וכולן ובדו שלמים. **אמר רבי יצחק כהן**
 ושמי קמא. דאימא תריסר יורי שלמים ודיאן מקריב
 וגזילי עלה. דרמין יורי תשאט קריבה עולה; ואמרין;
 ויחזיקי ביה. וכן נאמי בית דין רואי על האבודות שקריבו
 עלות אף על גב דחיי שלמים, ולא צריך לאוקמינא
 דרבי העשקי דרבי יותן. **הרשב"ש** – משל – גירוש
 לעיל. ותקע את הבא איידי דאדריי כדמבית בבחן גדול
 שנית. ודבא נמי מבית פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון
 בן לקיש בעשירית האופה. **עשירית האופה של כהן**
 גדול – שנקריבין בשל יום, וכן תוקעין 'תיבתין', כמו
 בנאמר 'ועל מלכות בן עתה'. וכן מבית (א.ב.)
 בבית כהן גדול לא יורי באין אנאין, ולא באבות אבות
 בלם, ודריגה, ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים
 בו. ודחטעם: דכתיב 'מחציתה בבקר' – וגו'. מחצה העשר
 שלמים, וסבירא ליה לרבי יוחנן כדמבית שחורין
 סלם. תחלה חתלה חלאצא, ואחר כך כדמבית חצי דבקר
 בו. וטעמיה: שיקדש חצה כרין. **ויש לקיש אמר**
מקריבה ביה – דכתיב 'מנחה מחציתה' – שקים
 מקריבה יחידה בקדושה **משנה**. **מנחת פליטא** – מקריב
מחצה ב' – אורא משנה מנחתה. בבין גדול שחביא
 מחצה בבקר, ומת, ומתו אחר תחילתו – לא יבא חצי
 שערון מנחתו וחצי של ראשון, ולא מביא שערין שלם.
 ודריגה, ודריגה מחצה ומחצה אבר, וקשיא ליה יותן
 וסבירא ליה חצי תחלה: כון כן מלמח אברא דיה
 לא נתקדש חצי השני ומשנה **שכן אפילו מקות ב'**
 שן נקרא חצי מותר עשירית האופה, ודא סבירא ליה
 לעיל: חצי מותר עשירית דרמיה ודא סבירא ליה
 המלת חצי כרטיס: **משנה פליטא על רבי יוחנן, מנצא**
שני האצין ב' – במשנה הנכבדת לעיל, ודיעני מחצה
 שערון מבין גדול משנה מחצה שישאר אמתו. וכן עלה
 סם (א.ב.) על חצי קטית דרבי נחמן, וקא בן בתוספתא
 פרק שביעי דמנחות. **ראשון** – עשאר מבין ראשון.
צורתן – ופסלו בלית, וקשיא ליה יותן, ולדידה
 בעיקרא לאיבדו אורי: דמן כרין מותר עשירית האופה.
 למא לא **תמידי** ודמו: ודן הן ורשיפא דרבי חזקיה.
פתר לה **בעשרון מקריש** – כל העשורין, ולכן
 בעי עיבור צורה ורשיפה. דמן כרין מביא עשרין שלם.
משתבחין בתורתן – כמו שנאמר 'זה קרבן אחרן
 וגו' (מלך המשתחאות עשרות). ודא סבירא ליה
 הספא פרשת 'צ' פרשה ג', דבי נרטיק: **ועובדיה בידו**
ב' – דבי נרטיק מבפרא סם ובתוספתא סוף שקלים:
 כן דייטין אורא נכנס לעזרה אלא אם כן הביא עשירית
 האפה פתח וטעודה בידו. **כן אחר כן גדול** ודא
בין הדיוט – דתניא מנחות (א.ב.): 'זה קרבן אחרן
 ובניא שרי קריבו לו: דמן הן ומשח אתא', וכן יכחי אחרן
 ובניא מקריבין אחרן? תלמוד דרש: 'אשר קריבו
 אחרן' – פתח עיניו ובניא בעיניו, 'אצין אלו'
 כוני דייטות. ודא נרטיק: **עבודתן פסולה** – דעשירית
 האפה מתכבת בחכונת גדיים סם ודורות. **בין מיטב** בו
ביום מתכבת תחלה ב' – שנתקב ראשון לעבודה,
 שלא בעד מיטב: כלן בו כיום נתמנה לידות כון גדול.
 מביא שני אדוד – לחיוב, שנתקב לכון גדול.
 ואחד – לתבוע דיוס, שצריך בלן יום. ומה שחזק 'בעי'
 'מיגר' – כן מלמח דרשה לומר שחזק אדוד חזק
 וגדול כן כן תתעבב ודא, ובאמת איתן כן, בדמטיק
 ל' שלט. **תמידי** – וא' דכתיב בפרשת עשירית האופה
 ודא, 'אחריכ' – עשרת האפה האלה. כן השתיר.
 ליתן, וקא סלקא דעתך לאפות, אלאמא קדושת דיוס
 נות. **אופה האפה ב'** – אופה בתורת תחלה, ואחר כן
 בתורת חתא נא, כמו 'לא תאכלנו ממנו נא'. כלומר, לשון
 סיגון, דכתיב כולי עלאמא מדור תהיונהו עינין, דכתיב
 לא ליה חתא נא. ודא סבירא ליה תחילה יורי ואחר כן אופה.
 נא, אלא משנה בתחילה ליה יורי שחררה כון נשקטן כון
רבה, אפית דרבה אופה, ומטענה ואופה, ומפרש לה
 משנה ב' אופה אחר תהיין, ואית ליה נא, משנה ב'
 אופה אחרית. **לא סלקא דעתך שבת** – אמרשע מנחת
 עיניא אדוד, דקמארת דרבה ודא קראת כון, אפילו נאמא
 אפילו נדחה ממוס נמי דתא בעי, אבל נטמא, כיון דרדוד
 לא, ופרשטיי מעמא דרבי יהודה דקאמר חתם: לא מני
 קאמר **מנחתו מבני יצחק ואמר** – משל יורשים
 בני יצחק: כון **אמר משל צבור** דרבי יוחנן – היני

במשנה

הן עולות והן שלמים, והיינו שמביא שתי בהמות ומתנה אם
הבהמה הנמצאת היא עולה תהא זו עולה תחתיה והשניה שלמי
נדבה, ואם היא שלמים תהא זו שלמים תחתיה והשניה עולת
נדבה.

הגמרא מביאה פירוש נוסף לפרש את המשנה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**
לתרץ באופן אחר, שלעולם אין אנו צריכים לחללה על ידי מום
אלא יכול להקריבה עולה אף אם הוקדשה לשלמים, וזאת על פי
מה ששינו במשנה בתחילת הפרק (טו) 'מעות שנמצאו וכו' בין
קנין לגזולי עולה, קרוב לקנין יפלו לקנין קרוב לגזולי עולה יפלו
לגזולי עולה, מחצה למחצה יפלו לגזולי עולה. ודנה הגמרא
מדוע במחצה על מחצה ילכו המעות לגזולי עולה ויקרבו בהם רק
עולות בעוד שיתכן שהמעות הם של קנין הקרבים חציים לחטאת
והרי אין חטאת קרבה עולה, ותירץ חזקיה בשם רבי שמעון בן
לקיש שתנאי בית דין הוא על המותרות שהיו קרבים עולה ולכן
מעות הללו שנמצאו דינם כמותרות בשם קרבים עולה, ועל זה
אמר רבי זעירא **בְּמָה דָּאֵת אָמַר תַּפְן** – בהם שאמרנו **תַּנָּא** בית דין
הוא על המותרות שיקרבו עולות, **בְּן אֵת מַר אוֹף הָבָא** – כך אנו
יכולים לומר כאן לגבי בהמות הנמצאות שהנָא בית דין הוא על
האובדות שיקרבו עולות.

הגמרא מקשה על רבי זעירא: **אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲהֵא**
להקשות על תירוצו של רבי זעירא, שאין הנידון דומה לראיה,
שבמעות שנמצאו עדיין לא נקבע על המעות שם של קרבו ולכן
יכולים להקריבו עולה אף שהיה מיועד לחטאת, אולם כאן יתכן
שהבהמות כבר הוקדשו לשלמים, וכי אין זה מויד לשונותם
לקדושה אחרת והרי אסור לשנות את הקדשים. מתרצת הגמרא:
אָמַר לִיה רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲהֵא לְרַבִּי יוֹסִי, מִכֵּיִן שְׁהוּא תַנָּא בֵּית דִּין
שהיו בהמות הנמצאות קרבות עולות, יודעים המקדישים תקנה
זו ועל דעת כך הם מקדישים ונמצא שאין זה מויד.

שינו במשנה דין מנחת חביתין של כהן גדול שמת. הגמרא מביאה
אגב כי מימרא של רבי יסא הקשור לכך, ולאחר מכן דנה
בהרחבה בדיני מנחת חביתין: **אָמַר רַבִּי יִסָּא, עַד דִּנְאָת תַּפְן** –
כשהייתי עדיין בארץ בבל קודם עלייתי לארץ ישראל, שְׁמַעִית קָל
– שמעתי את קולו של רב יהודה כשהוא שָׁאֵל לְשׁוּמָאֵל, כיצד הדין
באם הַפְּרִישׁ שְׁקָלוֹ לצורך מחצית השקל וְתָם קודם שנתנו
לגזברים, מה יעשו בשקל. **אָמַר לִיה שׁוּמָאֵל לְרַב יְהוּדָה, יִפְּלוּ**
לְגִדְבָה.

ממשך רבי יסא: וְמוֹתֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שָׁלוֹ – באופן שהפריש
הכהן גדול מעות לצורך המנחת חביתין שלו של אותו יום ונתורו
לו יותר מצורכו, ואינו יכול לצרפן למנחת היום שלמחרת, נחלקו
האמוראים מה יעשו במעות אלו. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יוֹלִיבִים לִים הַמֶּלֶח**
– לא נהנים ולא מועלים בהם, אלא ירקבו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יִפְּלוּ**
לְגִדְבָה, כִּיּוֹן שִׁדְרָשׁוּ (מִדָּק טו) שְׁעִשְׂרִית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גִּדּוֹל
נקראת חטאת, ולכן דינה כמותר חטאת שהיא לנדבה.

המשנה במסכת מנחות (ג) מבארת שמנחת החביתין לא היתה
באה לחצאין, והיינו שהכהן גדול לא היה מביא בשחרית חצי
עשרון מביתו ומקריב ובערבית עוד חצי עשרון ומקריב, אלא היה
הכהן גדול מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר
ומחצה בין הערבים. ובגמרא למדו כן מהנאמר 'מִחְצִיתָהּ בַּבֶּקֶר
וּמִחְצִיתָהּ בַּעֲרֵב' ללמדנו כי מחצית של עשרון שלם הוא מקריב.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בסדר ההקדשה של המנחת
חביתין: מבררת הגמרא איך היו מקדישים את עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל
בֶּהֱן גִּדּוֹל. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּבוֹקֵר הִיא הַכֹּהֵן גִּדּוֹל מְבִיא מְשֻׁלוּ**
עשרון שלם והוא חוּצָה אוֹתָהּ לְשִׁנִּים בְּכָלִי חוֹל, וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשָׁה
לכל מחצית בפני עצמה בכלי שרת, וטעמו הוא שמתוך שהעשרון
קרוב לחצאין אף מקדישים אותו לחצאין.

רבי שמעון בן לקיש חולק: **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, מִקְדָּשָׁה**
להעשרון בשלמות בתוך כלי שרת, וְאַחֵר כֶּף חוּצָה אוֹתָהּ לְשִׁנִּים,
וטעמו הוא מפני שנאמר 'מִנְחָה תָמִיד מִחְצִיתָהּ', ומכך שכתוב
'מִחְצִיתָהּ' ולא 'מחצית', משמע שבשעת הבאה והקדשה תהיה
המנחה שלימה ורק לאחר מכן יחצוה לשנים.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן: מִתְּנִיתָא פְּלִיגִי עַל רַבִּי יוֹחָנָן – מדברי
המשנה אנו רואים שלא כדברי רבי יוחנן, שכן שינוי במשנה
במסכת מנחות (ג), 'כהן' שהביא מחצה שחרית ומת, ומינו כהן
אחר תחתיו, לא יביא והכהן השני חצי עשרון מביתו, וחצי ו–או
חצי עשרונו של ראשון, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו, מִקְרִיב
מִחְצָה (בערבית) וּמִחְצָה אֲחֵר (שחרית) הוא לא הקריב בשחרית של
אותו יום, נמצאו שני חצאין קריבין (החצי שהקריב הכהן הראשון
בשחרית והחצי שהקריב הכהן השני בערבית) ושני חצאין אובדין
(החצי שלא הקריב הכהן הראשון בערבית והחצי שלא הקריב
הכהן השני בשחרית). ובשלמא מחצית העשרון של הכהן
הראשון אובדת כיון שלא היה סבור שימות וכבר קידש את שני
החצאין בשחרית, אולם מחצית העשרון של השני מדוע תאבד,
הרי כשחוצה את העשרון היא עדיין לא נתקדשה, ולאחר
שיחלקה הוא אינו מקדיש כי אם את המחצית הראויה להקרב,
ומדוע תאבד המחצית הנהיגה. אלא ודאי משנתנו שלא כדעתו
של רבי יוחנן אלא כדעתו של רבי שמעון בן לקיש הסובר שצריך
להקדיש קודם שחוצה, ואף השני מקדיש כן ולפיכך שני החצאים
אובדים.

מתרצת הגמרא: פְּתֵר לָהּ – רבי יוחנן מתרץ את המשנה לשיטתו,
שְׁכֵן אֲפִילוּ מוֹתֵר מִקְּעוֹת עֲשִׂירֵית הָאִיפָה יִלְכּוּ לִים הַמֶּלֶח, ואף על
פי שאין בהם קדושת הגוף, וכל שכן מחצית העשרון שאינה קרבה
תאבד אף על פי שלא נתקדשה.

הגמרא מקשה על רבי שמעון בן לקיש: מִתְּנִיתָא – הסיפא של
המשנה במנחות דלעיל פְּלִיגִי עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שכן המשנה
מסיימת 'נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַחֲצָאִין קְרִיבִין וְשְׁנֵי הַחֲצָאִין אֲבֻדִין' ששני
העשרונות של הכהן הראשון ושל הכהן השני, קרבים מחצה
ואובדים מחצה, וְתָנִי עֲלֵה בְּרִייתָא, שהחצאים האובדים, הן
מִחְצָה שֶׁל כֹּהֵן רִאשׁוֹן וְהֵן מִחְצָה שֶׁל כֹּהֵן שֵׁנִי, יש להמתין בהם עד
שְׁתַּעֲוֵר צוּרְתָן וְאִזּוּ הָדִין שִׁצְאוּ לְבֵית הַשְּׁרִיפָה, ואם העשרונות
קדושים עוד קודם שחוצים אותם, הרי ששכאין מקריבים אותם
הם פסולים בקדושת הגוף ואינם צריכים עיבור צורה, אלא ודאי
שמשנתנו היא שלא כדברי רבי שמעון בן לקיש אלא כדברי רבי
יוחנן שאין מקדישים קודם החצייה ולכן הם טעונים עיבור צורה.

מתרצת הגמרא: פְּתֵר לָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שדעה זו היא בְּרַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל דְּאָמַר, כִּלִּי זֶה שֶׁמְבִיא בּוֹ הַכֹּהֵן אֶת הָעֲשָׂרֹן, הוא זה
שְׁמִקְדָּשׁ אוֹתוֹ ואינו מתקדש בכלי שרת, ולכן אין בו קדושת הגוף
וצריך עיבור צורה.

מלבד הכהן גדול שמביא מנחת חביתין בכל יום, מחציתו בבוקר
ומחציתו בערב היו מחזיבים גם הכהנים הדיוטות ביום שהם
מתחנכים לעבודה ומתחילים לעבוד בבית המקדש להביא מנחת
חביתין. וזה נלמד (מנחות נא) ממה שנאמר (ויקרא יג) 'וְהָיָה קָרְבַּן אֲהֶרֶן
וּבְנָיָו, וְדוֹרָשִׁים, בְּנֵי־אֵלֹו כְּהֻנִּים הַדְּיוֹטוֹת' שמביאים עשירית
האיפה ביום שמתחנכים לעבודה.

אומרת הגמרא: בְּשִׁבְחָהֶן מִתְּקַבֵּל תְּחִילָה לְעִבְדָּהּ – ביום שהוא
מתחיל לראשונה לעבוד עבודה, מְבִיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שָׁלוֹ,
וְעִבְדָּהּ בְּיָדוֹ – הוא בעצמו מקריבה. ואין מנחת החביתין מעכבת,
ולכן אֲחֵר בֶּהֱן גִּדּוֹל וְאַחֵר בֶּהֱן הַדְּיוֹט שְׁעָבְדוּ עַד שִׁלָּא הִכְּבִיא עֲשִׂירֵית
הָאִיפָה שֶׁלֹּהֶם עִבְדוּתָן בְּשִׁרְתָּהּ.
רַבִּי מְנַא כְּצִי מִיָּמֵר – רצה לומר, שכהן הדיוט שעדיין לא נתחנך
כלל לעבודה וכבר נתמנה להיות כהן גדול, ונמצא בו כִּיּוֹם
שִׁנְתְּקַבֵּל תְּחִילָה לְעִבְדָּהּ, בו כִּיּוֹם נִתְּמַנָּה לְהוֹיֹת בֶּהֱן גִּדּוֹל, הרי הוא
מְבִיא שְׁתֵּי – שתי מנחות חביתין, אֶחָת לְחִינוּכּוֹ שביום זה הוא
מתחנך לעבודה, וְאֶחָת לְחֻבְתָּהּ הַיּוֹם כְּחֻבוֹ שֶׁל כֹּהֵן גִּדּוֹל בְּכָל יוֹם.
הגמרא דנה מתי היו אופים ומטגנים את מנחת החביתין: נאמר
בפסוק (ויקרא יד) 'עַל מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִקְרֶכֶת תְּבִיאָנָה תִּפְנִי'
מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רִיחַ נִיחֹחַ לַיה'. דורשת הגמרא: ממה שנאמר
'תְּבִיאָנָה תִּפְנִי' אנו לומדים ששְׂעֵת הַבָּקָה 'תִּפְנִי' – שדווקא
בשעת עבודה לאחר תמיד של שחר היו אופים ומטגנים את מנחת
החביתין, וְאִין בְּשִׁחְרִית 'תִּפְנִי' – ולא היו מקדימים לעשותה קודם
תמיד של שחר.

פְּעָמִים שִׁנְיָא הֵימ הַגְדוּל וְהִצִּיף אֶת הָעוֹלָם, אֶחָד בְּדוֹר אֶחָד וְאֶחָד
בְּדוֹר הַפְּלִגָּה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֹשׁ וְהוֹלָךְ.
מִבִּיאת הַגִּמְרָא מִחֲלוּקֹת אֲמוראים עַד הֵיכָן יָצָא הֵימ בְּדוֹר אֲנוּשׁ
וּבְדוֹר הַפְּלִגָּה: רַבִּי לְעוֹר בָּשֶׁם רַבִּי חֲנִינָה אֹמֵר, בְּרֵאשׁוֹנָה – בְּדוֹר
אֲנוּשׁ יָצָא הֵימ הַגְדוּל עַד מָקוֹם שֶׁשָּׁמוּ כְּלָבְרִיאָה, וּבִשְׁנֵינָה – בְּדוֹר
הַפְּלִגָּה יָצָא הֵימ הַגְדוּל עַד מָקוֹם שֶׁשָּׁמוּ כִּיפִי בְּרַבִּי־רִיָּא. רַבִּי אֶחָד
אֹמֵר בָּשֶׁם רַבִּי חֲנִינָה בְּאוֹפֵן אַחֵר, בְּרֵאשׁוֹנָה – בְּדוֹר אֲנוּשׁ יָצָא הֵימ
הַגְדוּל עַד כִּיפִי בְּרַבִּי־רִיָּא, וּבִשְׁנֵינָה – בְּדוֹר הַפְּלִגָּה יָצָא הֵימ הַגְדוּל
עַד עֵבֶז וְעַד יִפֹּא. וּמִבִּיאת רַבִּי אַחָא רֵאשִׁי בְּדוֹר הַפְּסוּק (אֵיבֹב לַח יֵא) 'וְאֹמֵר
עַד פֶּה תְּבוֹא וְלֹא תִסֵּף וּפֶה יִשֵּׁת בְּגִזְיוֹן גְּלִיף, וְדוֹרֵשׁ רַבִּי אַחָא,
'עַד פֶּה' כְּמוֹ 'עַד כֹּה', שְׁדוּקָא עַד 'עֵבֶז' תְּבוֹא וְלֹא תִסֵּף. 'וּפֶה יִשֵּׁת'
כְּגִזְיוֹן גְּלִיף, 'וּפֶה' הוּא מִלְשׁוֹן הָעִיר יִפֹּא לֹמֵר שֶׁעַד יִפֹּא אֲשִׁית בְּאוֹן
גְּלִיף.
מִבִּבְרַת הַגִּמְרָא לֶשֶׁם מִה צָרִיךְ שֶׁהִמְעִיץ הַיּוֹצֵא מִבֵּית קוֹדֶשׁ
הַקְדָּשִׁים לִיךְ לְאוֹתָם אֲרֻבַּת הַיָּמִים שֶׁהוֹכְרֵנוּ לְעִיל. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: נִיחָא יִמָּא רַבָּא וְיִמָּא דְּמִלְחָא – בִּשְׁלֹמָא מִה שֶׁמִּתְעַרֵּב
הַמְעִיץ בְּמִימֵי הֵימ הַגְדוּל וַיִּם הַמֶּלֶךְ הוּא בְּשִׁבְלִי לְמִיתָקָן שְׁהֵי הֵם
מִלּוּחִים וְהַנְחֵל מִמֶּתָקן כְּכַתוּב 'וְנִרְפָּאוּ הַיָּמִים', אוֹלֵם לֶשֶׁם מִה
צָרִיךְ שֶׁהִמְעִיץ יִתְעַרֵּב בְּתוֹךְ יִמָּא דְּמִלְחָא וּבִימָא דְּסִמְכּוֹ הֵי
מִימֵיהֶם מִתּוֹקִים וְאֵינֶם צָרִיכִים רְפוּאָה.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: הַתּוֹעֵלֶת בְּכָךְ תִּהְיֶה לְרִבּוּת דְּנָתָם – שִׁיתְבְּרִכוּ
הַיָּמִים לְגִדּוֹל דְּגִים הַרְבֵּה, דְּנָתֵיב בִּיה (יִחְזַקְאֵל שֶׁ) 'לְמִינֵה תִּהְיֶה דְּנָתָם
כְּדָגַת הָיָם הַגְדוּל רַבָּה מְאֹד', וְהַתִּיבָה 'לְמִינֵה' מִיּוֹתֶרָה, וְלִכֵּן
דּוֹרֵשִׁים לְמִינֵי מִינִים תִּהְיֶה דְּנָתָם – שִׁיחִיו בָּהֶם מִינִים הַרְבֵּה שֶׁל
דְּגִים.
בְּהֻקֶּשֶׁר לְבִרְכָּה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל 'לְמִינֵי מִינִים תִּהְיֶה דְּנָתָם', מִבִּיאת
הַגִּמְרָא: תֵּנִי, אֶמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָא מַעֲשֵׂה שְׁחֵלְכֶתִי לְמָקוֹם
שֶׁשָּׁמוּ צִיָּין וְחִבְיָאוּ לִפְנֵי יוֹתֵר מִשְׁלָשׁ מֵאוֹת מִינֵי דְּגִים קֹטְנִים
בְּתַמְחֵיו אֶחָד – בְּקַעְרָה גְּדוֹלָה אַחַת.
דֵּנָה הַגִּמְרָא בְּסִתִּירַת הַפְּסוּקִים בְּנִבּוּאָה זוֹ שֶׁל יִחְזַקְאֵל. מִקְשָׁה
הַגִּמְרָא: בְּפִסּוֹק אַחַד נֹאמֵר (שֶׁ) 'וְנִרְפָּאוּ הַיָּמִים', וּמִשְׁמַע שִׁיתְרַפְּאוּ
הַיָּמִים מִמִּלְחָמוֹת וּמִתַּקָּה, וּבְפִסּוֹק שְׁלֹאֲחִירֵי נֹאמֵר 'בְּצִאֲתֵינוּ וּבְחִבְיָנוּ
וְלֹא יִרְפָּאוּ לְמִלְחָ נָתַנוּ' וּמִשְׁמַע שֶׁהַיָּמִים לֹא יִתְרַפְּאוּ, וּמִעֲתָה קִשָּׁה
כְּתִיב 'וְנִרְפָּאוּ הַיָּמִים' וְאֵת אֶמְרָתָה – וְלֹאֲחֵר מִכֵּן כְּתִיב 'וְלֹא יִרְפָּאוּ'
הַיָּמִים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: מָקוֹם הוּא וְשָׁמוּ 'וְלֹא יִרְפָּאוּ', וְלִמָּקוֹם זֶה
לֹא 'יִבּוּאוּ מִי הַמְעִיץ כְּדֵי שִׁיּוּבְלוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִהַמֶּלֶךְ שֶׁבוּ.
הַגִּמְרָא דּוֹרֶשֶׁת פִּסּוֹק נֹסֵף בְּנִבּוּאָה יִחְזַקְאֵל: כְּתִיב (שֶׁם מִזֵּי) 'וְעַל
הַנְּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתָיו מִיָּה וּמִיָּה כָּל עֵץ מֵאֲכָל, לֹא יִבּוֹל עֲלֵהוּ וְלֹא
יִתֵּן פְּרִי, לְחִדְשֵׁיו יִבְכֹּר'. הַגִּמְרָא מִבִּיאת בְּרִייתָא בְּעֵינֵי אֵילָנוֹת
אֵלֶּה: תֵּנִי – שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא, אֶמֶר רַבִּי יְהוֹדָה, לְפִי שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה
הַרְגִּילוֹת הָיָה שֶׁהַתְּבוּאָה עוֹשָׂה פִּירוֹת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מִתְשַׁרֵּי וְעַד
נִיסָן, וּכְשֶׁקּוֹצְרִים אֶת הַתְּבוּאָה זוֹרְעִים אַחֲרָת לֹאֲחֵר הַפְּסָה
בְּמִקּוּמָהּ, וְאֵינֶן עוֹשָׂה פִּירוֹת לְשָׁנִים עוֹשֵׁר חוֹדֶשׁ – פַּעַם אַחַת בִּשְׁנָה
בִּלְבָד. אֲכָל לְעֵתִיד לְבֹא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה פִּירוֹת לְחֹדֶשׁ אֶחָד וְאֵינֶן
עוֹשָׂה פִּירוֹת לְשָׁנֵי חֳדָשִׁים. מֵאִי מַעֲמָא – מִה הַמְקוֹר לִכְךָ, דְּכִתִּיב
'לְחִדְשֵׁיו יִבְכֹּר' וּמֵעֵיט רַבִּים שָׁנִים, וְהֵינִי שְׁבַשְׁנֵי חֳדָשִׁים יִבְכֹּר
הָאֵילָן אֶת פִּירוֹתָיו, וְכֵשׁ שְׁבַעוֹלָם הוּא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה בְּמַחְצִית
הַזֶּמֶן שֶׁל הָאֵילָן כִּךְ גַּם לְעֵתִיד לְבֹא תַעֲשֶׂה בְּמַחְצִית הַזֶּמֶן וְהֵינִי
בְּחוֹדֶשׁ אַחַד.

רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק: אֶמֶר רַבִּי יוֹסִי לְחֲלוּקָה עַל רַבִּי יְהוֹדָה וּלְקַצֵּר אֶת הַזֶּמֶן
לְעֵתִיד לְבֹא בְּמַחְצִית, לְפִי שֶׁבְּעוֹלָם הָיָה הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים וְאֵינֶן עוֹשָׂה לְשָׁנִים עוֹשֵׁר חֹדֶשׁ, אֲכָל לְעֵתִיד לְבֹא הַתְּבוּאָה
עוֹשָׂה לְחֲמִשָּׁה עוֹשֵׁר יוֹם וְאֵינֶן עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד – לְשִׁלּוּשִׁים יוֹם.
מִבִּיאת רַבִּי יוֹסִי רֵאשִׁי לְדַבְרֵיו, שֶׁכֵּן מִצִּינוּ שְׁעֵשֶׂת – שְׁעֵשֶׂת
הַתְּבוּאָה פִּירוֹת בִּימֵי יוֹאֵל לְחֲמִשָּׁה עוֹשֵׁר יוֹם וְקָרֵב מִמֶּנָּה הָעוֹמֵר, וְאִם
לְעֵתִיד לְבֹא יִהְיֶה כֵּן, וְכִפִּי שְׁבַעוֹלָם הוּא הָאֵילָן עוֹשָׂה פִּירוֹת בּוֹמָן
כְּפוֹל מִהַתְּבוּאָה כִּךְ גַּם לְעֵתִיד לְבֹא הָאֵילָן יַעֲשֶׂה בְּשִׁלּוּשִׁים יוֹם.
מִבְּרַר רַבִּי יוֹסִי מֵהֵיכָן יוֹדְעִים שְׁבִימֵי יוֹאֵל כִּךְ הִיָּה: מֵאִי מַעֲמָא –
מִנֵּין לָנוּ שֶׁכֵּךְ הִיָּה בִימֵי יוֹאֵל, שְׁנֹאמֵר (וְאֵל בֵּג) 'וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ
וְשִׁמְחוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרָה לְצִדְקָהּ וַיּוֹרֵד לָכֶם נֶשֶׁם
מוֹרָה וּמִלְקוּשׁ בְּרֵאשׁוֹן', שִׁירָד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַגֶּשֶׁם הָרָשׁוֹן בְּאֲחֹד
בְּנִיסָן וּמִהַתְּבוּאָה שֶׁצִּמְחָה מִגֶּשֶׁם זֶה הִקְרִיבוּ אֶת הָעוֹמֵר בְּחִמְשָׁה
עֶשֶׂר בְּנִיסָן, הֵרִי שְׁעֵשֶׂת הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לְחִמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם.
הַגִּמְרָא מֵיִשְׁבֶּת לְרַבִּי יוֹסִי אֶת הוֹכְחַת רַבִּי יְהוֹדָה. מִבְּרַת הַגִּמְרָא:
וְכַתּוּב מִקְנִים – אֵיךְ יִתְרַץ רַבִּי יוֹסִי אֶת הוֹכְחַת רַבִּי יְהוֹדָה מִהַפְּסוֹק
'לְחִדְשֵׁיו יִבְכֹּר' שְׁמֵיטָה רַבִּים שָׁנִים וְהָאֵילָנוֹת עוֹשִׂים לְשָׁנֵי חֳדָשִׁים.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: שְׂרָבִי יוֹסִי יִבְאֵר אֶת הַלְשׁוֹן רַבִּים שְׁהוּא עוֹלָה עַל
כִּלְלוֹת הַחֲדָשִׁים וְהַפְּסוֹק מְבַשְּׁרֵנוּ שֶׁכָּל חוֹדֶשׁ וְחוֹדֶשׁ יִהְיֶה מְבַכֵּר.
עוֹד נֹאמֵר בְּנִבּוּאָה יִחְזַקְאֵל עַל הַפִּירוֹת וְהַעֲלִים שִׁיִּצְמָחוּ מִמִּי
הַמְעִיץ (שֶׁם), וְהִיָּה פְרִי לְמֵאֲכָל וְעֲלֵהוּ לְתִרְפוּתָהּ. הַגִּמְרָא מִבִּיאת
מִחֲלוּקֹת מִהוּ 'לְתִרְפוּתָהּ'. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: רַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר, שְׁפִירוֹשׁ
'לְתִרְפוּתָהּ' הוּא מִלְשׁוֹן טָרֵף וּמוֹזוֹן, וְהֵינִי תִרְפוּתָהּ מִצִּיּוֹן עֲלִיָּה – שִׁיחִיו
אוֹכְלִים וּמוֹצִצִּים אֶת לְחֻלּוּתֵי הַעֲלָה וְתִרְפוּתָהּ מוֹיָנָה – וְהֵרִי הוּא כְּמִי
שֶׁאוֹכֵל מִזִּנּוֹת.
רַבִּי שְׁמוּאֵל דְּרִשׁוּ 'לְתִרְפוּתָהּ' נוֹטְרִיקוֹן 'לְהַתִּיר פֶּה', וְנַחֲלִקוּ אִיזֵה פֶה
מִתִּירִים הָעֵלִים. חֵד אֶמֶר לְהַתִּיר פֶּה שְׁלֹמֶעֱלִין – אֵילִמִּים הָאוֹכְלִים
מִמֶּנּוּ מִיד מִתְרַפְּאִים וְיִבּוֹלִים לְדַבֵּר. וְחֵד אֶמֶר לְהַתִּיר פֶּה שְׁלֹמֶעֱלִין –
רַחֲמֵם שֶׁל הָעֵקֶרֶת, כְּשֶׁשֶׁאוֹכְלִים מִמֶּנּוּ מִיד מִתְרַפְּאוֹת וְיִבּוֹלִים
לְהַפְּקֵד. רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִי אִף הֵם נַחֲלִקוּ בְּמַחְלוּקֹת זוֹ,
אֵלֶּם שְׁפִירוֹשׁ אֶת דְּבָרֵיהֶם יוֹתֵר, חֵד אֶמֶר לְהַתִּיר פֶּה עֲקִירוֹת וְחֵד
אֶמֶר לְהַתִּיר פֶּה אֱלִמִּים.
שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: 'לְעוֹמְתָן בְּצִפּוֹן וְכוּ' וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁעַר יִכְנִיָּה
שְׁבוּ יִצָּא יִכְנִיָּה בְּגִלּוֹתָהּ. הַגִּמְרָא מִבִּיאת מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵי זֶה. מִסְפֶּרֶת
הַגִּמְרָא: אֶת מוֹצֵא בְּשִׁעָה שְׁעָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר לְכָאן – לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
כְּדֵי לְסַלֵּק אֶת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִקּוֹם אֲבִיו הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים,
כָּא נְבוּכַדְנֶאצַּר וְשָׁב לוֹ בְּדוֹפְנֵי שֶׁל אֲנְטוֹכִיָּא – תַּחְנוּמָה שֶׁל הָעִיר
אֲנְטוֹכִיָּא. וְיִצְאָה סְנִידִין דְּחִלָּה לְקִדְמָתָהּ, וְאֶמְרָה לוֹ – וְשִׁאֲלוּהוּ
הָאֵם הַגִּיעַ זְמַן תְּבִית הָיָה לִיתְרֵב – הָאֵם אַתָּה רֹצֵחַ לְהַחֲרִיב אֶת
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֶמֶר לָהֶן נְבוּכַדְנֶאצַּר, לֹא בִּאֲתִי לְהַחֲרִיב אֶת הַבֵּית
אֵלֶּם לְסַלֵּק אֶת יְהוֹיָכִין וְלִכֵּן אוֹתוֹ שְׁחַמְלֶכֶתִי עֲלֵיכֶם תַּנְחוּ לוֹ יְאֻנִּי
חֻלָּה. כָּאֻ וְאֶמְרֵנוּ לְיְהוֹיָכִין מִלֵּךְ יְהוּדָה, נְבוּכַדְנֶאצַּר בָּעֵי לָךְ – מִבְּקֶשׁ
שֶׁנִּמְסָר אוֹתָךְ לוֹ. בִּינּוֹ שְׁשִׁמְעֵי יְהוֹיָכִין מִיָּהן כֵּךְ, נָטַל מִפְּתָחוֹת שֶׁל
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עָלָה לָנֶגֶז שֶׁל חִיבָל, אֶמֶר לִפְנֵינוּ, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
לְשַׁעֲבֵר הֵינִי נֶאֱמָרִים לָךְ וְהֵי מִפְּתָחוֹתֶיךָ מְסוּרִין לָנוּ, עֲכָשִׁיו שְׂאִין
אֵנוּ נֶאֱמָרִים חֲרֵי מִפְּתָחוֹתֶיךָ מְסוּרִין לָךְ.
תִּרְנִי אֲמֹרָאִין – שְׁנֵי אֲמֹרָאִים נַחֲלִקוּ מִה אִירַע עִם הַמִּפְתָּחוֹת, חֵד
אֶמֶר וְרָקוֹן לְהַמִּפְתָּחוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה וְעוֹד – וְשׁוֹב לֹא יִרְדּוּ. וְחֵד אֶמֶר
כָּאָה – יִרְדָּה מִן הַשָּׁמַיִם בְּמִין יָד וְנִטְלָתָהּ מִדּוֹ. בִּינּוֹ שְׁרָאוּ כָּל

ענייני התורה ומצוותיה לא תלויים בהצבעת בשר ודם ולא נתונים להכרעה ברוב קולות, ובלשון הרמב"ם "זאת התורה לא תהא מוחלפת", וחייב קיום מצוותיה בתוקפה עומד כמו שהיה במעמד הר סיני ובזמן שבית המקדש היה קיים ועד סוף כל הדורות. ממכתב כ"ה ניסן, ה'תשל"ז

בשתי שנים. מתרצת הגמרא: שלעולם היה יהויקים גדול
 מיהואחז, וקראוהו בספר דברי הימים 'בכור', לפי שהיה בכור
 למלכות, והקדים למלוך קודם אחיו יהויקים.
 מממרא נוספת של רבי יוחנן על הפסוק הנזכר: עוד אמר רבי יוחנן
 על הפסוק בספר דברי הימים 'השלישי צדקיהו הרביעי שלום', הוא
 שלום הוא צדקיהו, וכונת הפסוק היא לאדם אחד אלא ששני
 שמות יש לו. מקשה על כך הגמרא: והקב"ה 'השלישי צדקיהו'
 והרביעי 'שלום', הרי שהפסוק מחשיב כשני אנשים נפרדים.
 מתרצת הגמרא: שכונת הפסוק היא שאדם זה היה שלישי
 לתולדות, שיהויקים היה הבכור והשני נולד יוחנן שהוא יהואחז
 והשלישי נולד צדקיהו שהוא שלום, והוא גם היה רביעי למלכות,
 שהראשון מלך יהואחז והשני מלך יהויקים והשלישי מלך יכניה
 בנו של יהויקים והרביעי למלוך היה צדקיהו שהוא שלום.
 מביאה הגמרא ברייתא המפרשת את שמותיו. אומרת הברייתא:
 'צדקיהו' נקרא על שם שצדק עליו מדת הדין כששחטו את בניו
 לעיניו ועוורו את עיניו. 'שלום' נקרא על שם שצדקיו שלמה –
 כלתה ונגמרה מלכות בית דוד ויותר לא חזרה עוד. מסיימת
 הברייתא, שמלך זה לא שלום הנה שמה ולא צדקיהו הנה שמה –
 לא שמותיו היו אלה אלא כינויים בלבד הם ולדרשה באו
 ובדלעיל, אלא מתנהג היה שמה, הרי הוא דבתיב (מלכים ב' כד יז)
 'ימלך מלך ככל את מתנהג דוד תחתיו ויסב את שמו צדקיהו'.
 נאמר (שמות כה י) 'עשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארבו ואמה'
 וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו'. בבואנו לדעת את גודל הארון לפי
 מידת האורך 'טפח', עלינו להקדים כי את מידת האורך 'אמה' אנו
 מוצאים בשלושה גדלים שונים. יש שהיא בת חמשה טפחים, יש
 שהיא בת ששה טפחים ויש שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע,
 ולפיכך זו הבינונית שהיא בת ששה טפחים נקראת 'אמה בינונית'.
 מכיון שכן עלינו לדעת באיזה אמה מודדים את הארון ולפי זה
 נדע כמה טפחים יש בארון.
 הגמרא דנה בענין מידות הארון ומידות הלוחות שהיו בו. אומרת
 הגמרא: אמר רבי יוחנן, באמה בינונית של ששה טפחים היה הארון
 עשוי.
 מביאה הגמרא מחלוקת תנאים בענין זה, ומבארת כדעת מי סובר
 רבי יוחנן: מאן תנא הסובר שמידת הארון היא באמה של ששה
 טפחים, רבי מאיר היא, דתנן במסכת כלים (פ"ז מ"ב) רבי מאיר אומר,
 כל האמות במקדש היו באמה בינונית חוץ ממזבח הזהב והקדן
 והסוכב והיסוד. רבי יהודה אומר, אמות התנן כגון חומת הבית
 ומזבח העולה שהיה בנוי באדמה, נמדדו באמה של ששה טפחים,
 ואילו האמות של כלים כגון הארון והשולחן ומזבח הזהב, נמדדו
 באמה של חמשה טפחים.
 הגמרא מבארת את מידות הארון בטפחים ואת מידות הלוחות
 שהיו בו לפי רבי מאיר ורבי יהודה. ותחילה מבארת את שיטת רבי
 מאיר. אומרת הגמרא: על דעתיה – לפי דעתו דרבי מאיר, דו אמר
 – הסובר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי, נמצא כי אורכו
 של ארון הוא חמשה עשר טפחים, דבתיב 'אמתים וחצי ארבו',
 והחשבון הוא, אמת אחת ואמת אחת ואמת אחת – כל אמה היא בת
 ששה טפחים ושתי אמות הרי הם שנים עשר טפחים, ועוד ופליגות
 אמת, תלתא – חצי אמה שהוא שלושה טפחים, הרי שמנך
 הטפחים באורך הארון הוא חמשה עשר טפחים.
 ואריקתה לוחות היו מונחים בו – בארון, שנים שלמים ושנים
 שבורים, שכן אף שברי הלוחות היו מונחים בארון, דבתיב (דברים י)
 'ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשונים'
 אשר שפרת ושקמתם בארון, משמע שאף הלוחות השבורים היה
 עליהם להיות בארון.
 הלוחות, היו כל אחד ואחד – השלמים והשבורים, ארבו ששה
 טפחים, רחבו ששה טפחים, שכן רוחב כל לוח היה שלשה טפחים, והן
 השלמים היו שני לוחות ורוחבם יחד הוא ששה טפחים והן
 השבורים היו שני לוחות ורוחבם יחד הוא ששה טפחים, וכשהם
 זה אצל זה נמצא אורך הכל ששה טפחים ורוחב הכל שנים עשר
 טפחים.
 ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות באורך הארון היה כך, הן
 ארבו – רוחב של לוחות שהוא שנים עשר טפחים, לארבו של ארון
 שהוא חמשה עשר טפחים, ועדין נשתתיר שם שלשה טפחים.

שהיה בן מלך הוצרך להימנע, מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו
 שתי שנים, והיה מערער על מלכות אחיו הקטן. וכמו כן יהוא
 נמשח, כדכתיב (מלכים ב' ט ב-ג) 'ובאת שמה וראה שם יהוא בן
 יהושפט בן נמשי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אתו חדר
 בחדר. ולקחת פה השמן ויצקת על ראשו ואמרת כה אמר ה'
 משיחתך למלך אל ישראל', ואף שהיה בן מלך הוצרך להימנע
 מפני יורש בן אחאב שזמנו נלקחה המלוכה.
 הגמרא מקשה על כך שיהוא נמשח בשמן המשיחה. מקשה
 הגמרא: וכי לא בתיב (שמואל א' ט ז) 'קום משיחהו כי זה הוא',
 ודרשו מפסוק זה ללמדנו שדווקא זה ו-מלך מבית דודו בעין
 משיחה, ואין מלכי ישראל טעוין משיחה, ואם אינם מחויבים
 במשיחה ובכל זאת מושחים אותם יש בכך משום מעילה, ואין
 משחו את יהוא שהיה ממלכי ישראל. מתרצת הגמרא: אלא – יש
 לתרץ את דברי הברייתא על פי מה שיש עוד להקשות על מה
 שהבאנו מקודם, ש'הוא אחיו יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי
 שנים' נמשח. ולכאורה, כיצד יתכן שיהואחז נמשח בשמן
 המשיחה, וכי לא יאשיהו אביו כבר נזנו. אלא מכא שאלות אלו
 הרי אמרה – על כרחנו צריכים אנו לומר, שיהואחז בשמן
 אפרסמון נמשח ולא בשמן המשיחה, וכך נתרץ גם אצל יהוא.
 ממשיכה הברייתא ואומרת: אין מושיחין המלכים אלא מן התרין –
 שופר, וזאת לסימן טוב שמלכותם תחזיקם כקרן שהוא דבר
 המתקיים. מציינת הברייתא: שאול המלך שנאמר בו (שמואל א' י א)
 'ויקח שמואל את פה השמן ויצק על ראשו וישקהו ויאמר הלא
 כי משיחה' על נחלתו לגדי, והוא המלך שנאמר בו (מלכים ב' ט
 א) 'ולקחת פה השמן ויצקת על ראשו ואמרת כה אמר ה' משיחתך
 למלך אל ישראל', כיון שניהם נמשחו מן הפה, היתה מלכותם
 מלכות עזרת – שלא נמשכה מלכותם לזרעם אחריהם.
 דוד המלך שנאמר בו (שמואל א' ט ז יג) 'ויקח שמואל את קרן השמן
 וימשה אתו בקרב אחיו ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא
 וימעה', ושלמה המלך שנאמר בו (מלכים א' א לט) 'ויקח צדוק הכהן
 את קרן השמן מן האהל וימשה את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו
 כל היום יחי המלך שלמה', כיון שניהם נמשחו מן התרין היתה
 מלכותם מלכות קיימת – שעברה המלכות לזרעם.
 הגמרא מביאה שאין נמשחים למלכות אלא משבט יהודה: אין
 מושיחין בתיב מלכים – אין מעמידים כהנים לשמש כמלכים, ולא
 דווקא מן הכהנים אלא אף לא היו מעמידים מלכים משאר
 השבטים אלא דווקא משבט יהודה בלבד. מביאה הגמרא מקור
 לכך: אמר רבי יודה ענתנדרייא ו-שם מקום, על שם הכתוב
 (בראשית מט י) 'לא יסור שכם מיהודה', שהוא לכבודו של שבט
 יהודה שאין השררה סרה משבטם, ולכן גם אם לצורך השעה
 יוכרחו להקים מלך משבט אחר, לא ימשחוהו כדי שלא יהיה עליו
 חוד מלכות אלא יהיה תפקידו כהשופטם והשוטרים. והדגישה
 הגמרא את הכהנים יותר משאר השבטים כדי ללמדנו שאף
 מהכהנים אין מעמידים, למרות שהם ראויים מצד עצמם
 למשיחה, מכל מקום אין מושחים אותם לשם מלכות, וכל שכן
 משאר השבטים.
 מקור נוסף לכהנים שאין נמשחים למלכות: אמר רבי חייא בר אבא,
 לא זו בלבד שאין מנמים את הכהנים בדומה לשאר השבטים,
 אלא שבוטף לכך יש לכהנים מניעה מיוחדת שהם אינם יכולים
 להתמנות למלכים, שנאמר (דברים יז א) 'למען יאריך ימים על
 מלכותו הוא ונבני בקרב ישראל, מה בתיב בתיב – ובפסוק
 הסמוך לו נאמר (דברים יח א) 'לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי
 חלק ויחלקו' וגו' ללמדנו שאין לשבט לוי כל חלק ונחלה במלכות,
 ומכל שכן שהם אינם נמשחים למלכים.
 לעיל הובא ברייתא שיהואחז בן אשיהו נמשח מפני יהויקים אחיו
 שהיה גדול ממנו בשתי שנים. מביאה הגמרא מימרא של רבי יוחנן
 בענין זה: בתיב (דברי הימים א' ג טו) 'ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני
 יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום'. אמר רבי יוחנן, הוא יוחנן
 הבכור שהוכר בספר דברי הימים (שם), הוא יהואחז שהוכר בספר
 מלכים (בג כג) 'ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחוהו אתו
 וימליכוהו אתו תחת אביו'. מקשה על כך הגמרא: והא בתיב 'הבכור
 יוחנן', ואם הוא יהואחז כיצד אמרנו שיהויקים היה גדול מיהואחז

המשך ביאור למס' שקלים ליום ראשון עמ' א

הנקרא בשמי לכבודי בראתי' ונו'. שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד
שקפלו להן שברה, שנים עשר מנה היו נוטליה, ונתנו להן עשרים
וארבעה. רבי יהודה אומר, עשרים וארבעה היו נוטליה, ונתנו להן
ארבעים ושמונה. אמרו להן, מפני מה אין אתם רוצין ללמד. אמרו
להן, מסורת היא בידנו מאבותינו, שהפית תה עתיד ליתרב, שלא
ילמדו אחרים ויהיו עושין בן לפני עבודה וזה שלחן.
ואף שמזכירים אותם לגנאי על כך שלא רצו ללמד, מכל מקום
בדברים הללו מוכיחין אותן לשבח, שלא יצאת אשה משל אחד מהן
מבוססת מעולם, ואפילו כלה שדרכה להתבשם לא היתה
מתבשמת, ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר
– שלא ממשפחת בית אבטינס, היה פוסק – מתנה עמה מתחילה,
שנושא אותה על מנת שלא תתבשם, שאם לא היה מקדים ומתנה
כן, הדין הוא שהמדין את אשתו שלא תתבשם יוציא ויתן כתובה,
וכל זה כדי שלא יהיו אומרים ממעשה פטום הקסות הן מתבשמות,
לקיים מה שנאמר (במדבר לב כד) 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.
הגמרא מביאה מעשיות בבני משפחת אבטינס. אמר רבי יוסף, פעם
אחת הייתי עומד בירושלים ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס.
אמרתי לו, בני, מאיזו משפחה אתה, אמר לי, ממשפחת פלוני – בית
אבטינס. אמרתי לו, בני, אבותיך לפי שנתכוונו לרבות בבודן, שלא
רצו ללמד האומנות לאחרים כדי שיוכלו ליקח ממון הרבה
ויתעשרו ולא ימצאו אחרים שיעשו בחינם או בדמים מועטים,
ולמעט בבוד שמים, שעל ידי כך נתמעטו שקלי הלשכה, לפיכך
בבדום נתמעט בחורבן הבית והפסידו את מלאכתם, ובבוד שמים
נתרבה, שראו כל באי עולם שאין הקדוש ברוך הוא נושא פנים
אפילו לביתו.
אמר רבי עקיבא, שח לי שמעון בן לוי, פעם אחת מלקט הייתי
עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס, ובתחילה ראיתי אותו
שקבת ולאחר מכן ראיתי אותו ששחק. אמרתי לו, בני, למה כבדתה,
אמר לי, על כבוד של בית אבא שנתמעט, שמחורבן הבית ואילך
אין צריכים יותר לאומנותם בפטום הקטורת. והוסיף ושאלו, ולמה
שחקתה. אמר לי, על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא כשיבנה
בית המקדש. והוסיף ושאלו, ומה ראית כעת שנוכרת בכל זה.
ענהו התינוק, עשב מעלה עשן אני רואה לנגדי. נומיתי – אמרתי
לו, בני הראהו לי. אמר לי, רבי, מסורת ביד מאבותי שלא להראותו
לבריה, ושבועה היא שנשבענו שלא נראהו לשום אדם בעולם.
אמר רבי יוחנן בן נורי, פעם אחת פגע בי זקן אחד משל בית
אבטינס, ומצית סמים בידו, שכתוב בה שמות סמני הקטורת
וצורתם המדויקת כדי לזהותם ולהכירם. אמר לי אותו הזקן, רבי,
לשעבר היו בית אבא צנועין ונאמנים שלא ילמדו לאדם שאינו
הגון, והיו

צרכו כדי שלא ישבר, ומתוך כך שהיה שוהה הלחם בתנור ללא
הדפוס היה נראה הלחם אפוי כשעדיין לא היה אפוי היטב והיתה
מתעפשת.
בין שידעו חכמים בדבר הזה וראו שאין אומנים אלו מומחים בבית
גרמו, אמרו, כל מה שפרא הקדוש ברוך הוא לכבודו ברא ואין זה
לכבודו שיהא לחם הפנים מעופש, שנאמר (משלי טז ד) 'כל פעל ה'
למענהו' – הקדוש ברוך הוא נותן את החכמה לאחד יותר
מלחבירו כדי שהמלאכה תעשה על ידי מי שהוא חפץ, ואף כאן
חפץ הקדוש ברוך הוא שמלאכה זו תעשה דווקא על ידי בית
גרמו. שלחו חכמים אחריהם של בית גרמו שישובו למלאכתם
כבראשונה ולא רצו לבא, עד שקפלו להם שברה מתרומת הלשכה.
עד אז שנים עשר מנה היו נוטלים, ומאותו היום נתנו להם עשרים
וארבעה מנה. רבי יהודה אומר, עד אז עשרים וארבעה מנה היו
נוטלים ומאותו היום נתנו להן ארבעים ושמונה מנה.
אמרו להן חכמים לבית גרמו, מפני מה אין אתם רוצים ללמד
אומנות זו שבידכם. אמרו להן בית גרמו, מסורת היא בידנו
מאבותינו שהפית המקדש תה עתיד ליתרב, ואנו חוששים שלא
ילמדו אחרים ויגששו כמתכונת לחם הפנים לפני עבודה וזה שלחן.
ואף שמזכירים אותם לגנאי על כך שלא רצו ללמד, מכל מקום
בדברים הללו מוכיחין אותן לשבח, שלא יצא ביד בניהם פת נקה
מעולם, כדי שלא יהיו אומרים ממעשה להם הפנים הן אובילים,
וכתיב (במדבר לב כב) 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.
שינו במשנה: 'בית אבטינס על מעשה הקסות'. הגמרא מרחיבה
בענין זה. מבארת הגמרא: של בית אבטינס היו בקיאים על מעשי
פטום הקסות כיצד לכתוש את הסמנים ולערבם יפה, ואף הכירו
במעלה העשן – עשב שהיה מעלה את עשן הקטורת זקוף כעמוד.
ולא רצו ללמד את מה שהיו בקיאים לאחרים אלא היו עושים זאת
בעצמם בדמים יקרים. כיון שכן שלחו והביאו אומנים
מאלכסנדריאה של מצרים והיו בקיאים בפטום הקסות כיצד
לכתוש את הסמנים ולערבם יפה, אבל במעלה עשן לא היו בקיאים
– היה להם צמח 'מעלה עשן' שלא נידון בסגולה זו שיהא העשן
מתמר ועולה כעמוד ולא היו מכירים את הצמח שהכירו בית
אבטינס.
מבארת הגמרא את החילוק בין שני סוגי המעלה עשן: של בית
אבטינס היתה מתמרת – נזקפת כתמר ועולה העשן כמקל ישר,
וכשהיה העשן מגיע לתקרה, פוסק – נשפלת ויורדת, ושל אלו –
אומני אלכסנדריאה היתה פוסק מיד – העשן היה נשפל מיד.
בין שידעו חכמים בדבר שהם אינם אומנים בבית אבטינס, אמרו,
כל מה שפרא הקדוש ברוך הוא לכבודו ברא וראוי לכבוד הקדוש
ברוך הוא שיהיה העשן מתמר ועולה, שנאמר (שעשע מג ט) 'כל'

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

לאו, הרי אנו מנוקין משכועתך, באותה שעה נדעוע ארוננו של
יוסף וחכרי משה שהוא ארוננו, נשלו משה והביאו אצלנו.
וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר בדרך עלייתם לארץ כנען,
היו שני ארזות הללו, אחד של מת – ארוננו של יוסף, ואחד של
שכינה – ארון הברית שבו היו הלוחות, מהלכין זה עם זה, והיו
עובדין ושכיני שראו זאת זה לצד זה אומרים, מה חזקן של – מה
הם שני ארזות הללו, אמרו להם ישראל, ארון אחד הוא של מת,
ואחד של השכינה. חזרו ושאלו, וכי מה, דרבך של מת להלך עם
ארון שבו השכינה לצידו. אמרו להם ישראל,

הדברים קל וחומר, ומה אלישע שהיה תלמידו של אליהו,
ואליהו היה תלמידו של משה, שהרי תורתו של משה לימד
לאליהו, ומצינו שצף הברזל מפניו, מפני משה רבינו על אחת
במה ובמה.
רבי נתן אומר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בקברניט –
בקברת של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של
מלכים – במקום קברותיהם, ואמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש
ברוך הוא שאני נואל אתכם, והגיעה זמן קיום השבעה שהשבעת
את ישראל להעלות עצמותיך, אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם

השכינה, ובגין כן – זו הסיבה שלכן לא אכלית עם מרי יומא דין –
לא אכלתי עם אדוני היום. נתפייס המלמד ואמר ליה, אתה
פייסתה למאן דמתחמי ולא חמי – את הסומא שהוא נראה ואינו
רואה למרות שפלותו, בזכות זה הקדוש ברוך הוא שהוא דין דחמי
ולא מתחמיי – רואה ואינו נראה, יקבל פייסך – את תפילותיך.
אמר ליה רבי הושעיה, הריא מנא לך – מהיכן שמעת דבר חכמה
זה שאמרת לי כעת. אמר ליה הסומא, מרבי אליעזר בן יעקב,
ומעשה שהיה כך היה, דרבי אליעזר בן יעקב צאל חד דסני נהורא
לפרתיה – בא לעירו סומא אחד שהיה עני ונצרך לבריות, יתב ליה
– התיישב לו רבי אליעזר בן יעקב לרע מיניה – מתחתיו, דייקרון –
כדי שיאמרו בני אדם, דאילו דהוה בר נשא רבא – אם לא שאדם
גדול וחשוב הוא, לא יתב ליה – לא היה יושב רבי אליעזר בן יעקב
לרע מיניה – מתחתיו, ואכן עבדין ליה פרנסה דאריך – נתנו לו את
פרנסתו בכבוד יותר ממה שנתנו לעניים אחרים. אמר לון הסומא
לבני העיר, מהו חקין – מפני מה אתם מכבדים אותי כל כך. אמרון
ליה – סיפרו לו מה שהיה שרבי אליעזר בן יעקב יתב לרע מינה –
יש מתחתיו. שמע זאת הסומא וצלי צלי הריא צלותא – והתפלל
על רבי אליעזר בן יעקב תפילה זו, אתה נמלאת חסד למאן דמתחמי
ולא חמי – להסומא הנראה ואינו רואה, בזכות זה הקדוש ברוך
הוא דין דחמי ולא מתחמי – שהוא רואה ואינו נראה וימול יתך
– (איתרין חסד).
הגמרא מביאה מעשיות הדנות בעדיפויות במצות צדקה: דלמא –
מעשה שהיה, רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא רבה – הגדול, הו
מטיילין באילין בנשיטתא דלוד – בבתי הכנסיות שבעיר לוד. אמר
רבי חמא בר חנינה לרבי הושעיא, כמה קמון שיקעו אבותי כאן –
ממון הרבה פוזרו אבותי כאן לעשות ולחקן בתי כנסיות אלו.
אמר ליה רבי הושעיא לרבי חמא, כמה נפשות של תלמידי חכמים
שיקעו – הפסידו אבותיך כאן כשבנו בתי כנסיות אלו, לא הוה אית
בני נש דילעון באורייתא – וכי לא מוטב היה שיתנו את הממון הרב
לתלמידי חכמים כדי שיוכלו לעסוק בתורה, שהרי כמה תלמידים
נמנעים מללמוד משום חסרון כיס.
מעשה נוסף: רבי אבון עבד אילין תרעיה – בנה שערים יפים

מעשה נוסף: נחום איש גם זו, היה מוליך דורון – מתנה לבית חמיו
משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של
מיני מגדים, פגע בו מוכה שחין אחד שעני היה, אמר ליה העני
לנחום, וכה עמי – תן לי צדקה כמה דאית בך – ממה שאתה
מוליך איתך. אמר ליה נחום לעני, מיחזור – כשאחזור מבית חמי
אתן לך. תור נחום ואשכחיה מית – ומצאו שהוא מת. והוה אמר
לקיפליה – עמד נחום כנגדו ואמר, עניינא דחמיך – העניים שראו
אותך ולא יסבון לך – ולא נתנו לך צדקה, יסתמיין – יתעוורו. ודיה
דלא פשטן מיתן לך – הידים שלא הושיטו לך את צרכיך, יתקמיעון
– יתכתו. ונלייא דלא דהטן למיתן לך – הרגלים שלא רצו כדי לתת
לך, יתקרון – ישברו. ולא נתקרה דעתו עד שהוסיף ואמר שכל
גופו יהיה מוכה שחין, ומסתיה בן – והגיעו כן כפי שביקש.
סליק לנביה – עלה אצלו לבקריו רבי עקיבא שהיה תלמידו ושימשו
במשך עשרים ושנים שנים, אמר ליה רבי עקיבא לנחום, אוי לי
שאני רואה אותך בך – ביסוריך, שאתה עיוור קטע וחגור וכל
גופך מלא שחין. אמר ליה נחום לרבי עקיבא, אוי לי שאני רואה
אותך בך, אלא יש לך ידים ורגלים. אמר ליה רבי עקיבא לנחום,
מה את מקללני שיגיעני כך. אמר ליה נחום לרבי עקיבא, ומה את
מקעט פייסורין שאתה אומר 'אוי לי' על כך, בעוד שהם חביבים
עלי שהם מכפרים על חטאי.
הגמרא מספרת מעשיות מאמוראים שכידו עניים ביותר: רבי
הושעיה רבה – הגדול, הוה רביה דבריה – היה המלמד של בנו, חד
סני נהורא – סומא שאינו רואה, והוה ליה – והיה רגיל המלמד
הסומא אכול עימיה – לאכול עם רבי הושעיה פעם אחת בכל יום.
חד זמן – פעם אחת הוה ליה – היה לרבי הושעיה אויחין, ומכיון
שהיה טרוד עמהם לא קמא מיכול עימיה – לא בא רבי הושעיה
לאכול עם המלמד הסומא כהרגלו. ברקשא – לערב סליק לנביה
– עלה אצלו רבי הושעיה, וכך אמר ליה למלמד, לא יבעוס מרי
עלי – לא יבעוס אדוני עלי, בגין דהוה לי אויחין יומא דין – מכיון
שהיו לי היום אורחים, וגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני
השכינה (שבת קכז). דאמריה דלא ליבזי פיקרא דמרי יומא דין – לכן
אמרתי שאין עלי לבזותם ולעזוב אותם שהרי כבודם זהו כבוד

"ותאמר לה בת פרעה חיליכי את תילד הוה והינקוה לי ואתן את
שכר, ותקח האשה הילד ותניקוה", מבארת הגמרא, אמר רבי
חמא ברבי חנינא, נורקה בה רוח נבואה היא מתנבאה, ואינה
יודעת מה מתנבאה, שלשון 'חיליכי' בנטריקון, היינו קא – תינק
זה, 'שליכי' – שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד,
הניקו אותו 'ואני אתן את שכרך', אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
דיין לצדיקים שמתוורין להן את אבידתן, אלא שנותנין להן
שכרן על כך.
נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, 'ותקח מרים הנביאה אחות
אחרון את התף וגו'', שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אחרון,
ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עקום אמר רב, ואמרי
לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה כן,
עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אחרון ולא אחות משה,

הקב"ה, וכי פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר ממה –
מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
לאשה מן העבריות שתניקוה. והיינו דבתיב "את מי יורה דעה
ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", ומבארת הגמרא, למי יורה
דעה – למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין שמועה, לגמולי –
למי שהבדיל עצמו ונגמל מחלב טמא, ולעתיקין – למי שהעתיק
עצמו משרים טמאות.
"ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'", אמר רבי אליעזר מה שאמר
העלמה מלמד, שהלכה מרים לה מינקת בזריזות בעלמה
– כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
שנאמר 'העלמה' היינו שהעלימה את דבריה – שלא אמרה שהיא
אחותו ומביאה את אם הילד.

המשך ביאור למס' שקלים ליום שישי עמ' א

חולין שכן רוב מעות העיר הם חולין. ואם נמצאו בשעת הרגל הרי
 המעות הכלל מִשְׁשֶׁר, לפי שבזמן הרגל רוב המעות הם של מעשר,
 ואין אומרים שהמעות כבר נפלו קודם הרגל, לפי ששווקי
 ירושלים עשויים להתכבד בכל יום, ואם נפלו קודם הרגל כבר היו
 נמצאים.
 בְּשֶׁר שְׁנִמְצָא בְּעוֹרָה ואין ידוע של איזה קרבן הוא. אם נמצא
 הבשר כשהוא מנותח וחתוך לאִיכָרִים גדולים כמו שמנתחים
 וחותכים את העולות, הרי דינו עולות, ואם נמצאו איברי הבשר
 מנותחים לחתיכות קטנות שאינם כסדר העלאה על המזבח אלא
 כסדר אוכלי בשר, הרי הן חֲטָאוֹת הנאכלות לכהנים. ואם נמצא
 הבשר בירושלם מחוץ לעזרה, דנים אותו כדִּין זָבְחֵי שְׁלָמִים
 הנאכלים בכל העיר, כיון שרוב בשר הנאכל בירושלים הוא של
 שלמים. מוסיפה המשנה: זֶה זֶה – בין אברים ובין חתיכות, בין
 הנמצא בעזרה ובין הנמצא בירושלים, אינם קרבים ואינם נאכלים
 לפי שנפסלו בהסח הדעת, אלא שאסור לזלזל בהם לשורפם עד
 שיפסלו בוודאי, ולכן תְּעוּבָה צוּרָה – מניחים את הבשר עד
 שתעובר ממנו צורת בשר ויפסל בנותר וַיֵּצֵא לְבֵית הַשְּׁחִיפָה.
 נִמְצָא בשר בְּגִבּוֹלֵין – בשאר ערי ישראל, אם הבשר חתוך לֶאֱכָרִים
 גדולים, הרי זה גְּבִילוֹת, שכן הדרך בבשר האסור שחותכים אותו
 לאברים גדולים ומשלכים ברחובות למאכל הכלבים, ואם היו
 חתוכים לחתיכות קטנות, מוֹתְרוֹת, שכן דרך הבשר הכשר
 להיחתך כך לפי שבוה היא ראויה להינתן לפני האורחים ובני
 הבית.

האחרים, כגון בין עולה לעצים שמחצה על מחצה יפול לעולה,
 כיון שהעולה היא קרבן והעצים הם רק מכשירי קרבן, וכן בין
 ללבונה, לזהב לַפְּפוֹרֶת, שמחצה על מחצה הוא ללבונה כיון שהיא
 קרבן, וכן באופנים הנוספים. מתרצה הגמרא: וְתִנִּיתָה בְּסוּפָה –
 האופנים הנוספים שלא הוזכרו במשנה להדיא, נכללו במה ששנה
 התנא בסיפא, זֶה הַכֶּלֶל הוֹלְכִין אַחֵר הַקְּרוֹב מִחֻצָה לְמִחֻצָה
 לְהַחֲמִיד, ודי בכך.

הלכה ב - משנה

המשנה ממשיכה לדון בדברים נוספים שנמצאו במקומות שונים,
 מה דינם: מֵעוֹת שְׁנִמְצָאוּ לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בִּהְמָה בירושלים ואין יודעים
 מה הם, לְעוֹלָם יש על המעות קדושת מִשְׁשֶׁר שני, לפי שרוב אוכלי
 הבשר בירושלים במשך כל ימות השנה ממעות מעשר שני הם,
 ואת משום שעולי הרגלים לא היו מספיקים לאכול ברגל את כל
 מעות המעשר שני שהעלו עמם והם משאירים את המעות
 בירושלים, ועיקר אכילת מעות מעשר שני הוא בהממות שלמים
 ולכן רוב הבהמות הנקנות בירושלים הם ממעות מעשר שני,
 והמעות שנמצאו לפני הסוחרים יש לתלות שהם מהלוקחים
 שבאו לקנות ועדיין לא קנו ולכן הם מעשר שני. ואם נמצאו מעות
 בְּהַר הַבֵּית הרי הם חולין, לפי שחזקת המעות שבהר הבית
 שמתרומת הלשכה הם באים, וחזקה שאין הכהן מוציא מן
 הלשכה מעות עד שהוא מחללם. ואם נמצאו מעות בירושלם
 שלא לפני סוחר בדמה, אם נמצאו בְּשֶׁאֵר כָּל מוֹת הַשָּׁנָה הרי הם

המשך ביאור למס' שקלים ליום שבת קודש עמ' א

ואם כן איך הוא מקריב את הזכר שיתכן שהוא שלמים בתורת
 עולה: רַבִּי הוֹשִׁיעִיא רַבָּה – הגדול אֲמַר לתרץ, שאכן הבהמה עצמה
 לא קרבה, אלא כאן לְבָא בְּדִמְיוֹנָהּ שָׁנוּ – אם בא המוצא לעשות
 תקנה לבהמה זו ולקבל על עצמו להביא להקדש את כל
 האפשרויות שיתכנו בבהמה זו, עליו להביא מעות כשווי שתי
 בהמות וליחד חלק מהכסף לעולה וחלק מהכסף לשלמים, ולומר
 שאם עולה היא הבהמה הנמצאת הרי קדושתה מתחללת על
 מעות העולה, ומעות השלמים יהיו לשלמי נדבה. ואם שלמים
 היא, הרי קדושתה מתחללת על מעות השלמים, ומעות העולה
 יהיו לעולת נדבה, והרי זה כדעת רבי מאיר הסובר שאף בהמה
 הקדושה לקרבן מתחללת במזיד.
 רבי יוחנן מקשה על רבי הושעיא, ומפרש את המשנה באופן אחר:
 אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לרבי הושעיא, וכי אֲמָרִים לוֹ לְאָדָם צֵא וּמַעוֹל
 בְּקָרְבָנִים – הרי הבהמות הקדושות לקרבן אסור לחללם כשהם
 תמימים שנאמר (ויקרא כו כז) וְאִם בְּבִהְמָה הִטְמְאָה וּפְדָה בַּעֲרָקָךְ,
 ודרשו (מנחות קא), שבבעלי מומים שנפדו הכתוב מדבר ואילו
 תמימים אסור לפדותם, וכיצד אנו אומרים למוצא שיחטא בחלול
 הבהמה במזיד. אֲלָא מבאר רבי יוחנן, לעולם כוונת המשנה היא
 שהזכרים עצמם קריבים לעולות ומשום שהילכו בָּהֶן אַחֵר הָרוֹב,
 שהרי דין רוב הוא מן התורה. ולכן אִם רוב זָבָרִים עוֹלוֹת – אם
 נמצאו בהמות זכרים, יקרב עולות מכיון שרוב זכרים הם עולות.
 ואם רוב נְקִיבוֹת זָבָרִים שְׁלָמִים – ואם נמצאו בהמות נקבות, יקרב
 שלמים מכיון שרוב נקבות הן שלמים.
 הגמרא מקשה על רבי יוחנן, ומפרשת את המשנה באופן אחר.
 מקשה הגמרא: כיצד אפשר לומר שרוב הזכרים הם עולות, וכי
 אין השלמים באין מן הזָבָרִים וּמִן הַנְּקִיבוֹת, ונמצא שיתכן שהזכרים
 הם שלמים ולא עולות. מתרצה הגמרא: אלא בְּיָצֵד הוּא עוֹשֶׂה,
 מוֹצִיא לְחוֹלִין בהיתר, על ידי שממתין עד שיפול בהם מום ומותר
 לחללם, וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה אוֹתָן

הרי הנסכים קְרִיבִין מִשְׁלֵי, ואם לאו – שאין לו לנסכים ולאחר
 מיתת כל נכסיו הם הפקר, הרי הנסכים קְרִיבִין מִשְׁלֵי צָבוֹר.
 התקנה הרביעית: וְתִנִּיתָ בֵּית דִּין הוּא עַל בִּהְיָ גְדוֹל שְׁמַת ועדיין לא
 מינו כהן אחר תחתיו, שְׁתֵּהָא מִנְחָתוֹ – מנחת החביתין העשויה
 מעשירית האיפה שהוא מקריב בכל יום קְרִיבָה מִשְׁלֵי צָבוֹר. רבי
 יְהוּדָה אומר, לא היתה כל תקנה בזה אלא מִשְׁלֵי יוֹרְשֵׁין של הכהן
 גדול מביאים אותה. ובין לתנא קמא ובין לרבי יהודה שְׁלִמָה הִתָּה
 קְרִיבָה – שבזמן שהכהן גדול מקריבה הרי העשירית האיפה
 קריבה בשני חצאים, מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערבים, ואילו
 כשהיא באה משל ציבור לתנא קמא או משל יורשים לרבי יהודה,
 הרי היא קרבה בשלימות.
 התקנה החמישית: עַל הַמֶּלֶךְ וְעַל הַעֲצִים של הקדש, שִׁיחַו הַכֹּהֲנִים
 נִאֻתִין בָּהֶן – מותרים הכהנים למלוך במלח זה את הקדשים
 הנאכלים ואת עורות העולות, ולהשתמש בעצים אלו לבישול
 הקדשים ולהתחמם במדורת בית המוקד.
 התקנה השישית: וְעַל הַפָּרָה אֲדוּמָה שְׁלֵא יְהוּ מוֹעִלִין בַּפָּרָה –
 שהנהגה מאפרה שלא כדִּין אינו מתחייב קרבן מעילה.
 התקנה השביעית: וְעַל הַקִּינִין הַפְּסוּלוֹת – המחויבים קינין מביאים
 מעות ונותנים בשופר המיועד לו, והבעלים סומכים על בית דין
 שיקנו בעבורם את הקינין ויקריבוהו כדִּין, ואם פרחו הקינין או
 נמצאו פסולות, התקינו שִׁיחַו בָּאוֹת מִשְׁלֵי צָבוֹר – שיביאו אחרים
 מתרומת הלשכה ויקנום לבעלים ובכך יצאו ידי חובתם. רַבִּי יוֹסִי
 אומר, שלא מתרומת הלשכה היו לוקחים, אלא הַמִּסְפֵּק אֶת הַקִּינִין
 שהוא משתכר במכירת הקינין להקדש עשו עמו תנאי שיחיה הוא
 מִסְפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת.

גמרא

שנינו במשנה, 'בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר
 וכמדתה לכל רוח, זכרים עולות נקבות זבחי שלמים'. ויש
 להקשות על כך, שהרי הזכרים קרבים הן כעולות והן כשלמים

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

18 כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן – בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
19 "אֶת פֶּתֶם וְאֶת רַעְמָם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
20 ונחלקו רב ושמואל, חד אמר פֶּתֶם הוא שְׁמָה של העיר, וְלָמָּה
21 נִקְרָא שְׁמָה רַעְמָם, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹן רָאוֹן מִתְרוֹסֵם – כל קצת
22 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וְחַד אָמַר
23 רַעְמָם שְׁמָה של העיר, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה פֶּתֶם, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹן
24 רָאוֹן פִּי תִהְיֶה בּוֹלְעוֹ – כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
25 "וְכֹאשֶׁר יַעֲזֹב אוֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִיז", שואלת הגמרא, בֶּן רַבּוֹ
26 וְבֶן פֶּרֶצוֹ מִיָּדָיו לִיָּהּ. מתרצת הגמרא, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רוּחַ
27 הַקֹּדֶשׁ מְבַשְּׂרֵתָן לְיִשְׂרָאֵל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
28 למעט את ישראל, אלא "בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרִיז".
29 "וְיִקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", דורשת הגמרא, 'ויקצו' הוא מלשון
30 קוצים, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין בְּעֵינֵיהֶם שֶׁל הַמִּצְרִים בְּקוֹצִים,
31 שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
32 וגופם מליאים קוצים.
33 "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

1 שהרי על ישראל מינו שרי מסיים. מתרצת הגמרא, תָּנָא דְּבִי רַבִּי
2 אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, 'וישימו עלי' – היינו על פרעה, מִלְּמַד
3 שֶׁהָבִיאוּ מִלְּבָן – דפוס שבו מייצרים את הלבנים, וְתָלוּ לוֹ לַפְּרִיעָה
4 בְּצִנְאוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לָהֶם אִיסְמָנִים אֲנִי –
5 מפונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אָמְרוּ לוֹ כְּלוּם אִיסְמָנִים
6 אַתָּה יוֹתֵר מִפְּרִיעָה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
7 זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שְׂרֵי מָסִים' – דְּבָר שְׁמִשִּׁים (לְבָנִים),
8 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
9 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם", [עֲנֹתָם
10 מִיָּדָיו לִיָּהּ], אלא יש לבאר, לְמַעַן עֲנֹתוֹ – לַפְּרִיעָה – בְּסִבְלֹתָם
11 דִּישְׂרָאֵל – המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
12 יטו שכמם לסבול ולעבוד.
13 "וְיָבִין עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרִיעָה", רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,
14 חַד מֵהֶם אָמַר, שְׁמִסְכְּנוֹת אֶת בְּעִלְיָהֶן – שעל ידי העבודה
15 שהעבירו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
16 לטבוע בים, וְחַד אָמַר שְׁמִסְכְּנוֹת – מדלדלות אֶת בְּעִלְיָהֶן – שעל
17 ידי עבודה זו נגרם למצרים שרוקנם ישראל מנכסיהם. דָּאֵמַר מַר,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז ניסן תשכ"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ה ניסן, בו כתבים ע"ד ענינים וכו', וסברות בנוגע לזמן לימודים

הבא.

והעיקר חסר לגמרי, כוונתי ע"ד התמדתם ושקידתם בלימוד התורה נגלה וחסידות, וגם
מן הצד לא שמעתי עד"ז, ובפרט לאחר מכתבי מאמצע החורף, שבדאי הגיע גם אליהם, כיון שגם
להם נתכוונתי, הרי נוסף על האמור שהוא העיקר - על כאו"א מתלמידי הישיבה הק' תורת אמת,
להשתדל ולעשות כל התלוי בו, להרבות מספר התלמידים, וגם מפעולותיהם בזה לא נשמע מאומה,
ובדאי במכתבם בדואר החוזר, יודיעו בפרטיות כנ"ל ע"ד ההתקדמות של כאו"א מהם בלימוד הנגלה
ובלימוד החסידות (ופשיטא שאופן הלימוד הוא כהוראת חז"ל, מביא לידי מעשה, התקדמות בקיום
המצוות בהידור) וכן כמה תלמידים נצטרפו לכותלי הישיבה ע"י השתדלות כאו"א מהם,

והרי על כגון זה נאמר, יגעת ומצאת, יגעת ולא מצאת אל תאמין, ז.א. שבאם לא מצאו, בדאי

לא השתדלו בזה.

ברכה לבשו"ט בכל האמור וכן אודות כ"א מחבריהם ש"י.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. מובן שלהקלוגינקער לא יחסרו אמתלאות ותירוצים (באם חסר בהנ"ל ח"ו) ויתלה האשם
במי שהוא, ואשר אתם הצדק, וכבר הודיעונו חז"ל שכל הנשמע ומקבל אמתלאות כאלו, נשמע הוא
לרצון הקלוגינקער.

ועי"פ האמור מובן ופשוט שעליהם להיות בד"א של הישיבה תו"א, והלימוד יהי' אליבא דנפשי
וכנ"ל מבלי לשים לב לפיתוי הקלוגינקער, וק"ל.

המשך ביאור למס' שקלים ליום חמישי עמ' א

1 תורים, ודינם שלא הוכשר בהם אלא העופות הגדולים שבהם.
2 וְשׁוֹפֵר שֶׁל גִּזְזִי עוֹלָה, הֵן בְּנֵי יוֹנָה – הגזברים קונים בו עופות
3 הנקראים בני יונה, ודינם שלא הוכשר בהם אלא העופות הקטנים
4 שבהם. ולא היו שופרות התורין והגזולי יונה עשויים אלא למי
5 שהתנדב אותם, ולכן העופות בולין קרבות עולות, אבל המביאים
6 אותם לחובתם שאז עליהם להביא אחד לחטאת ואחד לעולה לא
7 היה שופר מיוחד לכך, אלא היו מביאים אותן לידי הכהן דְּבָרֵי רַבִּי
8 יְהוּדָה. וְהַכֹּהֵנִים אֲמִירִים, שופר של קָנִין היה עבור המביאים
9 לחובתם, והגזברים קונים מהמעוות הנמצאים בו אֶחָד חֲטָאת וְאֶחָד
10 עוֹלָה, ואילו שופר של גִּזְזִי עוֹלָה היה מיועד עבור המתנדבים והיו
11 בולין עולות. וטעם המחלוקת יבואר בגמרא.
12 שופר של עצים הוא עבור המתנדב להביא עצים למערכה שנותן
13 דמיון לתוכו, ועל זה אומרת המשנה: הָאֲמִיר הָרִי עֲלֵי עֲצִים ולא
14 פירש כמה הוא מתנדב, לֹא יִפְחֹת מִשְׁנֵי גִזְרִין – בקעי עצים שהוא
15 השיעור שמסדרים על המערכה בכל בוקר, ונותן דמיהם לשופר
16 שכתוב עליו 'עצים'.
17 שופר של לבונה הוא עבור המתנדב להביא לבונה שנותן דמיו
18 לתוכו, ועל זה אומרת המשנה: האומר הרי עלי לְבֹנָה ולא פירש
19 כמה הוא מתנדב, לֹא יִפְחֹת מִקֻּמִּין, שזהו שיעור הלבונה הבאה
20 עם המנחה, ונותן את דמי הקומץ בשופר שכתוב עליו 'לבונה'.
21 שופר של זהב לכפורת הוא עבור המתנדב להביא זהב שנותן את
22 הזהב או את דמיו לתוכו וקונים בו כלי שרת, ועל זה אומרת
23 המשנה: האומר הרי עלי מטבע וְהֵב ולא פירש כמה הוא מתנדב,
24 לֹא יִפְחֹת מִדְּרִיךְ וְהֵב.
25 ועוד שָׁשָׁה קופות היו לְנִדְבָה שבהם הניחו מעות לנדבת קיץ
26 המזבח. מבשרת המשנה: קופות נִדְבָה, מָה הָיוּ עוֹשִׂין במעות שיש
27 בָּהֶן. מבשרת המשנה: לֹא־קָחִים בָּהֶן קרבנות עולות לקיץ המזבח, ודין
28 הַבֶּשֶׂר שהוא כולו לָשֵׁם, וְעוֹרוֹת הקרבנות ניתנים לְכֹהֲנִים.
29 מביאה המשנה מקור לכך שבמזמעות של הנדבה קונים עולות
30 שהבשר לשם והעורות לכהנים. אומרת המשנה: זֶה מִדְּרִיךְ דְּרִישׁ
31 יְהוּדָה בְּהֵן גְּדוֹל, כתוב בפסוק (ויקרא ה יט), 'אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם
32 לָהּ', ולכאורה קשה, שבתחילת הפסוק 'אֲשֶׁם הוּא' משמע שדינו
33 כהלכות האשם שהוא נאכל לזכרי כהונה, ובסוף הפסוק 'אֲשֶׁם

34 לָהּ' משמע שכולו קרב כליל ואין לכהנים חלק בו, אלא זֶה הַכֶּלֶל,
35 כֹּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוֹם חֲטָאת וּמִשּׁוֹם אֲשָׁמָה – מותר החטאת ומותר
36 האשם כגון הפריש מעות לחטאת או לאשם ונותרו מן המעות,
37 שמעות אלו נופלים לנדבה, וְלָקַח בָּהֶן – קונים בהם קרבנות עולות,
38 ודינם שהבשר לָשֵׁם – לעולה וְהַעוֹרוֹת לְכֹהֲנִים. לפי זה נִמְצָאוּ שְׁנֵי
39 בְּתוּבִין שבפסוק הנזכר, קִיּוּמִין ואינם סותרים זה את זה, כי אכן
40 הוא גם אֲשֶׁם לָהּ בבשר הקרב כליל וגם אֲשֶׁם לְבָהֶן בעורות
41 הניתנים לכהנים.
42 מביאה המשנה מקור נוסף: וְאִמֹר – וכן יש לפרש בזה את הפסוק
43 (מלכים ב' יב יז), 'בִּכְסֵף אֲשֶׁם וּבְכֶסֶף חֲטָאת לֹא יוּכָא בֵּית ה' לְכֹהֲנִים
44 יְהוֹי'. והרי אי אפשר לפרש את פסוק זה כפשוטו שהכסף יהיה
45 לכהנים, שהרי הוא הוקדש לשם חטאת ואשם, וגם אי אפשר
46 לקנות בכסף בהמות ולהקריבם כחטאת ואשם שהרי כבר נתכפרו
47 הבעלים, אלא יביאו מהם עולות לקיץ המזבח ונמצאים הכהנים
48 נהנים מן העורות.

גמרא

49 שנינו במשנה שלדעת רבי יהודה השופרות היו רק עבור
50 המתנדבים להביא תורין ובני יונה שהם קרבים עולות, ולא עבור
51 המביאים לחובתם שהם קרבים אחד חטאת ואחד עולה. הגמרא
52 מביאה ברייתא המבארת את טעמו: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיָה
53 שׁוֹפֵר שֶׁל קִיּוּן בִּירוּשָׁלַם למחוייבים בחטאת ובעולה, מִשְׁנֵי
54 הַתְּעוֹרֵבוֹת. והיינו, שאנו חוששים שִׁמָּא תָמוּת אֶחָת מהנשים שנתנו
55 מעות בתוך השופר, ודין חטאת שמתו בעליה שלמיתה היא
56 הולכת ודמי החטאת יכלו לים המלה, וְנִמְצָאוּ בשופר דְּמֵי חֲטָאת
57 מֵיתוֹת מְעוֹרְבוֹת בָּהֶן – עם דמי החטאות הכשירות, ועל ידי כך
58 יפסלו הכל ושוב אין להם תקנה, ולכן סובר רבי יהודה שהחייבים
59 להביא חטאת יתנו מעותיהן ליד הכהן ולא יניחום בשופר.
60 מקשה הגמרא מברייתא אחרת שמבואר בה שאף לרבי יהודה אין
61 צריכים לחשוש לכך. מקשה הגמרא: וְהַתַּנְיָא, הָאֲשָׁה שֹׁאֲמָה הָרִי
62 עֲלֵי קָן – שיש עליה חיוב קן כגון מחמת לידה, מִכִּיָּאָה דְּמֵי קָן
63 וְנִתְּנָתָהּ בְּשׁוֹפֵר ויכולה לסמוך על כך שהקריבו עבורה אחד
64 לחטאת ואחד לעולה

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

17 כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שָׁמָּא מִמָּאָה אָתָּה – שמא נדה את,
18 אָמְרָה לִיה מְהֵרָה אָנִי.
19 מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם
20 מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.
21 וְיִימַע אֲשֶׁל כְּבָאָר שָׁבַע, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִלְּמַד שְׁעֵשָׂה אברהם
22 פְּרִידָם וְנָמַע בּוֹ כֹּל מִיְּנֵי מְנִידִים – מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו
23 מהם העוברים ושבים. נחלקו רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, חָד אָמַר
24 שאשל הוא פְּרִידָם, וְחָד אָמַר שהוא פְּנוֹדֶק – אכסניה, וכונת הפסוק
25 לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת
26 הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שאשל הוא פְּרִידָם, תִּיּוּנָה דְּכְתִיב –
27 מובן מה שכתוב בפסוק "וְיִימַע", שבאילנות שייכת נטיעה, אֲלֵא
28 לְמָאן דְּאָמַר פְּנוֹדֶק, מָאן "וְיִימַע". מתרצת הגמרא, מצינו לשון
29 נטיעה באוהלים, בְּרַבְּתִיב "וְיִימַע אֶהְיֶה אִפְדָּנוּ וגו'".
30 נאמר בהמשך הפסוק, "וְיִקְרָא שֵׁם בָּשָׂם ה' אֶל עוֹלָם", אָמַר רִישׁ
31 לְקִישׁ, אֶל תִּיקְרֵי "וְיִקְרָא", שאברהם עצמו קרא בשם ה';

1 עֵינִים, אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנַדְרִי, מִלְּמַד שֶׁהִלָּכָה תמר וַיִּשְׁכַּח לָהּ
2 בְּפִתְחוֹ – בפתח ביתו, שֶׁל אֲבִרְהָם אָבִינוּ, שהוא מְקוֹם שֶׁכַּל
3 הָעֵינִים צוֹפוֹת לְרִאשׁוֹת מרוב חיבה. רַבִּי חֲנִין אָמַר בשם רַבִּי, אין
4 צורך לדרוש כך, אלא מתפרש כפשוטו, מְקוֹם הוּא שֶׁשָּׁמָּו עֵינֵינוּ,
5 וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וְכֵן הוּא אָמַר – מצינו שהיה
6 מְקוֹם בשם זה, שנאמר "תִּפְתָּח וְהָעֵינִים". רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמִי
7 אָמַר – דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עיניי" היינו שִׁנְתָּנָה
8 תמר עֵינֵינוּ – פתחי היתר, לְדְרִיכָהּ, בְּשִׁנְתָּנָהּ יהודה, ואמרה לו
9 שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אָמַר לָהּ
10 יהודה, שָׁמָּא נִכְבְּרִית אָתָּה, אָמְרָה לִיה תמר גִּזְרִית אָנִי – אני עוברת
11 עבורה ורה, ואף מקיימת שבע מצות בני נח. אמר לה יהודה, שָׁמָּא
12 אֲשֶׁת אִישׁ אָתָּה ואת אסורה עלי, אָמְרָה לִיה פְּנוּיָה אָנִי, ואם כן אני
13 מותרת לך. אמר לה יהודה, שָׁמָּא קִיבֵל בָּךְ – עבורך, אָבִיךָ קִידוּשִׁין
14 מאדם מסויים ואת מקורשת לו, אָמְרָה לִיה יְתוּמָה אָנִי – אבי מת
15 בהיותי קטנה, והשיאני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן
16 נישואיי לער ואנון לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין

ב"ה, י"א ניסן, ה'תש"א
ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נו"מ צנמ"ס וכו' וכו' מהור"ר אהרן חיים הלוי שי

שלום וברכה!

בעתו הגיעה לידי תשורתו הירחון "כרם" שיו"ל על ידו, ות"ח ת"ח על זה.

ויה"ר שיסיגי חילי באורייתא להגדיל תורה ולהאדירה ולהפיצה.

ומהנכון למאד להקציע בירחון לתורה כגון זה וכיו"ב מדור מיוחד גם בשביל נותן התורה, כי אף שאמרו רז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ויותר מזה: ויתר הקב"ה כו' ולא ויתר על מאסה של תורה כו' הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, המאור שבה ה' מחזירן למוטב. אבל בכל זה אין לסמוך עד שהקורא ימצא המאור ויחזירו למוטב וגם עד שיכיר בהד' אמות של הלכה שזהו דירתו של הקב"ה, אלא צריך לתת את המאור שבתורה, זאת אומרת פנימיות התורה, מן המוכן, ולעזור להקורא בכדי שיכיר בהכרה גמורה אשר הד' אמות של הלכה הם הם דירתו של הקב"ה.

וידוע מרז"ל בנדרים (פא, א) על עזבם את תורתי גו' שאין מברכין בתורה תחילה, ופירש הר"ן ודאי עוסקין היו בתורה תמיד.. אלא שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה..

והיינו לא הלכו בה, כלומר בכונתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל. עכ"ל. - ולהעיר ג"כ מביאור הרמב"ם (בהקדמתו לפיה"מ) במרז"ל הנ"ל אין לו להקב"ה כו' - כי מהלכה נלמד החכמה והמעשה. "והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו אחדות הקב"ה".

בברכת חג הפסח כשר ושמח.

מוסג"פ הקונטרס לחג הפסח שזה עתה הו"ל.

ב"ה י"ב ניסן, ה'תשי"א
ברוקלין

ש"ב הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ וכו' מהור"ר יוסף חיים שלמה שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מחתונת נכדתו מרת רבקה תי', הנני לברכו בברכת מזל טוב מזל טוב, שיבנו ביתם על יסודי התורה והמצוה כפי שנתבאר בתורת החסידות ועיני הוריהם וא"ז שיחיו יראו מהם רב נחת בגשמיות וברוחניות.

בברכת מזל טוב וחג הפסח כשר ושמח.

מוסג"פ בתור דרשה געשאנק סערטיפיקאט לחבילה.

בשאלתו:

(א) אי' מקום הוראת הצ"צ ע"ד נשיאת שעון בש"ק - לא שמעתי בזה. וכמדומה שבס' שלו הנדפסים אין עד"ז. ואולי ישנה קבלה ממנו בע"פ.

(ב) איך אפשר שהשבת יברך את הימים הקודמים אליו - הוא ע"ד מה שקדושת שבת מתחלת - בכמה עניינים - מעבר"ש ויש שגם קודם חצות. ובהנוגע לנדו"ז ביחוד יעויין משנת חסידים מס' יום רביעי פ"ג מ"ב ובמקומות המתאימים בשער הכוונות בפע"ח וכו'. ועייג"כ בסידור יעב"ץ במה שאין אומרים ויהי נועם כשחל יו"ט בשבוע זה כי קדושת היו"ט מגינה על שלפניו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **בה** אגרות של שאלת שלום קצדן - אסור לקרות, ואפילו לעין בהם בלא קריאה, גזרה משום שטרי
- 2 הדיוטות.
- 3 (ואין צריך לומר באגרות השלוחות למצוא חפץ קצדן, אף על פי שהוא מחפצים המתירים לעשותם בשבת,
- 4 שיש לגזור בהן משום חפצים האסורים קצדן).
- 5 ויש מתירין לקרות אגרת השלוחה לו שאינו יודע מה כתוב בה, כי שמא יש בה דבר שצריך לו לגופו קצדן,
- 6 ואינו דומה לשטרי הדיוטות, שאין בהם צורך הגוף קצדן אלא צורך ממונו. ויש לסמוך על דבריהם קצדן להקל
- 7 בדברי סופרים.
- 8 ומפל'מקום לא יקרא בה בפיו, אלא יעין בלא קריאה, כי יש מי שמקל בעיון בלא קריאה אף בכתבים
- 9 האסורים לקרותם לדברי הכל:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור טעף כה

ביאורי הלכה

- קצדן שאלת שלום - אגרות שאין תועלת לגופו או לנכסיו בקריאתם, וגם הם נאסרו בגזירת "כל כתב", אלא אם כן אם יש בהם דבר הצריך לגופו, וכדלהלן²³¹.
- קצדן למצוא חפץ - כגון שמבקשים ממנו לשמור פירות.
- קצדן חפצים האסורים - מתוך שמותר בקריאת חפצי היתר ימשך לקריאה בחפצי איסור²³².
- קצדן לו לגופו - כל אגרת ובה ידיעות שונות המביאות
- לו תועלת, כגון חדשות מלחמה, רפואה וכל ידיעה נחוצה שאינה צורך ממונו²³³.
- קצדן צורך הגוף - מותר לקרוא שמות רחובות, שמות מוצרים, מודעות²³⁴, חדשות, רשימת רכיבי מזון, וכל כיצא-בזה, משום שנכתבו לצורך הגוף²³⁵.
- קצדן על דבריהם - לקרוא אגרת השלוחה לו שאינו יודע מה כתוב בה²³⁶.
- ר' לדברי הכל - לדבריהם לא אסרו שום הרהור בשבת²³⁷.

צינונים והוספות

- יחליפה בשטרי הדיוטות. ולענין קריאת עיתונים בשבת ראה להלן הערה רעא, ולענין קריאת עניני רפואה בתור לימוד חכמה - ראה להלן סעיף לב.
- (234) תוכנם אינו דבר האסור בשבת וממלא צורך כלשהו (שאינו צורך ממונו) ואינו "דברי הכל".
- (235) כיון שנכתבו לצורך הגוף, יצאו מגזירת "כל כתב" ומותרים בקריאה אפילו אם לו עצמו אין שום צורך בקריאתם, וראה להלן סעיף כו (ובהערה רלח) שמשמע שאגרת שיש בה צורך הגוף מותרת בקריאה למרות שכבר יודע את תוכנה.
- (236) אבל אגרות שיש בהם צורך הגוף מותרות בקריאה וכל-שכן בעיון.
- (237) אפילו לא הרהור המצטרף למעשה דלעיל הערה רי.
- (231) באגרות של שאלת שלום אין מציאת חפצי איסור (שבשטרי הדיוטות) ואף לא מציאת חפצי היתר (בשונה מרשימת האורחים דלעיל סעיף כב, וכן אין בהם משום שמא ימחק) ואעפ"כ נכללו בגזירת "כל כתב" שעיקרה הוא לאסור כל כתב שהוא עד שיתברר היתרו (כגון אם יש בו תועלת עבורו (ולא עבור חפציו) כדלהלן), וטעם הגזירה משום שיש לחוש שללא איסור הכולל כל כתב (גם אם אין בו אפילו מציאת חפצי היתר) יימשכו להקל בכל סוגי הקריאה.
- (232) והוא חשש גדול יותר מאשר אגרות שלום שאין בהן מציאת חפציו כלל.
- (233) עצם זה שידעיה זו נכתבה כצורך ולא כאגרת שאלת שלום או דברי הכל (כדלהלן סעיף ל) מהווה היכר שלא

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- 5 משקים שאינם מלכדים אלא מלכלכים אעפ"כ אסור ליתנם
- 6 על מקום הלכלוך להעבירו מטעם שיתבאר) אלא יקנה
- 7 הלכלוך בסמרטוט ויזהר לקנח בקל ולא ידחוק פן יסחוט
- 8 לכלוך הבלוע בבגד שיש איסור בסחיטתו מדברי סופרים
- 9 כמו שיתבאר בסימן ש"כ:

חלק ב סימן שז דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת

- 1 אכל בגד שיש עליו איזה ליכלוך כגון טפת דם או רוק
- 2 וכל שכן טיט או צואה אם נתן על מקום המלוכלך מים
- 3 (או שאר משקה המלבן) אפילו כל שהוא חייב אעפ"כ שלא
- 4 שכשך כלל לפי ששריית בגד זהו כיבוסו (ואפילו שאר

משא"כ במי רגלים שאינו מעבירם מהבגד על ידי הניגוב
אלא שמבטלם ומטהרם כדי שיוכל להתפלל ולתתחלה טוב
ליזהר שלא ליקח תינוק בחיקו בשבת אם לא על כר:

כב מי שנתלכלכו ידיו בטיט מקנחם בזנב הסוס או בזנב
הפרה או במפה הקשה העשויה לאחוז בה הקוצים
אבל לא במפה שמקנחים בה הידים שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול ויבא לכבס המפה:

* * *

כג כוס שהיה בו מים או יין או שאר משקים אפילו
שאינם מלבנים אסור לנגבו במפה אפילו אם אינו
מקפיד על מימיה לסחטם שכיון שהכוס צר אי אפשר שלא
יסחוט קצת ממה שיבלע במפה ע"י הנגוב ויש בזה איסור
מדברי סופרים עכ"פ אף במשקים שאינם מלבנים כמו
שיתבאר בסי' ש"כ אבל מותר לקנח הספסל וכיוצא בבגד
שאינו מקפיד על מימיו לסחטו אחר הקינוח אף בחול אבל
מותר לנגב הידים אחר הנטילה אף בבגד שמקפיד על מימיו
(וכן פניו) מפני שלא גזרו כלל על זה כמו שנתבאר בסי'
ש"א (עיי' שם הטעם):

כד אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה
כאיזמל ודרך להסיר בה בחול את הנימין המדולדלין
מראשו וזקנו כשרואה בה שהן מדולדלין ויש לחוש שמא
ישכח שהוא שבת ויסיר בה הנימין כדרכו בחול ואף אם
הוא קבוע ומחוברת בכותל אסור שלא חלקו חכמים
בגזרתם במראה זו שיש בה חשש זה לפעמים וגם הנשים
אסורות להסתכל במראה זו מפני שדרכן בחול להשיר בה
שערות לבנות מתוך השחורות:

כה אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה אפילו
אינה קבוע אם הוא בענין שאין איסור משום לא ילבש
גבר שמלת אשה על דרך שנתבאר ביו"ד סי' קנ"ו:

חלק ב סימן שג דיני תכשיטי אשה

א לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא
ברצועות הכרוכין לה על ראשה גזירה שמא תזדמן לה
טבילה בשבת ואם יהיה לה היתר לצאת בחוטין ורצועות
אלו תלך בהם ג"כ לבית הטבילה ושם תצטרך לרפותם
שלא יהיו מהודקים על ראשה שלא תהא חציצה בטבילה
ויש לחוש שמא תחלצם לגמרי מעל ראשה ואחר הטבילה
שמא תשכח שהוא שבת ותביאם בידה לביתה שלא תרצה
לחזור ולקושרם על ראשה כי רגילות הוא אף בחול לפעמים
כשחולצת תכשיטין קטנים חוץ לביתה לאיזה צורך אינה
מקפדת לעולם לחזור וללבשם אלא נושאת אותם בידה
לפעמים עד ביתה אבל אין רגילות כלל לעשות כן
בתכשיטין גדולים כגון חגורה וסרבל שהם מעיקר המלבוש
ואינה הולכת ממקומה עד שתחזור ותלבשם לפיכך אין
חוששין שמא תביאם בידה לביתה אחר הטבילה ואפילו
נשים זקנות שאינן צריכות לטבילה (וכן הבתולות) אסורות
לצאת ברצועות וחוטין אלו שלא חלקו חכמים בגזרתם בין
אשה לאשה:

* * *

כא אבל בגד שאין עליו לכלוך וטינוף אע"פ שהושחר
מחמת לבישה או תשיש אין אומרים בו שרייתו זהו
כיבוסו ומותר ליתן עליו מים מועטים אבל לא מרובים
משום גזרה שמא יבא לסחטו אחר כך להוציא מימיו אלא
אם כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו לסחטם ממנו אף
בחול כמו שנתבאר בסי' ש"א.

ויש חולקין על זה ואומרים שאף בגד שאין עליו שום
לכלוך שרייתו זהו כיבוסו אף אם ליבוננו מצהיל מאד ולכן
אסור ליתן עליו אפילו כל שהוא מים או שאר משקה
המלבן אע"פ שאינו מתכוין לליבון דפסיק רישיה הוא ויש
לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה (שארין זו מלאכה
שאינה צריכה לגופה הואיל ומה שהבגד מתלבן נוח הוא
לו אף על פי שאינו מתכוין לכך עיי' סי' רע"ח) ולפי זה
מים שיש בהם תולעים אסור לשתותם על ידי מפה בשבת
אף על פי שאינו נשרה במים אלא דבר מועט מהמפה כדי
הנחת פיו.

אבל יש מקילין אף לפי סברא זו במעט מים שאין אומרים
שרייתו בהם זהו כיבוסו (כשאנו מתכוין לליבוננו ולכן מותר
לשתות המים על ידי מפה הואיל ולא נשרה אלא דבר מועט
ואינו מתכוין לליבון כלל ואין למחות ביד המקילין כיון
שלסברא הראשונה מותר בכל ענין אבל כל ירא שמים
יחמיר לעצמו שלא לכנוס לספק איסור של תורה).

ואין חילוק בכל זה בין בגדים לבנים לצבועים שגם
בצבועים שייך איסור כיבוסו כמו שנתבאר למעלה בין שהם
של פשתן בין שהם של צמר או משי או שאר מינים.

* * *

ומכל מקום לדברי הכל אין אומרים בבגד שאין עליו לכלוך
שרייתו במים זהו כיבוסו אלא כשהוא בדרך נקיון אבל אם
הוא בדרך לכלוך כגון המסתפג בסדין אחר הרחיצה וכן
המנגב ידיו במפה אחר הנטילה אע"פ שיש רוב מים על
גופו ועל ידיו ומטפית הסדין והמפה אין בזה משום כיבוס
שאינו כיבוס אלא לכלוך ומטעם זה התירו להולך לדבר
מצוה לעבור במים בבגדיו ואין אומרים שרייתו זהו כיבוסו
לפי שזהו ג"כ דרך לכלוך כשמכניסו במים כשהוא לבוש
בהם ואינו דרך נקיון כלל ויש מחמירין שלא יהא ריבוי מים
על ידיו אלא ינגבן בכח זו בזו להסיר מהם המים כפי
יכולתו קודם שיקנחו במפה וטוב לחוש לדבריהם בדבר
שארין בו הפסד כלל אבל המנהג להקל וכן עיקר.

ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל עליו תינוק מי רגלים
כדי לבטל את מי רגלים בהמים שיבאו עליהם מניגוב ידיו
על דרך שנתבאר בסי' ע"ז ואין בזה משום כיבוס כיון שהוא
דרך לכלוך ע"י ניגוב ידיו ולא דרך נקיון אבל אסור ליטול
ידיו במים על המי רגלים כדי לבטלם שאף שהמים היורדים
מדידי נקראים שופכים אין זה נקרא דרך לכלוך כיון שהם
צלולים וראוים לכיבוס ושרייתם זהו כיבוסם לפי סברא
האחרונה שנתבאר למעלה שאומרים שריית בגד זהו כיבוסו
אף כשאין עליו שום לכלוך וטינוף ואם יש על בגדו צואה
ושאר דבר מטונף אסור להעבירו אפילו ע"י ניגוב הידים
אף שהוא דרך לכלוך כיון שמעביר בזה לכלוך יותר גדול

ב ואם החוטין והרצועות קלועין בתוך שערה מותרת
לצאת בהן שאם תזדמן לה טבילה היא זהירה להתיר
קליעתה מבעוד יום שבשבת אסור להתיר קליעת השער כמו
שיתבאר ואם החוטין הם (חלולים עשויים מעשה רשת)
(מעשה אריגה) שאינה יכולה למותחן ולהדקן בחזקה על
ראשה ומפני כך המים באים בהן ואינן חוצצים מותרת
לצאת בהן בשבת אף שאינן קלועין בתוך שערה ובלבד
שלא יהיו מזוהבין שאז היא מקפדת עליהם שלא ללכלכם
במים ומסירתן מעליה קודם טבילה וכן לא יהיו מטונפות
בטיט לפי שמקפדת ג"כ עליהם להסירם קודם טבילה כדי
שלא ימחה הטיט במים ויטנוף על בשרה בעלייתה מן
הטבילה:

ג מותרת אשה לצאת בחוטין הכרוכין בצוארה מפני שאין
אשה חונקת עצמה להדקם בחזקה סביב צוארה ומן
הסתם הם רפויים וא"כ אינם חוצצים שהמים באים בהם
אבל בקטלא שבצוארה והוא בגד שתולה בצוארה כנגד לבה
ויש לו מקום שנצים כעין שעושים למכנסיים ותוחבת בו
רצועה רחבה וקושרת הרצועה סביב צוארה אסורה לצאת
בה לפי שהיא חונקת עצמה ברצועה זו כדי שתראה כבעלת
בשר שמתוך שהרצועה רחבה אינה מזיקתה והרי זו חציצה
בטבילה ואף אם רצועה זו רפויה על צוארה שאינה חוצצת
אסורה לצאת בבגד זה אם הוא חשוב ומצוייר בזה גזירה
שמה תחלצנו מעליה להראות נוי לחברותיה כדרך הנשים
שהן שחצוניות ומראות תכשיטין זו לזו ואח"כ תשכח
שהוא שבת ותביאנו בידה ד' אמות ברשות הרבים:

* * *

ד וכן לא תצא אשה בטוטפת והוא כמין ציץ על מצחה
ומגיע לה מאוזן לאוזן ולא בשרביטין והוא ג"כ כמין
ציץ שכורכתו על ראשה ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן
בין שהם של כסף וזהב בין שהם של מיני צבעונין והוא
שאינן תפורים לשבכה שאז יש לחוש שמא תשלפם
להראותה לחברותיה אבל אם הם תפורים לשבכה אין לחוש
לכך שודאי לא תחלצם עם השבכה שלא תגלה שער.

במה דברים אמורים בנשואה אבל בתולה שאינה חוששת
לגילוי שער יש אומרים שאסורה לצאת בהם אף אם הם
תפורים בשבכה שמא תחלצם עם השבכה כדי להראות נוי
ואחר כך תשכח ותביאם בידה:

ה לא תצא בכבול והוא כיפה של צמר דהיינו חוטי צמר
ארוגים ברוחב שתי אצבעות כשיעור ציץ ומניחתו סביב
פניה לתכשיט במקום ציץ ויש לחוש שמא תשלפנו
להראותו:

ו לא תצא באיצטמא דהיינו מטלית שתולין בה חוטין של
צבעונין כעין גלופקרין ותולין אותה לכלה להפריח
ממנה הזובכים שאם יעמוד לה זכוב על פניה היא מתביישה
לטורדו ומצטערת בו ואין דבר זה תכשיט לה כלל וכמשוי
הוא ולכן לא תצא בו אע"פ שהיא צריכה לו:

ז לא תצא בעיר של זהב יש אומרים שהוא תכשיט עגול
ומצויירין בו צורת ירושלים ויש בו לשון באמצעו שבו
מחברין אותו למלבוש ויש אומרים שהוא כעין עטרה על

הראש ומצויירין בו צורת ירושלים (ולענין הלכה אין בדבר
מחלוקת כלל שלדברי הכל כל תכשיט שאפשר לה לשלפו
ולהראותו אסורה לצאת בו בין שהוא על ראשה בין שהוא
במלבושה ואפילו אינה מצוייר אלא שדברו חכמים בהווה
בימיהם ופרטו כל התכשיטים שהיו בימיהם):

ח יוצאת אשה בכליל של זהב בראשה שאין יוצאה בה
אלא אשה חשובה שאין דרכה לשלף ולהראות ולכן לא
גזרו על כליל זה בין שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות
בחוט בין שאותן חתיכות קבועות במטלית אבל אותן
תכשיטין שכל הנשים (עשירות) רגילות בהם גזרו עליהם
אף לאשה חשובה שלא רצו לחלק בתכשיט אחד בין אשה
לאשה:

* * *

ט רסוקיא דהיינו חתיכת מעיל רחבה אם יש בה רצועות
קצרות תלויות בה לקשרה בהן ולהדקה סביבותיה
מותרת לצאת בו כיון שהוא מהודק יפה ואין חוששין שמא
יותר הקשר ותפול מעליה אבל אם אין בה רצועות אסורה
לצאת בה שמא תפול מעליה ותשכח ותביאנו בידה:

י לא תצא בנזמי האף שמא תשלפם להראותם אבל יוצאת
בנזמי האוזן מפני שאזניה מכוסות בקישוריה וטורח הוא
לה לגלותן לשלוף מהן הנזמים להראותן ובמקומות
שנוהגין לגלות האזנים אסורה לצאת גם בנזמי האוזן ולכן
הבתולות שאזניהן מגולות אסורות לצאת בנזמים:

יא דרך הנשים להעמיד קישוריהן במחטין כגון מפתחי
חלוקה וצעיפה וכיוצא בהן ומותרת לצאת במחט זו
מן התורה אע"פ שאין עליה שם תכשיט ומלבוש כלל שכיון
שהיא משמשת לה לצורך לבישה הרי היא כבית יד
להמלבושים.

במה דברים אמורים במחט שאינה נקובה אבל מחט נקובה
אין דרך הנשים להעמיד בה קישוריהן והרי היא משוי גמור
ולכן לא תצא בה ואם יצאת חייבת (ואע"פ שהוציאה אותה
ע"י קישוריה ולא בידה אין זו הוצאה שלא כדרכה מטעם
שנתבאר בס' ש"א).

ואף מחט שאינה נקובה שראשה אחד עב ועשוי כעין
תכשיט אסורה מדברי סופרים להעמיד בה קישוריה משום
גזרה שמא תשלפנו להראותה ועכשיו נהגו להקל במחט
שאינה נקובה שראשה אחד עב מפני שאינו עשוי כעין
תכשיט.

והוא שמעמדת בה קישוריה אבל אם אינה מעמדת בה
קישוריה אף שצריכה לה לאיזה צורך שיהיה כגון לחלוק
בה שער וכו' צא בהן כיון שאינה משמשת לה לצורך
לבישה הרי היא משוי גמור כשאין ראשה העב עשוי כעין
תכשיט שאין אדם יכול לצאת בכל החפצים הצריכים לו
כשאין לא מלבוש ולא תכשיט ואם הוא עשוי כעין תכשיט
אסור מדברי סופרים משום גזירה:

* * *

יב טבעת שיש עליה חותם אינה תכשיט לאשה אלא משוי
גמור שאין דרך הנשים להתקשט בטבעת אלא כשאין

משאר השיניים ושמא ישחקו עליה ותטלנו משם בידה
ותשכח ותביאנו אבל אם הוא של כסף שהוא דומה
במראיתו לשאר השיניים וכל שכן אם הוא שן של אדם
מותרת לצאת בו:
טו לא תצא במנעל הקרוע למעלה שמא ישחקו עליה
ותחלצנו מעל רגלה ותביאנו בידה ולא תצא במנעל
חדש שלא הלכה בו עדיין שמא לא יבא למדת רגלה
ותחלצנו ותביאנו בידה אבל אם נסתה ללכת בו מאתמול
כבר הכירה בו שהוא מכוון לה או אינה מקפדת כלל על
זה וכל זה באשה אבל איש מותר לצאת בין במנעל הקרוע
בין במנעל חדש שלא נסה ללכת בו מאתמול מפני שאין
האיש מקפיד כל כך על מנעליו כמו האשה שהיא שחצנית
ושאר מלבושים שהם קרועים או חדשים אף האשה מותרת
לצאת בהם לפי שבדברים גדולים שהם עיקר המלבוש אין
חוששים בהם שתשלפם מעליה כמו שנתבאר למעלה:

עליה חותם ואם יצאה בה חייבת ואין זו הוצאה שלא
כדרכה מפני שלפעמים נותן האיש בחול לאשתו טבעתו
שיש עליה חותם להוליכה לבית להצניעה והיא משימה
אותה באצבעה עד שמגעת לביתה ונמצא שדרך הוצאה היא
אף לאשה לפעמים להוציא באצבעה טבעת שיש עליה
חותם וכיון שאינה תכשיט לה חייבת עליה כשהוציאה
בשבת אבל כשיצאת בטבעת שאין עליה חותם פטורה אבל
אסורה מדברי סופרים משום גזירה שמא תשלפנה מאצבעה
להראותה:
יג לא תצא בכוליאר והוא תכשיט שקושרת בו מפתחי
חלוקה ולא בכובלת והוא קשר שקשור בה בושם
שריחו טוב ואשה שריחה רע טוענתו עליה ובשבת אסורה
לצאת בו משום גזירה שמא תשלפם מעליה להראותה:
יד אם חסר לה שן אחד ומשימה שן אחר במקומה אם
הוא של זהב לא תצא בו משום שהוא משונה במראיתו

לְקוּטֵי תוֹרַה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

יוֹנָתָי בַּחֲגוֹי הַסֵּלַע בְּסֵתֶר הַמְדִּירָגָה

לְבוּשִׁים לִנְפֶשׁ בְּגָז־עֵדָן, וְכִכָּה עַל יָדָן נִקְרָא בְּנִסְתֹּת¹
יִשְׂרָאֵל "יִפְתִּי", שְׁעוֹשָׂה "לְבוּשׁ מַלְכוּת" לְמִלְךָ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא.
וְלִהְיוֹן זֶה הַיֵּטִב, הִנֵּה נוֹדַע שְׁלֹא כָּל הַנִּשְׁמָה כּוֹלָה
בְּכֻלָּהּ הִיא מְלוּבָשֶׁת בְּגוֹף הָאָדָם לְמִשְׁתָּה. שְׁהָרִי "מִלְאָךְ"
– בְּשִׁלִּישׁ עוֹלָם עוֹמֵד², וְהַנִּשְׁמָה הִיא יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה,
וְאִיךָ תוּכַל לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם לְמִשְׁתָּה שֶׁהוּא קָטָן
מִהַכִּיל³?
אֲלָא קִצֵּת הָאָרֶז מִן הַנִּשְׁמָה הִיא הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף⁴,
וְכָל הַנִּשְׁמָה כּוֹלָה הִיא לְמַעַלָּה בְּבַחֲיוֹנֵת מִקִּיף. וְנִקְרָא
"מִזֵּל" בְּלִשׁוֹן רַז"ל, שְׁאֵמְרוּ⁵: "אֵף עַל גֵּב דְּאִיהוּ לֹא חוּזִי,
מִזֵּלִיהּ חוּזִי". וְאֵין הַכּוֹנוֹנָה עַל מִזֵּל מִמֶּשֶׁ, שְׁהָרִי "אֵין מִזֵּל
לְיִשְׂרָאֵל"⁶, אֲלָא הַכּוֹנוֹנָה עַל הַנִּשְׁמָה שֶׁלְמַעַלָּה שְׁאִינָה

"יוֹנָתָי בַּחֲגוֹי הַסֵּלַע בְּסֵתֶר הַמְדִּירָגָה, הָרִאֲיוֹנִי אֶת
מִרְאִיךָ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, יד):
הִנֵּה פְסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל זְמַן שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים⁷,
שֶׁבְּנִסְתֹּת־יִשְׂרָאֵל הִיא בְּגִלּוֹת אֲזִי הִיא "בְּסֵתֶר הַמְדִּירָגָה"⁸.
וְעַל זְמַן יִצִּיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, יא-יג): "כִּי
הִנֵּה הַסְתִּי עֶבֶר, הַגִּשְׁם חִלְף וְגו', הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּגִיחַ וְגו',
קוֹמִי לָךְ רַעִיתִי יִפְתִּי וְלִבִּי לָךְ", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרַבּוֹת "שִׁיר
הַשִּׁירִים", הוּבָא בְּפִירוּשׁ רִש"י.
וּבִיאֹרֵר הַעֲנֵן זֶה הוּא, כִּי הִנֵּה עֲנֵן "רַעִיתִי יִפְתִּי" הוּא
עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת:
שֶׁהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא לֶחֶם וּמִזֶּן לְנֶפֶשׁ, כָּךְ עַל יְדֵי
הַתּוֹרָה "מִפְּרִנְסִין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים"⁹, וְעַל יְדֵי
זֶה נִקְרָא בְּנִסְתֹּת־יִשְׂרָאֵל "רַעִיתִי". וּמִהַמִּצְוֹת נַעֲשִׂים

(3) (כֵּן הוּא בְּרַבּוֹת בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי.
וְעֵינִן עוֹד מַעֲנִין "יוֹנָתָי" בְּרַבּוֹת: בְּסֵדֶר לָךְ לָךְ, פְּרָשָׁה מ"ה. בְּשִׁלַח, פְּרָשָׁה
כ"א).

(4) (נִסְמָךְ לַעֲלִיל יא, ד).

(5) (רֵאָה בְּרֵאשִׁית רָבָה פְּרָשָׁה סח, יב).

(6) (קָטָן מִהַכִּיל: מַלְכִּים־א ח, סד).

(7) ("בַּחֲיוֹנֵת נִרְ"ן לְבַד הֵן שְׁמִתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף, וְהִיא הָעֲבוּדָה שֶׁבְּסֵדֶר וְהַדִּירָגָה
בְּמִזֵּן וְלֹב כו" – "הַמִּשְׁקָה תַעֲרֵב" חֲלָק א עמוד קמב. עֵינִן שֵׁם. וְרֵאָה שֵׁם חֲלָק ב
עמוד תתל. וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת).

(8) (מִגִּילָה ג, א).

(9) (שְׁבַת קנו, א).

(1) (דְּבָרֵי הַמִּתְחַלֵּל יוֹנָתָי בַּחֲגוֹי הַסֵּלַע: נִדְפָס (בְּשִׁנְיִים) בְּמֵאמְרֵי אֲדִמֹרִי הַזֶּקֶן –
הַנְּחוּת הַר"פ ז"ל (עמוד קט) וְנִרְשָׁם עֲלָיו "פְּרָשַׁת אֲמֹר, מִינְסִק" וְתַקְסִט. רֵאָה
שֵׁם בְּהוֹסְפוֹת לְהַעֲרָוֹת רִצְיוֹנִים; מֵאמְרֵי אֲדִמֹרִי הַזֶּקֶן תַקְסִט עמוד צו וְשֵׁם
נִסְמָךְ. – הַעֲרָת כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת אֲדִמֹרִי בְּהַעֲרָוֹת רִצְיוֹנִים.

הַמֵּאמֶר שֶׁלְפָנָיו נֶאֱמַר בְּשֵׁבַת פְּרַשְׁת מִשְׁפָּטִים תַקְסִי, בְּכִמָּה כְּתָבִי יָד רְשׁוֹם:
"בְּשִׁקְלָאב הַבִּירָה", וְהוּא מִהֲנֻחַת הַמִּתְחַלֵּל בְּתוֹסֶפֶת הַנְּחוּת. קִיצוּרִים לְנוֹסַח
הַמֵּאמֶר וּבִיאֹרֵר שֶׁלְפָנָיו בְּחֻלּוֹקַת סְעִיפִים שׁוּגָה – אֹרֶךְ הַתּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים
עמוד שנג.

נוֹסַח אַחֵר – הַנְּחוּת אֲדִמֹרִי הַמֵּאמֶר – מֵאמֶרִי אֲדִמֹרִי הַזֶּקֶן תַקְסִי חֲלָק א עמוד
רצא.

לְסַעֲיָף א – רֵאָה סֵפֶר הַמֵּאמְרִים תַרְכִּיז עמוד י.

(2) (זְמַן שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים: בְּכָתֵב יד 408: זְמַן הַגִּלּוֹת).

הוא¹⁸, "יחיד ומיוחד"¹⁹ כו'; כך הנשמה היא בבחינת יחוד למעלה במאצילה ברוך הוא, ושם היא "טהורה" היא²⁰.

ועל בחינת נשמה זו אמרו²¹: "בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית", ולא פירש הכתוב בהדיא ב"ישראל", כי בישראל יש ב' בחינות:

הא' – חלק הנשמה המלוכשת בגוף האדם. ועל זה אמרו בזה: "תלת"²² קשרין מתקשראן: ישראל באורייתא, ואורייתא בקודשא בריך הוא²³, שישראל הם למטה במדרגה מהתורה.

אבל הבחינה הב', היא הנשמה שלמעלה, בבחינת מקיה. ועל זה אמרו: "ישראל שנקראו ראשית", "ישראל עלו במחשבה"²⁴, "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה"²⁵, שישראל הוא ראשית ומקור התורה²⁶.

כי בכל התורה כולה כתיב: "דבר אל בני ישראל", "צו את בני ישראל" – שכל התורה כולה נבנית ומיוסדת על בחינת "ישראל". ונמצא שבחינת ישראל ש"עלו

מלובשת בגוף, ונקרא מזל – מלשון "יזל מים מדליו" (בבבא בריה, דף טו), שיר השירים ד, טו), שהיא מזלת ומנטפת טפת השפעה והארה מלמעלה – להנשמה המלובשת בגוף, לקשרה ולחברה¹⁰ בגוף¹¹.

וזהו "אלהי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה כו"¹². דלכאורה איפכא הוי ליה למימר¹³: "אתה בראתה כו, טהורה היא כו", כי קודם שנבראת לא שייך לקרוא אותה בשם טהורה!

אלא ד"טהורה היא" קאי על חלק הנשמה שלמעלה מן הגוף, בבחינת מקיה, שהיא אינה¹⁴ בבחינת בריאה, אלא "אתה בראתה" ו"אתה יצרתה כו", השתלשלות המדרגה – הן רק כדי להתלבש בגוף. כי בריאה הוא יש מאין¹⁵ – יש דייקא, דהיינו להיות בחינת "יש" והתחלקות שכל ומדות ושאר כחות הנפש¹⁶.

והיינו כשהיא בהשתלשלות המדרגות להיות מלובשת בגוף, אבל למעלה היא בבחינת אין. וכמו "עד שלא נברא העולם היה הוא וישמו בלבד"¹⁷, "הוא לבדו

(10) (ראה בארוכה המשך תער"ב חלק ג עמוד א'תר).

(11) (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "האזינו השמים" (לעיל האזינו עא, ד. ושם עג, סוף עמוד ב' פירש שבחינת טל הוא למעלה משרש ומקור נשמות ישראל, שמקורם הוא במזלות דונוצר ונקח). – ספר המאמרים תרל"ג עמוד רלט: תרנ"ח עמוד קפ. וראה שם עמוד קט בשם דפרי עץ חיים: "דבחינת מזל הי"ג ונקח" שהוא שרש נשמות ישראל שרשו גבוה ממזל ונוצר" עיין שם. ובדבור המתחיל "ציון במשפט תפדה" (לעיל דברים א, א).

(12) (ברכת "אלקי נשמה". ברכות ס, ב).

(13) (ראה אור התורה מטות עמוד א'רנ. מובא בספר המאמרים תרל"ג חלק ב עמוד שכו. שעב. וראה גם ספר המאמרים תרע"ח עמוד שלו. המשך תער"ב שם שיש ב' פירושים: א' ד"טהורה" קאי על אצילות, והב' שקאי על "טהירו עילאה", הוא בחינת אור אין סוף שלפני הצמצום. וראה שם עמוד א'תו).

(14) (אינה בבחינת בריאה. הוא יש מצי: בכתב ד' 1824 תיקן הצמח צדק: אינה בבחינת בריאה אלא מיוחדת במאצילה ברוך הוא. אחר כך "אתה בראת" בריאה הוא יש מאין).

(15) (רמב"ן ריש פרשת בראשית).

(16) (ועיין מה שנתבאר מזה בפרישת בשלח, בדבור המתחיל "אז ישייר משה" (תורה אור סב, ב. אור התורה בשלח עמוד תרנב'תרנג).

(17) (נסמן לעיל א, ב. בהר מג, ב).

(18) (פיטס "יכל מאמנים").

(19) (פסיקתא וזוטרות (לקח טוב) בראשית בהקדמה. ילקוט שמעוני ואתחנן רמז תתל. וזה הדש – תקונים חלק ב, צו, ב).

(20) (ועיין מה שנתבאר בפרישת משפטים בביאור על פסוק (משפטים כד, י) "וכעצם השמים לטוהר" – ל"טהירו עילאה" כו, עיין שם (תורה אור עה, ג. וראה הנסמן שם וראה המשך תער"ב שם). וגם כאן יש לומר כן בפירוש "טהורה היא", וכמו שנתבאר במקום אחר).

(21) (רש"י ורמב"ן ריש פרשת בראשית. וראה בראשית רבה פרשה א, ד.

ויקרא רבה פרשה לו, ד. תנחומא (באבער) בראשית סימן ג. לקח טוב ומדרש אגדה שם).

(22) (זהו חלק ג עג, א, ושם: "ג' דרגין". "צריך עיון דבזהר (חלק ג עג, א) לא נאמר ג' קשרין כי אם ג' דרגין כו'. אמנם בודאי נמצא באיזה מקום בזהר או בתקונים בלשון ג' קשרין, וכפי הנראה אדמו"ר הנזקן אמר בכל פעם בלשון ג' קשרין שכן נזכר הלשון בכל הדורות. – ספר המאמרים תרנ"ז עמוד כח. ובהערת כבוד קדושת אדמו"ר במפתח ענינים שם, ובכמה מקומות: "באגרת הקדש "חסדי ה" מהדורה קמא פוטו גוף כתב ד' קדש אדמו"ר הנזקן ונרפס באגרות קודש שלו עמוד רמב'רמג) הלשון ג' דרגין". וראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 73).

(23) (שלשה קשרים מתקשרים: ישראל בתורה והתורה בקדוש ברוך הוא.

בהמשך תער"ב חלק ג עמוד א'תה מביא "שהנשמה המלובשת בגוף שהיא בחינת נברא ובעל גבול, וכדי שתתחבר לאור אין סוף הבלתי בעל גבול שזהו בחינת "קודשא בריך הוא" – זהו על ידי התורה", עיין שם בארוכה. וראה גם שם חלק א עמוד קמג).

(24) (זהו חלק ב קיט, סוף עמוד א. חלק א א, ב. כד, א. חלק ג רכט, סוף עמוד ב. שו, בתקוני זוהר ו, א. כג, ב. עט, ב. פ, א. צט, ב. ק, א. קב, ב. קסז, ב. תקוני זוהר קדש קח, ד. וראה תניא ריש פרק ב).

(25) (תקניה ג, ג. רוצה לומר שהתורה נקראת "תבואתה", חשה – כ"ב אתון דאורייתא". אור התורה שיר השירים ברך ג עמוד תתקנח).

(26) (ראה לקמן כו, ד).

באור התורה שמות עט: דכאן מפרש "ראשית" זהו מקור הנשמה שלמעלה הנקרא מזליה, שהוא למעלה מהתורה, על כן נקראת "ראשית" ל"תבואתה" שהיא התורה. ובתורה אור נג, ג מביא דקאי על הנשמה שבגוף שבה נזרע תבואתה. ומביא שיש לקיים ב' הענינים.

בהמשך תער"ב חלק א עמוד קמו וחלק ג עמוד א'תג מביא בארוכה זה שפעם מצינו דנשמות ישראל גבוהים במעלתן מן התורה, ופעם מצינו להיפך שהתורה גבוהה מעלתה על נשמות ישראל.

וזהו "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל" (תהלים עח, 4)
 (ה) – פירוש: "ביעקב" ו"ישראל" – שבהם ועל ידם הקים 5
 "עדות" ו"תורה"; "שם" – שמהם נמשכה התורה²⁷: 6

במחשבה" היא המקור והיסוד התורה (וכדאיתא במדרש 1
 רבה ריש פרשת בראשית: "מחשבתן של ישראל קדמה לכל 2
 דבר", והיינו גם קודם לתורה, עיין שם).

לכל הפירות, וכמו שהמזל הוא עליון – כן זה עליון לכל האצילות – הובא
 באור התורה בראשית כרך ד תשנ"ו (ב) וערך זכות (ראה באורי הוזהר להצמח
 צדק כרך א עמוד מד ואילך). ובזהר סוף פרשת אחרי, דף ע"ז, ב' (דיחוד
 ו"ה הוא על ידי החסד ואיש כי יקח אחותו חסד הוא. אך יחוד ו"ה לא תליא
 חיבורא דלחון בחסד אלא במזל תליא. – באורי הוזהר להצמח צדק כרך א
 עמוד מד. נזכר לעיל מטות פה, ב. שמיני עשרת צ, ב).

(ועיין בזהר חלק ג', בפרשת נשא (קל"ד, א') בפירוש "הכל 27
 תלוי במזל אפילו ספר תורה בהיכל" – פירוש: "היכל" –
 תורה שבעל-פה (ראה אור התורה בראשית כרך ז תתשע"א, א ובנסמן
 שם), שהיא כלי לתורה שבכתב, ו"הכל" נמשכים מבחינת
 "מזל" כו'. וכבר נתבאר דשרש נשמות ישראל הוא גם כן
 מבחינת "מזל" – "ונוזלים מן לבנון" כו'. ועיין ב"פרדס" בערכי
 הכינויים ערך מזל ("הפטר נקרא מזל. והטעם כי הוא המשפיע ומזיל ומרכיב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

להיותה בבחי' נקודה בלתי התפשטות עדיין בהשגה 30
 ותפיס' כידוע ע"כ ישכון בה אור א"ס בקירוב יותר 31
 כו'. וזהו הטעם שהחכמה היא בבחי' בטול דאין ומה 32
 ונקרא כח מה כמו מה פשפשת כו' שהוא בחי' הבטול 33
 במציאות כמו (שמות טז, ז. ח) ונחנו מה כו' מצד גילוי 34
 אא"ס בחכמה (וגם מה שגילוי אא"ס בחכמה היינו 35
 מצד בחי' הבטול שיש בחכמה והא בהא תליא להיות 36
 שבחי' הכלי בית קבול לגילוי אור א"ס שהוא בחי' אין 37
 האמיתי אינו רק בדבר שהוא בבחי' הבטול בהעדר 38
 התפשטות לגמרי כמו משה שהיה עניו מכל האדם הי' 39
 בו גלוי אא"ס תמיד וכן בחכמה שבתורה דכתיב בה 40
 (משלי ח, ל) ואהיה אצלו כו' וכן (שם, כב) ה' קנני 41
 ראשית דרכו וכן במ"ת הי' גילוי אא"ס בחכמה בבחי' 42
 הפנימית. וכמו"כ כל מעשה בראשית שהן בחיצוניות 43
 הוא ג"כ בחכמה דוקא כמ"ש בראשית ברא כו' 44
 (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית (משלי ג, יט) ה' 45
 בחכמה כו' שא"א להיות התהוות מאין ליש כ"א ע"י 46
 החכמה דוקא להיותה בבחי' בטול היש לאין שזהו כלי 47
 לגילוי אא"ס שהוא מקור כל החיים (כו') וע"כ אנו 48
 מוצאים שבהגלות נגלות האור דא"ס בחכמה שהיא 49
 נקודה דיו"ד יותר מכפי המדה הי' בטול במציאות 50
 לגמרי בעולמות מכל וכל כמו שא' (סנהדרין לח, ב) 51
 הושיט אצבעו קטנה שהוא יו"ד דחכמה ביניהן ביתר 52
 ממדתו ושרפן שנתבטלו ממציאותם לגמרי. וכך הי' 53
 במ"ת בנש"י שעכ"ד יצתה נשמתן (שבת פח, ב) 54
 מחמת גילוי א"ס בפנימית דחכמה שבתורה כו'. ומזה 55
 הטעם עצמו יובן טעם ענין ההתכללות שבמדות גם 56
 בב' הפכים דחו"ג שהן כאש ומים מצד גילוי אא"ס 57
 שבחכמה שהוא בבחי' הבטול דמ"ה ע"כ יוכללו ב' 58

(לד) אך הנה להבין אפשרות דבר זה שהוא כמו דבר 1
 והיפוכו בנושא א' ממש והוא שיהיו בחי' 2
 המדות דתוהו בתקפם וחזקם ממש ועכ"ז יהיו בבחי' 3
 ההתכללות זע"ז מצד גילוי אור עצמות דא"ס כו' שזהו 4
 ב' הפכים דתקיפות ובטול כא' כו'. ואיך אפשר להיות 5
 זה. אמנם הנה יובן זה מענין טעם ההתכללות שבבחי' 6
 התיקון ע"י שם מ"ה דחכמה. דהנה מבואר למעלה 7
 דשרש ועיקר הטעם לסיבת בחי' ההתכללות דמדות 8
 בבחי' התיקון הוא ע"י שליטת כח החכמה שבמוח 9
 ששליט על הלב להטותם מן הקצה לקצה כו'. והנה 10
 באמת אין זה בא מצד עצם מציאת כח השכל וחכמה 11
 שבמוח מצד עצמו שגובר על כח המדות הטבעיי' 12
 שבלב שהרי שרש המדות הטבעיי' חזק הרבה יותר 13
 מכח השכל כי המדות בעצם מציאותם הוא למעלה 14
 הרבה מצד שרשם בעצמות יותר משרש כח השכל 15
 כנ"ל וא"כ מאיזה סיבה יכול להיות כח התגברות 16
 השכל להיות שליט על המדות להפכם כו'. אלא הענין 17
 הוא שאין זה מצד כח וגבורת השכל מצד עצמו כלל 18
 רק מצד שיש בחי' הבטול לאין מבחי' שם מ"ה 19
 וע"כ נקרא בשם חכמה כח מ"ה כידוע וכמ"ש 20
 והחכמה מאין תמצא שהחכ' היא בבחי' אין ומה כו' 21
 ואמנם גם זה שיש בחכמה מבחי' אין ומה בבחי' 22
 הבטול זה בא מחמת שבחכמה מאיר מבחי' אין 23
 האמיתי שהוא עצמות אא"ס שמאיר בחכמה בגילוי 24
 יותר וכידוע שאין אא"ס שורה רק בחכמה ולא בבינה 25
 וכמ"ש בע"ח דבחכמה דוקא מאיר הארת אא"ס 26
 בקירוב ובבינה מאיר בריחוק מקום כו' לפי שבחי' 27
 בינה היא ענין ההשגה ותפיסה בדבר מה שהוא בחי' 28
 יש ובאור א"ס עצמו א' דלמת"ב כלל כו' רק בחכמה 29

11 כו' (וכן במ"ת א' ויחן שם ישראל נגד ההר כאיש א'
12 בהתכללות מכמה הפכים כא') וכידוע המשל בזה מב'
13 שרים גדולים שהן מפורדים ומחולקים זה מזה בתכלית
14 כשיבאו לפני המלך שמרומם ונעלה משניה' יתבטלו
15 ויתכללו בשלום ואחדות לפי שנתבטל כל א'
16 ממציאיותו וכל בטול היש גורם האחדות וחבור דב'
17 הפכים. וכמו משל ב' תלמידים שמחולקים ומנצחים
18 זא"ז בשכל וסברא זה אוסר וזה מתיר כשיבואו לפני
19 רבם ששכלו למעלה מכלי שכלם יתבטלו ויוכללו כא'
20 מטעם הנ"ל וד"ל:

בראשית ברא אלוקים

1 הפכים דחו"ג כא' מפני שנתבטלו ממציאיותם לגמרי
2 ונעשו מיש אין שאז יתחברו ב' הפכים ג"כ כמו שאנו
3 מוצאים בענין עושה שלום במרומיו שהן מיכאל
4 וגבריאל שהן ב' הפכים בתכלית כשר של אש ושר של
5 מים ואין מכבים זא"ז כלל מצד תוס' גילוי האור
6 האלקי שנעלה משרש שניהם ביותר מכפי המדה
7 המצומצמת בהם אז יתבטלו כאו"א ממקומם ומעמדו
8 לגמרי ויתחברו ויתכללו כא' ממש. וכמו המרכבה
9 העליונה שנושא' את הכסא יחד בהתכללות כמו וקרא
10 זא"ז כו' מצד גילוי אא"ס שבמל' דאצילות שעל הכסא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיו

והענין:

21 כי הנה נתבאר למעלה בענין נר חנוכה, שהוא תוספת
22 הארה מחכמה סתימאה שבכתר. והנה המשכת אור
23 חכמה זו צריך להיות על ידי פליים המקבלים את האור
24 לתוכן, והן הן אותיות התורה, שהם בחינת פליים לחכמה
25 שבתורה. וכן יש למעלה בחינת אותיות שבהם ועל ידם
26 נמשך האור דחכמה. והיו שבתבתי למעלה בשם
27 האריז"ל בפירוש "להדליק" שהוא מלוי דע"ב – שעל ידי
28 אותיות אלו נמשך הארת החכמה. והכח הזה בהאותיות,
29 הוא לפי שהן בשרשן למעלה מהחכמה שבתורה.

30 על¹⁵³ דרך משל: כ"ב אותיות הגשמיים היוצאים על
31 ידי ה' מוצאות – אחה"ע מהגרון כו', לא שהם נולדים
32 בפה על ידי הכאת השפתיים או הלשון ותנועת הגרון,
33 בענין הקול היוצא מנגן המנגן בכנור על ידי הכאתו על
34 הכנור¹⁵⁴ – שזה אינו, דאם כן, היה מצטרף האדם לבחון
35 לנענע השפתיים כשירצה לדבר אותיות בומ"ף, ולנענע
36 הלשון כשירצה לבטא אותיות דטלנ"ת, וכן בכולן, ואנו
37 רואים שאינו כן, שהן יוצאות בלי שום כוונה מכוונת
38 באדם להניע הלשון או השפתיים;
39

40 אלא הענין, שבאמת אדרבה, אותיות דטלנ"ת

1 ג. מעתה¹⁴⁶ נבאר טעם למקום הנחתן, שהוא על הפתח
2 משמאל הכניסה "בדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה
3 משמאל", וגם "מצוה להניחם על פתח הסמוך לרשות
4 הרבים – לפרסומי ניפא", כמו שכתוב בשולחן ערוך
5 שם¹⁴⁷, והוא בגמרא פרק ב' דשבת¹⁴⁸.

6 והענין, כי זה בא להורות ענין גדול ועמוק מאד
7 בסדר המשכת האלהות, והוא:

8 כי המזוזה היא מצוה מתרי"ג מצות, וגם היא כללות
9 כל המצות, שהרי "הוקשה כל התורה לתפילין"¹⁴⁹ וכן
10 למזוזה¹⁵⁰. ובאה הציווי שתהיה קבועה מימין, כי כך
11 הוא מעלת המצות, כמו שיתבאר בעור השם יתברך;
12 ונר חנוכה כבר נתבאר שענינו כנגד מעלת התורה,
13 שנתגברה חכמה האלהית כנגד מה שרצו היינים
14 "להשכיחם תורתך", וצריך להיות משמאל כי כך
15 ענינה;

16 ואמנם אמרו רבותנו וכוונם לברכה¹⁵¹: "בדי שתהא
17 מזוזה מימין", הוא לפי שעל ידי המזוזה שמימין יש
18 סיוע לנר חנוכה שמהשמאל. והוא על דרך מה
19 שכתוב¹⁵²: "נר מצוה ותורה אור" – על ידי הנר דמצוה
20 בא אור דתורה.

תשמ"ה סעיף ל' (תורת מנחם תשמ"ה חלק א עמוד 210). תסידות מבוארת
מועדים עמוד שנג מילואים להערה 72.

151 שבת כב, א.

152 משל ו, כג.

153 למבואר לקמן ראה אגרת הקדש סימן ה. נתבאר באור התורה ודקהל
עמוד ב'קו. וראה ספר המאמרים תרנ"ט עמוד לט ואילך. ועוד.

154 ראה מראי מקומות לתורה אור שם.

146 סעיף זה מיוסד על תורה אור מקץ מב, א. ואילך. סידור עם דא"ח שער
החנוכה ערב, א ואילך. וראה אור התורה חנוכה (בראשית חלק ה) תתקמט, א
ואילך.

147 אורח חיים סימן תרעא סעיפים ה, ז.

148 כב, א.

149 קדושין לה, א.

150 סידור עם דא"ח ערה, א. צריך עיון מקורו. ראה שיחת ליל י"ג תשרי

הַאֲוִתִּיּוֹת בְּמַחֲשָׁבָה וְדְבוּר, וְזֶהוּ "לִנְפֶשׁ חַיָּה" – מִבְּחִינַת
חַיָּה לְנֶפֶשׁ.
וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב בְּסֵפֶר יִצְחָק¹⁵⁹: "קִבְּעֵן בִּפְהָ" – אָבֵל
עֲצָמֵיּוֹתָן הוּא לְמַעַלָּה, מִבְּחִינַת "חַיָּה".
וּכְמוֹ שֶׁהוּא לְמִטָּה בְּאֲוִתִּיּוֹת שְׂבָאֲדָם לְגַבִּי חֲכָמָה
שָׁבוּ, כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה עַד רוּם הַמַּעֲלֹת. כִּי גַם הַמְּלָאכִים
יֵשׁ לָהֶם אֲוִתִּיּוֹת¹⁶⁰, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּגִמְרָא רִישׁ פֶּרֶק ג'
דְּבִרְכּוֹת¹⁶¹: "שְׁתֵּי רוּחוֹת מְסֻפְרוֹת". וְשֶׁרֶשֶׁן בְּעֲצָמֵיּוֹת
נִפְשָׁם – לְמַעַלָּה מִחֲכָמָה שְׂבָהֶם, אֲלֵא שֶׁעַם כָּל זֶה הֵם
יֵרְדוּ לְמִטָּה מִן הַחֲכָמָה, וְנַעֲשׂוּ בְּחִינַת לְבוּשִׁים לְהַלְבִּישׁ
אֶת הַחֲכָמָה, וְזוֹלָתָם אֵי אֲפָשֶׁר לְתַפּוֹס אֶת הַשִּׁכָּל – כִּי
לְהִיּוֹת גְּבוּהִים בְּשֶׁרֶשֶׁן, לִכֵּן יְכוּלִין לְהַלְבִּישׁ וּלְהַקִּיף אֶת
הַשִּׁכָּל, כְּנוֹדָע שֶׁ"מַחֲזִיגֵיּוֹת עֲלִיּוֹן נַעֲשׂוּ לְבוּשׁ לְפָנִימִיּוֹת
הַתַּחְתּוֹן", כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּ"עֵץ חַיִּים" בְּדְרוֹשׁ הַחֲשֵׁמֶל, עֵינֵי מֶה
שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל זֶה בְּמִצְוֹת מִלֵּל חֶלֶק א' פֶּרֶק ד'¹⁶².

מצות נר חנוכה

מְנִיעוֹת אֶת הַלְשׁוֹן וּבּוֹמ"ף אֶת הַשְּׁפָתִים כְּשֶׁצָּרִיכִים
לְהַתְמַשֵּׁךְ בְּגִילּוֹי בְּבִיטּוֹי בִּפְהָ, כִּי הֵם נִמְצָאִים גַּם מְקוּדָם,
וְקִבּוּעִים בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָה, שְׁהִיא מְלֵאָה אֲוִתִּיּוֹת¹⁵⁵, כ"ב אֵלוֹ
לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, בְּכָל ע' לְשׁוֹן שֶׁל ע' אֲוִמּוֹת.
וְהַמְשָׁכּוֹתָם בְּגִילּוֹי בִּפְהָ הוּא עַל יְדֵי ה' מוֹצְאוֹת –
אֲחָה"ע מִתְּגָלִים בְּגִרּוֹן, וּבּוֹמ"ף בְּשְׁפָתִים כו'. וּכְשֶׁרוּצָה
לְדַבֵּר בּוֹמ"ף יוֹצְאִים אֲוִתִּיּוֹת אֵלוֹ מְקַבְּעוֹתָם בְּנֶפֶשׁ
וּמְנִיעִים אֶת הַמוֹצָא, שֶׁהוּא כְּלִי הַמִּיּוֹחָד לָהֶם מִמֵּילָא.
וְלִכֵּן אֵין צָרִיךְ הָאָדָם לְכוּיֵן עַל הַנֶּעֱת כְּלִי הַבִּיטּוֹי, אֲלֵא
עַל בִּיטּוֹי הָאֲוִתִּיּוֹת, שֶׁהוּא מֶה שְׁרוּצָה לומר, וְהָאֲוִתִּיּוֹת
הֵן הַמְנִיעִים אֶת הַמוֹצְאוֹת מֵאֲלֵיהֶם.
וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב¹⁵⁶: "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", וְתִרְגָּם
אוֹנְקֵלוֹס: "לְרוּחַ מִמְּלָא"¹⁵⁷ – שֶׁהָאֲוִתִּיּוֹת נִמְשָׁכִים
מִבְּחִינַת "חַיָּה" שְׂבָנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשִּׁכָּל
שְׂבָנֶפֶשׁ. כִּי הַשִּׁכָּל נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת נִשְׁמָה שְׂבָנֶפֶשׁ, כְּמוֹ
שְׂכָתוֹב¹⁵⁸: "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִינִים", וּמִבְּחִינַת חַיָּה נִמְשָׁכִים

(159) פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ג.

(160) כִּי גַם הַמְּלָאכִים יֵשׁ לָהֶם אֲוִתִּיּוֹת... שְׁתֵּי רוּחוֹת מְסֻפְרוֹת: רָאָה אֹרֶךְ הַתּוֹרָה
וְיִקְרָא כָּרֶךְ ב' עֲמֻד תִּקְבֹּה: "שְׁזֶהוּ נִשְׁמּוֹת כְּמוֹ שְׂדֵם כְּלִי גּוֹפִים אֲשֶׁר בְּוִדָּא
הַדְּבוּר שְׁלֵהֶם הוּא רַחֲמֵי דֵק עוֹד יוֹתֵר מִהַמְּלָאכִים".

(161) דָּף יח, עֲמֻד ב.

(162) לְעִיל ז, א.

(155) רָאָה עֵץ חַיִּים שֶׁעַר ה' שֶׁעַר טַט"א פֶּרֶק ג' עַל פִּי תַקֻּנֵי זֶהר בְּהַקְדָּמָה יב,
ב. בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדָא"ח מוֹכָא זֶה בְּשֵׁם הַסֵּפֶר יִצְחָק. רָאָה שֵׁם פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה
ג: "וְקִבְּעֵן בִּפְהָ". וְרָאָה לְקוּטֵי תוֹרָה נִשְׂא כו, ב. בְּחֻקֵּי מֶה, ד. שִׁיר הַשִּׁירִים ד,
ב. וְעוֹד.

(156) בְּרֵאשִׁית ב, ז.

(157) מִדְּבָרָת.

(158) אִיּוֹב לב, ת.

ד.

הוֹד כ"ק אֲדָמוֹר מִרְנָא וּרְבִנָא שְׁמוּאֵל – אֲדָמוֹר מוֹהֲר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וְזֶהוּ מֶה שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם בְּאַחֲרוֹנָה בְּכַדִּי שִׁמְצָא הַכֹּל
מוֹכֵן כו', וּמ"מ הַמֵּאכֵל שֶׁהוּא נִמּוֹךְ בְּמַדְרָגָה יוֹתֵר
מִהָאָדָם שֶׁה"ה מְצוּמָח אוֹ חִי כו' הִרִי הוּא מַחִי' אֶת
הָאָדָם, עַכְצ"ל שְׁשׁוּרֵשׁ שֶׁרֶשֶׁן שֶׁל הַמֵּאכֵלִים גְּבוּהָ יוֹתֵר,
רַק שֶׁנִּפְלַל בְּשֶׁה"כ, וְנִמְצָא כִּי בִפְרֹט אֶחָד יֵשׁ לָהֶם
קְדִימָה, שֶׁלְּזֹאת יְכוּלִים לְהַחֲזִיחַ אֶת הָאָדָם. וְכִשְׁהָאָדָם
אוֹכֵל אוֹתָם בְּכוּוּנָה הָרְאוּי' ע"ד שֶׁהָא"כ צָדִיק אוֹכֵל
לְשׁוֹבַע נִפְשׁוֹ, שֶׁבִּכְחַ הָאֲכִילָה יוֹכֵל לְלַמּוֹד וּלְהַתְפַּלֵּל,
אוֹ ע"ד הָאֲכִילָה דְּשִׁבְתָּ שְׁנוּדָע כִּי בַע"ש ע"ח מִתְפַּרֵּד
הַטּוֹב מִן הָרַע דְּנוּגָה, אִזּוּ הָאָדָם מַעֲלָה אֶת הַמֵּאכֵל
לְשׁוּרְשׁוֹ הַקְּדוּם כו' ע"י שֶׁהַמֵּאכֵל נוֹתֵן בּוֹ חֵיוֹת הַנִּלְ.

וְהִנֵּה מִי הֵים מְלוּחִים הֵם וְאִינֵם רְאוּיִם לְשִׁתִּי,
וְכִשְׁהוֹלְכִים עַל הֵים נוֹטִלִים מִים מִן הַנַּחֲלִים
אוֹ מִהַמַּעֲיִינוֹת שְׁבִיבֶשָׁה לְשִׁתּוֹת מִטַּעַם הַנִּלְ, רַק כִּשְׁהֵם
שְׁבִים לְלַכֵּת דֶּרֶךְ עֵפֶר הָאָרֶץ וּבּוֹקְעִים אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ
עִי"ז נַעֲשׂוּ מִים חַיִּים, וְהִ"ז מִשֵּׁל עַל עוֹלָם הָעֵשִׂי שֶׁשֵּׁם
מִתְקַנֵּים אֶת הַחֲטָא שְׁאוּתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר מ"ח הַנִּלְ, וְז"ע
יִרִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף בְּכַדִּי לְתַקֵּן פָּגַם הַנִּלְ, שֶׁעֲשִׂי' הוּא
עוֹלָם שְׁבוּ תַּכְלִית הַהַעֲלָם וְהַהִסְתָּר שְׁאִינוּ מְאִיר גִּילּוֹי
אֲלִקּוּתוֹ ית', רַק שֵׁם נִפְלוּ הַנְּצוּצוֹת הַיּוֹתֵר גְּבוּהִים, וְהִ"ז
כְּעִנֵּין הַמֵּאכֵל הַמַּחִי' אֶת הָאָדָם שֶׁהָאָדָם גְּבוּהָ בְּמַעֲלָה
מִן הַמֵּאכֵל שֶׁהִרִי הוּא מְדַבֵּר, וְאִרְז"ל ע"פ כִּי זֶה כָּל
הָאָדָם שְׁכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ לֹא נִבְרָא אֲלֵא לְצוּוֹת לְזֶה,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – תרמ"ג

24 סופך ליתן כו' 37 אם לא תקיים" עד כאן לשונו.
25 וברש"י שם בקהלת (סימן י"א, ט) 38 אינו לא כרב הונא
26 בגמרא הנ"ל 39 ולא כריש לקיש 40 וצריך עיון.
27 ובספורנו שם פירש: שמח כמה שהשגת מן השלמות
28 בימי ילדותך שאין בו טרדות כו' ויהיה לזכרון כו'.
29 ויטיב כו' – וגם שהשגת אז יעזרך להשיג ולהוסיף
30 בימי בחורותיך, וכמאמר רז"ל "אם שמעת בישן תשמע
31 בחדש כו' 41 ודע כו' – ובשעת העזיז 42 והמעשה דע לפני
32 מי אתה עמל ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. עד
33 כאן לשונו.
34 ובפירוש "תעלומות חכמה" (מהמחבר "מקור חיים",
35 "חיות דעת") 43 פירש: שמח כו' בילדותיך – שתראה
36 לעשות תשובה בבחורותיך על מעשה שעשית
37 בילדותיך ולא תמתין עד ימי הזקנה למען כו' 44. ויטיב
38 לך בימי בחורותיך – וגם תראה שיהיה לך טוב
39 בבחורותיך (פירוש: הכוונה שיהיה טוב בעבודתו יתברך).
40 והלך בדרכי לך – וממילא תלך בזקנותיך בדרכי
41 לך להטיב כו' 45 (והוא כענין "חנן לנער על פי דרכו גם
42 כי יזקין לא יסור ממנו" 46) עד כאן לשונו ואין כאן מקום
43 להאריך בזה.
44 וכן מעשה המצות שהוא העמוד דגמ"ח צריך להיות
45 בשמחה, וכמו שכתוב "אל ירע לך בך כו' 47, ומכלל לאו

1 והנה בשיעשה את המצוה כדבעי למהוי כנ"ל, הנה
2 על ידי זה נעשה שמחת הנפש גדול מאד: כשמתיבונן
3 שעל ידי זה מקשר נפשו החיונית, וכן הדבר הגשמי
4 שבה נתלבשה המצוה באין סוף עצמותו ומדותו בחינת
5 אין סוף. בעל הרצון, וכן על ידי לימוד התורה יתקשר
6 נפשו בבחינת אין סוף עצמותו ומדותו ד"לית מחשבה
7 תפיסא ביה כלל", תגדל השמחה מאד מאד. וכידוע
8 דהו"עיקר הוא העבודה בשמחה, וכמו שכתוב "תחת
9 אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" 31,
10 הרי שאין העונש מפני שלא יש עבודה, אלא מפני שאין
11 העבודה בשמחה, דהעיקר הוא העבודה בשמחה. וצריך
12 להיות השמחה בכל ג' העמודים שעליהם העולם עומד
13 – בתורה ועבודה ובגמ"ח 32.
14 וכמאמר רז"ל "אין עומדים להתפלל לא מתוך עצבות
15 ולא מתוך עצלות ולא מתוך קלות ראש (היינו שמחה של
16 פריקת עול) אלא מתוך השמחה. אמר רב יהודה אמר רב:
17 וכן לדבר הלכה 33 צריך להיות מתוך השמחה.
18 וכן אמרו רבותנו זכרונם לברכה (שבת דף סג עמוד ב)
19 על פסוק (קהלת י"א, ט) "שמח בחור בילדותיך ויטיבך
20 לך בימי בחורותיך כו' 34 ענין – עד כאן 35 לדברי
21 תורה". ופירש רש"י: "שמח בילדותיך – למוד בשמחה
22 וטוב לב" 36. "ודע כו' מכאן ואילך למעשים טובים"
23 ופירש רש"י: "ודע כי על כל אלה – על כל מה שלמדת

(43) רבי יעקב מליא. מחבר "מקור חיים" על שלחן ערוך אורח חיים י"ח תות
דעת" על שלחן ערוך יורה דעה. פירשו "תעלומות חכמה" על קהלת (מלך
גם מהאלישיר) נדפס ב"חמש מגילות עם פירוש האלישיר" – ורשא, תרכ"ב
ואילך.
(44) "למען תהיה לך לשמוח בבחורותיך על ימי ילדותיך. שאם לא תעשה כן,
יביישו ימי ילדותך את ימי בחורותך ולא תהיה כאותן שאומרים אשרי זקנתנו
שכפרה על ילדותנו. רק שאתמר אשרי בחורותינו שכפרה על ילדותנו".
(45) "כי המעשים אשר יעשה האדם בבחורותיו עד גמ' וזקנה ושיבה לא יסיר
מהם. אם טובים אם רעים מהם. והלך בדרכי לך. – וממילא תלך בזקנותיך
בדרכי לך להטיב. ובמראה עיניך – שהרגלת עצמך בימי ילדותך שלא תראה
דבר רע. אף בימי זקנתך תעשה כן. ודע כי על כל אלה – היינו על כן הזמנים
האלו הילדות והבחורות והזקנה וביאך אלקים במשפט. על כן הזהר בכולם
שיהיה בולם שווין לטובה".
(46) משלי כב, ו. וְשֵׁם: מְנוּחָה.
(47) פרשת ראה טו, י. נתן תמן לו ולא ירע לך בך בתתך לו". כן פירש בספר
העיקרים מאמר ג פרק לג. דובאבאבני מלואים שלחן ערוך אבן העזר סימן עא
סעיף קטן ד. משנה למלך הלכות עדים פרק ג וזלך יד טו דבור המתחיל
"והרי הכותב". וראה ספר החינוך מנחה תעב ובמנחת חינוך שם אות ג. לקוטי
תורה שיר השירים מד, ד. ובכמה מקומות.

(31) תבוא כח, מז.
(32) אבות א, ב.
(33) פסחים קיז, א.
(34) והלך בדרכי לך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה וביאך האלקים
במשפט.
(35) ובפירוש רש"י: "עד כאן – עד ודע כי על כל אלה וגו'".
(36) ולשון רש"י: "עד כאן לתורה – שמח בתלמודך, למד משמחה ומטוב לב
והלך בדרכי לך להבין מה בלך לפי ראות עיניך".
(37) "את הדין".
(38) "שמח בחור בילדותך – באדם שאומר לעבדו ולבנו: חטא חטא כי פעם
אחת תלקה על הכל, אף כאן תהיה אמר שמח בחור בילדותיך והלך בדרכי
לך ובטוב תהיה כי על כל אלה וביאך השופט במשפט".
(39) "אמר רב הונא: מאי דכתיב (קהלת יא, ט) שמח בחור בילדותך ויטיבך לך
בימי בחורותיך והלך בדרכי לך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה וביאך
האלהים במשפט – עד כאן דברי יצ' הרע, מכאן ואילך דברי יצ' טוב".
(40) ריש לקיש אמר: עד כאן לדברי תורה, מכאן ואילך למעשים טובים".
(41) כרבות מ, א. סוכה מז, ב על הפסוק "והיה אם שמוע תשמע".
(42) בספורנו בפרטים הנפוצים: העיון.

20 וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא⁵⁰, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְלִבִּי עַר"⁵¹; "צוּר
21 לְבָבִי"⁵². וְשִׁמְחַת הַלֵּב הוּא שְׂמַאִיר פְּנִימִיּוֹת אֹרֶךְ אֵין-סוֹף
22 בְּרוּךְ הוּא. וּכְמוֹ הַמֶּלֶךְ בַּעַת שִׁמְחָתוֹ מְגַלֶּה כָּל מִצְפּוֹנוֹ
23 מִה שֶׁצָּפוֹן וְטָמוֹן אָצְלוֹ אֶךְ בַּעַת שִׁמְחָתוֹ מְגַלֶּה אוֹתָם,
24 כְּמוֹ כֵּן לְמַעַלְה יְדוּעַ דְּשִׁמְחָה גוֹרֵם גִּילּוּי, וְהֵינּוּ שְׂמַאִיר
25 וּמִתְגַּלֶּה פְּנִימִיּוֹת אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא עֵנִין
26 "וְתוֹרָה אֹרֶךְ", שְׂמַאִיר אֹרֶךְ הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּשְׂרָשָׁה.
27 דְּהֵנָּה בְּתִיב "כֹּאֲשֶׁר יֹאמַר מֶשֶׁל הַקְדָּמָנִי"⁵³, שֶׁהַתּוֹרָה
28 הוּא מֶשֶׁל לֹא-סוֹף "קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם"⁵⁴ בְּחִינַת "מִקְדָּם
29 עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה"⁵⁵, שֶׁלְּמַעַלְה מִסְפָּר הַשְּׁתִּלְשּׁלוֹת,
30 וּבְחִינָה זוֹ יֵאִיר לְמִטָּה מִטָּה מִמֶּשׁ. וְהוּ נַעֲשֶׂה דּוֹקָא עַל
31 יְדֵי "גֵר מִצְוָה" שְׁקוּדָם, שֶׁהוּא עֵנִין בִּיטוּל יֵשׁ לֹא-אֵין שְׂבָא
32 "לְדַבָּקָה בּוֹ", אֲזַ עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ "וְתוֹרָה אֹרֶךְ", שִׁיְהִיָּה
33 גִּילּוּי אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא לְמִטָּה מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא עֵנִין
34 "אֶתְהַפֵּכָא חֲשׂוּכָא לְנֹהוּרָא"⁵⁶ וְכֵן, כִּי כָּל שִׁינּוּי בְּעֵצֶם
35 הַדְּבָר הוּא דּוֹקָא עַל יְדֵי אֹרֶךְ שֶׁלְּמַעַלְה מִהַדְּבָר דּוֹקָא,
36 וְלֹא-זֶה בְּכִידִי לְאַהֲפָכָא חוּשָׁךְ הַעוֹלָם לְאֹרֶךְ הוּא דּוֹקָא עַל
37 יְדֵי "קְדָם", שֶׁהוּא מְקוֹר הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַעַלְה מִבְּחִינַת עוֹלָם
38 לְגַמְרִי כו' וְדִי לְמַבִּין.

ד"ה תנו רבנן נר זנוכה

1 אֶתְהָ שׁוֹמֵעַ הֵן, דְּהֵעִיקָר הוּא שִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה,
2 וְהַשְּׁמִיחָה הוּא מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת גּוֹפָא. וּמִשְׁנֵי דְבָרִים
3 תִּגְדֹּל הַשְּׁמִיחָה בְּנַפְשׁ:

4 אִם מִמֶּה שֶׁכּוֹז מְקִיִּים רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן, וּכְמוֹ אָדָם גְּדוֹל
5 שִׁמְחָה לְאָדָם פְּשׁוּט לַעֲשׂוֹת אִיזָה דְבָר הָרִי הוּא שִׁמְחָה
6 בְּמִה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רָצוֹן הָאָדָם גְּדוֹל וְהוּא זָכָה לְמִלְאוֹת
7 רָצוֹנוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל וְחֹמֶר כְּשִׁמְתָּבוֹנוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוָה
8 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מְשָׁלִים הַרְצוֹן שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים
9 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שֶׁכֵּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ, הָרִי תִּגְדֹּל הַשְּׁמִיחָה
10 מְאֹד,

11 וְעוֹד זֹאת שְׁנִית, כְּשִׁמְתָּבוֹנוֹ שֶׁעַל יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה
12 הָרִי כָּל נַפְשׁוֹ נַעֲשֶׂה מְקוּשֶׁר לֹא-סוֹף עֲצֻמוֹתוֹ וּמְהוּתוֹ,
13 פְּנִימִיּוֹת רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְאַמַּת בְּחִינַת אֵין-סוֹף בְּעַל
14 הַרְצוֹן הַמְּלוּבֵשׁ בְּמִצְוָה זוֹ – תִּהְיֶה שִׁמְחַת הַנַּפֶּשׁ גְּדוֹלָה
15 מְאֹד (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי שֶׁל בֵּינוּנִים⁴⁸). וְכֵן בְּתוֹרָה
16 וּבִתְפִלָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת גַּם כֵּן הַשְּׁמִיחָה מִצַּד הַתְּבוּנוֹת
17 הַנֶּ"ל.

18 וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה גוֹרֵם לְמַעַלְה כְּבִיכּוֹל
19 שִׁמְחַת הַלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "שִׁמּוֹן וְקִטְרֹת יִשְׁמַח לִבִּי"⁴⁹, לֵב

(48) פֶּרֶק לֹא.

(49) מִשְׁלֵי כו, ט.

(50) רֹאֵה תַּחֲנוּמָא תַּצְנָה סִימָן טו. תּוֹרָה אֹרֶךְ וְיֵשֵׁב כט, ד.

(51) שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב. וּבְפִירוּשׁ רש"י: וְלִבִּי עַר – זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֵּךְ
נִדְרָשׁ בְּפִסְקֵתָא. וְלִבִּי עַר – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא "צוּר לְבָבִי וְחֹלְקִי".

(52) תְּהִלִּים עג, כו.

(53) שְׁמוּאֵל-א כד, יג.

(54) רש"י עַל הַפֶּסֶק: מֶשֶׁל קְדָמוֹנִי – קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְשֻׁלָּה
שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

(55) יִשְׁעִיָּה מו, י: "מִגִּיד מִרְאשִׁית אֲחֵרִית, וּמִקְדָּם אֲשֶׁר לֹא נַעֲשֶׂה".

(56) הִיפּוֹךְ הַחֲשָׁךְ לְאֹרֶךְ. עַל פִּי זֶהֱרַ חֶלֶק א ד, א.

ו.

הוֹד כ"ק אַדְמו"ר מֵרֵנָא וּרְבֵנָא יוֹסֵף יִצְחָק – אַדְמו"ר מוֹהֲרֵי"צ

סִפְר הַמֵּאמְרִים – קוֹנְטְרָסִים

בס"ד*. לְלִמּוּד בְּרָבִים בִּימֵי חַג הַגָּאֻלָּה י"ב וי"ג תַּמּוּז תרצ"ד.

(נֶאֱמַר בְּשִׁבְת קִדָּשׁ פְּרַשְׁת שְׁמִינִי [תרצ"ד])

4 אַחַת. "וַיִּבְרַכְם", פֶּרֶשׁ רש"י: "בְּרַכְתָּ פְּהִינִים, יִבְרַכְךָ יָאֵר
5 יֵשׂא", וְכִדְאִיתָ בִּירוּשְׁלָמִי (תַּעֲנִית פֶּרֶק ד הִלְכָּה א):
6 "בְּרַכָּה זוֹ סְתוּמָּה הִיא, עַד שֶׁבָּא הַכְּתוּב וּפְרָשָׁה, יִבְרַכְךָ

1 "וַיֵּשׂא אֶתְרָן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם". הֵנָּה תִּיכַת
2 "יָדָיו" הוּא קָרִי וְכְתִיבָא, דְּמִקְרִי – יָדָיו,
3 וְהַקְּתִיב – יָדָיו, יָד אַחַת. וְצָרִיךְ לְהִבְיֵן מַהוּ מַעֲלַת יָד

(*) נִדְפַס בְּסִפְר הַמֵּאמְרִים – קוֹנְטְרָסִים חֶלֶק ב עֲמׁוּד 596 וְאִילֶךְ.

הָאֵדָם עֲצָמוֹ, דְּזָהוּ מַעֲצָמוֹתָ וּמַהוּתָ שֶׁל הָאֵדָם שֶׁהוּא
 כְּלוּל מִשְׁכָּל וּמַדּוּת, דְּאִמְתָּת יִתְרוֹן הָאֵדָם עַל הַחַי הָרִי
 אֵינוֹ רַק בְּזָה מַה שֶׁהָאֵדָם הוּא בַּעַל שְׂכָל וְהַחַי הוּא רַק
 בַּעַל מַדּוּת בַּלְבָּד, כִּי אִם הִיתְרוֹן הוּא בְּזָה שֶׁהָאֵדָם הוּא
 בַּעַל מַדּוּת בְּמַדּוּת שְׂבָאִים עַל פִּי הַשְׂכָּל, וְהֵינּוּ דְלִבְד
 יִתְרוֹן הַמִּינִי שְׂבָאֵדָם, דְּהַמְעֵלָה הַמִּיחָדָת בְּמִין הַמְדַּבֵּר
 שֶׁהוּא בַּעַל שְׂכָל בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ, הִנֵּה מַעֲלָתוֹ מַה שֶׁהוּא
 בַּעַל מַדּוּת בְּמַדּוּת שְׂבָאִים עַל פִּי הַשְׂכָּל, דְּהִנֵּה כָּל
 הַנִּבְרָאִים שְׁלֵמָה נִחְלָקִים בְּד' סוּגִים כּוֹלָלִים, דּוּמָם
 צוּמָח חַי מְדַבֵּר, דְּבָכָל סוּג וְסוּג יֵשׁ בּוֹ מִינִים רַבִּים,
 וּבָכָל מִין פְּרָטִי מִינִים בְּמִין הַהוּא עֲצָמוֹ שְׂבָא בְּמַסְפֵּר
 מְפֻלָּג, הִנֵּה בָכָל מִין פְּרָטִי יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה מִיחָדָת פְּרָטִית
 נוֹסֵף עַל מַעֲלַת הַסּוּג הַהוּא בְּכָללָתוֹ, וּכְמוֹ בְּסוּג
 הַדּוּמָם הָרִי יֵשׁ בּוֹ מִינִים רַבִּים, עֶפֶר אֲבָנִים מִתְכּוֹת וְכוּ',
 הִנֵּה בְּמִין הָעֶפֶר בּוֹ עֲצָמוֹ הָרִי יֵשׁ כְּמָה מִינִים פְּרָטִיִּים,
 עֶפֶר אֲדָמָה וְכוּ', הִנֵּה בְּמִין הָעֶפֶר הָרִי יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה
 מִיחָדָת*), שְׂבוּ דוֹקָא מְלָבֵשׁ כַּח הַצּוּמָח לְהַצְמִיחַ כָּל
 מִינֵי צִמָּח, אֲשֶׁר לֹא זֶה בַּלְבָּד כִּי בְּזָה נִבְדָּל מִין הָאֲדָמָה
 מִמִּין הָעֶפֶר, אֲלֹא עוֹד זֹאת כִּי בְּזָה הוּא יִתְרוֹן הָאֲדָמָה
 עַל הָעֶפֶר, וְכֵן בְּמִין הָאֲבָנִים הָרִי יֵשׁ בּוֹ עֲצָמוֹ כְּמָה
 מִינִים פְּרָטִיִּים, הִנֵּה בְּמִין אֲבָנִים טוֹבוֹת יֵשׁ מַעֲלָה
 מִיחָדָת וְהִיא מַעֲלַת הַבְּהִירוּת וְהַהֲבָהָה, אֲשֶׁר בְּזָה הוּא
 יִתְרוֹנוֹ עַל שְׂאֵר מִינֵי אֲבָנִים, וְכֵן הוּא אֲשֶׁר בָּכָל מִין
 שְׂבָכָל סוּג יֵשׁ בּוֹ עֲנִיָּן מִיחָד, אִם בְּדָבָר מִשְׁבַּח בַּמַּעֲלָה
 כְּמוֹ בְּהִירוּת וְרִיחַ טוֹב, אוֹ בְּדָבָר מְכַבֵּר כְּמוֹ רִיחַ רַע
 וְהַדּוּמָה, אֲשֶׁר בְּעֲנִיָּי טֹבַע הַבְּרִיאָה שֶׁהִטְבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בְּהַנְבְּרָאִים אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַמִּשְׁבַּח לְהַמְגִּנָּה
 כְּמוֹ שְׂאֵין הַפֶּרֶשׁ בְּאַבְרֵי הַגּוֹף בֵּין הַפְּנִים לְשָׂאֵר חֵלְקֵי
 הַגּוֹף הַמְכַסִּים, לְהִיּוֹת כִּי דָבָר זֶה בֵּין מִשְׁבַּח וּבֵין מְכַבֵּר
 הוּא יִתְרוֹן נִבְרָא זֶה עַל זֹלָתוֹ, וְכֵן הוּא בְּהָאֵדָם דַּמְעֵלָתוֹ
 הַמִּינִי אֲשֶׁר בָּהּ יִבְדָּל מִכָּל הַנִּבְרָאִים הִיא מַעֲלַת הַשְׂכָּל,
 אֲבָל אִמְתָּת עֲנִיָּנוּ הוּא מַעֲלַת הַמַּדּוּת הַבָּאִים עַל פִּי
 הַשְׂכָּל, וְהוּא כִּב' עֲנִיָּנִים, הָא' דְּכָל מַדּוּתָיו הֵם רַק כְּמוֹ
 שֶׁהֵם עַל פִּי הַשְׂכָּל, דְּכָזָה גּוֹפָא יֵשׁ ב' עֲנִיָּנִים, הָא' דְּכָל
 פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה שְׂפּוּעַל וְעוֹשָׂה בָכָל עֲנִיָּן שֶׁהוּא, הֵן בְּדָבָר
 הַנוֹגֵעַ לְעֲצָמוֹ אוֹ לְחִבְרוֹ, וְהֵן בְּעֲנִיָּנִים דְּמִלִּי דְשִׁמְיָא,
 וְהֵן בְּעֲנִיָּנִים דְּמִלִּי דְעֻלְמָא, הַכֹּל הוּא עַל פִּי חֵיב
 הַשְׂכָּל וְהִתְרָאָתוֹ, וְהֵינּוּ דְאֵין זֶה כְּמוֹ בְּהַבְעֵל חַי שְׁמַתְנֵהָ
 בְּטֹבַע מַדַּת תּוֹלְדוֹתוֹ כְּדִגְמַת דְּבָר דְּהַנְשֵׁר הוּא רַחֲמֵנִי

הָרִי וְיִשְׁמְרֵךְ" וְגו'. וּבִגְמָרָא (סוּטָה דָּף ל"ח ע"א) 1
 יִלְפִינָן דְּבִרְכַּת כְּהֻנִּים הִיא בְּנִשְׂיָאָת כְּפִים, שְׁנֶאֱמַר וַיֵּשֶׁא 2
 אֱהֲרֹן אֶת יָדָיו כִּי וַיִּבְרַכֶּם. וְצָרִיךְ לְהַבִּין מַהוּ הַהִפְרָשׁ 3
 בֵּין נְטִילַת יָדִים וְנִשְׂיָאָת כְּפִים, דְּהָרִי נְטִילַת יָדִים הִיא 4
 גַּם כֵּן עַל שֵׁם הַגְּבֻהָה הַיָּדִים, דְּלִכְּן נִסַּח הַבְּרָכָה הִיא 5
 "עַל נְטִילַת יָדִים" וְלֹא "עַל נְקִיּוֹת יָדִים" אוֹ "רַחֲיִיצַת 6
 יָדִים", שֶׁהִיא עַל שֵׁם מַה שְׂכַתּוֹב "וַיִּנְשָׁלֶם וַיִּנְשָׁאֶם", 7
 שֶׁהוּא עֲנִיָּן הַגְּבֻהָה וְהַעֲלָאָה, וְלִכְּן הַנוּטֵל יָדָיו צָרִיךְ 8
 לְהַגְבִּיהֶן קֹדֶם הַשְּׁפָשֹׁף, הֵינּוּ דְבִעוֹד הַמִּים בְּכַפְּיוֹ 9
 מִגְבִּיהֶן וְאַחֵר כִּף מִשְׁפָּשֹׁף יָדָיו זֶה בְּזוֹ, אִם כֵּן הָרִי 10
 נְטִילָה זֶה גַּם כֵּן הַגְּבֻהָה, וּמִפְּנֵי מַה בְּרַכַּת כְּהֻנִּים הִיא 11
 בְּנִשְׂיָאָת כְּפִים, וּמַהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין נְטִילַת יָדִים לְנִשְׂיָאָת 12
 כְּפִים. וּבְכָללּוֹת הָעֲנִיָּן צָרִיךְ לְהַבִּין, דְּהַגַּם דְּהַקָּרִי הוּא 13
 "יָדָיו", מִכָּל מְקוֹם הִנֵּה מִזֶּה שֶׁהַכְּתִיב הוּא "יָדָיו" 14
 מְדִיקֵינֵי דְהַכְּתָּה הַנוּשָׂא כְּפָיו צָרִיךְ לְהַגְבִּיהֶן יָדָיו הַמִּנִּית 15
 לְמַעֲלָה מִעַט מִיָּדוֹ הַשְּׂמָאֲלִית, דְּכָל הָעֲנִיָּנִים הָאֵלוֹ 16
 דְּנִטִּילַת יָדִים וְנִשְׂיָאָת כְּפִים יִשְׁנִם בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאֵדָם. 17
 וְהָעֲנִיָּן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב (תְּהִלִּים קל"ד, ב) "שְׂאוּ יָדֵיכֶם 18
 קֹדֶשׁ", וְאִיתָא בְּזֵהר חֵלֶק ג' דָּף יג ע"א: "מַהוּ קֹדֶשׁ, 19
 אֲתֵר עֲלָאָה דְּמַבּוּעַ דְּנִחְלָא עֲמִיקָא נְפִיק מִנֵּיהּ, דְּכְתִיב 20
 וְנִקְהַר יוֹצֵא מַעַדָּן לְהַשְׁקוֹת, וְעַדָּן הוּא דְאִקְרִי קֹדֶשׁ 21
 עֲלָאָה, בְּגִין כִּף אִקְרִיָּה 'שְׂאוּ יָדֵיכֶם קֹדֶשׁ'". וּפֶרֶשׁ 22
 בְּמַקְדָּשׁ מִלָּךְ: "אֲתֵר עֲלָאָה – אֲבָא, נִחְלָא עֲמִיקָא – 23
 בִּינָה", דְּהִנֵּה בְּחִינַת חֲכָמָה נִקְרָא "קֹדֶשׁ", לְשׁוֹן 24
 הַבְּדֻלָּה, וְאֶפְלוֹ בִּינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת "נִחְלָא עֲמִיקָא" 25
 נִקְרָאָת גַּם כֵּן בְּשֵׁם "קֹדֶשׁ" שְׁמוּרָה עַל הַהֲבָדָלָה, לְהִיּוֹת 26
 דְּמַחֲזִין חֲכָמָה וּבִינָה הֵם לְמַעֲלָה מַעֲנִין הָעוֹלָמוֹת, דְּגַם 27
 אִם לֹא הִיָּה בּוֹרָא עוֹלָמוֹת הִיָּה גַּם כֵּן בְּחִינַת וּסְפִירוֹת 28
 חֲכָמָה וּבִינָה, דְּזָהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין סְפִירוֹת הַמַּחֲזִין לְסְפִירוֹת 29
 הַמַּדּוּת, דְּמַדּוּת שְׂיָכִים אֵל הָעוֹלָמוֹת, וְלֹא הָעוֹלָמוֹת 30
 אֵינוֹ שְׂיָד עֲנִיָּן הַמַּדּוּת, מַה שְׂאֵין כֵּן מַחֲזִין שְׂיָכִים גַּם אִם 31
 לֹא הִיָּה הָעוֹלָמוֹת, וּכְמוֹ שְׂאֵנִי רּוֹאִין בְּמוֹחַשׁ בְּכַחוֹת 32
 הַנֶּפֶשׁ בְּאֵדָם, דְּיֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַמַּחֲזִין וְהַמַּדּוּת, דְּהַמַּדּוּת 33
 חֲסֵד וְרַחֲמִים אוֹ גְבוּרָה וְהַתְּפָאָרוֹת הִנֵּה הֵם דּוֹקָא כְּשִׁישׁ 34
 זוֹלַת עַל מִי לְהַתְּחַסֵּד וְלִרְחֹם אוֹ לְהַתְּגַבֵּר וְלְהַתְּפָאֵר, 35
 אֲבָל כְּשִׁאִין זוֹלַת הָרִי אֵינוֹ נּוֹפֵל עֲנִיָּן חֲסֵד וְרַחֲמִים 36
 אוֹ הַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאָרוֹת עַל עֲצָמוֹ, וְהַגַּם דְּזָה מַה 37
 שֶׁהַמַּדּוּת שְׂיָכִים אֵל הַזּוֹלַת הוּא רַק פְּעֻלַּת הַמַּדָּה וְלֹא 38
 עֲצָם מַהוּת הַמַּדָּה, דְּעֶצֶם מַהוּת הַמַּדָּה הָרִי שְׂיָכָה אֵל 39

(*) עַל שְׂאֵר דּוּמָמִים.

ב. אִינוֹ לּוּמְדִים. ג. אִינוֹ מְדִיקִים (וּלּוּמְדִים). ד. מְקוֹם עֲלִיּוֹן (חֲכָמָה) שְׁנִבְיָעוֹת הַנַּחֲלָה הַעֲמוּקָה (בִּינָה) יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ. ה. שְׁנִקְרָא קוֹדֶשׁ עֲלִיּוֹן, לִכְּן נִקְרָא. ו. מְקוֹם עֲלִיּוֹן - חֲכָמָה (הַנִּקְרָא אֲבָא), נַחֲלָה עֲמוּקָה - בִּינָה. ז. שֶׁל דְּבָרֵי הַשָּׁמַיִם (רוּחָנִיִּים). ח. שֶׁל דְּבָרֵי הָעוֹלָם.

מהותו של האדם וצממותו מה שכלול משכל ומדות, 15
 דפשוש כלול הוא בנוי, דהאדם בנוי משכל ומדות, ולכן 16
 הנה עצם מהות המדה שיכה להאדם עצמו, ומה 17
 שהמדות שייכים אל הזולת הוא רק פעלת המדה ולא 18
 עצם מהות המדה, והנה עצם המדה יכול להיות גם 19
 כשלא יש פעלת המדה, וכמו אברהם אבינו עליו 20
 השלום שהיה נדיב וחסדן, הרי גם כשלא היה לו למי 21
 להשפיע חסדו וטובו הרי גם אז היה התעוררות מדת 22
 החסד בלבבו, והיה ההתעוררות כל כך עד כי הצטער 23
 בהעדר ההשפעה, וכמו שכתוב "והוא ישב פתח האהל 24
 פחם היום" לראות אם יש עוברים ושבים למי לעשות 25
 חסד והכנסת אורחים, ובראותו את האנשים הנה מיד 26
 "וירץ לקראתם", מפל מקום הנה אחר כל זה אם לא 27
 יש ההשפעה בפעל אז המדה מתעלמת. 28

ועורב הוא אכזרי, כי אם הוא על פי הוראת השכל בכל 1
 הנהגה איך להתנהג, והב' שהשכל מעורר את המדה 2
 ומוליכה. דבהענין הא' דהפעלות הנעשים על ידי 3
 המדות יהיו על פי משפט השכל והוראתו, והענין הב' 4
 הוא מה שהשכל מעורר מדה גם בדבר שלא היה בלבו 5
 תחלה כלל לעשות הדבר ההוא. וב' ענינים אלו הם 6
 נכללים בהאיט דאמר רבנו נשמתו עדן (בפרק יב מספר 7
 התניא)) כי המח שליט על הלב (כמו שאמרו ברעיא 8
 מהימנא פרשת פנחס) בתולדותו וטבע יצירתו, שפך 9
 נוצר האדם בתולדותו. והב' הוא דהאדם הנה טבע 10
 המדות עצמיים הוא גם כן על פי השכל, והינו דעם 11
 היותם מדות עצמיים, מכל מקום הנה הם על פי השכל, 12
 להיות עצמות האדם ומהותו הוא שכלי בעצם מהותו, 13
 לזאת הנה גם המדות עצמיים הם על פי השכל, וזהו 14

ט. בזה.

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

י"ט כסלו

חודש אלול, "אני לדודי ודודי לי", ובפרט י"ב הימים 20
 שלפני ראש-השנה⁴⁵. בחודש ניסן ישנם י"ב ימים 21
 כנגד י"ב הנשיאים, וי"ב הימים שלפני ראש-השנה 22
 הם כנגד י"ב החדשים של השנה החולפת, שבכל יום 23
 מי"ב ימים אלה צריכים לערוך דין-וחשבון נפשי על 24
 החודש מחדשי השנה שכנגד אותו יום. 25
 כך גם בי"ט כסלו - ראש-השנה לחסידות - ישנו 26
 ערב ראש-השנה וכו', וכן י"ב הימים, שהם י"ב 27
 השיעורים בלימוד ה"תניא"⁴⁶ כפי שנחלקו ללמוד 28
 בשיעורים ב"היום יום". 29
 ה"תניא" מסיים ב"הוכח תוכיח" המשמש כהכנה 30
 להתחלת ה"תניא". ב"הוכח תוכיח" מדובר על 31
 שלושה ענינים: עבודת הלב, תורה ושמירת שבת. 32
 הוא מתחיל "הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים"⁴⁷. 33
 לומדי חסידות יודעים, מהי המשמעות, על-פי 34
 חסידות, של "מאה פעמים" ושל "מאה פעמים 35
 ואחד". "מאה" - הוא העניין של חכמה-ובינה, "מאה 36
 פעמים ואחד" - הוא המשכת הכתר בחכמה-ובינה, 37
 כלומר שה"אחד" יאיר ב"מאה". 38
 לאחר שהוא אומר שם "גם לגמור כל הש"ס", 39

א. מנהגם של ישראל לומר כל אחד לחברו בליל 1
 ראש-השנה: "חג שמח, לשנה טובה תכתב ותחתם". 2
 אומרים זאת אחרי "עלינו", ועל פי הרש"ל³⁹ הרי 3
 אומרים אחרי "עלינו" את הפסוק⁴⁰ אך צדיקים וגו', 4
 ומיד לאחר זה ישנה המצווה של אהבת ישראל. 5
 העבודה בראש-השנה היא של קבלת עול, 6
 והעיקר הוא בתפילת ערבית של ליל ראש-השנה, 7
 למרות שהאדם שבור בתוכו, שהרי "כי חוק לישראל 8
 הוא, משפט וגו'"⁴¹. הכתיבה והחתימה הטובה היא 9
 הרי כפי אופן העבודה בשנה החולפת, וכפי מאמר 10
 רז"ל⁴² וביאורו ב"תניא"⁴³ שאפילו צדיק אינו צריך 11
 להחזיק את עצמו לצדיק, מכל-מקום מיד שעוזבים 12
 את התפילות - לאמיתו של דבר, לא עוזבים אלא 13
 מפסיקים - אומר כל אחד לחברו: "חג שמח, לשנה 14
 טובה תכתב ותחתם". 15
 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק גילה⁴⁴ שי"ט כסלו הוא 16
 ראש-השנה לחסידות. אך, לא יכול להיות ראש- 17
 השנה אלא אם יהיה לפני זה ערב ראש-השנה, ולפני 18
 ראש-השנה - ימי הסליחות, ולפני ימי הסליחות - 19

(44) ראה קונטרס ומעין ע' 15 ואילך. היום יום ע' ד'. ועוד.

(45) ספר השיחות ה'תש"ג (ע' 177).

(46) מתחיל מן "ובר מן דין" (קכו סע"א).

(47) ראה בבא מציעא לא, א.

(39) שו"ת מהרש"ל סי' סד.

(40) תהלים קמ, יד.

(41) תהלים פא, ה.

(42) נדה לב, ב.

(43) פרק א.

באמירת תהלים, למרות שאין הוא מבין מה שהוא
אומר, אף-על-פי-כן מצד הנשמה הרי הוא מבין,
ובלימוד הגמרא הרי למרות שלפי דעתו הוא סובר
שהוא מבין, אך מצד האמת הרי אין הוא מבין, ואילו
הכוונה היא הרי שהוא אכן יבין.
לאחר מכן הוא מביא ב"תניא" את מאמר רז"ל⁵⁰
כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו.
כשם שבכל מצוה ישנן פנימיות וחיצוניות, כך גם
בשבת ישנן פנימיות וחיצוניות. החיצוניות של השבת
היא השביתה והמנוחה.
כפי שיהודי הולך ביום ששי למרחץ, לובש
כתונת לבנה, חוזר הביתה, הולך לבית הכנסת,
ובשובו משם אומר "שלום עליכם" [רחב], נוטל ידיו
לסעודה על שתי חלות גדולות, שוכב לישון וישן
כמה זמן שהוא זקוק למנוחתו. בקומו משנתו הוא
רץ לבית הכנסת לחטוף 'עליה', אוכל סעודת שבת,
שוכב לנוח, ולאחר מכן הולך לבית הכנסת להתפלל
מנחה, אומר מזמורי "שיר המעלות", אוכל סעודה
שלישית - זהו ענין המנוחה. אבל בזה האדם
והבעל-חי - שווים. "למען ינוח שורך וחמורך"⁵¹,
זהו רק חיצוניות שבחיצוניות.
אבל ישנה גם הפנימיות שבשבת - אלא שאת
האריכות בכך תמנעו ממני.

הוא ממשיך "וכל אחד ואחד מהלומדים יגמור לעצמו
בכל שבוע התמניא אפי' שבתהלים". לכאורה, איזו
שייכות יש בין ה"תמניא אפי'" ללימוד הש"ס.
בתהלים שהוא בכלל תורה שבכתב, הרי העיקר הוא
אמירת האותיות, ואילו בגמרא הרי העיקר הוא
הלימוד בהבנה. אם-כן איזו שייכות יש בין זה לזה,
איזו שייכות יש בין גמרא ל"אשרי תמימי דרך". אלא
מכאן משמע, ש"הא בהא תליא", שלימוד הגמרא
הוא בשלימות כאשר יחד עם הלימוד ישנה אמירת
תהלים, ולאמירת תהלים זקוקים ללימוד הגמרא.
בחסידות⁴⁸ זה מוסבר בעניין של "הבן בחכמה,
וחכם בבינה"⁴⁹, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה,
"מוסר אבין ותורת אמך". "מוסר אבין" - תורה
שבכתב, ו"תורת אמך" - תורה שבעל-פה.
"מוסר אבין" הוא "הבן בחכמה". כלומר, למרות
שאין לנו מושג בפנימיות העניין שבתורה שבכתב,
מכל-מקום על-ידי לימוד הזוהר והקבלה, יכולים
להשיג גם בתורה שבכתב. ואילו בתורה שבעל-פה
יכול להיות שילמד גמרא ויחדש חידושים וישכח על
הנקודה. כלומר, שהוא יכול לשכוח על "נותן
התורה", ובשביל זה צריך להיות "וחכם בבינה",
לשמור על הנקודה.
וזוהי השייכות בין תהלים ללימוד הש"ס, שכן

(50) ראה שבת קיח, ב.
(51) שמות כג, יב.

(48) סד"ה אריב"ל. ספר המאמרים ה'תש"ב עמוד 138 ואילך.
(49) ספר יצירה.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ה (ב) - ר' אליהו בעל-שם

לאחרי נישואי ר' יוסף יוזפא עם החלוצה, החלה הקהילה לדאוג לצרכי הזוג. כל עוד היה
ר' יוסף יוזפא בגפו - הסתפק במועט שבמועט, היה ישן בבית המדרש ואכל רק לחם ומים. עתה
היה צורך להעמיד דירה לרשות הזוג, והאשה הייתה צריכה לנהל חיים של עקרת בית.
בשנה השנייה לנישואיהם נולד להם בן, ונקרא שמו בישראל - אליהו, על-שם אליהו הנביא.
עוד בטרם מלאו לילד שנתיים החל אביו ללמדו תורה, והמשיך בכך בשנים שלאחר מכן, שכן
לא רצה לסמוך על מלמדים.
כאשר מלאו לאליהו שבע שנים לקחו אביו איתו מדי לילה לתיקון חצות. ר' יוסף יוזפא
הורה לו להימנע מלדבר עם איש, לא רק דברי חול אלא אף לא דברי תורה. הוא היה מכניסו
לחדרו המיוחד ובהתבודדות לימדו תורה.
שבועיים לפני שעמד אליהו להיכנס לעול המצוות קרא אליו ר' יוסף יוזפא את אשתו והודיע
לה כי הגיעה שעתו להחזיר נשמתו לבוראה. הוא ציווה עליה לא להתאבל עליו הרבה.

1 "הִנֵּךְ עֲדִיין בְּמִיטָב שְׁנוֹתֶיךָ" - אמר הצדיק הישיש לאשתו - "ואם יזדמן לך שידוך הגון אֶל
2 נא תדחי אותו. בננו, אליהו, יחליט בקרוב, לאחר הבר-מצווה, לנדוד למרחקים, וְאַל לָךְ לְהִנְיָאוּ
3 מכך, שכן עָלֶיךָ לדעת כי נשמתו של אליהו ירדה לעולם הזה למטרה קדושה, לקיים שליחות
4 גדולה לטובת הכלל. בו מתחילה שרשרת של דורות שבניה יתפסו מקום נכבד בדרך לביאת
5 המשיח. דעי לך כי כל העת למד תורה מפי אליהו הנביא, אשר הכשירו לקראת השליחות
6 שהוטלה עליו בעולם התחתון".

7 תוך כדי כך סיפר הישיש כי מיד לאחר שבעלה הראשון נהרג הודיעו לו מהשמים כי בית
8 דין של מעלה פסק שעליו לשאתה לאשה כדי שיולידו בן בעל נשמה גבוהה מאוד שנועדה
9 להביא תיקון לעולם.

10 לאחר מכן הזמין אליו ר' יוסף יוזפא את ראשי קהילת קראקא והודה להם על החסד שגמלו
11 איתו ועם אשתו ובנו. הוא בקשם להמשיך לדאוג לאשתו ולבנו לאחר הסתלקותו מהעולם. הוא
12 בירך את ראשי הקהילה, ומיד לאחר מכן נפח את נשמתו.

13 אליהו אמר קדיש ולימד משניות בציבור לעילוי נשמת אביו. לראשונה הופיע בפני הציבור
14 בתפילותיו ובלימודיו. הכל נוכחו לראות כי למרות צעירותו גדולה מאוד צדקנותו, וללמדנותו
15 אין שיעור.

16 בינתיים הגיע מועד חגיגת הבר-מצווה, וכל העיר השתתפה בשמחה. כעבור מספר שבועות
17 הודיע אליהו לאמו כי החליט לעזוב את קראקא ולנדוד למרחקים. אמו, שידעה על כך מראש,
18 לא הביעה כל התנגדות, ובירכה אותו ברכת אם לבכית.

19 להיכן נדד אליהו ומה עשה במשך ארבעים שנה, מאז שנת ש"י, כאשר עזב את קראקא,
20 ועד שנת ש"נ, כאשר נתגלה לפתע בוורמייזא שבגרמניה - לא ידוע דבר, אך כאשר נודע שמו
21 בוורמייזא, כבר הוכר בשם רבי אליהו בעל-שם.

22 לוורמייזא לא הגיע בגפו, כי אם יחד עם אשתו. נודע כי יש להם גם בן ושתי בנות, כולם
23 נשואים הדרים במקומות רחוקים.

24 רבי אליהו בעל-שם התפרסם מיד כבעל מופת, רופא חולים ופוקד עקרות, ביתו היה פתוח
25 לרווחה, וכל מי שהייתה לו בקשה יכול היה להגיע אליו. ואכן, המונים נהרו אליו מקרוב
26 ומרחוק. כן החזיק ישיבה על חשבונו.

27 בעיקר היו העניים בני ביתו, אלה הגיעו מכל קצווי תבל, והיו יושבים אצלו שבועות ואף
28 חדשים. כך ישב ר' אליהו בעל-שם כעשר שנים בוורמייזא, ופרסומו גדל משנה לשנה. במרחק
29 מאות מילין סיפרו בהתפעלות את מעשי הנפלאות שלו.

30 אותו עת התפרסם גם שמו של הגאון הגדול והצדיק ר' פינחס זעליג משפיער. הוא היה
31 אדם טוב לב וידידותי, עניו גדול וסבלן. עם זאת חונן ברצון עז שאינו ניתן לשינוי. כאשר הגיע
32 אליו שמע סיפורי הנפלאות של ר' אליהו בעל-שם בחר שלושה מטובי תלמידיו ושלח אותם
33 לוורמייזא כדי לתהות על קנקנו ולעמוד על טיבו ועל טיב הסיפורים המתהלכים אודותיו.

34 ר' אליהו בעל-שם קיבל את השלוחים הללו בסבר פנים יפות ובידידות. הללו שהו בביתו
35 עשרה ימים, במשך הזמן שוחח איתם בדברי תורה, וגילה להם סודות מתורת הקבלה ולימדם

1 את ספר הזוהר הקדוש. תלמידי ר' פינחס זעליג היו שבעי רצון מלמדנותו וצדקנותו של רבי
2 אליהו.

3 הם עקבו גם אחרי טיפולו בחולים הרבים שבאו אליו מקרוב ומרחוק, אשר כולם נרפאו.
4 ה"תרופות" שנתן לחולים היו - מאפי דבש או שמן, צמחי ציפורן טבולים בדבש, מי דבש, יין
5 צימוקים ושכר. שלוחי הגאון משפייער לא האמינו למראה עיניהם כאשר נוכחו לראות חולים
6 שאינם יכולים לעמוד על רגליהם מבריאים לגמרי תוך יום-יומיים לאחר שבלעו רפואות שנתן
7 להם רבי אליהו בעל-שם.

8 חולים רבים לא קיבלו כל תרופה, אלא שרבי אליהו הכניסם לחדר מיוחד והשמיע באוזניהם
9 דברי תוכחה והתעוררות לתשובה. חולים אלו פרצו בבכי מעומק ליבם וחזרו בתשובה, תוך ימים
10 מספר הבריאו גם אלו.

11 השלוחים חזרו לר' פינחס זעליג ודיווחו לו על התרשמותם החיובית הגדולה מכל מה שראו
12 ושמעו אצל רבי אליהו בוורמייזא. לא היה ספק לדידם כי כל הסיפורים המסופרים אודותיו הם
13 נכונים. אגב כך סיפרו לו על לימודיהם אצלו, כאשר הם מזכירים בין השאר את תורת הקבלה
14 ואת ספר הזוהר, ספר הקדוש מאוד בעיניו ומכיל לדבריו את סודות התורה.

15 פרט זה הרגיש מאוד את הגאון משפייער. ר' פינחס זעליג ניהל זה זמן רב מלחמה נגד תורת
16 הקבלה בכלל, ונגד ספר הזוהר בפרט. למן היום הראשון שספר הזוהר הגיע לרבינו גרמניה, לאחר
17 שנדפס באיטליה, יצא ר' פינחס זעליג בחריפות רבה נגד ספר זה, למרות היותו אז צעיר לימים.

18 ספר הזוהר נדפס לראשונה בשנת שי"ח במונטובה ובקרימונה שבאיטליה. גאוניה הנודעים
19 של איטליה באותה עת, רבי עזריאל טרביטו, ראש ישיבת אסקולה, ורבי יוסף איטלינג, ראש
20 ישיבת קרימונה, שלחו את הספר אל הגאון והמקובל רבי אליעזר, רבה של פרנקפורט שעל נהר
21 המיין. באמצעותו התוודעו גדולי התורה של גרמניה דאז אל הספר וסמכו עליו ידיהם בהתלהבות.

22 ר' פינחס זעליג, למרות שהיה אז, כאמור, צעיר לימים, יזם התנגדות לספר הזוהר ולתורת
23 הקבלה. תוך זמן קצר השיג תומכים לדעתו, אשר יחד איתו הכריזו מלחמה נגד הזוהר, הקבלה
24 ונגד העוסקים בהם. מלחמה זו נמשכה כבר שלושים שנה.

25 עתה שמע ר' פינחס זעליג משלוחיו כי ר' אליהו בעל-שם הוא מקובל, ורואה את ספר
26 הזוהר כמקור עיקרי לרזי התורה, קוממו אותו הדברים והוא מיהר מיד לקרוא למושב של
27 בית-דין מיוחד ומורחב שידון בצעדים נגד הבעל-שם בוורמייזא. לאסיפה זו הוזמנו גאונים
28 ידועים, ור' פינחס זעליג הסעיר את הנאספים בדרשתו, שבה הכריז כי ר' אליהו בעל-שם, יהא
29 גדול בתורה ככל שיהא, עלה על דרך מסוכנת בכך שהוא מלמד את תורת הקבלה ומבאר את
30 ספר הזוהר לפי דרכו.

31 לאחר דיון ממושך הוחלט לבחור משלחת חדשה, שתהיה מורכבת מגדולי הדור, אשר תיסע
32 לוורמייזא להזהיר את ר' אליהו כי עליו לחדול מדרכו החדשה, להימנע מלהשתמש בשמות
33 הקדושים לצורך ריפוי חולים ופקידת עקריות, להימנע מלימוד הקבלה ומעשיית פירושים לספר
34 הזוהר. סיכומה של האזהרה יהיה כי אם לא יִשְׁנֶה את דרכו יידרש לעזוב את גרמניה, שכן לא
35 תינתן בה דריסת רגל לדרך חדשה זו.

1 שלום וברכה,

2 מכתבו מכ"ג אייר, הגיעני תמול, ובמוצאי שבת בענג
3 קראתיו מנועם שלומם הטוב, ומשלום ש"ב הרשיל"א,
4 הרש"ז, הרי"י שיחי, ושאר ידידני יחיו.

5 בטרם פתחי דמיתי כי אדע מכל אשר אכסוף לדעת,
6 משלום כאו"א בפרט, מחיי הכולל, ממצב החדרים,
7 הישיבות, ושמות האברכים הלומדים יחיו, ומצב לימוד
8 החסידות ונועם ההנהגה, אשר רבות שמעתי יום יום
9 מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר
10 דיבר והגה בשלומם, בעת ההסגר, ויקו כי עזרתם בטח
11 באה מאנ"ש שי' מאמעריקא, וכי עוסקים המה בתורה
12 ועבודה, והי' מצטער בכל עת מה שאין ביכולת מדינתנו,
13 המנדבים היקרים יחיו, השתתף עתה במצבם, אשר זה
14 הי' משאת נפש כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, החזק
15 בהם למען ישקדו על התורה ועבודה שבלב.

16 בקראי מכתבם, כי אנ"ש שי' מאמעריקא, היו,
17 ועומדים בעזרתם, נתתי שבח לאל עליון, אשר לא עזב,
18 ולא יעזוב חסדו מאתנו ורצון יראי ה' ועבדיו, יעשה האל
19 הטוב בכל עת.

20 אמנם מה גדלה צערי ועגמת נפשי (נוסף על אשר
21 סבלתי וסובל גם כהיום - יאמר ד' לצרתינו ד' - ורק בד'
22 אבטח) בהביטי כי עוד העניינים מבולבלים, והמחלוקות על
23 לא דבר בתקפה עומדת, ד' אלקים עד מתי יהי' כזאת,
24 האם תמורת זאת שהוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים
25 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, דורשים מאת תלמידיהם ותלמידי
26 תלמידיהם כי בשלום ואחוה יהלכו, ואת פני ד' בתורה
27 ותפלה ידרשון, איש איש לרעהו יעזור, וידברו יראי ד'
28 לחזק לב ודעת אחיו, וכולם כאחד בנועם דרכי החסידות
29 יחיו, וישפכו עוד מהודם וזיום, ברוח טהרה על כל
30 המדינות, הנה תמורתו, במחלוקת יחזקו, ובכתבי פלסתר,
31 ואגרות חירוף יבואו, להראות גלוי במה המה עוסקים.

32 אחים יקרים שני המערכות, האם באלה תושעו, אם
33 זהו הדרך האמיתי, אשר בו ישכון אור אבות העולם,
34 אַפְּאֵלִי זוהר, אשר כלכלנו בחיים מאירים, כי יעזוב איש
35 רוע לבבו ותמורתו יקח האמת היושר והתום. עד מתי
36 תִּתְנַבְּלוּ ותרבו המחלוקות, הלא כולנו נבונים יודעים את
37 התורה המאגדת בחוקי האלקים אותנו כולנו, ומה לנו
38 הַרְחַק נדוד להתרגז ולהתקצף המביאים בכנפיהם פרידת

39 הלבבות, ודרכים בלתי טהורים. אנא חוסו נא על שם
40 קדש הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה
41 נבג"מ זי"ע אשר זה יותר על מאה וארבעים שנה, שיסדו
42 את המושב בארץ הקדש, בשם חב"ד, ויהי לתפארת,
43 ועתה ח"ו כאלו כסוכה נותרת. מדוע לא תתחשבו את
44 התעודה אשר שם לו מחללו, ותבקשו לכם אחרת. לבי לבי
45 ידאב במאד עלי הדבר הזה, והאם אוכל העריך אליכם
46 דברי כי מי אני אשר אבוא עד הלום, אבל לבי ידאב
47 במאד, וידעתי גם ידעתי כי במעשיהם זאת יצערו ח"ו
48 וח"ו הנשמות האצילות העומדי' לפני ד' לבקש על עמו
49 וצאן מרעיתם.

50 והאל הטוב, אשר בחר בציון וירושלים, בזכות טפוחי
51 ערבות, הן המה הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים,
52 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הוא יעשה שלום ביניכם וישרה
53 ברכתו בתוך עמו ונחלתו, בכל מקום שהם, אור פניו
54 ישיגם להצליחם בזמני ונצחי.

55 ואתה ידידי, המתחיל אומרים לו עשה, הואילו נא
56 לכתוב לי בפרטיות משלום כאו"א, ממצב עיר חברון ת"ו
57 ממצב הבית הגדול, ומה יַעֲשֶׂה בו, מי ומי הלומדים ובמה
58 המה הלימודים.

59 מוסגר בזה הנני שולח מכתב תודה והתעוררות לאנ"ש
60 שי' בעבר הנחר הגדול, וכן בקשתי לשלוח להם כל
61 המכתבים שנכתבו במועדם למען ידעו מכל הנעשה אתנו,
62 וכי יעוררו רחמים רבים במקומות הקדושים, כי יהי' ד'
63 בעזרינו ברו"ג.

64 מהעבר עלינו בנטילת ראש, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
65 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, האבילות הגדולה, והאבידה
66 הנכרת בכל דבר ודבר, כללי ופרטי, כהיום ולעד לא ירפא,
67 מי ינחמינו ובמה נוכל להתנחם, רק באחת באמונתנו
68 נחי', כי ה' ה' הוא אתנו עמנו, בכל הדברים הטובים
69 בהחזקת התורה והעבודה, ואין לנו בעולמינו אלא אחת,
70 התדבק ברצונותיו הקדושים ללמוד לשמור לעשות
71 ולקיים, בבירור וזיכוך מדותינו, ולטהר לבבינו לעבוד את
72 ד' בלבב שלם.

73 יתבשר נא ידידי וכל אוהבינו היקרים יחיו, בברכת
74 מז"ט, מז"ט מז"ט, בעד חתונת בתי הבכורה מ' חנה תי'
75 עם התמים מר שמרי' ב"ר מנחם מענדל שי' גורארי',
76 שהיתה בשעטומ"צ ביום ועש"ק י"א סיון.

77 ההנהגה העליונה בסוד הבריאה מאתנו נעלמה, יסוד
78 האחוה ונועם הריעות, היא האהבה אשר פרי' מתוק
79 ומועיל בחברת האנושי בכלל, ובעדת החסידי' בפרט, אשר
80 מיום הוסדה עולם, בבוא מועד לשמחת נשואין, איש את

יגיד נא שלום בשמי לכאוו"א מאשר יחזיקו במסורת
אבות.
והי' ברכה כאוו"נ והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

רעהו הודיע, ועתה יוצר כל משנה את העתים בטח לטובה
ולברכה, וגם על פיסת נייר בעתו ובזמנו, לא יגבר כח איש.
הנה מאושר אחי' לקבל ברכת אוהבים נאמנים מרחוק, כי
יהי האל הט' בעזרם, לבנות בית נהדר בישראל, על יסוד
אושר רוחני וזמני כרצון ובזכות כ"ק אבותינו רבותינו הק'.

המשך ביאור למס' שקלים ליום שלישי עמ' ב

ספר תורה נתון. מבארת הגמרא: במין גלוסקי'א - תיבה עשוי לו
מכחין לארון, והיה ספר תורה נתון בתוכו.
הגמרא אינה מתרצת את הקושיא על רבי מאיר, אך מביאה את
מקור דעתו: מאי טעמא דרבי מאיר הסובר שספר התורה מונח
בתוך הארון עם הלוחות, דכתיב (שמות כה כא) 'ונתת את הכפרת על
הארץ מלמעלה ואל הארץ תתן את העדת אשר אלת' ו'עדת'
זה ספר התורה, ואם נתנו את הכפורת על הארון כיצד יכולים
אחרי כן ליתן לתוך הארון את ספר התורה, אלא על דעתיה דרבי
מאיר - רבי מאיר לשיטתו דו אמר - שהוא סובר אין מוקדם
ומאוחר בתורה, ולכן אפשר להפך את סדר הפסוק מהכתוב
לפנינו, ואלא כך נאמר 'ואל הארץ תתן את העדת אשר אלת' ו'עדת'
שמקודם יתנו את ספר התורה בתוך הארון ואחר כך 'ונתת את
הכפרת על הארץ מלמעלה', ונמצא שאם כי מהפסוק דלעיל ראינו
לדעתו של רבי יהודה הרי שמפסוק זה אנו רואים כדעת רבי מאיר
שנתנו את העדות בתוך הארון.
מסיימת הגמרא עם מאמר שבבחה של התורה: אמר רבי פנחס
בשם רבי שמעון בן לקיש, התורה שנתן לו הקדוש ברוך הוא למשה,
נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה - כשם שכותבים בדיו
שחור על גבי קלף לבן, כך היה הקלף של התורה אש לבנה ועליה
נכתבו אותיות התורה באש שחורה. התורה עצמה היא אש, והיא
גם מובללת - בלולה ומעורבת באש, אותיותיה חצובה מאש,
ונתונה מהקב"ה למשה מאש שלמעלה דכתיב (דברים לג א) 'מימינו
אש דת למו'.

הלכה ב - משנה

שנינו במשנה בתחילת הפרק (טו) 'שלוש עשרה השתחויות היו
במקדש'. מבארת המשנה היכן היו השתחויות אלו. מבררת
המשנה: היכן היו השתחויות האלו בכל צדדי העזרה, מבארת
המשנה: ארבע בצפון וארבע בדרום שלש במוקד ושתיים במערב,
והיו משתחוים בנגד כל שער ושער מאותם שלשה עשר שערים
שהיו שם.
השערים הדרומיים היו סמוכים לקרן מערב דרום של העזרה, ואלו
הם: שער העליון - הר הבית היה משופע ועולה ממזרח למערב
והשער הקרוב ביותר למערב הוא השער העליון מכולם, שער
הדלק - הוא שער לשכת העץ, ולפי שמכניסים דרך שם את עצי
המערכה שדולקים על גבי המזבח קרוי הוא כן, שער הקבורות -
הוא שער שבו מכניסים את בכורי הבהמה לעזרה, שער המים,
ומפרשת המשנה, למה נקרא שמו שער המים, לפי שבו מכניסין
צלוחות

על לוח זה. ורבי סימאי דורש זאת מהפסוק דכתיב (שמות לב טו) 'ויפן
וירך משה מן ההר ושני לוחת העדת בידו לוח כתבים משני
עבריהם מזה ומזה הם כתובים', הרי שמלבד שהלוחות היו
כתובות משני עבריהם הם גם היו כתובות מזה ומזה, ללמדנו
שעשרת הדברות היו כתובות על הלוחות באופן של מדרגה -
קורה מרובעת השווה בכל צדדיה, ואף כאן היו כתובות הדברות
מכל ארבעת צדדי הלוחות.
דרשה נוספת בענין הכתוב בלוחות: תננה בן אחי רבי יהושע אומר,
בין כל דבור ודבור של עשרת הדברות שהיו כתובות בלוחות, היו
כתובות גם כל מצוות התורה יחד עם דקדוקיה - טעמיה
ואותיותיה - דרשות חסירות ויתירות של תורה, דכתיב (שיר השירים
ד) 'ידיו גלילי וזהב ממלאים בתרשיש', דהיינו שהיו מלאים בתרשיש
רבא - כמו הים הגדול שמכונה בפסוק זה 'תרשיש', שכשם שהים
הגדול מלאים מימיו בדרגים כך היו הלוחות מלאים במצוות
התורה. מוסיפה הגמרא ומספרת: רבי שמעון בן לקיש בד הנה סמי
הרין קרייה - כשהיה מגיע ללמוד את פסוק זה, הנה אמר - היה
אומר על כך, יפה למדני תננה בן אחי רבי יהושע להשוות את
הלוחות לים הגדול, מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול, ישנם גלים
קטנים, כך בין כל דבור ודבור המשולים לגלי הים הגדולים, היו
כתובים דקדוקיה ואותיותיה של תורה המשולים לגלי הים
הקטנים.

למדנו לעיל, שלדעת רבי מאיר היו מידות הארון באמה של ששה
טפחים ונמצא אורך הארון חמשה עשר טפחים, וכיון שרוחב
הלוחות היו שנים עשר טפחים נשתתרו שלשה טפחים, טפח אחד
לעובי הכתלים ושני טפחים לספר תורה. ולדעת רבי יהודה היו
מידות הארון באמה של חמשה טפחים ונמצא אורך הארון שנים
עשר טפחים ומחצה, ולא היה מקום לספר תורה בתוך הארון,
והוא היה מונח מחוצה לו.

הגמרא מבארת את הפסוקים לשתי השיטות: אמר רבי תנחומא,
איתקשיית קומי - הקשיתי לפני רבי פנחס, איתא - הרי מדברי
הפסוק דלהלן אנו רואים דרבי יהודה שהספר תורה לא היה מונח
בארון אלא מחוצה לו, ונמצא שהפסוק לא איתא - אינו כשיטת
רבי מאיר. שהרי מאי טעמא דרבי יהודה, דכתיב (דברים לא ב) 'לקח
את ספר התורה הזה ושקתם אתו מצד ארון ברית ה' וגו' ואם כן
מפורש איפוא בפסוק שהספר תורה בצידי של הארון היה ולא
בתוכו.

מוסיפה הגמרא ומבררת: על דעתיה - לפי דעתו דרבי יהודה דו
אמר - הסובר שספר התורה לא היה בתוך הארון, אם כן היך היה

פרשת שמיני

ט וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^א וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח
לָךְ עֹגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם
וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ^ב וְאֶל־בָּנָי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר
לֵאמֹר קַחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֹגֶל וּכְבֹּשׂ
בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ^ג וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים
לְיֹבֵחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם
יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: ^ד וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֵׁר צֹהַ
מִשָּׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ בְּלִהְיוֹתָהּ
וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרֵב אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חֻטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וּכְפֹר
בַּעֲדֶךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קֶרְבַּן הָעָם וּכְפֹר
בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ^ז וַיִּקְרֶב אֹהֲרֹן אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחֻטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:
^ח וַיִּקְרְבוּ בָנָי אֹהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל
אֶצְבָּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם
יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ^ט וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הַכֹּפֶלֶת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֹּבֶד מִן־הַחֻטָּאת
הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
^י וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמִּחֻנֶּה: ^{יא} וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹגֶל וַיִּמְצְאוּ בָנָי
אֹהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: ^{יב} וְאֶת־הָעֹלָה הַמִּצִּיאָה אֵלָיו לְנִתְחִיהָ
וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} וַיִּרְחֹץ אֶת־
הַקְּרֵב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֹלָה
הַמִּזְבֵּחַ: ^{יד} וַיִּקְרֹב אֶת קֶרְבַּן הָעָם וַיִּקְחַ
אֶת־שְׁעִיר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ
וַיַּחַטְּאוּהוּ בְּרָאשׁוֹן: ^{טו} וַיִּקְרֶב אֶת־הָעֹלָה וַעֲשֵׂה
כַּמִּשְׁפָּט:

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי (ט, א)
אותו יום נָטַל עֶשֶׂר עֶשְׂרוֹת - ראשון למַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.
ראשון לַחֲדָשִׁים (שבת פז, ב)
צִרִיף לְהַבִּין מֵה שֶׁנִּכְוֶה בֵּין 'ראשון למַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית'
'ראשון לַחֲדָשִׁים' לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן?
וְיֵשׁ לְבָאֵר: תְּכִלִּית הַמִּשְׁכָּן הִיא כָּלשׁוֹן הַמְּדֻרָשׁ "לַעֲשׂוֹת
לוֹ ית' דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". מִצַּד אֶחָד זֶה צִרִיף לְהִיּוֹת 'דִּירָה'
- מְקוֹם מְאֹד נָעֻלָה שֶׁכּוֹן תַּתְּנִילָה הַדְּרָגָה הָאֱלֹקִית הַנִּעְלִית
בְּיוֹתֵר. וּמִן הַצֵּד הַשֵּׁנִי 'בְּתַחְתּוֹנִים' - בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שְׂאִין
לְמִשָּׁה מִמֶּנּוּ.
וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַעֲצֻרוֹת הַלְלוּ לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן:
'ראשון למַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית' - תְּכִלִּית הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן הִיא
שֶׁהָאֱלֹקִית תַּתְּנִילָה בְּבִירָאָה עֲצֻמָּה, וְתַהֲיָה לְחֶלֶק מִמֶּנָּה.
'ראשון לַחֲדָשִׁים' - הַגְּלוּי שֶׁבִּשְׂכִּילוֹ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא גְלוּי
נִעְלָה וְנִשְׁגָּב - בְּכַחֲשֵׁי חֲדוּשׁ ("חֲדָשׁ" - לְשׁוֹן חֲדוּשׁ) -
לְאִין־עֲרוּךְ מִהַעוֹלָם עֲצֻמָּה.

שני י וַיִּקְרֶב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּף מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר: ^ב וַיִּשְׁחַט אֶת־
הַשׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם
וַיִּמְצְאוּ בָנָי אֹהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ג וְאֶת־הַחֵלֶב מִן־הַשׁוֹר וּמִן־
הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמְּכַסֶּה וְהַכֹּפֶלֶת וַיִּתֵּרֶת הַבָּקָר:
^ד וַיִּשְׁמִימוּ אֶת־הַחֵלֶב עַל־הַחֻזּוֹת וַיִּקְטֹר הַחֵלֶב מִן־
הַמִּזְבֵּחַ: ^ה וְאֶת הַחֻזּוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הַנִּיף
אֹהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:
^ו וַיִּשָּׂא אֹהֲרֹן כְּתִיב אֶת־יָדָיו קִרִּי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם
וַיְבָרֶכֶם וַיִּרְדּוּ מֵעֲשֵׂת הַחֻטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים:
^ז וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ
אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חכ"ב ע' 19)

ויאמר אל אהרן קח לך עֹגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת (ט, א)
להודיע שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקָּבָ"ה עַל־יְדֵי עֹגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה
הָעֹגֶל שֶׁעָשָׂה (רש"י)

יש להקשות: מצינו בְּכָר בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים שֶׁהִקְרֵב
פֶּר "לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֹגֶל שֶׁהוּא פֶּר", וְלָמָּה הִצְרִיךְ לְהַקְרִיב
קָרְבָן נוסף לְאוֹתָהּ מִטְּרָה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁשְׁנֵי קָרְבָּנוֹת אֵלוּ

י' וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־חֻקִּים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 298)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיָרָא אֲלֵיכֶם
כְּבוֹד ה' (ט, ו)

לפי שכל שבועת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן
ושמש בו ופרקו בכל יום - לא שרתה בו שכינה . . . לכן
אמר להם: . . . אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי

קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בהם (רש"י ט, כג)

אחד ההבדלים בין אהרן למשה, משה הוא בבחינת
"שופט" דמלכא - שתפקידו להמשיך ולהוריד אלקות
לעולם - ולכן על-ידו נתנה התורה לישראל, ואהרן הוא
בבחינת "שופט" דמטרוניתא - שתפקידו לעלות ולרומם
את בני ישראל למעלה - אהב את הבריות ומקרבן לתורה.
לכן השראת השכינה היתה דווקא על-ידי אהרן, היות
שתכלית ירידת השכינה לעולם, היא בכדי שבסופו של דבר
העולם עצמו יעלה לדרגה נעלית יותר - וזהו תפקידו של
אהרן.

רבי י' וידבר משה אל־אהרן ואל אלעזר ואל
איתמר . . . בניו הנותרים קחו את־המנוחה
הנותרת מאשי יהוה ואכלוהּ מצות אצל
המזבח כי קדש קדשים הוא: * ואכלתם אתה
במקום קדוש כי חקך וחק־בניך הוא מאשי
יהוה בייכן צויתי: * ואת חזה התנופה ואת
שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה
ובניך ובנתיך אתה פ־חקך וחק־בניך נתנו
מזבחי שלמי בני ישראל: * שוק התרומה וחזה
התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה
לפני יהוה והיה לך ולבניך אתה לחק־עולם
כאשר צוה יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 54)

וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אלו את הדם
ויזרקוהו על המזבח (ט, יב)

וימצאו - לשון הושטה והזמנה (רש"י)

לגבי קרבן חטאת נאמר הלשון "ויזקריבו בני אהרן",
ואלו כאן - בקרבן עולה - ובקרבנות נוספים הלשון הוא
"וימצאו בני אהרן". ויש לכאור את סבת ההבדל, ובהקדים:
אחד ההבדלים בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות, הוא
בזריקת הדם על המזבח. בקרבן חטאת, הזריקה היא

מהיום שני שלבים בפפרה: השלב הראשון, כפרה שהיא
מחילת החטא - "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות
המלך". והשלב השני הוא כפרה נעלית יותר - "שיהיה
לרצון לפני ה' ומרצה וחיבב לפניו יתברך בקדם החטא".
וזה איפוא שני הקרבנות שהביאו לכפרה על מעשה העגל,
הראשון למחילת החטא, והשני בכדי כפרה נעלית יותר
שתיביא לכן שאהרן יהיה "מרצה וחיבב בקדם החטא",
ויוכל להביא להשראת השכינה במשכן.

שלישי ~ ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על־
המזבח את־העלה ואת־החלבים וירא כל־העם
ויראו ויפלו על־פניהם: * ויקחו בני־אהרן
גֹּדֶב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש
וישימו עליה קמרת ויקריבו לפני יהוה אש
זרה אשר לא צוה אתם: * ותצא אש מלפני
יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה: * ויאמר
משה אל־אהרן הוּא אשר־דבר יהוה . . . לאמר
בקרבי אקדש ועל־פני כל־העם אפבד וידם
אהרן: * ויקרא משה אל־מישאל ואל אלצפן
בני עזיאל דד אהרן ויאמר אלהם קרבו* שאו
את־אחיכם מאת פני־הקדש אל־מחויג
למחנה: * ויקרבו וישאם בכתנתם אל־מחויג
למחנה כאשר דבר משה: * ויאמר משה
אל־אהרן ולא־עזר ולא־יתמר . . . בניו ראשיכם
אל־תפרעו . . . ובגדיכם לא־תפרמו ולא תמתו
ועל כל־העדה יקצף ואחיכם כל־בית ישראל
יבכו את־השרפה אשר שרף יהוה: * ומפתח
אהל מועד לא תצאו פ־תמתו פ־ישמן משחת
יהוה עליכם ויעשו כדבר משה: פ * וידבר
יהוה אל־אהרן לאמר: * יין ושכר אל־תשת
אתה . . . ובניך אתה בבאכם אל־אהל מועד ולא
תמתו חקת עולם לדורותיכם: * ולהבדיל בין
הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור:

(* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

ששי יא א וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר אלהים: בדברו אל בני ישראל לאמר
זאת החיה אשר תאכלו מפלה בהמה אשר
על הארץ: כל מפרכת פרסה ושסעת שסע
פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: אך
אתזה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי
הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה
איננו מפרים טמא הוא לכם: ואת השפן
כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא
הוא לכם: ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא
ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם: ואת
החזיר כי מפרים פרסה הוא ושסע שסע
פרסה והוא גרה לא יגור טמא הוא לכם:
מבשרם לא תאכלו ובגבולתם לא תגעו
טמאים הם לכם: אתזה תאכלו מפלה אשר
במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים
בימים ובגבולתם אתם תאכלו: וכל אשר
אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובגבולתם מפלה
שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ
הם לכם: ושקץ יהיו לכם מבשרם לא
תאכלו ואת נבלתם תשקצו: כל אשר אין לו
סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: ואת
אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם
את הנשר ואת הפרס ואת העונה: ואת
הדאה ואת האיה למינה: את כל ערב
למינו: ואת בת היענה ואת התחמס ואת
השחף ואת הנץ למינהו: ואת הפוס ואת
השלף ואת הינשוף: ואת התנשמת ואת
הקאת ואת הרחם: ואת החסידה האנפה
למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף: כל שרץ
העוף ההלך על ארבע שקץ הוא לכם: אך
אתזה תאכלו מפלה שרץ העוף ההלך על
ארבע כתיב אשר לא קרי אשר לו כרעים מפעל

באמצעות טבילת האצבע בדם. בשאר הקרבנות זריקת הדם
היא באמצעות הכלי שבו נמצא הדם. וזהו הטעם לשנוי
הלשון בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות:

בכל הקרבנות, מיד עם הושטת הכלי היה הדם מוכן
ומזמן לזריקה על המזבח, ללא פעולה נוספת - לכן נאמר
"וימצאו - לשון הושטה והזמנה". ואלו בקרבן חטאת,
שגם לאחר הגשת הכלי נדרשת פעולה נוספת של טבילת
האצבע - נאמר "ויקריבו" בלבד.

חמישי ט ואת שער החטאת דרש דרש משה
והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני
אהרן הנזתרים לאמר: מדוע לא אכלתם
את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים
הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה
לכפר עליהם לפני יהוה: הן לא הובא
את דמה אל הקדש פנימה אכול תאכלו אתה
בקדש באשר צויתי: וידבר אהרן אל משה
הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני
יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת
היום הייטב בעיני יהוה: וישמע משה וייטב
בעיניו פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חו"א ע' 169)

ויקריבו את העם (ט, כג)

אמרו: ויהי נעם ה' אלקינו עלינו, יהי רצון שתשרה

שכינה במעשה ידיכם (רש"י)

גם בפרשת פקודי, מזכיר רש"י לשון דומה של ברכה,
בברכת משה לעושי מלאכת המשכן. אף שם סדר הברכות
הפוך - קדם 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'
ולאחר מכן 'יהי נעם ה' אלקינו עלינו'. טעם שנוי הדברים
הוא, כי בפרשת פקודי, ברכת משה לעושי המלאכה היא
בסיום מלאכת המשכן - והוא מברכם לפי סדר הדברים,
קדם ברכה לעושי המלאכה ('מעשה ידיכם') כי מלאכת
המשכן נעשתה בעקר על ידם, לאחריו הוא כולל את
עצמו - ויהי נעם ה' אלקינו עלינו - שכן משה רק סים
וגמר את מלאכת המשכן. אף בפרשתנו הברכה מתיחסת
לעבודת הקרבנות בימי המלוואים, ועבודה זו נעשתה על ידי
משה ואהרן, לכן פתח וברך 'יהי נעם... עלינו' שזה מתייחס
על עבודתו ועבודת אהרן. ואחר כך הוסיף ברכה לכלל עם
ישראל, שכתוצאה מעבודת הקרבנות תשרה שכינה
במעשיהם של ישראל.

שביעי ^א וְכָל־כְּלִי־חָרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ
כָּל־אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִשְׁבְּרוּ: ^ב מִכָּל־
הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִיּוֹם יִטְמָא
וְכָל־מִשְׁקָהּ אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: ^ג וְכָל־
אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנְּבִלָתָם ^ד עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִרִּים
יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: ^ה אֵךְ מַעַן
וְכוֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה טְהוֹר וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם
יִטְמָא: ^ו וְכִי יִפֹּל מִנְּבִלָתָם עַל־כְּלִי־זָרָע זָרָע
אֲשֶׁר יִזְרַע טְהוֹר הוּא: ^ז וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל־זָרָע
וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טַמְא הוּא לָכֶם: ^ח וְכִי
יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כִלָּה הַנִּגַּע
בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ט וְהָאֵכָל מִנְּבִלָתָהּ
יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְטַמְא עַד־הָעֶרֶב וְהַנֶּשֶׂא אֶת־
נִבְלָתָהּ יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְטַמְא עַד־הָעֶרֶב: ^י וְכָל־
הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:
^{יא} כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְפֶּעַ עַד
כָּל־מְרִבָּה רִגְלִים לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ
לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: ^{יב} אֶל־תִּשְׁקָצוּ אֶת־
נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם: ^{יג} כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהַתְּקַדְּשֶׁתֶם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא
תִטְמָאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרָמָשׁ עַל־
הָאָרֶץ: ^{יד} כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי
קְדוֹשׁ אֲנִי: ^{טו} זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־
נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בָּמִים וְכָל־נֶפֶשׁ הַשֶּׁרֶצַת
עַל־הָאָרֶץ: ^{טז} לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְהוֹר וּבֵין
הַחַיָּה הַנֹּאכְלֹת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: פַּפֵּה

צ"א פסוקים, עבר"ה סימן.

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא

לְרַגְלָיו לְנִתְר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ: ^{יז} אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם
תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֵבָה לְמִינֹהּ וְאֶת־הַסִּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגֵל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲגָב
לְמִינֵהוּ: ^{יח} וְכָל־שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אֲרִבַּע
רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ^{יט} וְלֹא־אֵלֶּה תִטְמָאוּ
כִּי־הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^כ וְכָל־
הַנֶּשֶׂא מִנְּבִלָתָם יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְטַמְא עַד־הָעֶרֶב:
^{כא} לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסַת פֶּרֶסָה
וְשִׁסַּע ^{כב} אֵינְנָה שִׁסַּעַת וְגֵרָה אֵינְנָה מַעֲלָה
טַמְאִים הֵם לָכֶם כִּי־הַנִּגַּע בָּהֶם יִטְמָא: ^{כג} וְכָל־
הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע
טַמְאִים הֵם לָכֶם כִּי־הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב: ^{כד} וְהַנֶּשֶׂא אֶת־נִבְלָתָם יִכְבֶּם בְּגָדָיו
וְטַמְא עַד־הָעֶרֶב טַמְאִים הֵמָּה לָכֶם: ^{כה} וְזֶה
לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ הַחַלֵּד
וְהַעֲכָבָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ: ^{כו} וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ
וְהַלְטָאָה וְהַחֲמַט וְהַתְּנַשְׁמַת: ^{כז} אֵלֶּה הַטַּמְאִים
לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ כִּי־הַנִּגַּע בָּהֶם בְּמָוֶתָם יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב: ^{כח} וְכָל־אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם ^{כט}
בְּמָוֶתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בִגְד אוֹ־עוֹר אוֹ
שֶׁקֶץ כְּלִי־אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה מִלֵּאכָה בָּהֶם בָּמִים
יִבָּא וְטַמְא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י"ב ע' 53)

וְיָמָתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

לֹא מָתוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֲלֵא עַל יְדֵי שְׁהוּרֵי הַלֵּכָה בִּפְנֵי מִשָּׁה

רָבֵן (רש"י)

לְכַאוּרָה בְּנֵי אֶהֱרֹן הוֹרִו הַלֵּכָה גַּם בִּפְנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם
שְׁהִיָּה גַם רַבִּם, וְהַפְגִּיעָה בְּכַבּוּדוֹ הִיא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַפְגִּיעָה
בְּמִשָּׁה, שְׁהִיָּה יֵשׁ עַל כָּךְ צוּי מִפְּרִשׁ "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ" ? וְגַם
לְתַרְץ: מְצִינֵנוּ בְּנוֹגַע לְהַסְבִּיחַ בְּלִיל הַסֶּדֶר שְׁתַּלְמִיד שִׁיּוֹשֵׁב
לִפְנֵי רֵבּוֹ אֵינוֹ מִסֵּב בְּפָנָיו מִשּׁוּם מוֹרָא וּבְכּוּד הָרַב. וְאֵלּוּ בֶן
שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי אָבִיו חַיִּב לְהַסֵּב אֶפִּילוֹ אִם אָבִיו הוּא גַּם רֵבּוֹ,
וְהַסְבָּה לְכָךְ הִיא, שֶׁמִּסְתַּמָּא אָבִיו מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהוּא הַדִּין
בְּעִנְיָנֵנוּ, פְּגִיעַתָם שֶׁל גִּדּוּב וְאֲבִיהוּא בְּאֶהֱרֹן לֹא נִחְשְׁבָה לְחֻטָּא,
כִּי מִן הַסֵּתֶם אֶהֱרֹן מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ.

מפסיר מה כי | אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: ^{טו} זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ: ^{טז} להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פפפ

כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובתי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיךָ, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מְוֹכִיחַ וְרֹצֵה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א) וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת כָּל בַּחֲוֹר בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהָיוּ רַבִּים נֹאסְפִים אֵלָיו מֵעַת הַמִּלְכּוּ, אֲמַר בָּאן שְׁחוּסִיף עוֹד לְאַסֵּף אֵלָיו אֶת הַנִּבְחָרִים בְּיִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת אֶת אֶרֶז הַקָּדָשׁ. וּבִירוּשָׁלַיִם

עטרת מרים

א בְּשִׁמְחָתוֹ אֶת דָּוִד בְּחִבְרוֹן נֹאסְפוּ עָלָיו רַבִּים, וְהוּא הָיָה אֹסִיף שְׁנֵי, לֹא אֲמַר וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל בַּחֲוֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֲלָף לְהַעֲלוֹת הָאֶרֶז: ב וַיִּקֶּם א וַיִּלָּךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלִי

הפטרה לפרשת שמיני לשמו"ת ולקריאה

בציבור בשמואל ב פרק ו

ו א וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בַּחֲוֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֲלָף: ב וַיִּקֶּם א וַיִּלָּךְ

(סנהדרין פרק י' הלכה ב') לְקַדְּמוֹ מִקְּבָאן שְׁדוֹד הַמִּלָּךְ סָבִיב בְּיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְסִנְהֶדְרִין. וְרָאָה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין פָּרָק ד' הַלָּכָה ז' ב) מִבְּעָלִי יְהוּדָה, הִיא "קִרְיַת יְעָרִים", שְׁלֹשׁ הָעֵלָה אֶרֶז

אֶת־בֵּית עֶבֶד אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּעֶבְרֵי אֲרֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וַיִּלָּךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֶבֶד אָדָם לְעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן בְּשִׁמְחָה: יְיָ וַיְהִי כִּי צָעְדוּ הַלְכוּ נְשֵׂאֵי אֲרֹן יְהוָה שְׁשֶׁה צָעָדִים פְּסִיעוֹת וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמִרְיָא שׁוֹר פָּטָם: יְיָ וַדָּוִד מְכַרֵּר מְרַקֵּד בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וַדָּוִד חָגוֹר אֶפֶסֶד בָּד מְלֻבָּשׁ עֲשׂוֹי בְּרָמּוֹת הָאֶפֶסֶד שֶׁל בֶּהֱן גְּדוּל: מִזֹּ וַדָּוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן יְהוָה בְּתִרְעוּעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: מִזֹּ וַהֲיָה אֲרֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיִּכָּל בֶּת־שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה | הַבִּיטָה בְּעֵד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפָּנָיו וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ בִּוְתָה

אוֹתוֹ בְּלִבָּהּ כִּי חֲשָׁבָה שְׂאִין זֶה מְרַקֵּד הַמֶּלֶךְ: יְיָ וַיָּבֵאוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וַיִּצְיָגוּ אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּמִקְוָם שֶׁחֲבִין לוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יְיָ וַיִּכָּל דָּוִד מִהַעֲלֹת הָעוֹלָה וּהַשְׁלָמִים וַיִּבְרָךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יְיָ וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם הַבָּאִים עִם הָאֲרֹן לְכָל־חֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל אַחֵר חֲלַת לֶחֶם אַחֵת וְאֶשְׁפָּר מִנֵּה יָפָה שֶׁל בֶּשֶׂר אֶחָד וְאֶשְׁשִׁיָּה אַחֵת כֹּל אֲשֶׁר יִשְׁמְנוּ בָּהּ הֵנוּ, וַיִּלָּךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

אֲרֹן הָאֱלֹהִים וַיִּלָּךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֶבֶד אָדָם עִיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יְיָ וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נְשֵׂאֵי אֲרֹן יְהוָה שְׁשֶׁה צָעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמִרְיָא: יְיָ וַדָּוִד מְכַרֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וַדָּוִד חָגוֹר אֶפֶסֶד בָּד: מִזֹּ וַדָּוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן יְהוָה

שִׁי לְמוֹרָא
(יְיָ) מְכַרֵּר, מְרַקֵּד מִתּוֹךְ שְׂמִחָה.
אֶפֶסֶד בָּד, מַעֲלֵי עֲשׂוֹי מִפְּשָׁתוֹ.
(מִזֹּ) מִפָּנָיו, גַּם הוּא עֲנִין רַקִּיד (בְּפִיזוּת וּמִתִּירוּת). וַתָּבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ, כִּי חֲשָׁבָה שְׂאִין זֶה מְרַקֵּד הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת קָבָה אֶפְסֵי לִפְנֵי אֲרֹן הַקֹּדֶשׁ. (יְיָ) לְאִישׁ, כְּלוּמָר, לְכָל אַחֵר, בֵּין אִישׁ וּבֵין אִשָּׁה. וְאֶשְׁפָּר, מִנֵּה יָפָה שֶׁל בֶּשֶׂר.

בְּתִרְעוּעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: מִזֹּ וַהֲיָה אֲרֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיִּכָּל בֶּת־שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה | בְּעֵד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפָּנָיו וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ: יְיָ וַיָּבֵאוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וַיִּצְיָגוּ אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יְיָ וַיִּכָּל דָּוִד מִהַעֲלֹת הָעוֹלָה וּהַשְׁלָמִים וַיִּבְרָךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יְיָ וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם לְכָל־חֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֲלַת לֶחֶם אַחֵת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וְאֶשְׁשִׁיָּה אַחֵת וַיִּלָּךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנִאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ב', שָׁעָה 7 בְּבוֹקֶר, 47 דְּקוֹת ו־6 חֲלָקִים.
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ אֵיָר, בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

תָּרִים אִזְ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד
לְחִטָּאת וּכְפָר עָלֶיהָ הִכְתֵּן וְטָהַרָה: פ (יִשְׂרָאֵל)
יג « וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:
בְּאָדָם כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בָּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סִפְחָת אוֹ
בְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר-בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּכָא
אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:
וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשַׁעַר
בִּנְגַע הַפֶּה | לָבֵן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עֵמֶק מַעוֹר
בָּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטָמָא
אֹתוֹ: - וְאִם-בְּהֶרֶת לָבֵן הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ
וְעֵמֶק אֵין-מִרְאָה מִן-הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא-הָפֵךְ
לָבֵן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:
וְרָאָהּ הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה הַנֶּגַע עֹמֵד
בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת-קוֹדֶשׁ
יב « וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּדִבְרֵי אֶל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁה כִּי תִזְרְעוּ וַיִּלְדָּה זָכָר
וְטָמָאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוָתָהּ תִּטְמָא:
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עָרְלָתוֹ: - וּשְׁלֹשִׁים
יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמִּי טָהַרָה כְּכֹל-קִדְשׁ
לֹא-תִנֹּעַ וְאֶל-הַמְּקֻדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד-מָלֵאת יְמֵי
טָהַרָה: (לוי) ה וְאִם-נִקְבָּה תֵּלֵד וְטָמָאָה שְׁבַעַת יָמִים
כְּנִדְתָּהּ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל-דַּמִּי
טָהַרָה: וּבְמָלֵאת | יְמֵי טָהַרָה לָבֵן אוֹ לְבַת
תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן-יוֹנָה אוֹ-תֹר
לְחִטָּאת אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד אֶל-הַכֹּהֵן:
וְהִקְרִיבּוּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפָר עָלֶיהָ וְטָהַרָה מִמֶּקֶר
דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:
ה וְאִם-לֹא תִמָּצֵא יֶדֶהּ דֵּי שֶׁהָ וּלְקַחָהּ שְׁתֵּי

בענייני רפואה השאלה באיזו דרך יתרפא האדם ומה יזיק לו רק רופא מומחה מחליט בזה, ועל יסוד דעת הרופא הרב פוסק שמפני פיקוח נפש צריך לעשות כהוראת הרופא, ואין הרופא פוסק דינים.

פרק א' משנה ב

שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְנָסֶת הַגְּדֻלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִידִים:

נקודות משיחות קודש

רבינו הזקן מבאר⁴ ששלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתיה, לינה, שסיפק לעוברי אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, "תפילות כנגד תמידין תיקונים"⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות) ! ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית הכנסת לבית המדרש") ?

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך: "העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תיקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור, שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה.

ושלשת ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על-דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני יידידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דיבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דיבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדומ"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(מאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(ספרהישיחות תש"נ, כרך ב, עמ' 653)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) לקוטי תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא-בבא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד-ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת שמייני - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמונה"ז			ש	א	ש	א	ש	א				
באר שבע (ק)	6:19	6:26	8:59	8:54	9:33	9:28	10:38	10:34	13:15	13:14	19:02	19:06	19:28	19:32	18:45	19:43
חיפה (ק)	6:17	6:24	8:57	8:51	9:32	9:27	10:37	10:33	13:15	13:13	19:05	19:10	19:29	19:33	18:36	19:44
ירושלים (ק)	6:16	6:24	8:56	8:51	9:31	9:27	10:36	10:33	13:14	13:12	19:05	19:10	19:27	19:31	18:29	19:42
תל אביב (ק)	6:18	6:26	8:58	8:53	9:33	9:28	10:38	10:34	13:15	13:14	19:03	19:07	19:29	19:33	18:44	19:44
אבו דאבי (ח)	6:11	6:06	8:45	8:40	9:17	9:13	10:21	10:18	12:57	12:55	18:40	18:42	19:04	19:07	18:22	19:17
אוסטריה, וינה (ק)	6:14	6:27	8:54	8:46	9:40	9:33	10:47	10:42	13:30	13:29	19:29	19:38	20:03	20:13	19:19	20:27
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:42	6:37	8:51	8:53	9:28	9:30	10:27	10:28	12:53	12:52	18:10	18:02	18:37	18:29	17:44	18:39
אוקראינה, אודסה (ק)	6:19	6:31	8:59	8:51	9:44	9:37	10:51	10:46	13:32	13:32	19:30	19:38	20:03	20:12	19:19	20:25
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:01	5:49	8:28	8:20	9:15	9:08	10:22	10:17	13:04	13:03	19:03	19:12	19:37	19:46	18:53	20:00
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:00	6:12	8:39	8:31	9:25	9:19	10:33	10:28	13:15	13:15	19:15	19:24	19:49	19:58	19:04	20:12
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:22	6:35	9:01	8:52	9:50	9:43	10:58	10:52	13:41	13:40	19:42	19:52	20:18	20:28	19:32	20:43
אוקראינה, קייב (ק)	6:15	6:28	8:53	8:44	9:42	9:35	10:50	10:45	13:34	13:33	19:35	19:45	20:11	20:21	19:25	20:36
איטליה, מילאנו (ק)	6:47	6:58	9:27	9:19	10:10	10:04	11:17	11:12	13:59	13:58	19:58	20:05	20:28	20:36	19:44	20:49
אקוודור, קיטו (ח)	6:12	6:14	8:45	8:43	9:13	9:12	10:16	10:14	12:47	12:45	18:20	18:18	18:42	18:41	18:01	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:09	7:13	9:26	9:27	10:01	10:02	11:00	11:01	13:27	13:25	18:45	18:37	19:11	19:03	18:19	19:13
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:04	8:11	10:16	10:18	10:54	10:56	11:53	11:54	14:18	14:16	19:31	19:22	20:01	19:51	19:05	20:03
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:46	6:37	9:17	9:11	9:56	9:50	11:02	10:57	13:41	13:40	19:34	19:39	20:03	20:09	19:20	20:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:34	6:24	9:05	8:58	9:44	9:39	10:51	10:46	13:31	13:30	19:24	19:30	19:54	20:00	19:11	20:12
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:34	6:25	9:05	8:59	9:45	9:39	10:51	10:47	13:31	13:30	19:24	19:31	19:54	20:01	19:12	20:13
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:09	6:59	9:39	9:33	10:20	10:14	11:27	11:22	14:07	14:06	20:02	20:09	20:32	20:39	19:49	20:52
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:07	7:00	9:40	9:35	10:14	10:09	11:19	11:15	13:56	13:54	19:43	19:47	20:08	20:12	19:27	20:22
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:35	6:27	9:07	9:02	9:43	9:38	10:48	10:45	13:26	13:25	19:15	19:20	19:42	19:47	19:01	19:58
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:09	7:03	9:42	9:38	10:14	10:10	11:19	11:16	13:55	13:54	19:39	19:42	20:04	20:07	19:23	20:17
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:29	6:20	9:00	8:53	9:40	9:34	10:46	10:42	13:27	13:26	19:20	19:27	19:50	19:57	19:08	20:09
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:58	6:49	9:29	9:23	10:09	10:03	11:15	11:11	13:55	13:54	19:48	19:54	20:17	20:24	19:35	20:36
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:28	6:18	8:58	8:51	9:39	9:33	10:45	10:41	13:25	13:25	19:20	19:26	19:50	19:57	19:07	20:09
בוליביה, לה-פס (ח)	6:39	6:40	9:05	9:05	9:35	9:35	10:37	10:36	13:05	13:04	18:32	18:27	18:55	18:50	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:11	6:58	9:36	9:27	10:26	10:19	11:34	11:29	14:18	14:17	20:21	20:30	20:57	21:08	20:11	21:23
בלגיה, בריסל (ק)	7:12	6:59	9:37	9:28	10:27	10:19	11:35	11:29	14:18	14:18	20:20	20:30	20:56	21:07	20:10	21:22
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:16	6:18	8:40	8:40	9:11	9:11	10:12	10:11	12:40	12:38	18:07	18:01	18:27	18:21	17:40	18:31
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:04	6:06	8:28	8:28	8:59	8:59	10:00	9:59	12:28	12:26	17:51	17:45	18:15	18:10	17:28	18:19
בריטניה, לונדון (ק)	6:29	6:15	8:54	8:44	9:44	9:37	10:52	10:47	13:36	13:35	19:41	19:51	20:16	20:26	19:32	20:41
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:35	6:20	8:58	8:48	9:52	9:44	11:00	10:54	13:45	13:44	19:50	20:01	20:28	20:40	19:44	20:56
גרמניה, ברלין (ק)	6:34	6:20	8:58	8:48	9:50	9:42	10:58	10:52	13:42	13:42	19:48	19:58	20:24	20:35	19:37	20:51
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:55	6:43	9:21	9:13	10:10	10:03	11:18	11:12	14:01	14:00	20:02	20:12	20:38	20:48	19:52	21:02
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:18	6:21	8:40	8:41	9:12	9:13	10:13	10:13	12:40	12:39	18:08	18:02	18:27	18:21	17:39	18:30
הודו, מומבאי (ח)	6:30	6:25	9:03	9:00	9:34	9:31	10:38	10:35	13:12	13:11	18:53	18:55	19:17	19:18	18:36	19:28
הודו, פונה (ח)	6:26	6:22	9:00	8:56	9:30	9:27	10:34	10:31	13:08	13:07	18:49	18:50	19:12	19:14	18:32	19:23
הונגריה, בודפשט (ק)	6:16	6:05	8:44	8:36	9:30	9:23	10:37	10:32	13:19	13:18	19:18	19:26	19:51	20:00	19:07	20:14
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:39	5:29	8:09	8:03	8:49	8:44	9:55	9:51	12:35	12:34	18:28	18:35	18:58	19:05	18:16	19:17
יוון, אתונה (ק)	7:06	6:57	9:37	9:31	10:15	10:10	11:21	11:17	14:00	13:59	19:51	19:56	20:19	20:25	19:38	20:37

רפז

לוח זמנים לשבוע פרשת שמייני - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	6:26	6:38	9:06	8:58	9:51	9:44	10:58	10:53	13:40	13:39	19:38	19:46	20:11	20:20	19:27	20:34
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:22	6:27	9:00	8:57	9:31	9:27	10:35	10:32	13:10	13:08	18:51	18:52	19:14	19:16	18:34	19:25
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:00	7:07	9:02	9:04	9:43	9:46	10:40	10:42	13:01	12:59	18:01	17:50	18:32	18:22	17:34	18:35
נפאל, קטמנדו (ח)	5:51	5:44	8:24	8:19	8:57	8:53	10:02	9:58	12:38	12:37	18:23	18:26	18:48	18:51	18:07	19:01
סין, בייג'ין (ח)	5:54	5:44	8:25	8:18	9:04	8:58	10:10	10:05	12:49	12:48	18:41	18:47	19:11	19:17	18:26	19:29
סינגפור, סינגפור (ח)	7:04	7:02	9:35	9:33	10:04	10:02	11:06	11:05	13:38	13:36	19:11	19:10	19:34	19:32	18:52	19:41
פולין, ורשה (ק)	6:04	5:50	8:28	8:18	9:20	9:12	10:27	10:22	13:12	13:11	19:15	19:26	19:53	20:04	19:06	20:19
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:41	8:40	9:10	9:09	10:12	10:11	12:41	12:39	18:09	18:06	18:32	18:28	17:48	18:37
צרפת, ליון (ק)	7:15	7:04	9:44	9:36	10:27	10:21	11:34	11:29	14:16	14:15	20:13	20:21	20:45	20:54	20:02	21:07
צרפת, פריז (ק)	7:22	7:10	9:49	9:40	10:36	10:29	11:43	11:38	14:26	14:25	20:28	20:37	21:01	21:10	20:16	21:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:54	5:52	8:26	8:24	8:55	8:53	9:58	9:56	12:30	12:28	18:05	18:04	18:27	18:26	17:46	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:53	6:43	9:23	9:16	10:05	9:59	11:12	11:07	13:53	13:52	19:51	19:58	20:19	20:27	19:36	20:40
קנדה, מונטריאול (ק)	6:28	6:17	8:57	8:50	9:41	9:35	10:48	10:43	13:29	13:29	19:28	19:36	19:59	20:07	19:15	20:20
קפריסין, לרנקה (ק)	6:28	6:20	9:00	8:55	9:36	9:32	10:42	10:38	13:20	13:19	19:09	19:14	19:36	19:41	18:55	19:52
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:20	6:06	8:42	8:31	9:38	9:30	10:47	10:41	13:32	13:32	19:39	19:51	20:19	20:31	19:31	20:48
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:53	5:37	8:13	8:02	9:11	9:02	10:20	10:13	13:06	13:05	19:17	19:29	19:55	20:08	19:06	20:25
רוסיה, חסוטוב-על-הדון (ח)	5:54	5:43	8:22	8:14	9:07	9:01	10:14	10:09	12:57	12:56	18:55	19:03	19:28	19:37	18:44	19:51
שווייץ, ציריך (ק)	6:59	6:47	9:26	9:18	10:12	10:05	11:19	11:14	14:01	14:00	20:04	20:13	20:33	20:42	19:49	20:56
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:12	6:08	8:45	8:42	9:15	9:12	10:18	10:16	12:52	12:50	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרִיךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00779
04/04/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

